નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

ખુદ્દકનિકાયે

વિમાનવત્થુ-અટ્ઠકથા

ગન્થારમ્ભકથા

મહાકારુણિકં **નાથં**, ઞેય્યસાગરપારગું;
વન્દે નિપુણગમ્ભીર-વિચિત્રનયદેસનં.

વિજ્જાચરણસમ્પન્ના, યેન નિય્યન્તિ લોકતો;
વન્દે તમુત્તમં **ધમ્મં**, સમ્માસમ્બુદ્ધપૂજિતં.

સીલાદિગુણસમ્પન્નો, ઠિતો મગ્ગફલેસુ યો;
વન્દે **અરિયસઙ્ઘં** તં, પુઞ્ઞક્ખેત્તં અનુત્તરં.

વન્દનાજનિતં પુઞ્ઞં, ઇતિ યં રતનત્તયે;
હતન્તરાયો સબ્બત્થ, હુત્વાહં તસ્સ તેજસા.

દેવતાહિ કતં પુઞ્ઞં, યં યં પુરિમજાતિસુ;
તસ્સ તસ્સ વિમાનાદિ-ફલસમ્પત્તિભેદતો.

પુચ્છાવસેન યા તાસં, વિસ્સજ્જનવસેન ચ;
પવત્તા દેસના કમ્મ-ફલપચ્ચક્ખકારિની.

વિમાનવત્થુ ઇચ્ચેવ, નામેન વસિનો પુરે;
યં ખુદ્દકનિકાયસ્મિં, સઙ્ગાયિંસુ મહેસયો.

તસ્સાહમવલમ્બિત્વા, પોરાણટ્ઠકથાનયં;
તત્થ તત્થ નિદાનાનિ, વિભાવેન્તો વિસેસતો.

સુવિસુદ્ધં અસંકિણ્ણં, નિપુણત્થવિનિચ્છયં;
મહાવિહારવાસીનં, સમયં અવિલોમયં.

યથાબલં કરિસ્સામિ, અત્થસંવણ્ણનં સુભં;
સક્કચ્ચં ભાસતો તં મે, નિસામયથ સાધવોતિ.

તત્થ **વિમાનાની**તિ વિસિટ્ઠમાનાનિ દેવતાનં કીળાનિવાસટ્ઠાનાનિ. તાનિ હિ તાસં સુચરિતકમ્માનુભાવનિબ્બત્તાનિ યોજનિકદ્વિયોજનિકાદિપમાણવિસેસયુત્તતાય , નાનારતનસમુજ્જલાનિ વિચિત્તવણ્ણસણ્ઠાનાનિ સોભાતિસયયોગેન વિસેસતો માનનીયતાય ચ ''વિમાનાની''તિ વુચ્ચન્તિ. વિમાનાનં વત્થુ કારણં એતિસ્સાતિ **વિમાનવત્થુ,** ''પીઠં તે સોવણ્ણમય''ન્તિઆદિનયપ્પવત્તા દેસના. નિદસ્સનમત્તઞ્ચેતં તાસં દેવતાનં રૂપભોગપરિવારાદિસમ્પત્તિયો તંનિબ્બત્તકકમ્મઞ્ચ નિસ્સાય ઇમિસ્સા દેસનાય પવત્તત્તા. વિપાકમુખેન વા કમ્મન્તરમાનસ્સ કારણભાવતો **વિમાનવત્થૂ**તિ વેદિતબ્બં.

તયિદં કેન ભાસિતં, કત્થ ભાસિતં, કદા ભાસિતં, કસ્મા ચ ભાસિતન્તિ? વુચ્ચતે – ઇદઞ્હિ વિમાનવત્થુ દુવિધેન પવત્તં – પુચ્છાવસેન વિસ્સજ્જનવસેન ચ. તત્થ વિસ્સજ્જનગાથા તાહિ તાહિ દેવતાહિ ભાસિતા, પુચ્છાગાથા પન કાચિ ભગવતા ભાસિતા, કાચિ સક્કાદીહિ, કાચિ સાવકેહિ થેરેહિ. તત્થાપિ યેભુય્યેન યો સો કપ્પાનં સતસહસ્સાધિકં એકં અસઙ્ખ્યેય્યં બુદ્ધસ્સ ભગવતો અગ્ગસાવકભાવાય પુઞ્ઞઞાણસમ્ભારે સમ્ભરન્તો અનુક્કમેન સાવકપારમિયો પૂરેત્વા, છળભિઞ્ઞાચતુપટિસમ્ભિદાદિગુણવિસેસપરિવારસ્સ, સકલસ્સ સાવકપારમિઞાણસ્સ મત્થકં પત્તો દુતિયે અગ્ગસાવકટ્ઠાને ઠિતો ઇદ્ધિમન્તેસુ ચ ભગવતા એતદગ્ગે ઠપિતો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો, તેન ભાસિતા.

ભાસન્તેન ચ પઠમં તાવ લોકહિતાય દેવચારિકં ચરન્તેન દેવલોકે દેવતાનં પુચ્છાવસેન પુન તતો મનુસ્સલોકં આગન્ત્વા મનુસ્સાનં પુઞ્ઞફલસ્સ પચ્ચક્ખકરણત્થં પુચ્છં વિસ્સજ્જનઞ્ચ એકજ્ઝં કત્વા ભગવતો પવેદેત્વા ભિક્ખૂનં ભાસિતા, સક્કેન પુચ્છાવસેન, દેવતાહિ તસ્સ વિસ્સજ્જનવસેન ભાસિતાપિ મહામોગ્ગલ્લાનત્થેરસ્સ ભાસિતા એવ. એવં ભગવતા થેરેહિ ચ દેવતાહિ ચ પુચ્છાવસેન, દેવતાહિ તસ્સા વિસ્સજ્જનવસેન ચ તત્થ તત્થ ભાસિતા પચ્છા ધમ્મવિનયં સઙ્ગાયન્તેહિ ધમ્મસઙ્ગાહકેહિ એકતો કત્વા ''વિમાનવત્થુ''ઇચ્ચેવ સઙ્ગહં આરોપિતા. અયં તાવેત્થ ''કેન ભાસિત''ન્તિઆદીનં પદાનં સઙ્ખેપતો સાધારણતો ચ વિસ્સજ્જના.

વિત્થારતો પન ''કેન ભાસિત''ન્તિ પદસ્સ અનોમદસ્સિસ્સ ભગવતો પાદમૂલે કતપણિધાનતો પટ્ઠાય મહાથેરસ્સ આગમનીયપટિપદા કથેતબ્બા, સા પન આગમટ્ઠકથાસુ તત્થ તત્થ વિત્થારિતાતિ તત્થ આગતનયેનેવ વેદિતબ્બા. અસાધારણતો ''કત્થ ભાસિત''ન્તિઆદીનં પદાનં વિસ્સજ્જના તસ્સ તસ્સ વિમાનસ્સ અત્થવણ્ણનાનયેનેવ આગમિસ્સતિ.

અપરે પન ભણન્તિ – એકદિવસં આયસ્મતો મહામોગ્ગલ્લાનસ્સ રહોગતસ્સ પટિસલ્લીનસ્સ એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ ''એતરહિ ખો મનુસ્સા અસતિપિ વત્થુસમ્પત્તિયા ખેત્તસમ્પત્તિયા અત્તનો ચ ચિત્તપસાદસમ્પત્તિયા તાનિ તાનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા દેવલોકે નિબ્બત્તા ઉળારસમ્પત્તિં પચ્ચનુભોન્તિ, યંનૂનાહં દેવચારિકં ચરન્તો તા દેવતા કાયસક્ખિં કત્વા તાહિ યથૂપચિતં પુઞ્ઞં યથાધિગતઞ્ચ પુઞ્ઞફલં કથાપેત્વા તમત્થં ભગવતો આરોચેય્યં. એવં મે સત્થા ગગનતલે પુણ્ણચન્દં ઉટ્ઠાપેન્તો વિય મનુસ્સાનં કમ્મફલં પચ્ચક્ખતો દસ્સેન્તો અપ્પકાનમ્પિ કારાનં આયતનગતાય સદ્ધાય વસેન ઉળારફલતં વિભાવેન્તો તં તં વિમાનવત્થું અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા મહતિં ધમ્મદેસનં પવત્તેસ્સતિ, સા હોતિ બહુજનસ્સ અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાન''ન્તિ . સો આસના વુટ્ઠહિત્વા રત્તદુપટ્ટં નિવાસેત્વા અપરં રત્તદુપટ્ટં એકંસં કત્વા સમન્તતો જાતિહિઙ્ગુલિકધારા વિજ્જુલતા વિય સઞ્ઝાપભાનુરઞ્જિતો વિય ચ જઙ્ગમો અઞ્જનગિરિસિખરો, ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા અભિવાદેત્વા એકમન્તં

નિસિન્નો અત્તનો અધિપ્પાયં આરોચેત્વા ભગવતા અનુઞ્ઞાતો ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા અભિઞ્ઞાપાદકં ચતુત્થજ્ઝાનં સમાપજ્જિત્વા, તતો વુટ્ઠાય ઇદ્ધિબલેન તઙ્ખણઞ્ઞેવ તાવતિંસભવનં ગન્ત્વા તત્થ તત્થ તાહિ તાહિ દેવતાહિ યથૂપચિતં પુઞ્ઞકમ્મં પુચ્છિ, તસ્સ તા કથેસું. તતો મનુસ્સલોકં આગન્ત્વા તં સબ્બં તત્થ પવત્તિતનિયામેનેવ ભગવતો આરોચેસિ, તં સમનુઞ્ઞો સત્થા અહોસિ. ઇચ્ચેતં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય વિત્થારેન ધમ્મં દેસેસીતિ.

તં પનેતં વિમાનવત્થુ વિનયપિટકં સુત્તન્તપિટકં અભિધમ્મપિટકન્તિ તીસુ પિટકેસુ સુત્તન્તપિટકપરિયાપન્નં, દીઘનિકાયો મજ્ઝિમનિકાયો સંયુત્તનિકાયો અઙ્ગુત્તરનિકાયો ખુદ્દકનિકાયોતિ પઞ્ચસુ નિકાયેસુ ખુદ્દકનિકાયપરિયાપન્નં, સુત્તં ગેય્યં વેય્યાકરણં ગાથા ઉદાનં ઇતિવુત્તકં જાતકં અબ્ભુતધમ્મં વેદલ્લન્તિ નવસુ સાસનઙ્ગેસુ ગાથાસઙ્ગહં.

> ‘‘દ્વાસીતિ બુદ્ધતો ગણ્હિં, દ્વે સહસ્સાનિ ભિક્ખુતો;
> ચતુરાસીતિ સહસ્સાનિ, યે મે ધમ્મા પવત્તિનો’’તિ. (થેરગા॰ ૧૦૨૭) –

એવં ધમ્મભણ્ડાગારિકેન પટિઞ્ઞાતેસુ ચતુરાસીતિયા ધમ્મક્ખન્ધસહસ્સેસુ કતિપયધમ્મક્ખન્ધસઙ્ગહં. વગ્ગતો પીઠવગ્ગો ચિત્તલતાવગ્ગો પારિચ્છત્તકવગ્ગો મઞ્જિટ્ઠકવગ્ગો મહારથવગ્ગો પાયાસિવગ્ગો સુનિક્ખિત્તવગ્ગોતિ સત્ત વગ્ગા. વત્થુતો પઠમે વગ્ગે સત્તરસ વત્થૂનિ, દુતિયે એકાદસ, તતિયે દસ, ચતુત્થે દ્વાદસ , પઞ્ચમે ચતુદ્દસ, છટ્ઠે દસ, સત્તમે એકાદસાતિ અન્તરવિમાનાનં અગ્ગહણે પઞ્ચાસીતિ, ગહણે પન તેવીસસતં વત્થૂનિ, ગાથાતો પન દિયડ્ઢસહસ્સગાથા. તસ્સ વગ્ગેસુ પીઠવગ્ગો આદિ, વત્થૂસુ સોવણ્ણપીઠવત્થુ આદિ, તસ્સાપિ ‘‘**પીઠં તે સોવણ્ણમય**’’ન્તિ ગાથા આદિ.

૧. ઇત્થિવિમાનં

૧. પીઠવગ્ગો

૧. પઠમપીઠવિમાનવણ્ણના

તત્થ પઠમવત્થુસ્સ અયં અટ્ઠુપ્પત્તિ – ભગવતિ સાવત્થિયં વિહરન્તે જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે રઞ્ઞા પસેનદિના કોસલેન બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ સત્તાહં અસદિસદાને પવત્તિતે તદનુરૂપેન અનાથપિણ્ડિકેન મહાસેટ્ઠિના તયો દિવસે, તથા વિસાખાય મહાઉપાસિકાય મહાદાને દિન્ને અસદિસદાનસ્સ પવત્તિ સકલજમ્બુદીપે પાકટા અહોસિ. અથ મહાજનો તત્થ તત્થ કથં સમુટ્ઠાપેસિ ‘‘કિં નુ ખો એવં ઉળારવિભવપરિચ્ચાગેનેવ દાનં મહપ્ફલતરં ભવિસ્સતિ, ઉદાહુ અત્તનો વિભવાનુરૂપપરિચ્ચાગેનાપી’’તિ. ભિક્ખૂ તં કથં સુત્વા ભગવતો આરોચેસું. ભગવા ‘‘ન, ભિક્ખવે, દેય્યધમ્મસમ્પત્તિયાવ દાનં મહપ્ફલતરં ભવિસ્સતિ, અથ ખો ચિત્તપસાદસમ્પત્તિયા ચ ખેત્તસમ્પત્તિયા ચ, તસ્મા કુણ્ડકમુટ્ઠિમત્તમ્પિ પિલોતિકામત્તમ્પિ તિણપણ્ણસન્થારમત્તમ્પિ પૂતિમુત્તહરીતકમત્તમ્પિ વિપ્પસન્નેન ચેતસા દક્ખિણેય્યપુગ્ગલે પતિટ્ઠાપિતં, તમ્પિ મહપ્ફલતરં ભવિસ્સતિ મહાજુતિકં મહાવિપ્ફાર’’ન્તિ આહ. તથા હિ વુત્તં સક્કેન દેવાનમિન્દેન –

> ‘‘નત્થિ ચિત્તે પસન્નમ્હિ, અપ્પિકા નામ દક્ખિણા;
> તથાગતે વા સમ્બુદ્ધે, અથ વા તસ્સ સાવકે’’તિ. (વિ॰ વ॰ ૮૦૪);

સા પનેસા કથા સકલજમ્બુદીપે વિત્થારિકા અહોસિ. મનુસ્સા સમણબ્રાહ્મણકપણદ્ધિકવણિબ્બકયાચકાનં યથાવિભવં દાનાનિ દેન્તિ, ગેહઙ્ગણે પાનીયં ઉપટ્ઠપેન્તિ, દ્વારકોટ્ઠકેસુ આસનાનિ ઠપેન્તિ. તેન ચ સમયેન અઞ્ઞતરો પિણ્ડપાતચારિકો થેરો પાસાદિકેન અભિક્કન્તેન પટિક્કન્તેન આલોકિતેન વિલોકિતેન સમિઞ્જિતેન પસારિતેન ઓક્ખિત્તચક્ખુ ઇરિયાપથસમ્પન્નો પિણ્ડાય ચરન્તો ઉપકટ્ઠે કાલે અઞ્ઞતરં ગેહં સમ્પાપુણિ. તત્થેકા કુલધીતા સદ્ધા પસન્ના થેરં પસ્સિત્વા સઞ્જાતગારવબહુમાના ઉળારપીતિસોમનસ્સં ઉપ્પાદેત્વા ગેહં પવેસેત્વા પઞ્ચપતિટ્ઠિતેન વન્દિત્વા અત્તનો પીઠં પઞ્ઞાપેત્વા તસ્સ ઉપરિ પીતકં મટ્ઠવત્થં અત્થરિત્વા અદાસિ. અથ થેરે તત્થ નિસિન્ને ‘‘ઇદં મય્હં ઉત્તમં પુઞ્ઞક્ખેત્તં ઉપટ્ઠિત’’ન્તિ પસન્નચિત્તા યથાવિભવં આહારેન પરિવિસિ, બીજનિઞ્ચ ગહેત્વા બીજિ. સો થેરો કતભત્તકિચ્ચો આસનદાનભોજનદાનાદિપટિસંયુત્તં ધમ્મિં કથં કથેત્વા પક્કામિ. સા ઇત્થી તં અત્તનો દાનં તઞ્ચ ધમ્મકથં પચ્ચવેક્ખન્તી પીતિયા નિરન્તરં ફુટ્ઠસરીરા હુત્વા તં પીઠમ્પિ થેરસ્સ અદાસિ.

તતો અપરેન સમયેન અઞ્ઞતરેન રોગેન ફુટ્ઠા કાલં કત્વા તાવતિંસભવને દ્વાદસયોજનિકે કનકવિમાને નિબ્બત્તિ. અચ્છરાસહસ્સં ચસ્સા પરિવારો અહોસિ, પીઠદાનાનુભાવેન ચસ્સા યોજનિકો કનકપલ્લઙ્કો નિબ્બત્તિ આકાસચારી સીઘજવો ઉપરિ કૂટાગારસણ્ઠાનો, તેન તં ‘‘પીઠવિમાન’’ન્તિ વુચ્ચતિ. તઞ્હિ સુવણ્ણવણ્ણં વત્થં અત્થરિત્વા દિન્નત્તા કમ્મસરિક્ખતં વિભાવેન્તં સુવણ્ણમયં અહોસિ, પીતિવેગસ્સ બલવભાવેન સીઘજવં, દક્ખિણેય્યસ્સ ચિત્તરુચિવસેન દિન્નત્તા યથારુચિગામી , પસાદસમ્પત્તિયા ઉળારતાય સબ્બસોવ પાસાદિકં સોભાતિસયયુત્તઞ્ચ અહોસિ.

અથેકસ્મિં ઉસ્સવદિવસે દેવતાસુ યથાસકં દિબ્બાનુભાવેન ઉય્યાનકીળનત્થં નન્દનવનં ગચ્છન્તીસુ સા દેવતા દિબ્બવત્થનિવત્થા દિબ્બાભરણવિભૂસિતા અચ્છરાસહસ્સપરિવારા સકભવના નિક્ખમિત્વા તં પીઠવિમાનં અભિરુય્હ મહતિયા દેવિદ્ધિયા મહન્તેન સિરિસોભગ્ગેન સમન્તતો ચન્દો વિય સૂરિયો વિય ચ ઓભાસેન્તી ઉય્યાનં ગચ્છતિ. તેન ચ સમયેન આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ દેવચારિકં ચરન્તો તાવતિંસભવનં ઉપગતો તસ્સા દેવતાય અવિદૂરે અત્તાનં દસ્સેસિ. અથ સા દેવતા તં દિસ્વા સમુપ્પન્નબલવપસાદગારવા સહસા પલ્લઙ્કતો ઓરુય્હ થેરં ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ચપતિટ્ઠિતેન વન્દિત્વા દસનખસમોધાનસમુજ્જલં અઞ્જલિં પગ્ગય્હ નમસ્સમાના અટ્ઠાસિ. થેરો કિઞ્ચાપિ તાય અગ્ગેહિ ચ સત્તેહિ યથૂપચિતં કુસલાકુસલં અત્તનો યથાકમ્મૂપગઞાણાનુભાવેન હત્થતલે ઠપિતઆમલકં વિય પઞ્ઞાબલભેદેન પચ્ચક્ખતો પસ્સતિ, તથાપિ યસ્મા દેવતાનં ઉપપત્તિસમનન્તરમેવ ''કુતો નુ ખો અહં ચવિત્વા ઇધૂપપન્ના, કિં નુ ખો કુસલકમ્મં કત્વા ઇમં સમ્પત્તિં પટિલભામી''તિ અતીતભવં યથૂપચિતઞ્ચ કમ્મં ઉદ્દિસ્સ યેભુય્યેન ધમ્મતાસિદ્ધા ઉપધારણા , તસ્સા ચ યાથાવતો ઞાણં ઉપ્પજ્જતિ, તસ્મા તાય દેવતાય કતકમ્મં કથાપેત્વા સદેવકસ્સ લોકસ્સ કમ્મફલં પચ્ચક્ખં કાતુકામો –

૧. ''પીઠં તે સોવણ્ણમયં ઉળારં, મનોજવં ગચ્છતિ યેનકામં;
અલઙ્કતે મલ્યધરે સુવત્થે, ઓભાસસિ વિજ્જુરિવબ્ભ કૂટં.

૨. ''કેન તેતાદિસો વણ્ણો, કેન તે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ તે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૩. ''પુચ્છામિ તં દેવિ મહાનુભાવે,
મનુસ્સભૂતા કિમકાસિ પુઞ્ઞં;
કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવા,
વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ. આહ –

૪. ''સા દેવતા અત્તમના, મોગ્ગલ્લાનેન પુચ્છિતા;
પઞ્હં પુટ્ઠા વિયાકાસિ, યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં''.

૫. ''અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતા, અબ્ભાગતાનાસનકં અદાસિં;
અભિવાદયિં અઞ્જલિકં અકાસિં, યથાનુભાવઞ્ચ અદાસિ દાનં.

૬. ''તેન મેતાદિસો વણ્ણો, તેન મે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ મે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૭. ''અક્ખામિ તે ભિક્ખુ મહાનુભાવ, મનુસ્સભૂતા યમકાસિ પુઞ્ઞં;
તેનમ્હિ એવં જલિતાનુભાવા, વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ.

૧. તત્થ **પીઠન્તિ** યંકિઞ્ચિ તાદિસં દારુક્ખન્ધમ્પિ આપણમ્પિ બલિકરણપીઠમ્પિ વેત્તાસનમ્પિ મસારકાદિવિસેસનામં દારુમયાદિઆસનમ્પિ વુચ્ચતિ. તથા હિ ''પાદપીઠં પાદકથલિક''ન્તિ (મહાવ॰ ૨૦૯; ચૂળવ॰ ૭૫) એત્થ પાદઠપનયોગ્ગં પીઠાદિકં દારુક્ખન્ધં વુચ્ચતિ, ''પીઠસપ્પી''તિ (મિ॰ પ॰ ૫.૩.૧) એત્થ હત્થેન

ગહણયોગ્ગં. ''પીઠિકા''તિ પન એકચ્ચેસુ જનપદેસુ દેસવોહારેન આપણં. ''ભૂતપીઠિકા દેવકુલપીઠિકા''તિ એત્થ દેવતાનં બલિકરણટ્ઠાનભૂતં પીઠં. ''ભદ્દપીઠ''ન્તિ એત્થ વેત્તલતાદીહિ ઉપરિ વીતં આસનં, યં સન્ધાય વુત્તં ''ભદ્દપીઠં ઉપાનયી''તિ . ''સુપઞ્ઞત્તં મઞ્ચપીઠં. મઞ્ચં વા પીઠં વા કારયમાનેના''તિ (પાચિ॰ ૫૨૨) ચ આદીસુ મસારકાદિભેદં દારુમયાદિઆસનં. ઇધ પન પલ્લઙ્કાકારસણ્ઠિતં દેવતાય પુઞ્ઞાનુભાવાભિનિબ્બત્તં યોજનિકં કનકવિમાનં વેદિતબ્બં.

તેતિ તે-સદ્દો ''ન તે સુખં પજાનન્તિ, યે ન પસ્સન્તિ નન્દન''ન્તિઆદીસુ (સં॰ નિ॰ ૧.૧૧, ૨૨૬) ત-સદ્દસ્સ વસેન પચ્ચત્તબહુવચને આગતો. ''નમો તે પુરિસાજઞ્ઞ, નમો તે પુરિસુત્તમ (દી॰ નિ॰ ૩.૨૭૮; સુ॰ નિ॰ ૫૪૯). નમો તે બુદ્ધ વીરત્થૂ''તિ (સં॰ નિ॰ ૧.૯૦) ચ આદીસુ તુમ્હ-સદ્દસ્સ વસેન સમ્પદાને, તુય્હન્તિ અત્થો. ''કિં તે દિટ્ઠં કિન્તિ તે સુતં. ઉપધી તે સમતિક્કન્તા, આસવા તે પદાલિતા''તિ (મ॰ નિ॰ ૨.૪૦૦; સુ॰ નિ॰ ૫૫૧) ચ આદીસુ કરણે. ''કિં તે વતં કિં પન બ્રહ્મચરિય''ન્તિઆદીસુ (વિ॰ વ॰ ૧૨૫૧; જા॰ ૧.૧૦.૯૨) સામિઅત્થે. ઇધાપિ સામિઅત્થે દટ્ઠબ્બો. તવાતિ હિ અત્થો.

સોવણ્ણમયન્તિ એત્થ સુવણ્ણ-સદ્દો ''સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે સુગતે દુગ્ગતે''તિ (મ॰ નિ॰ ૧.૧૪૮) ચ ''સુવણ્ણતા સુસરતા''તિ (ખુ॰ પા॰ ૮.૧૧) ચ એવમાદીસુ છવિસમ્પત્તિયં આગતો. ''કાકં સુવણ્ણા પરિવારયન્તી''તિઆદીસુ (જા॰ ૧.૧.૭૭) ગરુળે. ''સુવણ્ણવણ્ણો કઞ્ચનસન્નિભત્તચો''તિઆદીસુ (દી॰ નિ॰ ૩.૨૦૦) જાતરૂપે. ઇધાપિ જાતરૂપે એવ દટ્ઠબ્બો. તઞ્હિ બુદ્ધાનં સમાનવણ્ણતાય સોભનો વણ્ણો એતસ્સાતિ સુવણ્ણન્તિ વુચ્ચતિ. સુવણ્ણમેવ સોવણ્ણં યથા ''વેકતં વેસમ''ન્તિ ચ. મય-સદ્દો ચ ''અનુઞ્ઞાતપટિઞ્ઞાતા, તેવિજ્જા મયમસ્મુભો''તિઆદીસુ (સુ॰ નિ॰ ૫૯૯; મ॰ નિ॰ ૨.૪૫૫) અસ્મદત્થે આગતો. ''મયં નિસ્સાય હેમાય, જાતમણ્ડો દરી સુભા''તિ એત્થ પઞ્ઞત્તિયં. ''મનોમયા પીતિભક્ખા સયંપભા''તિઆદીસુ (દી॰ નિ॰ ૧.૩૯; ૩.૩૮) નિબ્બત્તિઅત્થે, બાહિરેન પચ્ચયેન વિના મનસાવ નિબ્બત્તાતિ મનોમયાતિ વુત્તા. ''યંનૂનાહં સામં ચિક્ખલ્લં મદ્દિત્વા સબ્બમત્તિકામયં કુટિકં કરેય્ય''ન્તિઆદીસુ (પારા॰ ૮૪) વિકારત્થે. ''દાનમયં સીલમય''ન્તિઆદીસુ (દી॰ નિ॰ ૩.૩૦૫) પદપૂરણમત્તે. ઇધાપિ વિકારત્થે, પદપૂરણમત્તે વા દટ્ઠબ્બો. યદા હિ સુવણ્ણેન નિબ્બત્તં સોવણ્ણમયન્તિ અયમત્થો, તદા સુવણ્ણસ્સ વિકારો સોવણ્ણમયન્તિ વિકારત્થે મય-સદ્દો દટ્ઠબ્બો, ''નિબ્બત્તિઅત્થે''તિપિ વત્તું વટ્ટતિયેવ. યદા પન સુવણ્ણેન નિબ્બત્તં સોવણ્ણન્તિ અયમત્થો, તદા સોવણ્ણમેવ સોવણ્ણમયન્તિ પદપૂરણમત્તે મય-સદ્દો દટ્ઠબ્બો.

ઉળારન્તિ પણીતમ્પિ સેટ્ઠમ્પિ મહન્તમ્પિ. ઉળાર-સદ્દો હિ ''પુબ્બેનાપરં ઉળારં વિસેસં અધિગચ્છતી''તિઆદીસુ (સં॰ નિ॰ ૫.૩૭૬) પણીતે આગતો. ''ઉળારાય ખલુ ભવં વચ્છાયનો સમણં ગોતમં પસંસાય પસંસતી''તિઆદીસુ (મ॰ નિ॰ ૧.૨૮૮) સેટ્ઠે. ''ઉળારભોગા ઉળારયસા ઓળારિક''ન્તિ ચ આદીસુ (ધ॰ સ॰ ૮૯૪, ૮૯૬; મ॰ નિ॰ ૧.૨૪૪) મહન્તે. તમ્પિ ચ વિમાનં મનુઞ્ઞભાવેન ઉપભુઞ્જન્તાનં અતિત્તિકરણત્થેન પણીતં, સમન્તપાસાદિકતાદિના પસંસિતતાય સેટ્ઠં, પમાણમહન્તતાય ચ મહગ્ઘતાય ચ મહન્તં, તીહિપિ અત્થેહિ ઉળારમેવાતિ વુત્તં ઉળારન્તિ.

મનોજવન્તિ એત્થ **મનો**તિ ચિત્તં. યદિપિ મનો-સદ્દો સબ્બેસમ્પિ કુસલાકુસલાબ્યાકતચિત્તાનં સાધારણવાચી, ''મનોજવ''ન્તિ પન વુત્તત્તા યત્થ કત્થચિ આરમ્મણે પવત્તનકસ્સ કિરિયમયચિત્તસ્સ વસેન વેદિતબ્બં. તસ્મા મનસો વિય જવો એતસ્સાતિ મનોજવં યથા ઓટ્ઠમુખોતિ, અતિવિય સીઘગમનન્તિ અત્થો. મનો હિ લહુપરિવત્તિતાય અતિદૂરેપિ વિસયે ખણેનેવ નિપતતિ, તેનાહ ભગવા – ''નાહં, ભિક્ખવે, અઞ્ઞં એકધમ્મમ્પિ

સમનુપસ્સામિ યં એવં લહુપરિવત્તં, યથયિદં, ભિક્ખવે, ચિત્ત''ન્તિ (અ॰ નિ॰ ૧.૪૮) ''દૂરઙ્ગમં એકચર''ન્તિ (ધ॰ પ॰ ૩૭) ચ. **ગચ્છતી**તિ તસ્સા દેવતાય વસનવિમાનતો ઉય્યાનં ઉદ્દિસ્સ આકાસેન ગચ્છતિ.

યેનકામન્તિ એત્થ કામ-સદ્દો ''કામા હિ ચિત્રા મધુરા મનોરમા, વિરૂપરૂપેન મથેન્તિ ચિત્ત''ન્તિઆદીસુ (સુ॰ નિ॰ ૫૦; થેરગા॰ ૭૮૭) મનાપિયે રૂપાદિવિસયે આગતો. ''છન્દો કામો રાગો કામો''તિઆદીસુ (વિભ॰ ૫૬૪; મહાનિ॰ ૧; ચૂળનિ॰ ૮ અજિતમાણવપુચ્છાનિદ્દેસ) છન્દરાગે. ''કિલેસકામો કામુપાદાન''ન્તિઆદીસુ (ધ॰ સ॰ ૧૨૧૯; મહાનિ॰ ૨) સબ્બસ્મિં લોભે. ''અત્તકામપારિચરિયાય વણ્ણં ભાસેય્યા''તિઆદીસુ (પારા॰ ૨૯૧) ગામધમ્મે. ''સન્તેત્થ તયો કુલપુત્તા અત્તકામરૂપા વિહરન્તી''તિઆદીસુ (મ॰ નિ॰ ૧.૩૨૫; મહાવ॰ ૪૬૬) હિતચ્છન્દે. ''અત્તાધીનો અપરાધીનો ભુજિસ્સો યેનકામંગમો''તિઆદીસુ (દી॰ નિ॰ ૧.૨૨૧; મ॰ નિ॰ ૧.૪૨૬) સેરિભાવે. ઇધાપિ સેરિભાવે એવ દટ્ઠબ્બો, તસ્મા **યેનકામ**ન્તિ યથારુચિ, દેવતાય ઇચ્છાનુરૂપન્તિ અત્થો.

અલઙ્કતેતિ અલઙ્કતગત્તે, નાનાવિધરંસિજાલસમુજ્જલવિવિધરતનવિજ્જોતિતેહિ હત્થૂપગપાદૂપગાદિભેદેહિ સટ્ઠિસકટભારપરિમાણેહિ દિબ્બાલઙ્કારેહિ વિભૂસિતસરીરેતિ અત્થો. સમ્બોધને ચેતં એકવચનં. **મલ્યધરે**તિ કપ્પરુક્ખપારિચ્છત્તકસન્તાનકલતાદિસમ્ભવેહિ, સુવિસુદ્ધચામીકરવિવિધરતનમયપત્તકિઞ્જક્ખકેસરેહિ, સમન્તતો વિજ્જોતમાનવિપ્ફુરન્તકિરણનિકરરુચિરેહિ દિબ્બકુસુમેહિ સુમણ્ડિતકેસહત્થાદિતાય માલાભારિની. **સુવત્થે**તિ કપ્પલતાનિબ્બત્તાનં, નાનાવિરાગવણ્ણવિસેસાનં સુપરિસુદ્ધભાસુરપ્પભાનં નિવાસનુત્તરિયપટિચ્છદાદીનં દિબ્બવત્થાનં વસેન સુન્દરવત્થે. **ઓભાસસી**તિ વિજ્જોતસિ. **વિજ્જુરિવા**તિ વિજ્જુલતા વિય. **અબ્ભકૂટ**ન્તિ વલાહકસિખરે. ભુમ્મત્થે હિ એતં ઉપયોગવચનં. **ઓભાસસી**તિ વા અન્તોગધહેતુઅત્થવચનં, ઓભાસેસીતિ અત્થો. ઇમસ્મિં પક્ખે ''અબ્ભકૂટ''ન્તિ ઉપયોગત્થે એવ ઉપયોગવચનં દટ્ઠબ્બં.

અયઞ્હેત્થ અત્થો – યથા નામ સઞ્ઝાપભાનુરઞ્જિતં રત્તવલાહકસિખરં પકતિયાપિ ઓભાસમાનં સમન્તતો વિજ્જોતમાના વિજ્જુલતા નિચ્છરન્તી વિસેસતો ઓભાસેતિ, એવમેવં સુપરિસુદ્ધતપનીયમયં નાનારતનસમુજ્જલં પકતિપભસ્સરં ઇમં વિમાનં ત્વં સબ્બાલઙ્કારેહિ વિભૂસિતા સબ્બસો વિજ્જોતયન્તીહિ અત્તનો સરીરપ્પભાહિ વત્થાભરણોભાસેહિ ચ વિસેસતો ઓભાસેસીતિ.

એત્થ હિ ''પીઠ''ન્તિ નિદસ્સેતબ્બવચનમેતં , ''અબ્ભકૂટ''ન્તિ નિદસ્સનવચનં. તથા ''તે''તિ નિદસ્સેતબ્બવચનં. તઞ્હિ ''પીઠ''ન્તિ ઇદં અપેક્ખિત્વા સામિવચનેન વુત્તમ્પિ ''અલઙ્કતે મલ્યધરે સુવત્થે ઓભાસસી''તિ ઇમાનિ પદાનિ અપેક્ખિત્વા પચ્ચત્તવસેન પરિણમતિ, તસ્મા ''ત્વ''ન્તિ વુત્તં હોતિ. ''વિજ્જુરિવા''તિ નિદસ્સનવચનં. ''ઓભાસસી''તિ ઇદં દ્વિન્નમ્પિ ઉપમેય્યુપમાનાનં સમ્બન્ધદસ્સનં. ''ઓભાસસી''તિ હિ ઇદં ''ત્વ''ન્તિ પદં અપેક્ખિત્વા મજ્ઝિમપુરિસવસેન વુત્તં, ''પીઠ''ન્તિ ઇદં અપેક્ખિત્વા પઠમપુરિસવસેન પરિણમતિ. ચ-સદ્દો ચેત્થ લુત્તનિદ્દિટ્ઠો દટ્ઠબ્બો. ''ગચ્છતિ યેનકામં ઓભાસસી''તિ ચ ''વિજ્જુલતોભાસિતં અબ્ભકૂટં વિયા''તિ પચ્ચત્તવસેન ચેતં ઉપયોગવચનં પરિણમતિ. તથા ''પીઠ''ન્તિ વિસેસિતબ્બવચનમેતં, ''તે સોવણ્ણમયં ઉળાર''ન્તિઆદિ તસ્સ વિસેસનં.

નનુ ચ ''સોવણ્ણમય''ન્તિ વત્વા સુવણ્ણસ્સ અગ્ગલોહતાય સેટ્ઠભાવતો દિબ્બસ્સ ચ ઇધાધિપ્પેતત્તા ''ઉળાર''ન્તિ ન વત્તબ્બન્તિ? ન, કિઞ્ચિ વિસેસસબ્ભાવતો. યથેવ હિ મનુસ્સપરિભોગસુવણ્ણવિકતિતો રસવિદ્ધં સેટ્ઠં

સુવિસુદ્ધં, તતો આકરુપ્પન્નં, તતો યંકિઞ્ચિ દિબ્બં સેટ્ઠં, એવં દિબ્બસુવણ્ણેપિ ચામીકરં, ચામીકરતો સાતકુમ્ભં, સાતકુમ્ભતો જમ્બુનદં, જમ્બુનદતો સિઙ્ગીસુવણ્ણં. તઞ્હિ સબ્બસેટ્ઠં. તેનાહ સક્કો દેવાનમિન્દો –

> ‘‘મુત્તો મુત્તેહિ સહ પુરાણજટિલેહિ, વિપ્પમુત્તો વિપ્પમુત્તેહિ;
> સિઙ્ગીનિક્ખસવણ્ણો, રાજગહં પાવિસિ ભગવા’’તિ. (મહાવ॰ ૫૮);

તસ્મા ‘‘સોવણ્ણમય’’ન્તિ વત્વાપિ ‘‘ઉળાર’’ન્તિ વુત્તં. અથ વા ‘‘ઉળાર’’ન્તિ ઇદં ન તસ્સ સેટ્ઠપણીતભાવમેવ સન્ધાય વુત્તં, અથ ખો મહન્તભાવમ્પીતિ વુત્તોવાયમત્થો . એત્થ ચ ‘‘પીઠ’’ન્તિઆદિ ફલસ્સ કમ્મસરિક્ખતાદસ્સનં. તત્થાપિ ‘‘સોવણ્ણમય’’ન્તિ ઇમિના તસ્સ વિમાનસ્સ વત્થુસમ્પદં દસ્સેતિ, ‘‘ઉળાર’’ન્તિ ઇમિના સોભાતિસયસમ્પદં, ‘‘મનોજવ’’ન્તિ ઇમિના ગમનસમ્પદં. ‘‘ગચ્છતિ યેનકામ’’ન્તિ ઇમિના સીઘજવતાય પીઠસમ્પત્તિભાવસમ્પદં દસ્સેતિ.

અથ વા ‘‘સોવણ્ણમય’’ન્તિ ઇમિના તસ્સ પણીતભાવં દસ્સેતિ, ‘‘ઉળાર’’ન્તિ ઇમિના વેપુલ્લમહત્તં. ‘‘મનોજવ’’ન્તિ ઇમિના આનુભાવમહત્તં. ‘‘ગચ્છતિ યેનકામ’’ન્તિ ઇમિના વિહારસુખત્તં દસ્સેતિ. ‘‘સોવણ્ણમય’’ન્તિ વા ઇમિના તસ્સ અભિરૂપતં વણ્ણપોક્ખરતઞ્ચ દસ્સેતિ, ‘‘ઉળાર’’ન્તિ ઇમિના દસ્સનીયતં પાસાદિકતઞ્ચ દસ્સેતિ, ‘‘મનોજવ’’ન્તિ ઇમિના સીઘસમ્પદં, ‘‘ગચ્છતિ યેનકામ’’ન્તિ ઇમિના કત્થચિ અપ્પટિહતચારતં દસ્સેતિ.

અથ વા તં વિમાનં યસ્સ પુઞ્ઞકમ્મસ્સ નિસ્સન્દફલં, તસ્સ અલોભનિસ્સન્દતાય સોવણ્ણમયં, અદોસનિસ્સન્દતાય ઉળારં, અમોહનિસ્સન્દતાય મનોજવં ગચ્છતિ યેનકામં. તથા તસ્સ કમ્મસ્સ સદ્ધાનિસ્સન્દભાવેન સોવણ્ણમયં, પઞ્ઞાનિસ્સન્દભાવેન ઉળારં, વીરિયનિસ્સન્દભાવેન મનોજવં, સમાધિનિસ્સન્દભાવેન ગચ્છતિ યેનકામં. સદ્ધાસમાધિનિસ્સન્દભાવેન વા સોવણ્ણમયં, સમાધિપઞ્ઞાનિસ્સન્દભાવેન ઉળારં, સમાધિવીરિયનિસ્સન્દભાવેન મનોજવં, સમાધિસતિનિસ્સન્દભાવેન ગચ્છતિ યેનકામન્તિ વેદિતબ્બં.

તત્થ યથા ‘‘પીઠ’’ન્તિઆદિ વિમાનસમ્પત્તિદસ્સનવસેન તસ્સા દેવતાય પુઞ્ઞફલવિભવસમ્પત્તિકિત્તનં, એવં ‘‘અલઙ્કતે’’તિઆદિ અત્તભાવસમ્પત્તિદસ્સનવસેન પુઞ્ઞફલવિભવસમ્પત્તિકિત્તનં. યથા હિ સુસિક્ખિતસિપ્પાચરિયવિરચિતોપિ રત્તસુવણ્ણાલઙ્કારો વિવિધરંસિજાલસમુજ્જલમણિરતનખચિતો એવ સોભતિ, ન કેવલો, એવં સબ્બઙ્ગસમ્પન્નો ચતુરસ્સસોભનોપિ અત્તભાવો સુમણ્ડિતપસાધિતોવ સોભતિ, ન કેવલો. તેનસ્સા ‘‘અલઙ્કતે’’તિઆદિના આહરિમં સોભાવિસેસં દસ્સેતિ, ‘‘ઓભાસસી’’તિ ઇમિના અનાહરિમં. તથા પુરિમેન વત્તમાનપચ્ચયનિમિત્તં સોભાતિસયં દસ્સેતિ, પચ્છિમેન અતીતપચ્ચયનિમિત્તં. પુરિમેન વા તસ્સા ઉપભોગવત્થુસમ્પદં દસ્સેતિ, પચ્છિમેન ઉપભુઞ્જનકવત્થુસમ્પદં.

એત્થાહ ‘‘કિં પન તં વિમાનં યુત્તવાહં, ઉદાહુ અયુત્તવાહ’’ન્તિ? યદિપિ દેવલોકે રથવિમાનાનિ યુત્તવાહાનિપિ હોન્તિ ‘‘સહસ્સયુત્તં આજઞ્ઞરથ’’ન્તિ (સં॰ નિ॰ ૧.૨૬૪) આદિવચનતો, તે પન દેવપુત્તા એવ કિચ્ચકરણકાલે વાહરૂપેન અત્તાનં દસ્સેન્તિ યથા એરાવણો દેવપુત્તો કીળનકાલે હત્થિરૂપેન. ઇદં પન અઞ્ઞઞ્ચ એદિસં અયુત્તવાહં દટ્ઠબ્બં.

યદિ એવં કિં તસ્સ વિમાનસ્સ અબ્ભન્તરા વાયોધાતુ ગમને વિસેસપચ્ચયો, ઉદાહુ બાહિરાતિ? અબ્ભન્તરાતિ ગહેતબ્બં. યથા હિ ચન્દવિમાનસૂરિયવિમાનાદીનં દેસન્તરગમને તદુપજીવીનં સત્તાનં સાધારણકમ્મનિબ્બત્તં અતિવિય સીઘજવં મહન્તં વાયુમણ્ડલં તાનિ પેલેન્તં પવત્તેતિ, ન એવં તં પેલેત્વા પવત્તેન્તી બાહિરા વાયોધાતુ અત્થિ. યથા ચ પન ચક્કરતનં અન્તોસમુટ્ઠિતાય વાયોધાતુયા વસેન પવત્તતિ. ન હિ તસ્સ ચન્દવિમાનાદીનં વિય બાહિરા વાયોધાતુ પેલેત્વા પવત્તિકા અત્થિ રઞ્ઞો ચક્કવત્તિસ્સ ચિત્તવસેન ''પવત્તતુ ભવં ચક્કરતન''ન્તિઆદિવચનસમનન્તરમેવ પવત્તનતો, એવં તસ્સા દેવતાય ચિત્તવસેન અત્તસન્નિસ્સિતાય વાયોધાતુયા ગચ્છતીતિ વેદિતબ્બં. તેન વુત્તં ''મનોજવં ગચ્છતિ યેનકામ''ન્તિ.

૨. એવં પઠમગાથાય તસ્સા દેવતાય પુઞ્ઞફલસમ્પત્તિં કિત્તેત્વા ઇદાનિ તસ્સા કારણભૂતં પુઞ્ઞસમ્પદં વિભાવેતું ''**કેન તેતાદિસો વણ્ણો**''તિઆદિ ગાથાદ્વયં વુત્તં. તત્થ **કેના**તિ કિં-સદ્દો ''કિં રાજા યો લોકં ન રક્ખતિ, કિં નુ ખો નામ તુમ્હે મં વત્તબ્બં મઞ્ઞથા''તિઆદીસુ (પારા॰ ૪૨૪) ગરહણે આગતો. ''યંકિઞ્ચિ રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્ન''ન્તિઆદીસુ (મ॰ નિ॰ ૧.૨૪૪; સં॰ નિ॰ ૩.૫૯) અનિયમે. ''કિં સૂધ વિત્તં પુરિસસ્સ સેટ્ઠ''ન્તિઆદીસુ (સુ॰ નિ॰ ૧૮૩; સં॰ નિ॰ ૧.૭૩) પુચ્છાયં. ઇધાપિ પુચ્છાયમેવ દટ્ઠબ્બો. ''કેના''તિ ચ હેતુઅત્થે કરણવચનં, કેન હેતુનાતિ અત્થો. **તે**તિ તવ. **એતાદિસો**તિ એદિસો, એતરહિ યથાદિસ્સમાનોતિ અત્થો. **વણ્ણો**તિ વણ્ણ-સદ્દો ''કદા સઞ્ઞૂળ્હા પન તે, ગહપતિ, ઇમે સમણસ્સ ગોતમસ્સ વણ્ણા''તિઆદીસુ (મ॰ નિ॰ ૨.૭૭) ગુણે આગતો. ''અનેકપરિયાયેન બુદ્ધસ્સ વણ્ણં ભાસતિ, ધમ્મસ્સ વણ્ણં ભાસતિ, સઙ્ઘસ્સ વણ્ણં ભાસતી''તિઆદીસુ (દી॰ નિ॰ ૧.૪) થુતિયં. ''અથ કેન નુ વણ્ણેન, ગન્ધથેનોતિ વુચ્ચતી''તિઆદીસુ (સં॰ નિ॰ ૧.૨૩૪; જા॰ ૧.૬.૧૧૬) કારણે. ''તયો પત્તસ્સ વણ્ણા''તિઆદીસુ (પારા॰ ૬૦૨) પમાણે. ''ચત્તારોમે, ભો ગોતમ, વણ્ણા''તિઆદીસુ (દી॰ નિ॰ ૩.૧૧૫; મ॰ નિ॰ ૨.૩૭૯-૩૮૦) જાતિયં. ''મહન્તં હત્થિરાજવણ્ણં અભિનિમ્મિનિત્વા''તિઆદીસુ સણ્ઠાને. ''સુવણ્ણવણ્ણોસિ ભગવા, સુસુક્કદાઠોસિ વીરિયવા''તિઆદીસુ (મ॰ નિ॰ ૨.૩૯૯; સુ॰ નિ॰ ૫૫૩) છવિવણ્ણે. ઇધાપિ છવિવણ્ણે એવ દટ્ઠબ્બો. અયઞ્હેત્થ અત્થો – કેન કીદિસેન પુઞ્ઞવિસેસેન હેતુભૂતેન દેવતે, તવ એતાદિસો એવંવિધો દ્વાદસયોજનાનિ ફરણકપ્પભો સરીરવણ્ણો જાતોતિ?

કેન તે ઇધ મિજ્ઝતીતિ કેન પુઞ્ઞાતિસયેન તે ઇધ ઇમસ્મિં ઠાને ઇદાનિ તયિ લબ્ભમાનં ઉળારં સુચરિતફલં ઇજ્ઝતિ નિપ્ફજ્જતિ. **ઉપ્પજ્જન્તી**તિ નિબ્બત્તન્તિ, અવિચ્છેદવસેન ઉપરૂપરિ વત્તન્તીતિ અત્થો. **ભોગા**તિ પરિભુઞ્જિતબ્બટ્ઠેન ''ભોગા''તિ લદ્ધનામા વત્થાભરણાદિવિત્તૂપકરણવિસેસા. **યે**તિ સામઞ્ઞેન અનિયમનિદ્દેસો, **કેચી**તિ પકારભેદં આમસિત્વા અનિયમનિદ્દેસો, ઉભયેનાપિ પણીતપણીતતરાદિભેદે તત્થ લબ્ભમાને તાદિસે ભોગે અનવસેસતો બ્યાપેત્વા સઙ્ગણ્હાતિ. અનવસેસબ્યાપકો હિ અયં નિદ્દેસો યથા ''યે કેચિ સઙ્ખારા''તિ. **મનસો પિયા**તિ મનસા પિયાયિતબ્બા, મનાપિયાતિ અત્થો.

એત્થ ચ ''એતાદિસો વણ્ણો''તિ ઇમિના હેટ્ઠા વુત્તવિસેસા તસ્સા દેવતાય અત્તભાવપરિયાપન્ના વણ્ણસમ્પદા દસ્સિતા. ''ભોગા''તિ ઇમિના ઉપભોગપરિભોગવત્થુભૂતા દિબ્બરૂપસદ્દગન્ધરસફોટ્ઠબ્બભેદા કામગુણસમ્પદા. ''મનસો પિયા''તિ ઇમિના તેસં રૂપાદીનં ઇટ્ઠકન્તમનાપતા. ''ઇધ મિજ્ઝતી''તિ ઇમિના પન દિબ્બઆયુવણ્ણયસસુખઆધિપતેય્યસમ્પદા દસ્સિતા. ''યે કેચિ મનસો પિયા''તિ ઇમિના યાનિ ''સો અઞ્ઞે દેવે દસહિ ઠાનેહિ અધિગ્ગણ્હાતિ દિબ્બેન આયુના દિબ્બેન વણ્ણેન દિબ્બેન સુખેન દિબ્બેન યસેન દિબ્બેન આધિપતેય્યેન દિબ્બેહિ રૂપેહિ દિબ્બેહિ સદ્દેહિ દિબ્બેહિ ગન્ધેહિ દિબ્બેહિ રસેહિ દિબ્બેહિ ફોટ્ઠબ્બેહી''તિ (સં॰ નિ॰ ૪.૩૪૧) સુત્તે આગતાનિ દસ ઠાનાનિ. તેસં ઇધ અનવસેસતો સઙ્ગહો દસ્સિતોતિ વેદિતબ્બો.

૩. **પુચ્છામી**તિ પઞ્હં કરોમિ, ઞાતુમિચ્છામીતિ અત્થો. કામઞ્ચેતં ‘‘કેન તેતાદિસો વણ્ણો, કેન તે ઇધ મિજ્ઝતિ. કિમકાસિ પુઞ્ઞં, કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવા’’તિ ચ કિં-સદ્દગ્ગહણેનેવ અત્થન્તરસ્સ અસમ્ભવતો પુચ્છાવસેન ગાથાત્તયં વુત્તન્તિ વિઞ્ઞાયતિ. પુચ્છાવિસેસભાવઞાપનત્થં પન ‘‘પુચ્છામી’’તિ વુત્તં. અયઞ્હિ પુચ્છા અદિટ્ઠજોતના તાવ ન હોતિ એદિસસ્સ અત્થસ્સ મહાથેરસ્સ અદિટ્ઠભાવાભાવતો, વિમતિચ્છેદનાપિ ન હોતિ સબ્બસો સમુગ્ઘાતિતસંસયત્તા, અનુમતિપુચ્છાપિ ન હોતિ ‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ રાજઞ્ઞા’’તિઆદીસુ (દી॰ નિ॰ ૨.૪૧૩) વિય અનુમતિગહણાકારેન અપ્પવત્તત્તા, કથેતુકમ્યતાપુચ્છાપિ ન હોતિ તસ્સા દેવતાય કથેતુકમ્યતાવસેન થેરેન અપુચ્છિતત્તા. વિસેસેન પન દિટ્ઠસંસન્દનાતિ વેદિતબ્બા. સ્વાયમત્થો હેટ્ઠા અટ્ઠુપ્પત્તિકથાયં ‘‘થેરો કિઞ્ચાપી’’તિઆદિના વિભાવિતો એવ. **તન્તિ** ત્વં. તયિદં પુબ્બાપરાપેક્ખં, પુબ્બાપેક્ખતાય ઉપયોગેકવચનં, પરાપેક્ખતાય પન પચ્ચત્તેકવચનં દટ્ઠબ્બં.

દેવીતિ એત્થ દેવ-સદ્દો ‘‘ઇમાનિ તે દેવ ચતુરાસીતિ નગરસહસ્સાનિ કુસવતીરાજધાનિપમુખાનિ, એત્થ, દેવ, છન્દં કરોહિ જીવિતે અપેક્ખ’’ન્તિ ચ આદીસુ (દી॰ નિ॰ ૨.૨૬૬) સમ્મુતિદેવવસેન આગતો, ‘‘તસ્સ દેવાતિદેવસ્સ, સાસનં સબ્બદસ્સિનો’’તિઆદીસુ વિસુદ્ધિદેવવસેન. વિસુદ્ધિદેવાનઞ્હિ ભગવતો અતિદેવભાવે વુત્તે ઇતરેસં વુત્તો એવ હોતીતિ. ‘‘ચાતુમહારાજિકા દેવા દીઘાયુકા વણ્ણવન્તો સુખબહુલા’’તિઆદીસુ (દી॰ નિ॰ ૩.૩૩૭) ઉપપત્તિદેવવસેન. ઇધાપિ ઉપપત્તિદેવવસેનેવ વેદિતબ્બો. પદત્થતો પન – દિબ્બતિ અત્તનો પુઞ્ઞિદ્ધિયા કીળતિ લળતિ પઞ્ચહિ કામગુણેહિ રમતિ, અથ વા હેટ્ઠા વુત્તનયેન જોતતિ ઓભાસતિ, આકાસેન વિમાનેન ચ ગચ્છતીતિ દેવી. ‘‘ત્વં દેવી’’તિ સમ્બોધને ચેતં એકવચનં. **મહાનુભાવે**તિ ઉળારપ્પભાવે, સો પનસ્સાનુભાવો હેટ્ઠા દ્વીહિ ગાથાહિ દસ્સિતોયેવ.

મનુસ્સભૂતાતિ એત્થ મનસ્સ ઉસ્સન્નતાય મનુસ્સા, સતિસૂરભાવબ્રહ્મચરિયયોગ્યતાદિગુણવસેન ઉપચિતમાનસા ઉક્કટ્ઠગુણચિત્તા. કે પન તે? જમ્બુદીપવાસિનો સત્તવિસેસા. તેનાહ ભગવા –

> ‘‘તીહિ, ભિક્ખવે, ઠાનેહિ જમ્બુદીપકા મનુસ્સા ઉત્તરકુરુકે મનુસ્સે અધિગ્ગણ્હન્તિ દેવે ચ તાવતિંસે. કતમેહિ તીહિ? સૂરા, સતિમન્તો, ઇધ બ્રહ્મચરિયવાસો’’તિ (અ॰ નિ॰ ૯.૨૧).

તથા હિ બુદ્ધા ભગવન્તો પચ્ચેકબુદ્ધા અગ્ગસાવકા મહાસાવકા ચક્કવત્તિનો અઞ્ઞે ચ મહાનુભાવા સત્તા એત્થેવ ઉપ્પજ્જન્તિ. તેહિ સમાનરૂપાદિતાય પન સદ્ધિં પરિત્તદીપવાસીહિ ઇતરમહાદીપવાસિનોપિ ‘‘મનુસ્સા’’ત્વેવ પઞ્ઞાયિંસૂતિ એકે.

અપરે પન ભણન્તિ – લોભાદીહિ અલોભાદીહિ ચ સહિતસ્સ મનસ્સ ઉસ્સન્નતાય મનુસ્સા. યે હિ સત્તા મનુસ્સજાતિકા, તેસુ વિસેસતો લોભાદયો અલોભાદયો ચ ઉસ્સન્ના, તે લોભાદિઉસ્સન્નતાય અપાયમગ્ગં, અલોભાદિઉસ્સન્નતાય સુગતિમગ્ગં નિબ્બાનગામિમગ્ગઞ્ચ પૂરેન્તિ, તસ્મા લોભાદીહિ અલોભાદીહિ ચ સહિતસ્સ મનસ્સ ઉસ્સન્નતાય પરિત્તદીપવાસીહિ સદ્ધિં ચતુમહાદીપવાસિનો સત્તવિસેસા ‘‘મનુસ્સા’’તિ વુચ્ચન્તીતિ.

લોકિયા પન ‘‘મનુનો અપચ્ચભાવેન મનુસ્સા’’તિ વદન્તિ. મનુ નામ પઠમકપ્પિકો લોકમરિયાદાય આદિભૂતો હિતાહિતવિધાયકો સત્તાનં પિતુટ્ઠાનિયો, યો સાસને ‘‘મહાસમ્મતો’’તિ વુચ્ચતિ. પચ્ચક્ખતો પરમ્પરાય ચ તસ્સ ઓવાદાનુસાસનિયં ઠિતા સત્તા પુત્તસદિસતાય ‘‘મનુસ્સા’’તિ વુચ્ચન્તિ. તતો એવ હિ તે માણવા ‘‘મનુજા’’તિ ચ વોહરીયન્તિ. મનુસ્સેસુ ભૂતા જાતા, મનુસ્સભાવં વા પત્તાતિ મનુસ્સભૂતા.

કિમકાસિ પુઞ્ઞન્તિ કિં દાનસીલાદિપ્પભેદેસુ કીદિસં પુજ્જભાવફલનિબ્બત્તનતો, યત્થ સયં ઉપ્પન્નં, તં સન્તાનં પુનાતિ વિસોધેતીતિ ચ ''પુઞ્ઞ''ન્તિ લદ્ધનામં સુચરિતં કુસલકમ્મં અકાસિ, ઉપચિનિ નિબ્બત્તેસીતિ અત્થો. **જલિતાનુભાવા**તિ સબ્બસો વિજ્જોતમાનપુઞ્ઞિદ્ધિકા.

કસ્મા પનેત્થ ''મનુસ્સભૂતા કિમકાસિ પુઞ્ઞ''ન્તિ વુત્તં, કિં અઞ્ઞાસુ ગતીસુ પુઞ્ઞકિરિયા નત્થીતિ? નો નત્થિ. યસ્મા નિરયેપિ નામ કામાવચરકુસલચિત્તપવત્તિ કદાચિ લબ્ભતેવ, કિમઙ્ગં પનઞ્ઞત્થ, નનુ અવોચુમ્હા ''દિટ્ઠસંસન્દના પુચ્છા''તિ. તસ્મા મહાથેરો મનુસ્સત્તભાવે ઠત્વા પુઞ્ઞકમ્મં કત્વા ઉપ્પન્નં તં દિસ્વા ભૂતત્થવસેન પુચ્છન્તો ''મનુસ્સભૂતા કિમકાસિ પુઞ્ઞ''ન્તિ અવોચ.

અથ વા અઞ્ઞાસુ ગતીસુ એકન્તસુખતાય એકન્તદુક્ખતાય દુક્ખબહુલતાય ચ પુઞ્ઞકિરિયાય ઓકાસો ન સુલભરૂપો સપ્પુરિસૂપનિસ્સયાદિપચ્ચયસમવાયસ્સ સુદુલ્લભભાવતો. કદાચિ ઉપ્પજ્જમાનોપિ યથાવુત્તકારણેન ઉળારો વિપુલો ન ચ હોતિ, મનુસ્સગતિયં પન સુખબહુલતાય પુઞ્ઞકિરિયાય ઓકાસો સુલભરૂપો સપ્પુરિસૂપનિસ્સયાદિપચ્ચયસમવાયસ્સ યેભુય્યેન સુલભભાવતો. યઞ્ચ તત્થ દુક્ખં ઉપ્પજ્જતિ, તમ્પિ વિસેસતો પુઞ્ઞકિરિયાય ઉપનિસ્સયો હોતિ. દુક્ખૂપનિસ્સયા હિ સદ્ધાતિ. યથા હિ અયોઘનેન સત્થકે નિપ્ફાદિયમાને તસ્સ એકન્તતો ન અગ્ગિમ્હિ તાપનં ઉદકેન વા તેમનં છેદનકિરિયાસમત્થતાય વિસેસપચ્ચયો, તાપેત્વા પન પમાણયોગતો ઉદકતેમનં તસ્સા વિસેસપચ્ચયો, એવમેવ સત્તસન્તાનસ્સ એકન્તદુક્ખસમઙ્ગિતા દુક્ખબહુલતા એકન્તસુખસમઙ્ગિતા ચ પુઞ્ઞકિરિયાય ન વિસેસપચ્ચયો હોતિ. સતિ પન દુક્ખસન્તાપને પમાણયોગતો સુખૂપબ્રૂહને ચ લદ્ધૂપનિસ્સયા પુઞ્ઞકિરિયા ઉપ્પજ્જતિ, ઉપ્પજ્જમાના ચ મહાજુતિકા મહાવિપ્ફારા પટિપક્ખછેદનસમત્થા ચ હોતિ, તસ્મા મનુસ્સભાવો પુઞ્ઞકિરિયાય વિસેસપચ્ચયો . તેન વુત્તં ''મનુસ્સભૂતા કિમકાસિ પુઞ્ઞ''ન્તિ. સેસં સુવિઞ્ઞેય્યમેવ.

૪. એવં પન થેરેન પુચ્છિતા સા દેવતા પઞ્હં વિસ્સજ્જેસિ. તમત્થં દસ્સેતું ''**સા દેવતા અત્તમના**''તિ ગાથા વુત્તા. કેન પનાયં ગાથા વુત્તા? ધમ્મસઙ્ગાહકેહિ. તત્થ **સા**તિ યા પુબ્બે ''પુચ્છામિ તં દેવિ મહાનુભાવે''તિ વુત્તા, સા. **દેવતા**તિ દેવપુત્તોપિ બ્રહ્માપિ દેવધીતાપિ વુચ્ચતિ. ''અથ ખો અઞ્ઞતરા દેવતા અભિક્કન્તાય રત્તિયા અભિક્કન્તવણ્ણા''તિઆદીસુ (સં॰ નિ॰ ૧.૧; ખુ॰ પા॰ ૫.૧) હિ દેવપુત્તો ''દેવતા''તિ વુત્તો દેવોયેવ દેવતાતિ કત્વા. તથા ''તા દેવતા સત્તસતા ઉળારા, બ્રહ્મવિમાના અભિનિક્ખમિત્વા''તિઆદીસુ બ્રહ્માનો.

> ''અભિક્કન્તેન વણ્ણેન, યા ત્વં તિટ્ઠસિ દેવતે;
> ઓભાસેન્તી દિસા સબ્બા, ઓસધી વિય તારકા''તિ. (વિ॰ વ॰ ૭૫) –

આદીસુ દેવધીતા. ઇધાપિ દેવધીતા એવ દટ્ઠબ્બા. **અત્તમના**તિ તુટ્ઠમના પીતિસોમનસ્સેહિ ગહિતમના. પીતિસોમનસ્સસહગતઞ્હિ ચિત્તં દોમનસ્સસ્સ અનોકાસતો તેહિ તં સકં કત્વા ગહિતં વિય હોતિ. **અત્તમના**તિ વા સકમના. અનવજ્જપીતિસોમનસ્સસમ્પયુત્તઞ્હિ ચિત્તં સમ્પતિ આયતિઞ્ચ તંસમઙ્ગિનો હિતસુખાવહતો ''સક''ન્તિ વત્તબ્બતં લભતિ, ન ઇતરં.

મોગ્ગલ્લાનેનાતિ મોગ્ગલ્લાનગોત્તસ્સ બ્રાહ્મણમહાસાલસ્સ પુત્તભાવતો સો મહાથેરો ગોત્તવસેન ''મોગ્ગલ્લાનો''તિ પઞ્ઞાતો, તેન મોગ્ગલ્લાનેન . **પુચ્છિતા**તિ દિટ્ઠસંસન્દનવસેન પુચ્છિતા, અત્તમના સા દેવતા પઞ્હં બ્યાકાસીતિ યોજના. અત્તમનતા ચસ્સા ''તમ્પિ નામ પરિત્તકમ્પિ કમ્મં એવં મહતિયા દિબ્બસમ્પત્તિયા

કારણં અહોસી''તિ પુબ્બેપિ સા અત્તનો પુઞ્ઞફલં પટિચ્ચ અન્તરન્તરા સોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ, ઇદાનિ પન ''અઞ્ઞતરસ્સ થેરસ્સ કતોપિ નામ કારો એવં ઉળારફલો, અયં પન બુદ્ધાનં અગ્ગસાવકો ઉળારગુણો મહાનુભાવો , ઇમમ્પિ પસ્સિતું નિપચ્ચકારઞ્ચ કાતું લભામિ, મમ પુઞ્ઞફલપટિસંયુત્તમેવ ચ પુચ્છં કરોતી''તિ દ્વીહિ કારણેહિ ઉપ્પન્ના. એવં સઞ્જાતબલવપીતિસોમનસ્સા સા થેરસ્સ વચનં સિરસા સમ્પટિચ્છિત્વા પઞ્હં પુટ્ઠા બ્યાકાસિ.

પઞ્હન્તિ ઞાતું ઇચ્છિતં તં અત્થં **વિયાકાસિ** કથેસિ વિસ્સજ્જેસિ. કથં પન બ્યાકાસિ? **પુટ્ઠા**તિ પુટ્ઠાકારતો, પુચ્છિતાકારેનેવાતિ અત્થો. એત્થ હિ ''પુચ્છિતા''તિ વત્વા પુન ''પુટ્ઠા''તિ વચનં વિસેસત્થનિયમનં દટ્ઠબ્બં. સિદ્ધે હિ સતિ આરમ્ભો વિસેસત્થઞાપકોવ હોતિ. કો પનેસો વિસેસત્થો? બ્યાકરણસ્સ પુચ્છાનુરૂપતા. યઞ્હિ કમ્મફલં દસ્સેત્વા તસ્સ કારણભૂતં કમ્મં પુચ્છિતં, તદુભયસ્સ અઞ્ઞમઞ્ઞાનુરૂપભાવવિભાવના. યેન ચ આકારેન પુચ્છા પવત્તા અત્થતો ચ બ્યઞ્જનતો ચ, તદાકારસ્સ બ્યાકરણસ્સ પુચ્છાનુરૂપતા, તથા ચેવ વિસ્સજ્જનં પવત્તં. ઇતિ ઇમસ્સ વિસેસસ્સ ઞાપનત્થં ''પુચ્છિતા''તિ વત્વા પુન ''પુટ્ઠા''તિ વુત્તં.

''પુચ્છિતા''તિ વા તાય દેવતાય વિસેસનમુખેન પુટ્ઠભાવસ્સ પઞ્હબ્યાકરણસ્સ ચ કારણકિત્તનં. ઇદં વુત્તં હોતિ – ''કેન તેતાદિસો વણ્ણો''તિઆદિના થેરેન પુચ્છીયતીતિ પુચ્છા, તાય દેવતાય કતકમ્મં, તસ્સા પુચ્છાય કારિતા આચિક્ખિતા વાતિ સા દેવતા ''પુચ્છિતા''તિ વુત્તા. યસ્મા પુચ્છિતા પુચ્છિયમાનસ્સ કમ્મસ્સ કારિતા, તસ્મા પઞ્હં પુટ્ઠા. યસ્મા ચ પુચ્છિતા પુચ્છિયમાનસ્સ કમ્મસ્સ આચિક્ખનસભાવા, તસ્મા પઞ્હં બ્યાકાસીતિ. **યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલ**ન્તિ ઇદં ''પઞ્હ''ન્તિ વુત્તસ્સ અત્થસ્સ સરૂપદસ્સનં. અયં ચેત્થ અત્થો – ઇદં પુચ્છન્તસ્સ પુચ્છિયમાનાય ચ પચ્ચક્ખભૂતં અનન્તરં વુત્તપ્પકારં પુઞ્ઞફલં, યસ્સ કમ્મસ્સ તં ઞાતું ઇચ્છિતત્તા પઞ્હન્તિ વુત્તં પુઞ્ઞકમ્મં બ્યાકાસીતિ.

૫. **અહં મનુસ્સેસૂ**તિઆદિ પઞ્હસ્સ બ્યાકરણાકારો. તત્થ **અહ**ન્તિ દેવતા અત્તાનં નિદ્દિસતિ. ''મનુસ્સેસૂ''તિ વત્વા પુન ''મનુસ્સભૂતા''તિ વચનં તદા અત્તનિ મનુસ્સગુણાનં વિજ્જમાનતાદસ્સનત્થં. યો હિ મનુસ્સજાતિકોવ સમાનો પાણાતિપાતાદિં અકત્તબ્બં કત્વા દણ્ડારહો તત્થ તત્થ રાજાદિતો હત્થચ્છેદાદિકમ્મકારણં પાપુણન્તો મહાદુક્ખં અનુભવતિ, અયં **મનુસ્સનેરયિકો** નામ. અપરો મનુસ્સજાતિકોવ સમાનો પુબ્બેકતકમ્મુના ઘાસચ્છાદનમ્પિ ન લભતિ, ખુપ્પિપાસાભિભૂતો દુક્ખબહુલો કત્થચિ પતિટ્ઠં અલભમાનો વિચરતિ, અયં **મનુસ્સપેતો** નામ. અપરો મનુસ્સજાતિકોવ સમાનો પરાધીનવુત્તિ પરેસં ભારં વહન્તો ભિન્નમરિયાદો વા અનાચારં આચરિત્વા પરેહિ સન્તજ્જિતો મરણભયભીતો ગહનનિસ્સિતો દુક્ખબહુલો વિચરતિ હિતાહિતં અજાનન્તો નિદ્દાજિઘચ્છાદુક્ખવિનોદનાદિપરો, અયં **મનુસ્સતિરચ્છાનો** નામ. યો પન અત્તનો હિતાહિતં જાનન્તો કમ્મફલં સદ્દહન્તો હિરોત્તપ્પસમ્પન્નો દયાપન્નો સબ્બસત્તેસુ સંવેગબહુલો અકુસલકમ્મપથે પરિવજ્જેન્તો કુસલકમ્મપથે સમાચરન્તો પુઞ્ઞકિરિયવત્થૂનિ પરિપૂરેતિ, અયં મનુસ્સધમ્મે પતિટ્ઠિતો **પરમત્થતો મનુસ્સો** નામ. અયમ્પિ તાદિસા અહોસિ. તેન વુત્તં ''મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતા''તિ. મનુસ્સે સત્તનિકાયે મનુસ્સભાવં પત્તા મનુસ્સધમ્મઞ્ચ અપ્પહાય ઠિતાતિ અત્થો.

અબ્ભાગતાનન્તિ અભિઆગતાનં, સમ્પત્તઆગન્તુકાનન્તિ અત્થો. દુવિધા હિ આગન્તુકા અતિથિ અબ્ભાગતોતિ. તેસુ કતપરિચયો આગન્તુકો અતિથિ, અકતપરિચયો અબ્ભાગતો. કતપરિચયો અકતપરિચયોપિ વા પુરેતરં આગતો અતિથિ, ભોજનવેલાયં ઉપટ્ઠિતો સમ્પતિ આગતો અબ્ભાગતો. નિમન્તિતો વા ભત્તેન અતિથિ, અનિમન્તિતો અબ્ભાગતો. અયં પન અકતપરિચયો અનિમન્તિતો સમ્પતિ આગતો ચ, તં સન્ધાયાહ

‘‘અબ્ભાગતાન’’ન્તિ, ગરુકારેન પનેત્થ બહુવચનં વુત્તં. આસતિ નિસીદતિ એત્થાતિ આસનં. યંકિઞ્ચિ નિસીદનયોગ્ગં, ઇધ પન પીઠં અધિપ્પેતં, તસ્સ ચ અપ્પકત્તા અનુળારત્તા ચ ‘‘**આસનક**’’ન્તિ આહ. **અદાસિ**ન્તિ ‘‘ઇદમસ્સ થેરસ્સ દિન્નં મય્હં મહપ્ફલં ભવિસ્સતિ મહાનિસંસ’’ન્તિ સઞ્જાતસોમનસ્સા કમ્મં કમ્મફલઞ્ચ સદ્દહિત્વા તસ્સ થેરસ્સ પરિભોગત્થાય અદાસિં, નિરપેક્ખપરિચ્ચાગવસેન પરિચ્ચજિન્તિ અત્થો.

અભિવાદયિન્તિ અભિવાદનમકાસિં, પઞ્ચપતિટ્ઠિતેન દક્ખિણેય્યપુગ્ગલે વન્દિન્તિ અત્થો. વન્દમાના હિ તં તાયેવ વન્દનકિરિયાય વન્દિયમાનં ‘‘સુખિની હોહિ, અરોગા હોહી’’તિઆદિના આસિવાદં અત્થતો વદાપેસિ નામ. **અઞ્જલિકં અકાસિ**ન્તિ દસનખસમોધાનસમુજ્જલં અઞ્જલિં સિરસિ પગ્ગણ્હન્તી ગુણવિસિટ્ઠાનં અપચાયનં અકાસિન્તિ અત્થો. **યથાનુભાવ**ન્તિ યથાબલં, તદા મમ વિજ્જમાનવિભવાનુરૂપન્તિ અત્થો. **અદાસિ દાન**ન્તિ અન્નપાનાદિદેય્યધમ્મપરિચ્ચાગેન દક્ખિણેય્યં ભોજેન્તી દાનમયં પુઞ્ઞં પસવિં.

એત્થ ચ ‘‘અહ’’ન્તિ ઇદં કમ્મસ્સ ફલસ્સ ચ એકસન્તતિપતિતતાદસ્સનેન સમ્બન્ધભાવદસ્સનં, ‘‘મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતા’’તિ ઇદં તસ્સા પુઞ્ઞકિરિયાય અધિટ્ઠાનભૂતસન્તાનવિસેસદસ્સનં, ‘‘અબ્ભાગતાન’’ન્તિ ઇદં ચિત્તસમ્પત્તિદસ્સનઞ્ચેવ ખેત્તસમ્પત્તિદસ્સનઞ્ચ દાનસ્સ વિય પટિગ્ગહણસ્સ ચ કિઞ્ચિ અનપેક્ખિત્વા પવત્તિતભાવદીપનતો. ‘‘આસનકં અદાસિં યથાનુભાવઞ્ચ અદાસિ દાન’’ન્તિ ઇદં ભોગસારદાનદસ્સનં, ‘‘અભિવાદયિં અઞ્જલિકં અકાસિ’’ન્તિ ઇદં કાયસારદાનદસ્સનં.

૬. **તેના**તિ તેન યથાવુત્તેન પુઞ્ઞેન હેતુભૂતેન. **મે**તિ અયં મે-સદ્દો ‘‘કિચ્છેન મે અધિગતં, હલં દાનિ પકાસિતુ’’ન્તિઆદીસુ (દી॰ નિ॰ ૨.૬૫; મ॰ નિ॰ ૧.૨૮૧; સં॰ નિ॰ ૧.૧૭૨) કરણે આગતો, મયાતિ અત્થો. ‘‘સાધુ મે, ભન્તે, ભગવા સંખિત્તેન ધમ્મં દેસેતૂ’’તિઆદીસુ (સં॰ નિ॰ ૩.૧૮૨; અ॰ નિ॰ ૪.૨૫૭) સમ્પદાને, મય્હન્તિ અત્થો. ‘‘પુબ્બેવ મે, ભિક્ખવે, સમ્બોધા અનભિસમ્બુદ્ધસ્સ બોધિસત્તસ્સેવ સતો’’તિઆદીસુ (મ॰ નિ॰ ૧.૨૦૬; સં॰ નિ॰ ૪.૧૪; અ॰ નિ॰ ૩.૧૦૪) સામિઅત્થે આગતો, ઇધાપિ સામિઅત્થે એવ, મમાતિ અત્થો. સ્વાયં મે-સદ્દો તેન મે પુઞ્ઞેનાતિ ચ મે એતાદિસોતિ ચ ઉભયત્થ સમ્બન્ધિતબ્બો. સેસં વુત્તનયમેવ.

એવં તાય દેવતાય પઞ્હે બ્યાકતે આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો વિત્થારેન ધમ્મં દેસેસિ. સા દેસના સપરિવારાય તસ્સા દેવતાય સાત્થિકા અહોસિ. થેરો તતો મનુસ્સલોકં આગન્ત્વા સબ્બં તં પવત્તિં ભગવતો આરોચેસિ. ભગવા તં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેસિ. ગાથા એવ પન સઙ્ગહં આરુળ્હાતિ.

પઠમપીઠવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨. દુતિયપીઠવિમાનવણ્ણના

પીઠં તે વેળુરિયમયન્તિ દુતિયપીઠવિમાનં. તસ્સ અટ્ઠુપ્પત્તિ ચ અત્થવણ્ણના ચ પઠમે વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બા. અયં પન વિસેસો – સાવત્થિવાસિની કિર એકા ઇત્થી અત્તનો ગેહં પિણ્ડાય પવિટ્ઠં એકં થેરં પસ્સિત્વા પસન્નચિત્તા તસ્સ આસનં દેન્તી અત્તનો પીઠં ઉપરિ નીલવત્થેન અત્થરિત્વા અદાસિ. તેન તસ્સા દેવલોકે નિબ્બત્તાય વેળુરિયમયં પલ્લઙ્કવિમાનં નિબ્બત્તં. તેન વુત્તં –

૮. ‘‘પીઠં તે વેળુરિયમયં ઉળારં, મનોજવં ગચ્છતિ યેનકામં;

અલઙ્કતે મલ્યધરે સુવત્થે, ઓભાસસિ વિજ્જુરિવબ્ભ ફૂટં.

૯. “કેન તેતાદિસો વણ્ણો, કેન તે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ તે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૧૦. “પુચ્છામિ તં દેવિ મહાનુભાવે, મનુસ્સભૂતા કિમકાસિ પુઞ્ઞં;
કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવા, વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી”તિ.

૧૧. “સા દેવતા અત્તમના, મોગ્ગલ્લાનેન પુચ્છિતા;
પઞ્હં પુટ્ઠા વિયાકાસિ, યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં”.

૧૨. “અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતા, અબ્ભાગતાનાસનકં અદાસિં;
અભિવાદયિં અઞ્જલિકં અકાસિં, યથાનુભાવઞ્ચ અદાસિ દાનં.

૧૩. “તેન મેતાદિસો વણ્ણો, તેન મે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ મે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૧૪. “અક્ખામિ તે ભિક્ખુ મહાનુભાવ, મનુસ્સભૂતા યમકાસિ પુઞ્ઞં;
તેનમ્હિ એવં જલિતાનુભાવા, વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી”તિ.

૮. તત્થ **વેળુરિયમય**ન્તિ વેળુરિયમણિમયં. વેળુરિયમણિ નામ વિળૂરપબ્બતસ્સ વિળૂરગામસ્સ ચ અવિદૂરે ઉપ્પજ્જનકમણિ. તસ્સ કિર વિળૂરગામટ્ઠાને આકરો, વિળૂરસ્સ પન અવિદૂરે ભવત્તા વેળુરિયન્તેવ પઞ્ઞાયિત્થ. તંસદિસવણ્ણનિભતાય દેવલોકેપિસ્સ તથેવ નામં જાતં યથા તં મનુસ્સલોકે લદ્ધનામવસેનેવ દેવલોકે દેવપુત્તાનં. તં પન મયૂરગીવવણ્ણં વા હોતિ, વાયસપત્તવણ્ણં વા, સિનિદ્ધવેણુપત્તવણ્ણં વા. ઇધ પન મયૂરગીવવણ્ણં વેદિતબ્બં. સેસં સબ્બં પઠમપીઠવિમાને વુત્તસદિસમેવાતિ.

દુતિયપીઠવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩. તતિયપીઠવિમાનવણ્ણના

પીઠં તે સોવણ્ણમયન્તિ તતિયપીઠવિમાનં. તસ્સ વત્થુ રાજગહે સમુટ્ઠિતં. અઞ્ઞતરો કિર ખીણાસવત્થેરો રાજગહે પિણ્ડાય ચરિત્વા ભત્તં ગહેત્વા ઉપકટ્ઠે કાલે ભત્તકિચ્ચં કાતુકામો એકં વિવટદ્વારગેહં ઉપસઙ્કમિ. તસ્મિં પન ગેહે ગેહસામિની ઇત્થી સદ્ધા પસન્ના થેરસ્સ આકારં સલ્લક્ખેત્વા “એથ, ભન્તે, ઇધ નિસીદિત્વા ભત્તકિચ્ચં કરોથા”તિ અત્તનો ભદ્દપીઠં પઞ્ઞાપેત્વા ઉપરિ પીતવત્થં અત્થરિત્વા નિરપેક્ખપરિચ્ચાગવસેન અદાસિ, “ઇદં મે પુઞ્ઞં આયતિં સોવણ્ણપીઠપટિલાભાય હોતૂ”તિ પત્થનઞ્ચ પટ્ઠપેસિ. અથ થેરે તત્થ નિસીદિત્વા ભત્તકિચ્ચં કત્વા પત્તં ધોવિત્વા ઉટ્ઠાય ગચ્છન્તે “ભન્તે, ઇદમાસનં તુમ્હાકંયેવ પરિચ્ચત્તં, મય્હં અનુગ્ગહત્થં પરિભુઞ્જથા”તિ આહ. થેરો તસ્સા અનુકમ્પાય તં પીઠં સમ્પટિચ્છિત્વા સઙ્ઘસ્સ દાપેસિ. સા અપરેન સમયેન અઞ્ઞતરેન રોગેન ફુટ્ઠા કાલં કત્વા તાવતિંસભવને નિબ્બત્તીતિઆદિ સબ્બં પઠમવિમાનવણ્ણનાયં વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં. તેન વુત્તં –

૧૫. ‘‘પીઠં તે સોવણ્ણમયં ઉળારં, મનોજવં ગચ્છતિ યેનકામં;
અલઙ્કતે મલ્યધરે સુવત્થે,ઓભાસસિ વિજ્જુરિવબ્ભકૂટં.

૧૬. ‘‘કેન તેતાદિસો વણ્ણો, કેન તે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ તે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૧૭. ‘‘પુચ્છામિ તં દેવિ મહાનુભાવે, મનુસ્સભૂતા કિમકાસિ પુઞ્ઞં;
કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવા, વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ.

૧૮. ‘‘સા દેવતા અત્તમના, મોગ્ગલ્લાનેન પુચ્છિતા;
પઞ્હં પુટ્ઠા વિયાકાસિ, યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં’’.

૧૯. ‘‘અપ્પસ્સ કમ્મસ્સ ફલં મમેદં, યેનમ્હિ એવં જલિતાનુભાવા;
અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતા, પુરિમાય જાતિયા મનુસ્સલોકે.

૨૦. ‘‘અદ્દસં વિરજં ભિક્ખું, વિપ્પસન્નમનાવિલં;
તસ્સ અદાસહં પીઠં, પસન્ના સેહિ પાણિભિ.

૨૧. ‘‘તેન મેતાદિસો વણ્ણો, તેન મે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તી ચ મે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૨૨. ‘‘અક્ખામિ તે ભિક્ખુ મહાનુભાવ, મનુસ્સભૂતા યમકાસિ પુઞ્ઞં;
તેનમ્હિ એવં જલિતાનુભાવા, વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ.

૧૯. યઞ્ચ પન પઞ્ચમગાથાયં **પુરિમાય જાતિયા મનુસ્સલોકે**તિઆદિ, એત્થ જાતિ-સદ્દો અત્થેવ સઙ્ખતલક્ખણે ‘‘જાતિ દ્વીહિ ખન્ધેહિ સઙ્ગહિતા’’તિઆદીસુ (ધાતુ॰ ૭૧). અત્થિ નિકાયે ‘‘નિગણ્ઠા નામ સમણજાતી’’તિઆદીસુ (અ॰ નિ॰ ૩.૭૧). અત્થિ પટિસન્ધિયં ‘‘યં માતુકુચ્છિસ્મિં પઠમં ચિત્તં ઉપ્પન્નં, પઠમં વિઞ્ઞાણં પાતુભૂતં, તદુપાદાય સાવસ્સ જાતી’’તિઆદીસુ (મહાવ॰ ૧૨૪). અત્થિ કુલે ‘‘અક્ખિત્તો અનુપકુટ્ઠો જાતિવાદેના’’તિઆદીસુ (દી॰ નિ॰ ૧.૩૦૩). અત્થિ પસુતિયં ‘‘સમ્પતિજાતો, આનન્દ, બોધિસત્તો’’તિઆદીસુ (દી॰ નિ॰ ૨.૩૧; મ॰ નિ॰ ૩.૨૦૭). અત્થિ ભવે ‘‘એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો’’તિઆદીસુ (દી॰ નિ॰ ૧.૨૪૪; મ॰ નિ॰ ૧.૫૩). ઇધાપિ ભવે એવ દટ્ઠબ્બો. તસ્મા પુરિમાય જાતિયા પુરિમસ્મિં ભવે અનન્તરાતીતે પુરિમે અત્તભાવેતિ અત્થો. ભુમ્મત્થે હિદં કરણવચનં. **મનુસ્સલોકે**તિ મનુસ્સલોકભવે, રાજગહં સન્ધાય વદતિ. ઓકાસલોકો હિ ઇધ અધિપ્પેતો, સત્તલોકો પન ‘‘મનુસ્સેસૂ’’તિ ઇમિના વુત્તોયેવ.

૨૦. **અદ્દસ**ન્તિ અદ્દક્ખિં. **વિરજ**ન્તિ વિગતરાગાદિરજત્તા વિરજં. **ભિક્ખુ**ન્તિ ભિન્નકિલેસત્તા ભિક્ખું, સબ્બસો કિલેસકાલુસ્સિયાભાવેન વિપ્પસન્નચિત્તતાય **વિપ્પસન્નં**, અનાવિલસઙ્કપ્પતાય **અનાવિલં**. પુરિમં પુરિમઞ્ચેત્થ પદં પચ્છિમસ્સ પચ્છિમસ્સ કારણવચનં, વિગતરાગાદિરજત્તા ભિન્નકિલેસતાય ભિક્ખું, ભિન્નકિલેસત્તા કિલેસકાલુસ્સિયાભાવેન વિપ્પસન્નં, વિપ્પસન્નમનત્તા અનાવિલન્તિ. પચ્છિમં પચ્છિમં વા પદં પુરિમસ્સ પુરિમસ્સ કારણવચનં, વિરજં ભિક્ખુગુણયોગતો. ભિન્નકિલેસો હિ ભિક્ખુ. ભિક્ખું વિપ્પસન્નભાવતો. કિલેસકાલુસ્સિયાભાવેન

વિપ્પસન્નમાનસો હિ ભિક્ખુ. વિપ્પસન્નં અનાવિલસઙ્કપ્પભાવતોતિ . રાગરજાભાવેન વા ''વિરજ''ન્તિ વુત્તં, દોસકાલુસ્સિયાભાવેન ''વિપ્પસન્ન''ન્તિ, મોહબ્યાકુલાભાવેન ''અનાવિલ''ન્તિ. એવંભૂતો પરમત્થતો ભિક્ખુ નામ હોતીતિ ''ભિક્ખુ''ન્તિ વુત્તં. **અદાસહ**ન્તિ અદાસિં અહં. **પીઠ**ન્તિ તદા મમ સન્તિકે વિજ્જમાનં ભદ્દપીઠં. **પસન્ના**તિ કમ્મફલસદ્ધાય રતનત્તયસદ્ધાય ચ પસન્નચિત્તા. **સેહિ પાણિભી**તિ અઞ્ઞં અનાણાપેત્વા અત્તનો હત્થેહિ ઉપનીય પીઠં પઞ્ઞાપેત્વા અદાસિન્તિ અત્થો.

એત્થ ચ ''વિરજં ભિક્ખું વિપ્પસન્નમનાવિલ''ન્તિ ઇમિના ખેત્તસમ્પત્તિં દસ્સેતિ, ''પસન્ના''તિ ઇમિના ચિત્તસમ્પત્તિં, ''સેહિ પાણિભી''તિ ઇમિના પયોગસમ્પત્તિં. તથા ''પસન્ના''તિ ઇમિના સક્કચ્ચદાનં અનુપહચ્ચદાનન્તિ ચ ઇમે દ્વે દાનગુણા દસ્સિતા, ''સેહિ પાણિભી''તિ ઇમિના સહત્થેન દાનં અનુપવિદ્ધદાનન્તિ ઇમે દ્વે દાનગુણા દસ્સિતા, પીતવત્થસ્સ અત્થરણેન નિસીદનકાલઞ્ઞુતાય ચિત્તિં કત્વા દાનં કાલેન દાનન્તિ ઇમે દ્વે દાનગુણા દસ્સિતાતિ વેદિતબ્બા. સેસં હેટ્ઠા વુત્તનયમેવ.

તતિયપીઠવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪. ચતુત્થપીઠવિમાનવણ્ણના

પીઠં તે વેળુરિયમયન્તિ ચતુત્થપીઠવિમાનં. ઇમસ્સાપિ વત્થુ રાજગહે સમુટ્ઠિતં, તં દુતિયવિમાને વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં. નીલવત્થેન હિ અત્થરિત્વા પીઠસ્સ દિન્નત્તા ઇમિસ્સાપિ વિમાનં વેળુરિયમયં નિબ્બત્તં. સેસં પઠમવિમાને વુત્તસદિસં. તેન વુત્તં –

૨૩. ''પીઠં તે વેળુરિયમયં ઉળારં, મનોજવં ગચ્છતિ યેનકામં;
અલઙ્કતે મલ્યધરે સુવત્થે, ઓભાસસિ વિજ્જુરિવબ્ભકૂટં.

૨૪. ''કેન તેતાદિસો વણ્ણો, કેન તે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ તે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૨૫. ''પુચ્છામિ તં દેવિ મહાનુભાવે, મનુસ્સભૂતા કિમકાસિ પુઞ્ઞં;
કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવા, વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ.

૨૬. ''સા દેવતા અત્તમના, મોગ્ગલ્લાનેન પુચ્છિતા;
પઞ્હં પુટ્ઠા વિયાકાસિ, યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં''.

૨૭. ''અપ્પસ્સ કમ્મસ્સ ફલં મમેદં, યેનમ્હિ એવં જલિતાનુભાવા;
અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતા, પુરિમાય જાતિયા મનુસ્સલોકે.

૨૮. ''અદ્દસં વિરજં ભિક્ખું, વિપ્પસન્નમનાવિલં;
તસ્સ અદાસહં પીઠં, પસન્ના સેહિ પાણિભિ.

૨૯. ''તેન મેતાદિસો વણ્ણો, તેન મે ઇધ મિજ્ઝતિ;

ઉપ્પજ્જન્તિ ચ મે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૩૦. ‘‘અક્ખામિ તે ભિક્ખુ મહાનુભાવ, મનુસ્સભૂતા યમકાસિ પુઞ્ઞં;
તેનમ્હિ એવં જલિતાનુભાવા, વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ.

એત્થાપિ હિ નીલવત્થેન અત્થરિત્વા પીઠસ્સ દિન્નત્તા ઇમિસ્સાપિ વિમાનં વેળુરિયમયં નિબ્બત્તં. તેનેવેત્થ ‘‘પીઠં તે વેળુરિયમય’’ન્તિ આદિતો આગતં. સેસં તતિયસદિસમેવાતિ તત્થ વુત્તનયેનેવ અત્થો વેદિતબ્બો.

ચતુત્થપીઠવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૫. કુઞ્જરવિમાનવણ્ણના

કુઞ્જરો તે વરારોહોતિ કુઞ્જરવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. અથેકદિવસં રાજગહનગરે નક્ખત્તં ઘોસિતં. નાગરા વીથિયો સોધેત્વા વાલુકં ઓકિરિત્વા લાજપઞ્ચમકાનિ પુપ્ફાનિ વિપ્પકિરિંસુ, ગેહદ્વારે ગેહદ્વારે કદલિયો ચ પુણ્ણઘટે ચ ઠપેસું, યથાવિભવં નાનાવિરાગવણ્ણવિચિત્તા ધજપટાકાદયો ઉસ્સાપેસું, સબ્બો જનો અત્તનો અત્તનો વિભવાનુરૂપં સુમણ્ડિતપસાધિતો નક્ખત્તકીળં કીળિ, સકલનગરં દેવનગરં વિય અલઙ્કતપટિયત્તં અહોસિ. અથ બિમ્બિસારમહારાજા પુબ્બચારિત્તવસેન મહાજનસ્સ ચિત્તાનુરક્ખણત્થઞ્ચ અત્તનો રાજભવનતો નિક્ખમિત્વા મહન્તેન પરિવારેન મહતા રાજાનુભાવેન ઉળારેન સિરિસોભગ્ગેન નગરં પદક્ખિણં કરોતિ.

તેન ચ સમયેન રાજગહવાસિની એકા કુલધીતા રઞ્ઞો તં વિભવસમ્પત્તિં સિરિસોભગ્ગં રાજાનુભાવઞ્ચ પસ્સિત્વા અચ્છરિયબ્ભુતચિત્તજાતા ‘‘અયં દેવિદ્ધિસદિસા વિભવસમ્પત્તિ કીદિસેન નુ ખો કમ્મુના લબ્ભતી’’તિ પણ્ડિતસમ્મતે પુચ્છિ. તે તસ્સા કથેસું ‘‘ભદ્દે, પુઞ્ઞકમ્મં નામ ચિન્તામણિસદિસં કપ્પરુક્ખસદિસં, ખેત્તસમ્પત્તિયા ચિત્તસમ્પત્તિયા ચ સતિ યં યં પત્થેત્વા કરોતિ, તં તં નિપ્ફાદેતિયેવ. અપિચ આસનદાનેન ઉચ્ચાકુલીનતા હોતિ, અન્નદાનેન બલસમ્પત્તિપટિલાભો, વત્થદાનેન વણ્ણસમ્પત્તિપટિલાભો, યાનદાનેન સુખવિસેસપટિલાભો, દીપદાનેન ચક્ખુસમ્પત્તિપટિલાભો, આવાસદાનેન સબ્બસમ્પત્તિપટિલાભો હોતી’’તિ. સા તં સુત્વા ‘‘દેવસમ્પત્તિ ઇતો ઉળારા હોતિ મઞ્ઞે’’તિ તત્થ ચિત્તં ઠપેત્વા પુઞ્ઞકિરિયાય અતિવિય ઉસ્સાહજાતા અહોસિ.

માતાપિતરો યસ્સા અહતં વત્થયુગં નવપીઠં એકં પદુમકલાપં સપ્પિમધુસક્ખરા તણ્ડુલખીરાનિ ચ પરિભોગત્થાય પેસેસું. સા તાનિ દિસ્વા ‘‘અહઞ્ચ દાનં દાતુકામા, અયઞ્ચ મે દેય્યધમ્મો લદ્ધો’’તિ તુટ્ઠમાનસા દુતિયદિવસે દાનં સજ્જેન્તી અપ્પોદકમધુપાયાસં સમ્પાદેત્વા, તસ્સ પરિવારભાવેન અઞ્ઞમ્પિ બહું ખાદનીયભોજનીયં પટિયાદેત્વા દાનગ્ગે ગન્ધપરિભણ્ડં કત્વા વિકસિતપદુમપત્તકિઞ્જક્ખકેસરોપસોભિતેસુ પદુમેસુ આસનં પઞ્ઞાપેત્વા, અહતેન સેતવત્થેન અત્થરિત્વા આસનસ્સ ચતુન્નં પાદાનં ઉપરિ ચત્તારિ પદુમાનિ માલાગુળઞ્ચ ઠપેત્વા, આસનસ્સ ઉપરિ વિતાનં બન્ધિત્વા માલાદામઓલમ્બકદામાનિ ઓલમ્બિત્વા, આસનસ્સ સમન્તતો ભૂમિં સકેસરેહિ પદુમપત્તેહિ સબ્બસન્થરં સન્થરિત્વા ‘‘દક્ખિણેય્યે આગતે પૂજેસ્સામી’’તિ પુપ્ફપૂરિતં ચઙ્ગોટકં એકમન્તે ઠપેસિ.

અથેવં કતદાનૂપકરણસંવિધાના સીસંન્હાતા સુદ્ધવત્થનિવત્થા સુદ્ધુત્તરાસઙ્ગા વેલં સલ્લક્ખેત્વા એકં દાસિં આણાપેસિ ''ગચ્છ જે, અમ્હાકં તાદિસં દક્ખિણેય્યં પરિયેસાહી''તિ. તેન ચ સમયેન આયસ્મા સારિપુત્તો સહસ્સથવિકં નિક્ખિપન્તો વિય રાજગહે પિણ્ડાય ચરન્તો અન્તરવીથિં પટિપન્નો હોતિ. અથ સા દાસી થેરં વન્દિત્વા આહ ''ભન્તે, તુમ્હાકં પત્તં મે દેથા''તિ. ''એકિસ્સા ઉપાસિકાય અનુગ્ગહત્થં ઇતો એથા''તિ ચ આહ. થેરો તસ્સા પત્તં અદાસિ. સા થેરં ગેહં પવેસેસિ. અથ સા ઇત્થી થેરસ્સ પચ્ચુગ્ગમનં કત્વા આસનં દસ્સેત્વા ''નિસીદથ, ભન્તે, ઇદમાસનં પઞ્ઞત્ત''ન્તિ વત્વા થેરે તત્થ નિસિન્ને સકેસરેહિ પદુમપત્તેહિ થેરં પૂજયમાના આસનસ્સ સમન્તતો ઓકિરિત્વા પઞ્ચપતિટ્ઠિતેન વન્દિત્વા સપ્પિમધુસક્ખરાસમ્મિસ્સેન અપ્પોદકમધુપાયાસેન પરિવિસિ. પરિવિસન્તી ચ ''ઇમસ્સ મે પુઞ્ઞસ્સાનુભાવેન દિબ્બગજકૂટાગારપલ્લઙ્કસોભિતા દિબ્બસમ્પત્તિયો હોન્તુ, સબ્બાસુ પવત્તીસુ પદુમા નામ મા વિગતા હોન્તૂ''તિ પત્થનં અકાસિ. પુન થેરે કતભત્તકિચ્ચે પત્તં ધોવિત્વા સપ્પિમધુસક્ખરાહિ પૂરેત્વા પલ્લઙ્કે અત્થતં સાટકં ચુમ્બટકં કત્વા થેરસ્સ હત્થે ઠપેત્વા થેરે ચ અનુમોદનં કત્વા પક્કમન્તે દ્વે પુરિસે આણાપેસિ ''થેરસ્સ હત્થે પત્તં ઇમઞ્ચ પલ્લઙ્કં વિહારં નેત્વા થેરસ્સ નિય્યાતેત્વા આગચ્છથા''તિ. તે તથા અકંસુ.

સા અપરભાગે કાલં કત્વા તાવતિંસભવને યોજનસતુબ્બેધે કનકવિમાને નિબ્બત્તિ અચ્છરાસહસ્સપરિવારા. પત્થનાવસેન ચસ્સા પઞ્ચયોજનુબ્બેધો પદુમમાલાલઙ્કતો સમન્તતો પદુમપત્તકિઞ્જક્ખકેસરોપસોભિતો મનુઞ્ઞદસ્સનો સુખસમ્ફસ્સો વિવિધરતનરંસિજાલસમુજ્જલહેમાભરણવિભૂસિતો ગજવરો નિબ્બત્તિ. તસ્સૂપરિ યથાવુત્તસોભાતિસયયુત્તો યોજનિકો કનકપલ્લઙ્કો નિબ્બત્તિ. સા દિબ્બસમ્પત્તિં અનુભવન્તી અન્તરન્તરા તં કુઞ્જરવિમાનસ્સ ઉપરિ રતનવિચિત્તં પલ્લઙ્કં અભિરુય્હ મહતા દેવતાનુભાવેન નન્દનવનં ગચ્છતિ. અથેકસ્મિં ઉસ્સવદિવસે દેવતાસુ યથાસકં દિબ્બાનુભાવેન ઉય્યાનકીળનત્થં નન્દનવનં ગચ્છન્તીસૂતિઆદિના સબ્બં પઠમપીઠવિમાનવણ્ણનાયં આગતસદિસં, તસ્મા તત્થ વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં. ઇધ પન થેરો –

૩૧. ''કુઞ્જરો તે વરારોહો, નાનારતનકપ્પનો;
રુચિરો થામવા જવસમ્પન્નો, આકાસમ્હિ સમીહતિ.

૩૨. ''પદુમિ પદ્મપત્તક્ખિ, પદ્મુપ્પલજુતિન્ધરો;
પદ્મચુણ્ણાભિકિણ્ણઙ્ગો, સોણ્ણપોક્ખરમાલધા.

૩૩. ''પદુમાનુસટં મગ્ગં, પદ્મપત્તવિભૂસિતં;
ઠિતં વગ્ગુ મનુગ્ઘાતી, મિતં ગચ્છતિ વારણો.

૩૪. ''તસ્સ પક્કમમાનસ્સ, સોણ્ણકંસા રતિસ્સરા;
તેસં સુય્યતિ નિગ્ઘોસો, તૂરિયે પઞ્ચઙ્ગિકે યથા.

૩૫. ''તસ્સ નાગસ્સ ખન્ધમ્હિ, સુચિવત્થા અલઙ્કતા;
મહન્તં અચ્છરાસઙ્ઘં, વણ્ણેન અતિરોચસિ.

૩૬. ''દાનસ્સ તે ઇદં ફલં, અથો સીલસ્સ વા પન;
અથો અઞ્જલિકમ્મસ્સ, તં મે અક્ખાહિ પુચ્છિતા''તિ. – આહ;

૩૧. તત્થ **કુઞ્જરો તે વરારોહો**તિ કુઞ્જે ગિરિતટે રમતિ અભિરમતિ, તત્થ વા રવતિ કોઞ્ચનાદં નદન્તો વિચરતિ. કું વા પથવિં તદભિઘાતેન જરયતીતિ કુઞ્જરો, ગિરિચરાદિભેદો મનુસ્સલોકે હત્થી, અયં પન કીળનકાલે કુઞ્જરસદિસતાય એવં વુત્તો. આરુય્હતીતિ આરોહો, આરોહનીયોતિ અત્થો. વરો અગ્ગો સેટ્ઠો આરોહોતિ વરારોહો, ઉત્તમયાનન્તિ વુત્તં હોતિ. **નાનારતનકપ્પનો**તિ નાનાવિધાનિ રતનાનિ એતેસન્તિ નાનારતના, કુમ્ભાલઙ્કારાદિહત્થાલઙ્કારા. તેહિ વિહિતો કપ્પનો સન્નાહો યસ્સ સો નાનારતનકપ્પનો. રુચિં અભિરતિં દેતીતિ **રુચિરો**, મનુઞ્ઞોતિ અત્થો. **થામવા**તિ થિરો, બલવાતિ અત્થો. **જવસમ્પન્નો**તિ સમ્પન્નજવો, સીઘજવોતિ વુત્તં હોતિ. **આકાસમ્હિ સમીહતી**તિ આકાસે અન્તલિક્ખે સમ્મા ઈહતિ, આરુળ્હાનં ખોભં અકરોન્તો ચરતિ ગચ્છતીતિ અત્થો.

૩૨. **પદુમી**તિ પદુમસમાનવણ્ણતાય ''પદુમ''ન્તિ લદ્ધનામેન કુમ્ભવણ્ણેન સમન્નાગતત્તા પદુમી. **પદ્મપત્તક્ખી**તિ કમલદલસદિસનયને, આલપનમેતં તસ્સા દેવતાય. **પદ્મુપ્પલજુતિન્ધરો**તિ દિબ્બપદુમુપ્પલમાલાલઙ્કતસરીરતાય તહં તહં વિપ્ફુરન્તં વિજ્જોતમાનં પદુમુપ્પલજુતિં ધારેતીતિ પદુમુપ્પલજુતિન્ધરો. **પદ્મચુણ્ણાભિકિણ્ણઙ્ગો**તિ પદુમપત્તકિઞ્જક્ખકેસરેહિ સમન્તતો ઓકિણ્ણગત્તો. **સોણ્ણપોક્ખરમાલધા**તિ હેમમયકમલમાલાભારી.

૩૩. **પદુમાનુસટં મગ્ગં પદ્મપત્તવિભૂસિત**ન્તિ હત્થિનો પદનિક્ખેપે પદનિક્ખેપે તસ્સ પાદં સન્ધારેન્તેહિ મહન્તેહિ પદુમેહિ અનુસટં વિપ્પકિણ્ણં, નાનાવિરાગવણ્ણેહિ તેસંયેવ ચ પત્તેહિ ઇતો ચિતો ચ પરિબ્ભમન્તેહિ વિસેસતો મણ્ડિતતાય વિભૂસિતં મગ્ગં ગચ્છતીતિ યોજના. **ઠિત**ન્તિ ઇદં મગ્ગવિસેસનં, પદુમપત્તવિભૂસિતં હુત્વા ઠિતં મગ્ગન્તિ અત્થો. **વગ્ગૂ**તિ ચારુ, કિરિયાવિસેસનઞ્ચેતં, મ-કારો પદસન્ધિકરો. **અનુગ્ઘાતી**તિ ન ઉગ્ઘાતિ, અત્તનો ઉપરિ નિસિન્નાનં ઈસકમ્પિ ખોભં અકરોન્તોતિ અત્થો. **મિત**ન્તિ નિમ્મિતં, નિક્ખેપપદં વીતિક્કમન્તિ અત્થો. અયઞ્હેત્થ અત્થો ''વગ્ગુ ચારુ પદનિક્ખેપં કત્વા ગચ્છતી''તિ. **મિત**ન્તિ વા પરિમિતં પમાણયુત્તં, નાતિસીઘં, નાતિસણિકન્તિ વુત્તં હોતિ. **વારણો**તિ હત્થી. સો હિ પચ્ચત્થિકવારણતો ગમનપરિક્કિલેસવારણતો ચ ''વારણો''તિ વુચ્ચતિ.

૩૪. **તસ્સ પક્કમમાનસ્સ, સોણ્ણસંકા રતિસ્સરા**તિ તસ્સ યથાવુત્તસ્સ કુઞ્જરસ્સ ગચ્છન્તસ્સ સોણ્ણકંસા સુવણ્ણમયા ઘણ્ટા રતિસ્સરા રમણીયસદ્દા મનુઞ્ઞનિગ્ઘોસા ઓલમ્બન્તીતિ અધિપ્પાયો. તસ્સ હિ કુઞ્જરસ્સ ઉભોસુ પસ્સેસુ મહાકોલમ્બપ્પમાણા મણિમુત્તાદિખચિતા હેમમયા અનેકસતા મહન્તિયો ઘણ્ટા તહં તહં ઓલમ્બમાના પચલન્તિ, યતો છેકેન ગન્ધબ્બકેન પયુત્તવાદિતતો અતિવિય મનોહરસદ્દો નિચ્છરતિ . તેનાહ ''**તેસં સુય્યતિ નિગ્ઘોસો, તૂરિયે પઞ્ચઙ્ગિકે યથા**''તિ. તસ્સત્થો – યથા નામ આતતં વિતતં આતતવિતતં ઘનં સુસિરન્તિ એવં પઞ્ચઙ્ગિકે તૂરિયે કુસલેહિ વાદિયમાને ઠાનુપ્પત્તિયા મન્દતારવિભાગં દસ્સેન્તેન ગાયન્તેન સમીરિતો વાદિતસરો વગ્ગુ રજનીયો નિગ્ઘોસો સુય્યતિ, એવં તેસં સોવણ્ણકંસાનં તપનીયઘણ્ટાનં નિગ્ઘોસો સુય્યતીતિ.

૩૫. **નાગસ્સા**તિ હત્થિનાગસ્સ. **મહન્ત**ન્તિ સમ્પત્તિમહત્તેનાપિ સઙ્ખ્યામહત્તેનાપિ મહન્તં. **અચ્છરાસઙ્ઘ**ન્તિ દેવકઞ્ઞાસમૂહં. **વણ્ણેના**તિ રૂપેન.

૩૬. **દાનસ્સા**તિ દાનમયપુઞ્ઞસ્સ. **સીલસ્સા**તિ કાયિકસંવરાદિસંવરસીલસ્સ. વા-સદ્દો અવુત્તવિકપ્પનત્થો. તેન અભિવાદનાદિં અવુત્તં ચારિત્તસીલં સઙ્ગણ્હાતિ.

એવં થેરેન પુચ્છિતા સા દેવતા પઞ્હં વિસ્સજ્જેસિ, તમત્થં દસ્સેતું –

૩૭. ‘‘સા દેવતા અત્તમના, મોગ્ગલ્લાનેન પુચ્છિતા;
પઞ્હં પુટ્ઠા વિયાકાસિ, યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલ’’ન્તિ. –

અયં ગાથા ધમ્મસઙ્ગાહકેહિ વુત્તા, તસ્સા અત્થો હેટ્ઠા વુત્તો એવ.

૩૮. ‘‘દિસ્વાન ગુણસમ્પન્નં, ઝાયિં ઝાનરતં સતં;
અદાસિં પુપ્ફાભિકિણ્ણં, આસનં દુસ્સસન્થતં.

૩૯. ‘‘ઉપડ્ઢં પદ્મમાલાહં, આસનસ્સ સમન્તતો;
અબ્ભોકિરિસ્સં પત્તેહિ, પસન્ના સેહિ પાણિભિ.

૪૦. ‘‘તસ્સ કમ્મકુસલસ્સ, ઇદં મે ઈદિસં ફલં;
સક્કારો ગરુકારો ચ, દેવાનં અપચિતા અહં.

૪૧. ‘‘યો વે સમ્માવિમુત્તાનં, સન્તાનં બ્રહ્મચારિનં;
પસન્નો આસનં દજ્જા, એવં નન્દે યથા અહં.

૪૨. ‘‘તસ્મા હિ અત્તકામેન, મહત્તમભિકઙ્ખતા;
આસનં દાતબ્બં હોતિ, સરીરન્તિમધારિન’’ન્તિ. – દેવતાય વુત્તગાથા;

૩૮. તત્થ **ગુણસમ્પન્ન**ન્તિ સબ્બેહિ સાવકગુણેહિ સમન્નાગતં, તેહિ વા પરિપુણ્ણં. એતેન સાવકપારમિઞાણસ્સ મત્થકપ્પત્તિં દસ્સેતિ. **ઝાયિ**ન્તિ આરમ્મણૂપનિજ્ઝાનં લક્ખણૂપનિજ્ઝાનન્તિ દુવિધેનાપિ ઝાનેન ઝાયનસીલં, તેન વા ઝાપેતબ્બં સબ્બસંકિલેસપક્ખં ઝાપેત્વા ઠિતં. તતો એવ ઝાને રતન્તિ **ઝાનરતં. સત**ન્તિ સમાનં, સન્તં વા, સપ્પુરિસન્તિ અત્થો. **પુપ્ફાભિકિણ્ણ**ન્તિ પુપ્ફેહિ અભિકિણ્ણં, કમલદલેહિ અભિપ્પકિણ્ણન્તિ અત્થો. **દુસ્સસન્થત**ન્તિ વત્થેન ઉપરિ અત્થતં.

૩૯. **ઉપડ્ઢં પદ્મમાલાહ**ન્તિ ઉપડ્ઢં પદુમપુપ્ફં અહં. **આસનસ્સ સમન્તતો**તિ થેરેન નિસિન્નસ્સ આસનસ્સ સમન્તા ભૂમિયં. **અબ્ભોકિરિસ્સ**ન્તિ અભિઓકિરિં અભિપ્પકિરિં. કથં? **પત્તેહી**તિ, તસ્સ ઉપડ્ઢપદુમસ્સ વિસું વિસું કતેહિ પત્તેહિ પુપ્ફવસ્સાભિવસ્સનકનિયામેન ઓકિરિન્તિ અત્થો.

૪૦. **ઇદં મે ઈદિસં ફલ**ન્તિ ઇમિના ‘‘કુઞ્જરો તે વરારોહો’’તિઆદિના થેરેન ગહિતં અગ્ગહિતઞ્ચ આયુયસસુખરૂપાદિભેદં અત્તનો દિબ્બસમ્પત્તિં એકતો દસ્સેત્વા પુનપિ થેરેન અગ્ગહિતમેવ અત્તનો આનુભાવસમ્પત્તિં દસ્સેતું ‘‘**સક્કારો ગરુકારો**’’તિઆદિમાહ. તેન ‘‘ન કેવલં ભન્તે તુમ્હેહિ યથાવુત્તમેવ ઇધ મય્હં પુઞ્ઞફલં, અપિચ ખો ઇદં દિબ્બં આધિપતેય્યમ્પી’’તિ દસ્સેતિ. તત્થ **સક્કારો**તિ આદરકિરિયા, દેવેહિ અત્તનો સક્કાતબ્બતાતિ અત્થો. તથા **ગરુકારો**તિ ગરુકાતબ્બતા. **દેવાન**ન્તિ દેવેહિ. **અપચિતા**તિ પૂજિતા.

૪૧. **સમ્માવિમુત્તાન**ન્તિ સુટ્ઠુ વિમુત્તાનં સબ્બસંકિલેસપ્પહાયીનં. **સન્તાન**ન્તિ સન્તકાયવચીમનોકમ્માનં સાધૂનં. મગ્ગબ્રહ્મચરિયસ્સ ચ સાસનબ્રહ્મચરિયસ્સ ચ ચિણ્ણત્તા **બ્રહ્મચારિનં. પસન્નો આસનં દજ્જા**તિ

કમ્મફલસદ્ધાય રતનત્તયસદ્ધાય ચ પસન્નમાનસો હુત્વા યદિ આસનમત્તમ્પિ દદેય્ય. **એવં નન્દે યથા અહ**ન્તિ યથા અહં તેન આસનદાનેન એતરહિ નન્દામિ મોદામિ, એવમેવ અઞ્ઞોપિ નન્દેય્ય મોદેય્ય.

૪૨. **તસ્મા**તિ તેન કારણેન. **હિ**-સદ્દો નિપાતમત્તં. **અત્તકામેના**તિ અત્તનો હિતકામેન. યો હિ અત્તનો હિતાવહં કમ્મં કરોતિ, ન અહિતાવહં, સો અત્તકામો. **મહત્ત**ન્તિ વિપાકમહત્તં. **સરીરન્તિમધારિન**ન્તિ અન્તિમં દેહં ધારેન્તાનં, ખીણાસવાનન્તિ અત્થો. અયઞ્હેત્થ અત્થો – યસ્મા અરહતં આસનદાનેન અહં એવં દિબ્બસમ્પત્તિયા મોદામિ, તસ્મા અઞ્ઞેનાપિ અત્તનો અભિવુદ્ધિં પત્થયમાનેન અન્તિમસમુસ્સયે ઠિતાનં આસનં દાતબ્બં, નત્થિ તાદિસં પુઞ્ઞન્તિ દસ્સેતિ. તેસં વુત્તસદિસમેવાતિ.

કુઞ્જરવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૬. પઠમનાવાવિમાનવણ્ણના

સુવણ્ણચ્છદનં નાવન્તિ નાવાવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવતિ સાવત્થિયં વિહરન્તે સોળસમત્તા ભિક્ખૂ અઞ્ઞતરસ્મિં ગામકાવાસે વસિત્વા વુત્થવસ્સા ‘‘ભગવન્તં પસ્સિસ્સામ, ધમ્મઞ્ચ સુણિસ્સામા’’તિ સાવત્થિં ઉદ્દિસ્સ ગિમ્હસમયે અદ્ધાનમગ્ગં પટિપન્ના, અન્તરામગ્ગે ચ નિરુદકો કન્તારો, તે ચ તત્થ ઘમ્માભિતત્તા કિલન્તા તસિતા પાનીયં અલભમાના અઞ્ઞતરસ્સ ગામસ્સ અવિદૂરેન ગચ્છન્તિ. તત્થ અઞ્ઞતરા ઇત્થી ઉદકભાજનં ગહેત્વા ઉદકત્થાય ઉદપાનાભિમુખી ગચ્છતિ. અથ તે ભિક્ખૂ તં દિસ્વા ‘‘યત્થાયં ઇત્થી ગચ્છતિ, તત્થ ગતે પાનીયં લદ્ધું સક્કા’’તિ પિપાસાપરેતા તંદિસાભિમુખા ગન્ત્વા ઉદપાનં દિસ્વા તસ્સા અવિદૂરે અટ્ઠંસુ. સા ઇત્થી તતો ઉદકં ગહેત્વા નિવત્તિતુકામા તે ભિક્ખૂ દિસ્વા ‘‘ઇમે અય્યા ઉદકેન અત્થિકા પિપાસિતા’’તિ ઞત્વા ગરુચિત્તીકારં ઉપટ્ઠપેત્વા ઉદકેન નિમન્તેસિ. તે પત્તથવિકતો પરિસ્સાવનં નીહરિત્વા પરિસ્સાવેત્વા યાવદત્થં પાનીયં પિવિત્વા હત્થપાદે સીતલે કત્વા તસ્સા ઇત્થિયા પાનીયદાને અનુમોદનં વત્વા અગમંસુ.

સા તં પુઞ્ઞં હદયે ઠપેત્વા અન્તરન્તરા અનુસ્સરન્તી અપરભાગે કાલં કત્વા તાવતિંસભવને નિબ્બત્તિ. તસ્સા પુઞ્ઞાનુભાવેન કપ્પરુક્ખોપસોભિતં મહન્તં વિમાનં ઉપ્પજ્જિ. તં વિમાનં પરિક્ખિપિત્વા મુત્તજાલરજતવિભૂસિતા વિય સિકતાવકિણ્ણપણ્ડરપુલિનતટા મણિક્ખન્ધનિમ્મલસલિલવાહિની સરિતા. તસ્સા ઉભોસુ તીરેસુ ઉય્યાનવિમાનદ્વારે ચ મહતી પોક્ખરણી પઞ્ચવણ્ણપદુમસણ્ડમણ્ડિતા સહ સુવણ્ણનાવાય નિબ્બત્તિ. સા તત્થ દિબ્બસમ્પત્તિં અનુભવન્તી નાવાય કીળન્તી લળન્તી વિચરતિ. અથેકદિવસં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો દેવચારિકં ચરન્તો તં દેવધીતરં નાવાય કીળન્તિં દિસ્વા તાય કતપુઞ્ઞકમ્મં પુચ્છન્તો –

૪૩. ‘‘સુવણ્ણચ્છદનં નાવં, નારિ આરુય્હ તિટ્ઠસિ;
ઓગાહસિ પોક્ખરણિં, પદ્મં છિન્દસિ પાણિના.

૪૪. ‘‘કેન તેતાદિસો વણ્ણો, કેન તે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ તે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૪૫. ‘‘પુચ્છામિ તં દેવિ મહાનુભાવે,
મનુસ્સભૂતા કિમકાસિ પુઞ્ઞં;

કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવા,
વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ. – આહ;

તતો થેરેન પુટ્ઠાય દેવતાય વિસ્સજ્જિતાકારં દસ્સેતું સઙ્ગીતિકારેહિ –

૪૬. ‘‘સા દેવતા અત્તમના, મોગ્ગલ્લાનેન પુચ્છિતા;
પઞ્હં પુટ્ઠા વિયાકાસિ, યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલ’’ન્તિ. –

અયં ગાથા વુત્તા.

૪૭. ‘‘અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતા, પુરિમાય જાતિયા મનુસ્સલોકે;
દિસ્વાન ભિક્ખૂ તસિતે કિલન્તે, ઉટ્ઠાય પાતું ઉદકં અદાસિં.

૪૮. ‘‘યો વે કિલન્તાન પિપાસિતાનં, ઉટ્ઠાય પાતું ઉદકં દદાતિ;
સીતોદકા તસ્સ ભવન્તિ નજ્જો, પહૂતમલ્યા બહુપુણ્ડરીકા.

૪૯. ‘‘તં આપગા અનુપરિયન્તિ સબ્બદા, સીતોદકા વાલુકસન્થતા નદી;
અમ્બા ચ સાલા તિલકા ચ જમ્બુયો, ઉદ્દાલકા પાટલિયો ચ ફુલ્લા.

૫૦. ‘‘તંભૂમિભાગેહિ ઉપેતરૂપં, વિમાનસેટ્ઠં ભુસ સોભમાનં;
તસ્સીધ કમ્મસ્સ અયં વિપાકો, એતાદિસં પુઞ્ઞકતા લભન્તિ.

૫૧. ‘‘તેન મેતાદિસો વણ્ણો, તેન મે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ મે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૫૨. ‘‘અક્ખામિ તે ભિક્ખુ મહાનુભાવ, મનુસ્સભૂતા યમકાસિ પુઞ્ઞં;
તેનમ્હિ એવં જલિતાનુભાવા, વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ. –

અયં દેવતાય વિસ્સજ્જિતાકારો.

૪૩. તત્થ **સુવણ્ણચ્છદન**ન્તિ વિચિત્તભિત્તિવિરચનેહિ રત્તસુવણ્ણમયેહિ ઉભોહિ પસ્સેહિ પટિચ્છાદિતબ્ભન્તરતાય ચેવ નાનારતનસમુજ્જલિતેન કનકમયાલઙ્કારેન ઉપરિ છાદિતતાય ચ સુવણ્ણચ્છદનં. **નાવ**ન્તિ પોતં. સો હિ ઓરતો પારં પવતિ ગચ્છતીતિ પોતો, સત્તે નેતીતિ નાવાતિ ચ વુચ્ચતિ. **નારી**તિ તસ્સા દેવધીતાય આલપનં. નરતિ નેતીતિ નરો, પુરિસો. યથા હિ પઠમપકતિભૂતો સત્તો ઇતરાય પકતિયા સેટ્ઠત્થેન પુરિ સેતીતિ ‘‘પુરિસો’’તિ વુચ્ચતિ, એવં નયનટ્ઠેન ‘‘નરો’’તિ. પુત્તભાતુભૂતોપિ હિ પુગ્ગલો માતુજેટ્ઠભગિનીનં પિતુટ્ઠાને તિટ્ઠતિ, પગેવ ભત્તુભૂતો. નરસ્સ એસાતિ નારી, અયઞ્ચ સમઞ્ઞા મનુસ્સિત્થીસુ પવત્તા રુળ્હિવસેન ઇતરાસુપિ તથા વુચ્ચતિ. **ઓગાહસિ પોક્ખરણિ**ન્તિ સતિપિ રત્તુપ્પલનીલુપ્પલાદિકે બહુવિધે રતનમયે જલજકુસુમે પોક્ખરસઙ્ખાતાનં દિબ્બપદુમાનં તત્થ યેભુય્યેન અત્થિતાય ‘‘પોક્ખરણી’’તિ લદ્ધનામં દિબ્બસરં

જલવિહારરતિયા અનુપવિસસિ . **પદ્મં છિન્દસિ પાણિના**તિ રજતમયનાળં પદુમરાગરતનમયપત્તસઙ્ઘાતં કનકમયકણ્ણિકાકિઞ્જક્ખકેસરં દિબ્બકમલં લીલારવિન્દં કત્તુકામતાય તવ હત્થેન ભઞ્જસિ.

૪૭. **તસિતે**તિ પિપાસિતે. **કિલન્તે**તિ તાય પિપાસાય અદ્ધાનપરિસ્સમેન ચ કિલન્તકાયે. **ઉટ્ઠાયા**તિ ઉટ્ઠાનવીરિયં કત્વા, આલસિયં અનાપજ્જિત્વાતિ અત્થો.

૪૮. **યો વે**તિઆદિના યથા અહં, એવં અઞ્ઞેપિ આયતનગતેન ઉદકદાનપુઞ્ઞેન એતાદિસં ફલં પટિલભન્તીતિ દિટ્ઠેન અદિટ્ઠસ્સ અનુમાનવિધિં દસ્સેન્તી થેરેન પુટ્ઠમત્થં સાધારણતો વિસ્સજ્જેતિ. તત્થ **તસ્સા**તિ **તન્તિ** ચ યથાવુત્તપુઞ્ઞકારિનં પચ્ચામસતિ.

૪૯. **અનુપરિયન્તી**તિ અનુરૂપવસેન પરિક્ખિપન્તિ. તસ્સ વસનટ્ઠાનપરિક્ખિપનેન સોપિ પરિક્ખિત્તો નામ હોતિ. **તિલકા**તિ બન્ધુજીવકપુપ્ફસદિસપુપ્ફા એકા રુક્ખજાતિ. **ઉદ્દાલકા**તિ વાતઘાતકા, યે ''રાજરુક્ખા''તિપિ વુચ્ચન્તિ.

૫૦. **તંભૂમિભાગેહી**તિ તાદિસેહિ ભૂમિભાગેહિ, યથાવુત્તપોક્ખરણીનદીઉય્યાનવન્તેહિ ભૂમિપદેસેહીતિ અત્થો. **ઉપેતરૂપ**ન્તિ પાસંસિયભાવેન ઉપેતં, તેસં પોક્ખરણીઆદીનં વસેન રમણીયસન્નિવેસન્તિ વુત્તં હોતિ. **ભુસ સોભમાન**ન્તિ ભુસં અતિવિય વિરોચમાનં વિમાનસેટ્ઠં લભન્તીતિ યોજના. સેસં વુત્તનયમેવાતિ.

પઠમનાવાવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૭. દુતિયનાવાવિમાનવણ્ણના

સુવણ્ણચ્છદનં નાવન્તિ દુતિયનાવાવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવતિ સાવત્થિયં વિહરન્તે અઞ્ઞતરો ખીણાસવત્થેરો ઉપકટ્ઠાય વસ્સૂપનાયિકાય ગામકાવાસે વસ્સં ઉપગન્તુકામો સાવત્થિતો તં ગામં ઉદ્દિસ્સ પચ્છાભત્તં અદ્ધાનમગ્ગપટિપન્નો, મગ્ગપરિસ્સમેન કિલન્તો તસિતો અન્તરામગ્ગે અઞ્ઞતરં ગામં સમ્પત્તો, બહિગામે તાદિસં છાયૂદકસમ્પન્નટ્ઠાનં અપસ્સન્તો પરિસ્સમેન ચ અભિભુય્યમાનો ચીવરં પારુપિત્વા ગામં પવિસિત્વા ધુરગેહસ્સેવ દ્વારે અટ્ઠાસિ. તત્થ અઞ્ઞતરા ઇત્થી થેરં પસ્સિત્વા ''કુતો, ભન્તે, આગતત્થા''તિ પુચ્છિત્વા મગ્ગપરિસ્સમં પિપાસિતભાવઞ્ચ ઞત્વા ''એથ, ભન્તે''તિ ગેહં પવેસેત્વા ''ઇધ નિસીદથા''તિ આસનં પઞ્ઞાપેત્વા અદાસિ. તત્થ નિસિન્ને પાદોદકં પાદબ્ભઞ્જનતેલઞ્ચ દત્વા તાલવણ્ટં ગહેત્વા બીજિ. પરિળાહે વૂપસન્તે મધુરં સીતલં સુગન્ધં પાનકં યોજેત્વા અદાસિ. થેરો તં પિવિત્વા પટિપ્પસ્સદ્ધકિલમથો અનુમોદનં કત્વા પક્કામિ. સા અપરભાગે કાલં કત્વા તાવતિંસભવને નિબ્બત્તીતિ સબ્બં અનન્તરવિમાનસદિસન્તિ વેદિતબ્બં. ગાથાસુપિ અપુબ્બં નત્થિ. તેન વુત્તં –

૫૩. ''સુવણ્ણચ્છદનં નાવં, નારિ આરુય્હ તિટ્ઠસિ;
ઓગાહસિ પોક્ખરણિં, પદ્મં છિન્દસિ પાણિના.

૫૪. ''કેન તેતાદિસો વણ્ણો, કેન તે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ તે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૫૫. ‘‘પુચ્છામિ તં દેવિ મહાનુભાવે, મનુસ્સભૂતા કિમકાસિ પુઞ્ઞં;
કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવા, વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ.

૫૬. ‘‘સા દેવતા અત્તમના, મોગ્ગલ્લાનેન પુચ્છિતા;
પઞ્હં પુટ્ઠા વિયાકાસિ, યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં’’.

૫૭. ‘‘અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતા, પુરિમાય જાતિયા મનુસ્સલોકે;
દિસ્વાન ભિક્ખું તસિતં કિલન્તં, ઉટ્ઠાય પાતું ઉદકં અદાસિં.

૫૮. ‘‘યો વે કિલન્તસ્સ પિપાસિતસ્સ, ઉટ્ઠાય પાતું ઉદકં દદાતિ;
સીતોદકા તસ્સ ભવન્તિ નજ્જો, પહૂતમલ્યા બહુપુણ્ડરીકા.

૫૯. ‘‘તં આપગા અનુપરિયન્તિ સબ્બદા, સીતોદકા વાલુકસન્થતા નદી;
અમ્બા ચ સાલા તિલકા ચ જમ્બુયો, ઉદ્દાલકા પાટલિયો ચ ફુલ્લા.

૬૦. ‘‘તંભૂમિભાગેહિ ઉપેતરૂપં, વિમાનસેટ્ઠં ભુસ સોભમાનં;
તસ્સીધ કમ્મસ્સ અયં વિપાકો, એતાદિસં પુઞ્ઞકતા લભન્તિ.

૬૧. ‘‘તેન મેતાદિસો વણ્ણો, તેન મે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ મે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૬૨. ‘‘અક્ખામિ તે ભિક્ખુ મહાનુભાવ, મનુસ્સભૂતા યમકાસિ પુઞ્ઞં;
તેનમ્હિ એવં જલિતાનુભાવા, વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ.

અત્થવણ્ણનાસુપિ ઇધ એકોવ થેરોતિ અપુબ્બં નત્થિ.

દુતિયનાવાવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૮. તતિયનાવાવિમાનવણ્ણના

સુવણ્ણચ્છદનં નાવન્તિ તતિયનાવાવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા જનપદચારિકં ચરન્તો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં કોસલજનપદે યેન થૂણં નામ બ્રાહ્મણગામો તદવસરિ. અસ્સોસું ખો થૂણેય્યકા બ્રાહ્મણગહપતિકા ‘‘સમણો કિર ગોતમો અમ્હાકં ગામખેત્તં અનુપ્પત્તો’’તિ . અથ થૂણેય્યકા બ્રાહ્મણગહપતિકા અપ્પસન્ના મિચ્છાદિટ્ઠિકા મચ્છેરપકતા ‘‘સચે સમણો ગોતમો ઇમં ગામં પવિસિત્વા દ્વીહતીહં વસેય્ય, સબ્બં ઇમં જનં અત્તનો વચને પતિટ્ઠપેય્ય, તતો બ્રાહ્મણધમ્મો પતિટ્ઠં ન લભેય્યા’’તિ તત્થ ભગવતો અવાસાય પરિસક્કન્તા નદીતિત્થેસુ ઠપિતનાવાયો અપનેસું, સેતુસઙ્કમનાનિ ચ અવલઞ્જે અકંસુ, તથા પપામણ્ડપાદીનિ, એકં ઉદપાનં ઠપેત્વા ઇતરાનિ ઉદપાનાનિ તિણાદીહિ પૂરેત્વા પિદહિંસુ. તેન વુત્તં ઉદાને (ઉદા॰ ૬૯) ‘‘અથ ખો થૂણેય્યકા બ્રાહ્મણગહપતિકા ઉદપાનં તિણસ્સ ચ ભુસસ્સ ચ યાવ મુખતો પૂરેસું ‘મા તે મુણ્ડકા સમણકા પાનીયં અપંસૂ’’’તિ.

ભગવા તેસં તં વિપ્પકારં ઞત્વા તે અનુકમ્પન્તો સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેન આકાસેન નદિં અતિક્કમિત્વા ગન્ત્વા અનુક્કમેન થૂણં બ્રાહ્મણગામં પત્વા મગ્ગા ઓક્કમ્મ અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. તેન ચ સમયેન સમ્બહુલા ઉદકહારિનિયો ભગવતો અવિદૂરેન અતિક્કમન્તિ. તસ્મિઞ્ચ ગામે ''સચે સમણો ગોતમો ઇધાગમિસ્સતિ, ન તસ્સ પચ્ચુગ્ગમનાદિકં કાતબ્બં, ગેહં આગતસ્સ ચસ્સ સાવકાનઞ્ચ ભિક્ખાપિ ન દાતબ્બા''તિ કતિકા કતા હોતિ.

તત્થ અઞ્ઞતરસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ દાસી ઘટેન પાનીયં ગહેત્વા ગચ્છન્તી ભગવન્તં ભિક્ખુસઙ્ઘપરિવુતં નિસિન્નં દિસ્વા ભિક્ખૂ ચ મગ્ગપરિસ્સમેન કિલન્તે તસિતે ઞત્વા પસન્નચિત્તા પાનીયં દાતુકામા હુત્વા ''યદિપિ મે ગામવાસિનો 'સમણસ્સ ગોતમસ્સ ન કિઞ્ચિ દાતબ્બં, સામીચિકમ્મમ્પિ ન કાતબ્બ'ન્તિ કતિકં કત્વા ઠિતા, એવં સન્તેપિ યદિ અહં ઈદિસે પુઞ્ઞક્ખેત્તે દક્ખિણેય્યે લભિત્વા પાનીયદાનમત્તેનાપિ અત્તનો પતિટ્ઠં ન કરેય્યં, કદાહં ઇતો દુક્ખજીવિતતો મુચ્ચિસ્સામિ, કામં મે અય્યકો સબ્બેપિમે ગામવાસિનો મં હનન્તુ વા બન્ધન્તુ વા, ઈદિસે પુઞ્ઞક્ખેત્તે પાનીયદાનં દસ્સામિ એવા''તિ સન્નિટ્ઠાનં કત્વા અઞ્ઞાહિ ઉદકહારિનીહિ વારિયમાનાપિ જીવિતે નિરપેક્ખા સીસતો પાનીયઘટં ઓતારેત્વા ઉભોહિ હત્થેહિ પરિગ્ગહેત્વા એકમન્તે ઠપેત્વા સઞ્જાતપીતિસોમનસ્સા ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ચપતિટ્ઠિતેન વન્દિત્વા પાનીયેન નિમન્તેસિ. ભગવા તસ્સા ચિત્તપ્પસાદં ઓલોકેત્વા તં અનુગ્ગણ્હન્તો પાનીયં પરિસ્સાવેત્વા હત્થપાદે ધોવિત્વા પાનીયં પિવિ, ઘટે ઉદકં પરિક્ખયં ન ગચ્છતિ. સા તં દિસ્વા પુન પસન્નચિત્તા એકસ્સ ભિક્ખુસ્સ અદાસિ, તથા અપરસ્સ અપરસ્સાતિ સબ્બેસમ્પિ અદાસિ, ઉદકં ન ખીયતેવ. સા હટ્ઠતુટ્ઠા યથાપુણ્ણેન ઘટેન ગેહાભિમુખી અગમાસિ. તસ્સા સામિકો બ્રાહ્મણો પાનીયસ્સ દિન્નભાવં સુત્વા ''ઇમાય ગામવત્તં ભિન્નં, અહઞ્ચ ગારય્હો કતો''તિ કોધેન પજ્જલન્તો તટતટાયમાનો તં ભૂમિયં પાતેત્વા હત્થેહિ ચ પાદેહિ ચ પહરિ. સા તેન ઉપક્કમેન જીવિતક્ખયં પત્વા તાવતિંસભવને નિબ્બતિ, વિમાનં ચસ્સા પઠમનાવાવિમાને વુત્તસદિસં ઉપ્પજ્જિ.

અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તં આનન્દં આમન્તેસિ ''ઇઙ્ઘ મે ત્વં, આનન્દ, ઉદપાનતો પાનીયં આહરા''તિ. થેરો ''ઇદાનિ, ભન્તે, ઉદપાનો થૂણેય્યકેહિ દૂસિતો, ન સક્કા પાનીયં આહરિતુ''ન્તિ આહ. ભગવા દુતિયમ્પિ તતિયમ્પિ આણાપેસિ. તતિયવારે થેરો ભગવતો પત્તં આદાય ઉદપાનાભિમુખો અગમાસિ. ગચ્છન્તે થેરે ઉદપાને ઉદકં પરિપુણ્ણં હુત્વા ઉત્તરિત્વા સમન્તતો સન્દતિ, સબ્બં તિણભુસં ઉપલવિત્વા સયમેવ અપગચ્છતિ. તેન સન્દમાનેન સલિલેન ઉપરૂપરિ વડ્ઢન્તેન અઞ્ઞે જલાસયે પૂરેત્વા તં ગામં પરિક્ખિપન્તેન ગામપ્પદેસો અજ્ઝોત્થરીયતિ. તં પાટિહારિયં દિસ્વા બ્રાહ્મણા અચ્છરિયબ્ભુતચિત્તજાતા ભગવન્તં ખમાપેસું, તઙ્ખણઞ્ઞેવ ઉદકોઘો અન્તરધાયિ. તે ભગવતો ચ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ ચ નિવાસટ્ઠાનં સંવિધાય સ્વાતનાય નિમન્તેત્વા દુતિયદિવસે મહાદાનં સજ્જેત્વા બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન પરિવિસિત્વા સબ્બે થૂણેય્યકા બ્રાહ્મણગહપતિકા ભગવન્તં ભુત્તાવિં ઓનીતપત્તપાણિં પયિરુપાસન્તા નિસીદિંસુ.

તેન ચ સમયેન સા દેવતા અત્તનો સમ્પત્તિં પચ્ચવેક્ખિત્વા તસ્સા કારણં ઉપધારેન્તી તં ''પાનીયદાન''ન્તિ ઞત્વા પીતિસોમનસ્સજાતા ''હન્દાહં ઇદાનેવ ભગવન્તં વન્દિસ્સામિ, સમ્માપટિપન્નેસુ કતાનં અપ્પકાનમ્પિ કારાનં ઉળારફલતઞ્ચ મનુસ્સલોકે પાકટં કરિસ્સામી''તિ ઉસ્સાહજાતા અચ્છરાસહસ્સપરિવારા ઉય્યાનાદિસહિતેન વિમાનેન સદ્ધિંયેવ મહતિયા દેવિદ્ધિયા મહન્તેન દેવાનુભાવેન મહાજનકાયસ્સ પસ્સન્તસ્સેવ આગન્ત્વા વિમાનતો ઓરુય્હ ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા અભિવાદેત્વા અઞ્જલિં પગ્ગય્હ અટ્ઠાસિ. અથ નં ભગવા તસ્સા પરિસાય કમ્મફલં પચ્ચક્ખતો વિભાવેતુકામો –

૬૩. ''સુવણ્ણચ્છદનં નાવં, નારિ આરુય્હ તિટ્ઠસિ;
ઓગાહસિ પોક્ખરણિં, પદ્મં છિન્દસિ પાણિના.

૬૪. ''કૂટાગારા નિવેસા તે, વિભત્તા ભાગસો મિતા;
દદ્દલ્લમાના આભન્તિ, સમન્તા ચતુરો દિસા.

૬૫. ''કેન તેતાદિસો વણ્ણો, કેન તે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ તે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૬૬. ''પુચ્છામિ તં દેવિ મહાનુભાવે, મનુસ્સભૂતા કિમકાસિ પુઞ્ઞં,
કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવા, વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ. –

ચતૂહિ ગાથાહિ પુચ્છિ.

૬૭. ''સા દેવતા અત્તમના, સમ્બુદ્ધેનેવ પુચ્છિતા;
પઞ્હં પુટ્ઠા વિયાકાસિ, યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલ''ન્તિ. –

સઙ્ગીતિકારા આહંસુ.

૬૮. ''અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતા, પુરિમાય જાતિયા મનુસ્સલોકે;
દિસ્વાન ભિક્ખૂ તસિતે કિલન્તે, ઉટ્ઠાય પાતું ઉદકં અદાસિં.

૬૯. ''યો વે કિલન્તાન પિપાસિતાનં, ઉટ્ઠાય પાતું ઉદકં દદાતિ;
સીતોદકા તસ્સ ભવન્તિ નજ્જો, પહૂતમલ્યા બહુપુણ્ડરીકા.

૭૦. ''તં આપગા અનુપરિયન્તિ સબ્બદા, સીતોદકા વાલુકસન્થતા નદી;
અમ્બા ચ સાલા તિલકા ચ જમ્બુયો, ઉદ્દાલકા પાટલિયો ચ ફુલ્લા.

૭૧. ''તંભૂમિભાગેહિ ઉપેતરૂપં, વિમાનસેટ્ઠં ભુસ સોભમાનં;
તસ્સીધ કમ્મસ્સ અયં વિપાકો, એતાદિસં પુઞ્ઞકતા લભન્તિ.

૭૨. ''કૂટાગારા નિવેસા મે, વિભત્તા ભાગસો મિતા;
દદ્દલ્લમાના આભન્તિ, સમન્તા ચતુરો દિસા.

૭૩. ''તેન મેતાદિસો વણ્ણો, તેન મે ઇધ મિજ્ઝતિ;
તપ્પજ્જન્તિ ચ મે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૭૪. ''અક્ખામિ તે બુદ્ધ મહાનુભાવ, મનુસ્સભૂતા યમકાસિ પુઞ્ઞં;
તેનમ્હિ એવં જલિતાનુભાવા, વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતિ;
એતસ્સ કમ્મસ્સ ફલં મમેદં, અત્થાય બુદ્ધો ઉદકં અપાયી''તિ. –

વિસ્સજ્જનગાથાયો.

૬૩. તત્થ કિઞ્ચાપિ સા દેવતા યદા ભગવા પુચ્છિ, તદા તં નાવં આરુય્હ ન ઠિતા, ન પોક્ખરણિં ઓગાહતિ, નાપિ પદુમં છિન્દતિ, કમ્માનુભાવચોદિતા પન અભિણ્હં જલવિહારપસુતા તથા કરોતીતિ તં કિરિયાવિચ્છેદં દસ્સનવસેનેવં વુત્તં. અયઞ્ચ અત્થો ન કેવલમિધેવ, અથ ખો હેટ્ઠિમેસુપિ એવમેવ દટ્ઠબ્બો.

૭૨. **કૂટાગારા**તિ સુવણ્ણમયકણ્ણિકાબદ્ધગેહવન્તો. **નિવેસા**તિ નિવેસનાનિ, કચ્છરાનીતિ અત્થો. તેનાહ ‘‘વિભત્તા ભાગસો મિતા’’તિ. તાનિ હિ ચતુસાલભૂતાનિ અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ પટિબિમ્બભૂતાનિ વિય પટિવિભત્તરૂપાનિ સમપ્પમાણતાય ભાગસો મિતાનિ વિય હોન્તિ. **દદ્દલ્લમાના**તિ અતિવિય વિજ્જોતમાના. **આભન્તી**તિ મણિરતનકનકરંસિજાલેહિ ઓભાસેન્તિ.

૭૪. **મમા**તિ ઇદં પુબ્બાપરાપેક્ખં, મમ કમ્મસ્સ મમ અત્થાયાતિ અયઞ્હેત્થ યોજના. **ઉદકં અપાયી**તિ યદેતં ઉદકદાનં વુત્તં, એતસ્સ પુઞ્ઞકમ્મસ્સ ઇદં ફલં યાયં દિબ્બસમ્પત્તિ, યસ્મા મમત્થાય સદેવકે લોકે અગ્ગદક્ખિણેય્યો બુદ્ધો ભગવા મયા દિન્નં ઉદકં અપાયીતિ. સેસં વુત્તનયમેવ.

એવં પસન્નમાનસાય દેવતાય ભગવા સામુક્કંસિકં ધમ્મદેસનં કરોન્તો સચ્ચાનિ પકાસેસિ. સા દેસનાપરિયોસાને સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ, સમ્પત્તપરિસાયપિ ધમ્મદેસના સાત્થિકા અહોસિ.

તતિયનાવાવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૯. દીપવિમાનવણ્ણના

અભિક્કન્તેન વણ્ણેનાતિ દીપવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવતિ સાવત્થિયં વિહરન્તે ઉપોસથદિવસે સમ્બહુલા ઉપાસકા ઉપોસથિકા હુત્વા પુરેભત્તં યથાવિભવં દાનં દત્વા કાલસ્સેવ ભુઞ્જિત્વા સુદ્ધવત્થનિવત્થા સુદ્ધુત્તરાસઙ્ગા ગન્ધમાલાદિહત્થા પચ્છાભત્તં વિહારં ગન્ત્વા મનોભાવનીયે ભિક્ખૂ પયિરુપાસિત્વા સાયન્હે ધમ્મં સુણન્તિ. વિહારેયેવ વસિતુકામાનં તેસં ધમ્મં સુણન્તાનંયેવ સૂરિયો અત્થઙ્ગતો, અન્ધકારો જાતો. તત્થેકા અઞ્ઞતરા ઇત્થી ‘‘ઇદાનિ દીપાલોકં કાતું યુત્ત’’ન્તિ ચિન્તેત્વા અત્તનો ગેહતો પદીપેય્યં આહરાપેત્વા પદીપં ઉજ્જાલેત્વા ધમ્માસનસ્સ પુરતો ઠપેત્વા ધમ્મં સુણિ. સા તેન પદીપદાનેન અત્તમના પીતિસોમનસ્સજાતા હુત્વા વન્દિત્વા અત્તનો ગેહં ગતા. સા અપરભાગે કાલં કત્વા તાવતિંસભવને જોતિરસવિમાને નિબ્બત્તિ. સરીરસોભા પનસ્સા અતિવિય પભસ્સરા અઞ્ઞે દેવે અભિભવિત્વા દસ દિસા ઓભાસયમાના તિટ્ઠતિ. અથેકદિવસં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો દેવચારિકં ચરન્તોતિ સબ્બં હેટ્ઠા આગતનયેનેવ વેદિતબ્બં. ઇધ પન –

૭૫. ‘‘અભિક્કન્તેન વણ્ણેન, યા ત્વં તિટ્ઠસિ દેવતે;
ઓભાસેન્તી દિસા સબ્બા, ઓસધી વિય તારકા.

૭૬. ‘‘કેન તેતાદિસો વણ્ણો, કેન તે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ તે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૭૭. ‘‘કેન ત્વં વિમલોભાસા, અતિરોચસિ દેવતા;

કેન તે સબ્બગત્તેહિ, સબ્બા ઓભાસતે દિસા.

૭૮. ‘‘પુચ્છામિ તં દેવિ મહાનુભાવે, મનુસ્સભૂતા કિમકાસિ પુઞ્ઞં;
કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવા, વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ. –

ચતૂહિ ગાથાહિ પુચ્છિ.

૭૯. ‘‘સા દેવતા અત્તમના, મોગ્ગલ્લાનેન પુચ્છિતા;
પઞ્હં પુટ્ઠા વિયાકાસિ, યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં’’.

૮૦. ‘‘અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતા, પુરિમાય જાતિયા મનુસ્સલોકે;
તમન્ધકારમ્હિ તિમીસિકાયં, પદીપકાલમ્હિ અદાસિ દીપં.

૮૧. ‘‘યો અન્ધકારમ્હિ તિમીસિકાયં, પદીપકાલમ્હિ દદાતિ દીપં;
ઉપ્પજ્જતિ જોતિરસં વિમાનં, પહૂતમલ્યં બહુપુણ્ડરીકં.

૮૨. ‘‘તેન મેતાદિસો વણ્ણો, તેન મે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ મે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૮૩. ‘‘તેનાહં વિમલોભાસા, અતિરોચામિ દેવતા;
તેન મે સબ્બગત્તેહિ, સબ્બા ઓભાસતે દિસા.

૮૪. ‘‘અક્ખામિ તે ભિક્ખુ મહાનુભાવ, મનુસ્સભૂતા યમકાસિ પુઞ્ઞં;
તેનમ્હિ એવં જલિતાનુભાવા, વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ. –

વિસ્સજ્જેસિ.

૭૫. તત્થ **અભિક્કન્તેન વણ્ણેના**તિ એત્થ અભિક્કન્ત-સદ્દો ‘‘અભિક્કન્તા, ભન્તે, રત્તિ, નિક્ખન્તો પઠમો યામો’’તિઆદીસુ (અ॰ નિ॰ ૮.૨૦; ઉદા॰ ૪૫; ચૂળવ॰ ૩૮૩) ખયે આગતો. ‘‘અયં ઇમેસં ચતુન્નં પુગ્ગલાનં અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા’’તિઆદીસુ (અ॰ નિ॰ ૪.૧૦૦) સુન્દરે. ‘‘અભિક્કન્તં, ભન્તે, અભિક્કન્તં, ભન્તે’’તિઆદીસુ (દી॰ નિ॰ ૧.૨૫૦; પારા॰ ૧૫) અબ્ભનુમોદને. ‘‘અભિક્કન્તેન વણ્ણેન, સબ્બા ઓભાસયં દિસા’’તિઆદીસુ (વિ॰ વ॰ ૮૫૭) અભિરૂપે. ઇધાપિ અભિરૂપે એવ દટ્ઠબ્બો. તસ્મા **અભિક્કન્તેના**તિ અતિકન્તેન અતિમનાપેન, અભિરૂપેનાતિ અત્થો. **વણ્ણેના**તિ છવિવણ્ણેન. **ઓભાસેન્તી દિસા સબ્બા**તિ સબ્બાપિ દસ દિસા જોતેન્તી એકાલોકં કરોન્તી. કિં વિયાતિ આહ ‘‘**ઓસધી વિય તારકા**’’તિ. ઉસ્સન્ના પભા એતાય ધીયતિ, ઓસધીનં વા અનુબલપ્પદાયિકાતિ કત્વા ‘‘ઓસધી’’તિ લદ્ધનામા તારકા યથા સમન્તતો આલોકં કુરુમાના તિટ્ઠતિ, એવમેવ ત્વં સબ્બા દિસા ઓભાસયન્તી તિટ્ઠસીતિ.

૭૭. **સબ્બગત્તેહી**તિ સબ્બેહિ સરીરાવયવેહિ, સકલેહિ અઙ્ગપચ્ચઙ્ગેહિ ઓભાસતીતિ અધિપ્પાયો, હેતુમ્હિ ચેતં કરણવચનં. **સબ્બા ઓભાસતે દિસા**તિ સબ્બાપિ દસદિસા વિજ્જોતતિ. ‘‘ઓભાસરે’’તિપિ પઠન્તિ, તેસં સબ્બા

દિસાતિ બહુવચનમેવ દટ્ઠબ્બં.

૮૧. **પદીપકાલમ્હી**તિ પદીપકરણકાલે, પદીપુજ્જલનયોગ્ગે અન્ધકારેતિ અત્થો. તેનાહ ‘‘યો અન્ધકારમ્હિ તિમીસિકાય’’ન્તિ, બહલે મહન્ધકારેતિ અત્થો. **દદાતિ દીપ**ન્તિ પદીપં ઉજ્જાલેન્તો વા અનુજ્જાલેન્તો વા પદીપદાનં દદાતિ, પદીપોપકરણાનિ દક્ખિણેય્યે ઉદ્દિસ્સ પરિચ્ચજતિ. **ઉપપજ્જતિ જોતિરસં વિમાન**ન્તિ પટિસન્ધિગ્ગહણવસેન જોતિરસં વિમાનં ઉપગચ્છતીતિ. સેસં વુત્તનયમેવ.

અથ યથાપુચ્છિતે અત્થે દેવતાય કથિતે થેરો તમેવ કથં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા દાનાદિકથાય તસ્સા કલ્લચિત્તાદિભાવં ઞત્વા સચ્ચાનિ પકાસેસિ, સચ્ચપરિયોસાને સપરિવારા સા દેવતા સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. થેરો તતો આગન્ત્વા તં પવત્તિં ભગવતો આરોચેસિ, ભગવા તસ્મિં વત્થુસ્મિં સમ્પત્તપરિસાય વિત્થારેન ધમ્મં દેસેસિ . સા દેસના મહાજનસ્સ સાત્થિકા જાતા, મહાજનો વિસેસતો દીપદાને સક્કચ્ચકારી અહોસીતિ.

દીપવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૦. તિલદક્ખિણવિમાનવણ્ણના

અભિક્કન્તેન વણ્ણેનાતિ તિલદક્ખિણવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ચ સમયેન રાજગહે અઞ્ઞતરા ઇત્થી ગબ્ભિની તિલે ધોવિત્વા આતપે સુક્ખાપેતિ તેલં કાતુકામા. સા ચ પરિક્ખીણાયુકા તં દિવસમેવ ચવનધમ્મા, નિરયસંવત્તનિકં ચસ્સા કમ્મં ઓકાસં કત્વા ઠિતં. અથ નં ભગવા પચ્ચૂસવેલાયં લોકં વોલોકેન્તો દિબ્બચક્ખુના દિસ્વા ચિન્તેસિ ‘‘અયં ઇત્થી અજ્જ કાલં કત્વા નિરયે નિબ્બત્તિસ્સતિ, યંનૂનાહં તિલભિક્ખાપટિગ્ગહણેન તં સગ્ગૂપગં કરેય્ય’’ન્તિ. સો સાવત્થિતો તઙ્ખણેનેવ રાજગહં ગન્ત્વા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય રાજગહે પિણ્ડાય ચરન્તો અનુપુબ્બેન તસ્સા ગેહદ્વારં પાપુણિ. સા ઇત્થી ભગવન્તં પસ્સિત્વા સઞ્જાતપીતિસોમનસ્સા સહસા ઉટ્ઠહિત્વા કતઞ્જલી અઞ્ઞં દાતબ્બયુત્તકં અપસ્સન્તી હત્થપાદે ધોવિત્વા તિલે રાસિં કત્વા ઉભોહિ હત્થેહિ પરિગ્ગહેત્વા અઞ્જલિપૂરં તિલં ભગવતો પત્તે આકિરિત્વા ભગવન્તં વન્દિ. તં ભગવા અનુકમ્પમાનો ‘‘સુખિની હોહી’’તિ વત્વા પક્કામિ. સા તસ્સા રત્તિયા પચ્ચૂસસમયે કાલં કત્વા તાવતિંસભવને દ્વાદસયોજનિકે કનકવિમાને સુત્તપબુદ્ધા વિય નિબ્બત્તિ.

અથાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો દેવચારિકં ચરન્તો તં અચ્છરાસહસ્સપરિવુતં મહતિયા દેવિદ્ધિયા વિરોચમાનમુપગન્ત્વા –

૮૫. ‘‘અભિક્કન્તેન વણ્ણેન, યા ત્વં તિટ્ઠસિ દેવતે;
ઓભાસેન્તી દિસા સબ્બા, ઓસધી વિય તારકા.

૮૬. ‘‘કેન તેતાદિસો વણ્ણો, કેન તે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ તે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૮૭. ‘‘પુચ્છામિ તં દેવિ મહાનુભાવે,
મનુસ્સભૂતા કિમકાસિ પુઞ્ઞં;
કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવા,

વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ. – પુચ્છિ;

૮૮. ''સા દેવતા અત્તમના, મોગ્ગલ્લાનેન પુચ્છિતા;
પઞ્હં પુટ્ઠા વિયાકાસિ, યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં''.

૮૯. ''અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતા, પુરિમાય જાતિયા મનુસ્સલોકે.
૯૦. ''અદ્દસં વિરજં બુદ્ધં, વિપ્પસન્નમનાવિલં;
આસજ્જ દાનં અદાસિં, અકામા તિલદક્ખિણં;
દક્ખિણેય્યસ્સ બુદ્ધસ્સ, પસન્ના સેહિ પાણિભિ.

૯૧. ''તેન મેતાદિસો વણ્ણો, તેન મે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ મે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૯૨. ''અક્ખામિ તે ભિક્ખુ મહાનુભાવ, મનુસ્સભૂતા યમકાસિ પુઞ્ઞં;
તેનમ્હિ એવં જલિતાનુભાવા, વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ. –

સા વિસ્સજ્જેસિ.

૯૦. તત્થ **આસજ્જા**તિ અયં આસજ્જ-સદ્દો ''આસજ્જ નં તથાગત''ન્તિઆદીસુ (ચૂળવ॰ ૩૫૦) ઘટ્ટેન આગતો. ''આસજ્જ દાનં દેતી''તિઆદીસુ (દી॰ નિ॰ ૩.૩૩૬; અ॰ નિ॰ ૮.૩૧) સમાગમે. ઇધાપિ સમાગમેયેવ દટ્ઠબ્બો. તસ્મા **આસજ્જા**તિ સમાગન્ત્વા, સમવાયેન સમ્પત્વાતિ અત્થો. તેનાહ **''અકામા''**તિ. સા હિ દેય્યધમ્મસંવિધાનપુબ્બકં પુરિમસિદ્ધં દાનસઙ્કપ્પં વિના સહસા સમ્પત્તે ભગવતિ પવત્તિતં તિલદાનં સન્ધાયાહ ''આસજ્જ દાનં અદાસિં, અકામા તિલદક્ખિણ''ન્તિ. સેસં વુત્તનયમેવ.

તિલદક્ખિણવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૧. પઠમપતિબ્બતાવિમાનવણ્ણના

કોઞ્ચા મયૂરા દિવિયા ચ હંસાતિ પતિબ્બતાવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્થ અઞ્ઞતરા ઇત્થી પતિબ્બતા અહોસિ ભત્તુ અનુકૂલવત્તિની ખમા પદક્ખિણગ્ગાહિની, ન કુદ્ધાપિ પટિપ્ફરતિ, અફરુસવાચા સચ્ચવાદિની સદ્ધા પસન્ના યથાવિભવં દાનાનિ ચ અદાસિ. સા કેનચિદેવ રોગેન ફુટ્ઠા કાલં કત્વા તાવતિંસભવને નિબ્બત્તિ. અથાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો પુરિમનયેનેવ દેવચારિકં ચરન્તો તં દેવધીતરં મહતિં સમ્પત્તિં અનુભવન્તિં દિસ્વા તસ્સા સમીપમુપગતો. સા અચ્છરાસહસ્સપરિવુતા સટ્ઠિસકટભારાલઙ્કારપટિમણ્ડિતત્તભાવા થેરસ્સ પાદેસુ સિરસા વન્દિત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. થેરોપિ તાય કતપુઞ્ઞકમ્મં પુચ્છન્તો –

૯૩. ''કોઞ્ચા મયૂરા દિવિયા ચ હંસા, વગ્ગુસ્સરા કોકિલા સમ્પતન્તિ;
પુપ્ફાભિકિણ્ણં રમ્મમિદં વિમાનં, અનેકચિત્તં નરનારિસેવિતં.

૯૪. ‘‘તત્થચ્છસિ દેવિ મહાનુભાવે, ઇદ્ધી વિકુબ્બન્તિ અનેકરૂપા;
ઇમા ચ તે અચ્છરાયો સમન્તતો, નચ્ચન્તિ ગાયન્તિ પમોદયન્તિ ચ.

૯૫. ‘‘દેવિદ્ધિપત્તાસિ મહાનુભાવે,
મનુસ્સભૂતા કિમકાસિ પુઞ્ઞં;
કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવા,
વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ. – આહ;

૯૬. ‘‘સા દેવતા અત્તમના, મોગ્ગલ્લાનેન પુચ્છિતા;
પઞ્હં પુટ્ઠા વિયાકાસિ, યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં’’.

૯૭. ‘‘અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતા, પતિબ્બતાનઞ્ઞમના અહોસિં;
માતાવ પુત્તં અનુરક્ખમાના, કુદ્ધાપિહં નપ્ફરુસં અવોચં.

૯૮. ‘‘સચ્ચે ઠિતા મોસવજ્જં પહાય, દાને રતા સઙ્ગહિતત્તભાવા;
અન્નઞ્ચ પાનઞ્ચ પસન્નચિત્તા, સક્કચ્ચ દાનં વિપુલં અદાસિં.

૯૯. ‘‘તેન મેતાદિસો વણ્ણો, તેન મે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ મે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૧૦૦.‘‘અક્ખામિ તે ભિક્ખુ મહાનુભાવ, મનુસ્સભૂતા યમકાસિ પુઞ્ઞં;
તેનમ્હિ એવં જલિતાનુભાવા, વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ. –

સા દેવતા વિસ્સજ્જેસિ.

૯૩. તત્થ **કોઞ્ચા**તિ કોઞ્ચસકુણા, યે ‘‘સારસા’’તિપિ વુચ્ચન્તિ. **મયૂરા**તિ મોરા. **દિવિયા**તિ દિબ્બાનુભાવા. ઇદઞ્હિ પદં ‘‘દિવિયા કોઞ્ચા, દિવિયા મયૂરા’’તિઆદિના ચતૂહિપિ પદેહિ યોજેતબ્બં. **હંસા**તિ સુવણ્ણહંસાદિહંસા. **વગ્ગુસ્સરા**તિ મધુરસ્સરા. **કોકિલા**તિ કાળકોકિલા ચેવ સુક્કકોકિલા ચ. **સમ્પતન્તી**તિ દેવતાય અભિરમણત્થં કીળન્તા લળન્તા સમન્તતો પતન્તિ વિચરન્તિ. કોઞ્ચાદિરૂપેન હિ દેવતાય રતિજનનત્થં પરિવારભૂતા દેવતા કીળન્તા લળન્તા ‘‘કોઞ્ચા’’તિઆદિના વુત્તા. **પુપ્ફાભિકિણ્ણ**ન્તિ ગન્થિતાગન્થિતેહિ નાનાવિધરતનકુસુમેહિ ઓકિણ્ણં. **રમ્મ**ન્તિ રમણીયં, મનોરમન્તિ અત્થો. **અનેકચિત્ત**ન્તિ અનેકેહિ ઉય્યાનકપ્પરુક્ખપોક્ખરણિઆદીહિ વિમાનેસુ ચ અનેકેહિ ભિત્તિવિસેસાદીહિ ચિત્તં. **નરનારિસેવિત**ન્તિ પરિવારભૂતેહિ દેવપુત્તેહિ દેવધીતાહિ ચ ઉપસેવિતં.

૯૪. **ઇદ્ધી વિકુબ્બન્તિ અનેકરૂપા**તિ નાનારૂપાનં વિદંસનેન અનેકરૂપા કમ્માનુભાવસિદ્ધા ઇદ્ધી વિકુબ્બન્તી વિકુબ્બનિદ્ધિયો વલઞ્જેન્તી અચ્છસીતિ યોજના.

૯૭. **અનઞ્ઞમના**તિ પતિબ્બતા, પતિતો અઞ્ઞસ્મિં મનો એતિસ્સાતિ અઞ્ઞમના, ન અઞ્ઞમનાતિ અનઞ્ઞમના, મય્હં સામિકતો અઞ્ઞસ્મિં પુરિસે પાપકં ચિત્તં ન ઉપ્પાદેસિન્તિ અત્થો. **માતાવ પુત્તં અનુરક્ખમાના**તિ યથા માતા પુત્તં, એવં મય્હં સામિકં, સબ્બેપિ વા સત્તે હિતેસિતાય અહિતાપનયનકામતાય ચ

અનુદ્દયમાના. **કુદ્ધાપિહં નપ્ફરુસં અવોચન્તિ** પરેન કતં અફાસુકં પટિચ્ચ કુદ્ધાપિ સમાના અહં ફરુસવચનં ન કથેસિં, અઞ્ઞદત્થુ પિયવચનમેવ અભાસિન્તિ અધિપ્પાયો.

૯૮. **સચ્ચે ઠિતા**તિ સચ્ચે પતિટ્ઠિતા. યસ્મા મુસાવાદા વેરમણિયા સચ્ચે પતિટ્ઠિતા નામ હોતિ, ન કદાચિ સચ્ચવચનમત્તેનાતિ આહ – **મોસવજ્જં પહાયા**તિ મુસાવાદં પહાય. **દાને રતા**તિ દાને અભિરતા, યુત્તપ્પયુત્તાતિ અત્થો. **સઙ્ગહિતત્તભાવા**તિ સઙ્ગહવત્થૂહિ અત્તાનં વિય સભાવેનેવ પરેસં સઙ્ગણ્હનસીલા અન્નઞ્ચ પાનઞ્ચ કમ્મફલસદ્ધાય પસન્નચિત્તા સક્કચ્ચં ચિત્તીકારેન અદાસિં, અઞ્ઞઞ્ચ વત્થાદિદાનં વિપુલં ઉળારં અદાસિન્તિ યોજના. સેસં વુત્તનયમેવ.

પતિબ્બતાવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૨. દુતિયપતિબ્બતાવિમાનવણ્ણના

વેળુરિયથમ્ભન્તિ દુતિયપતિબ્બતાવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? સાવત્થિયં કિર અઞ્ઞતરા ઉપાસિકા પતિબ્બતા હુત્વા સદ્ધા પસન્ના પઞ્ચ સીલાનિ સુવિસુદ્ધાનિ કત્વા રક્ખિ, યથાવિભવઞ્ચ દાનાનિ અદાસિ, સા કાલં કત્વા તાવતિંસભવને ઉપ્પજ્જિ. સેસં હેટ્ઠા વુત્તનયમેવ.

૧૦૧.‘‘વેળુરિયથમ્ભં રુચિરં પભસ્સરં, વિમાનમારુય્હ અનેકચિત્તં;
તત્થચ્છસિ દેવિ મહાનુભાવે, ઉચ્ચાવચા ઇદ્ધિ વિકુબ્બમાના;
ઇમા ચ તે અચ્છરાયો સમન્તતો, નચ્ચન્તિ ગાયન્તિ પમોદયન્તિ ચ.

૧૦૨.‘‘દેવિદ્ધિપત્તાસિ મહાનુભાવે,
મનુસ્સભૂતા કિમકાસિ પુઞ્ઞં;
કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવા,
વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ. – પુચ્છિ;

૧૦૩.‘‘સા દેવતા અત્તમના, મોગ્ગલ્લાનેન પુચ્છિતા;
પઞ્હં પુટ્ઠા વિયાકાસિ, યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં’’.

૧૦૪.‘‘અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતા, ઉપાસિકા ચક્ખુમતો અહોસિં;
પાણાતિપાતા વિરતા અહોસિં, લોકે અદિન્નં પરિવજ્જયિસ્સં.

૧૦૫.‘‘અમજ્જપા નો ચ મુસા અભાણિં, સકેન સામિના અહોસિં તુટ્ઠા;
અન્નઞ્ચ પાનઞ્ચ પસન્નચિત્તા, સક્કચ્ચ દાનં વિપુલં અદાસિં.

૧૦૬.‘‘તેન મેતાદિસો વણ્ણો, તેન મે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ મે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૧૦૭.‘‘અક્ખામિ તે ભિક્ખુ મહાનુભાવ,

મનુસ્સભૂતા યમકાસિ પુઞ્ઞં;
તેનમ્હિ એવં જલિતાનુભાવા,
વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ. – વિસ્સજ્જેસિ;

૧૦૧. તત્થ **વેળુરિયથમ્ભ**ન્તિ વેળુરિયમણિમયથમ્ભં. **રુચિર**ન્તિ રમણીયં. **પભસ્સર**ન્તિ અતિવિય ભાસુરં. **ઉચ્ચાવચા**તિ ઉચ્ચા ચ અવચા ચ, વિવિધાતિ અત્થો.

૧૦૪-૫. **ઉપાસિકા**તિ સરણગમનેન ઉપાસિકાલક્ખણે ઠિતા. વુત્તઞ્હિ –

> ''યતો ખો, મહાનામ, અરિયસાવકો બુદ્ધં સરણં ગતો હોતિ, ધમ્મં સરણં ગતો હોતિ, સઙ્ઘં સરણં ગતો હોતિ, એત્તાવતા ખો, મહાનામ, અરિયસાવકો ઉપાસકો હોતી''તિ (સં॰ નિ॰ ૫.૧૦૩૩).

ચક્ખુમતોતિ પઞ્ચહિ ચક્ખૂહિ ચક્ખુમતો બુદ્ધસ્સ ભગવતો. એવં ઉપાસિકાભાવકિત્તનેન આસયસુદ્ધિં દસ્સેત્વા પયોગસુદ્ધિં દસ્સેતું ''**પાણાતિપાતા વિરતા**''તિઆદિ વુત્તં. તત્થ **સકેન સામિના અહોસિં તુટ્ઠા**તિ મિચ્છાચારાવેરમણિમાહ. સેસં હેટ્ઠા વુત્તસદિસમેવ.

દુતિયપતિબ્બતાવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૩. પઠમસુણિસાવિમાનવણ્ણના

અભિક્કન્તેન વણ્ણેનાતિ સુણિસાવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? સાવત્થિયં અઞ્ઞતરસ્મિં ગેહે એકા કુલસુણ્હા ગેહં પિણ્ડાય પવિટ્ઠં ખીણાસવત્થેરં દિસ્વા સઞ્જાતપીતિસોમનસ્સા ''ઇદં મય્હં ઉત્તમં પુઞ્ઞક્ખેત્તં ઉપટ્ઠિત''ન્તિ અત્તના લદ્ધં પૂવભાગં આદાય આદરેન થેરસ્સ ઉપનેસિ, થેરો તં પટિગ્ગહેત્વા અનુમોદનં કત્વા ગતો. સા અપરભાગે કાલં કત્વા તાવતિંસભવને ઉપ્પજ્જિ. સેસં સબ્બં હેટ્ઠા વુત્તસદિસમેવ. તેન વુત્તં –

૧૦૮.''અભિક્કન્તેન વણ્ણેન, યા ત્વં તિટ્ઠસિ દેવતે;
ઓભાસેન્તી દિસા સબ્બા, ઓસધી વિય તારકા.

૧૦૯.''કેન તેતાદિસો વણ્ણો, કેન તે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ તે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૧૧૦.''પુચ્છામિ તં દેવિ મહાનુભાવે, મનુસ્સભૂતા કિમકાસિ પુઞ્ઞં;
કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવા, વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ.

૧૧૧.''સા દેવતા અત્તમના, મોગ્ગલ્લાનેન પુચ્છિતા;
પઞ્હં પુટ્ઠા વિયાકાસિ, યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં''.

૧૧૨.''અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતા, સુણિસા અહોસિં સસુરસ્સ ગેહે.
૧૧૩.''અદ્દસં વિરજં ભિક્ખું, વિપ્પસન્નમનાવિલં;
તસ્સ અદાસહં પૂવં, પસન્ના સેહિ પાણિભિ;

ભાગડ્ઢભાગં દત્વાન, મોદામિ નન્દને વને.

૧૧૪.‘‘તેન મેતાદિસો વણ્ણો, તેન મે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ મે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૧૧૫.‘‘અક્ખામિ તે ભિક્ખુ મહાનુભાવ, મનુસ્સભૂતા યમકાસિ પુઞ્ઞં;
તેનમ્હિ એવં જલિતાનુભાવા, વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ.

૧૧૨. તત્થ **સુણિસા**તિ પુત્તસ્સ ભરિયા. ઇત્થિયા હિ સામિકસ્સ પિતા ‘‘સસુરો’’તિ વુચ્ચતિ, તસ્સ ચ સા ‘‘સુણિસા’’તિ. તં સન્ધાય ‘‘સુણિસા અહોસિં સસુરસ્સ ગેહે’’તિ.

૧૧૩. **ભાગડ્ઢભાગન્તિ** અત્તના લદ્ધપટિવીસતો ઉપડ્ઢભાગં. **મોદામિ નન્દને વને**તિ થેરેન નન્દનવને દિટ્ઠતાય આહ. સેસં વુત્તનયમેવ.

સુણિસાવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૪. દુતિયસુણિસાવિમાનવણ્ણના

અભિક્કન્તેન વણ્ણેનાતિ દુતિયસુણિસાવિમાનં. એત્થ પન અપુબ્બં નત્થિ, અટ્ઠુપ્પત્તિયં કુમ્માસદાનમેવ વિસેસો. તેન વુત્તં –

૧૧૬.‘‘અભિક્કન્તેન વણ્ણેન, યા ત્વં તિટ્ઠસિ દેવતે;
ઓભાસેન્તી દિસા સબ્બા, ઓસધી વિય તારકા.

૧૧૭.‘‘કેન તેતાદિસો વણ્ણો, કેન તે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ તે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૧૧૮.‘‘પુચ્છામિ તં દેવિ મહાનુભાવે, મનુસ્સભૂતા કિમકાસિ પુઞ્ઞં;
કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવા, વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ.

૧૧૯.‘‘સા દેવતા અત્તમના, મોગ્ગલ્લાનેન પુચ્છિતા;
પઞ્હં પુટ્ઠા વિયાકાસિ, યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં’’.

૧૨૦.‘‘અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતા, સુણિસા અહોસિં સસુરસ્સ ગેહે.
૧૨૧.‘‘અદ્દસં વિરજં ભિક્ખું, વિપ્પસન્નમનાવિલં;
તસ્સ અદાસહં ભાગં, પસન્ના સેહિ પાણિભિ;
કુમ્માસપિણ્ડં દત્વાન, મોદામિ નન્દને વને.

૧૨૨.‘‘તેન મેતાદિસો વણ્ણો, તેન મે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ મે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૧૨૩.“અક્ખામિ તે ભિક્ખુ મહાનુભાવ, મનુસ્સભૂતા યમકાસિ પુઞ્ઞં;
તેનમ્હિ એવં જલિતાનુભાવા, વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી”તિ.

૧૨૧. તત્થ **ભાગ**ન્તિ કુમ્માસકોટ્ઠાસં. તેનાહ “**કુમ્માસપિણ્ડં દત્વાના**”તિ. કુમ્માસોતિ ચ યવકુમ્માસો વુત્તો. સેસં વુત્તનયમેવ.

દુતિયસુણિસાવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૫. ઉત્તરાવિમાનવણ્ણના

અભિક્કન્તેન વણ્ણેનાતિ ઉત્તરાવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. તેન ચ સમયેન પુણ્ણો નામ દુગ્ગતપુરિસો રાજગહસેટ્ઠિં ઉપનિસ્સાય જીવતિ, તસ્સ ભરિયા ઉત્તરા, ઉત્તરા ચ નામ ધીતાતિ દ્વે એવ ગેહમાનુસકા. અથેકદિવસં રાજગહે “મહાજનેન સત્તાહં નક્ખત્તં કીળિતબ્બ”ન્તિ ઘોસનં કરિંસુ. તં સુત્વા સેટ્ઠિ પાતોવ આગતં પુણ્ણં “તાત, અમ્હાકં પરિજનો નક્ખત્તં કીળિતુકામો, ત્વં કિં નક્ખત્તં કીળિસ્સસિ, ઉદાહુ ભતિં કરિસ્સસી”તિ આહ. “સામિ, નક્ખત્તં નામ સધનાનં હોતિ, મમ પન ગેહે સ્વાતનાય યાગુતણ્ડુલાનિપિ નત્થિ, કિં મે નક્ખત્તેન? ગોણે લભન્તો કસિતું ગમિસ્સામી’તિ. “તેન હિ ગોણે ગણ્હસ્સૂ”તિ. સો બલવગોણે ચ ભદ્દનઙ્ગલઞ્ચ ગહેત્વા “ભદ્દે, નાગરા નક્ખત્તં કીળન્તિ, અહં દલિદ્દતાય ભતિં કાતું ગમિસ્સામિ, મય્હમ્પિ તાવ અજ્જ દિગુણં નિવાપં પચિત્વા ભત્તં આહરેય્યાસી”તિ ભરિયં વત્વા ખેત્તં અગમાસિ.

સારિપુત્તત્થેરોપિ સત્તાહં નિરોધસમાપન્નો તતો વુટ્ઠાય “કસ્સ નુ ખો અજ્જ મયા સઙ્ગહં કાતું વટ્ટતી”તિ ઓલોકેન્તો પુણ્ણં અત્તનો ઞાણજાલસ્સ અન્તો પવિટ્ઠં દિસ્વા “સદ્ધો નુ ખો એસ, સક્ખિસ્સતિ વા મે સઙ્ગહં કાતુ”ન્તિ ઓલોકેન્તો તસ્સ સદ્ધભાવઞ્ચ સઙ્ગહં કાતું સમત્થભાવઞ્ચ તપ્પચ્ચયા ચ તસ્સ મહાસમ્પત્તિપટિલાભં ઞત્વા પત્તચીવરં આદાય તસ્સ કસનટ્ઠાનં ગન્ત્વા આવાટતીરે એકં ગુમ્બં ઓલોકેન્તો અટ્ઠાસિ. પુણ્ણો થેરં દિસ્વાવ કસિં ઠપેત્વા પઞ્ચપતિટ્ઠિતેન થેરં વન્દિત્વા “દન્તકટ્ઠેન અત્થો ભવિસ્સતી”તિ દન્તકટ્ઠં કપ્પિયં કત્વા અદાસિ. અથસ્સ થેરો પત્તઞ્ચ પરિસ્સાવનઞ્ચ નીહરિત્વા અદાસિ. સો “પાનીયેન અત્થો ભવિસ્સતી”તિ તં આદાય પાનીયં પરિસ્સાવેત્વા અદાસિ.

થેરો ચિન્તેસિ “અયં પરેસં પચ્છિમગેહે વસતિ, સચસ્સ ગેહદ્વારં ગમિસ્સામિ, ઇમસ્સ ભરિયા મં દટ્ઠું ન સક્ખિસ્સતિ, યાવસ્સ ભરિયા ભત્તં આદાય મગ્ગં પટિપજ્જતિ, તાવ ઇધેવ ભવિસ્સામી”તિ. સો તત્થેવ થોકં વીતિનામેત્વા તસ્સા મગ્ગારુળ્હભાવં ઞત્વા અન્તોનગરાભિમુખો પાયાસિ. સા અન્તરામગ્ગે થેરં દિસ્વા ચિન્તેસિ “અપ્પેકદાહં દેય્યધમ્મે સતિ અય્યં ન પસ્સામિ, અપ્પેકદા મે અય્યં પસ્સન્તિયા દેય્યધમ્મો ન હોતિ, અજ્જ પન મે અય્યો ચ દિટ્ઠો, દેય્યધમ્મો ચાયં અત્થિ, કરિસ્સતિ નુ ખો મે સઙ્ગહ”ન્તિ. સા ભત્તભાજનં ઓતારેત્વા થેરં પઞ્ચપતિટ્ઠિતેન વન્દિત્વા “ભન્તે, ઇદં લૂખં વા પણીતં વાતિ અચિન્તેત્વા દાસસ્સ વો સઙ્ગહં કરોથા”તિ આહ. અથ થેરો પત્તં ઉપનામેત્વા તાય એકેન હત્થેન ભાજનં ધારેત્વા એકેન હત્થેન તતો ભત્તં દદમાનાય ઉપડ્ઢભત્તે દિન્ને “અલ”ન્તિ હત્થેન પત્તં પિદહિ. સા “ભન્તે, એકોવ પટિવીસો, ન સક્કા દ્વિધા કાતું, તુમ્હાકં દાસસ્સ ઇધલોકસઙ્ગહં અકત્વા પરલોકસઙ્ગહં કરોથ, નિરવસેસમેવ દાતુકામામ્હી”તિ વત્વા સબ્બમેવસ્સ પત્તે પતિટ્ઠાપેત્વા “તુમ્હેહિ દિટ્ઠધમ્મસ્સ ભાગિની અસ્સ”ન્તિ પત્થનં અકાસિ. થેરો “એવં હોતૂ”તિ વત્વા ઠિતકોવ અનુમોદનં કત્વા એકસ્મિં ઉદકફાસુકટ્ઠાને નિસીદિત્વા ભત્તકિચ્ચં અકાસિ. સાપિ પટિનિવત્તિત્વા તણ્ડુલે પરિયેસિત્વા ભત્તં પચિ.

પુણ્ણોપિ અટ્ઠકરીસમત્તં ઠાનં કસિત્વા જિઘચ્છં સહિતું અસક્કોન્તો ગોણે વિસ્સજ્જેત્વા એકં રુક્ખછાયં પવિસિત્વા મગ્ગં ઓલોકેન્તો નિસીદિ. અથસ્સ ભરિયા ભત્તમાદાય ગચ્છમાના તં દિસ્વાવ ''એસ જિઘચ્છાપીળિતો મં ઓલોકેન્તો નિસિન્નો, સચે મં 'અતિવિય ચિરાયી'તિ તજ્જેત્વા પતોદલટ્ઠિયા પહરિસ્સતિ, મયા કતકમ્મં નિરત્થકં ભવિસ્સતિ, પટિકચ્ચેવસ્સ આરોચેસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા એવમાહ ''સામિ, અજ્જેકદિવસં ચિત્તં પસાદેહિ, મા મયા કતકમ્મં નિરત્થકં કરિ, અહં પાતોવ તે ભત્તં આહરન્તી અન્તરામગ્ગે ધમ્મસેનાપતિં દિસ્વા તવ ભત્તં તસ્સ દત્વા પુન ગેહં ગન્ત્વા ભત્તં પચિત્વા આગતા, પસાદેહિ, સામિ, ચિત્ત''ન્તિ. સો ''કિં વદેસિ, ભદ્દે''તિ પુચ્છિત્વા પુન તમત્થં સુત્વા ''ભદ્દે , સાધુ વત તે કતં મમ ભત્તં અય્યસ્સ દદમાનાય, મયાપિસ્સ અજ્જ પાતોવ દન્તકટ્ઠઞ્ચ મુખોદકઞ્ચ દિન્ન''ન્તિ પસન્નમાનસો તં વચનં અભિનન્દિત્વા ઉસ્સૂરે લદ્ધભત્તતાય કિલન્તકાયો તસ્સા અઙ્કે સીસં કત્વા નિદ્દં ઓક્કમિ.

અથસ્સ પાતોવ કસિતટ્ઠાનં પંસુચુણ્ણં ઉપાદાય સબ્બં રત્તસુવણ્ણં હુત્વા કણિકારપુપ્ફરાસિ વિય સોભમાનં અટ્ઠાસિ. સો પબુદ્ધો ઓલોકેત્વા ભરિયં આહ ''ભદ્દે, એતં મયા કસિતટ્ઠાનં સબ્બં મમ સુવણ્ણં હુત્વા પઞ્ઞાયતિ, કિં નુ ખો મે અતિઉસ્સૂરે લદ્ધભત્તતાય અક્ખીનિ ભમન્તી''તિ. ''સામિ, મય્હમ્પિ એવમેવ પઞ્ઞાયતી''તિ. સો ઉટ્ઠાય તત્થ ગન્ત્વા એકં પિણ્ડં ગહેત્વા નઙ્ગલસીસે પહરિત્વા સુવણ્ણભાવં ઞત્વા ''અહો અય્યસ્સ ધમ્મસેનાપતિસ્સ દિન્નદાને અજ્જેવ વિપાકો દસ્સિતો, ન ખો પન સક્કા એત્તકં ધનં પટિચ્છાદેત્વા પરિભુઞ્જિતુ''ન્તિ ભરિયાય આભતં ભત્તપાતિં સુવણ્ણસ્સ પૂરેત્વા રાજકુલં ગન્ત્વા રઞ્ઞા કતોકાસો પવિસિત્વા રાજાનં અભિવાદેત્વા ''કિં તાતા''તિ વુત્તે ''દેવ, અજ્જ મયા કસિતટ્ઠાનં સબ્બં સુવણ્ણરાસિમેવ હુત્વા ઠિતં, સુવણ્ણં આહરાપેતું વટ્ટતી''તિ આહ. ''કોસિ ત્વ''ન્તિ? ''પુણ્ણો નામાહ''ન્તિ. ''કિં પન તે અજ્જ કત''ન્તિ? ''ધમ્મસેનાપતિસ્સ મે પાતોવ દન્તકટ્ઠઞ્ચ મુખોદકઞ્ચ દિન્નં, ભરિયાયપિ મે મય્હં આહટભત્તં તસ્સેવ દિન્ન''ન્તિ.

તં સુત્વા રાજા ''અજ્જેવ કિર ભો ધમ્મસેનાપતિસ્સ દિન્નદાને વિપાકો દસ્સિતો''તિ વત્વા ''તાત, કિં કરોમી''તિ પુચ્છિ. ''બહૂનિ સકટસહસ્સાનિ પહિણિત્વા સુવણ્ણં આહરાપેથા''તિ. રાજા સકટાનિ પહિણિ. રાજપુરિસેસુ ''રઞ્ઞો સન્તક''ન્તિ ગણ્હન્તેસુ ગહિતં ગહિતં મત્તિકાવ હોતિ. તેહિ ગન્ત્વા રઞ્ઞો આરોચિતે ''તાતા, તુમ્હેહિ કિન્તિ વત્વા ગહિત''ન્તિ પુઆ ''તુમ્હાકં સન્તક''ન્તિ આહંસુ. તેન હિ, તાતા, પુન ગચ્છથ, ''પુણ્ણસ્સ સન્તક''ન્તિ વત્વા ગણ્હથાતિ. તે તથા કરિંસુ ગહિતં ગહિતં સુવણ્ણમેવ અહોસિ. તં સબ્બં આહરિત્વા રાજઙ્ગણે રાસિં અકંસુ, અસીતિહત્થુબ્બેધો રાસિ અહોસિ. રાજા નાગરે સન્નિપાતાપેત્વા આહ ''ઇમસ્મિં નગરે અત્થિ કસ્સચિ એત્તકં સુવણ્ણ''ન્તિ? ''નત્થિ, દેવા''તિ. ''કિં પનસ્સ દાતું વટ્ટતી''તિ? ''સેટ્ઠિચ્છત્તં, દેવા''તિ. રાજા ''બહુધનસેટ્ઠિ નામ હોતૂ''તિ મહન્તેન ભોગેન સદ્ધિં તસ્સ સેટ્ઠિચ્છત્તં અદાસિ.

અથ નં સો આહ ''મયં, દેવ, એત્તકં કાલં પરકુલે વસિમ્હા, વસનટ્ઠાનં નો દેથા''તિ. તેન હિ પસ્સ, એસ ગુમ્બો પઞ્ઞાયતિ, એતં હરાપેત્વા ગેહં કારેહીતિ પુરાણસેટ્ઠિસ્સ ગેહટ્ઠાનં આચિક્ખિ. સો તસ્મિં ઠાને કતિપાહેનેવ ગેહં કારાપેત્વા ગેહપવેસનમઙ્ગલઞ્ચ છત્તમઙ્ગલઞ્ચ એકતોવ કરોન્તો સત્તાહં બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ દાનં અદાસિ. અથસ્સ સત્થા દાનાનુમોદનં કરોન્તો અનુપુબ્બિં કથં કથેસિ. ધમ્મકથાવસાને પુણ્ણસેટ્ઠિ ચ ભરિયા ચસ્સ ધીતા ચ ઉત્તરાતિ તયોપિ જના સોતાપન્ના અહેસું.

અપરભાગે રાજગહસેટ્ઠિ પુણ્ણસેટ્ઠિનો ધીતરં અત્તનો પુત્તસ્સ વારેસિ. સો ''નાહં દસ્સામી''તિ વુત્તો ''મા એવં કરોતુ, એત્તકં કાલં અમ્હે નિસ્સાય વસન્તેનેવ તે સમ્પત્તિ લદ્ધા, દેતુ મે પુત્તસ્સ તે ધીતર''ન્તિ આહ. સો

"મિચ્છાદિટ્ઠિકા તુમ્હે, મમ ધીતા તીહિ રતનેહિ વિના વસિતું ન સક્કોતિ, નેવસ્સ ધીતરં દસ્સામી"તિ આહ. અથ નં બહૂ સેટ્ઠિગહપતિકાદયો કુલપુત્તા "મા તેન સદ્ધિં વિસ્સાસં ભિન્દિ, દેહિસ્સ ધીતર"ન્તિ યાચિંસુ. સો તેસં વચનં સમ્પટિચ્છિત્વા આસાળ્હિપુણ્ણમાય ધીતરં અદાસિ. સા પતિકુલં ગતકાલતો પટ્ઠાય ભિક્ખું વા ભિક્ખુનિં વા ઉપસઙ્કમિતું દાનં વા દાતું ધમ્મં વા સોતું નાલત્થ, એવં અડ્ઢતિયેસુ માસેસુ વીતિવત્તેસુ અત્તનો સન્તિકે ઠિતે પરિચારિકે પુચ્છિ "ઇદાનિ કિત્તકં અન્તોવસ્સં અવસિટ્ઠ"ન્તિ? "અડ્ઢમાસો, અય્યે"તિ. સા માતાપિતૂનં સાસનં પહિણિ "કસ્મા મં એવરૂપે બન્ધનાગારે પક્ખિપિંસુ, વરં તુમ્હેહિ મં લક્ખણાહતં કત્વા પરેસં દાસિં સાવેતું, ન એવરૂપસ્સ મિચ્છાદિટ્ઠિકસ્સ કુલસ્સ દાતું, આગતકાલતો પટ્ઠાય ભિક્ખુદસ્સનાદીસુ એકમ્પિ પુઞ્ઞં કાતું ન લભામી"તિ. અથસ્સા પિતા "દુક્ખિતા વત મે ધીતા"તિ અનત્તમનતં પવેદેત્વા પઞ્ચદસ કહાપણસહસ્સાનિ પેસેસિ, "ઇમસ્મિં નગરે સિરિમા નામ ગણિકા અત્થિ, દેવસિકં સહસ્સં ગણ્હાતિ, ઇમેહિ કહાપણેહિ તં આનેત્વા સામિકસ્સ નિય્યાદેત્વા સયં યથારુચિ પુઞ્ઞાનિ કરોતૂ"તિ સાસનઞ્ચ પહિણિ. ઉત્તરા તથા કત્વા સામિકેન સિરિમં દિસ્વા "કિમિદ"ન્તિ વુત્તે "સામિ, ઇમં અડ્ઢમાસં મમ સહાયિકા તુમ્હે પરિચરતુ, અહં પન ઇમં અડ્ઢમાસં દાનઞ્ચેવ દાતુકામા ધમ્મઞ્ચ સોતુકામા"તિ આહ. સો તં અભિરૂપં ઇત્થિં દિસ્વા ઉપ્પન્નસિનેહો "સાધૂ"તિ સમ્પટિચ્છિ.

ઉત્તરાપિ ખો બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં નિમન્તેત્વા "ભન્તે, ઇમં અડ્ઢમાસં અઞ્ઞત્થ અગન્ત્વા ઇધેવ ભિક્ખા ગહેતબ્બા"તિ સત્થુ પટિઞ્ઞં ગહેત્વા "ઇતો દાનિ પટ્ઠાય યાવ મહાપવારણા, તાવ સત્થારં ઉપટ્ઠાતું ધમ્મઞ્ચ સોતું લભિસ્સામી"તિ તુટ્ઠમાનસા "એવં યાગું પચથ, એવં ભત્તં પચથ, એવં પૂવં પચથા"તિ મહાનસે સબ્બકિચ્ચાનિ સંવિદહન્તી વિચરતિ. અથસ્સા સામિકો "સ્વે મહાપવારણા ભવિસ્સતી"તિ મહાનસાભિમુખો વાતપાને ઠત્વા "કિં નુ ખો કરોન્તી સા અન્ધબાલા વિચરતી"તિ ઓલોકેત્વા તં સેદકિલિન્નં છારિકાય ઓકિણ્ણં અઙ્ગારમસિમક્ખિતં તથા સંવિદહિત્વા વિચરમાનં દિસ્વા "અહો અન્ધબાલા એવરૂપે ઠાને ઇમં સિરિસમ્પત્તિં નાનુભવતિ, "મુણ્ડકસમણે ઉપટ્ઠહિસ્સામી'તિ તુટ્ઠચિત્તા વિચરતી"તિ હસિત્વા અપગચ્છિ.

તસ્મિં અપગતે તસ્સ સન્તિકે ઠિતા સિરિમા "કિં નુ ખો ઓલોકેત્વા એસ હસતી"તિ તેનેવ વાતપાનેન ઓલોકેન્તી ઉત્તરં દિસ્વા "ઇમં ઓલોકેત્વા ઇમિના હસિતં, અદ્ધા ઇમસ્સ એતાય સદ્ધિં સન્થવો અત્થી"તિ ચિન્તેસિ. સા કિર અડ્ઢમાસં તસ્મિં ગેહે બાહિરકઇત્થી હુત્વા વસમાનાપિ તં સમ્પત્તિં અનુભવમાના અત્તનો બાહિરકઇત્થિભાવં અજાનિત્વા "અહં ઘરસામિની"તિ સઞ્ઞમકાસિ. સા ઉત્તરાય આઘાતં બન્ધિત્વા "દુક્ખમસ્સા ઉપ્પાદેસ્સામી"તિ પાસાદા ઓરુય્હ મહાનસં પવિસિત્વા પૂવપચનટ્ઠાને પક્કુથિતં સપ્પિં કટચ્છુના આદાય ઉત્તરાભિમુખં પાયાસિ. ઉત્તરા તં આગચ્છન્તિં દિસ્વા "મમ સહાયિકાય મય્હં ઉપકારો કતો, ચક્કવાળં અતિસમ્બાધં, બ્રહ્મલોકો અતિનીચકો, મમ પન સહાયિકાય ગુણોવ મહન્તો, અહમ્પિ એતં નિસ્સાય દાનઞ્ચ દાતું ધમ્મઞ્ચ સોતું લભિં, સચે મમ એતિસ્સાય ઉપરિ કોધો અત્થિ, ઇદં સપ્પિ મં દહતુ, સચે નત્થિ, મા મં દહતૂ"તિ તં મેત્તાય ફરિ. તાય તસ્સા મત્થકે આસિઞ્ચિતમ્પિ પક્કુથિતસપ્પિ સીતોદકં વિય અહોસિ. અથ નં "ઇદં સીતલં ભવિસ્સતી"તિ પુન કટચ્છુકં પૂરેત્વા આદાય આગચ્છન્તિં ઉત્તરાય દાસિયો દિસ્વા "અરે દુબ્બિનીતે ન ત્વં અમ્હાકં અય્યાય ઉપરિ પક્કસપ્પિં આસિઞ્ચિતું અનુચ્છવિકા"તિ સન્તજ્જેન્તિયો ઇતો ચિતો ચ ઉટ્ઠાય હત્થેહિ ચ પાદેહિ ચ પોથેત્વા ભૂમિયં પાતેસું, ઉત્તરા વારેન્તીપિ વારેતું નાસક્ખિ. અથ સા ઉપરિ ઠત્વા સબ્બા દાસિયો પટિબાહિત્વા "કિસ્સ તે એવરૂપં ભારિયં કમ્મં કત"ન્તિ સિરિમં ઓવદિત્વા ઉણ્હોદકેન ન્હાપેત્વા સતપાકતેલેન અબ્ભઞ્જિ.

તસ્મિં ખણે સા અત્તનો બાહિરકિત્થિભાવં ઞત્વા ચિન્તેસિ "મયા ભારિયં કમ્મં કતં સામિકસ્સ હસિતમત્તકારણા ઇમિસ્સા ઉપરિ પક્કસપ્પિં આસિઞ્ચન્તિયા, અયં 'ગણ્હથ ન'ન્તિ દાસિયો ન આણાપેત્વા મં

વિહેઠનકાલેપિ સબ્બા દાસિયો પટિબાહિત્વા મય્હં કત્તબ્બમેવ અકાસિ. સચાહં ઇમં ન ખમાપેસ્સામિ, મુદ્ધા મે સત્તધા ફલેય્યા''તિ તસ્સા પાદમૂલે નિપજ્જિત્વા ''અય્યે, ખમાહિ મે દોસ''ન્તિ આહ. ''અહં સપ્પિતિકા ધીતા, પિતરિ મે ખમાપિતે ખમિસ્સામી''તિ. ''હોતુ, અય્યે, પિતરમ્પિ તે પુણ્ણસેટ્ઠિં ખમાપેસ્સામી''તિ. ''પુણ્ણો મમ વટ્ટે જનકપિતા, વિવટ્ટે જનકપિતરિ ખમાપિતે પન અહં ખમિસ્સામી''તિ. ''કો પન તે વિવટ્ટે જનકપિતા''તિ? ''સમ્માસમ્બુદ્ધો''તિ. ''મય્હં તેન સદ્ધિં વિસ્સાસો નત્થિ, અહં કિં કરિસ્સામી''તિ? ''સત્થા સ્વે ભિક્ખુસઙ્ઘં આદાય ઇધાગમિસ્સતિ, ત્વં યથાલદ્ધં સક્કારં ગહેત્વા ઇધેવ આગન્ત્વા તં ખમાપેહી''તિ. સા ''સાધુ, અય્યે''તિ ઉટ્ઠાય અત્તનો ગેહં ગન્ત્વા પઞ્ચસતપરિચારિકિત્થિયો આણાપેત્વા નાનાવિધાનિ ખાદનીયભોજનીયાનિ ચેવ સૂપેય્યાનિ ચ સમ્પાદેત્વા પુનદિવસે તં સક્કારં આદાય ઉત્તરાય ગેહં આગન્ત્વા બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ પત્તે પતિટ્ઠાપેતું અવિસહન્તી અટ્ઠાસિ, તં સબ્બં ગહેત્વા ઉત્તરાવ સંવિદહિ.

સિરિમાપિ સત્થુ ભત્તકિચ્ચાવસાને સદ્ધિં પરિવારેન સત્થુ પાદમૂલે નિપજ્જિ. અથ નં સત્થા પુચ્છિ ''કો તે અપરાધો''તિ. ''ભન્તે મયા હિય્યો ઇદં નામ કતં, અથ મે સહાયિકા મં વિહેઠયમાના દાસિયો નિવારેત્વા મય્હં ઉપકારમેવ અકાસિ. સાહં ઇમિસ્સા ગુણં જાનિત્વા ઇમં ખમાપેસિં, અથ મં એસા 'તુમ્હેસુ ખમાપિતેસુ ખમિસ્સામી'તિ આહા''તિ. ''એવં કિર ઉત્તરે''તિ. ''આમ, ભન્તે, સીસે મે સહાયિકાય પક્કસપ્પિ આસિત્ત''ન્તિ. ''અથ તયા કિં ચિન્તિત''ન્તિ? ''ચક્કવાળં અતિસમ્બાધં, બ્રહ્મલોકો અતિનીચકો, મમ સહાયિકાય ગુણોવ મહન્તો, અહઞ્હિ એતં નિસ્સાય દાનઞ્ચ દાતું ધમ્મઞ્ચ સોતું અલત્થં, સચે મે ઇમિસ્સા ઉપરિ કોધો અત્થિ, ઇદં મં દહતુ, નો ચે, મા દહતૂ''તિ એવં ચિન્તેત્વા ઇમં મેત્તાય ફરિં, ભન્તેતિ. સત્થા ''સાધુ સાધુ, ઉત્તરે, એવં કોધં જિનિતું વટ્ટતિ. કોધનો હિ નામ અક્કોધેન, અક્કોસકો અનક્કોસન્તેન, પરિભાસકો અપરિભાસન્તેન , થદ્ધમચ્છરી અત્તનો સન્તકસ્સ દાનેન, મુસાવાદી સચ્ચવચનેન જિનિતબ્બો''તિ ઇમમત્થં દસ્સેન્તો –

''અક્કોધેન જિને કોધં, અસાધું સાધુના જિને;
જિને કદરિયં દાનેન, સચ્ચેનાલિકવાદિન''ન્તિ. (ધ॰ પ॰ ૨૨૩) –

ઇમં ગાથં વત્વા ગાથાપરિયોસાને ચતુસચ્ચકથં અભાસિ. સચ્ચપરિયોસાને ઉત્તરા સકદાગામિફલે પતિટ્ઠહિ, સામિકો ચ સસુરો ચ સસ્સુ ચ સોતાપત્તિફલં સચ્છિકરિંસુ, સિરિમાપિ પઞ્ચસતપરિવારા સોતાપન્ના અહોસિ. અપરભાગે ઉત્તરા કાલં કત્વા તાવતિંસભવને ઉપ્પજ્જિ. અથાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ દેવચારિકં ચરન્તો ઉત્તરં દેવધીતરં દિસ્વા –

૧૨૪.''અભિક્કન્તેન વણ્ણેન, યા ત્વં તિટ્ઠસિ દેવતે;
ઓભાસેન્તી દિસા સબ્બા, ઓસધી વિય તારકા.

૧૨૫.''કેન તેતાદિસો વણ્ણો, કેન તે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ તે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૧૨૬.''પુચ્છામિ તં દેવિ મહાનુભાવે,
મનુસ્સભૂતા કિમકાસિ પુઞ્ઞં;
કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવા,
વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ. – પટિપુચ્છિ;

૧૨૭.“સા દેવતા અત્તમના, મોગ્ગલ્લાનેન પુચ્છિતા;
પઞ્હં પુટ્ઠા વિયાકાસિ, યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં”.

૧૨૮.“ઇસ્સા ચ મચ્છેરમથો પળાસો, નાહોસિ મય્હં ઘરમાવસન્તિયા;
અક્કોધના ભત્તુ વસાનુવત્તિની, ઉપોસથે નિચ્ચહમપ્પમત્તા.

૧૨૯.“ચાતુદ્દસિં પઞ્ચદસિં, યા ચ પક્ખસ્સ અટ્ઠમી;
પાટિહારિયપક્ખઞ્ચ, અટ્ઠઙ્ગસુસમાગતં.

૧૩૦.“ઉપોસથં ઉપવસિસ્સં, સદા સીલેસુ સંવુતા;
સઞ્ઞમા સંવિભાગા ચ, વિમાનં આવસામહં.

૧૩૧.“પાણાતિપાતા વિરતા, મુસાવાદા ચ સઞ્ઞતા;
થેય્યા ચ અતિચારા ચ, મજ્જપાના ચ આરકા.

૧૩૨.“પઞ્ચસિક્ખાપદે રતા, અરિયસચ્ચાન કોવિદા;
ઉપાસિકા ચક્ખુમતો, ગોતમસ્સ યસસ્સિનો.

૧૩૩.“સાહં સકેન સીલેન, યસસા ચ યસસ્સિની;
અનુભોમિ સકં પુઞ્ઞં, સુખિતા ચમ્હિનામયા.

૧૩૪.“તેન મેતાદિસો વણ્ણો, તેન મે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ મે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૧૩૫.“અક્ખામિ તે ભિક્ખુ મહાનુભાવ, મનુસ્સભૂતા યમહં અકાસિં;
તેનમ્હિ એવં જલિતાનુભાવા, વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી”તિ. –

દેવતાપિસ્સ વિસ્સજ્જેસિ.

૧૨૬. મમ ચ, ભન્તે, વચનેન ભગવતો પાદે સિરસા વન્દેય્યાસિ “ઉત્તરા નામ ભન્તે, ઉપાસિકા ભગવતો પાદે સિરસા વન્દતી”તિ. અનચ્છરિયં ખો પનેતં, ભન્તે, યં મં ભગવા અઞ્ઞતરસ્મિં સામઞ્ઞફલે બ્યાકરેય્ય, તં ભગવા સકદાગામિફલે બ્યાકાસીતિ.

૧૨૮. તત્થ **ઇસ્સા ચ મચ્છેરમથો પળાસો**, **નાહોસિ મય્હં ઘરમાવસન્તિયા**તિ યા ચ અગારમજ્ઝે વસન્તીનં અઞ્ઞાસં ઇત્થીનં સમ્પત્તિઆદિવિસયા પરસમ્પત્તિઉસૂયનલક્ખણા ઇસ્સા, યઞ્ચ તાવકાલિકાદિવસેનાપિ કિઞ્ચિ યાચન્તાનં અદાતુકામતાય અત્તસમ્પત્તિનિગૂહનલક્ખણં મચ્છરિયં , યો ચ કુલપદેસાદિના પરેહિ યુગગ્ગાહલક્ખણો પળાસો ઉપ્પજ્જતિ, સો તિવિધોપિ પાપધમ્મો ગેહે ઠિતાય મય્હં સતિપિ પચ્ચયસમવાયે નાહોસિ ન ઉપ્પજ્જિ. **અક્કોધના**તિ ખન્તિમેત્તાનુદ્દયસમ્પન્નતાય અકુજ્ઝનસભાવા. **ભત્તુ વસાનુવત્તિની**તિ

પુબ્બુટ્ઠાનપચ્છાનિપાતનાદિના સામિકસ્સ અનુકૂલભાવેન વસે વત્તનસીલા, મનાપચારિનીતિ અત્થો. **ઉપોસથે નિચ્ચહમપ્પમત્તા**તિ અહં ઉપોસથસીલરક્ખણે નિચ્ચં અપ્પમત્તા અપ્પમાદવિહારિની.

૧૨૯. તમેવ ઉપોસથે અપ્પમાદં દસ્સેન્તી યેસુ દિવસેસુ તં રક્ખિતબ્બં, યાદિસં યથા ચ રક્ખિતબ્બં, તં દસ્સેતું "**ચાતુદ્દસિ**"ન્તિઆદિમાહ. તત્થ **ચાતુદ્દસિં પઞ્ચદસિ**ન્તિ પક્ખસ્સાતિ સમ્બન્ધો, અચ્ચન્તસંયોગે ચેતં ઉપયોગવચનં. **યા ચ પક્ખસ્સ અટ્ઠમી**તિ એત્થ **ચા**તિ વચનસેસો. **પાટિહારિયપક્ખઞ્ચા**તિ પટિહરણકપક્ખઞ્ચ, ચાતુદ્દસીપઞ્ચદસીઅટ્ઠમીનં યથાક્કમં આદિતો અન્તતો ચાતિ પવેસનનિક્ખમનવસેન ઉપોસથસીલસ્સ પટિહરિતબ્બં પક્ખઞ્ચ , તેરસી પાટિપદા સત્તમી નવમી ચાતિ અત્થો. **અટ્ઠઙ્ગસુસમાગત**ન્તિ પાણાતિપાતાવેરમણીઆદીહિ અટ્ઠહઙ્ગેહિ એવ સુટ્ઠુ સમાગતં સમન્નાગતં.

૧૩૦. ઉપવસિસ્સન્તિ ઉપવસિં. અતીતત્થે હિ ઇદં અનાગતવચનં. કેચિ પન ''ઉપવસિં''ઇચ્ચેવ પઠન્તિ. **સદા**તિ સપ્પટિહારિકેસુ સબ્બેસુ ઉપોસથદિવસેસુ. **સીલેસૂ**તિ ઉપોસથસીલેસુ સાધેતબ્બેસુ. નિપ્ફાદેતબ્બે હિ ઇદં ભુમ્મં. **સંવુતા**તિ કાયવાચાચિત્તેહિ સંવુતા. **સદા**તિ વા સબ્બકાલં. **સીલેસૂ**તિ નિચ્ચસીલેસુ. **સંવુતા**તિ કાયવાચાહિ સંવુતા.

૧૩૧. ઇદાનિ તં નિચ્ચસીલં દસ્સેતું "**પાણાતિપાતા વિરતા**"તિઆદિ વુત્તં. તત્થ **પાણો**તિ વોહારતો સત્તો, પરમત્થતો જીવિતિન્દ્રિયં. પાણસ્સ અતિપાતો પાણવધો પાણઘાતો પાણાતિપાતો, અત્થતો પાણે પાણસઞ્ઞિનો જીવિતિન્દ્રિયુપચ્છેદકઉપક્કમસમુટ્ઠાપિકા કાયવચીદ્વારાનં અઞ્ઞતરદ્વારપવત્તા વધકચેતના. તતો **પાણાતિપાતા. વિરતા**તિ ઓરતા, નિવત્તાતિ અત્થો.

મુસાવાદાતિ **મુસા** નામ વિસંવાદનપુરેક્ખારસ્સ અત્થભઞ્જનકો વચીપયોગો વા કાયપયોગો વા, વિસંવાદનાધિપ્પાયેન પરસ્સ વિસંવાદકકાયવચીપયોગસમુટ્ઠાપિકા ચેતના મુસાવાદો. અથ વા **મુસા**તિ અભૂતં અતચ્છં વત્થુ, **વાદો**તિ તસ્સ ભૂતતો તચ્છતો વિઞ્ઞાપેતુકામસ્સ તથા વિઞ્ઞત્તિસમુટ્ઠાપિકા ચેતના. તતો **મુસાવાદા સઞ્ઞતા** ઓરતા, વિરતાતિ અત્થો. ચ-સદ્દો સમ્પિણ્ડનત્થો.

થેય્યાતિ થેય્યં વુચ્ચતિ થેનભાવો, ચોરિકાય પરસ્સહરણન્તિ અત્થો. અત્થતો પરપરિગ્ગહિતે પરપરિગ્ગહિતસઞ્ઞિનો તદાદાયકઉપક્કમસમુટ્ઠાપિકા થેય્યચેતના થેય્યં. તતો **થેય્યા** સઞ્ઞતા, આરકાતિ વા સમ્બન્ધો.

અતિચારાતિ અતિચ્ચ ચારો અતિચારો, લોકમરિયાદં અતિક્કમિત્વા અગમનીયટ્ઠાને કામવસેન ચારો મિચ્છાચારોતિ અત્થો. અગમનીયટ્ઠાનં નામ – પુરિસાનં માતુરક્ખિતા પિતુરક્ખિતા માતાપિતુરક્ખિતા ભાતુરક્ખિતા ભગિનિરક્ખિતા ઞાતિરક્ખિતા ગોત્તરક્ખિતા ધમ્મરક્ખિતા સારક્ખા સપરિદણ્ડાતિ દસ, ધનક્કીતા છન્દવાસિની ભોગવાસિની પટવાસિની ઓદપત્તકિની ઓભટચુમ્બટા દાસી ચ ભરિયા કમ્મકારી ચ ભરિયા ધજાહટા મુહુત્તિકાતિ દસાતિ વીસતિ ઇત્થિયો. ઇત્થીસુ પન દ્વિન્નં સારક્ખસપરિદણ્ડાનં દસન્નઞ્ચ ધનક્કીતાદીનન્તિ દ્વાદસન્નં અઞ્ઞપુરિસા અગમનીયટ્ઠાનં, ઇદમેવ ઇધ અધિપ્પેતં. લક્ખણતો પન અસદ્ધમ્માધિપ્પાયેન કાયદ્વારપવત્તા અગમનીયટ્ઠાનવીતિક્કમચેતના અતિચારો. તસ્મા **અતિચારા**.

મજ્જપાનાતિ મજ્જં વુચ્ચતિમદનીયટ્ઠેન સુરા ચ મેરયઞ્ચ, પિવન્તિ તેનાતિ પાનં, મજ્જસ્સ પાનં મજ્જપાનં. યાય દુસ્સીલ્યચેતનાય મજ્જસઙ્ખાતં પિટ્ઠસુરા, પૂવસુરા, ઓદનિયસુરા, કિણ્ણપક્ખિત્તા, સમ્ભારસંયુત્તાતિ પઞ્ચભેદં સુરં વા, પુપ્ફાસવો, ફલાસવો, મધ્વાસવો, ગુળાસવો, સમ્ભારસંયુત્તોતિ પઞ્ચભેદં મેરયં વા બીજતો પટ્ઠાય કુસગ્ગેનાપિ પિવતિ, સા ચેતના મજ્જપાનં. તસ્મા **મજ્જપાના આરકા** વિરતા.

૧૩૨. એવં ‘‘પાણાતિપાતા વિરતા’’તિઆદિના પહાતબ્બધમ્મવસેન વિભજિત્વા દસ્સિતં નિચ્ચસીલં પુન સમાદાતબ્બતાવસેન એકતો કત્વા દસ્સેન્તી ‘‘**પઞ્ચસિક્ખાપદે રતા**’’તિ આહ. તત્થ **સિક્ખાપદ**ન્તિ સિક્ખિતબ્બપદં, સિક્ખાકોટ્ઠાસેતિ અત્થો. અથ વા ઝાનાદયો સબ્બેપિ કુસલા ધમ્મા સિક્ખિતબ્બતો સિક્ખા, પઞ્ચસુ પન સીલઙ્ગેસુ યંકિઞ્ચિ અઙ્ગં તાસં સિક્ખાનં પતિટ્ઠાનટ્ઠેન પદન્તિ સિક્ખાનં પદત્તા સિક્ખાપદં, પઞ્ચ સીલઙ્ગાનિ. તસ્મિં પઞ્ચવિધે સિક્ખાપદે રતા અભિરતાતિ **પઞ્ચસિક્ખાપદે રતા. અરિયસચ્ચાન કોવિદા**તિ પરિઞ્ઞાપહાનસચ્છિકિરિયાભાવનાભિસમયવસેન દુક્ખસમુદયનિરોધમગ્ગસઙ્ખાતેસુ ચતૂસુ અરિયસચ્ચેસુ કુસલા નિપુણા, પટિવિદ્ધચતુસચ્ચાતિ અત્થો. **ગોતમસ્સા**તિ ભગવન્તં ગોત્તેન કિત્તેતિ. **યસસ્સિનો**તિ કિત્તિમતો, પરિવારવતો વા.

૧૩૩. સાહન્તિ સા યથાવુત્તગુણા અહં. **સકેન સીલેના**તિ અનુસ્સુકિતાદિના અત્તનો સભાવસીલેન ચ ઉપોસથસીલાદિસમાદાનસીલેન ચ કારણભૂતેન. તઞ્હિ સત્તાનં કમ્મસ્સકતાય હિતસુખાવહતાય ચ વિસેસતો ‘‘સક’’ન્તિ વુચ્ચતિ. તેનેવાહ –

‘‘તઞ્હિ તસ્સ સકં હોતિ, તઞ્ચ આદાય ગચ્છતિ;
તઞ્ચસ્સ અનુગં હોતિ, છાયાવ અનપાયિની’’તિ. (સં॰ નિ॰ ૧.૧૧૫);

યસસા ચ યસસ્સિનીતિ ‘‘ઉત્તરા ઉપાસિકા સીલાચારસમ્પન્ના અનુસ્સુકી અમચ્છરી અક્કોધના’’તિઆદિના ‘‘આગતફલા વિઞ્ઞાતસાસના’’તિઆદિના ચ યથાભૂતગુણાધિગતેન જલતલે તેલેન વિય સમન્તતો પત્થટેન કિત્તિસદ્દેન યસસ્સિની કિત્તિમતી, તેન વા સીલગુણેન ઇધ અધિગતેન યસપરિવારેન યસસ્સિની સમ્પન્નપરિવારા. **અનુભોમિ સકં પુઞ્ઞ**ન્તિ યથૂપચિતં અત્તનો પુઞ્ઞં પચ્ચનુભોમિ. યસ્સ હિ પુઞ્ઞફલં અનુભૂયતિ, ફલૂપચારેન તં પુઞ્ઞમ્પિ અનુભૂયતીતિ વુચ્ચતિ. અથ વા પુથુજ્જનભાવતો સુચરિતફલમ્પિ ‘‘પુઞ્ઞ’’ન્તિ વુચ્ચતિ. યથાહ ‘‘કુસલાનં, ભિક્ખવે, ધમ્માનં સમાદાનહેતુ એવમિદં પુઞ્ઞં પવડ્ઢતી’’તિ. **સુખિતા ચમ્હિનામયા**તિ દિબ્બસુખેન ચ ફલસુખેન ચ સુખિતા ચમ્હિ ભવામિ, કાયિકચેતસિકદુક્ખાભાવતો અનામયા અરોગા.

૧૩૬. મમ ચાતિ ચ-સદ્દો સમુચ્ચયત્થો. તેન ‘‘મમ વચનેન ચ વન્દેય્યાસિ, ન તવ સભાવેનેવા’’તિ વન્દનં સમુચ્ચિનોતિ. **અનચ્છરિય**ન્તિઆદિના અત્તનો અરિયસાવિકાભાવસ્સ પાકટભાવં દસ્સેતિ. **તં ભગવા**તિઆદિ સઙ્ગીતિકારવચનં. સેસં વુત્તનયમેવાતિ.

ઉત્તરાવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૬. સિરિમાવિમાનવણ્ણના

યુત્તા ચ તે પરમઅલઙ્કતા હયાતિ સિરિમાવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. તેન ચ સમયેન હેટ્ઠા અનન્તરવત્થુમ્હિ વુત્તા સિરિમા ગણિકા સોતાપત્તિફલસ્સ અધિગતત્તા વિસ્સજ્જિતકિલિટ્ઠકમ્મન્તા હુત્વા સઙ્ઘસ્સ અટ્ઠ સલાકભત્તાનિ પટ્ઠપેસિ. આદિતો પટ્ઠાય નિબદ્ધં અટ્ઠ ભિક્ખૂ ગેહં આગચ્છન્તિ. સા ''સપ્પિં ગણ્હથ ખીરં ગણ્હથા''તિઆદીનિ વત્વા તેસં પત્તે પૂરેતિ, એકેન લદ્ધં તિણ્ણમ્પિ ચતુન્નમ્પિ પહોતિ, દેવસિકં સોળસકહાપણપરિબ્બયેન પિણ્ડપાતો દીયતિ. અથેકદિવસં એકો ભિક્ખુ તસ્સા ગેહે અટ્ઠકભત્તં ભુઞ્જિત્વા તિયોજનમત્થકે એકં વિહારં અગમાસિ. અથ નં સાયં થેરુપટ્ઠાને નિસિન્નં પુચ્છિંસુ, ''આવુસો, કહં ભિક્ખં ગહેત્વા ઇધાગતોસી''તિ? ''સિરિમાય અટ્ઠકભત્તં મે ભુત્ત''ન્તિ. ''તં મનાપં કત્વા દેતિ, આવુસો''તિ. ''ન સક્કા તસ્સા ભત્તં વણ્ણેતું, અતિપણીતં કત્વા દેતિ, એકેન લદ્ધં તિણ્ણમ્પિ ચતુન્નમ્પિ પહોતિ, તસ્સા પન દેય્યધમ્મતોપિ દસ્સનમેવ ઉત્તરિતરં''. સા હિ ઇત્થી એવરૂપા ચ એવરૂપા ચાતિ તસ્સા ગુણે કથેસિ.

અથેકો ભિક્ખુ તસ્સા ગુણકથં સુત્વા અદિસ્વાપિ સવનેનેવ સિનેહં ઉપ્પાદેત્વા ''મયા તત્થ ગન્ત્વા તં દટ્ઠું વટ્ટતી''તિ અત્તનો વસ્સગ્ગં કથેત્વા તં ભિક્ખું ઠિતિકં પુચ્છિત્વા ''સ્વે, આવુસો, તસ્મિં ગેહે ત્વં સઙ્ઘત્થેરો હુત્વા અટ્ઠકભત્તં લભિસ્સસી''તિ સુત્વા તઙ્ખણઞ્ઞેવ પત્તચીવરમાદાય પક્કન્તો પાતોવ અરુણે ઉગ્ગચ્છન્તે સલાકગ્ગં પવિસિત્વા ઠિતો સઙ્ઘત્થેરો હુત્વા તસ્સા ગેહે અટ્ઠકભત્તં લભિ. યો પન સો ભિક્ખુ હિય્યો ભુઞ્જિત્વા પક્કામિ, તસ્સ ગતવેલાયમેવસ્સા સરીરે રોગો ઉપ્પજ્જિ. તસ્મા આભરણાનિ ઓમુઞ્ચિત્વા નિપજ્જિ. અથસ્સા દાસિયો અટ્ઠકભત્તં લભિતું આગતે ભિક્ખૂ દિસ્વા આરોચેસું. સા ગન્ત્વા સહત્થા પત્તે ગહેતું વા નિસીદાપેતું વા અસક્કોન્તી દાસિયો આણાપેસિ ''અમ્મા પત્તે ગહેત્વા અય્યે નિસીદાપેત્વા યાગું પાયેત્વા ખજ્જકં દત્વા ભત્તવેલાય પત્તે પૂરેત્વા દેથા''તિ. તા ''સાધુ, અય્યે''તિ ભિક્ખૂ પવેસેત્વા યાગું પાયેત્વા ખજ્જકં દત્વા ભત્તવેલાય ભત્તસ્સ પત્તે પૂરેત્વા તસ્સા આરોચયિંસુ. સા ''મં પરિગ્ગહેત્વા નેથ , અય્યે વન્દિસ્સામી''તિ વત્વા તાહિ પરિગ્ગહેત્વા ભિક્ખૂનં સન્તિકં નીતા વેધમાનેન સરીરેન ભિક્ખૂ વન્દિ. સો ભિક્ખુ તં ઓલોકેત્વા ચિન્તેસિ ''ગિલાનાય તાવ અયં એતિસ્સા રૂપસોભા, અરોગકાલે પન સબ્બાભરણપટિમણ્ડિતાય ઇમિસ્સા કીદિસી રૂપસમ્પત્તી''તિ. અથસ્સ અનેકવસ્સકોટિસન્નિચિતો કિલેસો સમુદાચરિ. સો અઞ્ઞાણી હુત્વા ભત્તં ભુઞ્જિતું અસક્કોન્તો પત્તં આદાય વિહારં ગન્ત્વા પત્તં પિધાય એકમન્તે ઠપેત્વા ચીવરકણ્ણં પત્થરિત્વા નિપજ્જિ. અથ નં એકો સહાયકો ભિક્ખુ યાચન્તોપિ ભોજેતું નાસક્ખિ, સો છિન્નભત્તો અહોસિ.

તં દિવસમેવ સાયન્હસમયે સિરિમા કાલમકાસિ. રાજા સત્થુ સાસનં પેસેસિ ''ભન્તે, જીવકસ્સ કનિટ્ઠભગિની સિરિમા કાલમકાસી''તિ. સત્થા તં સુત્વા રઞ્ઞો સાસનં પહિણિ ''સિરિમાય સરીરઝાપનકિચ્ચં નત્થિ, આમકસુસાને તં યથા કાકાદયો ન ખાદન્તિ, તથા નિપજ્જાપેત્વા રક્ખાપેથા''તિ. રાજા તથા અકાસિ. પટિપાટિયા તયો દિવસા અતિક્કન્તા, ચતુત્થે દિવસે સરીરં ઉદ્ધુમાયિ, નવહિ વણમુખેહિ પુળવકા પગ્ઘરિંસુ, સકલસરીરં ભિન્નસાલિભત્તચાટિ વિય અહોસિ. રાજા નગરે ભેરિં ચરાપેસિ ''ઠપેત્વા ગેહરક્ખણકદારકે સિરિમાય દસ્સનત્થં અનાગચ્છન્તાનં અટ્ઠ કહાપણા દણ્ડો''તિ. સત્થુ સન્તિકઞ્ચ પેસેસિ ''બુદ્ધપ્પમુખો કિર સઙ્ઘો સિરિમાય દસ્સનત્થં આગચ્છતૂ''તિ. સત્થા ભિક્ખૂનં આરોચાપેસિ ''સિરિમાય દસ્સનત્થં ગમિસ્સામા''તિ.

સોપિ દહરભિક્ખુ ચત્તારો દિવસે કસ્સચિ વચનં અગ્ગહેત્વા છિન્નભત્તોવ નિપજ્જિ. પત્તે ભત્તં પૂતિકં જાતં, પત્તે મલમ્પિ ઉટ્ઠહિ. અથ સો સહાયકભિક્ખુના ઉપસઙ્કમિત્વા ''આવુસો સત્થા સિરિમાય દસ્સનત્થં ગચ્છતી''તિ વુચ્ચમાનો તથા છાતજ્ઝત્તોપિ ''સિરિમા''તિ વુત્તપદેયેવ સહસા ઉટ્ઠહિત્વા ''સત્થા સિરિમં દટ્ઠું ગચ્છતિ, ત્વમ્પિ ગમિસ્સસી''તિ? ''આમ ગમિસ્સામી''તિ ભત્તં છડ્ડેત્વા પત્તં ધોવિત્વા થવિકાય પક્ખિપિત્વા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં

અગમાસિ. સત્થા ભિક્ખુસઙ્ઘપરિવુતો એકપસ્સે અટ્ઠાસિ, ભિક્ખુનિસઙ્ઘોપિ રાજપરિસાપિ ઉપાસકપરિસાપિ ઉપાસિકાપરિસાપિ એકેકપસ્સે અટ્ઠંસુ.

સત્થા રાજાનં પુચ્છિ ''કા એસા, મહારાજા''તિ? ''ભન્તે, જીવકસ્સ કનિટ્ઠભગિની સિરિમા નામા''તિ. ''સિરિમા એસા''તિ? ''આમ, ભન્તે''તિ. તેન હિ નગરે ભેરિં ચરાપેહિ ''સહસ્સં દત્વા સિરિમં ગણ્હન્તૂ''તિ. રાજા તથા કારેસિ, એકોપિ ''હ''ન્તિ વા ''હુ''ન્તિ વા વદન્તો નામ નાહોસિ. રાજા સત્થુ આરોચેસિ ''ન ગણ્હન્તિ ભન્તે''તિ, તેન હિ મહારાજ અગ્ઘં ઓહાપેહીતિ. રાજા ''પઞ્ચસતાનિ દત્વા ગણ્હન્તૂ''તિ ભેરિં ચરાપેત્વા કઞ્ચિ ગણ્હનકં અદિસ્વા ''અડ્ઢતેય્યસતાનિ, દ્વેસતાનિ, સતં, પઞ્ઞાસં, પઞ્ચવીસતિ, વીસતિ કહાપણે, દસ કહાપણે, પઞ્ચ કહાપણે, એકં કહાપણં, અડ્ઢં, પાદં, માસકં, કાકણિકં દત્વા સિરિમં ગણ્હન્તૂ''તિ ભેરિં ચરાપેત્વા ''મુધાપિ ગણ્હન્તૂ''તિ ભેરિં ચરાપેસિ, તથાપિ ''હ''ન્તિ વા ''હુ''ન્તિ વા વદન્તો નામ નાહોસિ. રાજા ''મુધાપિ, ભન્તે, ગણ્હન્તો નત્થી''તિ આહ. સત્થા ''પસ્સથ, ભિક્ખવે, મહાજનસ્સ પિયમાતુગામં, ઇમસ્મિંયેવ નગરે સહસ્સં દત્વા પુબ્બે એકદિવસં લભિંસુ, ઇદાનિ મુધાપિ ગણ્હન્તો નત્થિ એવરૂપં નામ રૂપં ખયવયપ્પત્તં આહરિમેહિ અલઙ્કારેહિ વિચિત્તકતં નવન્નં વણમુખાનં વસેન અરુભૂતં તીહિ અટ્ઠિસતેહિ સમુસ્સિતં નિચ્ચાતુરં કેવલં બાલમહાજનેન બહુધા સઙ્કપ્પિતતાય બહુસઙ્કપ્પં અદ્ધુવં અત્તભાવ''ન્તિ દસ્સેન્તો –

''પસ્સ ચિત્તકતં બિમ્બં, અરુકાયં સમુસ્સિતં;
આતુરં બહુસઙ્કપ્પં, યસ્સ નત્થિ ધુવં ઠિતી''તિ. (થેરગા॰ ૧૧૬૦) –

ગાથમાહ. દેસનાપરિયોસાને સિરિમાય પટિબદ્ધચિત્તો ભિક્ખુ વિગતછન્દરાગો હુત્વા વિપસ્સનં વડ્ઢેત્વા અરહત્તં પાપુણિ, ચતુરાસીતિયા પાણસહસ્સાનં ધમ્માભિસમયો અહોસિ.

તેન ચ સમયેન સિરિમા દેવકઞ્ઞા અત્તનો વિભવસમિદ્ધિં ઓલોકેત્વા આગતટ્ઠાનં ઓલોકેન્તી પુરિમત્તભાવે અત્તનો સરીરસમીપે ભિક્ખુસઙ્ઘપરિવુતં ભગવન્તં ઠિતં મહાજનકાયઞ્ચ સન્નિપતિતં દિસ્વા પઞ્ચહિ દેવકઞ્ઞાસતેહિ પરિવુતા પઞ્ચહિ રથસતેહિ દિસ્સમાનકાયા આગન્ત્વા રથતો ઓતરિત્વા સપરિવારા ભગવન્તં વન્દિત્વા કતઞ્જલી અટ્ઠાસિ. તેન ચ સમયેન આયસ્મા વઙ્ગીસો ભગવતો અવિદૂરે ઠિતો હોતિ. સો ભગવન્તં એતદવોચ ''પટિભાતિ મં ભગવા એકં પઞ્હં પુચ્છિતુ''ન્તિ. ''પટિભાતુ તં વઙ્ગીસા''તિ ભગવા અવોચ. આયસ્મા વઙ્ગીસો તં સિરિમં દેવધીતરં –

૧૩૭.''યુત્તા ચ તે પરમઅલઙ્કતા હયા, અધોમુખા અઘસિગમા બલી જવા;
અભિનિમ્મિતા પઞ્ચરથાસતા ચ તે, અન્વેન્તિ તં સારથિચોદિતા હયા.

૧૩૮.''સા તિટ્ઠસિ રથવરે અલઙ્કતા,
ઓભાસયં જલમિવ જોતિ પોવકો;
પુચ્છામિ તં વરતનુ અનોમદસ્સને,
કસ્મા નુ કાયા અનધિવરં ઉપાગમી''તિ. – પટિપુચ્છિ;

૧૩૭. તત્થ **યુત્તા ચ તે પરમઅલઙ્કતા હયા**તિ પરમં અતિવિય વિસેસતો અલઙ્કતા, પરમેહિ વા ઉત્તમેહિ દિબ્બેહિ અસ્સાલઙ્કારેહિ અલઙ્કતા, પરમા વા અગ્ગા સેટ્ઠા આજાનીયા સબ્બાલઙ્કારેહિ અલઙ્કતા હયા અસ્સા તે તવ

રથે યોજિતા, યુત્તા વા તે રથસ્સ ચ અનુચ્છવિકા, અઞ્ઞમઞ્ઞં વા સદિસતાય યુત્તા સંસટ્ઠાતિ અત્થો. એત્થ ચ ''પરમઅલઙ્કતા''તિ પુરિમસ્મિં પક્ખે સન્ધિં અકત્વા દુતિયસ્મિં પક્ખે અવિભત્તિકનિદ્દેસો દટ્ઠબ્બો . **અધોમુખા**તિ હેટ્ઠામુખા. યદિપિ તે તદા પકતિયાવ ઠિતા, દેવલોકતો ઓરોહણવસેન ''અધોમુખા''તિ વુત્તા. **અઘસિગમા**તિ વેહાસંગમા. **બલી**તિ બલવન્તો. **જવા**તિ જવનકા , બલવન્તો ચેવ વેગવન્તો ચાતિ અત્થો. **અભિનિમ્મિતા**તિ તવ પુઞ્ઞકમ્મેન નિમ્મિતા નિબ્બત્તા. સયં નિમ્મિતમેવ વા સન્ધાય ''અભિનિમ્મિતા''તિ વુત્તં નિમ્માનરતિભાવતો સિરિમાય દેવધીતાય. **પઞ્ચરથાસતા**તિ ગાથાસુખત્થં થકારસ્સ દીઘં લિઙ્ગવિપલ્લાસઞ્ચ કત્વા વુત્તં, વિભત્તિઅલોપો વા દટ્ઠબ્બો, પઞ્ચ રથસતાનીતિ અત્થો. **અન્વેન્તિ તં સારથિચોદિતા હયા**તિ સારથીહિ ચોદિતા વિય રથેસુ યુત્તા ઇમે હયા ભદ્દે, દેવતે, તં અનુગચ્છન્તિ. ''સારથિઅચોદિતા''તિ કેચિ પઠન્તિ, સારથીહિ અચોદિતા એવ અનુગચ્છન્તીતિ અત્થો. ''સારથિચોદિતા હયા''તિ એકંયેવ વા પદં ગાથાસુખત્થં દીઘં કત્વા વુત્તં, સારથિચોદિતહયા પઞ્ચ રથસતાતિ યોજના.

૧૩૮. સા તિટ્ઠસીતિ સા ત્વં તિટ્ઠસિ. **રથવરે**તિ રથુત્તમે. **અલઙ્કતા**તિ સટ્ઠિસકટભારેહિ દિબ્બાલઙ્કારેહિ અલઙ્કતસરીરા. **ઓભાસયં જલમિવ જોતિ પાવકો**તિ ઓભાસેન્તી જોતિરિવ જલન્તી પાવકો વિય ચ તિટ્ઠસિ, સમન્તતો ઓભાસેન્તી જલન્તી તિટ્ઠસીતિ વુત્તં હોતિ. ''જોતી''તિ ચ ચન્દિમસૂરિયનક્ખત્તતારકરૂપાનં સાધારણનામં. **વરતનૂ**તિ ઉત્તમરૂપધરે સબ્બઙ્ગસોભને. તતો એવ **અનોમદસ્સને** અલામકદસ્સને, દસ્સનીયે પાસાદિકેતિ અત્થો. **કસ્મા નુ કાયા અનધિવરં ઉપાગમી**તિ કુતો નામ દેવકાયતો અનુત્તરં સમ્માસમ્બુદ્ધં પયિરુપાસનાય ઉપગચ્છિ ઉપગતાસિ.

એવં થેરેન પુચ્છિતા સા દેવતા અત્તાનં આવિકરોન્તી –

૧૩૯.''કામગ્ગપત્તાનં યમાહુનુત્તરં, નિમ્માય નિમ્માય રમન્તિ દેવતા;
તસ્મા કાયા અચ્છરા કામવણ્ણિની, ઇધાગતા અનધિવરં નમસ્સિતુ''ન્તિ. –

ગાથમાહ.

૧૩૯. તત્થ **કામગ્ગપત્તાનં યમાહુનુત્તર**ન્તિ કામૂપભોગેહિ અગ્ગભાવં પત્તાનં પરનિમ્મિતવસવત્તીનં દેવાનં યં દેવકાયં યસેન ભોગાદિવસેન ચ અનુત્તરન્તિ વદન્તિ, તતો કાયા. **નિમ્માય નિમ્માય રમન્તિ દેવતા**તિ નિમ્માનરતિદેવતા અત્તના યથારુચિતે કામે સયં નિમ્મિનિત્વા નિમ્મિનિત્વા રમન્તિ કીળન્તિ લળન્તા અભિરમન્તિ. **તસ્મા કાયા**તિ તસ્મા નિમ્માનરતિદેવનિકાયા . **કામવણ્ણિની**તિ કામરૂપધરા યથિચ્છિતરૂપધારિની. **ઇધાગતા**તિ ઇધ ઇમસ્મિં મનુસ્સલોકે, ઇમં વા મનુસ્સલોકં આગતા.

એવં દેવતાય અત્તનો નિમ્માનરતિદેવતાભાવે કથિતે પુન થેરો તસ્સા પુરિમભવં તત્થ કતપુઞ્ઞકમ્મં લદ્ધિઞ્ચ કથાપેતુકામો –

૧૪૦.''કિં ત્વં પુરે સુચરિતમાચરીધ, કેનચ્છસિ ત્વં અમિતયસા સુખેધિતા;
ઇદ્ધી ચ તે અનધિવરા વિહઙ્ગમા, વણ્ણો ચ તે દસ દિસા વિરોચતિ.

૧૪૧.''દેવેહિ ત્વં પરિવુતા સક્કતા ચસિ,

કુતો ચુતા સુગતિગતાસિ દેવતે;
કસ્સ વા ત્વં વચનકરાનુસાસનિં,
આચિક્ખ મે ત્વં યદિ બુદ્ધસાવિકા''તિ. – દ્વે ગાથા અભાસિ;

૧૪૦. તત્થ **આચરી**તિ દીઘં કત્વા વુત્તં, ઉપચિનીતિ અત્થો. **ઇધા**તિ નિપાતમત્તં, ઇધ વા ઇમસ્મિં દેવત્તભાવે. **કેનચ્છસી**તિ કેન પુઞ્ઞકમ્મેન અસ્સત્થા અચ્છસિ. ''કેનાસિ ત્વ''ન્તિ કેચિ પઠન્તિ. **અમિતયસા**તિ ન મિતયસા અનપ્પકપરિવારા. **સુખેધિતા**તિ સુખેન વડ્ઢિતા, સુપરિબ્રૂહિતદિબ્બસુખાતિ અત્થો. **ઇદ્ધી**તિ દિબ્બાનુભાવો. **અનધિવરા**તિ અધિકા વિસિટ્ઠા અઞ્ઞા એતિસ્સા નત્થીતિ અનધિવરા, અતિઉત્તમાતિ અત્થો. **વિહઙ્ગમા**તિ વેહાસગામિની. **દસ દિસા**તિ દસપિ દિસા. **વિરોચતી**તિ ઓભાસેતિ.

૧૪૧. **પરિવુતા સક્કતા ચસી**તિ સમન્તતો પરિવારિતા સમ્ભાવિતા ચ અસિ. **કુતો ચુતા સુગતિગતાસી**તિ પઞ્ચસુ ગતીસુ કતરગતિતો ચુતા હુત્વા સુગતિં ઇમં દેવગતિં પટિસન્ધિવસેન ઉપગતા અસિ. **કસ્સ વા ત્વં વચનકરાનુસાસનિ**ન્તિ કસ્સ નુ વા સત્થુ સાસને પાવચને ઓવાદાનુસાસનિસમ્પટિચ્છનેન ત્વં વચનકરા અસીતિ યોજના. કસ્સ વા ત્વં સત્થુ વચનકરા અનુસાસકસ્સ અનુસિટ્ઠિયં પતિટ્ઠાનેનાતિ એવં વા એત્થ અત્થો દટ્ઠબ્બો. એવં અનુદ્દેસિકવસેન તસ્સા લદ્ધિં પુચ્છિત્વા પુન ઉદ્દેસિકવસેન ''**આચિક્ખ મે ત્વં યદિ બુદ્ધસાવિકા**''તિ પુચ્છતિ. તત્થ **બુદ્ધસાવિકા**તિ સબ્બમ્પિ ઞેય્યધમ્મં સયમ્ભુઞાણેન હત્થતલે આમલકં વિય પચ્ચક્ખતો બુદ્ધત્તા બુદ્ધસ્સ ભગવતો ધમ્મસ્સવનન્તે જાતાતિ બુદ્ધસાવિકા.

એવં થેરેન પુચ્છિતમત્થં કથેન્તી દેવતા ઇમા ગાથા અભાસિ –

૧૪૨.''નગન્તરે નગરવરે સુમાપિતે, પરિચારિકા રાજવરસ્સ સિરિમતો;
નચ્ચે ગીતે પરમસુસિક્ખિતા અહું, સિરિમાતિ મં રાજગહે અવેદિંસુ.

૧૪૩.''બુદ્ધો ચ મે ઇસિનિસભો વિનાયકો, અદેસયી સમુદયદુક્ખનિચ્ચતં;
અસઙ્ખતં દુક્ખનિરોધ સસ્સતં, મગ્ગઞ્ચિમં અકુટિલમઞ્જસં સિવં.

૧૪૪.''સુત્વાનહં અમતપદં અસઙ્ખતં, તથાગતસ્સનધિવરસ્સ સાસનં;
સીલેસ્વહં પરમસુસંવુતા અહું, ધમ્મે ઠિતા નરવરબુદ્ધદેસિતે.

૧૪૫.''ઞત્વાનહં વિરજપદં અસઙ્ખતં, તથાગતેનનધિવરેન દેસિતં;
તત્થેવહં સમથસમાધિમાકુસિં, સાયેવ મે પરમનિયામતા અહુ.

૧૪૬.''લદ્ધાનહં અમતવરં વિસેસનં, એકંસિકા અભિસમયે વિસેસિય;
અસંસયા બહુજનપૂજિતા અહં, ખિડ્ડારતિં પચ્ચનુભોમનપ્પકં.

૧૪૭.''એવં અહં અમતદસમ્હિ દેવતા, તથાગતસ્સનધિવરસ્સ સાવિકા;
ધમ્મદ્દસા પઠમફલે પતિટ્ઠિતા, સોતાપન્ના ન ચ પન મત્થિ દુગ્ગતિ.

૧૪૮.''સા વન્દિતું અનધિવરં ઉપાગમિં, પાસાદિકે કુસલરતે ચ ભિક્ખવો;

નમસ્સિતું સમણસમાગમં સિવં, સગારવા સિરિમતો ધમ્મરાજિનો.

૧૪૯.'દિસ્વા મુનિં મુદિતમનમ્હિ પીણિતા, તથાગતં નરવરદમ્મસારથિં;
તણ્હચ્છિદં કુસલરતં વિનાયકં, વન્દામહં પરમહિતાનુકમ્પક''ન્તિ.

૧૪૨. તત્થ **નગન્તરે**તિ ઇસિગિલિવેપુલ્લવેભારપણ્ડવગિજ્ઝકૂટસઙ્ખાતાનં પઞ્ચન્નં પબ્બતાનં અન્તરે વેમજ્ઝે, યતો તં નગરં ''ગિરિબ્બજ''ન્તિ વુચ્ચતિ . **નગરવરે**તિ ઉત્તમનગરે, રાજગહં સન્ધાયાહ. **સુમાપિતે**તિ મહાગોવિન્દપણ્ડિતેન વત્થુવિજ્જાવિધિના સમ્મદેવ નિવેસિતે. **પરિચારિકા**તિ સંગીતપરિચરિયાય ઉપટ્ઠાયિકા. **રાજવરસ્સા**તિ બિમ્બિસારમહારાજસ્સ. **સિરિમતો**તિ એત્થ ''સિરીતિ બુદ્ધિપુઞ્ઞાનં અધિવચન''ન્તિ વદન્તિ. અથ વા પુઞ્ઞનિબ્બત્તા સરીરસોભગ્ગાદિસમ્પત્તિ કતપુઞ્ઞં નિસ્સયતિ, કતપુઞ્ઞેહિ વા નિસ્સીયતીતિ ''સિરી''તિ વુચ્ચતિ, સા એતસ્સ અત્થીતિ સિરિમા, તસ્સ સિરિમતો. **પરમસુસિક્ખિતા**તિ અતિવિય સમ્મદેવ ચ સિક્ખિતા. **અહુ**ન્તિ અહોસિં. **અવેદિંસૂ**તિ અઞ્ઞાસું.

૧૪૩. ઇસિનિસભોતિ ગવસતજેટ્ઠકો ઉસભો, ગવસહસ્સજેટ્ઠકો વસભો, વજસતજેટ્ઠકો વા ઉસભો, વજસહસ્સજેટ્ઠકો વસભો, સબ્બગવસેટ્ઠો સબ્બપરિસ્સયસહો સેતો પાસાદિકો મહાભારવહો અસનિસતસદ્દેહિપિ અસમ્પકમ્પિયો નિસભો. રથા સો અત્તનો નિસભબલેન સમન્નાગતો ચતૂહિ પાદેહિ પથવિં ઉપ્પીળેત્વા કેનચિ પરિસ્સયેન અકમ્પિયો અચલટ્ઠાનેન તિટ્ઠતિ, એવં ભગવા દસહિ તથાગતબલેહિ સમન્નાગતો ચતૂહિ વેસારજ્જપાદેહિ અટ્ઠપરિસપથવિં ઉપ્પીળેત્વા સદેવકે લોકે કેનચિ પચ્ચત્થિકેન પચ્ચામિત્તેન અકમ્પિયો અચલટ્ઠાનેન તિટ્ઠતિ, તસ્મા નિસભો વિયાતિ નિસભો. સીલાદીનં ધમ્મક્ખન્ધાનં એસનટ્ઠેન ''ઇસી''તિ લદ્ધવોહારેસુ સેક્ખાસેક્ખઇસીસુ નિસભો, ઇસીનં વા નિસભો, ઇસિ ચ સો નિસભો ચાતિ વા ઇસિનિસભો. વેનેય્યસત્તે વિનેતીતિ **વિનાયકો**, નાયકવિરહિતોતિ વા **વિનાયકો**, સયમ્ભૂતિ અત્થો.

અદેસયી સમુદયદુક્ખનિચ્ચતન્તિ સમુદયસચ્ચસ્સ ચ દુક્ખસચ્ચસ્સ ચ અનિચ્ચતં વયધમ્મતં અભાસિ. તેન ''યંકિઞ્ચિ સમુદયધમ્મં, સબ્બં તં નિરોધધમ્મ''ન્તિ અત્તનો અભિસમયઞાણસ્સ પવત્તિઆકારં દસ્સેતિ. **સમુદયદુક્ખનિચ્ચત**ન્તિ વા સમુદયસચ્ચઞ્ચ દુક્ખસચ્ચઞ્ચ અનિચ્ચતઞ્ચ. તત્થ સમુદયસચ્ચદુક્ખસચ્ચગ્ગહણેન વિપસ્સનાય ભૂમિં દસ્સેતિ, અનિચ્ચતાગહણેન તસ્સા પવત્તિઆકારં દસ્સેતિ. સઙ્ખારાનઞ્હિ અનિચ્ચાકારે વિભાવિતે દુક્ખાકારો અનત્તાકારોપિ વિભાવિતોયેવ હોતિ તંનિબન્ધનત્તા તેસં. તેનાહ ''યદનિચ્ચં, તં દુક્ખં, યં દુક્ખં, તદનત્તા''તિ (સં॰ નિ॰ ૩.૧૫). **અસઙ્ખતં દુક્ખનિરોધસસ્સત**ન્તિ કેનચિ પચ્ચયેન ન સઙ્ખતન્તિ અસઙ્ખતં , સબ્બકાલં તથભાવેન સસ્સતં, સકલવટ્ટદુક્ખનિરોધભાવતો દુક્ખનિરોધં અરિયસચ્ચઞ્ચ મે અદેસયીતિ યોજના. **મગ્ગઞ્ચિમં અકુટિલમઞ્જસં સિવ**ન્તિ અન્તદ્વયપરિવજ્જનેન કુટિલભાવકરાનં માયાદીનં કાયવઙ્કાદીનઞ્ચ પહાનેન અકુટિલં, તતો એવ અઞ્જસં, અસિવભાવકરાનં કામરાગાદીનં સમુચ્છિન્દનેન સિવં નિબ્બાનં. **મગ્ગ**ન્તિ નિબ્બાનત્થિકેહિ મગ્ગીયતિ, કિલેસે વા મારેન્તો ગચ્છતીતિ ''મગ્ગો''તિ લદ્ધનામં ઇદં તુમ્હાકઞ્ચ મમઞ્ચ પચ્ચક્ખભૂતં દુક્ખનિરોધગામિનિપટિપદાસઙ્ખાતં અરિયસચ્ચઞ્ચ મે અદેસયીતિ યોજના.

૧૪૪. સુત્વાનહં અમતપદં અસઙ્ખતં, તથાગતસ્સનધિવરસ્સ સાસનન્તિ એત્થ અયં સઙ્ખેપત્થો – તથા આગમનાદિઅત્થેન **તથાગતસ્સ**, સદેવકે લોકે અગ્ગભાવતો **અનધિવરસ્સ**, સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ અમતપદં **અસઙ્ખતં** નિબ્બાનં ઉદ્દિસ્સ દેસિતત્તા, અમતસ્સ વા નિબ્બાનસ્સ પટિપજ્જનુપાયત્તા કેનચિપિ અસઙ્ખરણીયત્તા ચ અમતપદં

અસઙ્ખતં **સાસનં** સદ્ધમ્મં **અહં સુત્વાનાતિ. સીલેસ્વહન્તિ** સીલેસુ નિપ્ફાદેતબ્બેસુ અહં. **પરમસુસંવુતાતિ** અતિવિય સમ્મદેવ સંવુતા. **અહુન્તિ** અહોસિં. **ધમ્મે ઠિતાતિ** પટિપત્તિધમ્મે પતિટ્ઠિતા.

૧૪૫. ઞત્વાનાતિ સચ્છિકિરિયાભિસમયવસેન જાનિત્વા. **તત્થેવાતિ** તસ્મિંયેવ ખણે, તસ્મિંયેવ વા અત્તભાવે. **સમથસમાધિમાફુસિન્તિ** પચ્ચનીકધમ્માનં સમુચ્છેદવસેન સમનતો વૂપસમનતો પરમત્થસમથભૂતં લોકુત્તરસમાધિં આફુસિં અધિગચ્છિં. યદિપિ યસ્મિં ખણે નિરોધસ્સ સચ્છિકિરિયાભિસમયો, તસ્મિંયેવ ખણે મગ્ગસ્સ ભાવનાભિસમયો, આરમ્મણપટિવેધં પન ભાવનાપટિવેધસ્સેવ પુરિમસિદ્ધિકારણં વિય કત્વા દસ્સેતું –

> ''ઞત્વાનહં વિરજપદં અસઙ્ખતં, તથાગતેનનધિવરેન દેસિતં''.

તત્થેવહં 'સમથસમાધિમાફુસિ'ન્તિ વુત્તં યથા ''ચક્ખુઞ્ચ પટિચ્ચ રૂપે ચ ઉપ્પજ્જતિ ચક્ખુવિઞ્ઞાણ''ન્તિ (મ॰ નિ॰ ૧.૪૦૦; ૩.૪૨૧; સં॰ નિ॰ ૪.૬૦). **ઞત્વાનાતિ** વા સમાનકાલવસેન વુત્તન્તિ વેદિતબ્બં યથા ''નિહન્ત્વાન તમં સબ્બં, આદિચ્ચો નભમુગ્ગતો''તિ. **સાયેવાતિ** યા લોકુત્તરસમાધિફુસના લદ્ધા, સાયેવ. **પરમનિયામતાતિ** પરમા ઉત્તમા મગ્ગનિયામતા.

૧૪૬. વિસેસનન્તિ પુથુજ્જનેહિ વિસેસકં વિસિટ્ઠભાવસાધકં. **એકંસિકાતિ** ''સમ્માસમ્બુદ્ધો ભગવા, સ્વાક્ખાતો ધમ્મો, સુપ્પટિપન્નો સઙ્ઘો''તિ એકંસગાહવતી રતનત્તયે નિબ્બિચિકિચ્છા. **અભિસમયે વિસેસિયાતિ** સચ્ચપટિવેધવસેન વિસેસં પત્વા. ''વિસેસિની''તિપિ પઠન્તિ, અભિસમયહેતુ વિસેસવતીતિ અત્થો. **અસંસયાતિ** સોળસવત્થુકાય અટ્ઠવત્થુકાય ચ વિચિકિચ્છાય પહીનત્તા અપગતસંસયા. ''અસંસિયા''તિ કેચિ પઠન્તિ. **બહુજનપૂજિતાતિ** સુગતીહિ પરેહિ પત્થનીયગુણાતિ અત્થો. **ખિડ્ડારતિન્તિ** ખિડ્ડાભૂતં રતિં, અથ વા ખિડ્ડઞ્ચ રતિઞ્ચ ખિડ્ડાવિહારઞ્ચ રતિસુખઞ્ચ.

૧૪૭. અમતદસમ્હીતિ અમતદસા નિબ્બાનદસ્સાવિની અમ્હિ. **ધમ્મદસાતિ** ચતુસચ્ચધમ્મં દિટ્ઠવતી. **સોતાપન્નાતિ** અરિયમગ્ગસોતં આદિતો પત્તા. **ન ચ પન મત્થિ દુગ્ગતીતિ** ન ચ પન મે અત્થિ દુગ્ગતિ અવિનિપાતધમ્મત્તા.

૧૪૮. પાસાદિકેતિ પસાદાવહે. **કુસલરતેતિ** કુસલે અનવજ્જધમ્મે નિબ્બાને રતે. **ભિક્ખવોતિ** ભિક્ખૂ નમસ્સિતું ઉપાગમિન્તિ યોજના. **સમણસમાગમં સિવન્તિ** સમણાનં સમિતપાપાનં બુદ્ધબુદ્ધસાવકાનં સિવઞ્ચ ધમ્મં ખેમં સમાગમં સઙ્ગમં પયિરુપાસિતું ઉપાગમિન્તિ સમ્બન્ધો. **સિરિમતો ધમ્મરાજિનોતિ** ભુમ્મત્થે સામિવચનં. સિરિમતિ ધમ્મરાજિનીતિ અત્થો. એવમેવ ચ કેચિ પઠન્તિ.

૧૪૯. મુદિતમનમ્હીતિ મોદિતમના અમ્હિ. **પીણિતાતિ** તુટ્ઠા, પીતિરસવસેન વા તિત્તા. **નરવરદમ્મસારથિન્તિ** નરવરો ચ સો અગ્ગપુગ્ગલત્તા, દમ્માનં દમેતબ્બાનં વેનેય્યાનં નિબ્બાનાભિમુખં સારણતો દમ્મસારથિ ચાતિ નરવરદમ્મસારથિ, તં. **પરમહિતાનુકમ્પકન્તિ** પરમેન ઉત્તમેન હિતેન સબ્બસત્તાનં અનુકમ્પકં.

એવં સિરિમા દેવધીતા અત્તનો લદ્ધિપવેદનમુખેન રતનત્તયે પસાદં પવેદેત્વા ભગવન્તં ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ વન્દિત્વા પદક્ખિણં કત્વા દેવલોકમેવ ગતા. ભગવા તમેવ ઓતિણ્ણવત્થું અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા ધમ્મં દેસેસિ, દેસનાપરિયોસાને ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ અરહત્તં પાપુણિ, સમ્પત્તપરિસાયપિ સા ધમ્મદેસના સાત્થિકા જાતાતિ.

સિરિમાવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૭. કેસકારીવિમાનવણ્ણના

ઇદં વિમાનં રુચિરં પભસ્સરન્તિ કેસકારીવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા બારાણસિયં વિહરતિ ઇસિપતને મિગદાયે. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા ભિક્ખૂ પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય બારાણસિં પિણ્ડાય પવિસિંસુ. તે અઞ્ઞતરસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ ગેહદ્વારસમીપેન ગચ્છન્તિ. તસ્મિઞ્ચ ગેહે બ્રાહ્મણસ્સ ધીતા કેસકારી નામ ગેહદ્વારસમીપે માતુ સીસતો ઊકા ગણ્હન્તી તે ભિક્ખૂ ગચ્છન્તે દિસ્વા માતરં આહ ''અમ્મ, ઇમે પબ્બજિતા પઠમેન યોબ્બનેન સમન્નાગતા અભિરૂપા દસ્સનીયા પાસાદિકા સુખુમાલા કેનચિ પારિજુઞ્ઞેન અનભિભૂતા મઞ્ઞે, કસ્મા નુ ખો ઇમે ઇમસ્મિંયેવ વયે પબ્બજન્તી''તિ ? તં માતા આહ ''અત્થિ, અમ્મ, સક્યપુત્તો સક્યકુલા પબ્બજિતો બુદ્ધો લોકે ઉપ્પન્નો, સો ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં કેવલપરિપુણ્ણં, પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ, તસ્સ ઇમે ધમ્મં સુત્વા પબ્બજન્તી''તિ.

તેન ચ સમયેન આગતફલો વિઞ્ઞાતસાસનો અઞ્ઞતરો ઉપાસકો તાય વીથિયા ગચ્છન્તો તં કથં સુત્વા તાસં સન્તિકં ઉપસઙ્કમિ. અથ નં બ્રાહ્મણી આહ ''એતરહિ ખો ઉપાસક બહૂ કુલપુત્તા મહન્તં ભોગક્ખન્ધં મહન્તં ઞાતિપરિવટ્ટં પહાય સક્યસમયે પબ્બજન્તિ, તે કિં નુ ખો અત્થવસં સમ્પસ્સન્તા પબ્બજન્તી''તિ? તં સુત્વા ઉપાસકો ''કામેસુ આદીનવં, નેક્ખમ્મે ચ આનિસંસં સમ્પસ્સન્તા''તિ વત્વા અત્તનો ઞાણબલાનુરૂપં તમત્થં વિત્થારતો કથેસિ, તિણ્ણઞ્ચ રતનાનં ગુણે પકાસેસિ, પઞ્ચન્નં સીલાનં દિટ્ઠધમ્મિકં સમ્પરાયિકઞ્ચ ગુણાનિસંસં પવેદેસિ. અથ બ્રાહ્મણધીતા તં ''કિં અમ્હેહિપિ સરણેસુ ચ સીલેસુ ચ પતિટ્ઠાય તયા વુત્તે ગુણાનિસંસે અધિગન્તું સક્કા''તિ પુચ્છિ. સો ''સબ્બસાધારણા ઇમે ધમ્મા ભગવતા ભાસિતા, કસ્મા ન સક્કા''તિ વત્વા તસ્સા સરણાનિ ચ સીલાનિ ચ અદાસિ. સા ગહિતસરણા સમાદિન્નસીલા ચ હુત્વા પુન આહ ''કિં ઇતો ઉત્તરિ અઞ્ઞમ્પિ કરણીયં અત્થી''તિ. સો તસ્સા વિઞ્ઞુભાવં સલ્લક્ખેન્તો ''ઉપનિસ્સયસમ્પન્ના ભવિસ્સતી''તિ ઞત્વા સરીરસભાવં વિભાવેન્તો દ્વત્તિંસાકારકમ્મટ્ઠાનં કથેત્વા કાયે વિરાગં ઉપ્પાદેત્વા ઉપરિ અનિચ્ચતાદિપટિસંયુત્તાય ધમ્મિયા કથાય સંવેજેત્વા વિપસ્સનામગ્ગં આચિક્ખિત્વા ગતો. સા તેન વુત્તનયં સબ્બં મનસિ કત્વા પટિકૂલમનસિકારે સમાહિતચિત્તા વિપસ્સનં પટ્ઠપેત્વા ઉપનિસ્સયસમ્પત્તિયા ન ચિરસ્સેવ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. અથાપરેન સમયેન કાલં કત્વા સક્કસ્સ દેવરઞ્ઞો પરિચારિકા હુત્વા નિબ્બત્તિ, સતસહસ્સઞ્ચસ્સા અચ્છરાપરિવારો અહોસિ. તં સક્કો દેવરાજા દિસ્વા અચ્છરિયબ્ભુતચિત્તજાતો પમુદિતહદયો –

૧૫૦.''ઇદં વિમાનં રુચિરં પભસ્સરં, વેળુરિયથમ્ભં સતતં સુનિમ્મિતં;
સુવણ્ણરુક્ખેહિ સમન્તમોત્થતં, ઠાનં મમં કમ્મવિપાકસમ્ભવં.

૧૫૧.''તત્રૂપપન્ના પુરિમચ્છરા ઇમા, સતં સહસ્સાનિ સકેન કમ્મુના;
તુવંસિ અજ્ઝુપગતા યસસ્સિની, ઓભાસયં તિટ્ઠસિ પુબ્બદેવતા.

૧૫૨.''સસી અધિગ્ગય્હ યથા વિરોચતિ, નક્ખત્તરાજારિવ તારકાગણં;
તથેવ ત્વં અચ્છરાસઙ્ગણં ઇમં, દદ્દલ્લમાના યસસા વિરોચસિ.

૧૫૩.''કુતો નુ આગમ્મ અનોમદસ્સને, ઉપપન્ના ત્વં ભવનં મમં ઇદં;

બ્રહ્મંવ દેવા તિદસા સહિન્દકા, સબ્બે ન તપ્પામસે દસ્સનેન ત''ન્તિ. –

ચતૂહિ ગાથાહિ તાય કતકમ્મં પુચ્છિ.

૧૫૦. તત્થ **ઇદં વિમાનન્**તિ યસ્મિં વિમાને સા દેવતા ઉપ્પન્ના, તં અત્તનો વિમાનં સન્ધાયાહ. **સતતન્**તિ સબ્બકાલં રુચિરં પભસ્સરન્તિ યોજના. **સતતન્**તિ વા સમ્માતતં, અતિવિય વિત્થિણ્ણન્તિ અત્થો. **સમન્તમોત્થતન્**તિ સમન્તતો અવત્થતં છાદિતં. **ઠાનન્**તિ વિમાનમેવ સન્ધાય વદતિ. તઞ્હિ તિટ્ઠન્તિ એત્થ કતપુઞ્ઞાતિ ઠાનન્તિ વુચ્ચતિ. **કમ્મવિપાકસમ્ભવન્**તિ કમ્મવિપાકભાવેન સમ્ભૂતં, કમ્મવિપાકેન વા સહ સમ્ભૂતં. **મમન્**તિ ઇદં મમ ઠાનં મમ કમ્મવિપાકસમ્ભવન્તિ દ્વીહિપિ પદેહિ યોજેતબ્બં.

૧૫૧. **તત્રૂપપન્ના**તિ ગાથાય અયં સઙ્ખેપત્થો – **તત્ર** તસ્મિં યથાવુત્તે વિમાને **ઉપપન્ના**તિ નિબ્બત્તા પગેવ ઉપ્પન્નત્તા પુબ્બદેવતા **ઇમા પુરિમા અચ્છરાયો** પરિમાણતો સતં સહસ્સાનિ. **તુવંસી**તિ ત્વં અસિ સકેન કમ્મુના અજ્ઝુપગતા ઉપપન્ના. **યસસ્સિની**તિ પરિવારસમ્પન્ના, તેનેવ સકેન કમ્મુના કમ્માનુભાવેન ઓભાસયન્તી વિરોચમાના તિટ્ઠસીતિ.

૧૫૨. ઇદાનિ તમેવ ઓભાસનં ઉપમાય વિભાવેન્તો ''**સસી**''તિ ગાથમાહ. તસ્સત્થો – **યથા** સસલઞ્છનયોગેન ''**સસી**''તિ, નક્ખત્તેહિ અધિકગુણતાય ''નક્ખત્તરાજા''તિ ચ લદ્ધનામો ચન્દો સબ્બં **તારકાગણં અધિગ્ગય્હ** અભિભવિત્વા **વિરોચતિ** વિરાજતિ, **તથેવ ત્વં ઇમં અચ્છરાનં** દેવકઞ્ઞાનં **ગણં** સમૂહં અત્તનો **યસસા દદ્દલ્લમાના** અતિવિય વિજ્જોતમાના **વિરોચસી**તિ. એત્થ ચ ''ઇમા''તિ ''ઇમ''ન્તિ ચ નિપાતમત્તં. કેચિ પન ''નક્ખત્તરાજારિવ તારાગણં તથેવ ત્વ''ન્તિ પઠન્તિ.

૧૫૩. ઇદાનિ તસ્સા દેવતાય પુરિમભવં તત્થ કતપુઞ્ઞઞ્ચ પુચ્છન્તો ''**કુતો નુ આગમ્મા**''તિ ગાથમાહ. તત્થ **કુતો નુ આગમ્મા**તિ કુતો નુ ભવતો કુતો નુ પુઞ્ઞકમ્મતો કારણભૂતતો ઇદં મમ ભવનં આગમ્મ ભદ્દે **અનોમદસ્સને** સબ્બઙ્ગસોભને **ત્વં ઉપપન્ના** ઉપ્પત્તિગહણવસેન ઉપગતા. ''અનોમદસ્સને''તિ વુત્તમેવત્થં ઉપમાય પકાસેન્તો ''**બ્રહ્મંવ દેવા તિદસા સહિન્દકા, સબ્બે ન તપ્પામસે દસ્સનેન ત**''ન્તિ આહ. તત્થ યથા બ્રહ્માનં સહમ્પતિં સનઙ્કુમારં વા ઉપગતં સહ ઇન્દેનાતિ સહિન્દકા તાવતિંસા દેવા પસ્સન્તા દસ્સનેન ન તપ્પન્તિ, એવં તવ દસ્સનેન મયં સબ્બે દેવા ન તપ્પામસેતિ અત્થો.

એવં પન સક્કેન દેવાનમિન્દેન પુચ્છિતા સા દેવતા તમત્થં પકાસેન્તી –

૧૫૪.''યમેતં સક્ક અનુપુચ્છસે મમં, કુતો ચુતા ત્વં ઇધ આગતાતિ;
બારાણસી નામ પુરત્થિ કાસિનં, તત્થ અહોસિં પુરે કેસકારિકા.

૧૫૫.''બુદ્ધે ચ ધમ્મે ચ પસન્નમાનસા, સઙ્ઘે ચ એકન્તગતા અસંસયા;
અખણ્ડસિક્ખાપદા આગતપ્ફલા, સમ્બોધિધમ્મે નિયતા અનામયા''તિ. –

ગાથદ્વયમાહ.

૧૫૪-૫. તત્થ **યમેત**ન્તિ યં એતં પઞ્હન્તિ અત્થો. **અનુપુચ્છસે**તિ અનુકૂલભાવેન પુચ્છસિ. **મમ**ન્તિ મં. **પુરત્થી**તિ પુરં અત્થિ. **કાસિન**ન્તિ કાસિરટ્ઠસ્સ. **કેસકારિકા**તિ પુરિમત્તભાવે અત્તનો નામં વદતિ. **બુદ્ધે ચ ધમ્મે ચા**તિઆદિના અત્તનો પુઞ્ઞં વિભાવેતિ.

પુન સક્કો તસ્સા તં પુઞ્ઞસમ્પત્તિઞ્ચ દિબ્બસમ્પત્તિઞ્ચ અનુમોદમાનો –

૧૫૬.''તન્ત્યાભિનન્દામસે સ્વાગતઞ્ચ તે,
ધમ્મેન ચ ત્વં યસસા વિરોચસિ;
બુદ્ધે ચ ધમ્મે ચ પસન્નમાનસે,
સઙ્ઘે ચ એકન્તગતે અસંસયે;
અખણ્ડસિક્ખાપદે આગતપ્ફલે,
સમ્બોધિધમ્મે નિયતે અનામયે''તિ. – આહ;

૧૫૬. તત્થ **તન્ત્યાભિનન્દામસે**તિ તં તે દુવિધમ્પિ સમ્પત્તિં અભિનન્દામ અનુમોદામ. **સ્વાગતઞ્ચ તે**તિ તુય્હઞ્ચ ઇધાગમનં સ્વાગતં, અમ્હાકં પીતિસોમનસ્સસંવદ્ધનમેવ. સેસં વુત્તનયમેવાતિ.

તં પન પવત્તિં સક્કો દેવરાજા આયસ્મતો મહામોગ્ગલ્લાનત્થેરસ્સ કથેસિ, થેરો ભગવતો નિવેદેસિ. ભગવા તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેસિ. સા દેસના સદેવકસ્સ લોકસ્સ સાત્થિકા જાતાતિ.

કેસકારીવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

ઇતિ પરમત્થદીપનિયા ખુદ્દક-અટ્ઠકથાય વિમાનવત્થુસ્મિં

સત્તરસવત્થુપટિમણ્ડિતસ્સ પઠમસ્સ પીઠવગ્ગસ્સ

અત્થવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨. ચિત્તલતાવગ્ગો

૧. દાસિવિમાનવણ્ણના

દુતિયવગ્ગે **અપિ સક્કોવ દેવિન્દો**તિ દાસિવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવતિ જેતવને વિહરન્તે સાવત્થિવાસી અઞ્ઞતરો ઉપાસકો સમ્બહુલેહિ ઉપાસકેહિ સદ્ધિં સાયન્હસમયં વિહારં ગન્ત્વા ધમ્મં સુત્વા પરિસાય વુટ્ઠિતાય ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા ''ઇતો પટ્ઠાય અહં, ભન્તે, સઙ્ઘસ્સ ચત્તારિ નિચ્ચભત્તાનિ દસ્સામી''તિ આહ. અથ નં ભગવા તદનુચ્છવિકં ધમ્મકથં કથેત્વા વિસ્સજ્જેસિ. સો ''મયા, ભન્તે, સઙ્ઘસ્સ ચત્તારિ નિચ્ચભત્તાનિ પઞ્ઞત્તાનિ. સ્વે પટ્ઠાય અય્યા મમ ગેહં આગચ્છન્તૂ''તિ ભત્તુદ્દેસકસ્સ આરોચેત્વા અત્તનો ગેહં ગન્ત્વા દાસિયા તમત્થં આચિક્ખિત્વા ''તત્થ તયા નિચ્ચકાલં અપ્પમત્તાય ભવિતબ્બ''ન્તિ આહ. સા ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિ. પકતિયાવ સા સદ્ધાસમ્પન્ના પુઞ્ઞકામા સીલવતી, તસ્મા દિવસે દિવસે કાલસ્સેવ ઉટ્ઠાય પણીતં અન્નપાનં

પટિયાદેત્વા ભિક્ખૂનં નિસીદનટ્ઠાનં સુસમ્મટ્ઠં સુપરિભણ્ડકં કત્વા આસનાનિ પઞ્ઞાપેત્વા ભિક્ખૂ ઉપગતે તત્થ નિસીદાપેત્વા વન્દિત્વા ગન્ધપુપ્ફધૂપદીપેહિ પૂજેત્વા સક્કચ્ચં પરિવિસતિ.

અથેકદિવસં ભિક્ખૂ કતભત્તકિચ્ચે ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા એવમાહ ''કથં નુ ખો, ભન્તે, ઇતો જાતિઆદિદુક્ખતો પરિમુત્તિ હોતી''તિ. ભિક્ખૂ તસ્સા સરણાનિ ચ પઞ્ચ સીલાનિ ચ દત્વા કાયસભાવં પકાસેત્વા પટિકૂલમનસિકારે નિયોજેસું, અપરે અનિચ્ચતાપટિસંયુત્તં ધમ્મકથં કથેસું. સા સોળસ વસ્સાનિ સીલં રક્ખન્તી અન્તરન્તરા યોનિસો મનસિકરોન્તી એકદિવસં ધમ્મસ્સવનસપ્પાયં લભિત્વા ઞાણસ્સ ચ પરિપક્કત્તા વિપસ્સનં વડ્ઢેત્વા સોતાપત્તિફલં સચ્છાકાસિ. સા અપરેન સમયેન કાલં કત્વા સક્કસ્સ દેવરઞ્ઞો વલ્લભા પરિચારિકા હુત્વા નિબ્બત્તિ. સા સટ્ઠિતૂરિયસહસ્સેહિ પરિચરિયમાના અચ્છરાસતસહસ્સપરિવુતા મહન્તં દિબ્બસમ્પત્તિં અનુભવન્તી પમુદા મોદમાના સપરિવારા ઉય્યાનાદીસુ વિચરતિ. તં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ દિસ્વા –

૧૫૭.''અપિ સક્કોવ દેવિન્દો, રમ્મે ચિત્તલતાવને;
સમન્તા અનુપરિયાસિ, નારીગણપુરક્ખતા;
ઓભાસેન્તી દિસા સબ્બા, ઓસધી વિય તારકા.

૧૫૮.''કેન તેતાદિસો વણ્ણો, કેન તે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ તે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૧૫૯.''પુચ્છામિ તં દેવિ મહાનુભાવે,
મનુસ્સભૂતા કિમકાસિ પુઞ્ઞં;
કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવા,
વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ. – પુચ્છિ;

૧૬૦.''સા દેવતા અત્તમના, મોગ્ગલ્લાનેન પુચ્છિતા;
પઞ્હં પુટ્ઠા વિયાકાસિ, યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં''.

૧૬૧.''અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતા, દાસી અહોસિં પરપેસ્સિયા કુલે.
૧૬૨.''ઉપાસિકા ચક્ખુમતો, ગોતમસ્સ યસસ્સિનો;
તસ્સા મે નિક્કમો આસિ, સાસને તસ્સ તાદિનો.

૧૬૩.''કામં ભિજ્જતુયં કાયો, નેવ અત્થેત્થ સણ્ઠનં;
સિક્ખાપદાનં પઞ્ચન્નં, મગ્ગો સોવત્થિકો સિવો.

૧૬૪.''અકણ્ટકો અગહનો, ઉજુ સબ્ભિ પવેદિતો;
નિક્કમસ્સ ફલં પસ્સ, યથિદં પાપુણિત્થિકા.

૧૬૫.''આમન્તનિકા રઞ્ઞોમ્હિ, સક્કસ્સ વસવત્તિનો;
સટ્ઠિ તૂરિયસહસ્સાનિ, પટિબોધં કરોન્તિ મે.

૧૬૬.“આલમ્બો ગગ્ગરો ભીમો, સાધુવાદી ચ સંસયો;
પોક્ખરો ચ સુફસ્સો ચ, વીણામોક્ખા ચ નારિયો.

૧૬૭.“નન્દા ચેવ સુનન્દા ચ, સોણદિન્ના સુચિમ્હિતા;
અલમ્બુસા મિસ્સકેસી ચ, પુણ્ડરીકાતિ દારુણી.

૧૬૮.“એણીફસ્સા સુફસ્સા ચ, સુભદ્દા મુદુવાદિની;
એતા ચઞ્ઞા ચ સેય્યાસે, અચ્છરાનં પબોધિકા.

૧૬૯.“તા મં કાલેનુપાગન્ત્વા, અભિભાસન્તિ દેવતા;
હન્દ નચ્ચામ ગાયામ, હન્દ તં રમયામસે.

૧૭૦.“નયિદં અકતપુઞ્ઞાનં, કતપુઞ્ઞાનમેવિદં;
અસોકં નન્દનં રમ્મં, તિદસાનં મહાવનં.

૧૭૧.“સુખં અકતપુઞ્ઞાનં, ઇધ નત્થિ પરત્થ ચ;
સુખઞ્ચ કતપુઞ્ઞાનં, ઇધ ચેવ પરત્થ ચ.

૧૭૨.“તેસં સહબ્યકામાનં, કત્તબ્બં કુસલં બહું;
કતપુઞ્ઞા હિ મોદન્તિ, સગ્ગે ભોગસમઙ્ગિનો”તિ. – દેવતા વિસ્સજ્જેસિ;

૧૫૭. તત્થ **અપિ સક્કોવ દેવિન્દો**તિ અપિસદ્દો સમ્ભાવનાયં, ઇવસદ્દો ઇકારલોપં કત્વા વુત્તો ઉપમાયં, તસ્મા યથા નામ સક્કો દેવાનમિન્દોતિ અત્થો. સક્કસમભાવો તિસ્સા દેવતાય પરિવારસમ્પત્તિદસ્સનત્થં વુત્તો. કેચિ “અપીતિ નિપાતમત્ત”ન્તિ વદન્તિ. **ચિત્તલતાવને**તિ ચિત્તાય નામ દેવધીતાય પુઞ્ઞાનુભાવેન નિબ્બત્તે, ચિત્તાનં વા વિચિત્તપુપ્ફફલાદિવિસેસયુત્તાનં સન્તાનકવલ્લિઆદીનં તત્થ યેભુય્યતાય ચિત્તલતાવનન્તિ લદ્ધનામે દેવુય્યાને.

૧૬૧. **પરપેસ્સિયા**તિ પરેસં કુલે તસ્મિં તસ્મિં કિચ્ચે પેસનિયા, પરેસં વેય્યાવચ્ચકારીતિ અત્થો.

૧૬૨. **તસ્સા મે નિક્કમો આસિ, સાસને તસ્સ તાદિનો**તિ તસ્સા દાસિયાપિ સમાનાય પઞ્ચહિ ચક્ખૂહિ ચક્ખુમતો બુદ્ધસ્સ ભગવતો ઉપાસિકા હુત્વા સોળસ વસ્સાનિ સીલં રક્ખન્તિયા કમ્મટ્ઠાનઞ્ચ મનસિ કરોન્તિયા મનસિકારાનુભાવેન મે મય્હં ઉપ્પજ્જમાને સત્તતિંસબોધિપક્ખિયધમ્મસઙ્ખાતે ઇટ્ઠાદીસુ તાદિલક્ખણસમ્પત્તિયા તાદિનો સત્થુ સાસને તપ્પરિયાપન્નોયેવ સંકિલેસપક્ખતો નિક્કમનેન “નિક્કમો”તિ લદ્ધનામો સમ્માવાયામો આસિ અહોસિ ઉપ્પજ્જિ.

૧૬૩-૪. તસ્સ પન નિક્કમસ્સ પુબ્બભાગસ્સ પવત્તાકારં દસ્સેતું “**કામં ભિજ્જતુયં કાયો, નેવ અત્થેત્થ સણ્ઠન**ન્તિ વુત્તં. તસ્સત્થો – યદિપિ મે **અયં કાયો ભિજ્જતુ** વિનસ્સતુ, તત્થ કિઞ્ચિમત્તમ્પિ અપેક્ખં અકરોન્તી **એત્થ** એતસ્મિં કમ્મટ્ઠાનાનુયોગે **નેવ અત્થિ**, મે વીરિયસ્સ **સણ્ઠનં** સિથિલીકરણન્તિ વીરિયં સમુત્તેજેન્તી વિપસ્સનં ઉસ્સુક્કાપેસિન્તિ.

ઇદાનિ તથા વિપસ્સનં ઉસ્સુક્કાપેત્વા પટિલદ્ધગુણં દસ્સેન્તી –

‘‘સિક્ખાપદાનં પઞ્ચન્નં, મગ્ગો સોવત્થિકો સિવો;
અકણ્ટકો અગહનો, ઉજુ સબ્ભિ પવેદિતો;
નિક્કમસ્સ ફલં પસ્સ, યથિદં પાપુણિત્થિકા’’તિ. – આહ;

તત્રાયં સઙ્ખેપત્થો – યો નિચ્ચસીલવસેન સમાદિન્નાનં પઞ્ચન્નં સિક્ખાપદાનં સિક્ખાકોટ્ઠાસાનં ઉપનિસ્સયભાવેન લદ્ધત્તા તેસં પરિપૂરિતત્તા ચ **સિક્ખાપદાનં પઞ્ચન્નં** સમ્બન્ધીભૂતો, યસ્મિં સન્તાને ઉપ્પન્નો, તસ્સ સબ્બાકારેન સોત્થિભાવસમ્પાદનતો સુન્દરત્થભાવતો ચ **સોવત્થિકો** સોત્થિકો, સંકિલેસધમ્મેહિ અનુપદ્દુતત્તા ખેમપ્પત્તિહેતુતાય ચ **સિવો**, રાગકણ્ટકાદીનં અભાવેન **અકણ્ટકો**, કિલેસદિટ્ઠિદુચ્ચરિતગહનસમુચ્છેદનતો **અગહનો**, સબ્બજિમ્હવઙ્કકુટિલભાવાપગમહેતુતાય **ઉજુ**, બુદ્ધાદીહિ સપ્પુરિસેહિ પકાસિતત્તા **સબ્ભિ પવેદિતો** અરિયમગ્ગો, તં **યથા** યેન ઉપાયભૂતેન **ઇત્થિકા** દ્વઙ્ગુલબહલબુદ્ધિકાપિ સમાના **પાપુણિં**, તસ્સ **નિક્કમસ્સ** યથાવુત્તવીરિયસ્સ ઇદં **ફલં પસ્સા**તિ સક્કં આલપતિ.

૧૬૫. આમન્તનિકા રઞ્ઞોમ્હિ, સક્કસ્સ વસવત્તિનોતિ સયંવસીભાવેન વત્તનતો, દ્વીસુ દેવલોકેસુ અત્તનો વસં ઇસ્સરિયં વત્તેતીતિ વા વસવત્તી, તસ્સ વસવત્તિનો સક્કસ્સ દેવરઞ્ઞો આમન્તનિકા આલાપસલ્લાપયોગ્ગા, કીળનકાલે વા તેન આમન્તેતબ્બા અમ્હિ, નિક્કમસ્સ વીરિયસ્સ ફલં પસ્સાતિ યોજના. આતતવિતતાદિભેદેન પઞ્ચ તૂરિયઙ્ગાનિ દ્વાદસહિ પાણિભાગેહિ એકતો પવજ્જમાનાનિ સટ્ઠિ હોન્તિ, તાનિ પન સહસ્સમત્તાનિ પયિરુપાસનવસેન ઉપટ્ઠિતાનિ સન્ધાયાહ ‘‘**સટ્ઠિ તૂરિયસહસ્સાનિ, પટિબોધં કરોન્તિ મે**’’તિ. તત્થ **પટિબોધન્તિ** પીતિસોમનસ્સાનં પબોધનં.

૧૬૬-૮. આલમ્બોતિઆદિ તૂરિયવાદકાનં દેવપુત્તાનં એકદેસતો નામગ્ગહણન્તિ વદન્તિ, તૂરિયાનં પનેતં નામગ્ગહણં. **વીણામોક્ખા**દિકા દેવધીતા. **સુચિમ્હિતા**તિ સુદ્ધમિહિતા, નામમેવ વા એતં. **મુદુવાદિની**તિ મુદુનાવ વદતીતિ મુદુવાદિની, મુદુકં અતિવિય વાદનસીલા, નામમેવ વા. **સેય્યાસે**તિ સેય્યતરા. **અચ્છરાનન્તિ** અચ્છરાસુ સઙ્ગીતે પાસંસતરા. **પબોધિકા**તિ પબોધનકરા.

૧૬૯. કાલેનાતિ યુત્તપ્પત્તકાલેન. **અભિભાસન્તી**તિ અભિમુખા, અભિરતા વા હુત્વા ભાસન્તિ. યથા ચ ભાસન્તિ, તં દસ્સેતું ‘‘**હન્દ નચ્ચામ ગાયામ, હન્દ તં રમયામસે**’’તિ વુત્તં.

૧૭૦. ઇદન્તિ ઇદં મયા લદ્ધટ્ઠાનં. **અસોકન્તિ** ઇટ્ઠકન્તપિયમનાપાનંયેવ રૂપાદીનં સમ્ભવતો વિસોકં. તતો એવ સબ્બકાલં પમોદસંવડ્ઢનતો **નન્દનં. તિદસાનં મહાવનન્તિ** તાવતિંસદેવાનં મહન્તં મહનીયઞ્ચ ઉય્યાનં.

૧૭૧. એવરૂપા દિબ્બસમ્પત્તિ નામ પુઞ્ઞકમ્મવસેનેવાતિ ઓદિસ્સકનયેન વત્વા પનુ અનોદિસ્સકનયેન દસ્સેન્તી ‘‘**સુખં અકતપુઞ્ઞાન**’’ન્તિ ગાથમાહ.

૧૭૨. પુન અત્તના લદ્ધસ્સ દિબ્બટ્ઠાનસ્સ પરેહિ સાધારણકામતાવસેન ધમ્મં કથેન્તી ‘‘**તેસં સહબ્યકામાન**’’ન્તિ ઓસાનગાથમાહ. **તેસન્તિ** તાવતિંસદેવાનં. **સહબ્યકામાનન્તિ** સહભાવં ઇચ્છન્તેહિ, કત્તુઅત્થે હિ ઇદં સામિવચનં. સહ વાતિ પવત્તતીતિ સહવો, તસ્સ ભાવો સહબ્યં યથા વીરસ્સ ભાવો વીરિયન્તિ.

એવં થેરો દેવતાય અત્તનો પુઞ્ઞકમ્મે આવિકતે તસ્સા સપરિવારાય ધમ્મં દેસેત્વા દેવલોકતો આગન્ત્વા તં પવત્તિં ભગવતો આરોચેસિ. ભગવા તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેસિ. સા દેસના સદેવકસ્સ લોકસ્સ સાત્થિકા અહોસીતિ.

દાસિવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨. લખુમાવિમાનવણ્ણના

અભિક્કન્તેન વણ્ણેનાતિ લખુમાવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવતિ બારાણસિયં વિહરન્તે કેવટ્ટદ્વારં નામ બારાણસિનગરસ્સ એકં દ્વારં, તસ્સ અવિદૂરે નિવિટ્ઠગામોપિ ''કેવટ્ટદ્વાર''ન્ત્વેવ પઞ્ઞાયિત્થ. તત્થ લખુમા નામ એકા ઇત્થી સદ્ધા પસન્ના બુદ્ધિસમ્પન્ના તેન દ્વારેન પવિસન્તે ભિક્ખૂ દિસ્વા વન્દિત્વા અત્તનો ગેહં નેત્વા કટચ્છુભિક્ખં દત્વા તેનેવ પરિચયેન સદ્ધાય વડ્ઢમાનાય આસનસાલં કારેત્વા તત્થ પવિટ્ઠાનં ભિક્ખૂનં આસનં ઉપનેતિ, પાનીયં પરિભોજનીયં ઉપટ્ઠપેતિ. યઞ્ચ ઓદનકુમ્માસડાકાદિ અત્તનો ગેહે વિજ્જતિ, તં ભિક્ખૂનં દેતિ. સા ભિક્ખૂનં સન્તિકે ધમ્મં સુત્વા સરણેસુ ચ સીલેસુ ચ પતિટ્ઠાય સમાહિતા હુત્વા વિપસ્સનાકમ્મટ્ઠાનં ઉગ્ગહેત્વા વિપસ્સનં ઉસ્સુક્કાપેન્તી ઉપનિસ્સયસમ્પન્નતાય ન ચિરસ્સેવ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. સા અપરભાગે કાલં કત્વા તાવતિંસભવને મહતિ વિમાને નિબ્બત્તિ, અચ્છરાસહસ્સઞ્ચસ્સા પરિવારો અહોસિ. સા તત્થ દિબ્બસમ્પત્તિં અનુભવન્તી પમોદમાના વિચરતિ. તં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો દેવચારિકં ચરન્તો ''**અભિક્કન્તેન વણ્ણેના**''તિઆદિગાથાહિ પુચ્છીતિ સબ્બં વુત્તનયમેવ. તેન વુત્તં –

૧૭૩.''અભિક્કન્તેન વણ્ણેન, યા ત્વં તિટ્ઠસિ દેવતે;
ઓભાસેન્તી દિસા સબ્બા, ઓસધી વિય તારકા.

૧૭૪.''કેન તેતાદિસો વણ્ણો, કેન તે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ તે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૧૭૫.''પુચ્છામિ તં દેવિ મહાનુભાવે, મનુસ્સભૂતા કિમકાસિ પુઞ્ઞં;
કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવા, વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ.

૧૭૬.''સા દેવતા અત્તમના, મોગ્ગલ્લાનેન પુચ્છિતા;
પઞ્હં પુટ્ઠા વિયાકાસિ, યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં''.

૧૭૭.''કેવટ્ટદ્વારા નિક્ખમ્મ, અહુ મય્હં નિવેસનં;
તત્થ સઞ્ચરમાનાનં, સાવકાનં મહેસિનં.

૧૭૮.''ઓદનં કુમ્માસં ડાકં, લોણસોવીરકઞ્ચહં;
અદાસિં ઉજુભૂતેસુ, વિપ્પસન્નેન ચેતસા.

૧૭૯.''ચાતુદ્દસિં પઞ્ચદસિં, યા ચ પક્ખસ્સ અટ્ઠમી;
પાટિહારિયપક્ખઞ્ચ, અટ્ઠઙ્ગસુસમાગતં.

૧૮૦.‘‘ઉપોસથં ઉપવસિસ્સં, સદા સીલેસુ સંવુતા;
સઞ્ઞમા સંવિભાગા ચ, વિમાનં આવસામહં.

૧૮૧.‘‘પાણાતિપાતા વિરતા, મુસાવાદા ચ સઞ્ઞતા;
થેય્યા ચ અતિચારા ચ, મજ્જપાના ચ આરકા.

૧૮૨.‘‘પઞ્ચસિક્ખાપદે રતા, અરિયસચ્ચાન કોવિદા;
ઉપાસિકા ચક્ખુમતો, ગોતમસ્સ યસસ્સિનો.

૧૮૩.‘‘તેન મેતાદિસો વણ્ણો…પે॰… વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ.

મમ ચ, ભન્તે, વચનેન ભગવતો પાદે સિરસા વન્દેય્યાસિ ‘‘લખુમા નામ, ભન્તે, ઉપાસિકા ભગવતો પાદે સિરસા વન્દતી’’તિ. અનચ્છરિયં ખો પનેતં, ભન્તે, યં મં ભગવા અઞ્ઞતરસ્મિં સામઞ્ઞફલે બ્યાકરેય્ય. તં ભગવા સકદાગામિફલે બ્યાકાસીતિ.

૧૭૭. તત્થ **કેવટ્ટદ્વારા નિક્ખમ્મા**તિ કેવટ્ટદ્વારતો નિક્ખમનટ્ઠાને.

૧૭૮. **ડાક**ન્તિ તણ્ડુલેય્યકાદિસાકબ્યઞ્જનં. **લોણસોવીરક**ન્તિ ધઞ્ઞરસાદીહિ બહૂહિ સમ્ભારેહિ સમ્પાદેતબ્બં એકં પાનકં. ‘‘આચામકઞ્જિકલોણૂદક’’ન્તિપિ વદન્તિ.

પુચ્છાવિસ્સજ્જનાવસાને સા થેરસ્સ ધમ્મદેસનાય સકદાગામિફલં પાપુણિ. સેસં ઉત્તરાવિધાને વુત્તનયાનુસારેન એવ વેદિતબ્બં.

લખુમાવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩. આચામદાયિકાવિમાનવણ્ણના

પિણ્ડાય તે ચરન્તસ્સાતિ આચામદાયિકાવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. તેન ખો પન સમયેન રાજગહે અઞ્ઞતરં કુલં અહિવાતરોગેન ઉપદ્દુતં અહોસિ. તત્થ સબ્બે જના મતા ઠપેત્વા એકં ઇત્થિં. સા ગેહં ગેહગતઞ્ચ સબ્બં ધનધઞ્ઞં છડ્ડેત્વા મરણભયભીતા ભિત્તિછિદ્દેન પલાતા અનાથા હુત્વા પરગેહં ગન્ત્વા તસ્સ પિટ્ઠિપસ્સે વસતિ. તસ્મિં ગેહે મનુસ્સા કરુણાયન્તા ઉક્ખલિઆદીસુ અવસિટ્ઠં યાગુભત્તઆચામાદિં તસ્સા દેન્તિ. સા તં ભુઞ્જિત્વા જીવિકં કપ્પેતિ.

તેન ચ સમયેન આયસ્મા મહાકસ્સપો સત્તાહં નિરોધસમાપત્તિં સમાપજ્જિત્વા તતો વુટ્ઠિતો ‘‘કં નુ ખો અહં અજ્જ આહારપટિગ્ગહણેન અનુગ્ગહેસ્સામિ, દુગ્ગતિતો ચ દુક્ખતો ચ મોચેસ્સામી’’તિ ચિન્તેન્તો તં ઇત્થિં આસન્નમરણં નિરયસંવત્તનિકઞ્ચસ્સા કમ્મં કતોકાસં દિસ્વા ‘‘અયં મયિ ગતે અત્તના લદ્ધં આચામં દસ્સતિ, તેનેવ નિમ્માનરતિદેવલોકે ઉપ્પજ્જિસ્સતિ, એવં નિરયૂપપત્તિતો મોચેત્વા હન્દાહં ઇમિસ્સા સગ્ગસમ્પત્તિં નિપ્ફાદેસ્સામી’’તિ પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરં આદાય તસ્સા નિવેસનટ્ઠાનાભિમુખો ગચ્છતિ. અથ સક્કો દેવાનમિન્દો અઞ્ઞાતકવેસેન અનેકરસં અનેકસૂપબ્યઞ્જનં દિબ્બાહારં ઉપનેસિ. તં ઞત્વા થેરો ‘‘કોસિય, ત્વં

કતકુસલો, કસ્મા એવં કરોસિ, મા દુગ્ગતાનં કપણાનં સમ્પત્તિં વિલુમ્પી’’તિ પટિક્ખિપિત્વા તસ્સા ઇત્થિયા પુરતો અટ્ઠાસિ.

સા થેરં દિસ્વા ‘‘અયં મહાનુભાવો થેરો, ઇમસ્સ દાતબ્બયુત્તકં ખાદનીયં વા ભોજનીયં વા ઇધ નત્થિ, ઇદઞ્ચ કિલિટ્ઠભાજનગતં તિણચુણ્ણરજાનુકિણ્ણં અલોણં સીતલં અપ્પરસં આચામકઞ્જિયમત્તં એદિસસ્સ દાતું ન ઉસ્સહામી’’તિ ચિન્તેત્વા ‘‘અતિચ્છથા’’તિ આહ. થેરો એકપદનિક્ખેપમત્તં અપસક્કિત્વા અટ્ઠાસિ. ગેહવાસિનો મનુસ્સા ભિક્ખં ઉપનેસું, થેરો ન સમ્પટિચ્છતિ. સા દુગ્ગતિત્થી ‘‘મમેવ અનુગ્ગહત્થાય ઇધાગતો, મમ સન્તકમેવ પટિગ્ગહેતુકામો’’તિ ઞત્વા પસન્નમાનસા આદરજાતા તં આચામં થેરસ્સ પત્તે આકિરિ. થેરો તસ્સા પસાદસંવદ્ધનત્થં ભુઞ્જનાકારં દસ્સેસિ, મનુસ્સા આસનં પઞ્ઞાપેસું. થેરો તત્થ નિસીદિત્વા તં આચામં ભુઞ્જિત્વા પિવિત્વા ઓનીતપત્તપાણી અનુમોદનં કત્વા તં દુગ્ગતિત્થિં ‘‘ત્વં ઇતો તતિયે અત્તભાવે મમ માતા અહોસી’’તિ વત્વા ગતો. સા તેન થેરે અતિપસાદઞ્ચ ઉપ્પાદેત્વા તસ્સા રત્તિયા પઠમયામે કાલં કત્વા નિમ્માનરતીનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જિ. અથ સક્કો દેવરાજા તસ્સા કાલકતભાવં ઞત્વા ‘‘કત્થ નુ ખો ઉપ્પન્ના’’તિ આવજ્જેન્તો તાવતિંસેસુ અદિસ્વા રત્તિયા મજ્ઝિમયામે આયસ્મન્તં મહાકસ્સપં ઉપસઙ્કમિત્વા તસ્સા નિબ્બત્તટ્ઠાનં પુચ્છન્તો –

૧૮૫.‘‘પિણ્ડાય તે ચરન્તસ્સ, તુણ્હીભૂતસ્સ તિટ્ઠતો;
દલિદ્દા કપણા નારી, પરાગારં અપસ્સિતા.

૧૮૬.‘‘યા તે અદાસિ આચામં, પસન્ના સેહિ પાણિભિ;
સા હિત્વા માનુસં દેહં, કં નુ સા દિસતં ગતા’’તિ. –

દ્વે ગાથા અભાસિ.

૧૮૫. તત્થ **પિણ્ડાયા**તિ પિણ્ડપાતત્થાય. **તુણ્હીભૂતસ્સ તિટ્ઠતો**તિ ઇદં પિણ્ડાય ચરણાકારદસ્સનં, ઉદ્દિસ્સ તિટ્ઠતોતિ અત્થો. **દલિદ્દા**તિ દુગ્ગતા. **કપણા**તિ વરાકી. ‘‘દલિદ્દા’’તિ ઇમિના તસ્સા ભોગપારિજુઞ્ઞં દસ્સેતિ, ‘‘કપણા’’તિ ઇમિના ઞાતિપારિજુઞ્ઞં. **પરાગારં અપસ્સિતા**તિ પરગેહં નિસ્સિતા, પરેસં ઘરે બહિપિટ્ઠિછદનં નિસ્સાય વસન્તી.

૧૮૬. કં નુ સા દિસતં ગતાતિ છસુ કામદેવલોકેસુ ઉપ્પજ્જનવસેન કં નામ દિસં ગતા. ઇતિ સક્કો ‘‘થેરેન તથા કતાનુગ્ગહા ઉળારાય દિબ્બસમ્પત્તિયા ભાગિની, ન ચ દિસ્સતી’’તિ હેટ્ઠા દ્વીસુ દેવલોકેસુ અપસ્સન્તો સંસયાપન્નો પુચ્છતિ.

અથસ્સ થેરો –

૧૮૭.‘‘પિણ્ડાય મે ચરન્તસ્સ, તુણ્હીભૂતસ્સ તિટ્ઠતો;
દલિદ્દા કપણા નારી, પરાગારં અપસ્સિતા.

૧૮૮.‘‘યા મે અદાસિ આચામં, પસન્ના સેહિ પાણિભિ;
સા હિત્વા માનુસં દેહં, વિપ્પમુત્તા ઇતો ચુતા.

૧૮૯.‘‘નિમ્માનરતિનો નામ, સન્તિ દેવા મહિદ્ધિકા;
તત્થ સા સુખિતા નારી, મોદતાચામદાયિકા’’તિ. –

પુચ્છિતનિયામેનેવ પટિવચનં દેન્તો તસ્સા નિબ્બત્તટ્ઠાનં કથેસિ.

૧૮૮. તત્થ **વિપ્પમુત્તા**તિ તતો મનુસ્સદોભગ્ગિયતો પરમકારુઞ્ઞવુત્તિતો વિપ્પમુત્તા અપગતા.

૧૮૯. મોદતાચામદાયિકાતિ આચામમત્તદાયિકા, સાપિ નામ પઞ્ચમે કામસગ્ગે દિબ્બસમ્પત્તિયા મોદતિ, પસ્સ તાવ ખેત્તસમ્પત્તિફલન્તિ દસ્સેતિ.

પુન સક્કો તસ્સા દાનસ્સ મહપ્ફલતં મહાનિસંસતઞ્ચ સુત્વા તં થોમેન્તો –

૧૯૦.‘‘અહો દાનં વરાકિયા, કસ્સપે સુપ્પતિટ્ઠિતં;
પરાભતેન દાનેન, ઇજ્ઝિત્થ વત દક્ખિણા.

૧૯૧.‘‘યા મહેસિત્તં કારેય્ય, ચક્કવત્તિસ્સ રાજિનો;
નારી સબ્બઙ્ગકલ્યાણી, ભત્તુ ચાનોમદસ્સિકા;
એતસ્સાચામદાનસ્સ, કલં નાગ્ઘતિ સોળસિં.

૧૯૨.‘‘સુતં નિક્ખા સતં અસ્સા, સતં અસ્સતરીરથા;
સતં કઞ્ઞાસહસ્સાનિ, આમુત્તમણિકુણ્ડલા;
એતસ્સાચામદાનસ્સ, કલં નાગ્ઘન્તિ સોળસિં.

૧૯૩.‘‘સતં હેમવતા નાગા, ઈસાદન્તા ઉરૂળ્હવા;
સુવણ્ણકચ્છા મિતઙ્ગા, હેમકપ્પનવાસસા;
એતસ્સાચામદાનસ્સ, કલં નાગચ્છન્તિ સોળસિં.

૧૯૪.‘‘ચતુન્નમપિ દીપાનં, ઇસ્સરં યોધ કારયે;
એતસ્સાચામદાનસ્સ, કલં નાગ્ઘતિ સોળસિ’’ન્તિ. – આહ;

૧૯૦. તત્થ **અહો**તિ અચ્છરિયત્થે નિપાતો. **વરાકિયા**તિ કપણિયા. **પરાભતેના**તિ પરતો આનીતેન, પરેસં ઘરતો ઉચ્છાચરિયાય લદ્ધેનાતિ અત્થો. **દાનેના**તિ દાતબ્બેન આચામમત્તેન દેય્યધમ્મેન. **ઇજ્ઝિત્થ વત દક્ખિણા**તિ દક્ખિણા દાનં અહો નિપ્ફજ્જિત્થ, અહો મહપ્ફલા મહાજુતિકા મહાવિપ્ફારા અહુવત્થાતિ અત્થો.

૧૯૧. ઇદાનિ ‘‘ઇત્થિરતનાદીનિપિ તસ્સ દાનસ્સ સતભાગમ્પિ સહસ્સભાગમ્પિ ન ઉપેન્તી’’તિ દસ્સેતું **‘‘યા મહેસિત્તં કારેય્યા’’**તિઆદિ વુત્તં. તત્થ **સબ્બઙ્ગકલ્યાણી**તિ ‘‘નાતિદીઘા નાતિરસ્સા નાતિકિસા નાતિથૂલા નાતિકાળી નાચ્ચોદાતા અતિક્કન્તા માનુસવણ્ણં અપ્પત્તા દિબ્બવણ્ણ’’ન્તિ એવં વુત્તેહિ સબ્બેહિ અઙ્ગેહિ કારણેહિ, સબ્બેહિ વા અઙ્ગપચ્ચઙ્ગેહિ કલ્યાણી સોભના સુન્દરા. **ભત્તુ ચાનોમદસ્સિકા**તિ સામિકસ્સ અલામકદસ્સના સાતિસયં દસ્સનીયા પાસાદિકા. **એતસ્સાચામદાનસ્સ, કલં નાગ્ઘતિ સોળસિ**ન્તિ એતસ્સ એતાય દિન્નસ્સ આચામદાનસ્સ ફલં

સોળસભાગં કત્વા તતો એકં ભાગં પુન સોળસભાગં કત્વા ગહિતભાગસઙ્ખાતં સોળસિં કલં ચક્કવત્તિરઞ્ઞો ઇત્થિરતનભાવોપિ નાગ્ઘતિ નાનુભોતિ ન પાપુણાતિ. ''સુવણ્ણસ્સ પઞ્ચદસધરણં નિક્ખ''ન્તિ વદન્તિ, ''સતધરણ''ન્તિ અપરે.

૧૯૩. **હેમવતા**તિ હિમવતિ જાતા, હેમવતજાતિકા વા. તે હિ મહન્તા થામજવસમ્પન્ના ચ હોન્તિ. **ઈસાદન્તા**તિ રથીસાસદિસદન્તા, થોકંયેવ અવનતદન્તાતિ અત્થો. તેન વિસાલકદાઠીભાવં નિવારેતિ. **ઉરૂળ્હવા**તિ થામજવપરક્કમેહિ બ્રૂહન્તો, મહન્તં યુદ્ધકિચ્ચં વહિતું સમત્થાતિ અત્થો. **સુવણ્ણકચ્છા**તિ હેમમયગીવેય્યકપટિમુક્કા. કચ્છસીસેન હિ સબ્બં હત્થિયોગ્ગં વદતિ. **હેમકપ્પનવાસસા**તિ સુવણ્ણખચિતગજત્થરણકઙ્કનાદિહત્થાલઙ્કારસમ્પન્ના.

૧૯૪. **ચતુન્નમપિ દીપાનં ઇસ્સર**ન્તિ દ્વિસહસ્સપરિત્તદીપપરિવારાનં જમ્બુદીપાદીનં ચતુન્નં મહાદીપાનં ઇસ્સરિયં. તેન સત્તરતનસમુજ્જલં સકલં ચક્કવત્તિસિરિં વદતિ. યં પનેત્થ, તં હેટ્ઠા વુત્તનયમેવ.

ઇધ સક્કેન દેવરાજેન અત્તના ચ વુત્તં સબ્બં આયસ્મા મહાકસ્સપત્થેરો ભગવતો આરોચેસિ. ભગવા તં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય વિત્થારેન ધમ્મં દેસેસિ. સા દેસના મહાજનસ્સ સાત્થિકા અહોસીતિ.

આચામદાયિકાવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪. ચણ્ડાલિવિમાનવણ્ણના

ચણ્ડાલિ વન્દ પાદાનીતિ ચણ્ડાલિવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા રાજગહે વિહરન્તો પચ્ચૂસવેલાયં બુદ્ધાચિણ્ણં મહાકરુણાસમાપત્તિં સમાપજ્જિત્વા ઉટ્ઠાય લોકં ઓલોકેન્તો અદ્દસ તસ્મિંયેવ નગરે ચણ્ડાલાવસથે વસન્તિં એકં મહલ્લિકં ચણ્ડાલિં ખીણાયુકં, નિરયસંવત્તનિકઞ્ચસ્સા કમ્મં ઉપટ્ઠિતં. સો મહાકરુણાય સમુસ્સાહિતમાનસો ''સગ્ગસંવત્તનિકં કમ્મં કારેત્વા તેનસ્સા નિરયૂપપત્તિં નિસેધેત્વા સગ્ગે પતિટ્ઠાપેસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં રાજગહં પિણ્ડાય પવિસતિ. તેન ચ સમયેન સા ચણ્ડાલી દણ્ડં ઓલુબ્ભ નગરતો નિક્ખમન્તી ભગવન્તં આગચ્છન્તં દિસ્વા અભિમુખી હુત્વા અટ્ઠાસિ. ભગવાપિ તસ્સા ગમનં નિવારેન્તો વિય પુરતો અટ્ઠાસિ. અથાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો સત્થુ ચિત્તં ઞત્વા તસ્સા ચ આયુપરિક્ખયં ભગવતો વન્દનાય તં નિયોજેન્તો –

૧૯૫.''ચણ્ડાલિ વન્દ પાદાનિ, ગોતમસ્સ યસસ્સિનો;
તમેવ અનુકમ્પાય, અટ્ઠાસિ ઇસિસત્તમો.

૧૯૬.''અભિપ્પસાદેહિ મનં, અરહન્તમ્હિ તાદિનિ;
ખિપ્પં પઞ્જલિકા વન્દ, પરિત્તં તવ જીવિત''ન્તિ. – ગાથાદ્વયમાહ;

૧૯૫. તત્થ **ચણ્ડાલી**તિ જાતિઆગતેન નામેન તં આલપતિ. **વન્દા**તિ અભિવાદય. **પાદાની**તિ સદેવકસ્સ લોકસ્સ સરણાનિ ચરણાનિ . **તમેવ અનુકમ્પાયા**તિ તમેવ અનુગ્ગણ્હનત્થં, અપાયૂપપત્તિતો નિસેધેત્વા સગ્ગે નિબ્બત્તાપનત્થન્તિ અધિપ્પાયો. **અટ્ઠાસી**તિ નગરમ્પિ અપવિસિત્વા ઠિતો. **ઇસિસત્તમો**તિ લોકિયસેક્ખાસેક્ખપચ્ચેકબુદ્ધઇસીહિ ઉત્તમો ઉક્કટ્ઠતમો, અથ વા બુદ્ધઇસીનં વિપસ્સિઆદીનં સત્તમોતિ ઇસિસત્તમો.

૧૯૬. અભિપ્પસાદેહિ મનન્તિ ‘‘સમ્માસમ્બુદ્ધો ભગવા’’તિ તવ ચિત્તં પસાદેહિ. **અરહન્તમ્હિ તાદિની**તિ આરકત્તા કિલેસાનં, તેસંયેવ અરીનં હતત્તા, સંસારચક્કસ્સ અરાનં હતત્તા, પચ્ચયાનં અરહત્તા, પાપકરણે રહાભાવા ચ અરહન્તે, ઇટ્ઠાદીસુ તાદિભાવપ્પત્તિયા તાદિમ્હિ. **ખિપ્પં પઞ્જલિકા વન્દા**તિ સીઘંયેવ પગ્ગહિતઅઞ્જલિકા હુત્વા વન્દસ્સુ. કસ્માતિ ચે? **પરિત્તં તવ જીવિત**ન્તિ, ઇદાનેવ ભિજ્જનસભાવત્તા પરિત્તં અતિઇત્તરં.

ઇતિ થેરો ગાથાદ્વયેન ભગવતો ગુણે પકિત્તેન્તો અત્તનો આનુભાવે ઠત્વા તસ્સા ચ ખીણાયુકતાવિભાવનેન સંવેજેન્તો સત્થુ વન્દનાય નિયોજેસિ. સા ચ તં સુત્વા સંવેગજાતા સત્થરિ પસન્નમાનસાવ હુત્વા પઞ્ચપતિટ્ઠિતેન વન્દિત્વા અઞ્જલિં કત્વા નમસ્સમાના બુદ્ધગતાય પીતિયા એકગ્ગચિત્તા હુત્વા અટ્ઠાસિ. ભગવા ‘‘અલમેત્તકમેતિસ્સા સગ્ગૂપપત્તિયા’’તિ નગરં પાવિસિ સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેન. અથ નં એકા ભન્તા ગાવી તરુણવચ્છા તતો એવ અભિધાવન્તી સિઙ્ગેન પહરિત્વા જીવિતા વોરોપેસિ. તં સબ્બં દસ્સેતું સઙ્ગીતિકારા –

૧૯૭.‘‘ચોદિતા ભાવિતત્તેન, સરીરન્તિમધારિના;
ચણ્ડાલી વન્દિ પાદાનિ, ગોતમસ્સ યસસ્સિનો.

૧૯૮.‘‘તમેનં અવધી ગાવી, ચણ્ડાલિં પઞ્જલિં ઠિતં;
નમસ્સમાનં સમ્બુદ્ધં, અન્ધકારે પભઙ્કર’’ન્તિ. – ગાથાદ્વયમાહંસુ;

૧૯૮. તત્થ **પઞ્જલિં ઠિતં નમસ્સમાનં સમ્બુદ્ધ**ન્તિ ગતેપિ ભગવતિ બુદ્ધારમ્મણાય પીતિયા સમાહિતા હુત્વા સમ્મુખા વિય અઞ્જલિં પગ્ગય્હ નમસ્સમાનં ઠિતં. **અન્ધકારે**તિ અવિજ્જન્ધકારેન સકલેન કિલેસન્ધકારેન ચ અન્ધકારે લોકે. **પભઙ્કર**ન્તિ ઞાણોભાસકરં.

સા ચ તતો ચુતા તાવતિંસેસુ નિબ્બત્તિ, અચ્છરાનં સતસહસ્સં ચસ્સા પરિવારો અહોસિ. તદહેવ ચ સા સહ વિમાનેન આગન્ત્વા વિમાનતો ઓતરિત્વા આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિ. તમત્થં દસ્સેતું –

૧૯૯.‘‘ખીણાસવં વિગતરજં અનેજં, એકં અરઞ્ઞમ્હિ રહો નિસિન્નં;
દેવિદ્ધિપત્તા ઉપસઙ્કમિત્વા, વન્દામિ તં વીર મહાનુભાવ’’ન્તિ. –

દેવતા આહ. તં થેરો પુચ્છિ –

૨૦૦.‘‘સુવણ્ણવણ્ણા જલિતા મહાયસા, વિમાનમોરુય્હ અનેકચિત્તા;
પરિવારિતા અચ્છરાસઙ્ગણેન, કા ત્વં સુભે દેવતે વન્દસે મમ’’ન્તિ.

૨૦૦. તત્થ **જલિતા**તિ અત્તનો સરીરપ્પભાય વત્થાભરણાદીનં ઓભાસેન ચ જલન્તી જોતેન્તી . **મહાયસા**તિ મહાપરિવારા. **વિમાનમોરુય્હા**તિ વિમાનતો ઓરુય્હ. **અનેકચિત્તા**તિ અનેકવિધચિત્તતાયુત્તા. **સુભે**તિ સુભગુણે. **મમ**ન્તિ મં.

એવં થેરેન પુચ્છિતા પુન સા –

२०१.“अहं भद्दन्ते चण्डाली, तया वीरेन पेसिता;
वन्दिं अरहतो पादे, गोतमस्स यसस्सिनो.

२०२.“साहं वन्दित्वा पादानि, चुता चण्डालयोनिया;
विमानं सब्बतो भद्दं, उपपन्नम्हि नन्दने.

२०३.“अच्छरानं सतसहस्सं, पुरक्खत्वान तिट्ठति;
तासाहं पवरा सेट्ठा, वण्णेन यससायुना.

२०४.“पहूतकतकल्याणा , सम्पजाना पटिस्सता;
मुनिं कारुणिकं लोके, तं भन्ते वन्दितुमागता”ति. –

चतस्सो गाथायो आह.

२०१-४. तत्थ **पेसिता**ति “चण्डालि, वन्द पादानी”तिआदिना वन्दनाय उय्योजिता. यदिपि तं वन्दनामयं पुञ्ञं पवत्तिक्खणवसेन परित्तं, खेत्तमहन्तताय पन फलमहन्तताय च अतिविय महन्तमेवाति आह “**पहूतकतकल्याणा**”ति. तथा बुद्धारम्मणाय पीतिया पवत्तिक्खणे पञ्ञाय सतिया च विसदभावं सन्धायाह “**सम्पजाना पटिस्सता**”ति. पुन –

२०५.“इदं वत्वान चण्डाली, कतञ्ञू कतवेदिनी;
वन्दित्वा अरहतो पादे, तत्थेवन्तरधायथा”ति. –

गाथा सङ्गीतिकारेहि ठपिता.

२०५. तत्थ **चण्डाली**ति चण्डालीभूतपुब्बाति कत्वा वुत्तं, देवलोके च इदमाचिण्णं, यं मनुस्सलोके निरुळ्हसमञ्ञाय वोहारो. सेसं वुत्तनयमेव.

आयस्मा पन महामोग्गल्लानो इमं पवत्तिं भगवतो आरोचेसि. भगवा तमत्थं अट्ठुप्पत्तिं कत्वा सम्पत्तपरिसाय धम्मं देसेसि, सा देसना महाजनस्स सात्थिका अहोसीति.

चण्डालिविमानवण्णना निट्ठिता.

५. भद्दित्थिविमानवण्णना

नीला पीता च काळा चाति भद्दित्थिविमानं. तस्स का उप्पत्ति? भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे. तेन च समयेन किमिलनगरे रोहको नाम गहपतिपुत्तो अहोसि सद्धो पसन्नो सीलाचारसम्पन्नो. तस्मिंयेव च नगरे तेन समानमहाभोगे कुले एका दारिका अहोसि सद्धा पसन्ना पकतियापि भद्दताय भद्दाति नामेन. अथ रोहकस्स मातापितरो तं कुमारिं वारेत्वा तादिसे काले तं आनेत्वा आवाहविवाहं अकंसु. ते उभोपि समग्गवासं वसन्ति. सा अत्तनो आचारसम्पत्तिया “भद्दित्थी”ति तस्मिं नगरे पाकटा पञ्ञाता अहोसि.

તેન ચ સમયેન દ્વે અગ્ગસાવકા પઞ્ચસતપઞ્ચસતભિક્ખુપરિવારા જનપદચારિકં ચરન્તા કિમિલનગરં પાપુણિંસુ. રોહકો તેસં તત્થ ગતભાવં ઞત્વા સોમનસ્સજાતો થેરે ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા સ્વાતનાય નિમન્તેત્વા દુતિયદિવસે પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન સપરિવારે તે સન્તપ્પેત્વા સપુત્તદારો તેહિ દેસિતં ધમ્મદેસનં સુત્વા તેસં ઓવાદે પતિટ્ઠહન્તો સરણાનિ ગણ્હિ, પઞ્ચ સીલાનિ સમાદિયિ. ભરિયા પનસ્સ અટ્ઠમીચાતુદ્દસીપન્નરસીપાટિહારિયપક્ખેસુ ઉપોસથં ઉપવસિ, વિસેસતો સીલાચારસમ્પન્ના અહોસિ દેવતાહિ ચ અનુકમ્પિતા. તાય એવ ચ દેવતાનુકમ્પાય અત્તનો ઉપરિ પતિતં મિચ્છાપવાદં નિરંકત્વા સુવિસુદ્ધસીલાચારતાય અતિવિય લોકે પત્થટયસા અહોસિ.

સા હિ સયં કિમિલનગરે ઠિતા અત્તનો સામિકસ્સ વણિજ્જાવસેન તક્કસિલાયં વસન્તસ્સ, ઉસ્સવદિવસે સહાયેહિ ઉસ્સાહિતસ્સ નક્ખત્તકીળાચિત્તે ઉપ્પન્ને ઘરદેવતાય અત્તનો દિબ્બાનુભાવેન તં તત્થ નેત્વા સામિકેન સહ યોજિતા તેનેવ સમાગમેન પતિટ્ઠિતગબ્ભા હુત્વા દેવતાય કિમિલનગરં પટિનીતા, અનુક્કમેન ગબ્ભિનિભાવે પાકટે જાતે સસ્સુઆદીહિ ''અતિચારિની''તિ આસઙ્કિતા, તાય એવ દેવતાય અત્તનો આનુભાવેન ગઙ્ગામહોઘે કિમિલનગરં ઓત્થરન્તે વિય ઉપટ્ઠાપિતે અત્તનો પતિબ્બતાભાવસંસૂચકેન સચ્ચાધિટ્ઠાનપુબ્બકેન સપથેન વાતવેગસમુટ્ઠિતવીચિજાલં ગઙ્ગામહોઘં અત્તનો ઉપરિ આપતિતં આયસ્સઞ્ચ નિવત્તેત્વા, સામિકેન સમાગતાપિ તેન પુબ્બે સસ્સુઆદીહિ વિય આસઙ્કિતા તક્કસિલાયં તેન દિન્નં નામમુદ્દિતં સઞ્ઞાણઞ્ચ અપ્પેન્તી, તં આસઙ્કં નિરંકત્વા ભત્તુનો ઞાતિજનસ્સ ચ મહાજનસ્સ ચ સમ્ભાવનીયા જાતા. તેન વુત્તં ''સુવિસુદ્ધસીલાચારતાય અતિવિય લોકે પત્થટયસા અહોસી''તિ.

સા અપરેન સમયેન કાલં કત્વા તાવતિંસભવને ઉપ્પન્ના. અથ ભગવતિ સાવત્થિતો તાવતિંસભવનં ગન્ત્વા પારિચ્છત્તકમૂલે પણ્ડુકમ્બલસિલાયં નિસિન્ને, દેવપરિસાય ચ ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસિન્નાય ભદ્દિત્થીપિ ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. અથ ભગવા દસસહસ્સિલોકધાતૂસુ સન્નિપતિતાય દેવબ્રહ્મપરિસાય મજ્ઝે તાય દેવતાય કતપુઞ્ઞકમ્મં પુચ્છન્તો –

૨૦૬.''નીલા પીતા ચ કાળા ચ, મઞ્જિટ્ઠા અથ લોહિતા;
ઉચ્ચાવચાનં વણ્ણાનં, કિઞ્જક્ખપરિવારિતા.

૨૦૭.''મન્દારવાનં પુપ્ફાનં, માલં ધારેસિ મુદ્ધનિ;
નયિમે અઞ્ઞેસુ કાયેસ, રુક્ખા સન્તિ સુમેધસે.

૨૦૮.''કેન કાયં ઉપપન્ના, તાવતિંસં યસસ્સિની;
દેવતે પુચ્છિતાચિક્ખ, કિસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલ''ન્તિ. – આહ;

૨૦૬-૭. તત્થ **નીલા પીતા ચ કાળા ચ, મઞ્જિટ્ઠા અથ લોહિતા**તિ એત્થ ચ-સદ્દો વુત્તત્થસમુચ્ચયો, સો નીલા ચ પીતા ચાતિઆદિના પચ્ચેકં યોજેતબ્બો. **અથા**તિ અઞ્ઞત્થે નિપાતો. તેન ઓદાતાદિકે અવુત્તવણ્ણે સઙ્ગણ્હાતિ. **ઇતિ**-સદ્દો લુત્તનિદ્દિટ્ઠો વેદિતબ્બો. **ચ**-સદ્દો વા અવુત્તત્થસમુચ્ચયો. **અથા**તિ ઇતિ-સદ્દત્થે નિપાતો. **ઉચ્ચાવચાનં વણ્ણાન**ન્તિ એત્થ **ઉચ્ચાવચાન**ન્તિ વિભત્તિયા અલોપો દટ્ઠબ્બો, ઉચ્ચાવચવણ્ણાનં નાનાવિધવણ્ણાનન્તિ અત્થો. **વણ્ણાન**ન્તિ વા વણ્ણવન્તાનં. **કિઞ્જક્ખપરિવારિતા**તિ કિઞ્જક્ખેહિ પરિવારિતાનં. સામિઅત્થે હિ એતં પચ્ચત્તવચનં. ઇદં વુત્તં હોતિ – નીલા ચ પીતા ચ કાળા ચ મઞ્જિટ્ઠા ચ લોહિતા ચ અથ અઞ્ઞે ઓદાતાદયો ચાતિ ઇમેસં વસેન

ઉચ્ચાવચવણ્ણાનં તથાભૂતેહિયેવ કિઞ્જક્ખેહિ કેસરેહિ પરિવારિતાનં વિચિત્તસણ્ઠાનાદિતાય વા ઉચ્ચાવચાનં યથાવુત્તવણ્ણવન્તાનં મન્દારવરુક્ખસમ્ભૂતતાય મન્દારવાનં પુપ્ફાનં માલં તેહિ કતં માલાગુણં ત્વં દેવતે અત્તનો સીસે ધારેસિ પિળન્ધસીતિ.

યતો રુક્ખતો તાનિ પુપ્ફાનિ, તેસં વિસેસવણ્ણતાય અનઞ્ઞસાધારણતં દસ્સેતું "**નયિમે અઞ્ઞેસુ કાયેસુ, રુક્ખા સન્તિ સુમેધસે**"તિ વુત્તં. તત્થ **ઇમે**તિ યથાવુત્તવણ્ણસણ્ઠાનાદિયુત્તા પુપ્ફવન્તો રુક્ખા ન સન્તીતિ યોજના. **કાયેસૂ**તિ દેવનિકાયેસુ. **સુમેધસે**તિ સુન્દરપઞ્ઞે.

તત્થ **નીલા**તિ ઇન્દનીલમહાનીલાદિમણિરતનાનં વસેન નીલોભાસા. **પીતા**તિ પુપ્ફરાગકક્કેતનપુલકાદિમણિરતનાનઞ્ચેવ સિઙ્ગીસુવણ્ણસ્સ ચ વસેન પીતોભાસા. **કાળા**તિ અસ્મકઉપલકાદિમણિરતનાનં વસેન કણ્હોભાસા. **મઞ્જિટ્ઠા**તિ જોતિરસગોમુત્તકગોમેદકાદિમણિરતનાનં વસેન મઞ્જિટ્ઠોભાસા. **લોહિતા**તિ પદુમરાગલોહિતઙ્કપવાળરતનાદીનં વસેન લોહિતોભાસા. કેચિ પન નીલાદિપદાનિ ''રુક્ખા''તિ ઇમિના ''નીલા રુક્ખા''તિઆદિના યોજેત્વા વદન્તિ. રુક્ખાપિ હિ નીલાદિવણ્ણેહિ પુપ્ફેહિ સઞ્છન્નત્તા નીલાદિયોગતો નીલાદિવોહારં લભન્તીતિ તેહિ ''નીલા...પે॰... લોહિતા...પે॰... નયિમે અઞ્ઞેસુ કાયેસુ રુક્ખા સન્તિ સુમેધસેતિ, યતો ત્વં ઉચ્ચાવચાનં વણ્ણાનં કિઞ્જક્ખપરિવારિતાનં મન્દારવાનં પુપ્ફાનં માલં ધારેસી''તિ યોજના કાતબ્બા. તત્થ યથાદિટ્ઠે વણ્ણવિસેસયુત્તે પુપ્ફે કિત્તેત્વા તેસં અસાધારણભાવદસ્સનેન રુક્ખાનં આવેનિકભાવદસ્સનં પઠમનયો, રુક્ખાનં અસાધારણભાવદસ્સનેન પુપ્ફાનં આવેનિકભાવદસ્સનં દુતિયનયો. પઠમનયે વણ્ણાદયો સરૂપેન ગહિતા, દુતિયનયે નિસ્સયમુખેનાતિ અયમેતેસં વિસેસો.

૨૦૮. **કેના**તિ કેન પુઞ્ઞકમ્મેન, કાયં તાવતિંસન્તિ યોજના. **પુચ્છિતાચિક્ખા**તિ પુચ્છિતા ત્વં આચિક્ખ કથેહિ.

એવં ભગવતા પુચ્છિતા સા દેવતા ઇમાહિ ગાથાહિ બ્યાકાસિ –

૨૦૯.''ભદ્દિત્થિકાતિ મં અઞ્ઞંસુ, કિમિલાયં ઉપાસિકા;
સદ્ધા સીલેન સમ્પન્ના, સંવિભાગરતા સદા.

૨૧૦.''અચ્છાદનઞ્ચ ભત્તઞ્ચ, સેનાસનં પદીપિયં;
અદાસિં ઉજુભૂતેસુ, વિપ્પસન્નેન ચેતસા.

૨૧૧.''ચાતુદ્દસિં પઞ્ચદસિં, યા ચ પક્ખસ્સ અટ્ઠમી;
પાટિહારિયપક્ખઞ્ચ, અટ્ઠઙ્ગસુસમાગતં.

૨૧૨.''ઉપોસથં ઉપવસિસ્સં, સદા સીલેસુ સંવુતા;
સઞ્ઞમા સંવિભાગા ચ, વિમાનં આવસામહં.

૨૧૩.''પાણાતિપાતા વિરતા, મુસાવાદા ચ સઞ્ઞતા;
થેય્યા ચ અતિચારા ચ, મજ્જપાના ચ આરકા.

૨૧૪.''પઞ્ચસિક્ખાપદે રતા, અરિયસચ્ચાન કોવિદા;

ઉપાસિકા ચક્ખુમતો, અપ્પમાદવિહારિની;
કતાવાસા કતકુસલા તતો ચુતા, સયંપભા અનુવિચરામિ નન્દનં.

૨૧૫.‘‘ભિક્ખૂ ચાહં પરમહિતાનુકમ્પકે, અભોજયિં તપસ્સિયુગં મહામુનિં;
કતાવાસા કતકુસલા તતો ચુતા, સયંપભા અનુવિચરામિ નન્દનં.

૨૧૬.‘‘અટ્ઠઙ્ગિકં અપરિમિતં સુખાવહં, ઉપોસથં સતતમુપાવસિં અહં;
કતાવાસા કતકુસલા તતો ચુતા, સયંપભા અનુવિચરામિ નન્દન’’ન્તિ.

૨૦૯-૨૧૪. તત્થ **ભદ્દિત્થિકાતિ મં અઞ્ઞંસુ, કિમિલાયં ઉપાસિકા**તિ આચારસમ્પત્તિયા સચ્ચકિરિયાય ઉબ્બત્તમાનમહોઘનિવત્તનેન અખણ્ડસીલાતિ સઞ્ઞાતનિચ્છયા ભદ્દા સુન્દરા અયં ઇત્થી, તસ્મા ‘‘ભદ્દિત્થિકા ઉપાસિકા’’તિ ચ મં કિમિલનગરવાસિનો જાનિંસુ. **સદ્ધા સીલેન સમ્પન્ના**તિઆદિ હેટ્ઠા વુત્તનયત્તા ઉત્તાનત્થમેવ.

અપિચ ‘‘સદ્ધા’’તિ ઇમિના સદ્ધાધનં, ‘‘સંવિભાગરતા, અચ્છાદનઞ્ચ ભત્તઞ્ચ, સેનાસનં પદીપિયં. અદાસિં ઉજુભૂતેસુ, વિપ્પસન્નેન ચેતસા’’તિ ઇમિના ચાગધનં , ‘‘સીલેન સમ્પન્ના, ચતુદ્દસિં પઞ્ચદસિં...પે॰... પઞ્ચસિક્ખાપદે રતા’’તિ ઇમિના સીલધનં હિરિધનં ઓત્તપ્પધનઞ્ચ, ‘‘અરિયસચ્ચાન કોવિદા’’તિ ઇમિના સુતધનં પઞ્ઞાધનઞ્ચ દસ્સિતન્તિ સા અત્તનો સત્તવિધઅરિયધનપટિલાભં. ‘‘ઉપાસિકા ચક્ખુમતો...પે॰... અનુવિચરામિ નન્દન’’ન્તિ ઇમિના તસ્સ દિટ્ઠધમ્મિકં સમ્પરાયિકઞ્ચ આનિસંસં વિભાવેતિ. તત્થ **કતાવાસા**તિ નિપ્ફાદિતસુચરિતાવાસા. સુચરિતકમ્મઞ્હિ તદત્તે આયતિઞ્ચ સુખાવાસહેતુતાય ‘‘સુખવિહારસ્સ આવાસો’’તિ વુચ્ચતિ. તેનાહ ‘‘કતકુસલા’’તિ.

૨૧૫. પુબ્બે અનામસિતખેત્તવિસેસં અત્તનો દાનમયં પુઞ્ઞં વત્વા ઇદાનિ તસ્સ આયતનગતતં દસ્સેતું ‘‘**ભિક્ખૂ ચા**’’તિઆદિ વુત્તં. તત્થ **ભિક્ખૂ**તિ અનવસેસભિન્નકિલેસતાય ભિક્ખૂ. **પરમહિતાનુકમ્પકે**તિ પરમં અતિવિય દિટ્ઠધમ્મિકાદિના હિતેન અનુગ્ગાહકે. **અભોજયિ**ન્તિ પણીતેન ભોજનેન ભોજેસિં. **તપસ્સિયુગ**ન્તિ ઉત્તમેન તપસા સબ્બકિલેસમલં તાપેત્વા સમુચ્છિન્દિત્વા ઠિતત્તા તપસ્સિભૂતં યુગં. **મહામુનિ**ન્તિ તતો એવ મહાઇસિભૂતં, મહતો વા અત્તનો વિસયસ્સ મહન્તેનેવ ઞાણેન મુનનતો પરિચ્છિન્દનતો મહામુનિં. સબ્બમેતં દ્વે અગ્ગસાવકે સન્ધાય વદતિ.

૨૧૬. **અપરિમિતં સુખાવહ**ન્તિ અનુનાસિકલોપં અકત્વા વુત્તં. ‘‘યાવઞ્ચિદં, ભિક્ખવે, ન સુકરં અક્ખાનેન પાપુણિતું યાવ સુખા સગ્ગા’’તિ (મ॰ નિ॰ ૩.૨૫૫) વચનતો ભગવતોપિ વચનપથાતીતપરિમાણરહિતસુખનિબ્બત્તકં અત્તનો વા આનુભાવેન અપરિમિતસુખાવહં સુખસ્સ આવહનકં. **સતત**ન્તિ સબ્બકાલં. તં તં ઉપોસથરક્ખણદિવસં અહાપેત્વા, તં તં વા ઉપોસથરક્ખણદિવસં અખણ્ડં કત્વા પરિપુણ્ણં કત્વા સતતં વા સબ્બકાલં સુખાવહન્તિ યોજના. સેસં હેટ્ઠા વુત્તનયમેવ.

અથ ભગવા માતુદેવપુત્તપ્પમુખાનં દસસહસ્સિલોકધાતુવાસીનં દેવબ્રહ્મસઙ્ઘાનં તયો માસે અભિધમ્મપિટકં દેસેત્વા મનુસ્સલોકં આગન્ત્વા ભદ્દિત્થિવિમાનં ભિક્ખૂનં દેસેસિ. સા દેસના સમ્પત્તપરિસાય સાત્થિકા અહોસીતિ.

ભદ્દિત્થિવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૬. સોણદિન્નાવિમાનવણ્ણના

અભિક્કન્તેન વણ્ણેનાતિ સોણદિન્નાવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને. તેન ચ સમયેન નાળન્દાયં સોણદિન્ના નામ એકા ઉપાસિકા સદ્ધા પસન્ના ભિક્ખૂનં ચતૂહિ પચ્ચયેહિ સક્કચ્ચં ઉપટ્ઠહન્તી સુવિસુદ્ધનિચ્ચસીલા અટ્ઠઙ્ગસમન્નાગતં ઉપોસથમ્પિ ઉપવસતિ. સા ધમ્મસવનસપ્પાયં પટિલભિત્વા ઉપનિસ્સયસમ્પન્નતાય ચતુસચ્ચકમ્મટ્ઠાનં પરિબ્રૂહન્તી સોતાપન્ના અહોસિ. અથ અઞ્ઞતરેન રોગેન ફુટ્ઠા કાલં કત્વા તાવતિંસેસુ ઉપ્પજ્જિ. તં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો –

૨૧૭.‘‘અભિક્કન્તેન વણ્ણેન, યા ત્વં તિટ્ઠસિ દેવતે;
ઓભાસેન્તી દિસા સબ્બા, ઓસધી વિય તારકા.

૨૧૮.‘‘કેન તેતાદિસો વણ્ણો, કેન તે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ તે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૨૧૯.‘‘પુચ્છામિ તં દેવિ મહાનુભાવે, મનુસ્સભૂતા કિમકાસિ પુઞ્ઞં;
કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવા, વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ. –

ઇમાહિ તીહિ ગાથાહિ પટિપુચ્છિ.

૨૨૦.‘‘સા દેવતા અત્તમના, મોગ્ગલ્લાનેન પુચ્છિતા;
પઞ્હં પુટ્ઠા વિયાકાસિ, યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં’’.

૨૨૧-૨૨૬.‘‘સોણદિન્નાતિ મં અઞ્ઞંસુ...પે॰... ગોતમસ્સ યસસ્સિનો.
૨૨૭.‘‘તેન મેતાદિસો વણ્ણો...પે॰... વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ. –
દેવતા બ્યાકાસિ. તં સબ્બં હેટ્ઠા વુત્તનયમેવ.

સોણદિન્નાવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૭.ઉપોસથાવિમાનવણ્ણના

અભિક્કન્તેન વણ્ણેનાતિ ઉપોસથાવિમાનં. ઇધ અટ્ઠુપ્પત્તિયં સાકેતે ઉપોસથા નામ એકા ઉપાસિકાતિ અયમેવ વિસેસો, સેસં અનન્તરવિમાનસદિસં. તેન વુત્તં –

૨૨૯-૨૩૧.‘‘અભિક્કન્તેન વણ્ણેન...પે॰...
વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ.

૨૩૨.‘‘સા દેવતા અત્તમના...પે॰... યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં’’.
૨૩૩-૨૩૮.‘‘ઉપોસથાતિ મં અઞ્ઞંસુ, સાકેતાયં ઉપાસિકા...પે॰...
ઉપાસિકા ચક્ખુમતો, ગોતમસ્સ યસસ્સિનો.

૨૩૯.‘‘તેન મેતાદિસો વણ્ણો...પે॰...
વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ. –

દેવતા બ્યાકાસિ. પુન અત્તનો એકં દોસં દસ્સેન્તી –

૨૪૧.‘‘અભિક્ખણં નન્દનં સુત્વા, છન્દો મે ઉદપજ્જથ;
તત્થ ચિત્તં પણિધાય, ઉપપન્નામ્હિ નન્દનં.

૨૪૨.‘‘નાકાસિં સત્થુ વચનં, બુદ્ધસ્સાદિચ્ચબન્ધુનો;
હીને ચિત્તં પણિધાય, સામ્હિ પચ્છાનુતાપિની’’તિ. – દ્વે ગાથા અભાસિ;

૨૩૩. તત્થ **ઉપોસથાતિ મં અઞ્ઞંસૂ**તિ ‘‘ઉપોસથા’’તિ ઇમિના નામેન મં મનુસ્સા જાનિંસુ. **સાકેતાય**ન્તિ સાકેતનગરે.

૨૪૧. **અભિક્ખણ**ન્તિ અભિણ્હં. **નન્દનં સુત્વા**તિ ‘‘તાવતિંસભવને નન્દનવનં નામ એદિસઞ્ચ એદિસઞ્ચા’’તિ તત્થ નાનાવિધં દિબ્બસમ્પત્તિં સુત્વા. **છન્દો**તિ તન્નિબ્બત્તકપુઞ્ઞકમ્મસ્સ કારણભૂતો કુસલચ્છન્દો, તત્રૂપપત્તિયા પત્થનાભૂતો તણ્હાછન્દો વા. **ઉદપજ્જથા**તિ ઉપ્પજ્જિત્થ. **તત્થા**તિ તાવતિંસભવને, નન્દનાપદેસેનપિ હિ તં દેવલોકં વદતિ. **ઉપપન્નામ્હી**તિ ઉપ્પન્ના નિબ્બત્તા અમ્હિ.

૨૪૨. **નાકાસિં સત્થુ વચન**ન્તિ ‘‘નાહં, ભિક્ખવે, અપ્પમત્તકમ્પિ ભવં વણ્ણેમી’’તિઆદિના (અ॰ નિ॰ ૧.૩૨૦-૩૨૧) સત્થારા વુત્તવચનં ન કરિં, ભવેસુ છન્દરાગં ન પજહિન્તિ અત્થો. આદિચ્ચો ગોતમગોત્તો, ભગવાપિ ગોતમગોત્તોતિ સગોત્તતાય વુત્તં ‘‘**બુદ્ધસ્સાદિચ્ચબન્ધુનો**’’તિ. અથ વા આદિચ્ચસ્સ બન્ધુ આદિચ્ચબન્ધુ, ભગવા. તં પટિચ્ચ તસ્સ અરિયાય જાતિયા જાતત્તા આદિચ્ચો વા બન્ધુ એતસ્સ ઓરસપુત્તભાવતોતિ આદિચ્ચબન્ધુ, ભગવા. તથા હિ વુત્તં –

‘‘યો અન્ધકારે તમસી પભઙ્કરો, વેરોચનો મણ્ડલી ઉગ્ગતેજો;
મા રાહુ ગિલી ચરમન્તલિક્ખે, પજં મમં રાહુ પમુઞ્ચ સૂરિય’’ન્તિ. (સં॰ નિ॰ ૧.૯૧);

હીનેતિ લામકે. અત્તનો ભવાભિરતિં સન્ધાય વદતિ. **સામ્હી**તિ સા અમ્હિ.

એવં તાય દેવતાય ભવાભિરતિનિમિત્તે ઉપ્પન્નવિપ્પટિસારે પવેદિતે થેરો ભવસ્સ પરિચ્છિન્નાયુભાવવિભાવનમુખેન આયતિં મનુસ્સત્તભાવે ઠત્વા વટ્ટદુક્ખસ્સ સમતિક્કમો કાતું સુકરો, સબ્બસો ખીણાસવભાવો નામ મહાનિસંસોતિ ચ સમસ્સાસેતું –

૨૪૩.‘‘કીવ ચિરં વિમાનમ્હિ, ઇધ વચ્છસુપોસથે;
દેવતે પુચ્છિતાચિક્ખ, યદિ જાનાસિ આયુનો’’તિ. –

ગાથમાહ. પુન સા –

૨૪૪.‘‘સટ્ઠિ વસ્સસહસ્સાનિ , તિસ્સો ચ વસ્સકોટિયો;
ઇધ ઠત્વા મહામુનિ, ઇતો ચુતા ગમિસ્સામિ;
મનુસ્સાનં સહબ્યત’’ન્તિ. – આહ;

પુન થેરો –

૨૪૫.‘‘મા ત્વં ઉપોસથે ભાયિ, સમ્બુદ્ધેનાસિ બ્યાકતા;
સોતાપન્ના વિસેસયિ, પહીના તવ દુગ્ગતી’’તિ. –

ઇમાય ગાથાય સમુત્તેજેસિ.

૨૪૩-૪. તત્થ **કીવ ચિર**ન્તિ કિત્તકં અદ્ધાનં. **ઇધા**તિ ઇમસ્મિં દેવલોકે, ઇધ વા વિમાનસ્મિં. **આયુ નો**તિ આયુ, **નો**તિ નિપાતમત્તં. આયુનો વા ચિરાચિરભાવં, અથ વા યદિ જાનાસિ આયુનોતિ અત્થો. **મહામુની**તિ થેરં આલપતિ.

૨૪૫. મા ત્વં ઉપોસથે ભાયીતિ ભદ્દે ઉપોસથે ત્વં મા ભાયિ. કસ્મા? યસ્મા **સમ્બુદ્ધેનાસિ બ્યાકતા**. કિન્તિ? **સોતાપન્ના વિસેસયી**તિ. મગ્ગફલસઞ્ઞિતં વિસેસં યાતા અધિગતા, તસ્મા **પહીના તવ** સબ્બાપિ **દુગ્ગતી**તિ ઇમમ્પિ વિસેસં યાતાતિ વિસેસયિ. સેસં વુત્તનયમેવ.

ઉપોસથાવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૮-૯. નિદ્દા-સુનિદ્દાવિમાનવણ્ણના

અટ્ઠમનવમવિમાનાનિ રાજગહનિદાનાનિ. અટ્ઠુપ્પત્તિયં યથાક્કમં ‘‘નિદ્દા નામ ઉપાસિકા…પે॰… ગોતમસ્સ યસસ્સિનો. તેન મેતાદિસો વણ્ણો…પે॰… સુનિદ્દા નામ ઉપાસિકા’’તિ વત્તબ્બં. સેસં વુત્તનયમેવ. ગાથાસુપિ અપુબ્બં નત્થિ. તથા હિ એકચ્ચેસુ પોત્થકેસુ પાળિ પેય્યાલવસેન ઠપિતાતિ. તેન વુત્તં –

૨૪૬.‘‘અભિક્કન્તેન વણ્ણેન…પે॰…
વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ.

૨૪૭.‘‘સા દેવતા અત્તમના…પે॰… યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં’’.
૨૪૮.‘‘નિદ્દાતિ મમં અઞ્ઞંસુ, રાજગહસ્મિં ઉપાસિકા…પે॰…
ગોતમસ્સ યસસ્સિનો.

૨૫૬.‘‘તેન મેતાદિસો વણ્ણો…પે॰…વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ.
૨૫૮.‘‘અભિક્કન્તેન વણ્ણેન…પે॰… સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ.
૨૬૧.‘‘સા દેવતા અત્તમના…પે॰….
૨૬૨.‘‘સુનિદ્દાતિ મં અઞ્ઞંસુ, રાજગહસ્મિં ઉપાસિકા…પે॰…
ગોતમસ્સ યસસ્સિનો.

૨૬૮.‘‘તેન મેતાદિસો વણ્ણો…પે॰…
વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ.

નિદ્દા-સુનિદ્દાવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૦. પઠમભિક્ખાદાયિકાવિમાનવણ્ણના

અભિક્કન્તેન વણ્ણેનાતિ ભિક્ખાદાયિકાવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને. તેન ચ સમયેન ઉત્તરમધુરાયં અઞ્ઞતરા ઇત્થી ખીણાયુકા હોતિ અપાયે ઉપ્પજ્જનારહા. ભગવા પચ્ચૂસવેલાયં મહાકરુણાસમાપત્તિતો વુટ્ઠાય લોકં વોલોકેન્તો તં ઇત્થિં અપાયે ઉપ્પજ્જનારહં દિસ્વા મહાકરુણાય સઞ્ચોદિતમાનસો તં સુગતિયં પતિટ્ઠાપેતુકામો એકો અદુતિયો મધુરં અગમાસિ. ગન્ત્વા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરં આદાય બહિનગરં પિણ્ડાય પાવિસિ. તેન સમયેન સા ઇત્થી ગેહે આહારં સમ્પાદેત્વા એકમન્તે પટિસામેત્વા ઘટં ગહેત્વા ઉદકતિત્થં ગન્ત્વા ન્હાયિત્વા ઘટેન ઉદકં ગહેત્વા અત્તનો ગેહં ગચ્છન્તી અન્તરામગ્ગે ભગવન્તં પસ્સિત્વા ''અપિ, ભન્તે, પિણ્ડો લદ્ધો''તિ વત્વા ''લભિસ્સામી''તિ ચ ભગવતા વુત્તે અલદ્ધભાવં ઞત્વા ઘટં ઠપેત્વા ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા ''અહં, ભન્તે, પિણ્ડપાતં દસ્સામિ, અધિવાસેથા''તિ આહ. અધિવાસેસિ ભગવા તુણ્હીભાવેન. સા ભગવતો અધિવાસનં વિદિત્વા પઠમતરં ગન્ત્વા સિત્તસમ્મટ્ઠે પદેસે આસનં પઞ્ઞાપેત્વા ભગવતો પવેસનં ઉદિક્ખમાના અટ્ઠાસિ. ભગવા ગેહં પવિસિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. અથ સા ભગવન્તં ભોજેસિ. ભગવા કતભત્તકિચ્ચો ઓનીતપત્તપાણી તસ્સા અનુમોદનં કત્વા પક્કામિ. સા અનુમોદનં સુત્વા અનપ્પકં પીતિસોમનસ્સં પટિસંવેદેન્તી યાવ ચક્ખુપથસમતિક્કમા બુદ્ધારમ્મણં પીતિં અવિજહન્તી નમસ્સમાના અટ્ઠાસિ. સા કતિપયદિવસાતિક્કમેનેવ કાલં કત્વા તાવતિંસભવને નિબ્બત્તિ, અચ્છરાસહસ્સઞ્ચસ્સા પરિવારો અહોસિ. તં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો –

૨૭૦.''અભિક્કન્તેન વણ્ણેન…પે॰… ઓસધી વિય તારકા.

૨૭૧.''કેન તેતાદિસો વણ્ણો…પે॰…
વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ. – ગાથાહિ પુચ્છિ;

૨૭૩.''સા દેવતા અત્તમના…પે॰… યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં''.

૨૭૪.''અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતા,
પુરિમાય જાતિયા મનુસ્સલોકે.

૨૭૫.''અદ્દસં વિરજં બુદ્ધં, વિપ્પસન્નમનાવિલં;
તસ્સ અદાસહં ભિક્ખં, પસન્ના સેહિ પાણિભિ.

૨૭૬.''તેન મેતાદિસો વણ્ણો…પે॰…
વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ. –

દેવતા બ્યાકાસિ. સેસં સબ્બં હેટ્ઠા વુત્તનયત્તા ઉત્તાનત્થમેવ.

પઠમભિક્ખાદાયિકાવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૧. દુતિયભિક્ખાદાયિકાવિમાનવણ્ણના

અભિક્કન્તેન વણ્ણેનાતિ દુતિયભિક્ખાદાયિકાવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા રાજગહે વિહરતિ . તત્થ અઞ્ઞતરા ઇત્થી સદ્ધા પસન્ના અઞ્ઞતરં ખીણાસવત્થેરં પિણ્ડાય ચરન્તં દિસ્વા અત્તનો ગેહં પવેસેત્વા ભોજનં

અદાસિ. સા અપરેન સમયેન કાલં કત્વા તાવતિંસભવને નિબ્બત્તિ. સેસં અનન્તરવિમાનસદિસમેવ.

૨૭૮.‘‘અભિક્કન્તેન વણ્ણેન...પે॰... સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ.

૨૮૧.‘‘સા દેવતા અત્તમના...પે॰... યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં’’.

૨૮૨.‘‘અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતા...પે॰...
વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ.

દુતિયભિક્ખાદાયિકાવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

ઇતિ પરમત્થદીપનિયા ખુદ્દક-અટ્ઠકથાય વિમાનવત્થુસ્મિં

એકાદસવત્થુપટિમણ્ડિતસ્સ દુતિયસ્સ ચિત્તલતાવગ્ગસ્સ

અત્થવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩. પારિચ્છત્તકવગ્ગો

૧. ઉળારવિમાનવણ્ણના

પારિચ્છત્તકવગ્ગે **ઉળારો તે યસો વણ્ણો**તિ ઉળારવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. તેન સમયેન રાજગહે આયસ્મતો મહામોગ્ગલ્લાનસ્સ ઉપટ્ઠાકકુલે એકા દારિકા દાનજ્ઝાસયા દાનસંવિભાગરતા અહોસિ. સા યં તસ્મિં ગેહે પુરેભત્તં ખાદનીયભોજનીયં ઉપ્પજ્જતિ, તત્થ અત્તના લદ્ધપટિવીસતો ઉપડ્ઢં દેતિ, ઉપડ્ઢં અત્તના પરિભુઞ્જતિ, અદત્વા પન ન ભુઞ્જતિ, દક્ખિણેય્યે અપસ્સન્તીપિ ઠપેત્વા દિટ્ઠકાલે દેતિ, યાચકાનમ્પિ દેતિયેવ. અથસ્સા માતા ‘‘મમ ધીતા દાનજ્ઝાસયા દાનસંવિભાગરતા’’તિ હટ્ઠતુટ્ઠા તસ્સા દિગુણં ભાગં દેતિ. દેન્તી ચ એકસ્મિં ભાગે તાય સંવિભાગે કતે પુન અપરં દેતિ, સા તતોપિ સંવિભાગં કરોતિયેવ.

એવં ગચ્છન્તે કાલે તં વયપ્પત્તં માતાપિતરો તસ્મિંયેવ નગરે અઞ્ઞતરસ્મિં કુલે કુમારસ્સ અદંસુ. તં પન કુલં મિચ્છાદિટ્ઠિકં હોતિ અસ્સદ્ધં અપ્પસન્નં . અથાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો રાજગહે સપદાનં પિણ્ડાય ચરમાનો તસ્સા દારિકાય સસુરસ્સ ગેહદ્વારે અટ્ઠાસિ. તં દિસ્વા સા દારિકા પસન્નચિત્તા ‘‘પવિસથ ભન્તે’’તિ પવેસેત્વા વન્દિત્વા સસ્સુયા ઠપિતં પૂવં તં અપસ્સન્તી ‘‘તસ્સા કથેત્વા અનુમોદાપેસ્સામી’’તિ વિસ્સાસેન ગહેત્વા થેરસ્સ અદાસિ, થેરો અનુમોદનં કત્વા પક્કામિ. દારિકા ‘‘તુમ્હેહિ ઠપિતં પૂવં મહામોગ્ગલ્લાનત્થેરસ્સ અદાસિ’’ન્તિ સસ્સુયા કથેસિ. સા તં સુત્વા ‘‘કિન્નામિદં પાગબ્ભિયં, અયં મમ સન્તકં અનાપુચ્છિત્વાવ સમણસ્સ અદાસી’’તિ તં કટતટાયમાના કોધાભિભૂતા યુત્તાયુત્તં અચિન્તેન્તી પુરતો ઠિતં મુસલખણ્ડં ગહેત્વા અંસકૂટે પહરિ. સા સુખુમાલતાય પરિક્ખીણાયુકતાય ચ તેનેવ પહારેન બલવદુક્ખાભિભૂતા હુત્વા કતિપાહેનેવ કાલં કત્વા તાવતિંસેસુ નિબ્બત્તિ. તસ્સા સતિપિ અઞ્ઞસ્મિં સુચરિતકમ્મે થેરસ્સ કતદાનમેવ સાતિસયં હુત્વા ઉપટ્ઠાસિ. તં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ ગન્ત્વા –

૨૮૬.‘‘ઉળારો તે યસો વણ્ણો, સબ્બા ઓભાસતે દિસા;

નારિયો નચ્ચન્તિ ગાયન્તિ, દેવપુત્તા અલઙ્કતા.

૨૮૭.‘‘મોદેન્તિ પરિવારેન્તિ, તવ પૂજાય દેવતે;
સોવણ્ણાનિ વિમાનાનિ, તવિમાનિ સુદસ્સને.

૨૮૮.‘‘તુવંસિ ઇસ્સરા તેસં, સબ્બકામસમિદ્ધિની;
અભિજાતા મહન્તાસિ, દેવકાયે પમોદસિ;
દેવતે પુચ્છિતાચિક્ખ, કિસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલ’’ન્તિ. –

તીહિ ગાથાહિ પુચ્છિ.

૨૮૬. તત્થ **યસો**તિ પરિવારો. **વણ્ણો**તિ વણ્ણનિભા સરીરોભાસો. ‘‘ઉળારો’’તિ પન વિસેસેત્વા વુત્તત્તા તસ્સા દેવતાય પરિવારસમ્પત્તિ ચ વણ્ણસમ્પત્તિ ચ વુત્તા હોતિ. તાસુ ‘‘ઉળારો તે વણ્ણો’’તિ સઙ્ખેપતો વુત્તં વણ્ણસમ્પત્તિં વિસયવસેન વિત્થારતો દસ્સેતું ‘‘સબ્બા ઓભાસતે દિસા’’તિ વત્વા ‘‘ઉળારો તે યસો’’તિ વુત્તં પરિવારસમ્પત્તિં વત્થુવસેન વિત્થારતો દસ્સેતું ‘‘નારિયો નચ્ચન્તી’’તિઆદિ વુત્તં. તત્થ **સબ્બા ઓભાસતે દિસા**તિ સબ્બાસુ દિસાસુ વિજ્જોતતે, સબ્બા વા દિસા ઓભાસયતે, વિજ્જોતયતીતિ અત્થો. ‘‘ઓભાસતે’’તિ પદસ્સ ‘‘ઓભાસન્તે’’તિ કેચિ વચનવિપલ્લાસેન અત્થં વદન્તિ, તેહિ ‘‘વણ્ણેના’’તિ વિભત્તિ વિપરિણામેતબ્બા. વણ્ણેનાતિ ચ હેતુમ્હિ કરણવચનં, વણ્ણેન હેતુભૂતેનાતિ અત્થો. ‘‘સબ્બા દિસા’’તિ ચ જાતિવસેન દિસાસામઞ્ઞે અપેક્ખિતે વચનવિપલ્લાસેનપિ પયોજનં નત્થિ. **નારિયો**તિ એત્થાપિ ‘‘અલઙ્કતા’’તિ પદં આનેત્વા સમ્બન્ધિતબ્બં. **દેવપુત્તા**તિ એત્થ ચ-સદ્દો લુત્તનિદ્દિટ્ઠો. તેન નારિયો દેવપુત્તા ચાતિ સમુચ્ચયો વેદિતબ્બો.

૨૮૭. મોદેન્તીતિ પમોદયન્તિ. **પૂજાયા**તિ પૂજનત્થં પૂજાનિમિત્તં વા, નચ્ચન્તિ ગાયન્તીતિ યોજના. **તવિમાની**તિ તવ ઇમાનિ.

૨૮૮. સબ્બકામસમિદ્ધિનીતિ સબ્બેહિ પઞ્ચહિ કામગુણેહિ, સબ્બેહિ વા તયા કામિતેહિ ઇચ્છિતેહિ વત્થૂહિ સમિદ્ધા. **અભિજાતા**તિ સુજાતા. **મહન્તાસી**તિ મહતી મહાનુભાવા અસિ. **દેવકાયે પમોદસી**તિ ઇમસ્મિં દેવનિકાયે દિબ્બસમ્પત્તિહેતુકેન પરમેન પમોદનેન પમોદસિ.

એવં થેરેન પુચ્છિતા સા દેવતા તમત્થં વિસ્સજ્જેસિ –

૨૮૯.‘‘અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતા, પુરિમાય જાતિયા મનુસ્સલોકે;
દુસ્સીલકુલે સુણિસા અહોસિં, અસ્સદ્ધેસુ કદરિયેસુ અહં.

૨૯૦.‘‘સદ્ધા સીલેન સમ્પન્ના, સંવિભાગરતા સદા;
પિણ્ડાય ચરમાનસ્સ, અપૂવં તે અદાસહં.

૨૯૧.‘‘તદાહં સસ્સુયાચિક્ખિં, ‘સમણો આગતો ઇધ;
તસ્સ અદાસહં પૂવં, પસન્ના સેહિ પાણિભિ’.

૨૯૨.“ઇતિસ્સા સસ્સુ પરિભાસિ, અવિનીતાસિ ત્વં વધુ;
ન મં સમ્પુચ્છિતું ઇચ્છિ, ‘સમણસ્સ દદામહં’.

૨૯૩.“તતો મે સસ્સુ કુપિતા, પહાસિ મુસલેન મં;
કૂટઙ્ગચ્છિ અવધિ મં, નાસક્ખિં જીવિતું ચિરં.

૨૯૪.“અહં કાયસ્સ ભેદા, વિપ્પમુત્તા તતો ચુતા;
દેવાનં તાવતિંસાનં, ઉપપન્ના સહબ્યતં.

૨૯૫.“તેન મેતાદિસો વણ્ણો…પે॰…
વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ.

૨૮૯. તત્થ **અસ્સદ્ધેસૂ**તિ રતનત્તયસદ્ધાય કમ્મફલસદ્ધાય ચ અભાવેન અસ્સદ્ધેસુ, થદ્ધમચ્છરિયતાય **કદરિયેસુ** સસ્સુઆદીસુ અહં સદ્ધા સીલેન સમ્પન્ના અહોસિન્તિ યોજના.

૨૯૦-૧. **અપૂવ**ન્તિ કપલ્લપૂવં. **તે**તિ નિપાતમત્તં. **સસ્સુયા આચિક્ખિં** ગહિતભાવઞાપનત્થઞ્ચ અનુમોદનત્થઞ્ચાતિ અધિપ્પાયો.

૨૯૨. **ઇતિસ્સા**તિ એત્થ **અસ્સા**તિ નિપાતમત્તં. **સમણસ્સ દદામહ**ન્તિ અહં સમણસ્સ અપૂવં દદામીતિ. યસ્મા ન મં સમ્પુચ્છિતું ઇચ્છિ, તસ્મા ત્વં વધુ અવિનીતાસીતિ સસ્સુ પરિભાસીતિ યોજના.

૨૯૩. **પહાસી**તિ પહરિ. **કૂટઙ્ગચ્છિ અવધિ મ**ન્તિ એત્થ **કૂટ**ન્તિ અંસકૂટં વુત્તં પુરિમપદલોપેન, કૂટમેવ અઙ્ગન્તિ કૂટઙ્ગં, તં છિન્દતીતિ કૂટઙ્ગચ્છિ. એવં કોધાભિભૂતા હુત્વા મં અવધિ, મમ અંસકૂટં છિન્દિ, તેનેવ ઉપક્કમેન મતત્તા મં મારેસીતિ અત્થો. તેનાહ “**નાસક્ખિં જીવિતું ચિર**”ન્તિ.

૨૯૪. **વિપ્પમુત્તા**તિ તતો દુક્ખતો સુટ્ઠુ મુત્તા. સેસં વુત્તનયમેવ.

ઉળારવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨. ઉચ્છુદાયિકાવિમાનવણ્ણના

ઓભાસયિત્વા પથવિં સદેવકન્તિ ઉચ્છુદાયિકાવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા રાજગહે વિહરતીતિઆદિ સબ્બં અનન્તરવિમાને વુત્તસદિસં. અયં પન વિસેસો – ઇધ ઉચ્છુ દિન્ના, સસ્સુયા ચ પીઠકેન પહટા, તઙ્ખણઞ્ઞેવ મતા તાવતિંસેસુ ઉપ્પન્ના, તસ્સંયેવ રત્તિયં થેરસ્સ ઉપટ્ઠાનં આગતા, કેવલકપ્પં ગિજ્ઝકૂટં ચન્દો વિય સૂરિયો વિય ચ ઓભાસેન્તી થેરં વન્દિત્વા પઞ્જલિકા નમસ્સમાના એકમન્તં અટ્ઠાસિ. અથ નં થેરો –

૨૯૬.“ઓભાસયિત્વા પથવિં સદેવકં, અતિરોચસિ ચન્દિમસૂરિયા વિય;
સિરિયા ચ વણ્ણેન યસેન તેજસા, બ્રહ્માવ દેવે તિદસે સહિન્દકે.

૨૯૭.“પુચ્છામિ તં ઉપ્પલમાલધારિની, આવેળિની કઞ્ચનસન્નિભત્તચે;

અલઙ્કતે ઉત્તમવત્થધારિની, કા ત્વં સુભે દેવતે વન્દસે મમં.

૨૯૮.“કિં ત્વં પુરે કમ્મમકાસિ અત્તના, મનુસ્સભૂતા પુરિમાય જાતિયા;
દાનં સુચિણ્ણં અથ સીલસંયમં, કેનૂપપન્ના સુગતિં યસસ્સિની;
દેવતે પુચ્છિતાચિક્ખ, કિસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલ”ન્તિ. –

ઇમાહિ ગાથાહિ પુચ્છિ.

૨૯૬-૭. તત્થ **ઓભાસયિત્વા પથવિં સદેવક**ન્તિ ચન્દિમસૂરિયરસ્મિસમ્મિસ્સેહિ સિનેરુપસ્સવિનિગ્ગતેહિ પભાવિસરેહિ વિજ્જોતયમાનતાય દેવેન આકાસેન સહાતિ સદેવકં ઉપગતભૂમિભાગભૂતં ઇમં પથવિં વિજ્જોતેત્વા, એકોભાસં એકપજ્જોતં કત્વાતિ અત્થો. ઓભાસયિત્વા પથવિં ચન્દિમસૂરિયા વિયાતિ યોજના. **અતિરોચસી**તિ અતિક્કમિત્વા રોચસિ. તં પન અતિરોચનં કેન કિં વિય કેન વાતિ આહ “**સિરિયા**”તિઆદિ. તત્થ **સિરિયા**તિ સોભગ્ગાદિસોભાવિસેસેન. **તેજસા**તિ અત્તનો આનુભાવેન. **આવેળિની**તિ રતનમયપુપ્ફાવેળવતી.

એવં થેરેન પુચ્છિતા દેવતા ઇમાહિ ગાથાહિ વિસ્સજ્જેસિ –

૨૯૯.“ઇદાનિ ભન્તે ઇમમેવ ગામં, પિણ્ડાય અમ્હાકં ઘરં ઉપાગમિ;
તતો તે ઉચ્છુસ્સ અદાસિ ખણ્ડિકં, પસન્નચિત્તા અતુલાય પીતિયા.

૩૦૦.“સસ્સુ ચ પચ્છા અનુયુઞ્જતે મમં, કહં નુ ઉચ્છું વધુકે અવાકિરિ;
ન છડ્ડિતં નો પન ખાદિતં મયા, સન્તસ્સ ભિક્ખુસ્સ સયં અદાસહં.

૩૦૧.“તુય્હં ન્વિદં ઇસ્સરિયં અથો મમ, ઇતિસ્સા સસ્સુ પરિભાસતે મમં;
પીઠં ગહેત્વા પહારં અદાસિ મે, તતો ચુતા કાલકતામ્હિ દેવતા.

૩૦૨.“તદેવ કમ્મં કુસલં કતં મયા, સુખઞ્ચ કમ્મં અનુભોમિ અત્તના;
દેવેહિ સદ્ધિં પરિચારયામહં, મોદામહં કામગુણેહિ પઞ્ચહિ.

૩૦૩.“તદેવ કમ્મં કુસલં કતં મયા, સુખઞ્ચ કમ્મં અનુભોમિ અત્તના;
દેવિન્દગુત્તા તિદસેહિ રક્ખિતા, સમપ્પિતા કામગુણેહિ પઞ્ચહિ.

૩૦૪.“એતાદિસં પુઞ્ઞફલં અનપ્પકં, મહાવિપાકા મમ ઉચ્છુદક્ખિણા;
દેવેહિ સદ્ધિં પરિચારયામહં, મોદામહં કામગુણેહિ પઞ્ચહિ.

૩૦૫.“એતાદિસં પુઞ્ઞફલં અનપ્પકં, મહાજુતિકા મમ ઉચ્છુદક્ખિણા;
દેવિન્દગુત્તા તિદસેહિ રક્ખિતા, સહસ્સનેત્તોરિવ નન્દને વને.

૩૦૬.“તુવઞ્ચ ભન્તે અનુકમ્પકં વિદું, ઉપેચ્ચ વન્દિં કુસલઞ્ચ પુચ્છિસં;
તતો તે ઉચ્છુસ્સ અદાસિ ખણ્ડિકં, પસન્નચિત્તા અતુલાય પીતિયા”તિ.

૨૯૯. તત્થ **ઇદાની**તિ અનન્તરાતીતદિવસત્તા આહ, અધુનાતિ અત્થો. **ઇમમેવ ગામન્તિ** ઇમસ્મિંયેવ ગામે, રાજગહં સન્ધાય વદતિ. વુત્તઞ્હિ ''ગામોપિ નિગમોપિ નગરમ્પિ 'ગામો' ઇચ્ચેવ વુચ્ચતી''તિ. ભુમ્મત્થે ચેતં ઉપયોગવચનં. **ઉપાગમી**તિ ઉપગતો અહોસિ. **અતુલાયા**તિ અનુપમાય, અપ્પમાણાય વા.

૩૦૦. અવાકિરીતિ અપનેસિ છડ્ડેસિ, વિનાસેસિ વા. **સન્તસ્સા**તિ સાધુરૂપસ્સ સન્તકિલેસસ્સ પરિસ્સમમપ્પત્તસ્સ વા.

૩૦૧. તુય્હં નૂતિ **નુ**-સદ્દો અનત્તમનતાસૂચને નિપાતો, સો ''મમા''તિ એત્થાપિ આનેત્વા યોજેતબ્બો ''મમ નૂ''તિ. **ઇદં ઇસ્સરિયન્તિ** ગેહે આધિપચ્ચં સન્ધાયાહ. **તતો ચુતા**તિ તતો મનુસ્સલોકતો ચુતા. યસ્મા ઠિતટ્ઠાનતો અપગતાપિ ''ચુતા''તિ વુચ્ચતિ, તસ્મા ચુતિં વિસેસેતું ''**કાલકતા**''તિ વુત્તં. કાલકતાપિ ચ ન યત્થ કત્થચિ નિબ્બત્તા, અપિચ ખો દેવત્તં ઉપગતાતિ દસ્સેન્તી આહ ''**અમ્હિ દેવતા**''તિ.

૩૦૨. તદેવ કમ્મં કુસલં કતં મયાતિ તદેવ ઉચ્છુખણ્ડદાનમત્તં કુસલં કમ્મં કતં મયા, અઞ્ઞં ન જાનામીતિ અત્થો. **સુખઞ્ચ કમ્મન્તિ** સુખઞ્ચ કમ્મફલં. કમ્મફલઞ્હિ ઇધ ''કમ્મ''ન્તિ વુત્તં ઉત્તરપદલોપેન, કારણોપચારેન વા ''કુસલાનં, ભિક્ખવે, ધમ્માનં સમાદાનહેતુ એવમિદં પુઞ્ઞં પવડ્ઢતિ (દી॰ નિ॰ ૩.૮૦). અનુભોમિ સકં પુઞ્ઞ''ન્તિ (વિ॰ વ॰ ૧૩૩) ચ આદીસુ વિય. કમ્મન્તિ વા કરણત્થે ઉપયોગવચનં, કમ્મેનાતિ અત્થો. કમ્મે વા ભવં કમ્મં યથા કમ્મન્તિ. અથ વા કામેતબ્બતાય કમ્મં. તઞ્હિ સુખરજનીયભાવતો કામૂપસંહિતં કામેતબ્બન્તિ કમનીયં. **અત્તના**તિ અત્તના એવ, સયંવસિતાય સેરિભાવેન સયમેવાતિ અત્થો. **પરિચારયામહં અત્તાનન્તિ** પુરિમગાથાય ''અત્તના''તિ વુત્તં પદં વિભત્તિવિપરિણામેન ''અત્તાન''ન્તિ યોજેતબ્બં.

૩૦૩-૫. દેવિન્દગુત્તાતિ દેવિન્દેન સક્કેન ગુત્તા, દેવિન્દો વિય વા ગુત્તા મહાપરિવારતાય. **સમપ્પિતા**તિ સુટ્ઠુ અપ્પિતા સમન્નાગતા. **મહાવિપાકા**તિ વિપુલફલા. **મહાજુતિકા**તિ મહાતેજા, મહાનુભાવાતિ અત્થો.

૩૦૬. તુવન્તિ તં. **અનુકમ્પકન્તિ** કારુણિકં. **વિદુન્તિ** સપ્પઞ્ઞં, સાવકપારમિયા મત્થકં પત્તન્તિ અત્થો. **ઉપેચ્ચા**તિ ઉપગન્ત્વા. **વન્દિન્તિ** પઞ્ચપતિટ્ઠિતેન અભિવાદયિં. **કુસલઞ્ચ** આરોગ્ય **પુચ્છિસં** અપુચ્છિં, **અતુલાય પીતિયા** ઇદઞ્ચ કુસલં અનુસ્સરામીતિ અધિપ્પાયો. સેસં હેટ્ઠા વુત્તનયમેવ.

ઉચ્છુદાયિકાવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩. પલ્લઙ્કવિમાનવણ્ણના

પલ્લઙ્કસેટ્ઠે મણિસોણ્ણચિત્તેતિ પલ્લઙ્કવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને. તેન ચ સમયેન સાવત્થિયં અઞ્ઞતરસ્સ ઉપાસકસ્સ ધીતા કુલપદેસાદિના સદિસસ્સ તત્થેવ અઞ્ઞતરસ્સ કુલપુત્તસ્સ દિન્ના, સા ચ હોતિ અક્કોધના સીલાચારસમ્પન્ના પતિદેવતા સમાદિન્નપઞ્ચસીલા, ઉપોસથે સક્કચ્ચં ઉપોસથસીલાનિ ચ રક્ખતિ. સા અપરભાગે કાલં કત્વા તાવતિંસેસુ ઉપ્પજ્જિ. તં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનત્થેરો હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ ગન્ત્વા –

૩૦૭.''પલ્લઙ્કસેટ્ઠે મણિસોણ્ણચિત્તે, પુપ્ફાભિકિણ્ણે સયને ઉળારે;
તત્થચ્છસિ દેવિ મહાનુભાવે, ઉચ્ચાવચા ઇદ્ધિ વિકુબ્બમાના.

૩૦૮.“ઇમા ચ તે અચ્છરાયો સમન્તતો, નચ્ચન્તિ ગાયન્તિ પમોદયન્તિ;
દેવિદ્ધિપત્તાસિ મહાનુભાવે, મનુસ્સભૂતા કિમકાસિ પુઞ્ઞં;
કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવા, વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી”તિ. –

ગાથાહિ પુચ્છિ.

સાપિસ્સ ઇમાહિ ગાથાહિ બ્યાકાસિ –

૩૦૯.“અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતા, અડ્ઢે કુલે સુણિસા અહોસિં;
અક્કોધના ભત્તુ વસાનુવત્તિની, ઉપોસથે અપ્પમત્તા અહોસિં.

૩૧૦.“મનુસ્સભૂતા દહરા અપાપિકા, પસન્નચિત્તા પતિમાભિરાધયિં;
દિવા ચ રત્તો ચ મનાપચારિની, અહં પુરે સીલવતી અહોસિં.

૩૧૧.“પાણાતિપાતા વિરતા અચોરિકા, સંસુદ્ધકાયા સુચિબ્રહ્મચારિની;
અમજ્જપા નો ચ મુસા અભાણિં, સિક્ખાપદેસુ પરિપૂરકારિની.

૩૧૨.“ચાતુદ્દસિં પઞ્ચદસિં, યા ચ પક્ખસ્સ અટ્ઠમી;
પાટિહારિયપક્ખઞ્ચ, પસન્નમાનસા અહં.

૩૧૩.“અટ્ઠઙ્ગુપેતં અનુધમ્મચારિની, ઉપોસથં પીતિમના ઉપાવસિં;
ઇમઞ્ચ અરિયં અટ્ઠઙ્ગવરેહુપેતં, સમાદિયિત્વા કુસલં સુખુદ્રયં;
પતિમ્હિ કલ્યાણી વસાનુવત્તિની, અહોસિં પુબ્બે સુગતસ્સ સાવિકા.

૩૧૪.“એતાદિસં કુસલં જીવલોકે, કમ્મં કરિત્વાન વિસેસભાગિની;
કાયસ્સ ભેદા અભિસમ્પરાયં, દેવિદ્ધિપત્તા સુગતિમ્હિ આગતા.

૩૧૫.“વિમાનપાસાદવરે મનોરમે, પરિવારિતા અચ્છરાસઙ્ગણેન;
સયંપભા દેવગણા રમેન્તિ મં, દીઘાયુકિં દેવવિમાનમાગત”ન્તિ.

૩૦૭. તત્થ **પલ્લઙ્કસેટ્ઠે**તિ પલ્લઙ્કવરે ઉત્તમપલ્લઙ્કે. તંયેવસ્સ સેટ્ઠતં દસ્સેતું “**મણિસોણ્ણચિત્તે**”તિ વુત્તં, વિવિધરતનરંસિજાલસમુજ્જલેહિ મણીહિ ચેવ સુવણ્ણેન ચ વિચિત્તે “તત્થા”તિ “સયને”તિ ચ વુત્તે સયિતબ્બટ્ઠાનભૂતે પલ્લઙ્કસેટ્ઠે.

૩૦૮. **તે**તિ તુય્હં સમન્તતો. “પમોદયન્તી”તિ પદં પન અપેક્ખિત્વા “ત”ન્તિ વિભત્તિ વિપરિણામેતબ્બા. **પમોદયન્તી**તિ વા પમોદનં કરોન્તિ, પમોદનં તુય્હં ઉપ્પાદેન્તીતિ અત્થો.

૩૧૦. **દહરા અપાપિકા**તિ દહરાપિ અપાપિકા. “દહરાસુ પાપિકા”તિ વા પાઠો, સોયેવત્થો. “દહરસ્સાપાપિકા”તિપિ પઠન્તિ, દહરસ્સ સામિકસ્સ અપાપિકા, સક્કચ્ચં ઉપટ્ઠાનેન અનતિચરિયાય ચ ભદ્દિકાતિ અત્થો. તેન વુત્તં “**પસન્નચિત્તા**”તિઆદિ. **અભિરાધયિ**ન્તિ આરાધેસિં. **રત્તો**તિ રત્તિયં.

૩૧૧. અચોરિકાતિ ચોરિયરહિતા, અદિન્નાદાના પટિવિરતાતિ અત્થો. ‘‘વિરતા ચ ચોરિયા’’તિપિ પાઠો, થેય્યતો ચ વિરતાતિ અત્થો . **સંસુદ્ધકાયા**તિ પરિસુદ્ધકાયકમ્મન્તતાય સમ્મદેવ સુદ્ધકાયા, તતો એવ **સુચિબ્રહ્મચારિની** સામિકતો અઞ્ઞત્થ અબ્રહ્મચરિયાસમ્ભવતો. તથા હિ વુત્તં –

‘‘મયઞ્ચ ભરિયા નાતિક્કમામ,
અમ્હેપિ ભરિયા નાતિક્કમન્તિ;
અઞ્ઞત્ર તાહિ બ્રહ્મચરિયં ચરામ,
તસ્મા હિ અમ્હં દહરા નિ મિય્યરે’’તિ. (જા॰ ૧.૧૦.૯૭);

અથ વા **સુચિબ્રહ્મચારિની**તિ સુચિનો સુદ્ધસ્સ બ્રહ્મસ્સ સેટ્ઠસ્સ ઉપોસથસીલસ્સ, મગ્ગબ્રહ્મચરિયસ્સ વા અનુરૂપસ્સ પુબ્બભાગબ્રહ્મચરિયસ્સ વસેન સુચિબ્રહ્મચારિની.

૩૧૩. અનુધમ્મચારિનીતિ અરિયાનં ધમ્મસ્સ અનુધમ્મં ચરણસીલા. ઇમઞ્ચ અનન્તરં વુત્તં નિદ્દોસતાય **અરિયં, અટ્ઠઙ્ગવરેહિ** અટ્ઠહિ ઉત્તમઙ્ગેહિ અરિયત્તા એવ વા **અરિયટ્ઠઙ્ગવરેહિ ઉપેતં** આરોગ્યટ્ઠેન અનવજ્જટ્ઠેન ચ **કુસલં** સુખવિપાકતાય સુખાનિસંસતાય ચ **સુખુદ્રયં ઉપાવસિ**ન્તિ યોજના.

૩૧૪. વિસેસભાગિનીતિ વિસેસસ્સ દિબ્બસ્સ સમ્પત્તિભવસ્સ ભાગિની. **સુગતિમ્હિ આગતા**તિ સુગતિં આગતા ઉપગતા, સુગતિમ્હિ વા સુગતિયં દિબ્બસમ્પત્તિયં આગતા. ‘‘સુગતિઞ્હિ આગતા’’તિપિ પાઠો. તત્થ **હી**તિ નિપાતમત્તં, હેતુઅત્થો વા, યસ્મા સુગતિં આગતા, તસ્મા વિસેસભાગિનીતિ યોજના.

૩૧૫. વિમાનપાસાદવરેતિ વિમાનેસુ ઉત્તમપાસાદે, વિમાનસઙ્ખાતે વા અગ્ગપાસાદે, વિમાને વા વિગતમાને અપ્પમાણે મહન્તે વરપાસાદે **પરિવારિતા અચ્છરાસઙ્ગણેન સયંપભા** પમોદામિ, ‘‘અમ્હી’’તિ વા પદં આનેત્વા યોજેતબ્બં. **દીઘાયુકિ**ન્તિ હેટ્ઠિમેહિ દેવેહિ દીઘતરાયુકતાય તત્રૂપપન્નેહિ અનપ્પાયુકતાય ચ દીઘાયુકિં **મં** યથાવુત્તં **દેવવિમાનમાગતં** ઉપગતં **દેવગણા રમેન્તી**તિ યોજના. સેસં વુત્તનયમેવ.

પલ્લઙ્કવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪. લતાવિમાનવણ્ણના

લતા ચ સજ્જા પવરા ચ દેવતાતિ લતાવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને. તેન ચ સમયેન સાવત્થિવાસિનો અઞ્ઞતરસ્સ ઉપાસકસ્સ ધીતા લતા નામ પણ્ડિતા બ્યત્તા મેધાવિની પતિકુલં ગતા ભત્તુ સસ્સુસસુરાનઞ્ચ મનાપચારિની પિયવાદિની પરિજનસ્સ સઙ્ગહકુસલા ગેહે કુટુમ્બભારસ્સ નિત્થરણસમત્થા અક્કોધના સીલાચારસમ્પન્ના દાનસંવિભાગરતા અખણ્ડપઞ્ચસીલા ઉપોસથરક્ખણે ચ અપ્પમત્તા અહોસિ. સા અપરભાગે કાલં કત્વા વેસ્સવણસ્સ મહારાજસ્સ ધીતા હુત્વા નિબ્બત્તિ લતાત્વેવ નામેન. અઞ્ઞાપિ તસ્સા સજ્જા, પવરા, અચ્ચિમતી, સુતાતિ ચતસ્સો ભગિનિયો અહેસું. તા પઞ્ચપિ સક્કેન દેવરાજેન આનેત્વા નાટકિત્થિભાવેન પરિચારિકટ્ઠાને ઠપિતા. લતા પનસ્સ નચ્ચગીતાદીસુ છેકતાય ઇટ્ઠતરા અહોસિ.

તાસં એકતો સમાગન્ત્વા સુખનિસજ્જાય નિસિન્નાનં સઙ્ગીતનેપુઞ્ઞં પટિચ્ચ વિવાદો ઉપ્પન્નો. તા સબ્બાપિ વેસ્સવણસ્સ મહારાજસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા પુચ્છિંસુ ‘‘તાત, કતમા અમ્હાકં નચ્ચાદીસુ કુસલા’’તિ? સો એવમાહ

‘‘ગચ્છથ ધીતરો અનોતત્તદહતીરે દેવસમાગમે સઙ્ગીતં પવત્તેથ, તત્થ વો વિસેસો પાકટો ભવિસ્સતી’’તિ. તા તથા અકંસુ. તત્થ દેવપુત્તા લતાય નચ્ચમાનાય અત્તનો સભાવેન ઠાતું નાસક્ખિંસુ, સઞ્જાતપહાસા અચ્છરિયબ્ભુતચિત્તજાતા નિરન્તરં સાધુકારં દેન્તા ઉક્કુટ્ઠિસદ્દે ચેલુક્ખેપે ચ પવત્તેન્તા હિમવન્તં કમ્પયમાના વિય મહન્તં કોલાહલમકંસુ. ઇતરાસુ પન નચ્ચન્તીસુ સિસિરકાલે કોકિલા વિય તુણ્હીભૂતા નિસીદિંસુ. એવં તત્થ સઙ્ગીતે લતાય વિસેસો પાકટો અહોસિ.

અથ તાસં દેવધીતાનં સુતાય દેવધીતાય એતદહોસિ ‘‘કિં નુ ખો કમ્મં કત્વા અયં લતા અમ્હે અભિભુય્ય તિટ્ઠતિ વણ્ણેન ચેવ યસસા ચ, યંનૂનાહં લતાય કતકમ્મં પુચ્છેય્ય’’ન્તિ. સા તં પુચ્છિ. ઇતરાપિ તસ્સા એતમત્થં વિસ્સજ્જેસિ. તયિદં સબ્બં વેસ્સવણમહારાજા દેવચારિકવસેન ઉપગતસ્સ આયસ્મતો મહામોગ્ગલ્લાનસ્સ આચિક્ખિ. થેરો તમત્થં પુચ્છાય મૂલકારણતો પટ્ઠાય ભગવતો આરોચેન્તો –

૩૧૬.‘‘લતા ચ સજ્જા પવરા ચ દેવતા, અચ્ચિમતી રાજવરસ્સ સિરીમતો;
સુતા ચ રઞ્ઞો વેસ્સવણસ્સ ધીતા, રાજીમતી ધમ્મગુણેહિ સોભથ.

૩૧૭.‘‘પઞ્ચેત્થ નારિયો આગમંસુ ન્હાયિતું, સીતોદકં ઉપ્પલિનિં સિવં નદિં;
તા તત્થ ન્હાયિત્વા રમેત્વા દેવતા, નચ્ચિત્વા ગાયિત્વા સુતા લતં બ્રવિ.

૩૧૮.‘‘પુચ્છામિ તં ઉપ્પલમાલધારિનિ, આવેળિનિ કઞ્ચનસન્નિભત્તચે;
તિમિરતમ્બક્ખિ નભેવ સોભને, દીઘાયુકી કેન કતો યસો તવ.

૩૧૯.‘‘કેનાસિ ભદ્દે પતિનો પિયતરા, વિસિટ્ઠકલ્યાણિતરસ્સુ રૂપતો;
પદક્ખિણા નચ્ચનગીતવાદિતે, આચિક્ખ નો ત્વં નરનારિપુચ્છિતા’’તિ. –

સુતાય પુચ્છા.

૩૨૦.‘‘અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતા, ઉળારભોગે કુલે સુણિસા અહોસિં;
અક્કોધના ભત્તુ વસાનુવત્તિની, ઉપોસથે અપ્પમત્તા અહોસિં.

૩૨૧.‘‘મનુસ્સભૂતા દહરા અપાપિકા, પસન્નચિત્તા પતિમાભિરાધયિં;
સદેવરં સસ્સસુરં સદાસકં, અભિરાધયિં તમ્હિ કતો યસો મમ.

૩૨૨.‘‘સાહં તેન કુસલેન કમ્મુના, ચતુબ્ભિ ઠાનેહિ વિસેસમજ્ઝગા;
આયુઞ્ચ વણ્ણઞ્ચ સુખં બલઞ્ચ, ખિડ્ડારતિં પચ્ચનુભોમનપ્પકં.

૩૨૩.‘‘સુતં નુ તં ભાસતિ યં અયં લતા, યં નો અપુચ્છિમ્હ અકિત્તયી નો;
પતિનો કિરમ્હાકં વિસિટ્ઠ નારીનં, ગતી ચ તાસં પવરા ચ દેવતા.

૩૨૪.‘‘પતીસુ ધમ્મં પચરામ સબ્બા, પતિબ્બતા યત્થ ભવન્તિ ઇત્થિયો;
પતીસુ ધમ્મં પચરિત્વા સબ્બા, લચ્છામસે ભાસતિ યં અયં લતા.

૩૨૫.‘‘સીહો યથા પબ્બતસાનુગોચરો, મહિન્ધરં પબ્બતમાવસિત્વા;
પસય્હ હન્ત્વા ઇતરે ચતુપ્પદે, ખુદ્દે મિગે ખાદતિ મંસભોજનો.

૩૨૬.‘‘તથેવ સદ્ધા ઇધ અરિયસાવિકા, ભત્તારં નિસ્સાય પતિં અનુબ્બતા;
કોધં વધિત્વા અભિભુય્ય મચ્છરં, સગ્ગમ્હિ સા મોદતિ ધમ્મચારિની’’તિ. –

લતાય વિસ્સજ્જનન્તિ આહ.

૩૧૬. તત્થ **લતા ચ સજ્જા પવરા અચ્ચિમતી સુતા**તિ તાસં નામં. **ચ**-સદ્દો સમુચ્ચયત્થો. **રાજવરસ્સા**તિ ચતુન્નં મહારાજાનં વરસ્સ સેટ્ઠસ્સ દેવરાજસ્સ. સક્કસ્સ પરિચારિકાતિ અધિપ્પાયો. **રઞ્ઞો**તિ મહારાજસ્સ. તેનાહ ‘‘**વેસ્સવણસ્સ ધીતા**’’તિ, ઇદં પચ્ચેકં યોજેતબ્બં, વચનવિપલ્લાસો વા, ધીતરોતિ અત્થો. રાજતિ વિજ્જોતતીતિ રાજી, રાજીતિ મતા પઞ્ઞાતા **રાજીમતી**, ઇદં તાસં સબ્બાસં વિસેસનં. નામમેવ એતં એકિસ્સા દેવતાયાતિ કેચિ, તેસં મતેન ‘‘પવરા’’તિ સબ્બાસં વિસેસનમેવ. **ધમ્મગુણેહી**તિ ધમ્મિયેહિ ધમ્મતો અનપેતેહિ ગુણેહિ, યથાભુચ્ચગુણેહીતિ અત્થો. **સોભથા**તિ વિરોચથ.

૩૧૭. **પઞ્ચેત્થ નારિયો**તિ પઞ્ચ યથાવુત્તનામા દેવધીતરો એત્થ ઇમસ્મિં હિમવન્તપદેસે. **સીતોદકં ઉપ્પલિનિં સિવં નદિ**ન્તિ અનોતત્તદહતો નિક્ખન્તનદિમુખં સન્ધાય વદતિ. **નચ્ચિત્વા ગાયિત્વા**તિ પિતુ વેસ્સવણસ્સ આણાય દેવસમાગમે તાહિ કતસ્સ નચ્ચગીતસ્સ વસેન વુત્તં. **સુતા લતં બ્રવી**તિ સુતા દેવધીતા લતં અત્તનો ભગિનિં કથેસિ. ‘‘સુતા લતં બ્રવુ’’ન્તિપિ પઠન્તિ, સુતા ધીતરો વેસ્સવણસ્સ મહારાજસ્સ લતં કથેસુન્તિ અત્થો.

૩૧૮. **તિમિરતમ્બક્ખી**તિ નિચુલકેસરભાસસદિસેહિ તમ્બરાજીહિ સમન્નાગતક્ખિ. **નભેવ સોભને**તિ નભં વિય સોભમાને, સરદસમયે અબ્ભમહિકાદિઉપક્કિલેસવિમુત્તં નભં વિય સુવિસુદ્ધઙ્ગપચ્ચઙ્ગતાય વિરાજમાનેતિ અત્થો. અથ વા **નભેવા**તિ નભે એવ, સમુચ્ચયત્થો એવ-સદ્દો, આકાસટ્ઠવિમાનેસુ હિમવન્તયુગન્ધરાદિભૂમિપટિબદ્ધટ્ઠાનેસુ ચાતિ સબ્બત્થેવ સોભમાનેતિ અત્થો. **કેન કતો**તિ કેન કીદિસેન પુઞ્ઞેન નિબ્બત્તિતો. **યસો**તિ પરિવારસમ્પત્તિ કિત્તિસદ્દો ચ. કિત્તિસદ્દગ્ગહણેન ચ કિત્તિસદ્દહેતુભૂતા ગુણા ગય્હન્તિ.

૩૧૯. **પતિનો પિયતરા**તિ સામિનો પિયતરા સામિવલ્લભા. તેનસ્સા સુભગતં દસ્સેતિ. **વિસિટ્ઠકલ્યાણિતરસ્સૂ રૂપતો**તિ રૂપસમ્પત્તિયા વિસિટ્ઠા ઉત્તમા કલ્યાણિતરા સુન્દરતરા, **અસ્સૂ**તિ નિપાતમત્તં. ‘‘વિસિટ્ઠકલ્યાણિતરાસિ રૂપતો’’તિ ચ પઠન્તિ. **પદક્ખિણા**તિ પકારેહિ, વિસેસેન વા દક્ખિણા કુસલા. **નચ્ચનગીતવાદિતે**તિ એત્થ નચ્ચનાતિ વિભત્તિલોપો કતો, નચ્ચે ચ ગીતે ચ વાદિતે ચાતિ અત્થો. **નરનારિપુચ્છિતા**તિ દેવપુત્તેહિ દેવધીતાહિ ચ ‘‘કહં લતા, કિં કરોતિ લતા’’તિ રૂપદસ્સનત્થઞ્ચેવ સિપ્પદસ્સનત્થઞ્ચ પુચ્છિતા.

૩૨૧. નિચ્ચં કાયેન અસંસટ્ઠતાય દેવો વિય રમેતિ, દુતિયો વરોતિ વા દેવરો, ભત્તુ કનિટ્ઠભાતા, સહ દેવરેનાતિ **સદેવરં**. સસ્સુ ચ સસુરો ચ સસુરા, સહ સસુરેહીતિ **સસ્સસુરં**. સહ દાસેહિ દાસીહિ ચાતિ **સદાસકં** પતિમાભિરાધયિન્તિ સમ્બન્ધો. **તમ્હિ કતો**તિ તમ્હિ કુલે, કાલે વા સુણિસાકાલે કતો યસો તન્નિબ્બત્તકપુઞ્ઞસ્સ નિબ્બત્તનેનાતિ અધિપ્પાયો. **મમા**તિ ઇદં ‘‘કતો’’તિ પદં અપેક્ખિત્વા ‘‘મયા’’તિ પરિણામેતબ્બં.

૩૨૨. **ચતુબ્ભિ ઠાનેહી**તિ ચતૂહિ કારણેહિ, ચતૂસુ વા ઠાનેસુ નિમિત્તભૂતેસુ. **વિસેસમજ્ઝગા**તિ અઞ્ઞાહિ અતિસયં અધિગતા. **આયુઞ્ચ વણ્ણઞ્ચ સુખં બલઞ્ચા**તિ ''ચતૂહિ ઠાનેહી''તિ વુત્તાનં સરૂપતો દસ્સનં. આયુઆદયો એવ હિસ્સા અઞ્ઞાહિ વિસિટ્ઠસભાવતાય વિસેસા તસ્સા તથા સમ્ભાવનાવસેન ગહેતબ્બતાય હેતુભાવતો ''ઠાન''ન્તિ ચ વુત્તં. વિસેસમજ્ઝગા. કીદિસં? આયુઞ્ચ વણ્ણઞ્ચ સુખઞ્ચ બલઞ્ચાતિ યોજના.

૩૨૩. **સુતં નુ તં ભાસતિ યં અયં લતા**તિ અયં લતા અમ્હાકં જેટ્ઠભગિની યં ભાસતિ, તં તુમ્હેહિ સુતં નુ કિં અસુત''ન્તિ ઇતરા તિસ્સો ભગિનિયો પુચ્છતિ. **યં નો**તિ યં અમ્હાકં સંસયિતં. **નો**તિ નિપાતમત્તં, પુન **નો**તિ અમ્હાકં, અવધારણે વા ''ન નો સમં અત્થી''તિઆદીસુ (ખુ॰ પા॰ ૬.૩; સુ॰ નિ॰ ૨૨૬) વિય, તેન અકિત્તયિયેવ, અવિપરીતં બ્યાકાસિયેવાતિ અત્થો. **પતિનો કિરમ્હાકં વિસિટ્ઠ નારીનં, ગતી ચ તાસં પવરા ચ દેવતા**તિ અનત્થતો પાલનતો પતિનો સામિકા ના અમ્હાકં નારીનં ઇત્થીનં વિસિટ્ઠા ગતિ ચ તાસં પટિસરણઞ્ચ, તાસં માતુગામાનં સરણતો પવરા ઉત્તમા દેવતા ચ સમ્મદેવ આરાધિતા સમ્પતિ આયતિઞ્ચ હિતસુખાવહાતિ અત્થો.

૩૨૪. **પતીસુ ધમ્મં પચરામ સબ્બા**તિ સબ્બાવ મયં પતીસુ અત્તનો સામિકેસુ પુબ્બુટ્ઠાનાદિકં ચરિતબ્બધમ્મં પચરામ. **યત્થા**તિ યં નિમિત્તં, યસ્મિં વા પતીસુ ચરિતબ્બધમ્મે ચરિયમાને **ઇત્થિયો પતિબ્બતા** નામ **ભવન્તિ**. **લચ્છામસે ભાસતિ યં અયં લતા**તિ અયં લતા યં સમ્પત્તિં એતરહિ લભતીતિ ભાસતિ, તં સમ્પત્તિં **પતીસુ ધમ્મં પચરિત્વા**તિ લભિસ્સામ.

૩૨૫. **પબ્બતસાનુગોચરો**તિ પબ્બતવનસઞ્ચારી. **મહિન્ધરં પબ્બતમાવસિત્વા**તિ મહિં ધારેતીતિ મહિન્ધરનામકં પબ્બતં અચલં આવસિત્વા અધિવસિત્વા, તત્થ વસન્તોતિ અત્થો. ''આવસિત્વા''તિ હિ પદં અપેક્ખિત્વા ભુમ્મત્થે ચેતં ઉપયોગવચનં. **પસય્હા**તિ અભિભવિત્વા. **ખુદ્દે**તિ બલવસેનનિહીને પમાણતો પન મહન્તે હત્થિઆદિકેપિ મિગે સો હન્તિયેવ.

૩૨૬. **તથેવા**તિ ગાથાય અયં ઉપમાસંસન્દનેન સદ્ધિં અત્થયોજના – યથા સીહો અત્તનો નિવાસગોચરટ્ઠાનભૂતં પબ્બતં નિસ્સાય વસન્તો અત્તનો યથિચ્છિતમત્થં સાધેતિ, એવમેવ સા **સદ્ધા** પસન્ના **અરિયસાવિકા** ઘાસચ્છાદનાદીહિ ભરણતો પોસનતો **ભત્તારં પતિં** સામિકં **નિસ્સાય** વસન્તી સબ્બત્થાપિ પતિઅનુકૂલતાસઙ્ખાતેન વતેન તં **અનુબ્બતા** પરિજનાદીસુ ઉપ્પજ્જનકં **કોધં વધિત્વા** પજહિત્વા પરિગ્ગહવત્થૂસુ ઉપ્પજ્જનકં **મચ્છેરં અભિભુય્ય** અભિભવિત્વા અનુપ્પાદેત્વા પતિબ્બતાધમ્મસ્સ ચ ઉપાસિકાધમ્મસ્સ ચ સમ્મદેવ ચરણતો **ધમ્મચારિની સા સગ્ગસ્મિં** દેવલોકે **મોદતિ**, પમોદં આપજ્જતીતિ. સેસં વુત્તનયમેવ.

લતાવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૫. ગુત્તિલવિમાનવણ્ણના

સત્તતન્તિં સુમધુરન્તિ ગુત્તિલવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવતિ રાજગહે વિહરન્તે આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ દેવચારિકં ચરન્તો તાવતિંસભવનં ગન્ત્વા તત્થ પટિપાટિયા ઠિતેસુ છત્તિંસાય વિમાનેસુ છત્તિંસ દેવધીતરો પચ્ચેકં અચ્છરાસહસ્સપરિવારા મહતિં દિબ્બસમ્પત્તિં અનુભવન્તિયો દિસ્વા તાહિ પુબ્બે કતકમ્મં ''અભિક્કન્તેન વણ્ણેના''તિઆદીહિ તીહિ ગાથાહિ પટિપાટિયા પુચ્છિ. તાપિ તસ્સ પુચ્છાનન્તરં ''વત્થુત્તમદાયિકા નારી''તિઆદિના બ્યાકરિંસુ. અથ થેરો તતો મનુસ્સલોકં આગન્ત્વા ભગવતો એતમત્થં

આરોચેસિ. તં સુત્વા ભગવા ‘‘મોગ્ગલ્લાન, તા દેવતા ન કેવલં તયા એવ પુચ્છિતા એવં બ્યાકરિંસુ, અથ ખો પુબ્બે મયાપિ પુચ્છિતા એવમેવ બ્યાકરિંસૂ’’તિ વત્વા થેરેન યાચિતો અતીતં અત્તનો ગુત્તિલાચરિયં કથેસિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો ગન્ધબ્બકુલે નિબ્બત્તિત્વા ગન્ધબ્બસિપ્પે પરિયોદાતસિપ્પતાય તિમ્બરુનારદસદિસો સબ્બદિસાસુ પાકટો પઞ્ઞાતા આચરિયો અહોસિ નામેન ગુત્તિલો નામ. સો અન્ધે જિણ્ણે માતાપિતરો પોસેસિ. તસ્સ સિપ્પનિપ્ફત્તિં સુત્વા ઉજ્જેનિવાસી મુસિલો નામ ગન્ધબ્બો ઉપગન્ત્વા તં વન્દિત્વા એકમન્તં ઠિતો ‘‘કસ્મા આગતોસી’’તિ ચ વુત્તે ‘‘તુમ્હાકં સન્તિકે સિપ્પં ઉગ્ગણ્હિતુ’’ન્તિ આહ. ગુત્તિલાચરિયો તં ઓલોકેત્વા લક્ખણકુસલતાય ‘‘અયં પુરિસો વિસમજ્ઝાસયો કક્ખળો ફરુસો અકતઞ્ઞૂ ભવિસ્સતિ, ન સઙ્ગહેતબ્બો’’તિ સિપ્પુગ્ગહણત્થં ઓકાસં નાકાસિ. સો તસ્સ માતાપિતરો પયિરુપાસિત્વા તેહિ યાચાપેસિ. ગુત્તિલાચરિયો માતાપિતૂહિ નિપ્પીળિયમાનો ‘‘ગરુવચનં અલઙ્ઘનીય’’ન્તિ તસ્સ સિપ્પં પટ્ઠપેત્વા વિગતમચ્છરિયતાય કારુણિકતાય ચ આચરિયમુટ્ઠિં અકત્વા અનવસેસતો સિપ્પં સિક્ખાપેસિ.

સોપિ મેધાવિતાય પુબ્બેકતપરિચયતાય અકુસીતતાય ચ ન ચિરસ્સેવ પરિયોદાતસિપ્પો હુત્વા ચિન્તેસિ ‘‘અયં બારાણસી જમ્બુદીપે અગ્ગનગરં, યંનૂનાહં ઇધ સરાજિકાય પરિસાય સિપ્પં દસ્સેય્યં, એવાહં આચરિયતોપિ જમ્બુદીપે પાકટો પઞ્ઞાતો ભવિસ્સામી’’તિ. સો આચરિયસ્સ આરોચેસિ ‘‘અહં રઞ્ઞો પુરતો સિપ્પં દસ્સેતુકામો, રાજાનં મં દસ્સેથા’’તિ. મહાસત્તો ‘‘અયં મમ સન્તિકે ઉગ્ગહિતસિપ્પો પતિટ્ઠં લભતૂ’’તિ કરુણાયમાનો તં રઞ્ઞો સન્તિકં નેત્વા ‘‘મહારાજ ઇમસ્સ મે અન્તેવાસિકસ્સ વીણાય પગુણતં પસ્સથા’’તિ આહ. રાજા ‘‘સાધૂ’’તિ પટિસ્સુણિત્વા તસ્સ વીણાવાદનં સુત્વા પરિતુટ્ઠો તં ગન્તુકામં નિવારેત્વા ‘‘મમેવ સન્તિકે વસ, આચરિયસ્સ દિન્નકોટ્ઠાસતો ઉપડ્ઢં દસ્સામી’’તિ આહ. મુસિલો ‘‘નાહં આચરિયતો હાયામિ, સમમેવ દેથા’’તિ વત્વા રઞ્ઞા ‘‘મા એવં ભણિ, આચરિયો નામ મહન્તો, ઉપડ્ઢમેવ તુય્હં દસ્સામી’’તિ વુત્તે ‘‘મમ ચ આચરિયસ્સ ચ સિપ્પં પસ્સથા’’તિ વત્વા રાજગેહતો નિક્ખમિત્વા ‘‘ઇતો સત્તમે દિવસે મમ ચ ગુત્તિલાચરિયસ્સ ચ રાજઙ્ગણે સિપ્પદસ્સનં ભવિસ્સતિ, તં પસ્સિતુકામા પસ્સન્તૂ’’તિ તત્થ તત્થ આહિણ્ડન્તો ઉગ્ઘોસેસિ.

મહાસત્તો તં સુત્વા ‘‘અયં તરુણો થામવા, અહં પન જિણ્ણો દુબ્બલો, યદિ પન મે પરાજયો ભવેય્ય, મતં મે જીવિતા સેય્યં, તસ્મા અરઞ્ઞં પવિસિત્વા ઉબ્બન્ધિત્વા મરિસ્સામી’’તિ અરઞ્ઞં ગતો મરણભયતજ્જિતો પટિનિવત્તિ. પુન મરિતુકામો હુત્વા ગન્ત્વા પુનપિ મરણભયેન પટિનિવત્તિ. એવં ગમનાગમનં કરોન્તસ્સ તં ઠાનં વિગતતિણં અહોસિ. અથ દેવરાજા મહાસત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા દિસ્સમાનરૂપો આકાસે ઠત્વા એવમાહ ‘‘આચરિય, કિં કરોસી’’તિ. મહાસત્તો –

૩૨૭.‘‘સત્તતન્તિં સુમધુરં, રામણેય્યં અવાચયિં;
સો મં રઙ્ગમ્હિ અવ્હેતિ, સરણં મે હોહિ કોસિયા’’તિ. –

અત્તનો ચિત્તદુક્ખં પવેદેસિ.

તસ્સત્થો – અહં દેવરાજ મુસિલં નામ અન્તેવાસિકં સત્તન્નં તન્તીનં અત્થિતાય છજ્જાદિસત્તવિધસરદીપનતો ચ **સત્તતન્તિં**, તં વિસયં કત્વા યથારહં દ્વાવીસતિયા સુતિભેદાનં અહાપનતો સુટ્ઠુ મધુરન્તિ **સુમધુરં**, યથાધિગતાનં સમપઞ્ઞાસાય મુચ્છનાનં પરિબ્યત્તતાય સરસ્સ ચ વીણાય ચ અઞ્ઞમઞ્ઞસંસન્દનેન સુણન્તાનં અતિવિય મનોરમભાવતો **રામણેય્યં**, સરગતાદિવિભાગતો છજ્જાદિચતુબ્બિધં ગન્ધબ્બં અહાપેત્વા ગન્ધબ્બસિપ્પં

અવાચયિન્તિ વાચેસિં ઉગ્ગણ્હાપેસિં સિક્ખાપેસિં. **સો** મુસિલો અન્તેવાસી સમાનો **મં** અત્તનો આચરિયં **રઙ્ગમ્હિ** રઙ્ગમણ્ડલે **અવ્હેતિ** સારમ્ભવસેન અત્તનો વિસેસં દસ્સેતું સઙ્ઘટ્ટિયતિ, ''એહિ સિપ્પં દસ્સેહી''તિ મં આચિક્ખિ, તસ્સ **મે** ત્વં **કોસિય** દેવરાજ **સરણં** અવસ્સયો **હોહી**તિ.

તં સુત્વા સક્કો દેવરાજા ''મા ભાયિ આચરિય, અહં તે સરણં પરાયણ''ન્તિ દસ્સેન્તો –

૩૨૮.''અહં તે સરણં હોમિ, અહમાચરિયપૂજકો;
ન તં જયિસ્સતિ સિસ્સો, સિસ્સમાચરિય જેસ્સસી''તિ. –

આહ . સક્કસ્સ કિર દેવરઞ્ઞો પુરિમત્તભાવે મહાસત્તો આચરિયો અહોસિ. તેનાહ ''**અહમાચરિયપૂજકો**''તિ. અહં આચરિયાનં પૂજકો, ન મુસિલો વિય યુગગ્ગાહી, માદિસેસુ અન્તેવાસિકેસુ ઠિતેસુ તાદિસસ્સ આચરિયસ્સ કથં પરાજયો, તસ્મા ન તં જયિસ્સતિ સિસ્સો, અઞ્ઞદત્થુ સિસ્સં મુસિલં આચરિય ત્વમેવ જયિસ્સસિ, સો પન પરાજિતો વિનાસં પાપુણિસ્સતીતિ અધિપ્પાયો. એવઞ્ચ પન વત્વા ''અહં સત્તમે દિવસે સાકચ્છામણ્ડલં આગમિસ્સામિ, તુમ્હે વિસ્સત્થા વાદેથા''તિ સમસ્સાસેત્વા ગતો.

સત્તમે પન દિવસે રાજા સપરિવારો રાજસભાયં નિસીદિ. ગુત્તિલાચરિયો ચ મુસિલો ચ સિપ્પદસ્સનત્થં સજ્જા હુત્વા ઉપસઙ્કમિત્વા રાજાનં વન્દિત્વા અત્તનો અત્તનો લદ્ધાસને નિસીદિત્વા વીણા વાદયિંસુ. સક્કો આગન્ત્વા અન્તલિક્ખે અટ્ઠાસિ. તં મહાસત્તોવ પસ્સતિ, ઇતરે પન ન પસ્સન્તિ. પરિસા દ્વિન્નમ્પિ વાદને સમચિત્તા અહોસિ. સક્કો ગુત્તિલં ''એકં તન્તિં છિન્દા''તિ આહ. છિન્નાયપિ તન્તિયા વીણા તથેવ મધુરનિગ્ઘોસા અહોસિ. એવં ''દુતિયં, તતિયં, ચતુત્થં, પઞ્ચમં, છટ્ઠં, સત્તમં છિન્દા''તિ આહ, તાસુ છિન્નાસુપિ વીણા મધુરનિગ્ઘોસાવ અહોસિ. તં દિસ્વા મુસિલો પરાજિતભૂતરૂપો પત્તક્ખન્ધો અહોસિ, પરિસા હટ્ઠતુટ્ઠા ચેલુક્ખેપે કરોન્તી ગુત્તિલસ્સ સાધુકારમદાસિ. રાજા મુસિલં સભાય નીહરાપેસિ, મહાજનો લેડ્ડુદણ્ડાદીહિ પહરન્તો મુસિલં તત્થેવ જીવિતક્ખયં પાપેસિ.

સક્કો દેવાનમિન્દો મહાપુરિસેન સદ્ધિં સમ્મોદનીયં કત્વા દેવલોકમેવ ગતો. તં દેવતા ''મહારાજ, કુહિં ગતત્થા''તિ પુચ્છિત્વા તં પવત્તિં સુત્વા ''મહારાજ, મયં ગુત્તિલાચરિયં પસ્સિસ્સામ, સાધુ નો તં ઇધાનેત્વા દસ્સેહી''તિ આહંસુ. સક્કો દેવાનં વચનં સુત્વા માતલિં આણાપેસિ ''ગચ્છ વેજયન્તરથેન અમ્હાકં ગુત્તિલાચરિયં આનેહિ, દેવતા તં દસ્સનકામા''તિ, સો તથા અકાસિ. સક્કો મહાસત્તેન સદ્ધિં સમ્મોદનીયં કત્વા એવમાહ ''આચરિય, વીણં વાદય, દેવતા સોતુકામા''તિ. ''મયં સિપ્પૂપજીવિનો, વેતનેન વિના સિપ્પં ન દસ્સેમા''તિ. ''કીદિસં પન વેતનં ઇચ્છસી''તિ. ''નાઞ્ઞેન મે વેતનેન કિચ્ચં અત્થિ, ઇમાસં પન દેવતાનં અત્તના અત્તના પુબ્બેકતકુસલકથનમેવ મે વેતનં હોતૂ''તિ આહ. તા ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિંસુ. અથ મહાસત્તો પાટેક્કં તાહિ તદા પટિલદ્ધસમ્પત્તિકિત્તનમુખેન તસ્સા હેતુભૂતં પુરિમત્તભાવે કતં સુચરિતં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો વિય પુચ્છન્તો ''અભિક્કન્તેન વણ્ણેના''તિઆદિગાથાહિ પુચ્છિ. તાપિ ''વત્થુત્તમદાયિકા નારી''તિઆદિના યથા એતરહિ થેરસ્સ, એવમેવ તસ્સ બ્યાકરિંસુ. તેન વુત્તં ''મોગ્ગલ્લાન તા દેવતા ન કેવલં તયા એવ પુચ્છિતા એવં બ્યાકરિંસુ, અથ ખો પુબ્બે મયાપિ પુચ્છિતા એવમેવ બ્યાકરિંસૂ''તિ.

તા કિર ઇત્થિયો કસ્સપસમ્માસમ્બુદ્ધકાલે મનુસ્સત્તભાવે ઠિતા તં તં પુઞ્ઞં અકંસુ. તત્થ એકા ઇત્થી વત્થં અદાસિ, એકા સુમનમાલં, એકા ગન્ધં, એકા ઉળારાનિ ફલાનિ, એકા ઉચ્છુરસં, એકા ભગવતો ચેતિયે

ગન્ધપઞ્ચઙ્ગુલિકં અદાસિ, એકા ઉપોસથં ઉપવસિ, એકા ઉપકટ્ઠાય વેલાય નાવાય ભુઞ્જન્તસ્સ ભિક્ખુનો ઉદકં અદાસિ, એકા કોધનાનં સસ્સુસસુરાનં અક્કોધના ઉપટ્ઠાનં અકાસિ, એકા દાસી હુત્વા અતન્દિતાચારા અહોસિ, એકો પિણ્ડચારિકસ્સ ભિક્ખુનો ખીરભત્તં અદાસિ, એકા ફાણિતં અદાસિ, એકા ઉચ્છુખણ્ડં અદાસિ, એકા તિમ્બરુસકં અદાસિ, એકા કક્કારિકં અદાસિ, એકા એળાલુકં અદાસિ, એકા વલ્લિફલં અદાસિ, એકા ફારુસકં અદાસિ, એકા અઙ્ગારકપલ્લં અદાસિ, એકા સાકમુટ્ઠિં અદાસિ, એકા પુપ્ફકમુટ્ઠિં અદાસિ, એકા મૂલકલાપં અદાસિ, એકા નિમ્બમુટ્ઠિં અદાસિ, એકા કઞ્જિકં અદાસિ, એકા તિલપિઞ્ઞાકં અદાસિ, એકા કાયબન્ધનં અદાસિ, એકા અંસબદ્ધકં અદાસિ, એકા આયોગપટ્ટં અદાસિ, એકા વિધૂપનં, એકા તાલવણ્ટં, એકા મોરહત્થં, એકા છત્તં, એકા ઉપાહનં, એકા પૂવં, એકા મોદકં, એકા સક્ખલિકં અદાસિ. તા એકેકા અચ્છરાસહસ્સપરિવારા પહતિયા દેવિદ્ધિયા વિરાજમાના તાવતિંસભવને સક્કસ્સ દેવરાજસ્સ પરિચારિકા હુત્વા નિબ્બત્તા ગુત્તિલાચરિયેન પુચ્છિતા ''વત્થુત્તમદાયિકા નારી''તિઆદિના અત્તના અત્તના કતકુસલં પટિપાટિયા બ્યાકરિંસુ.

૩૨૯.''અભિક્કન્તેન વણ્ણેન, યા ત્વં તિટ્ઠસિ દેવતે;
ઓભાસેન્તી દિસા સબ્બા, ઓસધી વિય તારકા.

૩૩૦.''કેન તેતાદિસો વણ્ણો, કેન તે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ તે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૩૩૧.''પુચ્છામિ તં દેવિ મહાનુભાવે, મનુસ્સભૂતા કિમકાસિ પુઞ્ઞં;
કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવા, વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ.

૩૩૨.''સા દેવતા અત્તમના, મોગ્ગલ્લાનેન પુચ્છિતા;
પઞ્હં પુટ્ઠા વિયાકાસિ, યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં''.

૩૩૩.''વત્થુત્તમદાયિકા નારી, પવરા હોતિ નરેસુ નારીસુ;
એવં પિયરૂપદાયિકા મનાપં, દિબ્બં સા લભતે ઉપેચ્ચ ઠાનં.

૩૩૪.''તસ્સા મે પસ્સ વિમાનં, અચ્છરા કામવણ્ણિનીહમસ્મિ;
અચ્છરાસહસ્સસ્સાહં, પવરા પસ્સ પુઞ્ઞાનં વિપાકં.

૩૩૫.''તેન મેતાદિસો વણ્ણો, તેન મે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ મે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૩૩૬.''અક્ખામિ તે ભિક્ખુ મહાનુભાવ, મનુસ્સભૂતા યમકાસિ પુઞ્ઞં;
તેનમ્હિ એવં જલિતાનુભાવા, વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ.

(યથા ચ એત્થ, એવં ઉપરિ સબ્બવિમાનેસુ વિત્થારેતબ્બં.)

૩૪૧.''પુપ્ફુત્તમદાયિકા નારી, પવરા હોતિ નરેસુ નારીસુ...પે॰....
૩૪૯.''ગન્ધુત્તમદાયિકા નારી, પવરા હોતિ નરેસુ નારીસુ...પે॰....

૩૫૭.“ફલુત્તમદાયિકા નારી…પે॰….

૩૬૫.“રસુત્તમદાયિકા નારી…પે॰….

૩૭૩.“ગન્ધપઞ્ચઙ્ગુલિકં અહમદાસિં,કસ્સપસ્સ ભગવતો થૂપમ્હિ…પે॰….

૩૮૧.“ભિક્ખૂ ચ અહં ભિક્ખુનિયો ચ, અદ્દસાસિં પન્થપટિપન્ને;
તેસાહં ધમ્મં સુત્વાન, એકૂપોસથં ઉપવસિસ્સં.

૩૮૨.“તસ્સા મે પસ્સ વિમાનં…પે॰….

૩૮૯.“ઉદકે ઠિતા ઉદકમદાસિં, ભિક્ખુનો ચિત્તેન વિપ્પસન્નેન…પે॰….

૩૯૭.“સસ્સુઞ્ચાહં સસુરઞ્ચ, ચણ્ડિકે કોધને ચ ફરુસે ચ;
અનુસૂયિકા ઉપટ્ઠાસિં, અપ્પમત્તા સકેન સીલેન…પે॰….

૪૦૫.“પરકમ્મકરી આસિં, અત્થેનાતન્દિતા દાસી;
અક્કોધનાનતિમાનિની, સંવિભાગિની કકસ્સ ભાગસ્સ…પે॰….

૪૧૩.“ખીરોદનં અહમદાસિં, ભિક્ખુનો પિણ્ડાય ચરન્તસ્સ;
એવં કરિત્વા કમ્મં, સુગતિં ઉપપજ્જ મોદામિ…પે॰….

૪૨૧.“ફાણિતં અહમદાસિં…પે॰….

૪૨૯.“ઉચ્છુખણ્ડિકં અહમદાસિં…પે॰….

૪૩૭.“તિમ્બરુસકં અહમદાસિં…પે॰….

૪૪૫.“કક્કારિકં અહમદાસિં…પે॰….

૪૫૩.“એળાલુકં અહમદાસિં…પે॰….

૪૬૧.“વલ્લિફલં અહમદાસિં…પે॰….

૪૬૯.“ફારુસકં અહમદાસિં…પે॰….

૪૭૭.“હત્થપ્પતાપકં અહમદાસિં…પે॰….

૪૮૫.“સાકમુટ્ઠિં અહમદાસિં…પે॰….

૪૯૩.“પુપ્ફકમુટ્ઠિં અહમદાસિં…પે॰….

૫૦૧.“મૂલકં અહમદાસિં…પે॰….

૫૦૯. “નિમ્બમુટ્ઠિં અહમદાસિં…પે॰….

૫૧૭. “અમ્બકઞ્જિકં અહમદાસિં…પે॰….

૫૨૫. “દોણિનિમ્મજ્જનિં અહમદાસિં…પે॰….

૫૩૩. “કાયબન્ધનં અહમદાસિં…પે॰….

૫૪૧. “અંસબદ્ધકં અહમદાસિં…પે॰….

૫૪૯. ‘‘આયોગપટ્ટં અહમદાસિં…પે॰….

૫૫૭. ‘‘વિધૂપનં અહમદાસિં…પે॰….

૫૬૫. ‘‘તાલવણ્ટં અહમદાસિં…પે॰….

૫૭૩. ‘‘મોરહત્થં અહમદાસિં…પે॰….

૫૮૧. ‘‘છત્તં અહમદાસિં…પે॰….

૫૮૯. ‘‘ઉપાહનં અહમદાસિં…પે॰….

૫૯૭. ‘‘પૂવં અહમદાસિં…પે॰….

૬૦૫. ‘‘મોદકં અહમદાસિં…પે॰….

૬૧૩. ‘‘સક્ખલિકં અહમદાસિં, ભિક્ખુનો પિણ્ડાય ચરન્તસ્સ…પે॰….

૬૧૪.‘‘તસ્સા મે પસ્સ વિમાનં, અચ્છરા કામવણ્ણિનીહમસ્મિં;
અચ્છરાસહસ્સસ્સાહં, પવરા પસ્સ પુઞ્ઞાનં વિપાકં.

૬૧૫. ‘‘તેન મેતાદિસો વણ્ણો…પે॰… વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ.

એવં મહાસત્તો તાહિ દેવતાહિ કતસુચરિતે બ્યાકતે તુટ્ઠમાનસો સમ્મોદનં કરોન્તો અત્તનો ચ સુચરિતચરણે યુત્તપયુત્તતં વિવટ્ટજ્ઝાસયતઞ્ચ પવેદેન્તો આહ –

૬૧૭.‘‘સ્વાગતં વત મે અજ્જ, સુપ્પભાતં સુહુટ્ઠિતં;
યં અદ્દસામિ દેવતાયો, અચ્છરા કામવણ્ણિનિયો.

૬૧૮.‘‘ઇમાસાહં ધમ્મં સુત્વા, કાહામિ કુસલં બહું;
દાનેન સમચરિયાય, સઞ્ઞમેન દમેન ચ;
સ્વાહં તત્થ ગમિસ્સામિ, યત્થ ગન્ત્વા ન સોચરે’’તિ.

૩૩૩. તત્થ **વત્થુત્તમદાયિકા**તિ વત્થાનં ઉત્તમં સેટ્ઠં, વત્થેસુ વા બહૂસુ ઉચ્ચિનિત્વા ગહિતં ઉક્કંસગતં પવરં કોટિભૂતં વત્થં વત્થુત્તમં, તસ્સ દાયિકા. ‘‘પુપ્ફુત્તમદાયિકા’’તિઆદીસુપિ એસેવ નયો. **પિયરૂપદાયિકા**તિ પિયસભાવસ્સ પિયજાતિકસ્સ ચ વત્થુનો દાયિકા. **મનાપ**ન્તિ મનવડ્ઢનકં. **દિબ્બ**ન્તિ દિવિ ભવત્તા દિબ્બં. **ઉપેચ્ચા**તિ ઉપગન્ત્વા ચેતેત્વા, ‘‘એદિસં લભેય્ય’’ન્તિ પકપ્પેત્વાતિ અત્થો. **ઠાન**ન્તિ વિમાનાદિકં ઠાનં, ઇસ્સરિયં વા. ‘‘મનાપા’’તિપિ પાઠો, અઞ્ઞેસં મનવડ્ઢનકા હુત્વાતિ અત્થો.

૩૩૪. **પસ્સ પુઞ્ઞાનં વિપાક**ન્તિ વત્થુત્તમદાનસ્સ નામ ઇદમીદિસં ફલં પસ્સાતિ અત્તના લદ્ધસમ્પત્તિં સમ્ભાવેન્તી વદતિ.

૩૪૧. **પુપ્ફુત્તમદાયિકા**તિ રતનત્તયપૂજાવસેન પુપ્ફુત્તમદાયિકા, તથા ગન્ધુત્તમદાયિકાતિ દટ્ઠબ્બા. તત્થ પુપ્ફુત્તમં સુમનપુપ્ફાદિ, ગન્ધુત્તમં ચન્દનગન્ધાદિ, ફલુત્તમં પનસફલાદિ, રસુત્તમં ગોરસસપ્પિઆદિ વેદિતબ્બં.

૩૭૩. **ગન્ધપઞ્ચઙ્ગુલિક**ન્તિ ગન્ધેન પઞ્ચઙ્ગુલિકદાનં. **કસ્સપસ્સ ભગવતો થૂપમ્હી**તિ કસ્સપસમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ યોજનિકે કનકથૂપે.

૩૮૧. **પન્થપટિપન્ને**તિ મગ્ગં ગચ્છન્તે. **એકૂપોસથ**ન્તિ એકદિવસં ઉપોસથવાસં.

૩૮૯. **ઉદકમદાસિ**ન્તિ મુખવિક્ખાલનત્થં પિવનત્થઞ્ચ ઉદકં પાનીયં અદાસિં.

૩૯૭. **ચણ્ડિકે**તિ ચણ્ડે. **અનુસૂયિકા**તિ ઉસૂયા રહિતા.

૪૦૫. **પરકમ્મકરી**તિ પરેસં વેય્યાવચ્ચકારિની. **અત્થેના**તિ અત્થકિચ્ચેન. **સંવિભાગિની સકસ્સ ભાગસ્સા**તિ અત્થિકાનં અત્તના પટિલદ્ધભાગસ્સ સંવિભજનસીલા.

૪૧૩. **ખીરોદન**ન્તિ ખીરસમ્મિસ્સં ઓદનં, ખીરેન સદ્ધિં ઓદનં વા.

૪૩૭. **તિમ્બરુસક**ન્તિ તિણ્ડુકફલં. તિપુસસદિસા એકા વલ્લિજાતિ તિમ્બરુસં, તસ્સ ફલં તિમ્બરુસકન્તિ વદન્તિ.

૪૪૫. **કક્કારિક**ન્તિ ખુદ્દકેળાલુકં, તિપુસન્તિ ચ વદન્તિ.

૪૭૭. **હત્થપ્પતાપક**ન્તિ મન્દામુખિં.

૫૧૭. **અમ્બકઞ્જિક**ન્તિ અમ્બિલકઞ્જિકં.

૫૨૫. **દોણિનિમ્મજ્જનિ**ન્તિ સતેલં તિલપિઞ્ઞાકં.

૫૫૭. **વિધૂપન**ન્તિ ચતુરસ્સબીજનિં.

૫૬૫. **તાલવણ્ટ**ન્તિ તાલપત્તેહિ કતમણ્ડલબીજનિં.

૫૭૩. **મોરહત્થ**ન્તિ મયૂરપિઞ્છેહિ કતં મકસબીજનિં.

૬૧૭. **સ્વાગતં વત મે**તિ મય્હં ઇધાગમનં સોભનં વત અહો સુન્દરં. **અજ્જ સુપ્પભાતં સુહુટ્ઠિત**ન્તિ અજ્જ મય્હં રત્તિયા સુટ્ઠુ પભાતં સમ્મદેવ વિભાયનં જાતં, સયનતો ઉટ્ઠાનમ્પિ સુહુટ્ઠિતં સુટ્ઠુ ઉટ્ઠિતં. કિં કારણાતિ આહ “**યં અદ્દસામિ દેવતાયો**”તિઆદિ.

૬૧૮. **ધમ્મં સુત્વા**તિ કમ્મફલસ્સ પચ્ચક્ખકરણવસેન તુમ્હેહિ કતં કુસલં ધમ્મં સુત્વા. **કાહામી**તિ કરિસ્સામિ. **સમચરિયાયા**તિ કાયસમાચારિકસ્સ સુચરિતસ્સ ચરણેન. **સઞ્ઞમેના**તિ સીલસંવરેન. **દમેના**તિ મનચ્છટ્ઠાનં

ઇન્દ્રિયાનં દમેન. ઇદાનિ તસ્સ કુસલસ્સ અત્તનો લોકસ્સ ચ વિવટ્ટૂપનિસ્સયતં દસ્સેતું **"સ્વાહં તત્થ ગમિસ્સામિ, યત્થ ગન્ત્વા ન સોચરે"**તિ વુત્તં.

એવમયં યદિપિ વત્થુત્તમદાયિકાવિમાનાદિવસેન છત્તિંસવિમાનસઙ્ગહા દેસના આયસ્મતો મહામોગ્ગલ્લાનસ્સ વિય ગુત્તિલાચરિયસ્સાપિ વિભાવનવસેન પવત્તાતિ ''ગુત્તિલવિમાન''ન્ત્વેવ સઙ્ગહં આરુળ્હા, વિમાનાનિ પન ઇત્થિપટિબદ્ધાનીતિ ઇત્થિવિમાનેયેવ સઙ્ગહિતાનિ. તા પન ઇત્થિયો કસ્સપસ્સ દસબલસ્સ કાલે યથાવુત્તધમ્મચરણે અપરાપરુપ્પન્નચેતનાવસેન દુતિયત્તભાવતો પટ્ઠાય એકં બુદ્ધન્તરં દેવલોકે એવ સંસરન્તિયો અમ્હાકમ્પિ ભગવતો કાલે તાવતિંસભવનેયેવ નિબ્બત્તા, આયસ્મતા મહામોગ્ગલ્લાનેન પુચ્છિતા કમ્મસરિક્ખતાય ગુત્તિલાચરિયેન પુચ્છિતકાલે વિય બ્યાકરિંસૂતિ દટ્ઠબ્બા.

ગુત્તિલવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૬. દદ્દલ્લવિમાનવણ્ણના

દદ્દલ્લમાના વણ્ણેનાતિ દદ્દલ્લવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને. તેન ચ સમયેન નાલકગામકે આયસ્મતો રેવતત્થેરસ્સ ઉપટ્ઠાકસ્સ અઞ્ઞતરસ્સ કુટુમ્બિકસ્સ દ્વે ધીતરો અહેસું, એકા ભદ્દા નામ, ઇતરા સુભદ્દા નામ. તાસુ ભદ્દા પતિકુલં ગતા સદ્ધા પસન્ના બુદ્ધિસમ્પન્ના વઞ્ઝા ચ અહોસિ. સા સામિકં આહ ''મમ કનિટ્ઠા સુભદ્દા નામ અત્થિ, તં આનેહિ, સચસ્સા પુત્તો ભવેય્ય, સો મમપિ પુત્તો સિયા, અયઞ્ચ કુલવંસો ન નસ્સેય્યા''તિ. સો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા તથા અકાસિ.

અથ ભદ્દા સુભદ્દં ઓવદિ ''સુભદ્દે, દાનસંવિભાગરતા ધમ્મચરિયાય અપ્પમત્તા હોહિ, એવં તે દિટ્ઠધમ્મિકો સમ્પરાયિકો ચ અત્થો હત્થગતો એવ હોતી''તિ. સા તસ્સા ઓવાદે ઠત્વા વુત્તનયેન પટિપજ્જમાના એકદિવસં આયસ્મન્તં રેવતત્થેરં અત્તટ્ઠમં નિમન્તેસિ. થેરો સુભદ્દાય પુઞ્ઞૂપચયં આકઙ્ખન્તો સઙ્ઘુદ્દેસવસેન સત્ત ભિક્ખૂ ગહેત્વા તસ્સા ગેહં અગમાસિ. સા પસન્નચિત્તા આયસ્મન્તં રેવતત્થેરં તે ચ ભિક્ખૂ પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન સહત્થા સન્તપ્પેસિ, થેરો અનુમોદનં કત્વા પક્કામિ. સા અપરભાગે કાલં કત્વા નિમ્માનરતીનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જિ. ભદ્દા પન પુગ્ગલેસુ દાનાનિ દત્વા સક્કસ્સ દેવાનમિન્દસ્સ પરિચારિકા હુત્વા નિબ્બત્તિ.

અથ સુભદ્દા અત્તનો સમ્પત્તિં પચ્ચવેક્ખિત્વા ''કેન નુ ખો અહં પુઞ્ઞેન ઇધૂપપન્ના''તિ આવજ્જેન્તી ''ભદ્દાય ઓવાદે ઠત્વા સઙ્ઘગતાય દક્ખિણાય ઇમં સમ્પત્તિં સમ્પત્તા, ભદ્દા નુ ખો કહં નિબ્બત્તા''તિ ઓલોકેન્તી તં સક્કસ્સ પરિચારિકાભાવેન નિબ્બત્તં દિસ્વા અનુકમ્પમાના તસ્સા વિમાનં પાવિસિ. અથ નં ભદ્દા –

૬૧૯. ''દદ્દલ્લમાના વણ્ણેન, યસસા ચ યસસ્સિની;
સબ્બે દેવે તાવતિંસે, વણ્ણેન અતિરોચસિ.

૬૨૦. ''દસ્સનં નાભિજાનામિ, ઇદં પઠમદસ્સનં;
કસ્મા કાયા નુ આગમ્મ, નામેન ભાસસે મમ''ન્તિ. –

દ્વીહિ ગાથાહિ પુચ્છિ. સાપિ તસ્સા –

૬૨૧.''અહં ભદ્દે સુભદ્દાસિં, પુબ્બે માનુસકે ભવે;
સહભરિયા ચ તે આસિં, ભગિની ચ કનિટ્ઠિકા.

૬૨૨.''સા અહં કાયસ્સ ભેદા, વિપ્પમુત્તા તતો ચુતા;
નિમ્માનરતીનં દેવાનં, ઉપપન્ના સહબ્યત''ન્તિ. – દ્વીહિ ગાથાહિ બ્યાકાસિ;

૬૧૯-૨૦. તત્થ **વણ્ણેના**તિ વણ્ણાદિસમ્પત્તિયા. **દસ્સનં નાભિજાનામી**તિ ઇતો પુબ્બે તવ દસ્સનં નાભિજાનામિ, ત્વં મયા ન દિટ્ઠપુબ્બાતિ અત્થો. તેનાહ **''ઇદં પઠમદસ્સન''ન્તિ. કસ્મા કાયા નુ આગમ્મ, નામેન ભાસસે મમ**ન્તિ કતરદેવનિકાયતો આગન્ત્વા ''ભદ્દે''તિ નામેન મં આલપસિ.

૬૨૧. **અહં ભદ્દે**તિ એત્થ **ભદ્દે**તિ આલપનં. **સુભદ્દાસિ**ન્તિ અહં સુભદ્દા નામ તવ ભગિની કનિટ્ઠિકા આસિં અહોસિં, તત્થ પુબ્બે માનુસકે ભવે સહભરિયા સમાનભરિયા તે તયા એકસ્સેવ ભરિયા, તવ પતિનો એવ ભરિયા, આસિન્તિ અત્થો. પુન ભદ્દા –

૬૨૩.''પહૂતકતકલ્યાણા, તે દેવે યન્તિ પાણિનો;
યેસં ત્વં કિત્તયિસ્સસિ, સુભદ્દે જાતિમત્તનો.

૬૨૪.''અથ ત્વં કેન વણ્ણેન, કેન વા અનુસાસિતા;
કીદિસેનેવ દાનેન, સુબ્બતેન યસસ્સિની.

૬૨૫.''યસં એતાદિસં પત્તા, વિસેસં વિપુલમજ્ઝગા;
દેવતે પુચ્છિતાચિક્ખ, કિસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલ''ન્તિ. –

તીહિ ગાથાહિ પુચ્છિ. પુન સુભદ્દા –

૬૨૬.''અટ્ઠેવ પિણ્ડપાતાનિ, યં દાનં અદદં પુરે;
દક્ખિણેય્યસ્સ સઙ્ઘસ્સ, પસન્ના સેહિ પાણિભિ.

૬૨૭.''તેન મેતાદિસો વણ્ણો...પે॰...
વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ. –

બ્યાકાસિ.

૬૨૩. તત્થ **પહૂતકતકલ્યાણા તે દેવે યન્તી**તિ પહૂતકતકલ્યાણા મહાપુઞ્ઞા **તે** નિમ્માનરતિનો દેવે **યન્તિ** ઉપ્પજ્જનવસેન ગચ્છન્તિ **પાણિનો** સત્તા, **યેસં** નિમ્માનરતીનં દેવાનં અન્તરે **ત્વં અત્તનો જાતિં કિત્તયિસ્સસિ** કથેસીતિ યોજના.

૬૨૪. **કેન વણ્ણેના**તિ કેન કારણેન. **કીદિસેનેવા**તિ એવસદ્દો સમુચ્ચયત્થો, કીદિસેન ચાતિ અત્થો, અયમેવ વા પાઠો. **સુબ્બતેના**તિ સુન્દરેન વતેન, સુવિસુદ્ધેન સીલેનાતિ અત્થો.

૬૨૬. **અટ્ઠેવ પિણ્ડપાતાની**તિ અટ્ઠન્નં ભિક્ખૂનં દિન્નપિણ્ડપાતે સન્ધાય વદતિ. **અદદન્તિ** અદાસિં.

એવં સુભદ્દાય કથિતે પુન ભદ્દા –

૬૨૯.“અહં તયા બહુતરે ભિક્ખૂ, સઞ્ઞતે બ્રહ્મચારયો;
તપ્પેસિં અન્નપાનેન, પસન્ના સેહિ પાણિભિ.

૬૩૦.“તયા બહુતરં દત્વા, હીનકાયૂપગા અહં;
કથં ત્વં અપ્પતરં દત્વા, વિસેસં વિપુલમજ્ઝગા;
દેવતે પુચ્છિતાચિક્ખ, કિસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલ”ન્તિ. –

પુચ્છિ. તત્થ **તયા**તિ નિસ્સક્કે કરણવચનં. પુન સુભદ્દા –

૬૩૧.“મનોભાવનીયો ભિક્ખુ, સન્દિટ્ઠો મે પુરે અહુ;
તાહં ભત્તેન નિમન્તેસિં, રેવતં અત્તનટ્ઠમં.

૬૩૨.“સો મે અત્થપુરેક્ખારો, અનુકમ્પાય રેવતો;
સઙ્ઘે દેહીતિ મંવોચ, તસ્સાહં વચનં કરિં.

૬૩૩.“સા દક્ખિણા સઙ્ઘગતા, અપ્પમેય્યે પતિટ્ઠિતા;
પુગ્ગલેસુ તયા દિન્નં, ન તં તવ મહપ્ફલ”ન્તિ. –

અત્તના કતકમ્મં કથેસિ.

૬૩૧. તત્થ **મનોભાવનીયો**તિ મનવડ્ઢનકો ઉળારગુણતાય સમ્ભાવનીયો. **સન્દિટ્ઠો**તિ નિમન્તનવસેન બોધિતો કથિતો. તેનાહ “**તાહં ભત્તેન નિમન્તેસિં, રેવતં અત્તનટ્ઠમ**”ન્તિ, તં મનોભાવનીયં અય્યં રેવતં અત્તનટ્ઠમં ભત્તેન અહં નિમન્તેસિં.

૬૩૨-૩. **સો મે અત્થપુરેક્ખારો**તિ સો અય્યો રેવતો દાનસ્સ મહપ્ફલભાવકરણેન મમ અત્થપુરેક્ખારો હિતેસી. **સઙ્ઘે દેહીતિ મંવોચા**તિ “યદિ ત્વં સુભદ્દે અટ્ઠન્નં ભિક્ખૂનં દાતુકામા, યસ્મા પુગ્ગલગતાય દક્ખિણાય સઙ્ઘગતા એવ દક્ખિણા મહપ્ફલતરા, તસ્મા સઙ્ઘે દેહિ, સઙ્ઘં ઉદ્દિસ્સ દાનં દેહી”તિ મં અભાસિ. **ત**ન્તિ તં દાનં.

એવં સુભદ્દાય વુત્તે ભદ્દા તમત્થં સમ્પટિચ્છન્તી ઉત્તરિ ચ તથા પટિપજ્જિતુકામા –

૬૩૪.“ઇદાનેવાહં જાનામિ, સઙ્ઘે દિન્નં મહપ્ફલં;
સાહં ગન્ત્વા મનુસ્સત્તં, વદઞ્ઞૂ વીતમચ્છરા;
સઙ્ઘે દાનાનિ દસ્સામિ, અપ્પમત્તા પુનપ્પુન”ન્તિ. –

ગાથમાહ. સુભદ્દા પન અત્તનો દેવલોકમેવ ગતા. અથ સક્કો દેવાનમિન્દો સબ્બે દેવે તાવતિંસે અત્તનો સરીરોભાસેન અભિભુય્ય વિરોચમાનં સુભદ્દં દેવધીતરં દિસ્વા તઞ્ચ તાસં કથાસલ્લાપં સુત્વા તાવદેવ ચ સુભદ્દાય

અન્તરહિતાય તં ‘‘અયં નામા’’તિ અજાનન્તો –

૬૩૫.‘‘કા એસા દેવતા ભદ્દે, તયા મન્તયતે સહ;
સબ્બે દેવે તાવતિંસે, વણ્ણેન અતિરોચતી’’તિ. –

ભદ્દં પુચ્છિ. સાપિસ્સ –

૬૩૬.‘‘મનુસ્સભૂતા દેવિન્દ, પુબ્બે માનુસકે ભવે;
સહભરિયા ચ મે આસિ, ભગિની ચ કનિટ્ઠિકા,
સઙ્ઘે દાનાનિ દત્વાન, કતપુઞ્ઞા વિરોચતી’’તિ. –

કથેસિ. અથ સક્કો તસ્સા સઙ્ઘગતાય દક્ખિણાય મહપ્ફલભાવં દસ્સેન્તો ધમ્મં કથેસિ. તેન વુત્તં –

૬૩૭.‘‘ધમ્મેન પુબ્બે ભગિની, તયા ભદ્દે વિરોચતિ;
યં સઙ્ઘમ્હિ અપ્પમેય્યે, પતિટ્ઠાપેસિ દક્ખિણં.

૬૩૮.‘‘પુચ્છિતો હિ મયા બુદ્ધો, ગિજ્ઝકૂટમ્હિ પબ્બતે;
વિપાકં સંવિભાગસ્સ, યત્થ દિન્નં મહપ્ફલં.

૬૩૯.‘‘યજમાનાનં મનુસ્સાનં, પુઞ્ઞપેક્ખાન પાણિનં;
કરોતં ઓપધિકં પુઞ્ઞં, યત્થ દિન્નં મહપ્ફલં.

૬૪૦.‘‘તં મે બુદ્ધો વિયાકાસિ, જાનં કમ્મફલં સકં;
વિપાકં સંવિભાગસ્સ, યત્થ દિન્નં મહપ્ફલં.

૬૪૧.‘‘ચત્તારો ચ પટિપન્ના, ચત્તારો ચ ફલે ઠિતા;
એસ સઙ્ઘો ઉજુભૂતો, પઞ્ઞાસીલસમાહિતો.

૬૪૨.‘‘યજમાનાનં મનુસ્સાનં, પુઞ્ઞપેક્ખાન પાણિનં;
કરોતં ઓપધિકં પુઞ્ઞં, સઙ્ઘે દિન્નં મહપ્ફલં.

૬૪૩.‘‘એસો હિ સઙ્ઘો વિપુલો મહગ્ગતો, એસપ્પમેય્યો ઉદધીવ સાગરો;
એતે હિ સેટ્ઠા નરવીરસાવકા, પભઙ્કરા ધમ્મમુદીરયન્તિ.

૬૪૪.‘‘તેસં સુદિન્નં સુહુતં સુયિટ્ઠં, યે સઙ્ઘમુદ્દિસ્સ દદન્તિ દાનં;
સા દક્ખિણા સઙ્ઘગતા પતિટ્ઠિતા, મહપ્ફલા લોકવિદૂન વણ્ણિતા.

૬૪૫.‘‘એતાદિસં યઞ્ઞમનુસ્સરન્તા, યે વેદજાતા વિચરન્તિ લોકે;
વિનેય્ય મચ્છેરમલં સમૂલં, અનિન્દિતા સગ્ગમુપેન્તિ ઠાન’’ન્તિ.

૬૩૭. તત્થ **ધમ્મેના**તિ કારણેન ઞાયેન વા. **તથા**તિ નિસ્સક્કે કરણવચનં. ઇદાનિ તં ''ધમ્મેના''તિ વુત્તકારણં દસ્સેતું **યં સઙ્ઘમ્હિ અપ્પમેય્યે, પતિટ્ઠાપેસિ દક્ખિણ**''ન્તિ વુત્તં. **અપ્પમેય્યે**તિ ગુણાનુભાવસ્સ અત્તનિ કતાનં કારાનં ફલવિસેસસ્સ ચ વસેન પમિનિતું અસક્કુણેય્યે.

૬૩૮-૯. અયઞ્ચ અત્થો ભગવતો સમ્મુખા ચ સુતો, સમ્મુખા ચ પટિગ્ગહિતોતિ દસ્સેન્તો ''**પુચ્છિતો**''તિઆદિમાહ. તત્થ **યજમાનાન**ન્તિ દદન્તાનં. **પુઞ્ઞપેક્ખાન પાણિન**ન્તિ અનુનાસિકલોપં કત્વા નિદ્દેસો, પુઞ્ઞફલં આકઙ્ખન્તાનં સત્તાનં. **ઓપધિક**ન્તિ ઉપધિ નામ ખન્ધા, ઉપધિસ્સ કરણસીલં, ઉપધિપયોજનન્તિ વા ઓપધિકં, અત્તભાવજનકં પટિસન્ધિપવત્તિવિપાકદાયકં.

૬૪૦. **જાનં કમ્મફલં સક**ન્તિ સત્તાનં સકં સકં યથાસકં પુઞ્ઞં પુઞ્ઞફલઞ્ચ હત્થતલે આમલકં વિય જાનન્તો. સકન્તિ વા યકારસ્સ કકારં કત્વા વુત્તં, સયં અત્તનાતિ અત્થો.

૬૪૧. **પટિપન્ના**તિ પટિપજ્જમાના, મગ્ગટ્ઠાતિ અત્થો. **ઉજુભૂતો**તિ ઉજુપટિપત્તિયા ઉજુભાવં પત્તો દક્ખિણેય્યો જાતો. **પઞ્ઞાસીલસમાહિતો**તિ પઞ્ઞાય સીલેન ચ સમાહિતો, દિટ્ઠિસીલસમ્પન્નો અરિયાય દિટ્ઠિયા અરિયેન સીલેન ચ સમન્નાગતો. તેનાપિસ્સ પરમત્થસઙ્ઘભાવમેવ વિભાવેતિ. દિટ્ઠિસીલસામઞ્ઞેન સઙ્ઘટિતત્તા હિ સઙ્ઘો . અથ વા સમાહિતં સમાધિ, પઞ્ઞા સીલં સમાહિતઞ્ચ અસ્સ અત્થીતિ **પઞ્ઞાસીલસમાહિતો**. તેનસ્સ સીલાદિધમ્મક્ખન્ધત્તયસમ્પન્નતાય અગ્ગદક્ખિણેય્યભાવં વિભાવેતિ.

૬૪૩. **વિપુલો મહગ્ગતો**તિ ગુણેહિ મહત્તં ગતોતિ મહગ્ગતો, તતો એવ અત્તનિ કતાનં કારાનં ફલવેપુલ્લહેતુતાય વિપુલો. **ઉદધીવ સાગરો**તિ યથા ઉદકં એત્થ ધીયતીતિ ''ઉદધી''તિ લદ્ધનામો સાગરો, ''એત્તકાનિ ઉદકાળ્હકાની''તિઆદિના ઉદકતો અપ્પમેય્યો, એવમેસ ગુણતોતિ અત્થો. **એતે હી**તિ **હિ**-સદ્દો અવધારણે નિપાતો, એતે એવ સેટ્ઠાતિ અત્થો. વુત્તઞ્હેતં –

> ''યાવતા, ભિક્ખવે, સઙ્ઘા વા ગણા વા, તથાગતસાવકસઙ્ઘો તેસં અગ્ગમક્ખાયતી''તિ (ઇતિવુ॰ ૯૦; અ॰ નિ॰ ૪.૩૪; ૫.૩૨).

નરવીરસાવકાતિ નરેસુ વીરિયસમ્પન્નસ્સ નરસ્સ સાવકા. **પભઙ્કરા**તિ લોકસ્સ ઞાણાલોકકરા. **ધમ્મમુદીરયન્તી**તિ ધમ્મં ઉદ્દિસન્તિ. કથં? ધમ્મસામિના હિ ધમ્મપજ્જોતો અરિયસઙ્ઘે ઠપિતો.

૬૪૪. **યે સઙ્ઘમુદ્દિસ્સ દદન્તિ દાન**ન્તિ યે સત્તા અરિયસઙ્ઘં ઉદ્દિસ્સ સમ્મુતિસઙ્ઘે અન્તમસો ગોત્રભુપુગ્ગલેસુપિ દાનં દદન્તિ, તં દાનં સંવિભાગવસેન દિન્નમ્પિ **સુદિન્નં**, આહુનપાહુનવસેન હુતમ્પિ **સુહુતં**, મહાયાગવસેન યિટ્ઠમ્પિ **સુયિટ્ઠ**મેવ હોતિ. કસ્મા? યસ્મા **સા દક્ખિણા સઙ્ઘગતા પતિટ્ઠિતા મહપ્ફલા લોકવિદૂન વણ્ણિતા**તિ, લોકવિદૂહિ સમ્માસમ્બુદ્ધેહિ ''ન ત્વેવાહં, આનન્દ, કેનચિ પરિયાયેન સઙ્ઘગતાય દક્ખિણાય પાટિપુગ્ગલિકં દક્ખિણં મહપ્ફલતરં વદામિ (મ॰ નિ॰ ૩.૩૮૦). પુઞ્ઞં આકઙ્ખમાનાનં, સઙ્ઘો વે યજતં મુખં (મ॰ નિ॰ ૨.૪૦૦; સુ॰ નિ॰ ૫૭૪; મહાવ॰ ૩૦૦). અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા''તિ (મ॰ નિ॰ ૧.૭૪; સં॰ નિ॰ ૫.૯૯૭) ચ આદિના મહપ્ફલતા વણ્ણિતા પસત્થા થોમિતાતિ અત્થો.

૬૪૫. ઈદિસં યઞ્ઞમનુસ્સરન્તાતિ એતાદિસં સદ્ધં ઉદ્દિસ્સ અત્તના કતં દાનં અનુસ્સરન્તા. **વેદજાતા**તિ જાતસોમનસ્સા. **વિનેય્ય મચ્છેરમલં સમૂલ**ન્તિ મચ્છેરમેવ ચિત્તસ્સ મલિનભાવકરણતો **મચ્છેરમલં**, અથ વા મચ્છેરઞ્ચ અઞ્ઞં ઇસ્સાલોભદોસાદિમલઞ્ચાતિ મચ્છેરમલં. તઞ્ચ અવિજ્જાવિચિકિચ્છાવિપલ્લાસાદીહિ સહ મૂલેહીતિ સમૂલં વિનેય્ય વિનયિત્વા વિક્ખમ્ભેત્વા અનિન્દિત્વા સગ્ગમુપેન્તિ ઠાનન્તિ યોજના. સેસં વુત્તનયમેવ.

ઇમં પન સબ્બં પવત્તિં સક્કો દેવાનમિન્દો ''દદ્દલ્લમાના વણ્ણેના''તિઆદિના આયસ્મતો મહામોગ્ગલ્લાનસ્સ આચિક્ખિ, આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો ભગવતો આરોચેસિ, ભગવા તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેસિ. સા દેસના મહાજનસ્સ સાત્થિકા અહોસિ.

દદ્દલ્લવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૭. પેસવતીવિમાનવણ્ણના

ફલિકરજતહેમજાલછન્નન્તિ પેસવતીવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને. તેન સમયેન મગધેસુ નાલકગામે એકસ્મિં ગહપતિમહાસારકુલે પેસવતી નામ કુલસુણ્હા અહોસિ. સા કિર કસ્સપસ્સ ભગવતો યોજનિકે કનકથૂપે કયિરમાને દારિકા હુત્વા માતરા સદ્ધિં ચેતિયટ્ઠાનં ગન્ત્વા માતરં પુચ્છિ ''કિં ઇમે, અમ્મ, કરોન્તી''તિ? ''ચેતિયં કાતું સુવણ્ણિટ્ઠકા કરોન્તી''તિ. તં સુત્વા દારિકા પસન્નમાનસા માતરં આહ – ''અમ્મ, મમ ગીવાય ઇદં સોવણ્ણમયં ખુદ્દકપિળન્ધનં અત્થિ, ઇમાહં ચેતિયત્થાય દેમી''તિ. માતા ''સાધુ દેહી''તિ વત્વા તં ગીવતો ઓમુઞ્ચિત્વા સુવણ્ણકારસ્સ હત્થે અદાસિ ''ઇદં ઇમાય દારિકાય પરિચ્ચજિતં, ઇમમ્પિ પક્ખિપિત્વા ઇટ્ઠકં કરોહી''તિ. સુવણ્ણકારો તથા અકાસિ. સા દારિકા અપરભાગે કાલં કત્વા તેનેવ પુઞ્ઞકમ્મેન દેવલોકે નિબ્બત્તિત્વા સુગતિયંયેવ અપરાપરં સંસરન્તી અમ્હાકં ભગવતો કાલે નાલકગામે નિબ્બત્તા અનુક્કમેન દ્વાદસવસ્સિકા જાતા.

સા એકદિવસં માતરા પેસિતં મૂલં ગહેત્વા તેલત્થાય અઞ્ઞતરં આપણં અગમાસિ. તસ્મિઞ્ચ આપણે અઞ્ઞતરો કુટુમ્બિયપુત્તો પિતરા નિદહિત્વા ઠપિતં બહું હિરઞ્ઞસુવણ્ણં મુત્તામણિરતનાનિ ચ ગહેતું ઉદ્ધરન્તો આપણિકો કમ્મબલેન કથલપાસાણસક્ખરરૂપેન ઉપટ્ઠહન્તાનિ દિસ્વા તતો એકદેસં ''પુઞ્ઞવન્તાનં વસેન હિરઞ્ઞસુવણ્ણાદિ ભવિસ્સતી''તિ વીમંસિતું રાસિં કત્વા ઠપેસિ. અથ નં સા દારિકા દિસ્વા ''કસ્મા આપણે રતનાનિ એવં ઠપિતાનિ, નનુ નામ સમ્મદેવ પટિસામેતબ્બાની''તિ આહ. આપણિકો તં સુત્વા ''મહાપુઞ્ઞા અયં દારિકા, ઇમિસ્સા વસેન સબ્બમિદં હિરઞ્ઞાદિ એવ હુત્વા અમ્હાકં વિનિયોગં ગમિસ્સતિ, સઙ્ગણ્હિસ્સામિ ન''ન્તિ ચિન્તેત્વા તસ્સા માતુ સન્તિકં ગન્ત્વા ''ઇમં દારિકં મય્હં પુત્તસ્સત્થાય દેહી''તિ વારેત્વા બહુધનં દત્વા આવાહવિવાહં કત્વા તં અત્તનો ગેહં આનેસિ. અથસ્સા સીલાચારં ઞત્વા ભણ્ડાગારં વિવરિત્વા ''કિં એત્થ પસ્સસી''તિ વત્વા તાય ''હિરઞ્ઞસુવણ્ણમણિમેવ રાસિકતં પસ્સામી''તિ વુત્તે ''એતાનિ અમ્હાકં કમ્મબલેન અન્તરધાયન્તાનિ તવ પુઞ્ઞવિસેસેન પુન વિસેસાનિ જાતાનિ, તસ્મા ઇતો પટ્ઠાય ઇમસ્મિં ગેહે સબ્બં ત્વંયેવ વિચારેહિ , તયા દિન્નમેવ મયં પરિભુઞ્જિસ્સામા''તિ વત્વા તતો પભુતિ તં ''પેસવતી''તિ વોહરિંસુ.

તેન ચ સમયેન આયસ્મા ધમ્મસેનાપતિ અત્તનો આયુસઙ્ખારાનં પરિક્ખીણભાવં ઞત્વા ''મય્હં માતુયા રૂપસારિબ્રાહ્મણિયા પોસાવનિકમૂલં દત્વા પરિનિબ્બાયિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા પરિનિબ્બાનં અનુજાનાપેત્વા સત્થુ આણાય મહન્તં પાટિહારિયં દસ્સેત્વા અનેકેહિ થુતિસહસ્સેહિ ભગવન્તં થોમેત્વા યાવ

દસ્સનવિસયાતિક્કમા અભિમુખોવ અપક્કમિત્વા પુન વન્દિત્વા ભિક્ખુસઙ્ઘપરિવુતો વિહારા નિક્ખમ્મ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ ઓવાદં દત્વા આયસ્મન્તં આનન્દં સમસ્સાસેત્વા ચતસ્સોપિ પરિસા નિવત્તેત્વા અનુક્કમેન નાલકગામં પત્વા માતરં સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠાપેત્વા પચ્ચૂસસમયે જાતોવરકે પરિનિબ્બાયિ. પરિનિબ્બુતસ્સ ચસ્સ સરીરસક્કારકરણવસેન દેવા ચેવ મનુસ્સા ચ સત્તાહં વીતિનામેસું, અગરુચન્દનાદીહિ હત્થસતુબ્બેધં ચિતકમકંસુ.

પેસવતીપિ થેરસ્સ પરિનિબ્બાનં સુત્વા ‘‘ગન્તા પૂજેસ્સામી’’તિ સુવણ્ણપુપ્ફેહિ ગન્ધજાતેહિ ચ પૂરિતાનિ ચઙ્કોટકાનિ ગાહાપેત્વા ગન્તુકામા સસુરં આપુચ્છિત્વા તેન ‘‘ત્વં ગરુભારા, તત્થ ચ મહાજનસમ્મદ્દો, પુપ્ફગન્ધાનિ પેસેત્વા ઇધેવ હોહી’’તિ વુત્તાપિ સદ્ધાજાતા ‘‘યદિપિ મે તત્થ જીવિતન્તરાયો સિયા, ગન્તાવ પૂજાસક્કારં કરિસ્સામી’’તિ તં વચનં અગ્ગહેત્વા સપરિવારા તત્થ ગન્ત્વા ગન્ધપુપ્ફાદીહિ પૂજેત્વા કતઞ્જલી અટ્ઠાસિ. તસ્મિઞ્ચ સમયે થેરં પૂજેતું આગતાનં રાજપરિસાનં હત્થી મત્તો હુત્વા તં પદેસં ઉપગચ્છિ. તં દિસ્વા મરણભયભીતેસુ મનુસ્સેસુ પલાયન્તેસુ જનસમ્મદ્દેન પતિતં પેસવતિં મહાજનો અક્કમિત્વા મારેસિ. સા પૂજાસક્કારં કત્વા થેરગતાય સદ્ધાય સમ્પન્નચિત્તા એવ કાલં કત્વા તાવતિંસભવને નિબ્બત્તિ, અચ્છરાસહસ્સઞ્ચસ્સા પરિવારો અહોસિ.

સા તાવદેવ અત્તનો દિબ્બસમ્પત્તિં ઓલોકેત્વા ‘‘કીદિસેન નુ ખો પુઞ્ઞેન મયા એસા લદ્ધા’’તિ, તસ્સા હેતું ઉપધારેન્તી થેરં ઉદ્દિસ્સ કતં પૂજાસક્કારં દિસ્વા, રતનત્તયે અભિપ્પસન્નમાનસા સત્થારં વન્દિતું અચ્છરાસહસ્સપરિવુતા સટ્ઠિસકટભારાલઙ્કારપટિમણ્ડિતત્તભાવા સુમહતિયા દેવિદ્ધિયા ચન્દો વિય ચ સૂરિયો વિય ચ દસ દિસા ઓભાસયમાના સહ વિમાનેન આગન્ત્વા વિમાનતો ઓરુય્હ ભગવન્તં વન્દિત્વા અઞ્જલિં પગ્ગય્હ અટ્ઠાસિ. તેન ચ સમયેન આયસ્મા વઙ્ગીસો ભગવતો સમીપે નિસિન્નો ભગવન્તં એવમાહ ‘‘પટિભાતિ મં ભગવા ઇમિસ્સા દેવતાય કતકમ્મં પુચ્છિતુ’’ન્તિ. ‘‘પટિભાતુ તં, વઙ્ગીસા’’તિ ભગવા અવોચ. અથ આયસ્મા વઙ્ગીસો તાય દેવતાય કતકમ્મં પુચ્છિતુકામો પઠમં તાવસ્સા વિમાનં સંવણ્ણેન્તો આહ –

૬૪૬.‘‘ફલિકરજતહેમજાલછન્નં, વિવિધચિત્રતલમદ્દસં સુરમ્મં;
બ્યમ્હં સુનિમ્મિતં તોરણૂપપન્નં, રુચકુપકિણ્ણમિદં સુભં વિમાનં.

૬૪૭.‘‘ભાતિ ચ દસ દિસા નભેવ સુરિયો, સરદે તમોનુદો સહસ્સરંસી;
તથા તપતિ મિદં તવ વિમાનં, જલમિવ ધૂમસિખો નિસે નભગ્ગે.

૬૪૮.‘‘મુસતીવ નયનં સતેરતાવ, આકાસે ઠપિતમિદં મનુઞ્ઞં;
વીણામુરજસમ્મતાળઘુટ્ઠં, ઇદ્ધં ઇન્દપુરં યથા તવેદં.

૬૪૯.‘‘પદુમકુમુદુપ્પલકુવલયં , યોધિકબન્ધુકનોજકા ચ સન્તિ;
સાલકુસુમિતપુપ્ફિતા અસોકા, વિવિધદુમગ્ગસુગન્ધસેવિતમિદં.

૬૫૦.‘‘સળલલબુજભુજકસંયુત્તા, કુસકસુફુલ્લિતલતાવલમ્બિનીહિ;
મણિજાલસદિસા યસસ્સિની, રમ્મા પોક્ખરણી ઉપટ્ઠિતા તે.

૬૫૧.‘‘ઉદકરુહા ચ યેત્થિ પુપ્ફજાતા, થલજા યે ચ સન્તિ રુક્ખજાતા;
માનુસકામાનુસ્સકા ચ દિબ્બા, સબ્બે તુય્હં નિવેસનમ્હિ જાતા.

૬૫૨.“કિસ્સ સંયમદમસ્સયં વિપાકો, કેનાસિ કમ્મફલેનિધૂપપન્ના;
યથા ચ તે અધિગતમિદં વિમાનં, તદનુપદં અવચાસિળારપમ્હે’’તિ.

૬૪૬. તત્થ **ફલિકરજતહેમજાલછન્ન**ન્તિ ફલિકમણીહિ રજતહેમજાલેહિ ચ છાદિતં, ફલિકમણિમયાહિ ભિત્તીહિ રજતહેમમયેહિ જાલેહિ ચ સમન્તતો હેટ્ઠા ચ ઉપરિ ચ છાદિતં, વિવિધવણ્ણાનં વિચિત્તસન્નિવેસાનઞ્ચ તલાનં ભૂમીનં વસેન **વિવિધચિત્રતલં અદ્દસં** પસ્સિં. **સુરમ્મ**ન્તિ સુટ્ઠુ રમણીયં. વિહરિતુકામા વસન્તિ એત્થાતિ **બ્યમ્હં**, ભવનં. **તોરણૂપપન્ન**ન્તિ વિવિધમાલાકમ્માદિવિચિત્તેન સત્તરતનમયેન તોરણેન ઉપેતં. તોરણન્તિ વા દ્વારકોટ્ઠકપાસાદસ્સ નામં, તેન ચ અનેકભૂમકેન વિચિત્તાકારેન તં વિમાનં ઉપેતં. **રુચકુપકિણ્ણ**ન્તિ સુવણ્ણવાલિકાહિ ઓકિણ્ણઙ્ગણં. વાલિકસદિસા હિ સુવણ્ણખણ્ડા રુચા નામ, રુચમેવ રુચકન્તિ વુત્તં. **સુભ**ન્તિ સોભતિ, સુટ્ઠુ ભાતીતિ વા સુભં. **વિમાન**ન્તિ વિસિટ્ઠમાનં, પમાણતો મહન્તન્તિ અત્થો.

૬૪૭. **ભાતી**તિ જોતતિ ઉજ્જલતિ. **નભેવ સુરિયો**તિ આકાસે આદિચ્ચો વિય. **સરદે**તિ સરદસમયે. **તમોનુદો**તિ અન્ધકારવિદ્ધંસનો. **તથા તપતિ મિદ**ન્તિ યથા સરદકાલે સહસ્સરંસી સૂરિયો, તથા તપતિ દિબ્બતિ ઇદં તવ વિમાનં, મ-કારો પદસન્ધિકરો. **જલમિવ ધૂમસિખો**તિ જલન્તો અગ્ગિ વિય. અગ્ગિ હિ તસ્સ અગ્ગતો ધૂમો પઞ્ઞાયતીતિ “ધૂમસિખો ધૂમકેતૂ’’તિ ચ વુચ્ચતિ. **નિસે**તિ નિસતિ, રત્તિયન્તિ અત્થો. **નભગ્ગે**તિ નભકોટ્ઠાસે, આકાસપદેસેતિ વુત્તં હોતિ. “નગગ્ગે’’તિ વા પાઠો, પબ્બતસિખરેતિ અત્થો. ઇદં તવ વિમાનન્તિ યોજના.

૬૪૮. **મુસતીવ નયન**ન્તિ અતિવિય અત્તનો પભસ્સરતાય પટિહનન્તં દસ્સનકિચ્ચં કાતું અદેન્તં ઓલોકેન્તાનં ચક્ખું મુસતિ વિય. તેનાહ “**સતેરતાવા**”તિ, વિજ્જુલતા વિયાતિ અત્થો. **વીણામુરજસમ્મતાળઘુટ્ઠ**ન્તિ મહતીઆદિવીણાનં ભેરિઆદિપટહાનં હત્થતાળકંસતાળાનઞ્ચ સદ્દેહિ ઘોસિતં એકનિન્નાદં. **ઇદ્ધ**ન્તિ દેવપુત્તેહિ દેવધીતાહિ દિબ્બસમ્પત્તિયા ચ સમિદ્ધં. **ઇન્દપુરં યથા**તિ સુદસ્સનનગરં વિય.

૬૪૯. પદુમાનિ ચ કુમુદાનિ ચ ઉપ્પલાનિ ચ કુવલયાનિ ચ **પદુમકુમુદુપ્પલકુવલય**ન્તિ એકત્તવસેન વુત્તં. અત્થીતિ વચનં પરિણામેત્વા યોજેતબ્બં. તત્થ પદુમગ્ગહણેન પુણ્ડરીકમ્પિ ગહિતં, કુમુદગ્ગહણેન સેતરત્તભેદાનિ સબ્બાનિ કુમુદાનિ, ઉપ્પલગ્ગહણેન રત્તઉપ્પલં સબ્બા વા ઉપ્પલજાતિ, કુવલયગ્ગહણેન નીલુપ્પલમેવ ગહિતન્તિ વેદિતબ્બં. **યોધિકબન્ધુકનોજકા ચ સન્તી**તિ ચ-કારો નિપાતમત્તં, યોધિકબન્ધુજીવકઅનોજકરુક્ખા ચ સન્તીતિ અત્થો. કેચિ “અનોજકાપિ સન્તી’’તિ પાઠં વત્વા “અનોજકાપીતિ વુત્તં હોતી’’તિ અત્થં વદન્તિ. **સાલકુસુમિતપુપ્ફિતા અસોકા**તિ સાલા કુસુમિતા પુપ્ફિતા અસોકાતિ યોજેતબ્બં . **વિવિધદુમગ્ગસુગન્ધસેવિતમિદ**ન્તિ નાનાવિધાનં ઉત્તમરુક્ખાનં સોભનેહિ ગન્ધેહિ સેવિતં પરિભાવિતં ઇદં તે વિમાનન્તિ અત્થો.

૬૫૦. **સળલલબુજભુજકસંયુત્તા**તિ તીરે ઠિતેહિ સળલેહિ લબુજેહિ ભુજકરુક્ખેહિ ચ સહિતા. ભુજકો નામ એકો સુગન્ધરુક્ખો દેવલોકે ચ ગન્ધમાદને ચ અત્થિ, અઞ્ઞત્થ નત્થીતિ વદન્તિ. **કુસકસુફુલ્લિતલતાવલમ્બિનીહી**તિ કુસકેહિ તાલનાળિકેરાદીહિ તિણજાતીહિ ઓલમ્બમાનાહિ સન્તાનકવલ્લિઆદીહિ સુટ્ઠુ કુસુમિતલતાહિ ચ સંયુત્તાતિ યોજના. **મણિજાલસદિસા**તિ મણિજાલસદિસજલા. “મણિજલસદિસા’’તિપિ પાળિ, મણિસદિસજલાતિ અત્થો. **યસસ્સિની**તિ દેવતાય આલપનં. **ઉપટ્ઠિતા તે**તિ યથાવુત્તગુણા રમણીયા પોક્ખરણી તવ વિમાનસમીપે ઠિતા.

૬૫૧. **ઉદકરુહા**તિ યથાવુત્તે પદુમાદિકે સન્ધાય વદતિ. **ચેત્થી**તિ ચે અત્થિ. **થલજા**તિ યોધિકાદિકા. **યે ચ સન્તી**તિ યે અઞ્ઞેપિ રુક્ખજાતા પુપ્ફૂપગા ચ ફલૂપગા ચ, તેપિ તવ વિમાનસમીપે સન્તિયેવ.

૬૫૨. **કિસ્સ સંયમદમસ્સયં વિપાકો**તિ કાયસંયમાદીસુ કીદિસસ્સ સંયમસ્સ, ઇન્દ્રિયદમનાદીસુ કીદિસસ્સ દમસ્સ અયં વિપાકો. **કેનાસી**તિ અઞ્ઞમેવ ઉપપત્તિનિબ્બત્તકં, અઞ્ઞં ઉપભોગસુખનિબ્બત્તકં હોતીતિ ''કેનાસિ કમ્મફલેનિધૂપપન્ના''તિ વત્વા પુન ''**યથા ચ તે અધિગતમિદં વિમાન**''ન્તિ આહ. તત્થ **કમ્મફલેના**તિ કમ્મફલેન વિપચ્ચિતું આરદ્ધેનાતિ વચનસેસો, ઇત્થમ્ભૂતલક્ખણે ચેતં કરણવચનં. **તદનુપદં અવચાસી**તિ તં કમ્મં મયા વુત્તપદસ્સ અનુપદં અનુરૂપપદં કત્વા કથેય્યાસિ. **અળારપમ્હે**તિ બહલસંહતપખુમે, ગોપખુમેતિ અધિપ્પાયો.

અથ દેવતા આહ –

૬૫૩.''યથા ચ મે અધિગતમિદં વિમાનં, કોઞ્ચમયૂરચકોર સઙ્ઘચરિતં;
દિબ્યપિલવહંસરાજચિણ્ણં, દિજકારણ્ડવકોકિલાભિનદિતં.

૬૫૪.''નાનાસન્તાનકપુપ્ફરુક્ખવિવિધા , પાટલિજમ્બુઅસોકરુક્ખવન્તં;
યથા ચ મે અધિગતમિદં વિમાનં, તં તે પવેદયામિ સુણોહિ ભન્તે.

૬૫૫.''મગધવરપુરત્થિમેન, નાલકગામો નામ અત્થિ ભન્તે;
તત્થ અહોસિં પુરે સુણિસા, પેસવતીતિ તત્થ જાનિંસુ મમં.

૬૫૬.''સાહમપચિતત્થધમ્મકુસલં, દેવમનુસ્સપૂજિતં મહન્તં;
ઉપતિસ્સં નિબ્બુતમપ્પમેય્યં, મુદિતમના કુસુમેહિ અબ્ભુકિરિં.

૬૫૭.''પરમગતિગતઞ્ચ પૂજયિત્વા, અન્તિમદેહધરં ઇસિં ઉળારં;
પહાય માનુસકં સમુસ્સયં, તિદસગતા ઇધ માવસામિ ઠાન''ન્તિ.

૬૫૩. તત્થ **કોઞ્ચમયૂરચકોરસઙ્ઘચરિત**ન્તિ સારસસિખણ્ડિકુમ્ભકારકુક્કુટગણેહિ તત્થ તત્થ વિચરિતં. **દિબ્યપિલવહંસરાજચિણ્ણ**ન્તિ ઉદકે પિલવિત્વા વિચરણતો ''પિલવા''તિ લદ્ધનામેહિ ઉદકસકુણેહિ હંસરાજેહિ ચ તહિં તહિં વિચરિતં. **દિજકારણ્ડવકોકિલાભિનદિત**ન્તિ કારણ્ડવેહિ કાદમ્બેહિ કોકિલેહિ અઞ્ઞેહિ ચ દિજેહિ અભિનાદિતં.

૬૫૪. **નાનાસન્તાનકપુપ્ફરુક્ખવિવિધા**તિ નાનાવિધસાખાપસાખવન્તા નાનાપુપ્ફરુક્ખા નાનાસન્તાનકપુપ્ફરુક્ખા , તેહિ વિવિધં ચિત્તાકારં વિચિત્તસન્નિવેસં નાનાસન્તાનકપુપ્ફરુક્ખવિવિધા . ''વિવિધ''ન્તિ હિ વત્તબ્બે ''વિવિધા''તિ વુત્તં. સન્તાનકાતિ હિ કામવલ્લિયો, નાનાવિધપુપ્ફરુક્ખા ચ વિવિધા એત્થ સન્તિ , તેહિ વા વિવિધન્તિ નાનાસન્તાનકપુપ્ફરુક્ખવિવિધા. ''નાનાસન્તાનકપુપ્ફરુક્ખવિવિધં, પાટલિજમ્બુઅસોકરુક્ખવન્ત''ન્તિ ચ કેચિ પઠન્તિ. તેહિ ''પુપ્ફરુક્ખા સન્તી''તિ પદં આનેત્વા સમ્બન્ધિતબ્બં. ''પુપ્ફરુક્ખા''તિ વા અવિભત્તિકનિદ્દેસો, પુપ્ફરક્ખન્તિ વુત્તં હોતિ.

૬૫૫. **મગધવરપુરત્થિમેના**તિ મગધવરે પુરત્થિમેન, અભિસમ્બોધિટ્ઠાનતાય ઉત્તમે મગધરટ્ઠે પુરત્થિમદિસાય. **તત્થ અહોસિં પુરે સુણિસા**તિ પુબ્બે અહં તસ્મિં નાલકગામે એકસ્મિં ગહપતિકુલે સુણિસા સુણ્હા અહોસિં.

૬૫૬. **સા**તિ સયં. અત્થે ચ ધમ્મે ચ કુસલોતિ અત્થધમ્મકુસલો, ભગવા. અપચિતો અત્થધમ્મકુસલો એતેનાતિ **અપચિતત્થધમ્મકુસલો**, ધમ્મસેનાપતિ, તં. અપચિતં વા અપચયો, નિબ્બાનં, તસ્મિં અવસિટ્ઠઅત્થધમ્મે ચ કુસલં, અપચિતે વા પૂજનીયે અત્થે ધમ્મે નિરોધે મગ્ગે ચ કુસલં. મહન્તેહિ ઉળારેહિ સીલક્ખન્ધાદીહિ સમન્નાગતત્તા **મહન્તં. કુસુમેહી**તિ રતનમયેહિ ઇતરેહિ ચ કુસુમેહિ.

૬૫૭. **પરમગતિગત**ન્તિ અનુપાદિસેસનિબ્બાનં પત્તં. **સમુસ્સય**ન્તિ સરીરં. **તિદસગતા**તિ તિદસભવનં ગતા, તાવતિંસં દેવનિકાયં ઉપપન્ના. **ઇધા**તિ ઇમસ્મિં દેવલોકે. **આવસામિ ઠાન**ન્તિ ઇમં વિમાનં અધિવસામિ. સેસં વુત્તનયમેવ.

એવં આયસ્મતા વઙ્ગીસેન દેવતાય ચ કથિતકથામગ્ગં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા ભગવા સમ્પત્તપરિસાય વિત્થારેન ધમ્મં દેસેસિ. સા દેસના મહાજનસ્સ સાત્થિકા અહોસીતિ.

પેસવતીવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૮. મલ્લિકાવિમાનવણ્ણના

પીતવત્થે પીતધજેતિ મલ્લિકાવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ધમ્મચક્કપ્પવત્તનમાદિં કત્વા યાવ સુભદ્દપરિબ્બાજકવિનયના કતબુદ્ધકિચ્ચે કુસિનારાયં ઉપવત્તને મલ્લરાજૂનં સાલવને યમકસાલાનમન્તરે વિસાખપુણ્ણમાયં પચ્ચૂસવેલાયં અનુપાદિસેસાય નિબ્બાનધાતુયા પરિનિબ્બુતે ભગવતિ લોકનાથે દેવમનુસ્સેહિ તસ્સ સરીરપૂજાય કયિરમાનાય તદા કુસિનારાયં વસમાના બન્ધુલમલ્લસ્સ ભરિયા મલ્લરાજપુત્તી મલ્લિકા નામ ઉપાસિકા સદ્ધા પસન્ના વિસાખાય મહાઉપાસિકાય પસાધનસદિસં અત્તનો મહાલતાપસાધનં ગન્ધોદકેન ધોવિત્વા દુકૂલચુમ્બટકેન મજ્જિત્વા અઞ્ઞઞ્ચ બહું ગન્ધમાલાદિં ગહેત્વા ભગવતો સરીરં પૂજેસિ. અયમેત્થ સઙ્ખેપો, વિત્થારતો પન મલ્લિકાવત્થુ ધમ્મપદવણ્ણનાયં આગતમેવ.

સા અપરભાગે કાલં કત્વા તાવતિંસેસુ નિબ્બત્તિ, તેન પૂજાનુભાવેન અસ્સા અઞ્ઞેહિ અસાધારણા ઉળારા દિબ્બસમ્પત્તિ અહોસિ. વત્થાલઙ્કારવિમાનાનિ સત્તરતનસમુજ્જલાનિ વિસેસતો સિઙ્ગીસુવણ્ણોભાસાનિ અતિવિય પભસ્સરાનિ સબ્બા દિસા આસિઞ્ચમાનાવ સુવણ્ણરસધારાપિઞ્જરા કરોન્તિ. અથાયસ્મા નારદો દેવચારિકં ચરન્તો તં દિસ્વા ઉપગચ્છિ. સા તં દિસ્વા વન્દિત્વા અઞ્જલિં પગ્ગય્હ અટ્ઠાસિ. સો તં –

૬૫૮.''પીતવત્થે પીતધજે, પીતાલઙ્કારભૂસિતે;
પીતન્તરાહિ વગ્ગૂહિ, અપિળન્ધાવ સોભસિ.

૬૫૯.''કા કમ્બુકાયૂરધરે, કઞ્ચનાવેળભૂસિતે;
હેમજાલકસઞ્છન્ને, નાનારતનમાલિની.

૬૬૦.“સોવણ્ણમયા લોહિતઙ્ગમયા ચ, મુત્તામયા વેળુરિયમયા ચ;
મસારગલ્લા સહલોહિતઙ્ગા, પારેવતક્ખીહિ મણીહિ ચિત્તતા.

૬૬૧.“કોચિ કોચિ એત્થ મયૂરસુસ્સરો, હંસસ્સરઞ્ઞો કરવીકસુસ્સરો;
તેસં સરો સુય્યતિ વગ્ગુરૂપો, પઞ્ચઙ્ગિકં તૂરિયમિવપ્પવાદિતં.

૬૬૨.“રથો ચ તે સુભો વગ્ગુ, નાનારતનચિત્તિતો;
નાનાવણ્ણાહિ ધાતૂહિ, સુવિભત્તોવ સોભતિ.

૬૬૩.“તસ્મિં રથે કઞ્ચનબિમ્બવણ્ણે, યા ત્વં ઠિતા ભાસસિમં પદેસં;
દેવતે પુચ્છિતાચિક્ખ, કિસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલ”ન્તિ. – પુચ્છિ;

૬૫૮. તત્થ **પીતવત્થે**તિ પરિસુદ્ધચામીકરપભસ્સરતાય પીતોભાસનિવાસને. **પીતધજે**તિ વિમાનદ્વારે રથે ચ સમુસ્સિતહેમમયવિપુલકેતુભાવતો પીતોભાસધજે. **પીતાલઙ્કારભૂસિતે**તિ પીતોભાસેહિ આભરણેહિ અલઙ્કતે. સતિપિ અલઙ્કારાનં નાનાવિધરંસિજાલસમુજ્જલવિવિધરતનવિચિત્તભાવે તાદિસસુચરિતવિસેસનિબ્બત્તતાય પન સુપરિસુદ્ધચામીકરમરીચિજાલવિજ્જોતિતત્તા વિસેસતો પીતનિભાસાનિ તસ્સા આભરણાનિ અહેસું. **પીતન્તરાહી**તિ પીતવણ્ણેહિ ઉત્તરિયેહિ. “સન્તરુત્તરપરમં તેન ભિક્ખુના તતો ચીવરં સાદિતબ્બ”ન્તિઆદીસુ (પારા॰ ૫૨૩-૫૨૪) નિવાસને અન્તરસદ્દો આગતો, ઇધ પન “અન્તરસાટકા”તિઆદીસુ વિય ઉત્તરિયે દટ્ઠબ્બો. અન્તરા ઉત્તરિયં ઉત્તરાસઙ્ગો ઉપસંબ્યાનન્તિ પરિયાયસદ્દા એતે. **વગ્ગૂહી**તિ સોભનેહિ સણ્હમટ્ઠેહિ. **અપિળન્ધાવ સોભસી**તિ ત્વં ઇમેહિ અલઙ્કારેહિ અનલઙ્કતાપિ અત્તનો રૂપસમ્પત્તિયાવ સોભસિ. તે પન અલઙ્કારા તવ સરીરં પત્વા સોભન્તિ, તસ્મા અનલઙ્કતાપિ ત્વં અલઙ્કતસદિસીતિ અધિપ્પાયો.

૬૫૯. **કા કમ્બુકાયૂરધરે**તિ કા ત્વં કતરદેવનિકાયપરિયાપન્ના સુવણ્ણમયપરિહારકધરે, સુવણ્ણમયકેયૂરધરે વા. કમ્બુપરિહારકન્તિ ચ હત્થાલઙ્કારવિસેસો વુચ્ચતિ, કાયૂરન્તિ ભુજાલઙ્કારવિસેસો. અથ વા કમ્બૂતિ સુવણ્ણં, તસ્મા કમ્બુકાયૂરધરે સુવણ્ણમયબાહાભરણધરેતિ અત્થો. **કઞ્ચનાવેળભૂસિતે**તિ કઞ્ચનમયાવેળપિળન્ધનભૂસિતે. **હેમજાલકસઞ્છન્ને**તિ રતનપરિસિબ્બિતેન હેમમયેન જાલકેન છાદિતસરીરે. **નાનારતનમાલિની**તિ નક્ખત્તમાલાય વિય કાળપક્ખરત્તિયં સીસે પટિમુક્કાહિ વિવિધાહિ રતનાવલીહિ નાનારતનમાલિની કા ત્વન્તિ પુચ્છતિ.

૬૬૦. **સોવણ્ણમયા**તિઆદિ યાહિ રતનમાલાહિ સા દેવતા નાનારતનમાલિનીતિ વુત્તા, તાસં દસ્સનં. તત્થ **સોવણ્ણમયા**તિ સિઙ્ગીસુવણ્ણમયા માલા. **લોહિતઙ્ગમયા**તિ પદુમરાગાદિરત્તમણિમયા. **મસારગલ્લા**તિ મસારગલ્લમણિમયા. **સહલોહિતઙ્ગા**તિ લોહિતઙ્ગમણિમયાહિ સદ્ધિં કબરમણિમયા ચેવ લોહિતઙ્ગસઙ્ખાતરત્તમણિમયા ચાતિ અત્થો. **પારેવતક્ખીહિ મણીહિ ચિત્તતા**તિ પારેવતક્ખિસદિસેહિ મણીહિ યથાવુત્તમણીહિ ચ સઙ્ખતચિત્તભાવા ઇમા તવ કેસહત્થે રતનમાલાતિ અધિપ્પાયો.

૬૬૧. **કોચિ કોચી**તિ એકચ્ચો એકચ્ચો. **એત્થા**તિ એતેસુ માલાદામેસુ. **મયૂરસુસ્સરો**તિ મયૂરો વિય સુન્દરનાદો. **હંસસ્સરઞ્ઞો**તિ હંસસ્સરો અઞ્ઞો, હંસસદિસસ્સરો અપરો. **કરવીકસુસ્સરો**તિ કરવીકો વિય સોભનસ્સરો. તેસં માલાદામાનં યથા મયૂરસ્સરો, હંસસ્સરો , કરવીકસ્સરો, એવં વગ્ગુરૂપો મધુરાકારો સરો

સુય્યતિ. કિમિવ ? **પઞ્ચઙ્ગિકં તૂરિયમિવપ્પવાદિતં**. યથા કુસલેન વાદિતે પઞ્ચઙ્ગિકે તૂરિયે, એવં તેસં સરો સુય્યતિ, વગ્ગુરૂપોતિ અત્થો. ભુમ્મત્થે હિ ઇદં ઉપયોગવચનં.

૬૬૨. **નાનાવણ્ણાહિ ધાતૂહી**તિ અનેકરૂપાહિ અક્ખચક્કઈસાદિઅવયવધાતૂહિ. **સુવિભત્તોવ સોભતી**તિ અવયવાનં અઞ્ઞમઞ્ઞં યુત્તપ્પમાણતાય વિભત્તિવિભાગસમ્પત્તિયા ચ સુવિભત્તોવ હુત્વા વિરાજતિ. અથ વા સુવિભત્તોવાતિ કેવલં કમ્મનિબ્બત્તોપિ સુસિક્ખિતેન સિપ્પાચરિયેન વિભત્તોવ વિરચિતો વિય સોભતીતિ અત્થો.

૬૬૩. **કઞ્ચનબિમ્બવણ્ણે**તિ સાતિસયં પીતોભાસતાય કઞ્ચનબિમ્બકસદિસે તસ્મિં રથે. કઞ્ચનબિમ્બવણ્ણેતિ વા તસ્સા દેવતાય આલપનં , ગન્ધોદકેન ધોવિત્વા જાતિહિઙ્ગુલકરસેન મજ્જિત્વા દુકૂલચુમ્બટકેન મજ્જિતકઞ્ચનપટિમાસદિસેતિ અત્થો. **ભાસસિમં પદેસ**ન્તિ ઇમં સકલમ્પિ ભૂમિપદેસં ભાસયસિ વિજ્જોતયસિ.

એવં થેરેન પુચ્છિતા સાપિ દેવતા ઇમાહિ ગાથાહિ બ્યાકાસિ –

૬૬૪.“સોવણ્ણજાલં મણિસોણ્ણચિત્તિતં, મુત્તાચિતં હેમજાલેન છન્નં;
પરિનિબ્બુતે ગોતમે અપ્પમેય્યે, પસન્નચિત્તા અહમાભિરોપયિં.

૬૬૫.“તાહં કમ્મં કરિત્વાન, કુસલં બુદ્ધવણ્ણિતં;
અપેતસોકા સુખિતા, સમ્પમોદામનામયા”તિ.

૬૬૪. તત્થ **સોવણ્ણજાલ**ન્તિ સરીરપ્પમાણેન કતં સુવણ્ણમયં જાલં. **મણિસોણ્ણચિત્તિત**ન્તિ સીસાદિટ્ઠાનેસુ સીસૂપગગીવૂપગાદિઆભરણવસેન નાનાવિધેહિ મણીહિ ચ સુવણ્ણેન ચ ચિત્તિતં. **મુત્તાચિત**ન્તિ અન્તરન્તરા આબદ્ધાહિ મુત્તાવલીહિ આચિતં. **હેમજાલેન છન્ન**ન્તિ હેમમયેન પભાજાલેન છન્નં. તઞ્હિ નાનાવિધેહિ મણીહિ ચેવ સુવણ્ણેન ચ ચિત્તિતં મુત્તાવલીહિ આચિતમ્પિ સુપરિસુદ્ધસ્સ રત્તસુવણ્ણસ્સેવ યેભુય્યતાય દિવાકરકિરણસમ્ફસ્સતો અતિવિય પભસ્સરેન હેમમયેન પભાજાલેન સઞ્છાદિતં એકોભાસં હુત્વા કઞ્ચનાદાસં વિય તિટ્ઠતિ. **પરિનિબ્બુતે**તિ અનુપાદિસેસાય નિબ્બાનધાતુયા પરિનિબ્બુતે. **ગોતમે**તિ ભગવન્તં ગોત્તેન નિદ્દિસતિ. **અપ્પમેય્યે**તિ ગુણાનુભાવતો પમિનિતું અસક્કુણેય્યે. **પસન્નચિત્તા**તિ કમ્મફલવિસયાય બુદ્ધારમ્મણાય ચ સદ્ધાય પસન્નમાનસા. **અભિરોપયિ**ન્તિ પૂજાવસેન સરીરે રોપેસિં પટિમુઞ્ચિં.

૬૬૫. **તાહ**ન્તિ તં અહં. **કુસલ**ન્તિ કુચ્છિતસલનાદિઅત્થેન કુસલં. **બુદ્ધવણ્ણિત**ન્તિ “યાવતા, ભિક્ખવે, સત્તા અપદા વા દ્વિપદા વા”તિઆદિના (સં॰ નિ॰ ૫.૧૩૯; અ॰ નિ॰ ૪.૩૪) સમ્માસમ્બુદ્ધેન પસત્થં. **અપેતસોકા**તિ સોકહેતૂનં ભોગબ્યસનાદીનં અભાવેન અપગતસોકા. તેન ચિત્તદુક્ખાભાવમાહ. **સુખિતા**તિ સઞ્જાતસુખા સુખપ્પત્તા. એતેન સરીરદુક્ખાભાવં વદતિ. ચિત્તદુક્ખાભાવેન ચસ્સા પમોદાપત્તિ, સરીરદુક્ખાભાવેન અરોગતા. તેનાહ “**સમ્પમોદામનામયા**”તિ. સેસં વુત્તનયમેવ. અયઞ્ચ અત્થો તદા અત્તના દેવતાય ચ કથિતનિયામેનેવ સઙ્ગીતિકાલે આયસ્મતા નારદેન ધમ્મસઙ્ગાહકાનં આરોચિતો, તે ચ તં તથેવ સઙ્ગહં આરોપયિંસૂતિ.

મલ્લિકાવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૯. વિસાલક્ખિવિમાનવણ્ણના

કા નામ ત્વં વિસાલક્ખીતિ વિસાલક્ખિવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવતિ પરિનિબ્બુતે રઞ્ઞા અજાતસત્તુના અત્તના પટિલદ્ધા ભગવતા સરીરધાતુયો ગહેત્વા રાજગહે થૂપે ચ મહે ચ કતે રાજગહવાસિની એકા માલાકારધીતા સુનન્દા નામ ઉપાસિકા અરિયસાવિકા સોતાપન્ના પિતું ગેહતો પેસિતં બહું માલઞ્ચ ગન્ધઞ્ચ પેસેત્વા દેવસિકં ચેતિયે પૂજં કારેસિ, ઉપોસથદિવસેસુ પન સયમેવ ગન્ત્વા પૂજં અકાસિ. સા અપરભાગે અઞ્ઞતરેન રોગેન ફુટ્ઠા કાલં કત્વા સક્કસ્સ દેવરઞ્ઞો પરિચારિકા હુત્વા નિબ્બત્તિ. અથેકદિવસં સા સક્કેન દેવાનમિન્દેન સહ ચિત્તલતાવનં પાવિસિ. તત્થ ચ અઞ્ઞાસં દેવતાનં પભા પુપ્ફાદીનં પભાહિ પટિહતા હુત્વા વિચિત્તવણ્ણા હોતિ, સુનન્દાય પન પભા તાહિ અનભિભૂતા સભાવેનેવ અટ્ઠાસિ. તં દિસ્વા સક્કો દેવરાજા તાય કતસુચરિતં ઞાતુકામો ઇમાહિ ગાથાહિ પુચ્છિ –

૬૬૬.‘‘કા નામ ત્વં વિસાલક્ખિ, રમ્મે ચિત્તલતાવને;
સમન્તા અનુપરિયાસિ, નારીગણપુરક્ખતા.

૬૬૭.‘‘યદા દેવા તાવતિંસા, પવિસન્તિ ઇમં વનં;
સયોગ્ગા સરથા સબ્બે, ચિત્રા હોન્તિ ઇધાગતા.

૬૬૮.‘‘તુય્હઞ્ચ ઇધ પત્તાય, ઉય્યાને વિચરન્તિયા;
કાયે ન દિસ્સતી ચિત્તં, કેન રૂપં તવેદિસં;
દેવતે પુચ્છિતાચિક્ખ, કિસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલ’’ન્તિ.

૬૬૬. તત્થ **કા નામ ત્વ**ન્તિ પુરિમત્તભાવે કા નામ કીદિસી નામ ત્વં, યત્થ કતેન સુચરિતેન અયં તે ઈદિસી આનુભાવસમ્પત્તિ અહોસીતિ અધિપ્પાયો. **વિસાલક્ખી**તિ વિપુલલોચને.

૬૬૭. **યદા**તિ યસ્મિં કાલે. **ઇમં વન**ન્તિ ઇમં ચિત્તલતાનામકં ઉપવનં. **ચિત્રા હોન્તી**તિ ઇમસ્મિં ચિત્તલતાવને વિચિત્તપભાસંસગ્ગેન અત્તનો સરીરવત્થાલઙ્કારાદીનં પકતિઓભાસતોપિ વિસિટ્ઠભાવપ્પત્તિયા વિચિત્રાકારા હોન્તિ. **ઇધાગતા**તિ ઇધ આગતા સમ્પત્તા, ઇધ વા આગમનહેતુ.

૬૬૮. **ઇધ પત્તાયા**તિ ઇમં ઠાનં સમ્પત્તાય ઉપગતાય. **કેન રૂપં તવેદિસ**ન્તિ કેન કારણેન તવ રૂપં સરીરં એદિસં એવરૂપં, ચિત્તલતાવનસ્સ પભં અભિભવન્તં તિટ્ઠતીતિ અધિપ્પાયો.

એવં સક્કેન પુટ્ઠા સા દેવતા ઇમાહિ ગાથાહિ બ્યાકાસિ –

૬૬૯.‘‘યેન કમ્મેન દેવિન્દ, રૂપં મય્હં ગતી ચ મે;
ઇદ્ધિ ચ આનુભાવો ચ, તં સુણોહિ પુરિન્દદ.

૬૭૦.‘‘અહં રાજગહે રમ્મે, સુનન્દા નામુપાસિકા;
સદ્ધા સીલેન સમ્પન્ના, સંવિભાગરતા સદા.

૬૭૧.‘‘અચ્છાદનઞ્ચ ભત્તઞ્ચ, સેનાસનં પદીપિયં;
અદાસિં ઉજુભૂતેસુ, વિપ્પસન્નેન ચેતસા.

૬૭૨.“ચાતુદ્દસિં પઞ્ચદસિં, યા ચ પક્ખસ્સ અટ્ઠમી;
પાટિહારિયપક્ખઞ્ચ, અટ્ઠઙ્ગસુસમાગતં.

૬૭૩.“ઉપોસથં ઉપવસિસ્સં, સદા સીલેસુ સંવુતા;
સઞ્ઞમા સંવિભાગા ચ, વિમાનં આવસામહં.

૬૭૪.“પાણાતિપાતા વિરતા, મુસાવાદા ચ સઞ્ઞતા;
થેય્યા ચ અતિચારા ચ, મજ્જપાના ચ આરકા.

૬૭૫.“પઞ્ચસિક્ખાપદે રતા, અરિયસચ્ચાન કોવિદા;
ઉપાસિકા ચક્ખુમતો, ગોતમસ્સ યસસ્સિનો.

૬૭૬.“તસ્સા મે ઞાતિકુલા દાસી, સદા માલાભિહારતિ;
તાહં ભગવતો થૂપે, સબ્બમેવાભિરોપયિં.

૬૭૭.“ઉપોસથે ચહં ગન્ત્વા, માલાગન્ધવિલેપનં;
થૂપસ્મિં અભિરોપેસિં, પસન્ના સેહિ પાણિભિ.

૬૭૮.“તેન કમ્મેન દેવિન્દ, રૂપં મય્હં ગતી ચ મે;
ઇદ્ધિ ચ આનુભાવો ચ, યં માલં અભિરોપયિં.

૬૭૯.“યઞ્ચ સીલવતી આસિં, ન તં તાવ વિપચ્ચતિ;
આસા ચ પન મે દેવિન્દ, સકદાગામિની સિય”ન્તિ.

૬૬૯. તત્થ **ગતી**તિ અયં દેવગતિ, નિબ્બત્તિ વા. **ઇદ્ધી**તિ અયં દેવિદ્ધિ, અધિપ્પાયસમિજ્ઝનં વા. **આનુભાવો**તિ પભાવો. **પુરિન્દદા**તિ સક્કં આલપતિ. સો હિ પુરે દાનં અદાસીતિ “પુરિન્દદો”તિ વુચ્ચતિ.

૬૭૬. **ઞાતિકુલા**તિ પિતુ ગેહં સન્ધાય વદતિ. **સદા માલાભિહારતી**તિ સદા સબ્બકાલં દિવસે દિવસે ઞાતિકુલતો દાસિયા પુપ્ફં મય્હં અભિહરીયતિ. **સબ્બમેવાભિરોપયિ**ન્તિ મય્હં પિળન્ધનત્થાય પિતુગેહતો આહટં માલં અઞ્ઞઞ્ચ ગન્ધાદિં સબ્બમેવ અત્તના અપરિભુઞ્જિત્વા ભગવતો થૂપે પૂજનવસેન અભિરોપયિં પૂજં કારેસિં.

૬૭૭-૮. **ઉપોસથે ચહં ગન્ત્વા**તિ ઉપોસથદિવસે અહમેવ થૂપટ્ઠાનં ગન્ત્વા. **યં માલં અભિરોપયિ**ન્તિ યં તદા ભગવતો થૂપે માલાગન્ધાભિરોપનં કતં, તેન કમ્મેનાતિ યોજના.

૬૭૯. **ન તં તાવ વિપચ્ચતી**તિ યં સીલવતી આસિં, તં સીલરક્ખણં તં રક્ખિતં સીલં પૂજામયપુઞ્ઞસ્સ બલવભાવેન અલદ્ધોકાસં ન તાવ વિપચ્ચતિ , ન વિપચ્ચિતું આરદ્ધં, અપરસ્મિંયેવ અત્તભાવે તસ્સ વિપાકોતિ અત્થો. **આસા ચ પન મે દેવિન્દ, સકદાગામિની સિય**ન્તિ “કથં નુ ખો અહં સકદાગામિની ભવેય્ય”ન્તિ પત્થના ચ મે દેવિન્દ, અરિયધમ્મવિસયાવ, ન ભવવિસેસવિસયા. સા પન સપ્પિમણ્ડં ઇચ્છતો દધિતો પચિતં વિય અનિપ્ફાદિનીતિ દસ્સેતિ. સેસં વુત્તનયમેવ.

ઇમં પન અત્થં સક્કો દેવાનમિન્દો અત્તના ચ તાય દેવધીતાય ચ વુત્તનિયામેનેવ આયસ્મતો વઙ્ગીસત્થેરસ્સ આરોચેસિ. આયસ્મા વઙ્ગીસો સઙ્ગીતિકાલે ધમ્મસઙ્ગાહકાનં મહાથેરાનં આરોચેસિ, તે ચ તં તથેવ સઙ્ગીતિં આરોપયિંસૂતિ.

વિસાલક્ખિવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૦. પારિચ્છત્તકવિમાનવણ્ણના

પારિચ્છત્તકે કોવિળારેતિ પારિચ્છત્તકવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને. તેન સમયેન સાવત્થિવાસી અઞ્ઞતરો ઉપાસકો ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા, સ્વાતનાય નિમન્તેત્વા, અત્તનો ગેહદ્વારે મહન્તં મણ્ડપં સજ્જેત્વા સાણિપાકારં પરિક્ખિપિત્વા ઉપરિ વિતાનં બન્ધિત્વા ધજપટાકાદયો ઉસ્સાપેત્વા નાનાવિરાગવણ્ણાનિ વત્થાનિ ગન્ધદામમાલાદામાનિ ચ ઓલમ્બેત્વા સિત્તસમ્મટ્ઠે પદેસે આસનાનિ પઞ્ઞાપેત્વા ભગવતો કાલં આરોચેસિ. અથ ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય દેવવિમાનં વિય અલઙ્કતપટિયત્તં મણ્ડપં પવિસિત્વા સહસ્સરંસી વિય અણ્ણવકુચ્છિં ઓભાસયમાનો પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. ઉપાસકો ગન્ધપુપ્ફધૂમદીપેહિ ભગવન્તં પૂજેસિ.

તેન ચ સમયેન અઞ્ઞતરા કટ્ઠહારિકા ઇત્થી અન્ધવને સુપુપ્ફિતં અસોકરુક્ખં દિસ્વા સપલ્લવઙ્કુરાનિ પિણ્ડીકતાનિ બહૂનિ અસોકપુપ્ફાનિ ગહેત્વા આગચ્છન્તી, ભગવન્તં તત્થ નિસિન્નં દિસ્વા પસન્નચિત્તા આસનસ્સ સમન્તતો તેહિ પુપ્ફેહિ પુપ્ફસન્થરં સન્થરન્તી, ભગવતો પૂજં કત્વા વન્દિત્વા તિક્ખત્તું પદક્ખિણં કત્વા નમસ્સમાના અગમાસિ. સા અપરેન સમયેન કાલં કત્વા તાવતિંસેસુ નિબ્બત્તિ, અચ્છરાસહસ્સપરિવારા યેભુય્યેન નન્દનવને નચ્ચન્તી ગાયન્તી પારિચ્છત્તકમાલા ગન્થેન્તી પમોદમાના કીળન્તી સુખં અનુભવતિ. અથાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો હેટ્ઠા વુત્તનયેન દેવચારિકં ચરન્તો તાવતિંસભવનં ગન્ત્વા તં દિસ્વા તાય કતકમ્મં ઇમાહિ ગાથાહિ પુચ્છિ –

૬૮૦.‘‘પારિચ્છત્તકે કોવિળારે, રમણીયે મનોરમે;
દિબ્બમાલં ગન્થમાના, ગાયન્તી સમ્પમોદસિ.

૬૮૧.‘‘તસ્સા તે નચ્ચમાનાય, અઙ્ગમઙ્ગેહિ સબ્બસો;
દિબ્બા સદ્દા નિચ્છરન્તિ, સવનીયા મનોરમા.

૬૮૨.‘‘તસ્સા તે નચ્ચમાનાય, અઙ્ગમઙ્ગેહિ સબ્બસો;
દિબ્બા ગન્ધા પવાયન્તિ, સુચિગન્ધા મનોરમા.

૬૮૩.‘‘વિવત્તમાના કાયેન, યા વેણીસુ પિળન્ધના;
તેસં સુય્યતિ નિગ્ઘોસો, તૂરિયે પઞ્ચઙ્ગિકે યથા.

૬૮૪.‘‘વટંસકા વાતધુતા, વાતેન સમ્પકમ્પિતા;
તેસં સુય્યતિ નિગ્ઘોસો, તૂરિયે પઞ્ચઙ્ગિકે યથા.

૬૮૫.“યાપિ તે સિરસ્મિં માલા, સુચિગન્ધા મનોરમા;
વાતિ ગન્ધો દિસા સબ્બા, રુક્ખો મઞ્જૂસકો યથા.

૬૮૬.“ઘાયસે તં સુચિગન્ધં, રૂપં પસ્સસિ અમાનુસં;
દેવતે પુચ્છિતાચિક્ખ, કિસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલ”ન્તિ.

૬૮૦. તત્થ **પારિચ્છત્તકે કોવિળારે**તિ પારિચ્છત્તકનામકે કોવિળારપુપ્ફે આદાય દિબ્બમાલં ગન્થમાનાતિ યોજના. યઞ્હિ લોકિયા “પારિજાત”ન્તિ વદન્તિ, તં માગધભાસાય “પારિચ્છત્તક”ન્તિ વુચ્ચતિ. કોવિળારોતિ ચ કોવિળારજાતિકો, સો ચ મનુસ્સલોકેપિ દેવલોકેપિ કોવિળારો, તસ્સાપિ જાતીતિ વદન્તિ.

૬૮૧. તસ્સા પન દેવતાય નચ્ચનકાલે અઙ્ગભારવસેન સરીરતો ચ પિળન્ધનતો ચ અતિવિય મધુરો સદ્દો નિચ્છરતિ, ગન્ધો સદા સબ્બા દિસાપિ ફરિત્વા તિટ્ઠતિ. તેનાહ “**તસ્સા તે નચ્ચમાનાયા**”તિઆદિ. તત્થ **સવનીયા**તિ સોતું યુત્તા, સવનસ્સ વા હિતા, કણ્ણસુખાતિ અત્થો.

૬૮૩. **વિવત્તમાના કાયેના**તિ તવ કાયેન સરીરેન પરિવત્તમાનેન, ઇત્થમ્ભૂતલક્ખણે ચેતં કરણવચનં. **યા વેણીસુ પિળન્ધના**તિ યાનિ તે કેસવેણીસુ પિળન્ધનાનિ, વિભત્તિલોપો ચેત્થ દટ્ઠબ્બો, લિઙ્ગવિપલ્લાસો વા.

૬૮૪. **વટંસકા**તિ રતનમયા કણ્ણિકા વટંસકાતિ અત્થો. **વાતધુતા**તિ મન્દેન માલુતેન ધૂપયમાના. **વાતેન સમ્પકમ્પિતા**તિ વાતેન સમન્તતો વિસેસતો કમ્પિતા ચલિતા. અથ વા **વટંસકા વાતધુતા, વાતેન સમ્પકમ્પિતા**તિ અવાતેરિતાપિ વાતેરિતાપિ યે તે વટંસકા કમ્પિતા, તેસં સુય્યતિ નિગ્ઘોસોતિ અત્થયોજના.

૬૮૫. **વાતિ ગન્ધો દિસા સબ્બા**તિ તસ્સા તે સિરસ્મિં દિબ્બમાલાય ગન્ધો વાયતિ સબ્બા દિસા. યથા કિં? **રુક્ખો મઞ્જૂસકો યથા**તિ, યથા નામ મઞ્જૂસકો રુક્ખો સુપુપ્ફિતો અત્તનો ગન્ધેન બહૂનિ યોજનાનિ ફરમાનો સબ્બા દિસા વાયતિ, એવં તવ સિરસ્મિં પિળન્ધનમાલાય ગન્ધોતિ અત્થો. સો કિર રુક્ખો ગન્ધમાદને પચ્ચેકબુદ્ધાનં ઉપોસથકરણમણ્ડલમાળકમજ્ઝે તિટ્ઠતિ. યત્તકાનિ દેવલોકે ચ મનુસ્સલોકે ચ સુરભિકુસુમાનિ, તાનિ તસ્સ સાખગ્ગેસુ નિબ્બત્તન્તિ. તેન સો અતિવિય સુગન્ધો હોતિ. એવં તાય દેવતાય પિળન્ધનમાલાય ગન્ધોતિ. તેન વુત્તં “રુક્ખો મઞ્જૂસકો યથા”તિ.

૬૮૬. યદિપિ તસ્સ સગ્ગસ્સ છટ્ઠસ્સાયતનિકભાવતો સબ્બાનિપિ તત્થ આરમ્મણાનિ પિયરૂપાનિયેવ, ગન્ધરૂપાનં પન સવિસેસાનં તસ્સા દેવતાય લાભિભાવતો “**ઘાયસે તં સુચિગન્ધં, રૂપં પસ્સસિ અમાનુસ**”ન્તિ વુત્તં.

અથ દેવતા દ્વીહિ ગાથાહિ બ્યાકાસિ –

૬૮૭.“પભસ્સરં અચ્ચિમન્તં, વણ્ણગન્ધેન સંયુતં;
અસોકપુપ્ફમાલાહં, બુદ્ધસ્સ ઉપનામયિં.

૬૮૮.“તાહં કમ્મં કરિત્વાન, કુસલં બુદ્ધવણ્ણિતં;
અપેતસોકા સુખિતા, સમ્પમોદામનામયા”તિ.

૬૮૭. તત્થ સુધોતપવાળસઙ્ઘાતસન્નિભસ્સ કિઞ્જક્ખકેસરસમુદાયેન ભાણુરંસિજાલસ્સ વિય અસોકપુપ્ફુત્તમસ્સ તદા ઉપટ્ઠિતતં સન્ધાયાહ “**પભસ્સરં અચ્ચિમન્ત**”ન્તિ. સેસં વુત્તનયમેવ.

અથાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો તાય દેવતાય અત્તનો સુચરિતકમ્મે કથિતે સપરિવારાય તસ્સા ધમ્મં દેસેત્વા તતો મનુસ્સલોકં આગન્ત્વા ભગવતો તં પવત્તિં કથેસિ. ભગવા તં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તમહાજનસ્સ ધમ્મં દેસેસિ, સા દેસના મહાજનસ્સ સાત્થિકા અહોસીતિ.

પારિચ્છત્તકવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

ઇતિ પરમત્થદીપનિયા ખુદ્દક-અટ્ઠકથાય વિમાનવત્થુસ્મિં

દસવત્થુપટિમણ્ડિતસ્સ તતિયસ્સ પારિચ્છત્તકવગ્ગસ્સ

અત્થવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪. મઞ્જિટ્ઠકવગ્ગો

૧. મઞ્જિટ્ઠકવિમાનવણ્ણના

મઞ્જિટ્ઠકવગ્ગે **મઞ્જિટ્ઠકે વિમાનસ્મિ**ન્તિ મઞ્જિટ્ઠકવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને. તત્થ અઞ્ઞતરો ઉપાસકો ભગવન્તં નિમન્તેત્વા અનન્તરવિમાને વુત્તનયેનેવ મણ્ડપં સજ્જેત્વા તત્થ નિસિન્નં સત્થારં પૂજેત્વા દાનં દેતિ. તેન ચ સમયેન અઞ્ઞતરા કુલદાસી અન્ધવને સુપુપ્ફિતં સાલરુક્ખં દિસ્વા તત્થ પુપ્ફાનિ ગહેત્વા હીરેહિ આવુણિત્વા વટંસકે કત્વા પુન બહૂનિ મુત્તપુપ્ફાનિ અગ્ગપુપ્ફાનિ ચ ગહેત્વા નગરં પવિટ્ઠા. તસ્મિં મણ્ડપે યુગન્ધરપબ્બતકુચ્છિં ઓભાસયમાનં બાલસૂરિયં વિય છબ્બણ્ણબુદ્ધરંસિયો વિસ્સજ્જેત્વા નિસિન્નં, ભગવન્તં દિસ્વા પસન્નચિત્તા તેહિ પુપ્ફેહિ પૂજેન્તી વટંસકાનિ આસનસ્સ સમન્તતો ઠપેત્વા ઇતરાનિ ચ પુપ્ફાનિ ઓકિરિત્વા સક્કચ્ચં વન્દિત્વા તિક્ખત્તું પદક્ખિણં કત્વા અગમાસિ. સા અપરભાગે કાલં કત્વા તાવતિંસભવને નિબ્બત્તિ, તત્થ તસ્સા રત્તફલિકમયં વિમાનં, તસ્સ ચ પુરતો સુવણ્ણવાલુકાસન્થતભૂમિભાગં મહન્તં સાલવનં પાતુરહોસિ. સા યદા વિમાનતો નિક્ખમિત્વા સાલવનં પવિસતિ, તદા સાલસાખા ઓનમિત્વા તસ્સા ઉપરિ કુસુમાનિ ઓકિરન્તિ. તં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો હેટ્ઠા વુત્તનયેન ઉપગન્ત્વા ઇમાહિ ગાથાહિ કતકમ્મં પુચ્છિ –

૬૮૯.“મઞ્જિટ્ઠકે વિમાનસ્મિં, સોણ્ણવાલુકસન્થતે;
પઞ્ચઙ્ગિકેન તૂરિયેન, રમસિ સુપ્પવાદિતે.

૬૯૦.“તમ્હા વિમાના ઓરુય્હ, નિમ્મિતા રતનામયા;
ઓગાહસિ સાલવનં, પુપ્ફિતં સબ્બકાલિકં.

૬૯૧.“યસ્સ યસ્સેવ સાલસ્સ, મૂલે તિટ્ઠસિ દેવતે;
સો સો મુઞ્ચતિ પુપ્ફાનિ, ઓનમિત્વા દુમુત્તમો.

૬૯૨.“વાતેરિતં સાલવનં, આધુતં દિજસેવિતં;

વાતિ ગન્ધો દિસા સબ્બા, રુક્ખો મઞ્જૂસકો યથા.

૬૯૩.“ઘાયસે તં સુચિગન્ધં, રૂપં પસ્સસિ અમાનુસં;
દેવતે પુચ્છિતાચિક્ખ, કિસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલ”ન્તિ.

૬૮૯. તત્થ **મઞ્જિટ્ઠકે વિમાનસ્મિન્તિ** રત્તફલિકમયે વિમાને. સિન્દુવારકણવીરમકુલસદિસવણ્ણઞ્હિ “મઞ્જિટ્ઠક”ન્તિ વુચ્ચતિ. **સોણ્ણવાલુકસન્થતેતિ** સમન્તતો વિપ્પકિણ્ણાહિ સુવણ્ણવાલુકાહિ સન્થતભૂમિભાગે. **રમસિ સુપ્પવાદિતેતિ** સુટ્ઠુ પવાદિતેન પઞ્ચઙ્ગિકેન તૂરિયેન અભિરમસિ.

૬૯૦. **નિમિત્તા રતનામયાતિ** તવ સુચરિતસિપ્પિના અભિનિમ્મિતા રતનમયા વિમાના. **ઓગાહસીતિ** પવિસસિ. **સબ્બકાલિકન્તિ** સબ્બકાલે સુખં સબ્બઉતુસપ્પાયં, સબ્બકાલે પુપ્ફનકં વા.

૬૯૨. **વાતેરિતન્તિ** યથા પુપ્ફાનિ ઓકિરન્તિ, એવં વાતેન ઈરિતં ચલિતં. **આધુતન્તિ** મન્દેન માલુતેન સણિકસણિકં વિધૂપયમાનં. **દિજસેવિતન્તિ** મયૂરકોકિલાદિસકુણસઙ્ઘેહિ ઉપસેવિતં.

એવં થેરેન પુટ્ઠા સા દેવતા ઇમાહિ ગાથાહિ બ્યાકાસિ –

૬૯૪.“અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતા, દાસી અયિરકુલે અહું;
બુદ્ધં નિસિન્નં દિસ્વાન, સાલપુપ્ફેહિ ઓકિરિં.

૬૯૫.“વટંસકઞ્ચ સુકતં, સાલપુપ્ફમયં અહં;
બુદ્ધસ્સ ઉપનામેસિં, પસન્ના સેહિ પાણિભિ.

૬૯૬.“તાહં કમ્મં કરિત્વાન, કુસલં બુદ્ધવણ્ણિતં;
અપેતસોકા સુખિતા, સમ્પમોદામનામયા”તિ.

૬૯૪-૫. તત્થ **અયિરકુલેતિ** અય્યકુલે, સામિકગેહેતિ અત્થો. **અહુન્તિ** અહોસિં. **ઓકિરિન્તિ** પુપ્ફેહિ વિપ્પકિરિં. **ઉપનામેસિન્તિ** પૂજાવસેન ઉપનામેસિં. સેસં વુત્તનયમેવ.

અથાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો સપરિવારાય તસ્સા દેવતાય ધમ્મં દેસેત્વા મનુસ્સલોકં આગન્ત્વા ભગવતો તમત્થં નિવેદેસિ. ભગવા તં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તમહાજનસ્સ ધમ્મં દેસેસિ. દેસના સદેવકસ્સ લોકસ્સ સાત્થિકા અહોસીતિ.

મઞ્જિટ્ઠકવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨. પભસ્સરવિમાનવણ્ણના

પભસ્સરવરવણ્ણનિભેતિ પભસ્સરવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા રાજગહે વિહરતિ. તેન ચ સમયેન રાજગહે અઞ્ઞતરો ઉપાસકો મહામોગ્ગલ્લાનત્થેરે અભિપ્પસન્નો હોતિ. તસ્સેકા ધીતા સદ્ધા પસન્ના, સાપિ થેરે ગરુચિત્તીકારબહુલા હોતિ. અથેકદિવસં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો રાજગહે પિણ્ડાય ચરન્તો તં કુલં ઉપસઙ્કમિ.

સા થેરં દિસ્વા સોમનસ્સજાતા આસનં પઞ્ઞાપેત્વા થેરે તત્થ નિસિન્ને સુમનમાલાય પૂજેત્વા મધુરં ગુળફાણિતં થેરસ્સ પત્તે આકિરિ, થેરો અનુમોદિતુકામો નિસીદિ. સા ઘરાવાસસ્સ બહુકિચ્ચતાય અનોકાસતં પવેદેત્વા ''અઞ્ઞસ્મિં દિવસે ધમ્મં સોસ્સામી''તિ થેરં વન્દિત્વા ઉય્યોજેસિ. તદહેવ ચ સા કાલં કત્વા તાવતિંસેસુ નિબ્બત્તિ. તં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો ઉપસઙ્કમિત્વા ઇમાહિ ગાથાહિ પુચ્છિ –

૬૯૭.''પભસ્સરવરવણ્ણનિભે, સુરત્તવત્થવસને;
મહિદ્ધિકે ચન્દનરુચિરગત્તે,
કા ત્વં સુભે દેવતે વન્દસે મમં.

૬૯૮.''પલ્લઙ્કો ચ તે મહગ્ઘો, નાનારતનચિત્તિતો રુચિરો;
યત્થ ત્વં નિસિન્ના વિરોચસિ, દેવરાજારિવ નન્દને વને.

૬૯૯.''કિં ત્વં પુરે સુચરિતમાચરી ભદ્દે, કિસ્સ કમ્મસ્સ વિપાકં;
અનુભોસિ દેવલોકસ્મિં, દેવતે પુચ્છિતાચિક્ખ;
કિસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલ''ન્તિ.

૬૯૭. તત્થ **પભસ્સરવરવણ્ણનિભે**તિ નિભાતિ દિબ્બતીતિ નિભા, વણ્ણોવ નિભા વણ્ણનિભા, અતિવિય ઓભાસનતો પભસ્સરા છવિદોસાભાવેન વરા ઉત્તમા વણ્ણનિભા એતિસ્સાતિ પભસ્સરવરવણ્ણનિભા. આમન્તનવસેન ''પભસ્સરવરવણ્ણનિભે''તિ વુત્તં. **સુરત્તવત્થવસને**તિ સુટ્ઠુ રત્તવત્થનિવત્થે. **ચન્દનરુચિરગત્તે**તિ ચન્દનાનુલિત્તં વિય રુચિરગત્તે, ગોસીતચન્દનેન બહલતરાનુલિત્તં વિય સુરત્તમનુઞ્ઞસરીરાવયવેતિ અત્થો, ચન્દનાનુલેપેન વા રુચિરગત્તે.

એવં થેરેન પુટ્ઠા દેવતા ઇમાહિ ગાથાહિ બ્યાકાસિ –

૭૦૦.''પિણ્ડાય તે ચરન્તસ્સ, માલં ફાણિતઞ્ચ અદદં ભન્તે;
તસ્સ કમ્મસ્સિદં વિપાકં, અનુભોમિ દેવલોકસ્મિં.

૭૦૧.''હોતિ ચ મે અનુતાપો, અપરદ્ધં દુક્ખિતઞ્ચ મે ભન્તે;
સાહં ધમ્મં નાસ્સોસિં, સુદેસિતં ધમ્મરાજેન.

૭૦૨.''તં તં વદામિ ભદ્દન્તે, યસ્સ મે અનુકમ્પિયો કોચિ;
ધમ્મેસુ તં સમાદપેથ, સુદેસિતં ધમ્મરાજેન.

૭૦૩.''યેસં અત્થિ સદ્ધા બુદ્ધે, ધમ્મે ચ સઙ્ઘરતને;
તે મં અતિવિરોચન્તિ, આયુના યસસા સિરિયા.

૭૦૪.''પતાપેન વણ્ણેન ઉત્તરિતરા, અઞ્ઞે મહિદ્ધિકતરા મયા દેવા''તિ.
૭૦૦. તત્થ **માલ**ન્તિ સુમનપુપ્ફં. **ફાણિત**ન્તિ ઉચ્છુરસં ગહેત્વા કતફાણિતં.

૭૦૧. **અનુતાપો**તિ વિપ્પટિસારો. તસ્સ કારણમાહ "**અપરદ્ધં દુક્ખતઞ્ચ મે ભન્તે**"તિ . ઇદાનિ તં સરૂપતો દસ્સેતિ "**સાહં ધમ્મં નાસ્સોસિ**"ન્તિ, સા અહં તદા તવ દેસેતુકામસ્સ ધમ્મં ન સુણિં. કીદિસં? **સુદેસિતં ધમ્મરાજેના**તિ, સમ્માસમ્બુદ્ધેન આદિકલ્યાણાદિતાય એકન્તનિય્યાનિકતાય ચ સ્વાખાતન્તિ અત્થો.

૭૦૨. **તન્તિ** તસ્મા ધમ્મરાજેન સુદેસિતત્તા અસવનસ્સ ચ માદિસાનં અનુતાપહેતુભાવતો. **તન્તિ** તુવં, તુય્હન્તિ અત્થો. **યસ્સા**તિ યો અસ્સ. **અનુકમ્પિયો**તિ અનુકમ્પિતબ્બો. **કોચી**તિ યો કોચિ. **ધમ્મેસૂ**તિ સીલાદિધમ્મેસુ. ''ધમ્મે હી''તિ વા પાઠો, સાસનધમ્મેતિ અત્થો. હીતિ નિપાતમત્તં, વચનવિપલ્લાસો વા. **તન્તિ** અનુકમ્પિતબ્બપુગ્ગલં. **સુદેસિતન્તિ** સુટ્ઠુ દેસિતં.

૭૦૩-૪. **તે મં અતિવિરોચન્તી**તિ તે રતનત્તયે પસન્ના દેવપુત્તા મં અતિક્કમિત્વા વિરોચન્તિ. **પતાપેના**તિ તેજસા આનુભાવેન. **અઞ્ઞે**તિ યે અઞ્ઞે. **મયા**તિ નિસ્સક્કે કરણવચનં. વણ્ણેન ઉત્તરિતરા મહિદ્ધિકતરા ચ દેવા, તે રતનત્તયે અભિપ્પસન્નાયેવાતિ દસ્સેતિ. સેસં વુત્તનયમેવ.

પભસ્સરવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩. નાગવિમાનવણ્ણના

અલઙ્કતા મણિકઞ્ચનાચિતન્તિ નાગવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા બારાણસિયં વિહરતિ ઇસિપતને મિગદાયે. તેન સમયેન બારાણસિવાસિની એકા ઉપાસિકા સદ્ધા પસન્ના સીલાચારસમ્પન્ના ભગવન્તં ઉદ્દિસ્સ વત્થયુગં વાયાપેત્વા સુપરિધોતં કારાપેત્વા ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતો પાદમૂલે ઠપેત્વા એવમાહ ''પટિગ્ગણ્હાતુ, ભન્તે ભગવા, ઇમં વત્થયુગં અનુકમ્પં ઉપાદાય યં મમ અસ્સ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા''તિ. ભગવા તં પટિગ્ગહેત્વા તસ્સા ઉપનિસ્સયસમ્પત્તિં દિસ્વા ધમ્મં દેસેસિ, સા દેસનાવસાને સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિત્વા ભગવન્તં વન્દિત્વા પદક્ખિણં કત્વા ગેહં અગમાસિ. સા ન ચિરસ્સેવ કાલં કત્વા તાવતિંસેસુ ઉપ્પન્ના સક્કસ્સ દેવરાજસ્સ પિયા અહોસિ વલ્લભા યસુત્તરા નામ નામેન. તસ્સા પુઞ્ઞાનુભાવેન હેમજાલસઞ્છન્નો કુઞ્જરવરો નિબ્બત્તિ, તસ્સ ચ ખન્ધે મણિમયો મણ્ડપો, મજ્ઝે સુપઞ્ઞત્તરતનપલ્લઙ્કો નિબ્બત્તિ, દ્વીસુ દન્તેસુ ચસ્સ કમલકુવલયુજ્જલા રમણીયા દ્વે પોક્ખરણિયો પાતુરહેસું. તત્થ પદુમકણ્ણિકાસુ ઠિતા દેવધીતા પગ્ગહિતપઞ્ચઙ્ગિકતૂરિયા નચ્ચન્તિ ચેવ ગાયન્તિ ચ.

સત્થા બારાણસિયં યથાભિરન્તં વિહરિત્વા યેન સાવત્થિ તેન ચારિકં પક્કામિ. અનુપુબ્બેન સાવત્થિં પત્વા તત્ર સુદં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ સા દેવતા અત્તના અનુભુય્યમાનં દિબ્બસમ્પત્તિં ઓલોકેત્વા તસ્સા કારણં ઉપધારેન્તી ''સત્થુ વત્થયુગદાનકારણ''ન્તિ ઞત્વા સઞ્જાતસોમનસ્સા ભગવતિ પસાદબહુમાના વન્દિતુકામા અભિક્કન્તાય રત્તિયા હત્થિક્ખન્ધવરગતા આકાસેન આગન્ત્વા તતો ઓતરિત્વા ભગવન્તં વન્દિત્વા અઞ્જલિં પગ્ગય્હ એકમન્તં અટ્ઠાસિ. તં આયસ્મા વઙ્ગીસો ભગવતો અનુઞ્ઞાય ઇમાહિ ગાથાહિ પુચ્છિ –

૭૦૫.''અલઙ્કતા મણિકઞ્ચનાચિતં, સોવણ્ણજાલચિતં મહન્તં;
અભિરુય્હ ગજવરં સુકપ્પિતં, ઇધાગમા વેહાયસં અન્તલિક્ખે.

૭૦૬.“નાગસ્સ દન્તેસુ દુવેસુ નિમ્મિતા, અચ્છોદકા પદુમિનિયો સુફુલ્લા;
પદુમેસુ ચ તૂરિયગણા પભિજ્જરે, ઇમા ચ નચ્ચન્તિ મનોહરાયો.

૭૦૭.“દેવિદ્ધિપત્તાસિ મહાનુભાવે, મનુસ્સભૂતા કિમકાસિ પુઞ્ઞં;
કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવા, વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી”તિ.

૭૦૫. તત્થ **અલઙ્કતા**તિ સબ્બાભરણવિભૂસિતા. **મણિકઞ્ચનાચિત**ન્તિ તેહિ દિબ્બમાનેહિ મણિસુવણ્ણેહિ આચિતં. **સોવણ્ણજાલચિત**ન્તિ હેમજાલસઞ્છન્નં. **મહન્ત**ન્તિ વિપુલં. **સુકપ્પિત**ન્તિ ગમનસન્નાહવસેન સુટ્ઠુ સન્નદ્ધં. **વેહાયસ**ન્તિ વેહાયસભૂતે હત્થિપિટ્ઠે. **અન્તલિક્ખે**તિ આકાસે, “અલઙ્કતમણિકઞ્ચનાચિત”ન્તિપિ પાઠો. અયઞ્હેત્થ સઙ્ખેપત્થો – દેવતે, ત્વં સબ્બાલઙ્કારેહિ અલઙ્કતા અલઙ્કતમણિકઞ્ચનાચિતં, અતિવિય દિબ્બમાનેહિ મણીહિ કઞ્ચનેહિ ચ અલઙ્કરણવસેન ખચિતં, હેમજાલેહિ કુમ્ભાલઙ્કારાદિભેદેહિ હત્થાલઙ્કારેહિ ચિતં આમુત્તં મહન્તં અતિવિય બ્રહન્તં ઉત્તમં ગજં આરુય્હ હત્થિપિટ્ઠિયા નિસિન્ના આકાસેનેવ ઇધ અમ્હાકં સન્તિકં આગતાતિ.

૭૦૬. **નાગસ્સ દન્તેસુ દુવેસુ નિમ્મિતા**તિ એરાવણસ્સ વિય નાગરાજસ્સ ઇમસ્સ દ્વીસુ દન્તેસુ દ્વે પોક્ખરણિયો સુચરિતસિપ્પિના સુટ્ઠુ વિરચિતા. **તૂરિયગણા**તિ પઞ્ચઙ્ગિકતૂરિયસમૂહા. **પભિજ્જરે**તિ દ્વાદસન્નં લયભેદાનં વસેન પભેદં ગચ્છન્તિ. “પવજ્જરે”તિ ચ પઠન્તિ, પકારેહિ વાદીયન્તીતિ અત્થો.

એવં થેરેન પુટ્ઠા દેવતા ઇમાહિ ગાથાહિ વિસ્સજ્જેસિ –

૭૦૮.“બારાણસિયં ઉપસઙ્કમિત્વા, બુદ્ધસ્સહં વત્થયુગં અદાસિં;
પાદાનિ વન્દિત્વા છમા નિસીદિં, વિત્તા ચહં અઞ્જલિકં અકાસિં.

૭૦૯.“બુદ્ધો ચ મે કઞ્ચનસન્નિભત્તચો, અદેસયિ સમુદયદુક્ખનિચ્ચતં;
અસઙ્ખતં દુક્ખનિરોધસસ્સતં, મગ્ગં અદેસયિ યતો વિજાનિસં.

૭૧૦.“અપ્પાયુકી કાલકતા તતો ચુતા, ઉપપન્ના તિદસગણં યસસ્સિની;
સક્કસ્સહં અઞ્ઞતરા પજાપતિ, યસુત્તરા નામ દિસાસુ વિસ્સુતા”તિ.

૭૦૮-૯. તત્થ **છમા**તિ ભૂમિયં. ભુમ્મત્થે હિ ઇદં પચ્ચત્તવચનં. **વિત્તા**તિ તુટ્ઠા. **યતો**તિ યતો સત્થુ સામુક્કંસિકધમ્મદેસનતો. **વિજાનિસ**ન્તિ ચત્તારિ અરિયસચ્ચાનિ પટિવિજ્ઝિં.

૭૧૦. **અપ્પાયુકી**તિ “ઈદિસં નામ ઉળારં પુઞ્ઞં કત્વા ન તયા એતસ્મિં દુક્ખબહુલે મનુસ્સત્તભાવે એવં ઠાતબ્બ”ન્તિ સઞ્જાતાભિસન્ધિના વિય પરિક્ખયં ગતેન કમ્મુના અપ્પાયુકા સમાના. **અઞ્ઞતરા પજાપતી**તિ સોળસસહસ્સાનં મહેસીનં અઞ્ઞતરા. **દિસાસુ વિસ્સુતા**તિ દ્વીસુ દેવલોકેસુ સબ્બદિસાસુ પાકટા પઞ્ઞાતા. સેસં વુત્તનયમેવ.

નાગવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪. અલોમવિમાનવણ્ણના

અભિક્કન્તેન વણ્ણેનાતિ અલોમવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા બારાણસિયં ઇસિપતને મિગદાયે વિહરન્તો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય બારાણસિં પિણ્ડાય પાવિસિ . તત્થેકા અલોમા નામ દુગ્ગતિત્થી ભગવન્તં દિસ્વા પસન્નચિત્તા અઞ્ઞં દાતબ્બં અપસ્સન્તી ''ઈદિસમ્પિ ભગવતો દિન્નં મય્હં મહપ્ફલં ભવિસ્સતી''તિ ચિન્તેત્વા પરિભિન્નવણ્ણં અલોણં સુક્ખકુમ્માસં ઉપનેસિ, ભગવા પટિગ્ગહેસિ. સા તં દાનં આરમ્મણં કત્વા સોમનસ્સં પવેદેસિ, સા અપરભાગે કાલં કત્વા તાવતિંસેસુ નિબ્બત્તિ. તં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો –

૭૧૧.''અભિક્કન્તેન વણ્ણેન...પે॰... વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ. –
પુચ્છિ. સાપિ તસ્સ બ્યાકાસિ, તં દસ્સેતું –

૭૧૪.''સા દેવતા અત્તમના...પે॰... યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલ''ન્તિ. – વુત્તં;

૭૧૫.''અહઞ્ચ બારાણસિયં, બુદ્ધસ્સાદિચ્ચબન્ધુનો;
અદાસિં સુક્ખકુમ્માસં, પસન્ના સેહિ પાણિભિ.

૭૧૬.''સુક્ખાય અલોણિકાય ચ, પસ્સ ફલં કુમ્માસપિણ્ડિયા;
અલોમં સુખિતં દિસ્વા, કો પુઞ્ઞં ન કરિસ્સતિ.

૭૧૭.''તેન મેતાદિસો વણ્ણો...પે॰... વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ.

૭૧૬. તત્થ **અલોમં સુખિતં દિસ્વા**તિ અલોમમ્પિ નામ સુક્ખકુમ્માસમત્તં દત્વા એવં દિબ્બસુખેન સુખિતં દિસ્વા. **કો પુઞ્ઞં ન કરિસ્સતી**તિ કો નામ અત્તનો હિતસુખં ઇચ્છન્તો પુઞ્ઞં ન કરિસ્સતીતિ. સેસં વુત્તનયમેવ.

અલોમવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૫. કઞ્જિકદાયિકાવિમાનવણ્ણના

અભિક્કન્તેન વણ્ણેનાતિ કઞ્જિકદાયિકાવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા અન્ધકવિન્દે વિહરતિ. તેન ચ સમયેન ભગવતો કુચ્છિયં વાતરોગો ઉપ્પજ્જિ. ભગવા આયસ્મન્તં આનન્દં આમન્તેસિ ''ગચ્છ ત્વં આનન્દ, પિણ્ડાય ચરિત્વા મય્હં ભેસજ્જત્થં કઞ્જિકં આહરા''તિ. ''એવં ભન્તે''તિ ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવતો પટિસ્સુણિત્વા મહારાજદત્તિયં પત્તં ગહેત્વા અત્તનો ઉપટ્ઠાકવેજ્જસ્સ નિવેસનદ્વારે અટ્ઠાસિ. તં દિસ્વા વેજ્જસ્સ ભરિયા પચ્ચુગ્ગન્ત્વા વન્દિત્વા પત્તં ગહેત્વા થેરં પુચ્છિ ''કીદિસેન વો, ભન્તે, ભેસજ્જેન અત્થો''તિ. સા કિર બુદ્ધિસમ્પન્ના ''ભેસજ્જેન પયોજને સતિ થેરો ઇધાગચ્છતિ, ન ભિક્ખત્થ''ન્તિ સલ્લક્ખેસિ. ''કઞ્જિકેના''તિ ચ વુત્તે ''ન ખિદં ભેસજ્જં મય્હં અય્યસ્સ, તથા હેસ ભગવતો પત્તો, હન્દાહં લોકનાથસ્સ અનુચ્છવિકં કઞ્જિકં સમ્પાદેમી''તિ સોમનસ્સજાતા સઞ્જાતબહુમાના બદરયૂસેન યાગું સમ્પાદેત્વા પત્તં પૂરેત્વા તસ્સ પરિવારભાવેન અઞ્ઞઞ્ચ ભોજનં પટિયાદેત્વા પેસેસિ. તં પરિભુત્તમત્તસ્સેવ ભગવતો સો આબાધો વૂપસમિ. સા અપરેન સમયેન કાલં કત્વા તાવતિંસેસુ ઉપ્પજ્જિત્વા મહતિં દિબ્બસમ્પત્તિં અનુભવન્તી મોદતિ. અથાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો દેવચારિકં ચરન્તો તં અચ્છરાસહસ્સપરિવારેન વિચરન્તિં દિસ્વા તાય કતકમ્મં ઇમાહિ ગાથાહિ પુચ્છિ –

૭૧૯.''અભિક્કન્તેન વણ્ણેન ...પે॰... વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ. –

સાપિ બ્યાકાસિ.

૭૨૧.‘‘સા દેવતા અત્તમના…પે॰… યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં’’.

૭૨૩.‘‘અહં અન્ધકવિન્દમ્હિ, બુદ્ધસ્સાદિચ્ચબન્ધુનો;
અદાસિં કોલસમ્પાકં, કઞ્જિકં તેલધૂપિતં.

૭૨૪.‘‘પિપ્ફલ્યા લસુણેન ચ, મિસ્સં લામઞ્જકેન ચ;
અદાસિં ઉજુભૂતસ્મિં, વિપ્પસન્નેન ચેતસા.

૭૨૫.‘‘યા મહેસિત્તં કારેય્ય, ચક્કવત્તિસ્સ રાજિનો;
નારી સબ્બઙ્ગકલ્યાણી, ભત્તુ ચાનોમદસ્સિકા;
એકસ્સ કઞ્જિકદાનસ્સ, કલં નાગ્ઘતિ સોળસિં.

૭૨૬.‘‘સતં નિક્ખા સતં અસ્સા, સતં અસ્સતરીરથા;
સતં કઞ્ઞાસહસ્સાનિ, આમુત્તમણિકુણ્ડલા;
એકસ્સ કઞ્જિકદાનસ્સ, કલં નાગ્ઘન્તિ સોળસિં.

૭૨૭.‘‘સતં હેમવતા નાગા, ઈસાદન્તા ઉરૂળ્હવા;
સુવણ્ણકચ્છા માતઙ્ગા, હેમકપ્પનવાસસા,
એકસ્સ કઞ્જિકદાનસ્સ, કલં નાગ્ઘન્તિ સોળસિં.

૭૨૮.‘‘ચતુન્નમપિ દીપાનં, ઇસ્સરં યોધ કારયે;
એકસ્સ કઞ્જિકદાનસ્સ, કલં નાગ્ઘતિ સોળસિ’’ન્તિ.

૭૨૩-૪. તત્થ **અદાસિં કોલસમ્પાપકં, કઞ્જિકં તેલધૂપિત**ન્તિ બદરમોદકકસાવે ચતુગુણોદકસમોદિતે પાકેન ચતુત્થભાગાવસિટ્ઠં યાગું પચિત્વા તં તિકટુકઅજમોદહિઙ્ગુજીરકલસુણાદીહિ કટુકભણ્ડેહિ અભિસઙ્ખરિત્વા સુધૂપિતં કત્વા લામઞ્જગન્ધં ગાહાપેત્વા પસન્નચિત્તેન ભગવતો પત્તે આકિરિત્વા સત્થારં ઉદ્દિસિત્વા અદાસિં, થેરસ્સ હત્થે પતિટ્ઠપેસિન્તિ દસ્સેતિ. તેનાહ –

‘‘**પિપ્ફલ્યા લસુણેન ચ, મિસ્સં લામઞ્જકેન ચ**;
અદાસિં ઉજુભૂતસ્મિં, વિપ્પસન્નેન ચેતસા’’તિ.

સેસં વુત્તનયમેવ.

એવં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો તાય દેવતાય અત્તના સમુપચિતસુચરિતકમ્મે આવિકતે સપરિવારાય તસ્સા ધમ્મં દેસેત્વા મનુસ્સલોકં આગન્ત્વા તં પવત્તિં ભગવતો આરોચેસિ. ભગવા તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા ચતુપરિસમજ્ઝે ધમ્મં દેસેસિ. સા દેસના મહાજનસ્સ સાત્થિકા અહોસીતિ.

કઞ્જિકદાયિકાવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૬. વિહારવિમાનવણ્ણના

અભિક્કન્તેન વણ્ણેનાતિ વિહારવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને. તેન સમયેન વિસાખા મહાઉપાસિકા અઞ્ઞતરસ્મિં ઉસ્સવદિવસે ઉય્યાને વિચરણત્થં સહાયિકાહિ પરિજનેન ચ ઉસ્સાહિતા સુન્હાતાનુલિત્તા સુભોજનં ભુઞ્જિત્વા મહાલતાપસાધનં પિળન્ધિત્વા પઞ્ચમત્તેહિ સહાયિકાસતેહિ પરિવારિતા મહન્તેન ઇસ્સરિયેન મહતા પરિચ્છેદેન ગેહતો નિક્ખમ્મ ઉય્યાનં ઉદ્દિસ્સ ગચ્છન્તી ચિન્તેસિ ''બાલદારિકાય વિય કિં મે મોઘકીળિતેન, હન્દાહં વિહારં ગન્ત્વા ભગવન્તં મનોભાવનીયે ચ અય્યે વન્દિસ્સામિ, ધમ્મઞ્ચ સોસ્સામી''તિ વિહારં ગન્ત્વા એકમન્તે ઠત્વા મહાલતાપિળન્ધનં ઓમુઞ્ચિત્વા તં દાસિયા હત્થે દત્વા ભગવન્તં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. તસ્સા ભગવા ધમ્મં દેસેસિ.

સા ધમ્મં સુત્વા ભગવન્તં વન્દિત્વા પદક્ખિણં કત્વા મનોભાવનીયે ચ ભિક્ખૂ વન્દિત્વા વિહારતો નિક્ખમિત્વા થોકં ગન્ત્વા દાસિં આહ ''હન્દ જે આભરણં પિળન્ધિસ્સામી''તિ. સા તં ભણ્ડિકં કત્વા બન્ધિત્વા વિહારે ઠપેત્વા તહં તહં વિચરિત્વા ગમનકાલે વિસ્સરિત્વા ગતત્તા ''વિસ્સરિતં મયા, તિટ્ઠ અય્યે આહરિસ્સામી''તિ નિવત્તિતુકામા અહોસિ. વિસાખા ''સચે જે વિહારે ઠપેત્વા વિસ્સરિતં, તસ્સ વિહારસ્સેવ અત્થાય તં પરિચ્ચજિસ્સામી''તિ વિહારં ગન્ત્વા ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા અત્તનો અધિપ્પાયં પવેદેન્તી ''વિહારં, ભન્તે, કારેસ્સામિ, અધિવાસેતુ મે ભગવા અનુકમ્પં ઉપાદાયા''તિ આહ. અધિવાસેસિ ભગવા તુણ્હીભાવેન.

સા તં પિળન્ધનં સતસહસ્સાધિકનવકોટિઅગ્ઘનકં વિસ્સજ્જેત્વા આયસ્મતા મહામોગ્ગલ્લાનેન નવકમ્માધિટ્ઠાયકેન સુવિભત્તભિત્તિથમ્ભતુલાગોપાનસિકણ્ણિકદ્વારબાહવાતપાન સોપાનાદિગેહાવયવં મનોહરં સુવિકપ્પિતકટ્ઠકમ્મરમણીયં સુપરિકમ્મકતસુધાકમ્મં મનુઞ્ઞં સુવિરચિતમાલાકમ્મલતાકમ્માદિચિત્તકમ્મવિચિત્તં સુપરિનિટ્ઠિતમણિકુટ્ટિમ સદિસભૂમિતલં દેવવિમાનસદિસં હેટ્ઠાભૂમિયં પઞ્ચ ગબ્ભસતાનિ, ઉપરિભૂમિયં પઞ્ચ ગબ્ભસતાનીતિ ગબ્ભસહસ્સપટિમણ્ડિતં બુદ્ધસ્સ ભગવતો ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ ચ વસનાનુચ્છવિકં મહન્તં પાસાદં તસ્સ પરિવારપાસાદસહસ્સઞ્ચ તેસં પરિવારભાવેન કુટિમણ્ડપચઙ્કમનાદીનિ ચ કારેન્તી નવહિ માસેહિ વિહારં નિટ્ઠાપેસિ. પરિનિટ્ઠિતે ચ વિહારે નવહેવ હિરઞ્ઞકોટીહિ વિહારમહં કારેન્તી પઞ્ચમત્તેહિ સહાયિકાસતેહિ સદ્ધિં પાસાદં અભિરુહિત્વા તસ્સ સમ્પત્તિં દિસ્વા સોમનસ્સજાતા સહાયિકા આહ ''ઇમં એવરૂપં પાસાદં કારેન્તિયા યં મયા પુઞ્ઞં પસુતં, તં અનુમોદથ, પત્તિદાનં વો દમ્મી''તિ. ''અહો સાધુ અહો સાધૂ''તિ પસન્નચિત્તા સબ્બાપિ અનુમોદિંસુ.

તત્થ અઞ્ઞતરા ઉપાસિકા વિસેસતો તં પત્તિદાનં મનસાકાસિ. સા ન ચિરસ્સેવ કાલં કત્વા તાવતિંસેસુ નિબ્બત્તિ. તસ્સા પુઞ્ઞાનુભાવેન અનેકકૂટાગારપાકારઉય્યાનપોક્ખરણિઆદિપટિમણ્ડિતં સોળસયોજનાયામવિત્થારબ્બેધં અત્તનો પભાય યોજનસતં ફરન્તં આકાસચારિં મહન્તં વિમાનં પાતુરહોસિ. સા ગચ્છન્તીપિ અચ્છરાસહસ્સપરિવારા સહ વિમાનેન ગચ્છતિ. વિસાખા પન મહાઉપાસિકા વિપુલપરિચ્ચાગતાય સદ્ધાસમ્પત્તિયા ચ નિમ્માનરતીસુ નિબ્બત્તિત્વા સુનિમ્મિતદેવરાજસ્સ અગ્ગમહેસિભાવં સમ્પાપુણિ. અથાયસ્મા અનુરુદ્ધો દેવચારિકં ચરન્તો તં વિસાખાય સહાયિકં તાવતિંસભવને ઉપ્પન્નં દિસ્વા –

૭૨૯.''અભિક્કન્તેન વણ્ણેન, યા ત્વં તિટ્ઠસિ દેવતે;
ઓભાસેન્તી દિસા સબ્બા, ઓસધી વિય તારકા.

૭૩૦.''તસ્સા તે નચ્ચમાનાય, અઙ્ગમઙ્ગેહિ સબ્બસો;

દિબ્બા સદ્દા નિચ્છરન્તિ, સવનીયા મનોરમા.

૭૩૧.‘‘તસ્સા તે નચ્ચમાનાય, અઙ્ગમઙ્ગેહિ સબ્બસો;
દિબ્બા ગન્ધા પવાયન્તિ, સુચિગન્ધા મનોરમા.

૭૩૨.‘‘વિવત્તમાના કાયેન, યા વેણીસુ પિળન્ધના;
તેસં સુય્યતિ નિગ્ઘોસો, તૂરિયે પઞ્ચઙ્ગિકે યથા.

૭૩૩.‘‘વટંસકા વાતધુતા, વાતેન સમ્પકમ્પિતા;
તેસં સુય્યતિ નિગ્ઘોસો, તૂરિયે પઞ્ચઙ્ગિકે યથા.

૭૩૪.‘‘યાપિ તે સિરસ્મિં માલા, સુચિગન્ધા મનોરમા;
વાતિ ગન્ધો દિસા સબ્બા, રુક્ખો મઞ્જૂસકો યથા.

૭૩૫.‘‘ઘાયસે તં સુચિગન્ધં, રૂપં પસ્સસિ અમાનુસં;
દેવતે પુચ્છિતાચિક્ખ, કિસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલ’’ન્તિ. –

ઇમાહિ ગાથાહિ પુચ્છિ. સાપિ તસ્સ એવં બ્યાકાસિ –

૭૩૬.‘‘સાવત્થિયં મય્હં સખી ભદન્તે, સઙ્ઘસ્સ કારેસિ મહાવિહારં;
તત્થપ્પસન્ના અહમાનુમોદિં, દિસ્વા અગારઞ્ચ પિયઞ્ચ મેતં.

૭૩૭.‘‘તાયેવ મે સુદ્ધનુમોદનાય, લદ્ધં વિમાનબ્ભુતદસ્સનેય્યં;
સમન્તતો સોળસયોજનાનિ, વેહાયસં ગચ્છતિ ઇદ્ધિયા મમ.

૭૩૮.‘‘કૂટાગારા નિવેસા મે, વિભત્તા ભાગસો મિતા;
દદ્દલ્લમાના આભન્તિ, સમન્તા સતયોજનં.

૭૩૯.‘‘પોક્ખરઞ્ઞો ચ મે એત્થ, પુથુલોમનિસેવિતા;
અચ્છોદકા વિપ્પસન્ના, સોણ્ણવાલુકસન્થતા.

૭૪૦.‘‘નાનાપદુમસઞ્છન્ના, પુણ્ડરીકસમોતતા;
સુરભી સમ્પવાયન્તિ, મનુઞ્ઞા માલુતેરિતા.

૭૪૧.‘‘જમ્બુયો પનસા તાલા, નાળિકેરવનાનિ ચ;
અન્તોનિવેસને જાતા, નાનારુક્ખા અરોપિમા.

૭૪૨.‘‘નાનાતૂરિયસઙ્ઘુટ્ઠં, અચ્છરાગણઘોસિતં;
યોપિ મં સુપિને પસ્સે, સોપિ વિત્તો સિયા નરો.

૭૪૩.“એતાદિસં અબ્ભુતદસ્સનેય્યં, વિમાનં સબ્બસો પભં;
મમ કમ્મે હિ નિબ્બત્તં, અલં પુઞ્ઞાનિ કાતવે”તિ.

૭૩૬. તત્થ **સાવત્થિયં મય્હં સખી ભદન્તે, સઙ્ઘસ્સ કારેસિ મહાવિહાર**ન્તિ ભન્તે અનુરુદ્ધ , સાવત્થિયા સમીપે પાચીનપસ્સે મય્હં મમ સક્ખી સહાયિકા વિસાખા મહાઉપાસિકા આગતાગતં ચાતુદ્દિસં ભિક્ખુસઙ્ઘં ઉદ્દિસ્સ નવહિરઞ્ઞકોટિપરિચ્ચાગેન પુબ્બારામં નામ મહન્તં વિહારં કારેસિ. **તત્થપ્પસન્ના અહમાનુમોદિ**ન્તિ તસ્મિં વિહારે કતપરિયોસિતે સઙ્ઘસ્સ નિય્યાદિયમાને તાય કતે પત્તિદાને “અહો ઠાને વત પરિચ્ચાગો કતો”તિ પસન્ના રતનત્તયે કમ્મફલે ચ સઞ્જાતપસાદા અહં અનુમોદિં. વત્થુવસેન તસ્સા અનુમોદનાય ઉળારભાવં દસ્સેતું “**દિસ્વા અગારઞ્ચ પિયઞ્ચ મેત**”ન્તિ આહ. સહસ્સગબ્ભં અતિવિય રમણીયં દેવવિમાનસદિસં તઞ્ચ અગારં મહન્તં પાસાદં પિયઞ્ચ મે બુદ્ધપ્પમુખં સઙ્ઘં ઉદ્દિસ્સ તાદિસં મહન્તં ધનપરિચ્ચાગં દિસ્વા અનુમોદિન્તિ યોજના.

૭૩૭. **તાયેવ મે સુદ્ધનુમોદનાયા**તિ યથાવુત્તાય દેય્યધમ્મપરિચ્ચાગાભાવેન સુદ્ધાય કેવલાય અનુમોદનાયેવ. **લદ્ધં વિમાનબ્ભુતદસ્સનેય્ય**ન્તિ મય્હં પુબ્બે ઈદિસસ્સ અભૂતપુબ્બતાય અબ્ભુતં સમન્તભદ્દકભાવેન અતિવિય સુરૂપતાય ચ દસ્સનેય્યં ઇમં વિમાનં લદ્ધં અધિગતં. એવં તસ્સ વિમાનસ્સ અભિરૂપતં દસ્સેત્વા ઇદાનિ પમાણમહત્તં પભાવમહત્તં ઉપભોગવત્થુમહત્તઞ્ચ દસ્સેતું “**સમન્તતો સોળસયોજનાની**”તિઆદિ વુત્તં. તત્થ **ઇદ્ધિયા મમા**તિ મમ પુઞ્ઞિદ્ધિયા.

૭૩૯. **પોક્ખરઞ્ઞો**તિ પોક્ખરણિયો. **પુથુલોમનિસેવિતા**તિ દિબ્બમચ્છેહિ ઉપસેવિતા.

૭૪૦. **નાનાપદુમસઞ્છન્ના**તિ સતપત્તસહસ્સપત્તાદિભેદેહિ નાનાવિધેહિ રત્તપદુમેહિ રત્તકમલેહિ ચ સઞ્છાદિતા. **પુણ્ડરીકસમોતતા**તિ નાનાવિધેહિ સેતકમલેહિ સમન્તતો અવતતા, નાનારુક્ખા અરોપિમા સુરભી સમ્પવાયન્તીતિ યોજના.

૭૪૨. **સોપી**તિ સો સુપિનદસ્સાવીપિ. **વિત્તો**તિ તુટ્ઠો.

૭૪૩. **સબ્બસો પભ**ન્તિ સમન્તતો ઓભાસમાનં. **કમ્મે હી**તિ કમ્મનિમિત્તં. **હી**તિ નિપાતમત્તં. ચેતનાનં વા અપરાપરુપ્પત્તિયા બહુભાવતો “કમ્મેહી”તિ વુત્તં. **અલ**ન્તિ યુત્તં. **કાતવે**તિ કાતું.

ઇદાનિ થેરો વિસાખાય નિબ્બત્તટ્ઠાનં કથાપેતુકામો ઇમં ગાથમાહ –

૭૪૪.“તાયેવ તે સુદ્ધનુમોદનાય,
લદ્ધં વિમાનબ્ભુતદસ્સનેય્યં;
યા ચેવ સા દાનમદાસિ નારી,
તસ્સા ગતિં બ્રૂહિ કુહિં ઉપ્પન્ના સા”તિ.

૭૪૪. તત્થ **યા ચેવ સા દાનમદાસિ નારી**તિ યસ્સ દાનસ્સ અનુમોદનાય ત્વં ઈદિસં સમ્પત્તિં પટિલભિ, તં દાનં યા ચેવ સા નારી અદાસીતિ વિસાખં મહાઉપાસિકં સન્ધાય વદતિ. તાય એવ દેવતાય તસ્સા સમ્પત્તિં કથાપેતુકામો આહ “તસ્સા ગતિં બ્રૂહિ કુહિં ઉપ્પન્ના સા”તિ. **તસ્સા ગતિ**ન્તિ તાય નિબ્બત્તદેવગતિં.

ઇદાનિ થેરેન પુચ્છિતમત્થં દસ્સેન્તી આહ –

૭૪૫.“યા સા અહુ મય્હં સખી ભદન્તે, સઙ્ઘસ્સ કારેસિ મહાવિહારં;
વિઞ્ઞાતધમ્મા સા અદાસિ દાનં, ઉપ્પન્ના નિમ્માનરતીસુ દેવેસુ.

૭૪૬.“પજાપતી તસ્સ સુનિમ્મિતસ્સ,
અચિન્તિયો કમ્મવિપાક તસ્સા;
યમેતં પુચ્છસિ ‘કુહિં ઉપ્પન્ના સા’તિ,
તં તે વિયાકાસિં અનઞ્ઞથા અહ’’ન્તિ.

૭૪૫. તત્થ **વિઞ્ઞાતધમ્મા**તિ વિઞ્ઞાતસાસનધમ્મા, પટિવિદ્ધચતુસચ્ચધમ્માતિ અત્થો.

૭૪૬. **સુનિમ્મિતસ્સા**તિ સુનિમ્મિતસ્સ દેવરાજસ્સ. **અચિન્તિયો કમ્મવિપાક તસ્સા**તિ વિભત્તિલોપં કત્વા નિદ્દેસો, તસ્સા મમ સખિયા નિબ્બાનરતીસુ નિબ્બત્તાય કમ્મવિપાકો પુઞ્ઞકમ્મસ્સ વિપાકભૂતા દિબ્બસમ્પત્તિ અચિન્તિયા અપ્પમેય્યાતિ અત્થો. **અનઞ્ઞથા**તિ અવિપરીતં યથાસભાવતો. કથં પનાયં તસ્સા સમ્પત્તિં અઞ્ઞાસીતિ? સુભદ્દા વિય ભદ્દાય, વિસાખાપિ દેવધીતા ઇમિસ્સા સન્તિકં અગમાસિ.

ઇદાનિ દેવધીતા થેરં અઞ્ઞેસમ્પિ દાનસમાદપને નિયોજેન્તી ઇમાહિ ગાથાહિ ધમ્મં દેસેસિ –

૭૪૭.“તેનહઞ્ઞેપિ સમાદપેથ, સઙ્ઘસ્સ દાનાનિ દદાથ વિત્તા;
ધમ્મઞ્ચ સુણાથ પસન્નમાનસા, સુદુલ્લભો લદ્ધો મનુસ્સલાભો.

૭૪૮.“યં મગ્ગં મગ્ગાધિપતી અદેસયિ, બ્રહ્મસ્સરો કઞ્ચનસન્નિભત્તચો;
સઙ્ઘસ્સ દાનાનિ દદાથ વિત્તા, મહપ્ફલા યત્થ ભવન્તિ દક્ખિણા.

૭૪૯.“યે પુગ્ગલા અટ્ઠ સતં પસત્થા, ચત્તારિ એતાનિ યુગાનિ હોન્તિ;
તે દક્ખિણેય્યા સુગતસ્સ સાવકા, એતેસુ દિન્નાનિ મહપ્ફલાનિ.

૭૫૦.“ચત્તારો ચ પટિપન્ના, ચત્તારો ચ ફલે ઠિતા;
એસ સઙ્ઘો ઉજુભૂતો, પઞ્ઞાસીલસમાહિતો.

૭૫૧.“યજમાનાનં મનુસ્સાનં, પુઞ્ઞપેક્ખાન પાણિનં;
કરોતં ઓપધિકં પુઞ્ઞં, સઙ્ઘે દિન્નં મહપ્ફલં.

૭૫૨.“એસો હિ સઙ્ઘો વિપુલો મહગ્ગતો, એસપ્પમેય્યો ઉદધીવ સાગરો;
એતે હિ સેટ્ઠા નરવીરસાવકા, પભઙ્કરા ધમ્મમુદીરયન્તિ.

૭૫૩.“તેસં સુદિન્નં સુહુતં સુયિટ્ઠં, યે સઙ્ઘમુદ્દિસ્સ દદન્તિ દાનં;
સા દક્ખિણા સઙ્ઘગતા પતિટ્ઠિતા, મહપ્ફલા લોકવિદૂન વણ્ણિતા.

૭૫૪.“એતાદિસં યઞ્ઞમનુસ્સરન્તા, યે વેદજાતા વિચરન્તિ લોકે;
વિનેય્ય મચ્છેરમલં સમૂલં, અનિન્દિતા સગ્ગમુપેન્તિ ઠાન”ન્તિ.

૭૪૭. તત્થ **તેનહઞ્ઞેપી**તિ તેનહિ અઞ્ઞેપિ. **તેના**તિ ચ તેન કારણેન, **હી**તિ નિપાતમત્તં. ‘‘સમાદપેથા’’તિ વત્વા સમાદપનાકારં દસ્સેતું “**સઙ્ઘસ્સ દાનાનિ દદાથા**”તિઆદિ વુત્તં. અટ્ઠહિ અક્ખણેહિ વજ્જિતં મનુસ્સભાવં સન્ધાયાહ “**સુદુલ્લભો લદ્ધો મનુસ્સલાભો**”તિ. તત્થ અટ્ઠ અક્ખણા નામ તયો અપાયા અરૂપા અસઞ્ઞસત્તા પચ્ચન્તદેસો ઇન્દ્રિયાનં વેકલ્લં નિયતમિચ્છાદિટ્ઠિકતા અપાતુભાવો બુદ્ધસ્સાતિ.

૭૪૮. **યં મગ્ગન્તિ** યં ખેત્તવિસેસે કતં દાનં, તં એકન્તેન સુગતિસમ્પાપનતો સુગતિગામિમગ્ગં અપાયમગ્ગતો જઘ્ઘમગ્ગાદિતો ચ અતિવિય સેટ્ઠભાવેન મગ્ગાધિપન્તિ કત્વા. દાનમ્પિ હિ સદ્ધાહિરિયો વિય ‘‘દેવલોકગામિમગ્ગો’’તિ વુચ્ચતિ. યથાહ –

‘‘સદ્ધા હિરિયં કુસલઞ્ચ દાનં, ધમ્મા એતે સપ્પુરિસાનુયાતા;
એતઞ્હિ મગ્ગં દિવિયં વદન્તિ, એતેન હિ ગચ્છતિ દેવલોક’’ન્તિ.(અ॰ નિ॰ ૮.૩૨; કથા॰ ૪૮૦);

‘‘મગ્ગાધિપતી’’તિ વા પાઠો, તસ્સ અરિયમગ્ગેન સદેવકસ્સ લોકસ્સ અધિપતિભૂતો સત્થાતિ અત્થો દટ્ઠબ્બો. **સઙ્ઘસ્સ દાનાનિ દદાથા**તિઆદિના પુનપિ દક્ખિણેય્યેસુ દાનસંવિભાગે નિયોજેન્તી આહ.

૭૪૯. ઇદાનિ તં દક્ખિણેય્યં અરિયસઙ્ઘં સરૂપતો દસ્સેન્તી “**યે પુગ્ગલા અટ્ઠ સતં પસત્થા**”તિ ગાથમાહ. તત્થ **યે**તિ અનિયમિતનિદ્દેસો. **પુગ્ગલા**તિ સત્તા. **અટ્ઠા**તિ તેસં ગણનપરિચ્છેદો. તે હિ ચત્તારો ચ પટિપન્ના ચત્તારો ચ ફલે ઠિતાતિ અટ્ઠ હોન્તિ. **સતં પસત્થા**તિ સપ્પુરિસેહિ બુદ્ધપચ્ચેકબુદ્ધસાવકેહિ અઞ્ઞેહિ ચ દેવમનુસ્સેહિ પસ્સત્થા. કસ્મા? સહજાતસીલાદિગુણયોગતો. તેસઞ્હિ ચમ્પકબકુલકુસુમાદીનં વિય સહજાતવણ્ણગન્ધાદયો સહજાતસીલસમાધિઆદયો ગુણા, તેન તે વણ્ણગન્ધાદિસમ્પન્નાનિ વિય પુપ્ફાનિ દેવમનુસ્સાનં સતં પિયા મનાપા પાસંસિયા ચ હોન્તિ. તેન વુત્તં ‘‘યે પુગ્ગલા અટ્ઠ સતં પસત્થા’’તિ. તે પન સઙ્ખેપતો સોતાપત્તિમગ્ગટ્ઠો ફલટ્ઠોતિ એકં યુગં, એવં યાવ અરહત્તમગ્ગટ્ઠો ફલટ્ઠોતિ એકં યુગન્તિ ચત્તારિ યુગાનિ હોન્તિ. તેનાહ “**ચત્તારિ એતાનિ યુગાનિ હોન્તિ તે દક્ખિણેય્યા**”તિ. **તે**તિ પુબ્બે અનિયમતો ઉદ્દિટ્ઠાનં નિયમેત્વા દસ્સનં. તે હિ સબ્બેપિ કમ્મં કમ્મફલઞ્ચ સદ્દહિત્વા દાતબ્બદેય્યધમ્મસઙ્ખાતં દક્ખિણં અરહન્તીતિ દક્ખિણેય્યા ગુણવિસેસયોગેન દાનસ્સ મહપ્ફલભાવસાધનતો. **સુગતસ્સ સાવકા**તિ સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ ધમ્મસવનન્તે અરિયાય જાતિયા જાતતાય તં ધમ્મં સુણન્તીતિ સાવકા. **એતેસુ દિન્નાનિ મહપ્ફલાની**તિ એતેસુ સુગતસ્સ સાવકેસુ અપ્પકાનિપિ દાનાનિ દિન્નાનિ પટિગ્ગાહકતો દક્ખિણાવિસુદ્ધિયા મહપ્ફલાનિ હોન્તિ. તેનાહ ભગવા ‘‘યાવતા, ભિક્ખવે, સઙ્ઘા વા ગણા વા, તથાગતસાવકસઙ્ઘો તેસં અગ્ગમક્ખાયતી’’તિઆદિ (અ॰ નિ॰ ૪.૩૪; ૫.૩૨; ઇતિવુ॰ ૯૦).

૭૫૦. **ચત્તારો ચ પટિપન્ના**તિઆદિ હેટ્ઠા વુત્તત્થમેવ.

ઇધ પન આયસ્મા અનુરુદ્ધો અત્તના દેવતાય ચ વુત્તમત્થં મનુસ્સલોકં આગન્ત્વા ભગવતો આરોચેસિ. ભગવા તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેસિ. સા દેસના મહાજનસ્સ સાત્થિકા અહોસીતિ.

વિહારવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૭. ચતુરિત્થિવિમાનવણ્ણના

અભિક્કન્તેન વણ્ણેનાતિ ચતુરિત્થિવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવતિ સાવત્થિયં વિહરન્તે આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો હેટ્ઠા વુત્તનયેન દેવચારિકં ચરન્તો તાવતિંસભવનં ગતો. સો તત્થ પટિપાટિયા ઠિતેસુ ચતૂસુ વિમાનેસુ ચતસ્સો દેવધીતરો પચ્ચેકં અચ્છરાસહસ્સપરિવારા દિબ્બસમ્પત્તિં અનુભવન્તિયો દિસ્વા તાહિ પુબ્બે કતકમ્મં પુચ્છન્તો –

૭૫૫. ‘‘અભિક્કન્તેન વણ્ણેન…પે॰…વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ. –

ઇમાહિ ગાથાહિ પટિપાટિયા પુચ્છિ. તાપિ તસ્સ પુચ્છાનન્તરં પટિપાટિયા બ્યાકરિંસુ. તં દસ્સેતું –

૭૫૮. ‘‘સા દેવતા અત્તમના…પે॰…યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલ’’ન્તિ. –

અયં ગાથા વુત્તા.

તા કિર કસ્સપસ્સ ભગવતો કાલે એસિકાનામકે રટ્ઠે પણ્ણકતે નામ નગરે કુલગેહે નિબ્બત્તા વયપ્પત્તા તસ્મિંયેવ નગરે પતિકુલં ગતા સમગ્ગવાસં વસન્તિ. તાસુ એકા અઞ્ઞતરં પિણ્ડચારિકં ભિક્ખું દિસ્વા પસન્નચિત્તા ઇન્દીવરકલાપં અદાસિ, અપરા અઞ્ઞસ્સ નીલુપ્પલહત્થકં અદાસિ, અપરા પદુમહત્થકં અદાસિ, અપરા સુમનમકુળાનિ અદાસિ. તા અપરેન સમયેન કાલં કત્વા તાવતિંસભવને નિબ્બત્તિંસુ, તાસં અચ્છરાસહસ્સં પરિવારો અહોસિ. તા તત્થ યાવતાયુકં દિબ્બસમ્પત્તિં અનુભવિત્વા તતો ચુતા તસ્સેવ કમ્મસ્સ વિપાકાવસેસેન અપરાપરં તત્થેવ સંસરન્તિયો ઇમસ્મિં બુદ્ધુપ્પાદે તત્થેવ ઉપ્પન્ના વુત્તનયેન આયસ્મતા મહામોગ્ગલ્લાનેન પુચ્છિતા. તાસુ એકા અત્તના કતં પુબ્બકમ્મં થેરસ્સ કથેન્તી –

૭૫૯.‘‘ઇન્દીવરાનં હત્થકં અહમદાસિં, ભિક્ખુનો પિણ્ડાય ચરન્તસ્સ;
એસિકાનં ઉણ્ણતસ્મિં, નગરવરે પણ્ણકતે રમ્મે.

૭૬૦. ‘‘તેન મેતાદિસો વણ્ણો…પે॰…વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ. –

આહ. અપરા –

૭૬૬.‘‘નીલુપ્પલહત્થકં અહમદાસિં, ભિક્ખુનો પિણ્ડાય ચરન્તસ્સ;
એસિકાનં ઉણ્ણતસ્મિં, નગરવરે પણ્ણકતે રમ્મે.

૭૬૭. ‘‘તેન મેતાદિસો વણ્ણો…પે॰…વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ. –

આહ. અપરા –

૭૭૩.‘‘ઓદાતમૂલકં હરિતપત્તં, ઉદકસ્મિં સરે જાતં અહમદાસિં;
ભિક્ખુનો પિણ્ડાય ચરન્તસ્સ, એસિકાનં ઉણ્ણતસ્મિં;
નગરવરે પણ્ણકતે રમ્મે.

૭૭૪. ‘‘તેન મેતાદિસો વણ્ણો…પે॰…વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ. –

આહ. અપરા –

૭૮૦.‘‘અહં સુમના સુમનસ્સ સુમનમકુળાનિ, દન્તવણ્ણાનિ અહમદાસિં;
ભિક્ખુનો પિણ્ડાય ચરન્તસ્સ, એસિકાનં ઉણ્ણતસ્મિં;
નગરવરે પણ્ણકતે રમ્મે.

૭૮૧. ‘‘તેન મેતાદિસો વણ્ણો…પે॰…વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ. –

આહ.

૭૫૯. તત્થ **ઇન્દીવરાનં હત્થક**ન્તિ ઉદ્દાલકપુપ્ફહત્થં વાતઘાતકપુપ્ફકલાપં. **એસિકાન**ન્તિ એસિકારુક્ખસ્સ. **ઉણ્ણતસ્મિં નગરવરે**તિ ઉણ્ણતે ભૂમિપદેસે નિવિટ્ઠે મેઘોદરં લિહન્તેહિ વિય અચ્ચુગ્ગતેહિ પાસાદકૂટાગારાદીહિ ઉણ્ણતે ઉત્તમનગરે. **પણ્ણકતે**તિ એવંનામકે નગરે.

૭૬૬. **નીલુપ્પલહત્થક**ન્તિ કુવલયકલાપં.

૭૭૩. **ઓદાતમૂલક**ન્તિ સેતમૂલં, ભિસમૂલાનં ધવલતાય વુત્તં, પદુમકલાપં સન્ધાય વદતિ. તેનાહ ‘‘હરિતપત્ત’’ન્તિઆદિ. તત્થ **હરિતપત્ત**ન્તિ નીલપત્તં. અવિજહિતમકુળપત્તસ્સ હિ પદુમસ્સ બાહિરપત્તાનિ હરિતવણ્ણાનિ એવ હોન્તિ. **ઉદકસ્મિં સરે જાત**ન્તિ સરે ઉદકમ્હિ જાતં, સરોરુહન્તિ અત્થો.

૭૮૦. **સુમના**તિ એવંનામા. **સુમનસ્સા**તિ સુન્દરચિત્તસ્સ. **સુમનમકુળાની**તિ જાતિસુમનપુપ્ફમકુળાનિ. **દન્તવણ્ણાની**તિ સજ્જુકં ઉલ્લિખિતહત્થિદન્તસદિસવણ્ણાનિ.

એવં તાહિ અત્તના કતકમ્મે કથિતે થેરો તાસં અનુપુબ્બિં કથં કથેત્વા સચ્ચાનિ પકાસેસિ. સચ્ચપરિયોસાને સા સબ્બાપિ સહપરિવારા સોતાપન્ના અહેસું. થેરો તં પવત્તિં મનુસ્સલોકં આગન્ત્વા ભગવતો આરોચેસિ. ભગવા તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેસિ. સા ધમ્મદેસના મહાજનસ્સ સાત્થિકા જાતાતિ.

ચતુરિત્થિવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૮. અમ્બવિમાનવણ્ણના

દિબ્બં તે અમ્બવનં રમ્મન્તિ અમ્બવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને. તેન સમયેન સાવત્થિયં અઞ્ઞતરા ઉપાસિકા આવાસદાનસ્સ મહપ્ફલતં મહાનિસંસતઞ્ચ સુત્વા છન્દજાતા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એવમાહ ‘‘અહં, ભન્તે, એકં આવાસં કારેતુકામા, ઇચ્છામિ તાદિસં ઓકાસં, આચિક્ખતૂ’’તિ. ભગવા ભિક્ખૂ આણાપેસિ, ભિક્ખૂ તસ્સા ઓકાસં દસ્સેસું. સા તત્થ રમણીયં આવાસં કારેત્વા તસ્સ સમન્તતો અમ્બરુક્ખે રોપેસિ. સો આવાસો સમન્તતો અમ્બપન્તીહિ પરિક્ખિત્તો છાયૂદકસમ્પન્નો મુત્તાજાલસદિસવાલુકાકિણ્ણપણ્ડરભૂમિભાગો અતિવિય મનોહરો અહોસિ. સા તં વિહારં નાનાવણ્ણેહિ વત્થેહિ

પુપ્ફદામગન્ધદામાદીહિ ચ દેવવિમાનં વિય અલઙ્કરિત્વા તેલપદીપં આરોપેત્વા અમ્બરુક્ખે ચ અહતેહિ વત્થેહિ વેઠેત્વા સઙ્ઘસ્સ નિય્યાદેસિ.

સા અપરભાગે કાલં કત્વા તાવતિંસભવને નિબ્બત્તિ, તસ્સા મહન્તં વિમાનં પાતુરહોસિ અમ્બવનપરિક્ખિત્તં. સા તત્થ અચ્છરાગણપરિવારિતા દિબ્બસમ્પત્તિં અનુભવતિ. તં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો ઉપગન્ત્વા ઇમાહિ ગાથાહિ પુચ્છિ –

૭૮૩.''દિબ્બં તે અમ્બવનં રમ્મં, પાસાદેત્થ મહલ્લકો;
નાનાતૂરિયસઙ્ઘુટ્ઠો, અચ્છરાગણઘોસિતો.

૭૮૪.''પદીપો ચેત્થ જલતિ, નિચ્ચં સોવણ્ણયો મહા;
દુસ્સફલેહિ રુક્ખેહિ, સમન્તા પરિવારિતો.

૭૮૫. ''કેન તેતાદિસો વણ્ણો...પે॰...વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ.

૭૮૭. ''સા દેવતા અત્તમના...પે॰... યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં''.

૭૮૮.''અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતા, પુરિમાય જાતિયા મનુસ્સલોકે;
વિહારં સઙ્ઘસ્સ કારેસિં, અમ્બેહિ પરિવારિતં.

૭૮૯.''પરિયોસિતે વિહારે, કારેન્તે નિટ્ઠિતે મહે;
અમ્બેહિ છાદયિત્વાન, કત્વા દુસ્સમયે ફલે.

૭૯૦.''પદીપં તત્થ જાલેત્વા, ભોજયિત્વા ગણુત્તમં;
નિય્યાદેસિં તં સઙ્ઘસ્સ, પસન્ના સેહિ પાણિભિ.

૭૯૧.''તેન મે અમ્બવનં રમ્મં, પાસાદેત્થ મહલ્લકો;
નાનાતૂરિયસઙ્ઘુટ્ઠો, અચ્છરાગણઘોસિતો.

૭૯૨.''પદીપો ચેત્થ જલતિ, નિચ્ચં સોવણ્ણયો મહા;
દુસ્સફલેહિ રુક્ખેહિ, સમન્તા પરિવારિતો.

૭૯૩.''તેન મેતાદિસો વણ્ણો...પે॰...વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ. –
સા દેવતા બ્યાકાસિ.

૭૮૩. તત્થ **મહલ્લકો**તિ મહન્તો આયામવિત્થારેહિ ઉબ્બેધેન ચ વિપુલો, ઉળારતમોતિ અત્થો. **અચ્છરાગણઘોસિતો**તિ તં પમોદિતું સઙ્ગીતિવસેન ચેવ પિયસલ્લાપવસેન ચ અચ્છરાસઙ્ઘેન સમુગ્ઘોસિતો.

૭૮૪. **પદીપો ચેત્થ જલતી**તિ સૂરિયરસ્મિસમુજ્જલકિરણવિતાનો રતનપ્પદીપો ચ એત્થ એતસ્મિં પાસાદે અભિજલતિ. **દુસ્સફલેહી**તિ દુસ્સાનિ ફલાનિ એતેસન્તિ દુસ્સફલા. તેહિ સમુગ્ગિરિયમાનદિબ્બવત્થેહીતિ અત્થો.

૭૮૯. **કારેન્તે નિટ્ઠિતે મહે**તિ કતપરિયોસિતસ્સ વિહારસ્સ મહે પૂજાય કરીયમાનાય ચ. **કત્વા દુસ્સમયે ફલે**તિ દુસ્સેયેવ તેસં અમ્બાનં ફલં કત્વા.

૭૯૦. **ગણુત્તમ**ન્તિ ગણાનં ઉત્તમં ભગવતો સાવકસઙ્ઘં. **નિય્યાદેસિ**ન્તિ સમ્પટિચ્છાપેસિં, અદાસિન્તિ અત્થો. સેસં વુત્તનયમેવ.

અમ્બવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૯. પીતવિમાનવણ્ણના

પીતવત્થે પીતધજેતિ પીતવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવતિ પરિનિબ્બુતે રઞ્ઞા અજાતસત્તુના અત્તના પટિલદ્ધા ભગવતો સરીરધાતુયો ગહેત્વા થૂપે ચ મહે ચ કતે રાજગહવાસિની અઞ્ઞતરા ઉપાસિકા પાતોવ કતસરીરપટિજગ્ગના ''સત્થુ થૂપં પૂજેસ્સામી''તિ યથાલદ્ધાનિ ચત્તારિ કોસાતકીપુપ્ફાનિ ગહેત્વા સદ્ધાવેગેન સમુસ્સાહિતમાનસા મગ્ગપરિસ્સયં અનુપધારેત્વાવ થૂપાભિમુખી ગચ્છતિ. અથ નં તરુણવચ્છા ગાવી અભિધાવન્તી વેગેન આપતિત્વા સિઙ્ગેન પહરિત્વા જીવિતક્ખયં પાપેસિ. સા તાવદેવ તાવતિંસભવને નિબ્બત્તન્તી સક્કસ્સ દેવરઞ્ઞો ઉય્યાનકીળાય ગચ્છન્તસ્સ પરિવારભૂતાનં અડ્ઢતિયાનં નાટકકોટીનં મજ્ઝે અત્તનો સરીરપભાય તા સબ્બા અભિભવન્તી સહ રથેન પાતુરહોસિ. તં દિસ્વા સક્કો દેવરાજા વિમ્હિતચિત્તો અચ્છરિયબ્ભુતજાતો ''કીદિસેન નુ ખો ઓળારિકેન કમ્મુના અયં એદિસિં સુમહતિં દેવિદ્ધિમુપાગતા''તિ તં ઇમાહિ ગાથાહિ પુચ્છિ –

૭૯૫.''પીતવત્થે પીતધજે, પીતાલઙ્કારભૂસિતે;
પીતચન્દનલિત્તઙ્ગે, પીતઉપ્પલમાલિની.

૭૯૬.''પીતપાસાદસયને, પીતાસને પીતભાજને;
પીતછત્તે પીતરથે, પીતસ્સે પીતબીજને.

૭૯૭.''કિં કમ્મમકરી ભદ્દે, પુબ્બે માનુસકે ભવે;
દેવતે પુચ્છિતાચિક્ખ, કિસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલ''ન્તિ.

સાપિસ્સ ઇમાહિ ગાથાહિ બ્યાકાસિ –

૭૯૮.''કોસાતકી નામ લતત્થિ ભન્તે, તિત્તિકા અનભિચ્છિતા;
તસ્સા ચત્તારિ પુપ્ફાનિ, થૂપં અભિહરિં અહં.

૭૯૯.''સત્થુ સરીરમુદ્દિસ્સ, વિપ્પસન્નેન ચેતસા;
નાસ્સ મગ્ગં અવેક્ખિસ્સં, ન તગ્ગમનસા સતી.

૮૦૦.''તતો મં અવધી ગાવી, થૂપં અપત્તમાનસં;
તઞ્ચાહં અભિસઞ્ચેય્યં, ભિય્યો નૂન ઇતો સિયા.

૮૦૧.“તેન કમ્મેન દેવિન્દ, મઘવા દેવકુઞ્જર;
પહાય માનુસં દેહં, તવ સહબ્યમાગતા”તિ.

૭૯૫-૬. તત્થ **પીતચન્દનલિત્તઙ્ગે**તિ સુવણ્ણવણ્ણેન ચન્દનેન અનુલિત્તસરીરે. **પીતપાસાદસયને**તિ સબ્બસોવણ્ણમયેન પાસાદેન સુવણ્ણપરિક્ખિત્તેહિ સયનેહિ ચ સમન્નાગતે. એવં સબ્બત્થ હેટ્ઠા ઉપરિ ચ પીતસદ્દેન સુવણ્ણમેવ ગહિતન્તિ દટ્ઠબ્બં.

૭૯૮. **લતત્થી**તિ લતા અત્થિ. **ભન્તે**તિ સક્કં દેવરાજાનં ગારવેન આલપતિ. **અનભિચ્છિતા**તિ ન અભિકઙ્ખિતા.

૭૯૯. **સરીર**ન્તિ સરીરભૂતં ધાતું. અવયવે ચાયં સમુદાયવોહારો યથા “પટો દડ્ઢો, સમુદ્દો દિટ્ઠો”તિ ચ. **અસ્સા**તિ ગોરૂપસ્સ. **મગ્ગ**ન્તિ આગમનમગ્ગં. **ન અવેક્ખિસ્સ**ન્તિ ન ઓલોકયિં. કસ્મા? **ન તગ્ગમનસા સતી**તિ, તસ્સં ગાવિયં ગતમના ઠપિતમના ન હોન્તી, અઞ્ઞદત્થુ ભગવતો થૂપગતમના એવ સમાનાતિ અત્થો. “તદઙ્ગમનસા સતી”તિ ચ પાઠો, તદઙ્ગે તસ્સ ભગવતો ધાતુયા અઙ્ગે મનો એતિસ્સાતિ તદઙ્ગમનસા. એવંભૂતા અહં તદા તસ્સા મગ્ગં નાવેક્ખિસ્સન્તિ દસ્સેતિ.

૮૦૦. **થૂપં અપત્તમાનસ**ન્તિ થૂપં ચેતિયં અસમ્પત્તઅજ્ઝાસયં, મનસિ ભવોતિ હિ માનસો, અજ્ઝાસયો મનોરથો. “થૂપં ઉપગન્ત્વા પુપ્ફેહિ પૂજેસ્સામી”તિ ઉપ્પન્નમનોરથસ્સ અસમ્પુણ્ણતાય એવં વુત્તં. થૂપં ચેતિયં પન પુપ્ફેહિ પૂજનચિત્તં સિદ્ધમેવ, યેન સા દેવલોકે ઉપ્પન્ના. **તઞ્ચાહં અભિસઞ્ચેય્ય**ન્તિ તઞ્ચે અહં અભિસઞ્ચિનેય્યં, પુપ્ફપૂજનેન હિ પુઞ્ઞં અહં થૂપં અભિગન્ત્વા યથાધિપ્પાયં પૂજનેન સમ્મદેવ ચિનેય્યં ઉપચિનેય્યન્તિ અત્થો. **ભિય્યો નૂન ઇતો સિયા**તિ ઇતો યથાલદ્ધસમ્પત્તિતોપિ ભિય્યો ઉપરિ ઉત્તરિતરા સમ્પત્તિ સિયાતિ મઞ્ઞેતિ અત્થો.

૮૦૧. **મઘવા દેવકુઞ્જરા**તિ આલપનં. તત્થ **દેવકુઞ્જરા**તિ સબ્બબલપરક્કમાદિવિસેસેહિ દેવેસુ કુઞ્જરસદિસો. **સહબ્ય**ન્તિ સહભાવં.

૮૦૨.“ઇદં સુત્વા તિદસાધિપતિ, મઘવા દેવકુઞ્જરો;
તાવતિંસે પસાદેન્તો, માતલિં એતદબ્રવી”તિ. –

ઇદં ધમ્મસઙ્ગાહકવચનં. તતો સક્કો માતલિપમુખસ્સ દેવગણસ્સ ઇમાહિ ગાથાહિ ધમ્મં દેસેસિ –

૮૦૩.“પસ્સ માતલિ અચ્છેરં, ચિત્તં કમ્મફલં ઇદં;
અપ્પકમ્પિ કતં દેય્યં, પુઞ્ઞં હોતિ મહપ્ફલં.

૮૦૪.“નત્થિ ચિત્તે પસન્નમ્હિ, અપ્પકા નામ દક્ખિણા;
તથાગતે વા સમ્બુદ્ધે, અથ વા તસ્સ સાવકે.

૮૦૫.“એહિ માતલિ અમ્હેપિ, ભિય્યો ભિય્યો મહેમસે;
તથાગતસ્સ ધાતુયો, સુખો પુઞ્ઞાનમુચ્ચયો.

૮૦૬.“તિટ્ઠન્તે નિબ્બુતે ચાપિ, સમે ચિત્તે સમં ફલં;
ચેતોપણિધિહેતુહિ, સત્તા ગચ્છન્તિ સુગ્ગતિં.

૮૦૭.“બહૂનં વત અત્થાય, ઉપ્પજ્જન્તિ તથાગતા;
યત્થ કારં કરિત્વાન, સગ્ગં ગચ્છન્તિ દાયકા”તિ.

૮૦૨. તત્થ **પસાદેન્તો**તિ પસન્ને કરોન્તો, રતનત્તયે સદ્ધં ઉપ્પાદેન્તોતિ અત્થો.

૮૦૩. **ચિત્તન્તિ** વિચિત્તં અચિન્તેય્યં. **કમ્મફલન્તિ** દેય્યધમ્મસ્સ અનુળારત્તેપિ ખેત્તસમ્પત્તિયા ચ ચિત્તસમ્પત્તિયા ચ ઉળારસ્સ પુઞ્ઞકમ્મસ્સ ફલં પસ્સાતિ યોજના. **અપ્પકમ્પિ કતં દેય્યં, પુઞ્ઞં હોતિ મહપ્ફલન્તિ** એત્થ **કતન્તિ** કારવસેન સક્કારવસેન આયતને વિનિયુત્તં. **દેય્યન્તિ** દાતબ્બવત્થું. **પુઞ્ઞન્તિ** તથાપવત્તં પુઞ્ઞકમ્મં.

૮૦૪. ઇદાનિ યત્થ અપ્પકમ્પિ કતં પુઞ્ઞં મહપ્ફલં હોતિ, તં પાકટં કત્વા દસ્સેન્તો “**નત્થિ ચિત્તે પસન્નમ્હી**”તિ ગાથમાહ. તં સુવિઞ્ઞેય્યમેવ.

૮૦૫-૬. **અમ્હેપીતિ** મયમ્પિ. **મહેમસેતિ** મહામસે પૂજામસે. **ચેતોપણિધિહેતુ હીતિ** અત્તનો ચિત્તસ્સ સમ્મદેવ ઠપનનિમિત્તં, અત્તસમ્માપણિધાનેનાતિ અત્થો. તેનાહ ભગવા –

“ન તં માતાપિતા કયિરા, અઞ્ઞે વાપિ ચ ઞાતકા;
સમ્મા પણિહિતં ચિત્તં, સેય્યસો નં તતો કરે”તિ. (ધ॰ પ॰ ૪૩);

એવઞ્ચ પન વત્વા સક્કો દેવાનમિન્દો ઉય્યાનકીળાય ઉસ્સાહં પટિપ્પસ્સમ્ભેત્વા તતોવ પટિનિવત્તિત્વા અત્તના અભિણ્હં પૂજનેય્યટ્ઠાનભૂતે ચૂળામણિચેતિયે સત્તાહં પૂજં અકાસિ. અથ અપરેન સમયેન દેવચારિકં ગતસ્સ આયસ્મતો નારદત્થેરસ્સ તં પવત્તિં ગાથાહેવ કથેસિ, થેરો ધમ્મસઙ્ગાહકાનં આરોચેસિ, તે તથા નં સઙ્ગહં આરોપેસુન્તિ.

પીતવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૦. ઉચ્છુવિમાનવણ્ણના

ઓભાસયિત્વા પથવિં સદેવકન્તિ ઉચ્છુવિમાનં. તં હેટ્ઠા ઉચ્છુવિમાનેન પાળિતો ચ અટ્ઠુપ્પત્તિતો ચ સદિસમેવ. કેવલં તત્થ સસ્સુ સુણિસં પીઠકેન પહરિત્વા મારેસિ, ઇધ પન લેડ્ડુનાતિ અયમેવ વિસેસો. વત્થુનો પન ભિન્નત્તા ઉભયમ્પિ વિસુંયેવ સઙ્ગહં આરુળ્હન્તિ વેદિતબ્બં.

૮૦૮.“ઓભાસયિત્વા પથવિં સદેવકં, અતિરોચસિ ચન્દિમસૂરિયા વિય;
સિરિયા ચ વણ્ણેન યસેન તેજસા, બ્રહ્માવ દેવે તિદસે સહિન્દકે.

૮૦૯.“પુચ્છામિ તં ઉપ્પલમાલધારિની, આવેળિની કઞ્ચનસન્નિભત્તચે;
અલઙ્કતે ઉત્તમવત્થધારિની, કા ત્વં સુભે દેવતે વન્દસે મમં.

૮૧૦.‘‘કિં ત્વં પુરે કમ્મમકાસિ અત્તના, મનુસ્સભૂતા પુરિમાય જાતિયા;
દાનં સુચિણ્ણં અથ સીલસઞ્ઞમં, કેનુપપન્ના સુગતિં યસસ્સિની;
દેવતે પુચ્છિતાચિક્ખ, કિસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલ’’ન્તિ. –

આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનત્થેરો પુચ્છિ. તતો દેવતા ઇમાહિ ગાથાહિ બ્યાકાસિ –

૮૧૧.‘‘ઇદાનિ ભન્તે ઇમમેવ ગામં, પિણ્ડાય અમ્હાકં ઘરં ઉપાગમિ;
તતો તે ઉચ્છુસ્સ અદાસિં ખણ્ડિકં, પસન્નચિત્તા અતુલાય પીતિયા.

૮૧૨.‘‘સસ્સુ ચ પચ્છા અનુયુઞ્જતે મમં, કહં નુ ઉચ્છું વધુકે અવાકિરિ;
ન છડ્ડિતં નો પન ખાદિતં મયા, સન્તસ્સ ભિક્ખુસ્સ સયં અદાસહં.

૮૧૩.‘‘‘તુય્હં ન્વિદં ઇસ્સરિયં અથો મમ’, ઇતિસ્સા સસ્સુ પરિભાસતે મમં;
લેડ્ડું ગહેત્વા પહારં અદાસિ મે, તતો ચુતા કાલકતામ્હિ દેવતા.

૮૧૪.‘‘તદેવ કમ્મં કુસલં કતં મયા, સુખઞ્ચ કમ્મં અનુભોમિ અત્તના;
દેવેહિ સદ્ધિં પરિચારયામહં, મોદામહં કામગુણેહિ પઞ્ચહિ.

૮૧૫.‘‘તદેવ કમ્મં કુસલં કતં મયા, સુખઞ્ચ કમ્મં અનુભોમિ અત્તના;
દેવિન્દગુત્તા તિદસેહિ રક્ખિતા, સમપ્પિતા કામગુણેહિ પઞ્ચહિ.

૮૧૬.‘‘એતાદિસં પુઞ્ઞફલં અનપ્પકં, મહાવિપાકા મમ ઉચ્છુદક્ખિણા;
દેવેહિ સદ્ધિં પરિચારયામહં, મોદામહં કામગુણેહિ પઞ્ચહિ.

૮૧૭.‘‘એતાદિસં પુઞ્ઞફલં અનપ્પકં, મહાજુતિકા મમ ઉચ્છુદક્ખિણા;
દેવિન્દગુત્તા તિદસેહિ રક્ખિતા, સહસ્સનેત્તોરિવ નન્દને વને.

૮૧૮.‘‘તુવઞ્ચ ભન્તે અનુકમ્પકં વિદું, ઉપેચ્ચ વન્દિં કુસલઞ્ચ પુચ્છિસં;
તતો તે ઉચ્છુસ્સ અદાસિં ખણ્ડિકં, પસન્નચિત્તા અતુલાય પીતિયા’’તિ.

સેસં વુત્તસદિસમેવાતિ.

ઉચ્છુવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૧. વન્દનવિમાનવણ્ણના

અભિક્કન્તેન વણ્ણેનાતિ વન્દનવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન સમયેન સમ્બહુલા ભિક્ખૂ અઞ્ઞતરસ્મિં ગામકાવાસે વસ્સં વસિત્વા વુત્થવસ્સા પવારેત્વા સેનાસનં પટિસામેત્વા પત્તચીવરમાદાય સાવત્થિં ઉદ્દિસ્સ ભગવન્તં દસ્સનત્થાય ગચ્છન્તા અઞ્ઞતરસ્સ ગામસ્સ મજ્ઝેન અતિક્કમન્તિ. તત્થ અઞ્ઞતરા ઇત્થી તે ભિક્ખૂ દિસ્વા પસન્નચિત્તા

સઞ્જાતગારવબહુમાના પઞ્ચપતિટ્ઠિતેન વન્દિત્વા સિરસ્મિં અઞ્જલિં પગ્ગય્હ યાવ દસ્સનૂપચારા પસાદસોમ્માનિ અક્ખીનિ ઉમ્મીલેત્વા ઓલોકેન્તી અટ્ઠાસિ . સા અપરેન સમયેન કાલં કત્વા તાવતિંસેસુ નિબ્બત્તિ. અથ નં તત્થ દિબ્બસમ્પત્તિં અનુભવન્તિં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો ઇમાહિ ગાથાહિ પટિપુચ્છિ –

૮૧૯. ‘‘અભિક્કન્તેન વણ્ણેન...પે॰...વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ.

૮૨૨. ‘‘સા દેવતા અત્તમના...પે॰... યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં’’.

૮૨૩.‘‘અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતા, દિસ્વાન સમણે સીલવન્તે;
પાદાનિ વન્દિત્વા મનં પસાદયિં, વિત્તા ચહં અઞ્જલિકં અકાસિં.

૮૨૪. ‘‘તેન મેતાદિસો વણ્ણો...પે॰...વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ. –

ઇમાહિ ગાથાહિ બ્યાકાસિ.

૮૨૩. તત્થ **સમણે**તિ સમિતપાપે. **સીલવન્તે**તિ સીલગુણયુત્તે. **મનં પસાદયિ**ન્તિ ‘‘સાધુરૂપા વતિમે અય્યા ધમ્મચારિનો સમચારિનો બ્રહ્મચારિનો’’તિ તેસં ગુણે આરબ્ભ ચિત્તં પસાદેસિં. **વિત્તા ચહં અઞ્જલિકં અકાસિ**ન્તિ તુટ્ઠા સોમનસ્સજાતા અહં વન્દિં. પેસલાનં ભિક્ખૂનં પસાદવિકસિતાનિ અક્ખીનિ ઉમ્મીલેત્વા દસ્સનમત્તમ્પિ ઇમેસં સત્તાનં બહૂપકારં, પગેવ વન્દનાતિ. તેનાહ ‘‘**તેન મેતાદિસો વણ્ણો**’’તિઆદિ. સેસં વુત્તનયમેવ.

વન્દનવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૨. રજ્જુમાલાવિમાનવણ્ણના

અભિક્કન્તેન વણ્ણેનાતિ રજ્જુમાલાવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને. તેન સમયેન ગયાગામકે અઞ્ઞતરસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ ધીતા તસ્મિંયેવ ગામે એકસ્સ બ્રાહ્મણકુમારસ્સ દિન્ના પતિકુલં ગતા, તસ્મિં ગેહે ઇસ્સરિયં વત્તેન્તી તિટ્ઠતિ. સા તસ્મિં ગેહે દાસિયા ધીતરં દિસ્વા ન સહતિ. દિટ્ઠકાલતો પટ્ઠાય કોધેન તટતટાયમાના અક્કોસતિ પરિભાસતિ, ખટકઞ્ચસ્સા દેતિ. યદા પન સા વયપ્પત્તિયા કિચ્ચસમત્થા જાતા, તદા નં જણ્ણુકપ્પરમુટ્ઠીહિ પહરતેવ યથા તં પુરિમજાતીસુ બદ્ધાઘાતા.

સા કિર દાસી કસ્સપદસબલસ્સ કાલે તસ્સા સામિની અહોસિ, ઇતરા દાસી. સા તં લેડ્ડુદણ્ડાદીહિ મુટ્ઠિઆદીહિ ચ અભિણ્હં અભિહનતિ. સા તેન નિબ્બિન્ના યથાબલં દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા ‘‘અનાગતે અહં સામિની હુત્વા ઇમિસ્સા ઉપરિ ઇસ્સરિયં વત્તેય્ય’’ન્તિ પત્થનં ઠપેસિ. અથ સા દાસી તતો ચુતા અપરાપરં સંસરન્તી ઇમસ્મિં બુદ્ધુપ્પાદે વુત્તનયેન ગયાગામકે બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા પતિકુલં ગતા, ઇતરાપિ તસ્સા દાસી અહોસિ. એવં બદ્ધાઘાતતાય સા તં વિહેઠેતિ.

એવં વિહેઠેન્તી અકારણેનેવ કેસેસુ ગહેત્વા હત્થેહિ ચ પાદેહિ ચ સુહતં હનિ. સા ન્હાપિતસાલં ગન્ત્વા ખુરમુણ્ડં કારેત્વા અગમાસિ. સામિની ‘‘કિં જે દુટ્ઠદાસિ મુણ્ડનમત્તેન તવ વિપ્પમોક્ખો’’તિ રજ્જું સીસે બન્ધિત્વા

તત્થ નં ગહેત્વા ઓણમેત્વા ધાતેતિ, તસ્સા તઞ્ચ રજ્જું અપનેતું ન દેતિ. તતો પટ્ઠાય દાસિયા ‘‘રજ્જુમાલા’’તિ નામં અહોસિ.

અથેકદિવસં સત્થા પચ્ચૂસસમયે મહાકરુણાસમાપત્તિતો વુટ્ઠાય લોકં વોલોકેન્તો રજ્જુમાલાય સોતાપત્તિફલૂપનિસ્સયં, તસ્સા ચ બ્રાહ્મણિયા સરણેસુ સીલેસુ ચ પતિટ્ઠાનં દિસ્વા અરઞ્ઞં પવિસિત્વા અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે નિસીદિ છબ્બણ્ણા બુદ્ધરસ્મિયો વિસ્સજ્જેન્તો. રજ્જુમાલાપિ ખો દિવસે દિવસે તાય તથા વિહેઠિયમાના ‘‘કિં મે ઇમિના દુજ્જીવિતેના’’તિ નિબ્બિન્નરૂપા જીવિતે મરિતુકામા ઘટં ગહેત્વા ઉદકતિત્થં ગચ્છન્તી વિય ગેહતો નિક્ખન્તા અનુક્કમેન વનં પવિસિત્વા ભગવતો નિસિન્નરુક્ખસ્સ અવિદૂરે અઞ્ઞતરસ્સ રુક્ખસ્સ સાખાય રજ્જું બન્ધિત્વા પાસં કત્વા ઉબ્બન્ધિતુકામા ઇતો ચિતો ચ ઓલોકેન્તી અદ્દસ ભગવન્તં તત્થ નિસિન્નં પાસાદિકં પસાદનીયં ઉત્તમદમથસમથમનુપ્પત્તં છબ્બણ્ણબુદ્ધરસ્મિયો વિસ્સજ્જેન્તં. દિસ્વા બુદ્ધગારવેન આકડ્ઢિયમાનહદયા ‘‘કિં નુ ખો ભગવા માદિસાનમ્પિ ધમ્મં દેસેતિ, યમહં સુત્વા ઇતો દુજ્જીવિતતો મુચ્ચેય્ય’’ન્તિ ચિન્તેસિ.

અથ ભગવા તસ્સા ચિત્તાચારં ઓલોકેત્વા ‘‘રજ્જુમાલે’’તિ આહ. સા તં સુત્વા અમતેન વિય અભિસિત્તા પીતિયા નિરન્તરં ફુટ્ઠા ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. તસ્સા ભગવા અનુપુબ્બિકથાનુપુબ્બકં ચતુસચ્ચકથં કથેસિ, સા સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. સત્થા ‘‘વટ્ટતિ એત્તકો રજ્જુમાલાય અનુગ્ગહો, ઇદાનેસા કેનચિ અપ્પધંસિયા જાતા’’તિ અરઞ્ઞતો નિક્ખમિત્વા ગામસ્સ અવિદૂરે અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે નિસીદિ. રજ્જુમાલાપિ અત્તાનં વિનિપાતેતું અભબ્બતાય ખન્તિમેત્તાનુદ્દયસમ્પન્નતાય ચ ‘‘બ્રાહ્મણી મં હનતુ વા વિહેઠેતુ વા યં વા તં વા કરોતૂ’’તિ ઘટેન ઉદકં ગહેત્વા ગેહં અગમાસિ. સામિકો ગેહદ્વારે ઠિતો તં દિસ્વા ‘‘ત્વં અજ્જ ઉદકતિત્થં ગતા ચિરાયિત્વા આગતા, મુખવણ્ણો ચ તે અતિવિય વિપ્પસન્નો, ત્વઞ્ચ અઞ્ઞેન આકારેન ઉપટ્ઠાસિ, કિં એત’’ન્તિ પુચ્છિ. સા તસ્સ તં પવત્તિં આચિક્ખિ.

બ્રાહ્મણો તસ્સા વચનં સુત્વા તુસ્સિત્વા ગેહં ગન્ત્વા રજ્જુમાલાય ઉપરિ ‘‘તયા ન કિઞ્ચિ કાતબ્બ’’ન્તિ સુણિસાય વત્વા તુટ્ઠમાનસો સીઘતરં સત્થુ સન્તિકં ગન્ત્વા વન્દિત્વા સાદરેન કતપટિસન્થારો સત્થારં નિમન્તેત્વા અત્તનો ગેહં આનેત્વા પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન પરિવિસિત્વા ભગવન્તં ભુત્તાવિં ઓનીતપત્તપાણિં ઉપસઙ્કમિત્વા એકમન્તં નિસીદિ, સુણિસાપિસ્સ ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. ગયાગામવાસિનોપિ બ્રાહ્મણગહપતિકા તં પવત્તિં સુત્વા ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા અપ્પેકચ્ચે અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ, અપ્પેકચ્ચે સમ્મોદનીયં કત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ.

સત્થા રજ્જુમાલાય તસ્સા ચ બ્રાહ્મણિયા પુરિમજાતીસુ કતકમ્મં વિત્થારતો કથેત્વા સમ્પત્તપરિસાય અનુરૂપં ધમ્મં દેસેસિ . તં સુત્વા બ્રાહ્મણી ચ મહાજનો ચ તત્થ સન્નિપતિતો સરણેસુ ચ સીલેસુ ચ પતિટ્ઠહિ. સત્થા આસના વુટ્ઠહિત્વા સાવત્થિમેવ અગમાસિ. બ્રાહ્મણો રજ્જુમાલં ધીતુટ્ઠાને ઠપેસિ. તસ્સ સુણિસા રજ્જુમાલં પિયચક્ખૂહિ ઓલોકેન્તી યાવજીવં મનાપેનેવ સિનેહેન પરિહરિ. રજ્જુમાલા અપરભાગે કાલં કત્વા તાવતિંસેસુ નિબ્બત્તિ, અચ્છરાસહસ્સઞ્ચસ્સા પરિવારો અહોસિ. સા સટ્ઠિસકટભારપ્પમાણેહિ દિબ્બાભરણેહિ પટિમણ્ડિતત્તભાવા અચ્છરાસહસ્સપરિવુત્તા નન્દનવનાદીસુ મહતિં દિબ્બસમ્પત્તિં અનુભવમાના પમુદિતમના વિચરતિ. અથાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો દેવચારિકં ગતો તં મહન્તેન દિબ્બાનુભાવેન મહતિયા દેવિદ્ધિયા વિજ્જોતમાનં દિસ્વા તાય કતકમ્મં ઇમાહિ ગાથાહિ પુચ્છિ.

૮૨૬.“અભિક્કન્તેન વણ્ણેન, યા ત્વં તિટ્ઠસિ દેવતે;
હત્થે પાદે ચ વિગ્ગય્હ, નચ્ચસિ સુપ્પવાદિતે.

૮૨૭.“તસ્સા તે નચ્ચમાનાય, અઙ્ગમઙ્ગેહિ સબ્બસો;
દિબ્બા સદ્દા નિચ્છરન્તિ, સવનીયા મનોરમા.

૮૨૮.“તસ્સા તે નચ્ચમાનાય, અઙ્ગમઙ્ગેહિ સબ્બસો;
દિબ્બા ગન્ધા પવાયન્તિ, સુચિગન્ધા મનોરમા.

૮૨૯.“વિવત્તમાના કાયેન, યા વેણીસુ પિળન્ધના;
તેસં સુય્યતિ નિગ્ઘોસો, તૂરિયે પઞ્ચઙ્ગિકે યથા.

૮૩૦.“વટંસકા વાતધુતા, વાતેન સમ્પકમ્પિતા;
તેસં સુય્યતિ નિગ્ઘોસો, તૂરિયે પઞ્ચઙ્ગિકે યથા.

૮૩૧.“યાપિ તે સિરસ્મિં માલા, સુચિગન્ધા મનોરમા;
વાતિ ગન્ધો દિસા સબ્બા, રુક્ખો મઞ્જૂસકો યથા.

૮૩૨.“ઘાયસે તં સુચિગન્ધં, રૂપં પસ્સસિ અમાનુસં;
દેવતે પુચ્છિતાચિક્ખ, કિસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલ”ન્તિ.

૮૨૬. તત્થ **હત્થે પાદે ચ વિગ્ગય્હા**તિ હત્થે ચ પાદે ચ વિવિધેહિ આકારેહિ ગહેત્વા, પુપ્ફમુટ્ઠિપુપ્ફઞ્જલિઆદિભેદસ્સ સાખાભિનયસ્સ દસ્સનવસેન વિવિધેહિ આકારેહિ હત્થે, ચ, સમપાદાદીનમ્પિ ઠાનવિસેસાનં દસ્સનવસેન વિવિધેહિ આકારેહિ પાદે ચ ઉપાદિયિત્વાતિ અત્થો. ચ-સદ્દેન સાખાભિનયં સઙ્ગણ્હાતિ. **નચ્ચસી**તિ નટસિ. **યા ત્વ**ન્તિ યા વુત્તનયવસેન નચ્ચં કરોસીતિ અત્થો. **સુપ્પવાદિતે**તિ સુન્દરે પવજ્જને સતિ તવ નચ્ચસ્સ અનુરૂપવસેન વીણાવંસમુદિઙ્ગતાળાદિકે વાદિયમાને, પઞ્ચઙ્ગિકે તૂરિયે પગ્ગય્હમાનેતિ અત્થો. સેસં હેટ્ઠાવિમાને વુત્તનયમેવ.

એવં થેરેન પુચ્છિતા સા દેવતા અત્તનો પુરિમજાતિઆદિં ઇમાહિ ગાથાહિ બ્યાકાસિ –

૮૩૩.“દાસી અહં પુરે આસિં, ગયાયં બ્રાહ્મણસ્સહં;
અપ્પપુઞ્ઞા અલક્ખિકા, રજ્જુમાલાતિ મં વિદું.

૮૩૪.“અક્કોસાનં વધાનઞ્ચ, તજ્જનાય ચ ઉગ્ગતા;
કુટં ગહેત્વા નિક્ખમ્મ, અગચ્છિં ઉદહારિયા.

૮૩૫.“વિપથે કુટં નિક્ખિપિત્વા, વનસણ્ડં ઉપાગમિં;
‘ઇધેવાહં મરિસ્સામિ, કો અત્થો જીવિતેન મે’.

૮૩૬.“દળ્હં પાસં કરિત્વાન, આસુમ્ભિત્વાન પાદપે;

ततो दिसा विलोकेसिं, ‘को नु खो वनमस्सितो’.

૮૩૭.“तत्थद्दसासिं सम्बुद्धं, सब्बलोकहितं मुनिं;
निसिन्नं रुक्खमूलस्मिं, झायन्तं अकुतोभयं.

૮૩૮.“तस्सा मे अहु संवेगो, अब्भुतो लोमहंसनो;
‘को नु खो वनमस्सितो, मनुस्सो उदाहु देवता’.

૮૩૯.“पासादिकं पसादनीयं, वना निब्बनमागतं;
दिस्वा मनो मे पसीदि, नायं यादिसकीदिसो.

૮૪૦.“गुत्तिन्द्रियो झानरतो, अबहिग्गतमानसो;
हितो सब्बस्स लोकस्स, बुद्धो अयं भविस्सति.

૮૪૧.“भयभेरवो दुरासदो, सीहोव गुहमस्सितो;
दुल्लभायं दस्सनाय, पुप्फं ओदुम्बरं यथा.

૮૪૨.“सो मं मुदूहि वाचाहि, आलपित्वा तथागतो;
रज्जुमालेति मंवोच, सरणं गच्छ तथागतं.

૮૪૩.“ताहं गिरं सुणित्वान, नेलं अत्थवतिं सुचिं;
सण्हं मुदुञ्च वग्गुञ्च, सब्बसोकापनूदनं.

૮૪૪.“कल्लचित्तञ्च मं ञत्वा, पसन्नं सुद्धमानसं;
हितो सब्बस्स लोकस्स, अनुसासि तथागतो.

૮૪૫.“इदं दुक्खन्ति मंवोच, अयं दुक्खस्स सम्भवो;
दुक्खनिरोधो मग्गो च, अञ्जसो अमतोगधो.

૮૪૬.“अनुकम्पकस्स कुसलस्स, ओवादम्हि अहं ठिता;
अज्झगा अमतं सन्तिं, निब्बानं पदमच्चुतं.

૮૪૭.“साहं अवट्ठितापेमा, दस्सने अविकम्पिनी;
मूलजाताय सद्धाय, धीता बुद्धस्स ओरसा.

૮૪૮.“साहं रमामि कीळामि, मोदामि अकुतोभया;
दिब्बमालं धारयामि, पिवामि मधुमद्दवं.

૮૪૯.“सट्ठितूरियसहस्सानि, पटिबोधं करोन्ति मे;
आळम्बो गग्गरो भीमो, साधुवादी च संसयो.

૮૫૦."પોક્ખરો ચ સુફસ્સો ચ, વિણામોક્ખા ચ નારિયો;
નન્દા ચેવ સુનન્દા ચ, સોણદિન્ના સુચિમ્હિતા.

૮૫૧."અલમ્બુસા મિસ્સકેસી ચ, પુણ્ડરીકાતિદારુણી;
એણીફસ્સા સુફસ્સા ચ, સુભદ્દા મુદુવાદિની.

૮૫૨."એતા ચઞ્ઞા ચ સેય્યાસે, અચ્છરાનં પબોધિકા;
તા મં કાલેનુપાગન્ત્વા, અભિભાસન્તિ દેવતા.

૮૫૩."હન્દ નચ્ચામ ગાયામ, હન્દ તં રમયામસે;
નયિદં અકતપુઞ્ઞાનં, કતપુઞ્ઞાનમેવિદં.

૮૫૪."અસોકં નન્દનં રમ્મં, તિદસાનં મહાવનં;
સુખં અકતપુઞ્ઞાનં, ઇધ નત્થિ પરત્થ ચ.

૮૫૫."સુખઞ્ચ કતપુઞ્ઞાનં, ઇધ ચેવ પરત્થ ચ;
તેસં સહબ્યકામાનં, કત્તબ્બં કુસલં બહું;
કતપુઞ્ઞા હિ મોદન્તિ, સગ્ગે ભોગસમઙ્ગિનો.

૮૫૬."બહૂનં વત અત્થાય, ઉપ્પજ્જન્તિ તથાગતા;
દક્ખિણેય્યા મનુસ્સાનં, પુઞ્ઞક્ખેત્તાનમાકરા;
યત્થ કારં કરિત્વાન, સગ્ગે મોદન્તિ દાયકા"તિ.

૮૩૩. તત્થ **દાસી અહં પુરે આસિ**ન્તિ પુરે પુરિમજાતિયં અહં અન્તોજાતા દાસી અહોસિં. તત્થ કસ્સાતિ આહ "**ગયાયં બ્રાહ્મણસ્સહ**"ન્તિ, ગયાનામકે ગામે અઞ્ઞતરસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ. **હ**ન્તિ નિપાતમત્તં. **અપ્પપુઞ્ઞા**તિ મન્દભાગ્યા અપુઞ્ઞા. **અલક્ખિકા**તિ નિસ્સિરિકા કાલકણ્ણી. **રજ્જુમાલાતિ મં વિદુ**ન્તિ, કેસે ગહેત્વા આકડ્ઢનપરિકડ્ઢનદુક્ખેન મુણ્ડકે કતે પુનપિ તદત્થમેવ સીસે દળ્હં બન્ધિત્વા ઠપિતરજ્જુકુણ્ડલકવસેન "રજ્જુમાલા"તિ મં મનુસ્સા જાનિંસુ.

૮૩૪. **વધાન**ન્તિ તાળનાનં. **તજ્જનાયા**તિ ભયસંતજ્જનેન. **ઉગ્ગતા**તિ ઉગ્ગતાય દોમનસ્સુપ્પત્તિયા. **ઉદહારિયા**તિ ઉદકહારિકા, ઉદકં આહરન્તી વિય હુત્વાતિ અધિપ્પાયો.

૮૩૫. **વિપથે**તિ અપથે, મગ્ગતો અપક્કમિત્વાતિ અત્થો. **ક્વત્થો**તિ કો અત્થો. સોયેવ વા પાઠો.

૮૩૬. **દળ્હં પાસં કરિત્વાના**તિ બન્ધનપાસં થિરં અચ્છિજ્જનકં કત્વા. **આસુમ્ભિત્વાન પાદપે**તિ વિટપે લગ્ગનવસેન પાદપે રુક્ખે ખિપિત્વા. **તતો દિસા વિલોકેસિં, કો નુ ખો વનમસ્સિતો**તિ ઇમં વનં પવિસનવસેન અસ્સિતો નુ ખો કોચિ અત્થિ, યતો મે મરણન્તરાયો સિયાતિ અધિપ્પાયો.

૮૩૭. **સમ્બુદ્ધન્તિ**આદિ તદા તસ્સા તાદિસે નિચ્છયે અસતિપિ સભાવવસેન વુત્તં. તસ્સત્થો – સયમેવ સમ્મદેવ ચ સબ્બસ્સાપિ બુજ્ઝિતબ્બસ્સ બુદ્ધત્તા **સમ્બુદ્ધં**, મહાકરુણાયોગેન હીનાદિભેદભિન્નસ્સ સબ્બસ્સાપિ લોકસ્સ એકન્તહિતત્તા **સબ્બલોકહિતં**, ઉભયલોકં મુનનતો **મુનિં**, નિસજ્જાવસેન કિલેસાભિસઙ્ખારેહિ ઠાના ચાવનાભાવેન ચ **નિસિન્નં**, આરમ્મણૂપનિજ્ઝાનેન લક્ખણૂપનિજ્ઝાનેન ચ **ઝાયન્તં**, બોધિમૂલેયેવ ભયહેતૂનં સમુચ્છિન્નત્તા કુતોચિપિ ભયાભાવતો **અકુતોભયન્તિ** વેદિતબ્બં.

૮૩૮. **સંવેગો** નામ સહોત્તપ્પં ઞાણં, સો તસ્સા ભગવતો દસ્સનેન ઉપ્પજ્જિ. તેનાહ "**તસ્સા મે અહુ સંવેગો**"તિ.

૮૩૯. **પાસાદિકન્તિ** પસાદાવહં, દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણઅસીતિઅનુબ્યઞ્જનબ્યામપ્પભાકેતુમાલાલઙ્કતાય સમન્તપાસાદિકાય અત્તનો સરીરસોભાસમ્પત્તિયા રૂપકાયદસ્સનબ્યાવટસ્સ જનસ્સ સાધુભાવતો પસાદસંવડ્ઢનન્તિ અત્થો. **પસાદનીયન્તિ** દસબલ-ચતુવેસારજ્જછઅસાધારણઞાણ-અટ્ઠારસાવેણિક-બુદ્ધધમ્મપભુતિઅપરિમાણગુણસમન્નાગતાય ધમ્મકાયસમ્પત્તિયા સરિક્ખકજનસ્સ પસીદિતબ્બયુત્તં, પાસાદિકન્તિ અત્થો. **વનાતિ** કિલેસવનતો અપક્કમિત્વા. **નિબ્બનમાગતન્તિ** નિત્તણ્હભાવં નિબ્બાનમેવ ઉપગતં અધિગતં. **યાદિસકીદિસોતિ** યો વા સો વા, પચુરજનોતિ અત્થો.

૮૪૦-૪૧. મનચ્છટ્ઠાનં ઇન્દ્રિયાનં અગ્ગમગ્ગગોપનાય ગોપિતત્તા **ગુત્તિન્દ્રિયો**. અગ્ગફલજ્ઝાનાભિરતિયા **ઝાનરતો**. તતો એવ બહિભૂતેહિ રૂપાદિઆરમ્મણેહિ અપક્કમિત્વા વિસયજ્ઝત્તે નિબ્બાને ચ ઓગાળ્હચિત્તતાય **અબહિગ્ગતમાનસો**. મિચ્છાગાહમોચનભયેન વિપલ્લાસવન્તેહિ મિચ્છાદિટ્ઠિકેહિ ભાયિતબ્બતો તેસઞ્ચ ભયજનનતો **ભયભેરવો**. પયોગાસયવિપન્નેહિ અનુપગમનીયતો ચ કેનચિપિ અનાસાદનીયતો ચ **દુરાસદો**. **દુલ્લભાયન્તિ** દુલ્લભો અયં. **દસ્સનાયાતિ** દટ્ઠુમ્પિ. **પુપ્ફં ઓદુમ્બરં યથાતિ** યથા નામ ઉદુમ્બરે ભવં પુપ્ફં દુલ્લભદસ્સનં, કદાચિદેવ ભવેય્ય, ન વા ભવેય્ય, એવં ઈદિસસ્સ ઉત્તમપુગ્ગલસ્સાતિ અત્થો.

૮૪૨. **સો તથાગતો મુદૂહિ વાચાહિ** સણ્હાય વાચાય "**રજ્જુમાલે**"**તિ મં આલપિત્વા** આમન્તેત્વા **સરણં ગચ્છ તથાગતન્તિ** "તથા આગતો"તિઆદિના **તથાગતં** સમ્માસમ્બુદ્ધં **સરણં ગચ્છાતિ મં અવોચ** અભાસીતિ યોજના.

૮૪૩-૪. **તાહન્તિ** તં અહં. **ગિરન્તિ** વાચં. **નેલન્તિ** નિદ્દોસં. **અત્થવતિન્તિ** અત્થયુત્તં સાત્થં , એકન્તહિતં વા. વચીસોચેય્યતાય **સુચિં**. અકક્ખળતાય **સણ્હં**. વેનેય્યાનં મુદુભાવકરત્તા **મુદુ**. સવનીયભાવેન **વગ્ગું**. **સબ્બસોકાપનૂદનન્તિ** ઞાતિબ્યસનાદિવસેન ઉપ્પજ્જનકસ્સ સબ્બસ્સાપિ સોકસ્સ વિનોદનં ગિરં સુત્વાન પસન્નચિત્તા અહોસિન્તિ સમ્બન્ધો. સબ્બમેતં દાનકથં આદિં કત્વા ઉસ્સક્કિત્વા નેક્ખમ્મે આનિસંસં વિભાવનવસેન પવત્તિતં ભગવતો અનુપુબ્બિકથં સન્ધાય વદતિ. તેનેવાહ "**કલ્લચિત્તઞ્ચ મં ઞત્વા**"તિઆદિ.

તત્થ **કલ્લચિત્તન્તિ** કમ્મનિયચિત્તં, હેટ્ઠા પવત્તિતદેસનાય અસ્સદ્ધિયાદીનં ચિત્તદોસાનં વિગતત્તા ઉપરિદેસનાય ભાજનભાવૂપગમનેન કમ્મક્ખમચિત્તં, ભાવનાકમ્મસ્સ યોગ્ગચિત્તન્તિ અત્થો. તેનેવાહ "**પસન્નં સુદ્ધમાનસ**"ન્તિ. તત્થ "**પસન્ન**"ન્તિ ઇમિના અસ્સદ્ધિયાપગમમાહ, "**સુદ્ધમાનસ**"ન્તિ ઇમિના કામચ્છન્દાદિઅપગમનેન મુદુચિત્તતં ઉદગ્ગચિત્તતઞ્ચ દસ્સેતિ. **અનુસાસીતિ** ઓવદિ, સામુક્કંસિકાય ધમ્મદેસનાય સહ ઉપાયેન પવત્તિનિવત્તિયો ઉપદિસીતિ અત્થો. તેનેવાહ "**ઇદં દુક્ખ**"ન્તિઆદિ. અનુસાસિતાકારદસ્સનઞ્હેતં.

૮૪૫. તત્થ **ઇદં દુક્ખન્તિ મંવોચાતિ** ઇદં તણ્હાવજ્જં તેભૂમકં ધમ્મજાતં બાધકસભાવત્તા કુચ્છિકં હુત્વા તુચ્છસભાવત્તા તથત્તા ચ દુક્ખં અરિયસચ્ચન્તિ મય્હં અભાસિ. **અયં દુક્ખસ્સ સમ્ભવો**તિ અયં આમતણ્હાદિભેદા તણ્હા યથાવુત્તસ્સ દુક્ખસ્સ સમ્ભવો પભવો ઉપ્પત્તિ હેતુ સમુદયો અરિયસચ્ચન્તિ. **દુક્ખનિરોધો**તિ દુક્ખસ્સ સન્તિભાવો અસઙ્ખતધાતુ નિરોધો અરિયસચ્ચન્તિ. અન્તદ્વયસ્સ પરિવજ્જનતો **અઞ્જસો** નિબ્બાનગામિનિપટિપદાભાવતો **અમતોગધો** મગ્ગો અરિયસચ્ચન્તિ મં અવોચાતિ સમ્બન્ધો.

૮૪૬. **કુસલસ્સા**તિ ઓવાદદાને વેનેય્યદમને છેકસ્સ, અપ્પમાદપટિપત્તિયા વા મત્થકપ્પત્તિયા અનવજ્જસ્સ. **ઓવાદમ્હિ અહં ઠિતા**તિ યથાવુત્તે ઓવાદે અનુસિટ્ઠિયં સિક્ખાત્તયપારિપૂરિયા સચ્ચપટિવેધેન અહં પતિટ્ઠિતા. તેનાહ ''**અજ્ઝગા અમતં સન્તિં, નિબ્બાનં પદમચ્ચુત**''ન્તિ, ઇદં ઓવાદે પતિટ્ઠાનસ્સ કારણવચનં. યા નિચ્ચતાય મરણાભાવતો **અમતં**, સબ્બદુક્ખવૂપસમતાય **સન્તિં**, અધિગતાનં અચવનહેતુતાય **અચ્ચુતં નિબ્બાનં પદં અજ્ઝગા** અધિગચ્છિ, સા એકંસેન સત્થુ ઓવાદે પતિટ્ઠિતા નામાતિ.

૮૪૭. **અવટ્ઠિતાપેમા**તિ દળ્હભત્તી રતનત્તયે નિચ્ચલપસાદસિનેહા. કસ્મા? યસ્મા **દસ્સને અવિકમ્પિની**, ''સમ્માસમ્બુદ્ધો ભગવા, સ્વાક્ખાતો ધમ્મો, સુપ્પટિપન્નો સઙ્ઘો''તિ એતસ્મિં સમ્માદસ્સને અચલા કેનચિ અચાલનીયા. કેન પનેતં અવિકમ્પનન્તિ આહ ''**મૂલજાતાય સદ્ધાયા**''તિ. અયં ''ઇતિપિ સો ભગવા અરહ''ન્તિઆદિના (મ॰ નિ॰ ૧.૭૪; સં॰ નિ॰ ૫.૯૯૭; અ॰ નિ॰ ૯.૨૭) સમ્માસમ્બુદ્ધે, ''સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મા'તિઆદિના તસ્સ ધમ્મે, ''સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો''તિઆદિના તસ્સ સઙ્ઘે ચ સચ્ચાભિસમયસઙ્ખાતેન મૂલેન જાતમૂલા સદ્ધા, તાય અહં અવિકમ્પિનીતિ દસ્સેતિ. તતો એવ **ધીતા બુદ્ધસ્સ ઓરસા**તિ સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ ઉરે વાયામજનિતાભિજાતિતાય ઓરસપુત્તી.

૮૪૮. **સાહં રમામી**તિ સા અહં તદા અરિયાય જાતિયા ઇદાનિ દેવૂપપત્તિયા આગતા મગ્ગરતિયા ફલરતિયા ચ રમામિ, કામગુણરતિયા **કીળામિ**, ઉભયેનાપિ **મોદામિ**. અત્તાનુવાદભયાદીનં અપગતત્તા **અકુતોભયા**. **મધુમદ્દવન્તિ** મધુસઙ્ખાતં મદ્દવકરં, નચ્ચનગાયનકાલેસુ સરીરસ્સ સરસ્સ ચ મુદુભાવાવહં ગન્ધપાનં સન્ધાય વદતિ.''મધુમાદવ''ન્તિપિ પઠન્તિ, આદવં યાવદવં યાવદેવ દવત્થં મધુરં પિવામીતિ અત્થો.

૮૪૯. **પુઞ્ઞક્ખેત્તાનમાકરા**તિ સદેવકસ્સ લોકસ્સ પુઞ્ઞક્ખેત્તભૂતાનં અરિયાનં મગ્ગફલટ્ઠાનં અરિયસઙ્ઘસ્સ આકરા ઉપ્પત્તિટ્ઠાનં તથાગતા. **યથા**તિ યસ્મિં પુઞ્ઞક્ખેત્તે. સેસં વુત્તનયમેવ.

અથાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો અત્તના ચ દેવતાય ચ પવત્તિતં ઇમં કથાસલ્લાપં મનુસ્સલોકં આગન્ત્વા ભગવતો આરોચેસિ. ભગવા તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેસિ. સા દેસના મહાજનસ્સ સાત્થિકા અહોસીતિ.

રજ્જુમાલાવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

ઇતિ પરમત્થદીપનિયા ખુદ્દક-અટ્ઠકથાય વિમાનવત્થુસ્મિં

દ્વાદસવત્થુપટિમણ્ડિતસ્સ ચતુત્થસ્સ મઞ્જિટ્ઠકવગ્ગસ્સ

અત્થવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

નિટ્ઠિતા ચ ઇત્થિવિમાનવણ્ણના.

૨. પુરિસવિમાનં

૫. મહારથવગ્ગો

૧. મણ્ડૂકદેવપુત્તવિમાનવણ્ણના

મહારથવગ્ગે **કો મે વન્દતિ પાદાની**તિ મણ્ડૂકદેવપુત્તવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા ચમ્પાયં વિહરતિ ગગ્ગરાય પોક્ખરણિયા તીરે. સો પચ્ચૂસવેલાયં બુદ્ધાચિણ્ણં મહાકરુણાસમાપત્તિં સમાપજ્જિત્વા તતો વુટ્ઠાય વેનેય્યબન્ધવે સત્તે વોલોકેન્તો અદ્દસ ''અજ્જ મયિ સાયન્હસમયે ધમ્મં દેસેન્તે એકો મણ્ડૂકો મમ સરે નિમિત્તં ગણ્હન્તો પરૂપક્કમેન મરિત્વા દેવલોકે નિબ્બત્તિત્વા મહતા દેવપરિવારેન મહાજનસ્સ પસ્સન્તસ્સેવ આગમિસ્સતિ, તત્થ બહૂનં ધમ્માભિસમયો ભવિસ્સતી''તિ દિસ્વા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં ચમ્પાનગરં પિણ્ડાય પવિસિત્વા, ભિક્ખૂનં સુલભપિણ્ડપાતં કત્વા કતભત્તકિચ્ચો વિહારં પવિસિત્વા ભિક્ખૂસુ વત્તં દસ્સેત્વા, અત્તનો અત્તનો દિવાટ્ઠાનં ગતેસુ ગન્ધકુટિં પવિસિત્વા ફલસમાપત્તિસુખેન દિવસભાગં ખેપેત્વા, સાયન્હસમયે ચતૂસુ પરિસાસુ સન્નિપતિતાસુ સુરભિગન્ધકુટિતો નિક્ખમિત્વા તઙ્ખણાનુરૂપેન પાટિહારિયેન પોક્ખરણિતીરે ધમ્મસભામણ્ડપં પવિસિત્વા અલઙ્કતવરબુદ્ધાસને નિસિન્નો મનોસિલાતલે સીહનાદં નદન્તો અછમ્ભીતકેસરસીહો વિય અટ્ઠઙ્ગસમન્નાગતં બ્રહ્મસ્સરં નિચ્છારેન્તો અચિન્તેય્યેન બુદ્ધાનુભાવેન અનુપમાય બુદ્ધલીલાય ધમ્મં દેસેતું આરભિ.

તસ્મિઞ્ચ ખણે એકો મણ્ડૂકો પોક્ખરણિતો આગન્ત્વા ''ધમ્મો એસો વુચ્ચતી''તિ ધમ્મસઞ્ઞાય સરે નિમિત્તં ગણ્હન્તો પરિસપરિયન્તે નિપજ્જિ. અથેકો વચ્છપાલો તં પદેસં આગતો સત્થારં ધમ્મં દેસેન્તં પરિસઞ્ચ પરમેન ઉપસમેન ધમ્મં સુણન્તં દિસ્વા તગ્ગતમાનસો દણ્ડમોલુબ્ભ તિટ્ઠન્તો મણ્ડૂકં અનોલોકેત્વા તસ્સ સીસે સન્નિરુમ્ભિત્વા અટ્ઠાસિ. સો ધમ્મસઞ્ઞાય પસન્નચિત્તો તાવદેવ કાલં કત્વા તાવતિંસભવને દ્વાદસયોજનિકે કનકવિમાને નિબ્બત્તિત્વા સુત્તપ્પબુદ્ધો વિય તત્થ અચ્છરાસઙ્ઘપરિવુતં અત્તાનં દિસ્વા ''કુતો નુ ખો ઇધ અહં નિબ્બત્તો''તિ આવજ્જેન્તો પુરિમજાતિં દિસ્વા ''અહમ્પિ નામ ઇધ ઉપ્પજ્જિં, ઈદિસઞ્ચ સમ્પત્તિં પટિલભિં, કિં નુ ખો કમ્મં અકાસિ''ન્તિ ઉપધારેન્તો અઞ્ઞં ન અદ્દસ અઞ્ઞત્ર ભગવતો સરે નિમિત્તગ્ગાહા. સો તાવદેવ સહ વિમાનેન આગન્ત્વા વિમાનતો ઓતરિત્વા, મહાજનસ્સ પસ્સન્તસ્સેવ મહતા પરિવારેન મહન્તેન દિબ્બાનુભાવેન ઉપસઙ્કમિત્વા, ભગવતો પાદે સિરસા વન્દિત્વા અઞ્જલિં પગ્ગય્હ નમસ્સમાનો અટ્ઠાસિ. અથ નં ભગવા જાનન્તોવ મહાજનસ્સ કમ્મફલં બુદ્ધાનુભાવઞ્ચ પચ્ચક્ખં કાતું –

૮૫૭.''કો મે વન્દતિ પાદાનિ, ઇદ્ધિયા યસસા જલં;
અભિક્કન્તેન વણ્ણેન, સબ્બા ઓભાસયં દિસા''તિ. –

પુચ્છિ. તત્થ **કો**તિ દેવનાગયક્ખમનુસ્સાદીસુ કો, કતમોતિ અત્થો. **મે**તિ મમ. **પાદાની**તિ પાદે. **ઇદ્ધિયા**તિ ઇમાય ઈદિસાય દેવિદ્ધિયા. **યસસા**તિ ઇમિના ઈદિસેન પરિવારેન પરિચ્છેદેન ચ. **જલ**ન્તિ વિજ્જોતમાનો. **અભિક્કન્તેના**તિ અતિવિય કન્તેન કમનીયેન સુન્દરેન. **વણ્ણેના**તિ છવિવણ્ણેન, સરીરવણ્ણનિભાયાતિ અત્થો.

અથ દેવપુત્તો અત્તનો પુરિમજાતિઆદિં આવિ કરોન્તો ઇમાહિ ગાથાહિ બ્યાકાસિ –

८५८.''मण्डूकोहं पुरे आसिं, ઉદકે વારિગોચરો;
તવ ધમ્મં સુણન્તસ્સ, અવધી વચ્છપાલકો.

૮૫૯.''મુહુત્તં ચિત્તપસાદસ્સ, ઇદ્ધિં પસ્સ યસઞ્ચ મે;
આનુભાવઞ્ચ મે પસ્સ, વણ્ણં પસ્સ જુતિઞ્ચ મે.

૮૬૦.''યે ચ તે દીઘમદ્ધાનં, ધમ્મં અસ્સોસું ગોતમ;
પત્તા તે અચલટ્ઠાનં, યત્થ ગન્ત્વા ન સોચરે''તિ.

૮૫૮. તત્થ **પુરે**તિ પુરિમજાતિયં. **ઉદકે**તિ ઇદં તદા અત્તનો ઉપ્પત્તિટ્ઠાનદસ્સનં. **ઉદકે મણ્ડૂકો**તિ એતેન ઉદ્ધુમાયિકાદિકસ્સ થલે મણ્ડૂકસ્સ નિવત્તનં કતં હોતિ. ગાવો ચરન્તિ એત્થાતિ ગોચરો, ગોચરો વિયાતિ ગોચરો, ઘાસેસનટ્ઠાનં. વારિ ઉદકં ગોચરો એતસ્સાતિ **વારિગોચરો** . ઉદકચારીપિ હિ કોચિ કચ્છપાદિ અવારિગોચરોપિ હોતીતિ ''વારિગોચરો''તિ વિસેસેત્વા વુત્તં. **તવ ધમ્મં સુણન્તસ્સા**તિ બ્રહ્મસ્સરેન કરવીકરુતમઞ્જુના દેસેન્તસ્સ તવ ધમ્મં ''ધમ્મો એસો વુચ્ચતી''તિ સરે નિમિત્તગ્ગાહવસેન સુણન્તસ્સ, અનાદરે ચેતં સામિવચનં વેદિતબ્બં. **અવધી વચ્છપાલકો**તિ વચ્છે રક્ખન્તો ગોપાલદારકો મમ સમીપં આગન્ત્વા દણ્ડમોલુબ્ભિત્વા તિટ્ઠન્તો મમ સીસે દણ્ડં સન્નિરુમ્ભિત્વા મં મારેસિ.

૮૫૯. **મુહુત્તં ચિત્તપસાદસ્સા**તિ તવ ધમ્મે મુહુત્તમત્તં ઉપ્પન્નસ્સ ચિત્તપસાદસ્સ હેતુભૂતસ્સ **ઇદ્ધિ**ન્તિ સમિદ્ધિં, દિબ્બવિભૂતિન્તિ અત્થો. **યસ**ન્તિ પરિવારં. **આનુભાવ**ન્તિ કામવણ્ણિતાદિદિબ્બાનુભાવં. **વણ્ણ**ન્તિ સરીરવણ્ણસમ્પત્તિં. **જુતિ**ન્તિ દ્વાદસયોજનાનિ ફરણસમત્થં પભાવિસેસં.

૮૬૦. **યે**તિ યે સત્તા. ચ-સદ્દો બ્યતિરેકે. **તે**તિ તવ. **દીઘમદ્ધાન**ન્તિ બહુવેલં. **અસ્સોસુ**ન્તિ સુણિંસુ. **ગોતમા**તિ ભગવન્તં ગોત્તેન આલપતિ. **અચલટ્ઠાન**ન્તિ નિબ્બાનં. અયઞ્હેત્થ અત્થો – ગોતમ ભગવા અહં વિય ઇત્તરમેવ કાલં અસુણિત્વા યે પન કતપુઞ્ઞા ચિરં કાલં તવ ધમ્મં અસ્સોસું સોતું લભિંસુ, તે દીઘરત્તં સંસારબ્યસનાભિભૂતા ઇમે સત્તા યત્થ ગન્ત્વા ન સોચેય્યું, તં અસોકં સસ્સતભાવેન અચલં સન્તિપદં પત્તા એવ, ન તેસં તસ્સ પત્તિયા અન્તરાયોતિ.

અથસ્સ ભગવા સમ્પત્તપરિસાય ચ ઉપનિસ્સયસમ્પત્તિં ઓલોકેત્વા વિત્થારેન ધમ્મં દેસેસિ. દેસનાપરિયોસાને સો દેવપુત્તો સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ, ચતુરાસીતિયા પાણસહસ્સાનં ધમ્માભિસમયો અહોસિ. દેવપુત્તો ભગવન્તં વન્દિત્વા તિક્ખત્તું પદક્ખિણં કત્વા ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ ચ અઞ્જલિં કત્વા સહ પરિવારેન દેવલોકમેવ ગતોતિ.

મણ્ડૂકદેવપુત્તવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨. રેવતીવિમાનવણ્ણના

ઉટ્ઠેહિ રેવતે સુપાપધમ્મેતિ રેવતીવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા બારાણસિયં વિહરતિ ઇસિપતને મિગદાયે. તેન સમયેન બારાણસિયં સદ્ધાસમ્પન્નસ્સ કુલસ્સ પુત્તો નન્દિયો નામ ઉપાસકો અહોસિ સદ્ધાસમ્પન્નો દાયકો દાનપતિ સઙ્ઘુપટ્ઠાકો. અથસ્સ માતાપિતરો સમ્મુખગેહતો માતુલધીતરં રેવતિં નામ કઞ્ઞં આનેતુકામા

અહેસું. સા પન અસ્સદ્ધા અદાનસીલા, નન્દિયો તં ન ઇચ્છિ. તસ્સ માતા રેવતિં આહ ''અમ્મ, ત્વં ઇમં ગેહં આગન્ત્વા ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ નિસીદનટ્ઠાનં હરિતેન ગોમયેન ઉપલિમ્પિત્વા આસનાનિ પઞ્ઞાપેહિ, આધારકે ઠપેહિ, ભિક્ખૂનં આગતકાલે વન્દિત્વા પત્તં ગહેત્વા નિસીદાપેત્વા ધમકરણેન પાનીયં પરિસ્સાવેત્વા ભુત્તકાલે પત્તાનિ ધોવાહિ, એવં મે પુત્તસ્સ આરાધિકા ભવિસ્સસી''તિ. સા તથા અકાસિ. અથ નં ''ઓવાદક્ખમા જાતા''તિ પુત્તસ્સ આરોચેત્વા તેન ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિતે દિવસં ઠપેત્વા આવાહં કરિંસુ.

અથ નં નન્દિયો આહ ''સચે ભિક્ખુસઙ્ઘં માતાપિતરો ચ મે ઉપટ્ઠહિસ્સસિ, એવં ઇમસ્મિં ગેહે વસિતું લભિસ્સસિ, અપ્પમત્તા હોહી''તિ. સા ''સાધૂ''તિ પટિસ્સુણિત્વા કિઞ્ચિ કાલં સદ્ધા વિય હુત્વા ભત્તારં અનવત્તેન્તી દ્વે પુત્તે વિજાયિ. નન્દિયસ્સ માતાપિતરો કાલમકંસુ. ગેહે સબ્બિસ્સરિયં તસ્સા એવ અહોસિ. નન્દિયોપિ મહાદાનપતિ હુત્વા ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ દાનં પટ્ઠપેસિ, કપણદ્ધિકાદીનમ્પિ ગેહદ્વારે પાકવત્તં પટ્ઠપેસિ. ઇસિપતનમહાવિહારે ચતૂહિ ગબ્ભેહિ પટિમણ્ડિતં ચતુસાલં કારેત્વા મઞ્ચપીઠાદીનિ અત્થરાપેત્વા બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ મહાદાનં દત્વા તથાગતસ્સ હત્થે દક્ખિણોદકં પાતેત્વા નિય્યાદેસિ, સહ દક્ખિણોદકદાનેન તાવતિંસભવને આયામતો ચ વિત્થારતો ચ સમન્તા દ્વાદસયોજનિકો યોજનસતુબ્બેધો સત્તરતનમયો અચ્છરાગણસહસ્સસઙ્કુટ્ઠો દિબ્બપાસાદો ઉગ્ગચ્છિ.

અથાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો દેવચારિકં ચરન્તો તં પાસાદં દિસ્વા અત્તાનં વન્દિતું આગતે દેવપુત્તે પુચ્છિ ''કસ્સાયં પાસાદો''તિ? ''ઇમસ્સ , ભન્તે, પાસાદસ્સ સામિકો મનુસ્સલોકે બારાણસિયં નન્દિયો નામ કુટુમ્બિયપુત્તો સઙ્ઘસ્સ ઇસિપતનમહાવિહારે ચતુસાલં કારેસિ, તસ્સાયં નિબ્બત્તો પાસાદો''તિ આહંસુ. પાસાદે નિબ્બત્તદેવચ્છરાયોપિ થેરં વન્દિત્વા ''ભન્તે, મયં બારાણસિયં નન્દિયસ્સ નામ ઉપાસકસ્સ પરિચારિકા ભવિતું ઇધ નિબ્બત્તા, તસ્સ એવં વદેથ ''તુમ્હં પરિચારિકા ભવિતું નિબ્બત્તા, દેવતાયો તયિ ચિરાયન્તે ઉક્કણ્ઠિતા, દેવલોકસમ્પત્તિ નામ મત્તિકાભાજનં ભિન્દિત્વા સુવણ્ણભાજનસ્સ ગહણં વિય અતિમનાપ'ન્તિ વત્વા ઇધાગમનત્થાય તસ્સ વદેથા''તિ આહંસુ. થેરો ''સાધૂ''તિ પટિસ્સુણિત્વા સહસા દેવલોકતો આગન્ત્વા ચતુપરિસમજ્ઝે ભગવન્તં પુચ્છિ ''નિબ્બત્તતિ નુ ખો, ભન્તે, કતપુઞ્ઞાનં મનુસ્સલોકે ઠિતાનંયેવ દિબ્બસમ્પત્તી''તિ? ''નનુ તે, મોગ્ગલ્લાન, નન્દિયસ્સ દેવલોકે નિબ્બત્તા દિબ્બસમ્પત્તિ સામં દિટ્ઠા, કસ્મા મં પુચ્છસી''તિ? ''એવં, ભન્તે, નિબ્બત્તતી''તિ . અથસ્સ સત્થા ''યથા ચિરં વિપ્પવસિત્વા આગતં પુરિસં મિત્તબન્ધવા અભિનન્દન્તિ સમ્પટિચ્છન્તિ, એવં કતપુઞ્ઞં પુગ્ગલં ઇતો પરલોકં ગતં સકાનિ પુઞ્ઞાનિ સમ્પત્તિહત્થેહિ સમ્પટિચ્છન્તિ પટિગ્ગણ્હન્તી''તિ દસ્સેન્તો –

૮૬૧.''ચિરપ્પવાસિં પુરિસં, દૂરતો સોત્થિમાગતં;
ઞાતિમિત્તા સુહજ્જા ચ, અભિનન્દન્તિ આગતં.

૮૬૨.''તથેવ કતપુઞ્ઞમ્પિ, અસ્મા લોકા પરં ગતં;
પુઞ્ઞાનિ પટિગ્ગણ્હન્તિ, પિયં ઞાતીવ આગત''ન્તિ. – ગાથા અભાસિ;

નન્દિયો તં સુત્વા ભિય્યોસોમત્તાય દાનાનિ દેતિ, પુઞ્ઞાનિ કરોતિ, સો વણિજ્જાય ગચ્છન્તો રેવતિં આહ ''ભદ્દે, મયા પટ્ઠપિતં સઙ્ઘસ્સ દાનં અનાથાનં પાકવત્તઞ્ચ ત્વં અપ્પમત્તા પવત્તેય્યાસી''તિ. સા ''સાધૂ''તિ પટિસ્સુણિ. સો પવાસગતોપિ યત્થ યત્થ વાસં કપ્પેતિ, તત્થ તત્થ ભિક્ખૂનં અનાથાનઞ્ચ યથાવિભવં દાનં દેતિયેવ. તસ્સ

અનુકમ્પાય ખીણાસવા દૂરતોપિ આગન્ત્વા દાનં સમ્પટિચ્છન્તિ. રેવતી પન તસ્મિં ગતે કતિપાહમેવ દાનં પવત્તેત્વા અનાથાનં ભત્તં ઉપચ્છિન્દિ, ભિક્ખૂનમ્પિ ભત્તં કણાજકં બિલઙ્ગદુતિયં અદાસિ . ભિક્ખૂનં ભુત્તટ્ઠાને અત્તના ભુત્તાવસેસાનિ સિત્થાનિ મચ્છમંસખણ્ડમિસ્સકાનિ ચલકટ્ઠિકાનિ ચ પકિરિત્વા મનુસ્સાનં દસ્સેતિ ''પસ્સથ સમણાનં કમ્મં, સદ્ધાદેય્યં નામ એવં છડ્ડેન્તી''તિ.

અથ નન્દિયો વોહારકસિદ્ધિં યથાલાભો આગન્ત્વા તં પવત્તિં સુત્વા રેવતિં ગેહતો નીહરિત્વા ગેહં પાવિસિ. દુતિયદિવસે બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ મહાદાનં પવત્તેત્વા નિચ્ચભત્તં અનાથભત્તઞ્ચ સમ્મદેવ પવત્તેસિ, અત્તનો સહાયેહિ ઉપનીતં રેવતિં ઘાસચ્છાદનપરમતાય ઠપેસિ. સો અપરેન સમયેન કાલં કત્વા તાવતિંસભવને અત્તનો વિમાનેયેવ નિબ્બત્તિ. રેવતી પન સબ્બં દાનં પચ્છિન્દિત્વા ''ઇમેસં વસેન મય્હં લાભસક્કારો પરિહાયી''તિ ભિક્ખુસઙ્ઘં અક્કોસન્તી પરિભાસન્તી વિચરતિ. અથ વેસ્સવણો દ્વે યક્ખે આણાપેસિ ''ગચ્છથ, ભણે, બારાણસિનગરે ઉગ્ઘોસથ ''ઇતો સત્તમે દિવસે રેવતી જીવન્તીયેવ નિરયે પક્ખિપીયતી'તિ''. તં સુત્વા મહાજનો સંવેગજાતો ભીતતસિતો અહોસિ.

અથ રેવતી પન પાસાદં અભિરુહિત્વા દ્વારં થકેત્વા નિસીદિ. સત્તમે દિવસે તસ્સા પાપકમ્મસઞ્ચોદિતેન વેસ્સવણેન રઞ્ઞા આણત્તા જલિતકપિલકેસમસ્સુકા ચિપિટવિરૂપનાસિકા પરિણતદાઠા લોહિતક્ખા સજલધરસમાનવણ્ણા અતિવિય ભયાનકરૂપા દ્વે યક્ખા ઉપગન્ત્વા ''ઉટ્ઠેહિ, રેવતે, સુપાપધમ્મે''તિઆદીનિ વદન્તા નાનાબાહાસુ ગહેત્વા ''મહાજનો પસ્સતૂ''તિ સકલનગરે વીથિતો વીથિં પરિબ્ભમાપેત્વા આકાસં અબ્ભુગ્ગન્ત્વા તાવતિંસભવનં નેત્વા નન્દિયસ્સ વિમાનં સમ્પત્તિઞ્ચસ્સા દસ્સેત્વા તં વિલપન્તિંયેવ ઉસ્સદનિરયસમીપં પાપેસું. તં યમપુરિસા ઉસ્સદનિરયે ખિપિંસુ. તેનાહ –

૮૬૩. ''ઉટ્ઠેહિ રેવતે સુપાપધમ્મે, અપારુતદ્વારે અદાનસીલે;
નેસ્સામ તં યત્થ થુનન્તિ દુગ્ગતા, સમપ્પિતા નેરયિકા દુખેના''તિ.

તત્થ **ઉટ્ઠેહી**તિ ઉટ્ઠહ, ન દાનેસ પાસાદો તં નિરયભયતો રક્ખિતું સક્કોતિ, તસ્મા સીઘં ઉટ્ઠહિત્વા આગચ્છાહીતિ અત્થો. **રેવતે**તિ તં નામેન આલપતિ. **સુપાપધમ્મે**તિઆદિના ઉટ્ઠાનસ્સ કારણં વદતિ. યસ્મા ત્વં અરિયાનં અક્કોસનપરિભાસનાદિના સુટ્ઠુ લામકપાપધમ્મા, યસ્મા ચ અપારુતં દ્વારં નિરયસ્સ તવ પવેસનત્થં, તસ્મા ઉટ્ઠેહીતિ. **અદાનસીલે**તિ કસ્સચિ કિઞ્ચિ ન દાનસીલે કદરિયે મચ્છરિની, ઇદમ્પિ ઉટ્ઠાનસ્સેવ કારણવચનં. યસ્મા દાનસીલાનં અમચ્છરીનં તવ સામિકસદિસાનં સુગતિયં નિવાસો, તાદિસાનં પન અદાનસીલાનં મચ્છરીનં નિરયે નિવાસો, તસ્મા ઉટ્ઠેહિ, મુહુત્તમત્તમ્પિ તવ ઇધ ઠાતું ન દસ્સામીતિ અધિપ્પાયો. **યત્થ થુનન્તિ દુગ્ગતા**તિ દુક્ખગતત્તા દુગ્ગતા. **નેરયિકા**તિ નિરયદુક્ખેન સમપ્પિતા સમઙ્ગીભૂતા યસ્મિં નિરયે થુનન્તિ, યાવ પાપકમ્મં ન બ્યન્તિ હોતિ, તાવ નિક્ખમિતું અલભન્તા નિત્થુનન્તિ, તત્થ તં નેસ્સામ નયિસ્સામ ખિપિસ્સામાતિ યોજના.

૮૬૪. ''ઇચ્ચેવ વત્વાન યમસ્સ દૂતા, તે દ્વે યક્ખા લોહિતક્ખા બ્રહન્તા;
પચ્ચેકબાહાસુ ગહેત્વા રેવતં, પક્કામયું દેવગણસ્સ સન્તિકે''તિ. –

ઇદં સઙ્ગીતિકારવચનં.

તત્થ **ઇચ્ચેવ વત્વાના**તિ ઇતિ એવ ‘‘ઉટ્ઠેહી’’તિઆદિના વત્વા, વચનસમનન્તરમેવાતિ અત્થો. **યમસ્સ દૂતા**તિ અપ્પટિસેધનિયતસ્સ યમસ્સ રઞ્ઞો દૂતસદિસા. વેસ્સવણેન હિ તે પેસિતા . તથા હિ તે તાવતિંસભવનં નયિંસુ. કેચિ ‘‘ન યમસ્સ દૂતા’’તિ ન-કારં ‘‘યમસ્સા’’તિ પદેન સમ્બન્ધિત્વા ‘‘વેસ્સવણસ્સ દૂતા’’તિ અત્થં વદન્તિ, તં ન યુજ્જતિ. ન હિ ન યમદૂતતાય વેસ્સવણસ્સ દૂતાતિ સિજ્ઝતિ. યજન્તિ તત્થ બલિં ઉપહરન્તીતિ **યક્ખા. લોહિતક્ખા**તિ રત્તનયના. યક્ખાનઞ્હિ નેત્તાનિ અતિલોહિતાનિ હોન્તિ. **બ્રહન્તા**તિ મહન્તા. **પચ્ચેકબાહાસૂ**તિ એકો એકબાહાયં, ઇતરો ઇતરબાહાયન્તિ પચ્ચેકં બાહાસુ. **રેવત**ન્તિ રેવતિં. રેવતાતિપિ તસ્સા નામમેવ. તથા હિ ‘‘રેવતે’’તિ વુત્તં. **પક્કામયુ**ન્તિ પક્કામેસું, ઉપનેસુન્તિ અત્થો. **દેવગણસ્સા**તિ તાવતિંસભવને દેવસઙ્ઘસ્સ.

એવં તેહિ યક્ખેહિ તાવતિંસભવનં નેત્વા નન્દિયવિમાનસ્સ અવિદૂરે ઠપિતા રેવતી તં સૂરિયમણ્ડલસદિસં અતિવિય પભસ્સરં દિસ્વા –

૮૬૫.‘‘આદિચ્ચવણ્ણં રુચિરં પભસ્સરં, બ્યમ્હં સુભં કઞ્ચનજાલછન્નં;
કસ્સેતમાકિણ્ણજનં વિમાનં, સુરિયસ્સ રંસીરિવ જોતમાનં.

૮૬૬.‘‘નારીગણા ચન્દનસારલિત્તા, ઉભતો વિમાનં ઉપસોભયન્તિ;
તં દિસ્સતિ સુરિયસમાનવણ્ણં, કો મોદતિ સગ્ગપત્તો વિમાને’’તિ. –

તે યક્ખે પુચ્છિ. તેપિ તસ્સા –

૮૬૭.‘‘બારાણસિયં નન્દિયો નામાસિ, ઉપાસકો અમચ્છરી દાનપતિ વદઞ્ઞૂ;
તસ્સેતમાકિણ્ણજનં વિમાનં, સૂરિયસ્સ રંસીરિવ જોતમાનં.

૮૬૮.‘‘નારીગણા ચન્દનસારલિત્તા, ઉભતો વિમાનં ઉપસોભયન્તિ;
તં દિસ્સતિ સૂરિયસમાનવણ્ણં, સો મોદતિ સગ્ગપત્તો વિમાને’’તિ. –

આચિક્ખિંસુ.

૮૬૮. તત્થ **ચન્દનસારલિત્તા**તિ સારભૂતેન ચન્દનગન્ધેન અનુલિત્તસરીરા. **ઉભતો વિમાન**ન્તિ વિમાનં ઉભતો અન્તો ચેવ બહિ ચ સઙ્ગીતાદીહિ ઉપેચ્ચ સોભયન્તિ.

અથ રેવતી –

૮૬૯.‘‘નન્દિયસ્સાહં ભરિયા, અગારિની સબ્બકુલસ્સ ઇસ્સરા;
ભત્તુ વિમાને રમિસ્સામિ દાનહં, ન પત્થયે નિરયં દસ્સનાયા’’તિ. –

આહ. તત્થ **અગારિની**તિ ગેહસામિની. ‘‘ભરિયા સગામિની’’તિપિ પઠન્તિ, ભરિયા સહગામિનીતિ અત્થો. **સબ્બકુલસ્સ ઇસ્સરા ભત્તૂ**તિ મમ ભત્તુ નન્દિયસ્સ સબ્બકુટુમ્બિકસ્સ ઇસ્સરા સામિની અહોસિં, તસ્મા ઇદાનિપિ વિમાને ઇસ્સરા ભવિસ્સામીતિ આહ. **વિમાને રમિસ્સામિ દાનહ**ન્તિ એવં પલોભેતુમેવ હિ તં તે તત્થ નેસું. **ન**

પત્થયે નિરયં દસ્સનાયાતિ યં પન નિરયં મં તુમ્હે નેતુકામા, તં નિરયં દસ્સનાયપિ ન પત્થયે, કુતો પવિસિતુન્તિ વદતિ.

એવં વદન્તિમેવ ''ત્વં તં પત્થેહિ વા મા વા, કિં તવ પત્થનાયા''તિ નિરયસમીપં નેત્વા –

૮૭૦.''એસો તે નિરયો સુપાપધમ્મે, પુઞ્ઞં તયા અકતં જીવલોકે;
ન હિ મચ્છરી રોસકો પાપધમ્મો, સગ્ગૂપગાનં લભતિ સહબ્યત''ન્તિ. –

ગાથમાહંસુ. તસ્સત્થો – **એસો** તવ **નિરયો**, તયા દીઘરત્તં મહાદુક્ખં અનુભવિતબ્બટ્ઠાનભૂતો. કસ્મા? **પુઞ્ઞં તયા અકતં જીવલોકે**, યસ્મા મનુસ્સલોકે અપ્પમત્તકમ્પિ તયા પુઞ્ઞં નામ ન કતં, એવં અકતપુઞ્ઞો પન તાદિસો સત્તો **મચ્છરી** અત્તનો સમ્પત્તિનિગૂહનલક્ખણેન મચ્છરેન સમન્નાગતો, પરેસં રોસુપ્પાદનેન **રોસકો**, લોભાદીહિ પાપધમ્મેહિ સમઙ્ગીભાવતો **પાપધમ્મો સગ્ગૂપગાનં** દેવાનં **સહબ્યતં** સહભાવં **ન લભતી**તિ યોજના.

એવં પન વત્વા તે દ્વે યક્ખા તત્થેવન્તરધાયિંસુ. તંસદિસે પન દ્વે નિરયપાલે સંસવકે નામ ગૂથનિરયે પક્ખિપિતું આકડ્ઢન્તે પસ્સિત્વા –

૮૭૧.''કિં નુ ગૂથઞ્ચ મુત્તઞ્ચ, અસુચિ પટિદિસ્સતિ;
દુગ્ગન્ધં કિમિદં મીળ્હં, કિમેતં ઉપવાયતી''તિ. –

તં નિરયં પુચ્છિ.

૮૭૨.''એસ સંસવકો નામ, ગમ્ભીરો સતપોરિસો;
યત્થ વસ્સસહસ્સાનિ, તુવં પચ્ચસિ રેવતે''તિ. –

તસ્મિં કથિતે તત્થ અત્તનો નિબ્બત્તિહેતુભૂતં કમ્મં પુચ્છન્તી –

૮૭૩.''કિં નુ કાયેન વાચાય, મનસા દુક્કટં કતં;
કેન સંસવકો લદ્ધો, ગમ્ભીરો સતપોરિસો''તિ. – આહ;

૮૭૪.''સમણે બ્રાહ્મણે ચાપિ, અઞ્ઞે વાપિ વનિબ્બકે;
મુસાવાદેન વઞ્ચેસિ, તં પાપં પકતં તયા''તિ. –

તસ્સા તં કમ્મં કથેત્વા પુન તે –

૮૭૫.''તેન સંસવકો લદ્ધો, ગમ્ભીરો સતપોરિસો;
તત્થે વસ્સસહસ્સાનિ, તુવં પચ્ચસિ રેવતે''તિ. –

આહંસુ. તત્થ **સંસવકો નામા**તિ નિચ્ચકાલં ગૂથમુત્તાદિઅસુચિસ્સ સંસવનતો પગ્ઘરણતો સંસવકો નામ.

ન કેવલં તુય્હં ઇધ સંસવકલાભો એવ, અથ ખો એત્થ અનેકાનિ વસ્સસહસ્સાનિ પચ્ચિત્વા ઉત્તિણ્ણાય હત્થચ્છેદાદિલાભોપીતિ દસ્સેતું –

૮૭૬."હત્થેપિ છિન્દન્તિ અથોપિ પાદે, કણ્ણેપિ છિન્દન્તિ અથોપિ નાસં;
અથોપિ કાકોળગણા સમેચ્ચ, સઙ્ગમ્મ ખાદન્તિ વિફન્દમાન"ન્તિ. –

તત્થ લદ્ધબ્બકારણં આહંસુ. તત્થ **કાકોળગણા**તિ કાકસઙ્ઘા. તે કિરસ્સા તિગાવુતપ્પમાણે સરીરે અનેકસતાનિ અનેકસહસ્સાનિ પતિત્વા તાલક્ખન્ધપરિમાણેહિ સુનિસિતગ્ગેહિ અયોમયેહિ મુખતુણ્ડેહિ વિજ્ઝિત્વા વિજ્ઝિત્વા ખાદન્તિ, મંસં ગહિતગહિતટ્ઠાને કમ્મબલેન પૂરતેવ. તેનાહ "કાકોળગણા સમેચ્ચ, સઙ્ગમ્મ ખાદન્તિ વિફન્દમાન"ન્તિ.

પુન સા મનુસ્સલોકં પચ્ચાનયનાય યાચનાદિવસેન તં તં વિપ્પલપિ. તેન વુત્તં –

૮૭૭."સાધુ ખો મં પટિનેથ, કાહામિ કુસલં બહું;
દાનેન સમચરિયાય, સંયમેન દમેન ચ;
યં કત્વા સુખિતા હોન્તિ, ન ચ પચ્છાનુતપ્પરે"તિ.

પુન નિરયપાલા –

૮૭૮."પુરે તુવં પમજ્જિત્વા, ઇદાનિ પરિદેવસિ;
સયં કતાનં કમ્માનં, વિપાકં અનુભોસ્સસી"તિ. –

આહંસુ. પુન સા આહ –

૮૭૯."કો દેવલોકતો મનુસ્સલોકં, ગન્ત્વાન પુટ્ઠો મે એવં વદેય્ય;
નિક્ખિત્તદણ્ડેસુ દદાથ દાનં, અચ્છાદનં સેય્યમથન્નપાનં;
ન હિ મચ્છરી રોસકો પાપધમ્મો, સગ્ગૂપગાનં લભતિ સહબ્યતં.

૮૮૦."સાહં નૂન ઇતો ગન્ત્વા, યોનિં લદ્ધાન માનુસિં;
વદઞ્ઞૂ સીલસમ્પન્ના, કાહામિ કુસલં બહું;
દાનેન સમચરિયાય, સંયમેન દમેન ચ.

૮૮૧."આરામાનિ ચ રોપિસ્સં, દુગ્ગે સઙ્કમાનિ ચ;
પપઞ્ચ ઉદપાનઞ્ચ, વિપ્પસન્નેન ચેતસા.

૮૮૨."ચાતુદ્દસિં પઞ્ચદસિં, યા ચ પક્ખસ્સ અટ્ઠમી;
પાટિહારિયપક્ખઞ્ચ, અટ્ઠઙ્ગસુસમાગતં.

૮૮૩."ઉપોસથં ઉપવસિસ્સં, સદા સીલેસુ સંવુતા;
ન ચ દાને પમજ્જિસ્સં, સામં દિટ્ઠમિદં મયા"તિ.

૮૮૪."ઇચ્ચેવં વિપ્પલપન્તિં, ફન્દમાનં તતો તતો;
ખિપિંસુ નિરયે ઘોરે, ઉદ્ધંપાદં અવંસિર"ન્તિ. –

ઇદં સઙ્ગીતિકારવચનં. પુન સા –

૮૮૫."અહં પુરે મચ્છરિની અહોસિં, પરિભાસિકા સમણબ્રાહ્મણાનં;
વિતથેન ચ સામિકં વઞ્ચયિત્વા, પચ્ચામહં નિરયે ઘોરરૂપે"તિ. –

ઓસાનગાથમાહ. તત્થ "**અહં પુરે મચ્છરિની**"તિ ગાથા નિરયે નિબ્બત્તાય વુત્તા, ઇતરા અનિબ્બત્તાય એવાતિ વેદિતબ્બા. સેસં સુવિઞ્ઞેય્યમેવાતિ.

ભિક્ખૂ રેવતિયા યક્ખેહિ ગહેત્વા નીતભાવં ભગવતો આરોચેસું. તં સુત્વા ભગવા આદિતો પટ્ઠાય ઇમં વત્થું કથેત્વા ઉપરિ વિત્થારેન ધમ્મં દેસેસિ, દેસનાપરિયોસાને બહૂ સોતાપત્તિફલાદીનિ પાપુણિંસુ. કામઞ્ચેતં રેવતીપટિબદ્ધાય કથાય યેભુય્યભાવતો "રેવતીવિમાન"ન્તિ વોહરીયતિ, યસ્મા પન રેવતી વિમાનદેવતા ન હોતિ, નન્દિયસ્સ પન દેવપુત્તસ્સ વિમાનાદિસમ્પત્તિપટિસંયુત્તઞ્ચેતં, તસ્મા પુરિસવિમાનેસ્વેવ સઙ્ગહં આરોપિતન્તિ દટ્ઠબ્બં.

રેવતીવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩. છત્તમાણવકવિમાનવણ્ણના

યો વદતં પવરો મનુજેસૂતિ છત્તમાણવકવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને. તેન સમયેન સેતબ્યાયં અઞ્ઞતરસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ કિચ્છાલદ્ધો પુત્તો છત્તો નામ બ્રાહ્મણમાણવો અહોસિ. સો વયપ્પત્તો પિતરા પેસિતો ઉક્કટ્ઠં ગન્ત્વા બ્રાહ્મણસ્સ પોક્ખરસાતિસ્સ સન્તિકે મેધાવિતાય અનલસતાય ચ ન ચિરેનેવ મન્તે વિજ્જાટ્ઠાનાનિ ચ ઉગ્ગહેત્વા બ્રાહ્મણસિપ્પે નિપ્ફત્તિં પત્તો. સો આચરિયં અભિવાદેત્વા "મયા તુમ્હાકં સન્તિકે સિપ્પં સિક્ખિતં, કિં વો ગરુદક્ખિણં દેમી"તિ આહ. આચરિયો "ગરુદક્ખિણા નામ અન્તેવાસિકસ્સ વિભવાનુરૂપા, કહાપણસહસ્સમાનેહી"તિ આહ. છત્તમાણવો આચરિયં અભિવાદેત્વા સેતબ્યં ગન્ત્વા માતાપિતરો વન્દિત્વા તેહિ અભિનન્દિયમાનો કતપટિસન્થારો તમત્થં પિતુ આરોચેત્વા "દેથ મે દાતબ્બયુત્તકં, અજ્જેવ દત્વા આગમિસ્સામી"તિ આહ. તં માતાપિતરો "તાત, અજ્જ વિકાલો, સ્વે ગમિસ્સસી"તિ વત્વા કહાપણે નીહરિત્વા ભણ્ડિકં બન્ધાપેત્વા ઠપેસું. ચોરા તં પવત્તિં ઞત્વા છત્તમાણવકસ્સ ગમનમગ્ગે અઞ્ઞતરસ્મિં વનગહને નિલીના અચ્છિંસુ "માણવં મારેત્વા કહાપણે ગણ્હિસ્સામા"તિ.

ભગવા પચ્ચૂસસમયે મહાકરુણાસમાપત્તિતો વુટ્ઠાય લોકં વોલોકેન્તો છત્તમાણવકસ્સ સરણેસુ ચ સીલેસુ ચ પતિટ્ઠાનં, ચોરેહિ મારિતસ્સ દેવલોકે નિબ્બત્તિં, તતો સહ વિમાનેન આગતસ્સ તત્થ સન્નિપતિતપરિસાય ચ ધમ્માભિસમયં દિસ્વા પઠમતરમેવ ગન્ત્વા માણવકસ્સ ગમનમગ્ગે અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે નિસીદિ. માણવો આચરિયધનં ગહેત્વા સેતબ્યતો ઉક્કટ્ઠાભિમુખો ગચ્છન્તો અન્તરામગ્ગે ભગવન્તં નિસિન્નં દિસ્વા ઉપસઙ્કમિત્વા અટ્ઠાસિ. "કુહિં ગમિસ્સસી"તિ ભગવતા વુત્તો "ઉક્કટ્ઠં, ભો ગોતમ, ગમિસ્સામિ મય્હં આચરિયસ્સ પોક્ખરસાતિસ્સ ગરુદક્ખિણં દાતુ"ન્તિ આહ. અથ ભગવા "જાનાસિ પન ત્વં, માણવ, તીણિ સરણાનિ, પઞ્ચ સીલાની"તિ વત્વા

તેન ‘‘નાહં જાનામિ, કિમત્થિયાનિ પનેતાનિ કીદિસાનિ ચા’’તિ વુત્તે ‘‘ઇદમીદિસ’’ન્તિ સરણગમનસ્સ સીલસમાદાનસ્સ ચ ફલાનિસંસં વિભાવેત્વા ‘‘ઉગ્ગણ્હાહિ તાવ, માણવક, સરણગમનવિધિ’’ન્તિ વત્વા ‘‘સાધુ ઉગ્ગણ્હિસ્સામિ, કથેથ ભન્તે ભગવા’’તિ તેન યાચિતો તસ્સ રુચિયા અનુરૂપં ગાથાબન્ધવસેન સરણગમનવિધિં દસ્સેન્તો –

૮૮૬.‘‘યો વદતં પવરો મનુજેસુ, સક્યમુની ભગવા કતકિચ્ચો;
પારગતો બલવીરિયસમઙ્ગી, તં સુગતં સરણત્થમુપેહિ.

૮૮૭.‘‘રાગવિરાગમનેજમસોકં , ધમ્મમસઙ્ખતમપ્પટિકૂલં;
મધુરમિમં પગુણં સુવિભત્તં, ધમ્મમિમં સરણત્થમુપેહિ.

૮૮૮.‘‘યત્થ ચ દિન્ન મહપ્ફલમાહુ, ચતૂસુ સુચીસુ પુરિસયુગેસુ;
અટ્ઠ ચ પુગ્ગલ ધમ્મદસા તે, સઙ્ઘમિમં સરણત્થમુપેહી’’તિ. –

તિસ્સો ગાથાયો અભાસિ.

૮૮૬. તત્થ **યો**તિ અનિયમિતવચનં, તસ્સ ‘‘ત’’ન્તિ ઇમિના નિયમનં વેદિતબ્બં. **વદત**ન્તિ વદન્તાનં. **પવરો**તિ સેટ્ઠો, કથિકાનં ઉત્તમો વાદીવરોતિ અત્થો. **મનુજેસૂ**તિ ઉક્કટ્ઠનિદ્દેસો યથા ‘‘સત્થા દેવમનુસ્સાન’’ન્તિ. ભગવા પન દેવમનુસ્સાનમ્પિ બ્રહ્માનમ્પિ સબ્બેસમ્પિ સત્તાનં પવરોયેવ, ભગવતો ચ ચરિમભવે મનુસ્સેસુ ઉપ્પન્નતાય વુત્તં ‘‘મનુજેસૂ’’તિ. તેનેવાહ ‘‘**સક્યમુની**’’તિ. સક્યકુલપ્પસુતતાય સક્યો, કાયમોનેય્યાદીહિ સમન્નાગતતો અનવસેસસ્સ ચ ઞેય્યસ્સ મુનનતો મુનિ ચાતિ **સક્યમુનિ**. ભાગ્યવન્તતાદીહિ ચતૂહિ કારણેહિ **ભગવા**. ચતૂહિ મગ્ગેહિ કાતબ્બસ્સ પરિઞ્ઞાદિપભેદસ્સ સોળસવિધસ્સ કિચ્ચસ્સ કતત્તા નિપ્ફાદિતત્તા **કતકિચ્ચો**. પારં સક્કાયસ્સ પરતીરં નિબ્બાનં ગતો સયમ્ભુઞાણેન અધિગતોતિ **પારગતો**. અસદિસેન કાયબલેન, અનઞ્ઞસાધારણેન ઞાણબલેન, ચતુબ્બિધસમ્મપ્પધાનવીરિયેન ચ સમન્નાગતત્તા **બલવીરિયસમઙ્ગી**. સોભનગમનત્તા, સુન્દરં ઠાનં ગતત્તા, સમ્મા ગતત્તા, સમ્મા ચ ગદિતત્તા **સુગતો**. તં સુગતં સમ્માસમ્બુદ્ધં **સરણત્થં** સરણાય પરાયણાય અપાયદુક્ખવટ્ટદુક્ખપરિત્તાણાય **ઉપેહિ** ઉપગચ્છ, અજ્જ પટ્ઠાય અહિતનિવત્તનેન હિતસંવટ્ઠનેન ‘‘અયં મે ભગવા સરણં તાણં લેણં પરાયણં ગતિ પટિસરણ’’ન્તિ ભજ સેવ, એવં જાનાહિ વા બુજ્ઝસ્સૂતિ અત્થો.

૮૮૭. **રાગવિરાગ**ન્તિ અરિયમગ્ગમાહ. તેન હિ અરિયા અનાદિકાલભાવિતમ્પિ રાગં વિરજ્જેન્તિ. **અનેજમસોક**ન્તિ અરિયફલં. તઞ્હિ એજાસઙ્ખાતાય તણ્હાય અવસિટ્ઠાનઞ્ચ સોકનિમિત્તાનં કિલેસાનં સબ્બસો પટિપ્પસ્સમ્ભનતો ‘‘અનેજં અસોક’’ન્તિ ચ વુચ્ચતિ. **ધમ્મ**ન્તિ સભાવધમ્મં. સભાવતો ગહેતબ્બધમ્મો હેસ યદિદં મગ્ગફલનિબ્બાનાનિ, ન પરિયત્તિધમ્મો વિય પઞ્ઞત્તિધમ્મવસેન. **ધમ્મ**ન્તિ વા પરમત્થધમ્મં, નિબ્બાનન્તિ અત્થો. સમેચ્ચ સમ્ભુય્ય પચ્ચયેહિ કતં સઙ્ખતં, ન સઙ્ખતન્તિ **અસઙ્ખતં**. તદેવ નિબ્બાનં. નત્થિ એત્થ કિઞ્ચિપિ પટિકૂલન્તિ **અપ્પટિકૂલં**. સવનવેલાયં ઉપપરિક્ખણવેલાયં પટિપજ્જનવેલાયન્તિ સબ્બદાપિ ઇટ્ઠમેવાતિ **મધુરં**. સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણસન્નિસ્સયાય પટિભાનસમ્પદાય પવત્તિતત્તા સુપ્પવત્તિભાવતો નિપુણભાવતો ચ **પગુણં**. વિભજિતબ્બસ્સ અત્થસ્સ ખન્ધાદિવસેન કુસલાદિવસેન ઉદ્દેસાદિવસેન ચ સુટ્ઠુ વિભજનતો **સુવિભત્તં**. તીહિપિ પદેહિ પરિયત્તિધમ્મમેવ વદતિ. તેનેવ હિસ્સ આપાથકાલે વિય વિમદ્દનકાલેપિ કથેન્તસ્સ વિય સુણન્તસ્સાપિ

સમ્મુખીભાવતો ઉભતોપચ્ચક્ખતાય દસ્સનત્થં "**ઇમ**"ન્તિ વુત્તં. **ધમ્મ**ન્તિ યથાવપટિપજ્જન્તે અપાયદુક્ખપાતતો ધારણત્થેન ધમ્મં, ઇદં ચતુબ્બિધસ્સાપિ ધમ્મસ્સ સાધારણવચનં. પરિયત્તિધમ્મોપિ હિ સરણેસુ ચ સીલેસુ ચ પતિટ્ઠાનમત્તાયપિ યથાવપટિપત્તિયા અપાયદુક્ખપાતતો ધારેતિ એવ. ઇમસ્સ ચ અત્થસ્સ ઇદમેવ વિમાનં સાધકન્તિ દટ્ઠબ્બં. સાધારણભાવેન યથાવુત્તધમ્મસ્સ પચ્ચક્ખં કત્વા દસ્સેન્તો પુન "**ઇમ**"ન્તિ આહ.

૮૮૮. **યત્થા**તિ યસ્મિં અરિયસઙ્ઘે. **દિન્ન**ન્તિ પરિચ્ચત્તં અન્નાદિદેય્યધમ્મં. **દિન્ન મહપ્ફલ**ન્તિ ગાથાસુખત્થં અનુનાસિકલોપો કતો. અચ્ચન્તમેવ કિલેસાસુચિતો વિસુજ્ઝનેન **સુચીસુ** "સોતાપન્નો સોતાપત્તિફલસચ્છિકિરિયાય પટિપન્નો"તિઆદિના (અ॰ નિ॰ ૮.૬૦) વુત્તેસુ **ચતૂસુ પુરિસયુગેસુ. અટ્ઠા**તિ મગ્ગટ્ઠફલટ્ઠેસુ યુગળે અકત્વા વિસું વિસું ગહણેન અટ્ઠ પુગ્ગલા. ગાથાસુખત્થમેવ ચેત્થ "**પુગ્ગલ ધમ્મદસા**"તિ રસ્સં કત્વા નિદ્દેસો. **ધમ્મદસા**તિ ચતુસચ્ચધમ્મસ્સ નિબ્બાનધમ્મસ્સ ચ પચ્ચક્ખતો દસ્સનકા. દિટ્ઠિસીલસામઞ્ઞેન સંહતભાવેન **સઙ્ઘં**.

એવં ભગવતા તીહિ ગાથાહિ સરણગુણસન્દસ્સનેન સદ્ધિં સરણગમનવિધિમ્હિ વુત્તે માણવો તંતંસરણગુણાનુસ્સરણમુખેન સરણગમનવિધિનો અત્તનો હદયે ઠપિતભાવં વિભાવેન્તો તસ્સા તસ્સા ગાથાય અનન્તરં "યો વદતં પવરો"તિઆદિના તં તં ગાથં પચ્ચનુભાસિ. એવં પચ્ચનુભાસિત્વા ઠિતસ્સ પઞ્ચ સિક્ખાપદાનિ સરૂપતો ફલાનિસંસતો ચ વિભાવેત્વા તેસં સમાદાનવિધિં કથેસિ. સો તમ્પિ સુટ્ઠુ ઉપધારેત્વા પસન્નમાનસો "હન્દાહં ભગવા ગમિસ્સામી"તિ વત્વા રતનત્તયગુણં અનુસ્સરન્તો તંયેવ મગ્ગં પટિપજ્જિ. ભગવાપિ "અલં ઇમસ્સ એત્તકં કુસલં દેવલોકૂપપત્તિયા"તિ જેતવનમેવ અગમાસિ.

માણવસ્સ પન પસન્નચિત્તસ્સ રતનત્તયગુણં સલ્લક્ખણવસેન "સરણં ઉપેમી"તિ પવત્તચિત્તુપ્પાદતાય સરણેસુ ચ, ભગવતા વુત્તનયેન પઞ્ચન્નં સીલાનં અધિટ્ઠાનેન સીલેસુ ચ પતિટ્ઠિતસ્સ તેનેવ નયેન રતનત્તયગુણે અનુસ્સરન્તસ્સેવ ગચ્છન્તસ્સ ચોરા મગ્ગે પરિયુટ્ઠિંસુ. સો તે અગણેત્વા રતનત્તયગુણે અનુસ્સરન્તોયેવ ગચ્છતિ. તત્થેકો ચોરો ગુમ્બન્તરં ઉપનિસ્સાય ઠિતો વિસપીતેન સરેન સહસાવ વિજ્ઝિત્વા જીવિતક્ખયં પાપેત્વા કહાપણભણ્ડિકં ગહેત્વા અત્તનો સહાયેહિ સદ્ધિં પક્કામિ. માણવો પન કાલં કત્વા તાવતિંસભવને તિંસયોજનિકે કનકવિમાને સુત્તપ્પબુદ્ધો વિય અચ્છરાસહસ્સપરિવુતો સટ્ઠિસકટભારાલઙ્કારપટિમણ્ડિતત્તભાવો નિબ્બત્તિ, તસ્સ વિમાનસ્સ આભા સાતિરેકાનિ વીસતિયોજનાનિ ફરિત્વા તિટ્ઠતિ.

અથ માણવં કાલકતં દિસ્વા સેતબ્યગામવાસિનો મનુસ્સા સેતબ્યં ગન્ત્વા તસ્સ માતાપિતૂનં ઉક્કટ્ઠગામવાસિનો ચ ઉક્કટ્ઠં ગન્ત્વા બ્રાહ્મણસ્સ પોક્ખરસાતિસ્સ કથેસું. તં સુત્વા તસ્સ માતાપિતરો ઞાતિમિત્તા બ્રાહ્મણો ચ પોક્ખરસાતિ સપરિવારા અસ્સુમુખા રોદમાના તં પદેસં અગમંસુ, યેભુય્યેન સેતબ્યવાસિનો ચ ઉક્કટ્ઠવાસિનો ચ ઇચ્છાનઙ્ગલવાસિનો ચ સન્નિપતિંસુ, મહાસમાગમો અહોસિ. અથ માણવસ્સ માતાપિતરો મગ્ગસ્સ અવિદૂરે ચિતકં સજ્જેત્વા સરીરકિચ્ચં કાતું આરભિંસુ.

અથ ભગવા ચિન્તેસિ "મયિ ગતે છત્તમાણવો મં વન્દિતું આગમિસ્સતિ, આગતઞ્ચ તં કતકમ્મં કથાપેન્તો કમ્મફલં પચ્ચક્ખં કારેત્વા ધમ્મં દેસેસ્સામિ, એવં મહાજનસ્સ ધમ્માભિસમયો ભવિસ્સતી"તિ ચિન્તેત્વા મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં તં પદેસં ઉપગન્ત્વા અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે નિસીદિ છબ્બણ્ણબુદ્ધરંસિયો વિસ્સજ્જેન્તો. અથ છત્તમાણવદેવપુત્તોપિ અત્તનો સમ્પત્તિં પચ્ચવેક્ખિત્વા, તસ્સા કારણં ઉપધારેન્તો સરણગમનઞ્ચ સીલસમાદાનઞ્ચ દિસ્વા, વિમ્હયજાતો ભગવતિ સઞ્જાતપસાદબહુમાનો "ઇદાનેવાહં ગન્ત્વા ભગવન્તઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ વન્દિસ્સામિ,

રતનત્તયગુણે ચ મહાજનસ્સ પાકટે કરિસ્સામી''તિ કતઞ્ઞુતં નિસ્સાય સકલં તં અરઞ્ઞપદેસં એકાલોકં કરોન્તો, સહ વિમાનેન આગન્ત્વા વિમાનતો ઓરુય્હ મહતા પરિવારેન સદ્ધિં દિસ્સમાનરૂપો ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતો પાદેસુ સિરસા નિપતન્તો અભિવાદેત્વા અઞ્જલિં પગ્ગય્હ એકમન્તં અટ્ઠાસિ. તં દિસ્વા મહાજનો ''કો નુ ખો અયં દેવો વા બ્રહ્મા વા''તિ અચ્છરિયબ્ભુતજાતો ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં પરિવારેસિ. ભગવા તેન કતપુઞ્ઞકમ્મં પાકટં કાતું –

૮૮૯.''ન તથા તપતિ નભે સૂરિયો, ચન્દો ચ ન ભાસતિ ન ફુસ્સો;
યથા અતુલમિદં મહપ્પભાસં, કો નુ ત્વં તિદિવા મહિં ઉપાગા.

૮૯૦.''છિન્દતિ રંસી પભઙ્કરસ્સ, સાધિકવીસતિયોજનાનિ આભા;
રત્તિમપિ યથા દિવં કરોતિ, પરિસુદ્ધં વિમલં સુભં વિમાનં.

૮૯૧.''બહુપદુમવિચિત્રપુણ્ડરીકં, વોકિણ્ણં કુસુમેહિ નેકચિત્તં;
અરજવિરજહેમજાલછન્નં, આકાસે તપતિ યથાપિ સૂરિયો.

૮૯૨.''રત્તમ્બરપીતવાસસાહિ, અગરુપિયઙ્ગુચન્દનુસ્સદાહિ;
કઞ્ચનતનુસન્નિભત્તચાહિ, પરિપૂરં ગગનંવ તારકાહિ.

૮૯૩.''નરનારિયો બહુકેત્થનેકવણ્ણા, કુસુમવિભૂસિતાભરણેત્થ સુમના;
અનિલપમુઞ્ચિતા પવન્તિ સુરભિં, તપનિયવિતતા સુવણ્ણછન્ના.

૮૯૪.''કિસ્સ સંયમસ્સ અયં વિપાકો, કેનાસિ કમ્મફલેનિધૂપપન્નો;
યથા ચ તે અધિગતમિદં વિમાનં, તદનુપદં અવચાસિ ઇઙ્ઘ પુટ્ઠો''તિ. –

તં દેવપુત્તં પટિપુચ્છિ.

૮૮૬. તત્થ **તપતી**તિ દિપ્પતિ. **નભે**તિ આકાસે. **ફુસ્સો**તિ ફુસ્સતારકા. **અતુલ**ન્તિ અનુપમં, અપ્પમાણં વા. ઇદં વુત્તં હોતિ – યથા ઇદં તવ વિમાનં અનુપમં અપ્પમાણં પભસ્સરભાવેન તતો એવ મહપ્પભાસં આકાસે દિપ્પતિ, ન તથા તારકરૂપાનિ દિપ્પન્તિ, ન ચન્દો, તાનિ તાવ તિટ્ઠન્તુ, નાપિ સૂરિયો દિપ્પતિ, એવંભૂતો કો નુ ત્વં દેવલોકતો ઇમં ભૂમિપદેસં ઉપગતો, તં પાકટં કત્વા ઇમસ્સ મહાજનસ્સ કથેહીતિ.

૮૯૦. **છિન્દતી**તિ વિચ્છિન્દતિ, પવત્તિતું અદેન્તો પટિહનતીતિ અત્થો. **રંસી**તિ રસ્મિયો. **પભઙ્કરસ્સા**તિ સૂરિયસ્સ. તસ્સ ચ વિમાનસ્સ પભા સમન્તતો પઞ્ચવીસતિ યોજનાનિ ફરિત્વા તિટ્ઠતિ. તેનાહ **''સાધિકવીસતિયોજનાનિ આભા''**તિ. **રત્તિમપિ યથા દિવં કરોતી**તિ અત્તનો પભાય અન્ધકારં વિધમન્તં રત્તિભાગમ્પિ દિવસભાગં વિય કરોતિ. પરિસમન્તતો અન્તો ચેવ બહિ ચ સુદ્ધતાય **પરિસુદ્ધં**. સબ્બસો મલાભાવેન **વિમલં**. સુન્દરતાય **સુભં**.

૮૯૧. **બહુપદુમવિચિત્રપુણ્ડરીક**ન્તિ બહુવિધરત્તકમલઞ્ચેવ વિચિત્તવણ્ણસેતકમલઞ્ચ. સેતકમલં પદુમં, રત્તકમલં પુણ્ડરીકન્તિ વદન્તિ. **વોકિણ્ણં કુસુમેહી**તિ અઞ્ઞેહિ ચ નાનાવિધેહિ પુપ્ફેહિ સમોકિણ્ણં. **નેકચિત્ત**ન્તિ

માલાકમ્મલતાકમ્માદિનાનાવિધવિચિત્તં. **અરજવિરજહેમજાલછન્ન**ન્તિ સયં અપગતરજં વિરજેન નિદ્દોસેન કઞ્ચનજાલેન છાદિતં.

૮૯૨. **રત્તમ્બરપીતવાસસાહી**તિ રત્તવત્થાહિ ચેવ પીતવત્થાહિ ચ. એકા હિ રત્તં દિબ્બવત્થં નિવાસેત્વા પીતં ઉત્તરિયં કરોતિ, અપરા પીતં નિવાસેત્વા રત્તં ઉત્તરિયં કરોતિ. તં સન્ધાય વુત્તં ‘‘રત્તમ્બરપીતવાસસાહી’’તિ . **અગરુપિયઙ્ગુચન્દનુસ્સદાહી**તિ અગરુગન્ધેન પિયઙ્ગુમાલાહિ ચન્દનગન્ધેહિ ચ ઉસ્સદાહિ, ઉસ્સન્નદિબ્બાગરુગન્ધાદિકાહીતિ અત્થો. **કઞ્ચનતનુસન્નિભત્તચાહી**તિ કનકસદિસસુખુમચ્છવીહિ. **પરિપૂર**ન્તિ તહં તહં વિચરન્તીહિ સઙ્ગીતિપસુતાહિ ચ પરિપુણ્ણં.

૮૯૩. **બહુકેત્થા**તિ બહુકા એત્થ. **અનેકવણ્ણા**તિ નાનારૂપા. **કુસમવિભૂસિતાભરણા**તિ વિસેસતો સુરભિવાયનત્થં દિબ્બકુસુમેહિ અલઙ્કતદિબ્બાભરણા. **એત્થા**તિ એતસ્મિં વિમાને. **સુમના**તિ સુન્દરમના પમુદિતચિત્તા. **અનિલપમુઞ્ચિતા પવન્તિ સુરભિ**ન્તિ અનિલેન પમુઞ્ચિતગન્ધાનં પુપ્ફાનં વાયુના વિમુત્તપત્તપુટં વિય વિબન્ધતાય વિકસિતતાય ચ સુગન્ધં પવાયન્તિ. ‘‘અનિલપધૂપિતા’’તિપિ પઠન્તિ, વાતેન મન્દં આવુય્હમાના હેમમયપુપ્ફાતિ અત્થો. કનકચીરકાદીહિ વેણિઆદીસુ ઓતતતાય **તપનિયવિતતા**. યેભુય્યેન કઞ્ચનાભરણેહિ અચ્છાદિતસરીરતાય **સુવણ્ણછન્ના**. **નરનારિયો**તિ દેવપુત્તા દેવધીતરો ચ બહુકા એત્થ તવ વિમાનેતિ દસ્સેતિ.

૮૯૪. **ઇઙ્ઘા**તિ ચોદનત્થે નિપાતો **પુટ્ઠો**તિ પુચ્છિતો ઇમસ્સ મહાજનસ્સ કમ્મફલપચ્ચક્ખભાવાયાતિ અધિપ્પાયો.

તતો દેવપુત્તો ઇમાહિ ગાથાહિ બ્યાકાસિ –

૮૯૫.‘‘સયમિધ પથે સમેચ્ચ માણવેન, સત્થાનુસાસિ અનુકમ્પમાનો;
તવ રતનવરસ્સ ધમ્મં સુત્વા, કરિસ્સામીતિ ચ બ્રવિત્થ છત્તો.

૮૯૬.‘‘જિનવરપવરં ઉપેહિ સરણં, ધમ્મઞ્ચાપિ તથેવ ભિક્ખુસઙ્ઘં;
નોતિ પઠમં અવોચહં ભન્તે, પચ્છા તે વચનં તથેવકાસિં.

૮૯૭.‘‘મા ચ પાણવધં વિવિધં ચરસ્સુ અસુચિં,
ન હિ પાણેસુ અસઞ્ઞતં અવણ્ણયિંસુ સપ્પઞ્ઞા;
નોતિ પઠમં અવોચહં ભન્તે, પચ્છા તે વચનં તથેવકાસિં.

૮૯૮.‘‘મા ચ પરજનસ્સ રક્ખિતમ્પિ, આદાતબ્બમમઞ્ઞિથો અદિન્નં;
નોતિ પઠમં અવોચહં ભન્તે, પચ્છા તે વચનં તથેવકાસિં.

૮૯૯.‘‘મા ચ પરજનસ્સ રક્ખિતાયો, પરભરિયા અગમા અનરિયમેતં;
નોતિ પઠમં અવોચહં ભન્તે, પચ્છા તે વચનં તથેવકાસિં.

૯૦૦.‘‘મા ચ વિતથં અઞ્ઞથા અભાણિ, ન હિ મુસાવાદં અવણ્ણયિંસુ સપ્પઞ્ઞા;

નોતિ પઠમં અવોચહં ભન્તે, પચ્છા તે વચનં તથેવકાસિં.

૯૦૧.‘‘યેન ચ પુરિસસ્સ અપેતિ સઞ્ઞા, તં મજ્જં પરિવજ્જયસ્સુ સબ્બં;
નોતિ પઠમં અવોચહં ભન્તે, પચ્છા તે વચનં તથેવકાસિં.

૯૦૨.‘‘સ્વાહં ઇધ પઞ્ચ સિક્ખા કરિત્વા, પટિપજ્જિત્વા તથાગતસ્સ ધમ્મે;
દ્વેપથમગમાસિં ચોરમજ્ઝે, તે મં તત્થ વધિંસુ ભોગહેતુ.

૯૦૩.‘‘એત્તકમિદં અનુસ્સરામિ કુસલં, તતો પરં ન મે વિજ્જતિ અઞ્ઞં;
તેન સુચરિતેન કમ્મુનાહં, ઉપ્પન્નો તિદિવેસુ કામકામી.

૯૦૪.‘‘પસ્સ ખણમુહુત્તસઞ્ઞમસ્સ, અનુધમ્મપ્પટિપત્તિયા વિપાકં;
જલમિવ યસસા સમેક્ખમાના, બહુકામં પિહયન્તિ હીનકમ્મા.

૯૦૫.‘‘પસ્સ કતિપયાય દેસનાય, સુગતિઞ્ચમ્હિ ગતો સુખઞ્ચ પત્તો;
યે ચ તે સતતં સુણન્તિ ધમ્મં, મઞ્ઞે તે અમતં ફુસન્તિ ખેમં.

૯૦૬.‘‘અપ્પમ્પિ કતં મહાવિપાકં, વિપુલં હોતિ તથાગતસ્સ ધમ્મે;
પસ્સ કતપુઞ્ઞતાય છત્તો, ઓભાસેતિ પથવિં યથાપિ સૂરિયો.

૯૦૭.‘‘કિમિદં કુસલં કિમાચરેમ, ઇચ્ચેકે હિ સમેચ્ચ મન્તયન્તિ;
તે મયં પુનરેવ લદ્ધ માનુસત્તં, પટિપન્ના વિહરેમુ સીલવન્તો.

૯૦૮.‘‘બહુકારો અનુકમ્પકો ચ સત્થા, ઇતિ મે સતિ અગમા દિવા દિવસ્સ;
સ્વાહં ઉપગતોમ્હિ સચ્ચનામં, અનુકમ્પસ્સુ પુનપિ સુણેમ્હ ધમ્મં.

૯૦૯.‘‘યે ચિધ પજહન્તિ કામરાગં, ભવરાગાનુસયઞ્ચ પહાય મોહં;
ન ચ તે પુન મુપેન્તિ ગબ્ભસેય્યં, પરિનિબ્બાનગતા હિ સીતિભૂતા’’તિ.

૮૯૫. તત્થ **સયમિધ પથે સમેચ્ચ માણવેના**તિ ઇધ ઇમસ્મિં પથે મહામગ્ગે સયમેવ ઉપગતેન માણવેન બ્રાહ્મણકુમારેન સમેચ્ચ સમાગન્ત્વા. દિટ્ઠધમ્મિકસમ્પરાયિકપરમત્થેહિ સત્તાનં યથારહમનુસાસનતો **સત્થા** ભગવા, ત્વં યં માણવં યથાધમ્મં **અનુસાસિ અનુકમ્પમાનો** અનુગ્ગણ્હન્તો, **તવ રતનવરસ્સ** અગ્ગરતનસ્સ સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ, તં **ધમ્મં સુત્વા ઇતિ** એવં **કરિસ્સામિ** યથાનુસિટ્ઠં પટિપજ્જિસ્સામીતિ, સો **છત્તો** છત્તનામકો માણવો **બ્રવિત્થ** કથેસીતિ પદયોજના.

૮૯૬. એવં યથાપુચ્છિતં કમ્મં કારણતો દસ્સેત્વા ઇદાનિ તં સરૂપતો વિભાગતો ચ દસ્સેન્તો સત્થારા સમાદપિતભાવં અત્તના ચ તત્થ પચ્છા પતિટ્ઠિતભાવં દસ્સેતું ‘‘**જિનવરપવર**’’ન્તિઆદિમાહ. તત્થ **નોતિ પઠમં અવોચહં ભન્તે**તિ ભન્તે ભગવા ‘‘સરણગમનં જાનાસી’’તિ તયા વુત્તો ‘‘નો’’તિ ન ‘‘જાનામી’’તિ પઠમં અવોચં

અહં. **પચ્છા તે વચનં તથેવકાસિ**ન્તિ પચ્છા તયા વુત્તં કથં પરિવત્તેન્તો તવ વચનં તથેવ અકાસિં પટિપજ્જિં, તીણિપિ સરણાનિ ઉપગચ્છિન્તિ અત્થો.

૮૯૭. **વિવિધ**ન્તિ ઉચ્ચાવચં, અપ્પસાવજ્જં મહાસાવજ્જઞ્ચાતિ અત્થો. **મા ચરસ્સૂ**તિ મા અકાસિ. **અસુચિ**ન્તિ કિલેસાસુચિમિસ્સતાય ન સુચિં. **પાણેસુ અસઞ્ઞત**ન્તિ પાણઘાતતો અવિરતં. **ન હિ અવણ્ણયિંસૂ**તિ ન હિ વણ્ણયન્તિ. પચ્ચુપ્પન્નકાલત્થે હિ ઇદં અતીતકાલવચનં. અથ વા ''અવણ્ણયિંસૂ''તિ એકદેસેન સકલસ્સ કાલસ્સ ઉપલક્ખણં, તસ્મા યથા ન વણ્ણયિંસુ અતીતમદ્ધાનં, એવં એતરહિપિ ન વણ્ણયન્તિ, અનાગતેપિ ન વણ્ણયિસ્સન્તીતિ વુત્તં હોતિ.

૮૯૮-૯૦૦. **પરજનસ્સ રક્ખિત**ન્તિ પરપરિગ્ગહિતવત્થુ. તેનાહ ''અદિન્ન''ન્તિ. **મા અગમા**તિ મા અજ્ઝાચરિ. **વિતથ**ન્તિ અતથં, મુસાતિ અત્થો. **અઞ્ઞથા**તિ અઞ્ઞથાવ, વિતથસઞ્ઞી એવં વિતથન્તિ જાનન્તો એવં મા ભણીતિ અત્થો.

૯૦૧. **યેના**તિ યેન મજ્જેન, પીતેનાતિ અધિપ્પાયો. **અપેતી**તિ વિગચ્છતિ. **સઞ્ઞા**તિ ધમ્મસઞ્ઞા, લોકસઞ્ઞા એવ વા. **સબ્બ**ન્તિ અનવસેસં, બીજતો પટ્ઠાયાતિ અત્થો.

૯૦૨. **સ્વાહ**ન્તિ સો તદા છત્તમાણવભૂતો અહં. **ઇધ** ઇમસ્મિં મગ્ગપદેસે, ઇમસ્મિં વા તવ સાસને. તેનાહ ''**તથાગતસ્સ ધમ્મે**''તિ. **પઞ્ચ સિક્ખા**તિ પઞ્ચ સીલાનિ. **કરિત્વા**તિ આદિયિત્વા, અધિટ્ઠાયાતિ અત્થો. **દ્વેપથ**ન્તિ દ્વિન્નં ગામસીમાનં વેમજ્ઝભૂતં પથં, સીમન્તરિકપથન્તિ અત્થો. **તે**તિ તે ચોરા. **તત્થા**તિ સીમન્તરિકમગ્ગે. **ભોગહેતૂ**તિ આમિસકિઞ્ચિક્ખનિમિત્તં.

૯૦૩. **તતો**તિ યથાવુત્તકુસલતો **પરં** ઉપરિ **અઞ્ઞં કુસલં ન વિજ્જતિ** ન ઉપલબ્ભતિ, યમહં અનુસ્સરેય્યન્તિ અત્થો. **કામકામી**તિ યથિચ્છિતકામગુણસમઙ્ગી.

૯૦૪. **ખણમુહુત્તસઞ્ઞમસ્સા**તિ ખણમુહુત્તમત્તં પવત્તસીલસ્સ. **અનુધમ્મપ્પટિપત્તિયા**તિ યથાધિગતસ્સ ફલસ્સ અનુરૂપધમ્મં પટિપજ્જમાનસ્સ ભગવા પસ્સ, તુય્હં ઓવાદધમ્મસ્સ વા અનુરૂપાય ધમ્મપટિપત્તિયા વુત્તનિયામેનેવ સરણગમનસ્સ સીલસમાદાનસ્સ ચાતિ અત્થો. **જલમિવ યસસા**તિ ઇદ્ધિયા પરિવારસમ્પત્તિયા ચ જલન્તં વિય. **સમેક્ખમાના**તિ પસ્સન્તા. **બહુકા**તિ બહવો. **પિહયન્તી**તિ ''કથં નુ ખો મયં એદિસા ભવેય્યામા''તિ પત્થેન્તિ. **હીનકમ્મા**તિ મમ સમ્પત્તિતો નિહીનભોગા.

૯૦૫. **કતિપયાયા**તિ અપ્પિકાય. **યે**તિ યે ભિક્ખૂ ચેવ ઉપાસકાદયો ચ. ચ-સદ્દો બ્યતિરેકે. **તે**તિ તવ. **સતત**ન્તિ દિવસે દિવસે.

૯૦૬. **વિપુલ**ન્તિ ઉળારફલં વિપુલાનુભાવં. **તથાગતસ્સ ધમ્મે**તિ તથાગતસ્સ સાસને ઓવાદે ઠત્વા કતન્તિ યોજના. એવં અનુદ્દેસિકવસેન વુત્તમેવત્થં અત્તુદ્દેસિકવસેન દસ્સેન્તો ''**પસ્સા**''તિઆદિમાહ. તત્થ **પસ્સા**તિ ભગવન્તં વદતિ, અત્તાનમેવ વા અઞ્ઞં વિય ચ કત્વા વદતિ.

૯૦૭. **કિમિદં કુસલં કિમાચરેમા**તિ કુસલં નામેતં કિંસભાવં કીદિસં, કથં વા તં આચરેય્યામ. **ઇચ્ચેકે હિ સમેચ્ચ મન્તયન્તી**તિ એવમેકે સમેચ્ચ સમાગન્ત્વા પથવિં પરિવત્તેન્તા વિય સિનેરું ઉક્ખિપન્તા વિય ચ સુદુક્કરં

કત્વા મન્તયન્તિ વિચારેન્તિ, મયં પન અકિચ્છેનેવ પુનપિ કુસલં આચરેય્યામાતિ અધિપ્પાયો. તેનેવાહ “**મય**”ન્તિઆદિ.

૯૦૮. **બહુકારો**તિ બહૂપકારો, મહાઉપકારો વા. **અનુકમ્પકો**તિ કારુણિકો. **મ**-કારો પદસન્ધિકરો. **ઇતી**તિ એવં, ભગવતો અત્તનિ પટિપન્નાકારં સન્ધાય વદતિ. **મે સતી**તિ મયિ સતિ વિજ્જમાને, ચોરેહિ અવધિતે એવાતિ અત્થો. **દિવા દિવસ્સા**તિ દિવસસ્સપિ દિવા, કાલસ્સેવાતિ અત્થો. **સ્વાહ**ન્તિ સો છત્તમાણવભૂતો અહં. **સચ્ચનામ**ન્તિ ‘‘ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો’’તિઆદિનામેહિ અવિતથનામં ભૂતત્થનામં. **અનુકમ્પસ્સૂ**તિ અનુગ્ગણ્હાહિ. **પુનપી**તિ ભિય્યોપિ **સુણેમુ**, તવ ધમ્મં સુણેય્યામયેવાતિ અત્થો.

એવં દેવપુત્તો સબ્બમેતં કતઞ્ઞુતાભાવે ઠત્વા સત્થુ પયિરુપાસને ચ ધમ્મસ્સવને ચ અતિત્તિમેવ દીપેન્તો વદતિ. ભગવા દેવપુત્તસ્સ ચ તત્થ સન્નિપતિતપરિસાય ચ અજ્ઝાસયં ઓલોકેત્વા અનુપુબ્બિકથં કથેસિ. અથ નેસં અલ્લચિત્તતં ઞત્વા સામુક્કંસિકં ધમ્મદેસનં પકાસેસિ. દેસનાપરિયોસાને દેવપુત્તો ચેવ માતાપિતરો ચસ્સ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિંસુ, મહતો ચ જનકાયસ્સ ધમ્માભિસમયો અહોસિ.

૯૦૯. પઠમફલે પતિટ્ઠિતો દેવપુત્તો ઉપરિમગ્ગેસુ અત્તનો ગરુચિત્તીકારં, તદધિગમસ્સ ચ મહાનિસંસતં વિભાવેન્તો “**યે ચિધ પજહન્તિ કામરાગ**”ન્તિ પરિયોસાનગાથમાહ. તસ્સત્થો – **યે ઇધ** ઇમસ્મિં સાસને ઠિતા **પજહન્તિ** અનવસેસતો સમુચ્છિન્દન્તિ **કામરાગં**, **ન ચ તે પુન ઉપેન્તિ ગબ્ભસેય્યં** ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં સમુચ્છિન્નત્તા. યે ચ પન **પહાય મોહં** સબ્બસો સમુગ્ઘાતેત્વા **ભવરાગાનુસયઞ્ચ** પજહન્તિ, તે પુન ઉપેન્તિ ગબ્ભસેય્યન્તિ વત્તબ્બમેવ નત્થિ. કસ્મા? **પરિનિબ્બાનગતા હિ સીતિભૂતા**, તે હિ ઉત્તમપુરિસા અનુપાદિસેસાય નિબ્બાનધાતુયા પરિનિબ્બાનં ગતા એવં ઇધેવ સબ્બવેદયિતાનં સબ્બપરિળાહાનં બ્યન્તિભાવેન સીતિભૂતા.

ઇતિ દેવપુત્તો અત્તનો અરિયસોતસમાપન્નભાવં પવેદેન્તો અનુપાદિસેસાય નિબ્બાનધાતુયા દેસનાય કૂટં ગહેત્વા ભગવન્તં વન્દિત્વા પદક્ખિણં કત્વા ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ અપચિતિં દસ્સેત્વા માતાપિતરો આપુચ્છિત્વા દેવલોકમેવ ગતો, સત્થાપિ ઉટ્ઠાયાસના ગતો સદ્ધિં ભિક્ખુસઙ્ઘેન. માણવસ્સ પન માતાપિતરો બ્રાહ્મણો પોક્ખરસાતિ સબ્બો ચ મહાજનો ભગવન્તં અનુગન્ત્વા નિવત્તિ. ભગવા જેતવનં ગન્ત્વા સન્નિપતિતાય પરિસાય ઇમં વિમાનં વિત્થારતો કથેસિ. સા દેસના મહાજનસ્સ સાત્થિકા અહોસીતિ.

છત્તમાણવકવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪. કક્કટકરસદાયકવિમાનવણ્ણના

ઉચ્ચમિદં મણિથૂણં વિમાનન્તિ કક્કટકરસદાયકવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને. તેન સમયેન અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ આરદ્ધવિપસ્સકો કણ્ણસૂલેન પીળિતો અકલ્લસરીરતાય વિપસ્સનં ઉસ્સુક્કાપેતું નાસક્ખિ, વેજ્જેહિ વુત્તવિધિના ભેસજ્જે કતેપિ રોગો ન વૂપસમિ. સો ભગવતો એતમત્થં આરોચેસિ. અથસ્સ ભગવા ‘‘કક્કટકરસભોજનં સપ્પાય’’ન્તિ ઞત્વા આહ ‘‘ગચ્છ ત્વં ભિક્ખુ મગધખેત્તે પિણ્ડાય ચરાહી’’તિ.

સો ભિક્ખુ ‘‘દીઘદસ્સિના અદ્ધા કિઞ્ચિ દિટ્ઠં ભવિસ્સતી’’તિ ચિન્તેત્વા ‘‘સાધુ ભન્તે’’તિ ભગવતો પટિસ્સુણિત્વા ભગવન્તં વન્દિત્વા પત્તચીવરમાદાય મગધખેત્તં ગન્ત્વા અઞ્ઞતરસ્સ ખેત્તપાલસ્સ કુટિયા દ્વારે પિણ્ડાય અટ્ઠાસિ.

સો ચ ખેત્તપાલો કક્કટકરસં સમ્પાદેત્વા ભત્તઞ્ચ પચિત્વા ''થોકં વિસ્સમિત્વા ભુઞ્જિસ્સામી''તિ નિસિન્નો થેરં દિસ્વા પત્તં ગહેત્વા કુટિકાયં નિસીદાપેત્વા કક્કટકરસભત્તં અદાસિ. થેરસ્સ તં ભત્તં થોકં ભુત્તસ્સયેવ કણ્ણસૂલં પટિપ્પસ્સમ્ભિ, ઘટસતેન ન્હાતો વિય અહોસિ . સો સપ્પાયાહારવસેન ચિત્તફાસુકં લભિત્વા વિપસ્સનાવસેન ચિત્તં અભિનિન્નામેન્તો અપરિયોસિતેયેવ ભોજને અનવસેસતો આસવે ખેપેત્વા અરહત્તે પતિટ્ઠાય ખેત્તપાલં આહ ''ઉપાસક, તવ પિણ્ડપાતભોજનેન મય્હં રોગો વૂપસન્તો, કાયચિત્તં કલ્લં જાતં, ત્વમ્પિ ઇમસ્સ પુઞ્ઞસ્સ ફલેન વિગતકાયચિત્તદુક્ખો ભવિસ્સસી''તિ વત્વા અનુમોદનં કત્વા પક્કામિ.

ખેત્તપાલો અપરેન સમયેન કાલં કત્વા તાવતિંસભવને દ્વાદસયોજનિકે મણિથમ્ભે કનકવિમાને સત્તસતકૂટાગારપટિમણ્ડિતે વેળુરિયમયગબ્ભે નિબ્બત્તિ, દ્વારે ચસ્સ યથૂપચિતકમ્મસંસૂચકો મુત્તાસિક્કાગતો સુવણ્ણકક્કટકો ઓલમ્બમાનો અટ્ઠાસિ. અથાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો પુબ્બે વુત્તનયેન તત્થ ગતો તં દિસ્વા ઇમાહિ ગાથાહિ પુચ્છિ –

૯૧૦.''ઉચ્ચમિદં મણિથૂણં વિમાનં, સમન્તતો દ્વાદસ યોજનાનિ;
કૂટાગારા સત્તસતા ઉળારા, વેળુરિયથમ્ભા રુચકત્થતા સુભા.

૯૧૧.''તત્થચ્છસિ પિવસિ ખાદસિ ચ, દિબ્બા ચ વીણા પવદન્તિ વગ્ગું;
દિબ્બા રસા કામગુણેત્થ પઞ્ચ, નારિયો ચ નચ્ચન્તિ સુવણ્ણછન્ના.

૯૧૨.''કેન તેતાદિસો વણ્ણો, કેન તે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ તે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૯૧૩.''પુચ્છામિ તં દેવ મહાનુભાવ, મનુસ્સભૂતો કિમકાસિ પુઞ્ઞં;
કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવો, વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ.

સોપિસ્સ બ્યાકાસિ, તં દસ્સેતું –

૯૧૪.''સો દેવપુત્તો અત્તમનો, મોગ્ગલ્લાનેન પુચ્છિતો;
પઞ્હં પુટ્ઠો વિયાકાસિ, યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલ''ન્તિ. – વુત્તં;

૯૧૫.''સતિસમુપ્પાદકરો , દ્વારે કક્કટકો ઠિતો;
નિટ્ઠિતો જાતરૂપસ્સ, સોભતિ દસપાદકો.

૯૧૬.''તેન મેતાદિસો વણ્ણો, તેન મે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ મે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૯૧૭.''અક્ખામિ તે ભિક્ખુ મહાનુભાવ, મનુસ્સભૂતો યમકાસિ પુઞ્ઞં;
તેનમ્હિ એવં જલિતાનુભાવો, વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ.

૯૧૦. તત્થ **ઉચ્ચન્તિ** અચ્ચુગ્ગતં. **મણિથૂણન્તિ** પદુમરાગાદિમણિમયથમ્ભં. **સમન્તતોતિ** ચતૂસુપિ પસ્સેસુ. **રુચકત્થતાતિ** તસ્સં તસ્સં ભૂમિયં સુવણ્ણફલકેહિ અત્થતા.

૯૧૧. **પિવસિ ખાદસિ ચાતિ** કાલેન કાલં ઉપયુજ્જમાનં ગન્ધપાનં સુધાભોજનઞ્ચ સન્ધાય વદતિ. **પવદન્તીતિ** પવજ્જન્તિ. **દિબ્બા રસા કામગુણેત્થ પઞ્ચાતિ** દિબ્બા રસા અનપ્પકા પઞ્ચ કામગુણા એત્થ એતસ્મિં તવ વિમાને સંવિજ્જન્તીતિ અત્થો. **સુવણ્ણછન્નાતિ** હેમાભરણવિભૂસિતા.

૯૧૫. **સતિસમુપ્પાદકરોતિ** સતુપ્પાદકરો, યેન પુઞ્ઞકમ્મેન અયં દિબ્બસમ્પત્તિ મયા લદ્ધા, તત્થ સતુપ્પાદસ્સ કારકો, ''કક્કટકરસદાનેન અયં તયા સમ્પત્તિ લદ્ધા''તિ એવં સતુપ્પાદં કરોન્તોતિ અત્થો. **નિટ્ઠિતો જાતરૂપસ્સાતિ** જાતરૂપેન સિદ્ધો જાતરૂપમયો. એકમેકસ્મિં પસ્સે પઞ્ચ પઞ્ચ કત્વા દસ પાદા એતસ્સાતિ **દસપાદકો દ્વારે કક્કટકો ઠિતો સોભતિ**. સો એવ મમ પુઞ્ઞકમ્મં તાદિસાનં મહેસીનં વિભાવેતિ, ન એત્થ મયા વત્તબ્બં અત્થીતિ અધિપ્પાયો. તેનાહ ''**તેન મેતાદિસો વણ્ણો**''તિઆદિ. સેસં વુત્તનયમેવ.

કક્કટકરસદાયકવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૫. દ્વારપાલકવિમાનવણ્ણના

ઉચ્ચમિદં મણિથૂણન્તિ દ્વારપાલકવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને. તેન ચ સમયેન રાજગહે અઞ્ઞતરો ઉપાસકો ચત્તારિ નિચ્ચભત્તાનિ સઙ્ઘસ્સ દેતિ. તસ્સ પન ગેહં પરિયન્તે ઠિતં ચોરભયેન યેભુય્યેન પિહિતદ્વારમેવ હોતિ. ભિક્ખૂ ગન્ત્વા કદાચિ દ્વારસ્સ પિહિતત્તા ભત્તં અલદ્ધાવ પટિગચ્છન્તિ. ઉપાસકો ભરિયં આહ ''કિં, ભદ્દે, અય્યાનં સક્કચ્ચં ભિક્ખા દીયતી''તિ? સા આહ ''એકેસુ દિવસેસુ અય્યા નાગમિંસૂ''તિ. ''કિં કારણ''ન્તિ? ''દ્વારસ્સ પિહિતત્તા મઞ્ઞે''તિ. તં સુત્વા ઉપાસકો સંવેગપ્પત્તો હુત્વા એકં પુરિસં દ્વારપાલં કત્વા ઠપેસિ ''ત્વં અજ્જતો પટ્ઠાય દ્વારં રક્ખન્તો નિસીદ, યદા ચ અય્યા આગમિસ્સન્તિ, તદા તે પવેસેત્વા પવિટ્ઠાનં નેસં પત્તપટિગ્ગહણઆસનપઞ્ઞાપનાદિ સબ્બં યુત્તપયુત્તં જાનાહી''તિ. સો ''સાધૂ''તિ તથા કરોન્તો ભિક્ખૂનં સન્તિકે ધમ્મં સુત્વા ઉપ્પન્નસદ્ધો કમ્મફલં સદ્દહિત્વા સરણેસુ ચ સીલેસુ ચ પતિટ્ઠહિ, સક્કચ્ચં ભિક્ખૂ ઉપટ્ઠહિ.

અપરભાગે નિચ્ચભત્તદાયકો ઉપાસકો કાલં કત્વા યામેસુ નિબ્બત્તિ. દ્વારપાલો પન સક્કચ્ચં ભિક્ખૂનં ઉપટ્ઠહિત્વા પરસ્સ પરિચ્ચાગે વેય્યાવચ્ચકરણેન અનુમોદનેન ચ તાવતિંસેસુ ઉપ્પજ્જિ. તસ્સ દ્વાદસયોજનિકં કનકવિમાનન્તિઆદિ સબ્બં કક્કટકવિમાને વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં. પુચ્છાવિસ્સજ્જનગાથા એવમાગતા –

૯૧૮.''ઉચ્ચમિદં મણિથૂણં વિમાનં, સમન્તતો દ્વાદસ યોજનાનિ;
ફૂટાગારા સત્તસતા ઉળારા, વેળુરિયથમ્ભા રુચકત્થતા સુભા.

૯૧૯.''તત્થચ્છસિ પિવસિ ખાદસિ ચ, દિબ્બા ચ વીણા પવદન્તિ વગ્ગું;
દિબ્બા રસા કામગુણેત્થ પઞ્ચ, નારિયો ચ નચ્ચન્તિ સુવણ્ણછન્ના.

૯૨૦. ''કેન તેતાદિસો વણ્ણો…પે॰… વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ.

૯૨૨. ‘‘સો દેવપુત્તો અત્તમનો…પે॰… યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં’’.

૯૨૩.‘‘દિબ્બં મમં વસ્સસહસ્સમાયુ, વાચાભિગીતં મનસા પવત્તિતં;
એત્તાવતા ઠસ્સતિ પુઞ્ઞકમ્મો, દિબ્બેહિ કામેહિ સમઙ્ગિભૂતો.

૯૨૪.‘‘તેન મેતાદિસો વણ્ણો…પે॰…
વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ.

૯૨૩. તત્થ **દિબ્બં મમં વસ્સસહસ્સમાયૂ**તિ યસ્મિં દેવનિકાયે સયં ઉપ્પન્નો, તેસં તાવતિંસદેવાનં આયુપ્પમાણમેવ વદતિ. તેસઞ્હિ મનુસ્સાનં ગણનાય વસ્સસતં એકો રત્તિદિવો, તાય રત્તિયા તિંસરત્તિકો માસો, તેન માસેન દ્વાદસમાસિકો સંવચ્છરો, તેન સંવચ્છરેન સહસ્સસંવચ્છરાનિ આયુ, તં મનુસ્સાનં ગણનાય તિસ્સો વસ્સકોટિયો સટ્ઠિ ચ વસ્સસતસહસ્સાનિ હોન્તિ. **વાચાભિગીત**ન્તિ વાચાય અભિગીતં, ‘‘આગચ્છન્તુ અય્યા, ઇદં આસનં પઞ્ઞત્તં, ઇધ નિસીદથા’’તિઆદિના, ‘‘કિં અય્યાનં સરીરસ્સ આરોગ્યં, કિં વસનટ્ઠાનં ફાસુક’’ન્તિઆદિના પટિસન્થારવસેન ચ વાચાય કથિતમત્તં . **મનસા પવત્તિત**ન્તિ ‘‘ઇમે અય્યા પેસલા બ્રહ્મચારિનો ધમ્મચારિનો’’તિઆદિના ચિત્તેન પવત્તિતં પસાદમત્તં, ન પન મમ સન્તકં કિઞ્ચિ પરિચ્ચત્તં અત્થીતિ દસ્સેતિ. **એત્તાવતા**તિ એત્તકેન એવં કથનમત્તેન પસાદમત્તેનપિ. **ઠસ્સતિ પુઞ્ઞકમ્મો**તિ કતપુઞ્ઞો નામ હુત્વા દેવલોકે ઠસ્સતિ ચિરં પવત્તિસ્સતિ, તિટ્ઠન્તો ચ દિબ્બેહિ કામેહિ સમઙ્ગીભૂતો તસ્મિં દેવનિકાયે દેવાનં વલઞ્જનિયામેનેવ દિબ્બેહિ પઞ્ચહિ કામગુણેહિ સમઙ્ગીભૂતો સમન્નાગતો હુત્વા ઇન્દ્રિયાનિ પરિચારેન્તો વિહરતીતિ અત્થો. સેસં વુત્તનયમેવ.

દ્વારપાલકવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૬. પઠમકરણીયવિમાનવણ્ણના

ઉચ્ચમિદં મણિથૂણન્તિ કરણીયવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને. તેન સમયેન સાવત્થિવાસી એકો ઉપાસકો ન્હાનોપકરણાનિ ગહેત્વા અચિરવતિં ગન્ત્વા ન્હત્વા આગચ્છન્તો ભગવન્તં સાવત્થિં પિણ્ડાય પવિસન્તં દિસ્વા ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા એવમાહ ‘‘ભન્તે કેન નિમન્તિતા’’તિ. ભગવા તુણ્હી અહોસિ. સો કેનચિ અનિમન્તિતભાવં ઞત્વા આહ ‘‘અધિવાસેતુ મે, ભન્તે, ભગવા ભત્તં અનુકમ્પં ઉપાદાયા’’તિ. અધિવાસેસિ ભગવા તુણ્હીભાવેન. સો ભગવન્તં અત્તનો ગેહં નેત્વા બુદ્ધારહં આસનં પઞ્ઞાપેત્વા તત્થ ભગવન્તં નિસીદાપેત્વા પણીતેન અન્નપાનેન સન્તપ્પેસિ. ભગવા કતભત્તકિચ્ચો તસ્સ અનુમોદનં કત્વા પક્કામિ. સેસં અનન્તરવિમાનસદિસં. તેન વુત્તં –

૯૨૬. ‘‘ઉચ્ચમિદં મણિથૂણં વિમાનં…પે॰… નારિયો ચ નચ્ચન્તિ સુવણ્ણછન્ના.

૯૨૮. ‘‘કેન તેતાદિસો વણ્ણો…પે॰… વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ.

૯૩૦. ‘‘સો દેવપુત્તો અત્તમનો…પે॰… યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં’’.

૯૩૧.‘‘કરણીયાનિ પુઞ્ઞાનિ, પણ્ડિતેન વિજાનતા;

સમ્મગ્ગતેસુ બુદ્ધેસુ, યત્થ દિન્નં મહપ્ફલં.

૯૩૧.‘‘અત્થાય વત મે બુદ્ધો, અરઞ્ઞા ગામમાગતો;
કત્થ ચિત્તં પસાદેત્વા, તાવતિંસૂપગો અહં.

૯૩૩. ‘‘તેન મેતાદિસો વણ્ણો…પે॰… વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ.

૯૩૧. તત્થ **પણ્ડિતેના**તિ સપ્પઞ્ઞેન. **વિજાનતા**તિ અત્તનો હિતાહિતં જાનન્તેન. **સમ્મગ્ગતેસૂ**તિ સમ્માપટિપન્નેસુ, **બુદ્ધેસૂ**તિ સમ્માસમ્બુદ્ધેસુ.

૯૩૨. **અત્થાયા**તિ હિતાય, વુદ્ધિયા વા. **અરઞ્ઞા**તિ વિહારતો, જેતવનં સન્ધાય વદતિ . **તાવતિંસૂપગો**તિ તાવતિંસદેવકાયં, તાવતિંસભવનં વા ઉપ્પજ્જનવસેન ઉપગતો. સેસં વુત્તનયમેવ.

કરણીયવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૭. દુતિયકરણીયવિમાનવણ્ણના

સત્તમવિમાનં છટ્ઠવિમાનસદિસં. કેવલં તત્થ ઉપાસકેન ભગવતો આહારો દિન્નો, ઇધ અઞ્ઞતરસ્સ થેરસ્સ. એસં વુત્તનયમેવ. તેન વુત્તં –

૯૩૫.‘‘ઉચ્ચમિદં મણિથૂણં વિમાનં, સમન્તતો દ્વાદસ યોજનાનિ;
કૂટાગારા સત્તસતા ઉળારા, વેળુરિયથમ્ભા રુચકત્થતા સુભા.

૯૩૬.‘‘તત્થચ્છસિ પિવસિ ખાદસિ ચ, દિબ્બા ચ વીણા પવદન્તિ વગ્ગું;
દિબ્બા રસા કામગુણેત્થ પઞ્ચ, નારિયો ચ નચ્ચન્તિ સુવણ્ણછન્ના.

૯૩૭. ‘‘કેન તેતાદિસો વણ્ણો…પે॰… વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતીતિ.

૯૩૮.‘‘સો દેવપુત્તો અત્તમનો…પે॰… યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં’’.
૯૪૦.‘‘કરણીયાનિ પુઞ્ઞાનિ, પણ્ડિતેન વિજાનતા;
સમ્મગ્ગતેસુ ભિક્ખૂસુ, યત્થ દિન્નં મહપ્ફલં.

૯૪૧.‘‘અત્થાય વત મે ભિક્ખુ, અરઞ્ઞા ગામમાગતો;
તત્થ ચિત્તં પસાદેત્વા, તાવતિંસૂપગો અહં.

૯૪૨. ‘‘તેન મેતાદિસો વણ્ણો…પે॰… વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ.

દુતિયકરણીયવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૮. પઠમસૂચિવિમાનવણ્ણના

ઉચ્ચમિદં મણિથૂણં વિમાનન્તિ સૂચિવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને. તેન સમયેન આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ ચીવરકમ્મં કાતબ્બં હોતિ, અત્થો ચ હોતિ સૂચિયા. સો રાજગહે પિણ્ડાય ચરન્તો કમ્મારસ્સ ગેહદ્વારે અટ્ઠાસિ. તં દિસ્વા કમ્મારો આહ ''કેન, ભન્તે, અત્થો''તિ? ''ચીવરકમ્મં કાતબ્બં અત્થિ, સૂચિયા અત્થો''તિ. કમ્મારો પસન્નમાનસો કતપરિયોસિતા દ્વે સૂચિયો દત્વા ''પુનપિ, ભન્તે, સૂચિયા અત્થે સતિ મમ આચિક્ખેય્યાથા''તિ વત્વા પઞ્ચપતિટ્ઠિતેન વન્દિ. થેરો તસ્સ અનુમોદનં કત્વા પક્કામિ. સો અપરભાગે કાલં કત્વા તાવતિંસેસુ ઉપ્પજ્જિ. અથ આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો દેવચારિકં ચરન્તો તં દેવપુત્તં ઇમાહિ ગાથાહિ પુચ્છિ –

૯૪૪.''ઉચ્ચમિદં મણિથૂણં વિમાનં...પે॰...
વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ.

૯૪૮. ''સો દેવપુત્તો અત્તમનો...પે॰... યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં''.

૯૪૯.''યં દદાતિ ન તં હોતિ, યઞ્ચેવ દજ્જા તઞ્ચેવ સેય્યો;
સૂચિ દિન્ના સૂચિમેવ સેય્યો.

૯૫૦.''તેન મેતાદિસો વણ્ણો...પે॰...
વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ.

૯૪૯. તત્થ **યં દદાતી**તિ યાદિસં દેય્યધમ્મં દદાતિ. **ન તં હોતી**તિ તસ્સ તાદિસમેવ ફલં ન હોતિ. અથ ખો ખેત્તસમ્પત્તિયા ચ ચિત્તસમ્પત્તિયા ચ તતો વિપુલતરં ઉળારતરમેવ ફલં હોતિ. તસ્મા **યઞ્ચેવ દજ્જા તઞ્ચેવ સેય્યો**તિ યંકિઞ્ચિદેવ વિજ્જમાનં દજ્જા દદેય્ય, તઞ્ચેવ તદેવ સેય્યો, યસ્સ કસ્સચિ અનવજ્જસ્સ દેય્યધમ્મસ્સ દાનમેવ સેય્યો, કસ્મા? મયા હિ **સૂચિ દિન્ના સૂચિમેવ સેય્યો**, સૂચિદાનમેવ મય્હં સેય્યં જાતં, યતો અયમીદિસી સમ્પત્તિ લદ્ધાતિ અધિપ્પાયો.

સૂચિવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૯. દુતિયસૂચિવિમાનવણ્ણના

ઉચ્ચમિદં મણિથૂણન્તિ દુતિયસૂચિવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને. તેન સમયેન રાજગહવાસી એકો તુન્નકારકો વિહારપેક્ખકો હુત્વા વેળુવનં ગતો. તત્થ અઞ્ઞતરં ભિક્ખું વેળુવને કતસૂચિયા ચીવરં સિબ્બન્તં દિસ્વા સૂચિઘરેન સદ્ધિં સૂચિયો અદાસિ. સેસં સબ્બં વુત્તનયમેવ.

૯૫૨.''ઉચ્ચમિદં મણિથૂણં વિમાનં...પે॰...
વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ. – પુચ્છિ;

૯૫૬.''સો દેવપુત્તો અત્તમનો...પે॰... યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં''.
૯૫૭.''અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતો, પુરિમજાતિયા મનુસ્સલોકે.
૯૫૮.''અદ્દસં વિરજં ભિક્ખું, વિપ્પસન્નમનાવિલં;
તસ્સ અદાસહં સૂચિં, પસન્નો સેહિ પાણિભિ.

૯૫૯."તેન મેતાદિસો વણ્ણો…પે॰… વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી"તિ.

તં સબ્બં હેટ્ઠા વુત્તનયમેવ.

દુતિયસૂચિવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૦. પઠમનાગવિમાનવણ્ણના

સુસુક્કખન્ધં અભિરુય્હ નાગન્તિ નાગવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને. તેન સમયેન આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ દેવચારિકં ચરન્તો તાવતિંસભવનં ઉપગતો. તત્થ અદ્દસ અઞ્ઞતરં દેવપુત્તં સબ્બસેતં મહન્તં દિબ્બનાગં અભિરુય્હ મહન્તેન પરિવારેન મહતા દિબ્બાનુભાવેન આકાસેન ગચ્છન્તં, સબ્બા દિસા ચન્દો વિય સૂરિયો વિય ચ ઓભાસયમાનં. દિસ્વા યેન સો દેવપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ. અથ સો દેવપુત્તો તતો ઓરુય્હ આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં અભિવાદેત્વા અઞ્જલિં પગ્ગય્હ અટ્ઠાસિ. અથ થેરો –

૯૬૧."સુસુક્કખન્ધં અભિરુય્હ નાગં, અકાચિનં દન્તિં બલિં મહાજવં;
અભિરુય્હ ગજવરં સુકપ્પિતં, ઇધાગમા વેહાયસં અન્તલિક્ખે.

૯૬૨."નાગસ્સ દન્તેસુ દુવેસુ નિમ્મિતા, અચ્છોદકા પદુમિનિયો સુફુલ્લા;
પદુમેસુ ચ તૂરિયગણા પવજ્જરે, ઇમા ચ નચ્ચન્તિ મનોહરાયો.

૯૬૩."દેવિદ્ધિપત્તોસિ મહાનુભાવો, મનુસ્સભૂતો કિમકાસિ પુઞ્ઞં;
કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવો, વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી"તિ. –

તસ્સ સમ્પત્તિકિત્તનમુખેન કતકમ્મં પુચ્છિ.

૯૬૧. તત્થ **સુસુક્કખન્ધ**ન્તિ સુટ્ઠુ સેતખન્ધં. કિઞ્ચાપિ તસ્સ નાગસ્સ ચત્તારો પાદા, વત્થિકોસં, મુખપ્પદેસો, ઉભો કણ્ણા, વાલધીતિ એત્તકં મુઞ્ચિત્વા સબ્બો કાયો સેતોવ, ખન્ધપ્પદેસસ્સ પન સાતિસયં ધવલતરતાય વુત્તં "સુસુક્કખન્ધ"ન્તિ. **નાગ**ન્તિ દિબ્બં હત્થિનાગં. **અકાચિન**ન્તિ નિદ્દોસં , સબલલવઙ્કતિલકાદિછવિદોસવિરહિતન્તિ અત્થો. "આજાનીય"ન્તિપિ પાળિ, આજાનીયલક્ખણૂપેતન્તિ અત્થો. **દન્તિ**ન્તિ વિપુલરુચિરદન્તવન્તં. **બલિ**ન્તિ બલવન્તં મહાબલં. **મહાજવ**ન્તિ અતિજવં સીઘગામિં. પુન **અભિરુય્હા**તિ એત્થ અનુનાસિકલોપો દટ્ઠબ્બો, અભિરુય્હં આરોહનીયન્તિ વુત્તં હોતિ. સેસં વુત્તનયમેવ.

એવં પન થેરેન પુટ્ઠો દેવપુત્તો અત્તના કતકમ્મં કથેન્તો –

૯૬૫."અટ્ઠેવ મુત્તપુપ્ફાનિ, કસ્સપસ્સ મહેસિનો;
થૂપસ્મિં અભિરોપેસિં, પસન્નો સેહિ પાણિભિ.

૯૬૬."તેન મેતાદિસો વણ્ણો…પે॰…
વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી"તિ. – ઇમાહિ ગાથાહિ બ્યાકાસિ;

તસ્સત્થો – અહં પુબ્બે કસ્સપસમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ યોજનિકે કનકથૂપે વણ્ટતો મુચ્ચિત્વા ગચ્છમૂલે પતિતાનિ અટ્ઠ મુત્તપુપ્ફાનિ લભિત્વા તાનિ ગહેત્વા પૂજનવસેન પસન્નચિત્તો હુત્વા અભિરોપેસિં પૂજેસિં.

અતીતે કિર કસ્સપસમ્માસમ્બુદ્ધે પરિનિબ્બુતે યોજનિકે કનકથૂપે ચ કારિતે સપરિવારો કિકી કાસિરાજા ચ નાગરા ચ નેગમા ચ જાનપદા ચ દિવસે દિવસે પુપ્ફપૂજં કરોન્તિ. તેસુ તથા કરોન્તેસુ પુપ્ફાનિ મહગ્ઘાનિ દુલ્લભાનિ ચ અહેસું. અથેકો ઉપાસકો માલાકારવીથિયં વિચરિત્વા એકમેકેન કહાપણેન એકમેકમ્પિ પુપ્ફં અલભન્તો અટ્ઠ કહાપણાનિ ગહેત્વા પુપ્ફારામં ગન્ત્વા માલાકારં આહ ‘‘ઇમેહિ અટ્ઠહિ કહાપણેહિ અટ્ઠ પુપ્ફાનિ દેહી’’તિ. ‘‘નત્થય્યો પુપ્ફાનિ, સમ્મદેવ ઉપધારેત્વા ઓચિનિત્વા દિન્નાની’’તિ. ‘‘અહં ઓલોકેત્વા ગણ્હામી’’તિ. ‘‘યદિ એવં, આરામં પવિસિત્વા ગવેસાહી’’તિ. સો પવિસિત્વા ગવેસન્તો પતિતાનિ અટ્ઠ પુપ્ફાનિ લભિત્વા માલાકારં આહ ‘‘ગણ્હ, તાત, કહાપણાની’’તિ. ‘‘તવ પુઞ્ઞેન લદ્ધાનિ, નાહં કહાપણાનિ ગણ્હામી’’તિ આહ. ઇતરો ‘‘નાહં મુધા પુપ્ફાનિ ગહેત્વા ભગવતો પૂજં કરિસ્સામી’’તિ કહાપણાનિ તસ્સ પુરતો ઠપેત્વા પુપ્ફાનિ ગહેત્વા ચેતિયઙ્ગણં ગન્ત્વા પસન્નચિત્તો પૂજં અકાસિ. સો અપરભાગે કાલં કત્વા તાવતિંસેસુ ઉપ્પજ્જિત્વા તત્થ યાવતાયુકં ઠત્વા પુનપિ દેવલોકે, પુનપિ દેવલોકેતિ એવં અપરાપરં દેવેસુયેવ સંસરન્તો તસ્સેવ કમ્મસ્સ વિપાકાવસેસેન ઇમસ્મિમ્પિ બુદ્ધુપ્પાદે તાવતિંસેસુયેવ ઉપ્પજ્જિ. તં સન્ધાય હેટ્ઠા વુત્તં ‘‘તત્થ અદ્દસ અઞ્ઞતરં દેવપુત્ત’’ન્તિઆદિ.

તં પનેતં પવત્તિં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો મનુસ્સલોકં આગન્ત્વા ભગવતો આરોચેસિ. ભગવા તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય વિત્થારેન ધમ્મં દેસેસિ. સા દેસના મહાજનસ્સ સાત્થિકા અહોસીતિ.

નાગવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૧. દુતિયનાગવિમાનવણ્ણના

મહન્તં નાગં અભિરુય્હાતિ દુતિયનાગવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને. તેન સમયેન રાજગહે અઞ્ઞતરો ઉપાસકો સદ્ધો પસન્નો પઞ્ચસુ સીલેસુ પતિટ્ઠિતો ઉપોસથદિવસેસુ ઉપોસથસીલં સમાદિયિત્વા પુરેભત્તં અત્તનો વિભવાનુરૂપં ભિક્ખૂનં દાનાનિ દત્વા સયં ભુઞ્જિત્વા સુદ્ધવત્થનિવત્થો સુદ્ધુત્તરાસઙ્ગો પચ્છાભત્તં યેભુય્યેન અટ્ઠ પાનાનિ ગાહાપેત્વા વિહારં ગન્ત્વા ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ નિય્યાદેત્વા ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા ધમ્મં સુણાતિ. એવં સો સક્કચ્ચં દાનમયં સીલમયઞ્ચ બહું સુચરિતં ઉપચિનિત્વા ઇતો ચુતો તાવતિંસેસુ ઉપ્પજ્જિ. તસ્સ પુઞ્ઞાનુભાવેન સબ્બસેતો મહન્તો દિબ્બો હત્થિનાગો પાતુરહોસિ. સો તં અભિરુય્હ મહન્તેન પરિવારેન મહન્તેન દિબ્બાનુભાવેન કાલેન કાલં ઉય્યાનકીળં ગચ્છતિ.

અથેકદિવસં કતઞ્ઞુતાય ચોદિયમાનો અડ્ઢરત્તિસમયે તં દિબ્બનાગં અભિરુય્હ મહતા પરિવારેન ‘‘ભગવન્તં વન્દિસ્સામી’’તિ દેવલોકતો આગન્ત્વા કેવલકપ્પં વેળુવનં ઓભાસેત્વા હત્થિક્ખન્ધતો ઓરુય્હ ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા અભિવાદેત્વા અઞ્જલિં પગ્ગય્હ એકમન્તં અટ્ઠાસિ . તં ભગવતો સમીપે ઠિતો આયસ્મા વઙ્ગીસો ભગવતો અનુઞ્ઞાય ઇમાહિ ગાથાહિ પુચ્છિ –

૯૬૮.‘‘મહન્તં નાગં અભિરુય્હ, સબ્બસેતં ગજુત્તમં;
વના વનં અનુપરિયાસિ, નારીગણપુરક્ખતો;
ઓભાસેન્તો દિસા સબ્બા, ઓસધી વિય તારકા.

૯૬૯.“કેન તેતાદિસો વણ્ણો…પે॰…

વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી”તિ.

તત્થા પુચ્છિતો સોપિ તસ્સ ગાથાહિ એવ બ્યાકાસિ.

૯૭૧.“સો દેવપુત્તો અત્તમનો, વઙ્ગીસેનેવ પુચ્છિતો;

પઞ્હં પુટ્ઠો વિયાકાસિ, યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં”.

૯૭૨.“અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતો, ઉપાસકો ચક્ખુમતો અહોસિં;

પાણાતિપાતા વિરતો અહોસિં, લોકે અદિન્નં પરિવજ્જયિસ્સં.

૯૭૩.“અમજ્જપો નો ચ મુસા અભાણિં, સકેન દારેન ચ તુટ્ઠો અહોસિં;

અન્નઞ્ચ પાનઞ્ચ પસન્નચિત્તો, સક્કચ્ચ દાનં વિપુલં અદાસિં.

૯૭૪.“તેન મેતાદિસો વણ્ણો…પે॰…

વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી”તિ.

તત્થ અપુબ્બં નત્થિ, સેસં હેટ્ઠા વુત્તનયમેવ.

દુતિયનાગવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૨. તતિયનાગવિમાનવણ્ણના

કો નુ દિબ્બેન યાનેનાતિ તતિયનાગવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. તેન સમયેન તયો ખીણાસવત્થેરા ગામકાવાસે વસ્સં ઉપગચ્છિંસુ. તે વુત્થવસ્સા પવારેત્વા “ભગવન્તં વન્દિસ્સામા”તિ રાજગહં ઉદ્દિસ્સ ગચ્છન્તા અન્તરામગ્ગે સાયં અઞ્ઞતરસ્મિં ગામકે મિચ્છાદિટ્ઠિકબ્રાહ્મણસ્સ ઉચ્છુખેત્તસમીપં ગન્ત્વા ઉચ્છુપાલં પુચ્છિંસુ “આવુસો, સક્કા અજ્જ રાજગહં પાપુણિતુ”ન્તિ. “ન સક્કા, ભન્તે, ઇતો અડ્ઢયોજને રાજગહં, ઇધેવ વસિત્વા સ્વે ગચ્છથા”તિ આહ. “અત્થેત્થ કોચિ વસનયોગ્ગો આવાસો”તિ? “નત્થિ, ભન્તે, અહં પન વો વસનટ્ઠાનં જાનિસ્સામી”તિ. થેરા અધિવાસેસું.

સો ઉચ્છૂસુયેવ યથાઠિતેસુ સાખામણ્ડપાકારેન દણ્ડકાનિ બન્ધિત્વા ઉચ્છુપણ્ણેહિ છાદેત્વા હેટ્ઠા પલાલં અત્થરિત્વા એકસ્સ થેરસ્સ અદાસિ, દુતિયસ્સ થેરસ્સ તીહિ ઉચ્છૂહિ દણ્ડકસઙ્ખેપેન બન્ધિત્વા તિણેન છાદેત્વા હેટ્ઠા ચ તિણસન્થરં કત્વા અદાસિ, ઇતરસ્સ અત્તનો કુટિયં દ્વે તયો દણ્ડકે સાખાયો ચ નીહરિત્વા ચીવરેન પટિચ્છાદેન્તો ચીવરકુટિં કત્વા અદાસિ. તે તત્થ વસિંસુ. અથ વિભાતાય રત્તિયા કાલસ્સેવ ભત્તં પચિત્વા દન્તકટ્ઠઞ્ચ મુખોદકઞ્ચ દત્વા સહ ઉચ્છુરસેન ભત્તં અદાસિ. તેસં ભુઞ્જિત્વા અનુમોદનં કત્વા ગચ્છન્તાનં એકેકં ઉચ્છું અદાસિ “મય્હં ભાગો ભવિસ્સતી”તિ. સો થોકં મગ્ગં થેરે અનુગન્ત્વા નિવત્તન્તો અત્તનો વેય્યાવચ્ચઞ્ચ દાનઞ્ચ આરબ્ભ ઉળારં પીતિસોમનસ્સં પટિસંવેદેન્તો નિવત્તિ.

ખેત્તસામિકો પન ગચ્છન્તાનં ભિક્ખૂનં પટિપથેન આગચ્છન્તો ભિક્ખૂ પુચ્છિ ‘‘કુતો વો ઉચ્છુ લદ્ધા’’તિ? ‘‘ઉચ્છુપાલકેન દિન્ના’’તિ. તં સુત્વા બ્રાહ્મણો કુપિતો અનત્તમનો તટતટાયમાનો કોધાભિભૂતો તસ્સ પિટ્ઠિતો ઉપધાવિત્વા મુગ્ગરેન તં પહરન્તો એકપ્પહારેનેવ જીવિતા વોરોપેસિ. સો અત્તના કતપુઞ્ઞકમ્મમેવ અનુસ્સરન્તો કાલં કત્વા સુધમ્માદેવસભાયં નિબ્બત્તિ. તસ્સ પુઞ્ઞાનુભાવેન સબ્બસેતો મહન્તો દિબ્બવરવારણો નિબ્બત્તિ.

ઉચ્છુપાલકસ્સ મરણં સુત્વા તસ્સ માતાપિતરો ચેવ ઞાતિમિત્તા ચ અસ્સુમુખા રોદમાના તં ઠાનં અગમંસુ, સબ્બે ચ ગામવાસિનો સન્નિપતિંસુ. તત્રસ્સ માતાપિતરો સરીરકિચ્ચં કાતું આરભિંસુ. તસ્મિં ખણે સો દેવપુત્તો તં દિબ્બહત્થિં અભિરુહિત્વા સબ્બતાળાવચરપરિવુતો પઞ્ચઙ્ગિકેન તૂરિયેન પવજ્જમાનેન મહન્તેન પરિવારેન મહતિયા દેવિદ્ધિયા દેવલોકતો આગન્ત્વા તાય પરિસાય દિસ્સમાનરૂપો આકાસે અટ્ઠાસિ. અથ નં તત્થ પણ્ડિતજાતિકો પુરિસો ઇમાહિ ગાથાહિ તેન કતપુઞ્ઞકમ્મં પુચ્છિ –

૯૭૬.‘‘કો નુ દિબ્બેન યાનેન, સબ્બસેતેન હત્થિના;
તૂરિયતાળિતનિગ્ઘોસો, અન્તલિક્ખે મહીયતિ.

૯૭૭.‘‘દેવતા નુસિ ગન્ધબ્બો, અદુ સક્કો પુરિન્દદો;
અજાનન્તા તં પુચ્છામ, કથં જાનેમુ તં મય’’ન્તિ.

સોપિસ્સ ઇમાહિ ગાથાહિ એતમત્થં બ્યાકાસિ –

૯૭૮.‘‘નામ્હિ દેવો ન ગન્ધબ્બો, નાપિ સક્કો પુરિન્દદો;
સુધમ્મા નામ યે દેવા, તેસં અઞ્ઞતરો અહ’’ન્તિ.

૯૭૯.‘‘પુચ્છામ દેવં સુધમ્મં, પુથું કત્વાન અઞ્જલિં;
કિં કત્વા માનુસે કમ્મં, સુધમ્મં ઉપપજ્જતી’’તિ – પુનપિ પુચ્છિ;

૯૮૦.‘‘ઉચ્છાગારં તિણાગારં, વત્થાગારઞ્ચ યો દદે;
તિણ્ણં અઞ્ઞતરં દત્વા, સુધમ્મં ઉપપજ્જતી’’તિ. – પુનપિ બ્યાકાસિ;

૯૭૬. તત્થ **તૂરિયતાળિતનિગ્ઘોસો**તિ તાળિતપઞ્ચઙ્ગિતદિબ્બતૂરિયનિગ્ઘોસો અત્તાનં ઉદ્દિસ્સ પવજ્જમાનદિબ્બતૂરિયસદ્દો . **અન્તલિક્ખે મહીયતી**તિ આકાસે ઠત્વા આકાસટ્ઠેનેવ મહતા પરિવારેન પૂજીયતિ.

૯૭૭. **દેવતા નુસી**તિ દેવતા નુ અસિ, કિં નુ ત્વં દેવોસીતિ અત્થો. **ગન્ધબ્બો**તિ ગન્ધબ્બકાયિકદેવો અસીતિ અત્થો. **અદુ સક્કો પુરિન્દદો**તિ ઉદાહુ પુરે દદાતીતિ ‘‘પુરિન્દદો’’તિ વિસ્સુતો સક્કો નુસિ, અથ સક્કો દેવરાજા અસીતિ અત્થો. એત્થ ચ સતિપિ સક્કગન્ધબ્બાનં દેવભાવે તેસં વિસું ગહિતત્તા ગોબલિબદ્દઞાયેન તદઞ્ઞદેવવાચકો દેવસદ્દો દટ્ઠબ્બો.

૯૭૮. અથ દેવપુત્તો ‘‘વિસ્સજ્જનં નામ પુચ્છાસભાગેન હોતી’’તિ તેહિ પુચ્છિતં દેવગન્ધબ્બસક્કભાવં પટિક્ખિપિત્વા અત્તાનં આચિક્ખન્તો ‘‘નમ્હિ દેવો ન ગન્ધબ્બો’’તિઆદિમાહ. તત્થ **નમ્હિ દેવો**તિ તયા આસઙ્કિતો યો કોચિ દેવો ન હોમિ ન ગન્ધબ્બો ન સક્કો, અપિચ ખો **સુધમ્મા નામ યે દેવા, તેસં અઞ્ઞતરો અહં**, સુધમ્મા

દેવતા નામ તાવતિંસદેવનિકાયસ્સેવ અઞ્ઞતરદેવનિકાયો. સો કિર ઉચ્છુપાલો તેસં દેવાનં સમ્પત્તિં સુત્વા પગેવ તત્થ ચિત્તં પણિધાય ઠિતોતિ કેચિ વદન્તિ.

૯૭૯. **પુથુન્તિ** મહન્તં, પરિપુણ્ણં કત્વાતિ અત્થો. સક્કચ્ચકિરિયાદીપનત્થઞ્હેતં વુત્તં.

૯૮૦. સુધમ્માદેવયાનં પુટ્ઠો દેવપુત્તો કકણ્ટકનિમિત્તં વદન્તો વિય દિટ્ઠમત્તમેવ ગહેત્વા અત્તના કતપુઞ્ઞં આચિક્ખન્તો ''**ઉચ્છાગાર**''ન્તિ ગાથમાહ. તત્થ **તિણ્ણં અઞ્ઞતરં દત્વા**તિ યદિપિ મયા તીણિ અગારાનિ દિન્નાનિ, તીસુ પન અઞ્ઞતરેનાતિ અયમત્થોપિ સિજ્ઝતીતિ નયગ્ગાહેન દેવપુત્તો એવમાહ. સેસં સુવિઞ્ઞેય્યમેવ.

એવં સો તેન પુચ્છિ તમત્થં વિસ્સજ્જેત્વા રતનત્તયગુણં પકાસેન્તો માતાપિતૂહિ સદ્ધિં સમ્મોદનં કત્વા દેવલોકમેવ ગતો. મનુસ્સા દેવપુત્તસ્સ વચનં સુત્વા ભગવતિ ભિક્ખુસઙ્ઘે ચ સઞ્જાતપસાદબહુમાના બહું દાનૂપકરણં સજ્જેત્વા સકટાનં પૂરેત્વા વેળુવનં ગન્ત્વા બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ મહાદાનં દત્વા સત્થુ તં પવત્તિં આરોચયિંસુ. સત્થા તં પુચ્છાવિસ્સજ્જનં તથેવ વત્વા તમેવ અત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા વિત્થારેન ધમ્મં દેસેત્વા તે સરણેસુ ચ સીલેસુ ચ પતિટ્ઠાપેસિ. તે ચ પતિટ્ઠિતસદ્ધા ભગવન્તં વન્દિત્વા અત્તનો ગામં ઉપગન્ત્વા ઉચ્છુપાલસ્સ મતટ્ઠાને વિહારં કારયિંસૂતિ.

તતિયનાગવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૩. ચૂળરથવિમાનવણ્ણના

દળ્હધમ્મા નિસારસ્સાતિ ચૂળરથવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવતિ પરિનિબ્બુતે ધાતુવિભાગં કત્વા તત્થ તત્થ સત્થુ થૂપેસુ પતિટ્ઠાપિયમાનેસુ મહાકસ્સપત્થેરપ્પમુખેસુ ધમ્મં સઙ્ગાયિતું ઉચ્ચિનિત્વા ગહિતેસુ સાવકેસુ યાવ વસ્સૂપગમના વેનેય્યાપેક્ખાય અત્તનો અત્તનો પરિસાય સદ્ધિં તત્થ તત્થ વસન્તેસુ આયસ્મા મહાકચ્ચાયનો પચ્ચન્તદેસે અઞ્ઞતરસ્મિં અરઞ્ઞાયતને વિહરતિ. તેન સમયેન અસ્સકરટ્ઠે પોતલિનગરે અસ્સકરાજા રજ્જં કારેતિ, તસ્સ જેટ્ઠાય દેવિયા પુત્તો સુજાતો નામ કુમારો સોળસવસ્સુદ્દેસિકો કનિટ્ઠાય દેવિયા નિબન્ધનેન પિતરા રટ્ઠતો પબ્બાજિતો અરઞ્ઞં પવિસિત્વા વનચરકે નિસ્સાય અરઞ્ઞે વસતિ. સો કિર કસ્સપસ્સ ભગવતો સાસને પબ્બજિત્વા સીલમત્તે પતિટ્ઠિતો પુથુજ્જનકાલકિરિયં કત્વા તાવતિંસેસુ નિબ્બત્તિત્વા તત્થ યાવતાયુકં ઠત્વા અપરાપરં સુગતિયંયેવ પરિબ્ભમન્તો ઇમસ્મિં બુદ્ધુપ્પાદે ભગવતો અભિસમ્બોધિતો તિંસવસ્સે અસ્સકરટ્ઠે અસ્સકરઞ્ઞો અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિસ્મિં નિબ્બત્તિ, ''સુજાતો''તિસ્સ નામં અહોસિ. સો મહન્તેન પરિવારેન વડ્ઢતિ.

તસ્સ પન માતરિ કાલકતાય રાજા અઞ્ઞં રાજધીતરં અગ્ગમહેસિટ્ઠાને ઠપેસિ. સાપિ અપરેન સમયેન પુત્તં વિજાયિ. તસ્સા રાજા પુત્તં દિસ્વા પસન્નો ''ભદ્દે, તયા ઇચ્છિતં વરં ગણ્હાહી''તિ વરં અદાસિ. સા ગહિતકં કત્વા ઠપેત્વા યદા સુજાતકુમારો સોળસવસ્સુદ્દેસિકો જાતો, તદા રાજાનં આહ ''દેવ, તુમ્હેહિ મમ પુત્તં દિસ્વા તુટ્ઠચિત્તેહિ વરો દિન્નો, તં ઇદાનિ દેથા''તિ. ''ગણ્હ, દેવી''તિ . ''મય્હં પુત્તસ્સ રજ્જં દેથા''તિ. ''નસ્સ, વસલિ, મમ જેટ્ઠપુત્તે દેવકુમારસદિસે સુજાતકુમારે ઠિતે કસ્મા એવં વદસી''તિ પટિક્ખિપિ. દેવી પુનપ્પુનં નિબન્ધનં કરોન્તી મનં અલભિત્વા એકદિવસં આહ ''દેવ, યદિ સચ્ચે તિટ્ઠસિ, દેહિ એવા''તિ. રાજા ''અનુપધારેત્વા મયા ઇમિસ્સા વરો દિન્નો, અયઞ્ચ એવં વદતી''તિ વિપ્પટિસારી હુત્વા સુજાતકુમારં પક્કોસિત્વા તમત્થં આરોચેત્વા અસ્સૂનિ પવત્તેસિ. કુમારો પિતરં સોચમાનં દિસ્વા દોમનસ્સપ્પત્તો અસ્સૂનિ પવત્તેત્વા ''અનુજાનાહિ, દેવ, અહં અઞ્ઞત્થ

ગમિસ્સામી''તિ આહ. તં સુત્વા રઞ્ઞા ''અઞ્ઞં તે નગરં માપેસ્સામિ, તત્થ વસેય્યાસી''તિ વુત્તે કુમારો ન ઇચ્છિ. ''મમ સહાયાનં રાજૂનં સન્તિકે પેસેસ્સામી''તિ ચ વુત્તે તમ્પિ નાનુજાનિ. કેવલં ''દેવ, અરઞ્ઞં ગમિસ્સામી''તિ આહ. રાજા પુત્તં આલિઙ્ગિત્વા સીસે ચુમ્બિત્વા ''મમચ્ચયેન ઇધાગન્ત્વા રજ્જે પતિટ્ઠહા''તિ વત્વા વિસ્સજ્જેસિ.

સો અરઞ્ઞં પવિસિત્વા વનચરકે નિસ્સાય વસન્તો એકદિવસં મિગવં ગતો. તસ્સ સમણકાલે સહાયવરો એકો દેવપુત્તો હિતેસિતાય મિગરૂપેન તં પલોભેન્તો ધાવિત્વા આયસ્મતો મહાકચ્ચાયનસ્સ વસનટ્ઠાનસમીપં પત્વા અન્તરધાયિ. સો ''ઇમં મિગં ઇદાનિ ગણ્હિસ્સામી''તિ ઉપધાવન્તો થેરસ્સ વસનટ્ઠાનં પત્વા તં અપસ્સન્તો બહિ પણ્ણસાલાય થેરં નિસિન્નં દિસ્વા તસ્સ સમીપે ચાપકોટિં ઓલુબ્ભ અટ્ઠાસિ. થેરો તં ઓલોકેત્વા આદિતો પટ્ઠાય સબ્બં તસ્સ પવત્તિં ञત્વા અનુગ્ગણ્હન્તો અજાનન્તો વિય સઙ્ગહં કરોન્તો –

૯૮૧.''દળ્હધમ્મા નિસારસ્સ, ધનું ઓલુબ્ભ તિટ્ઠસિ;
ખત્તિયો નુસિ રાજઞ્ઞો, અદુ લુદ્દો વનેચરો''તિ. –

પુચ્છિ. તત્થ **દળ્હધમ્મા**તિ દળ્હધનુ. દળ્હધનુ નામ દ્વિસહસ્સથામં વુચ્ચતિ. દ્વિસહસ્સથામન્તિ ચ યસ્સ આરોપિતસ્સ જિયાય બદ્ધો લોહસીસાદીનં ભારો દણ્ડે ગહેત્વા યાવ કણ્ડપ્પમાણા ઉક્ખિત્તસ્સ પથવિતો મુચ્ચતિ. **નિસારસ્સા**તિ નિરતિસયસારસ્સ વિસિટ્ઠસારસ્સ રુક્ખસ્સ ધનું, સારતરરુક્ખમયં ધનુન્તિ અત્થો. **ઓલુબ્ભા**તિ સન્નિરુમ્ભિત્વા. **રાજઞ્ઞો**તિ રાજકુમારો. **વનેચરો**તિ વનચરો.

અથ સો અત્તાનં આવિકરોન્તો –

૯૮૨.''અસ્સકાધિપતિસ્સાહં, ભન્તે પુત્તો વનેચરો;
નામં મે ભિક્ખુ તે બ્રૂમિ, સુજાતો ઇતિ મં વિદૂ.

૯૮૩.''મિગે ગવેસમાનોહં, ઓગાહન્તો બ્રહાવનં;
મિગં તઞ્ચેવ નાદ્દક્ખિં, તઞ્ચ દિસ્વા ઠિતો અહ''ન્તિ. –

આહ. તત્થ **અસ્સકાધિપતિસ્સા**તિ અસ્સકરટ્ઠાધિપતિનો અસ્સકરાજસ્સ. **ભિક્ખૂ**તિ થેરં આલપતિ. **મિગે ગવેસમાનો**તિ મિગસૂકરાદિકે ગવેસન્તો, મિગવં ચરન્તોતિ અત્થો.

તં સુત્વા થેરો તેન સદ્ધિં પટિસન્થારં કરોન્તો –

૯૮૪.''સ્વાગતં તે મહાપુઞ્ઞ, અથો તે અદુરાગતં;
એત્તો ઉદકમાદાય, પાદે પક્ખાલયસ્સુ તે.

૯૮૫.''ઇદમ્પિ પાનીયં સીતં, આભતં ગિરિગબ્ભરા;
રાજપુત્ત તતો પિત્વા, સન્થતસ્મિં ઉપાવિસા''તિ. – આહ;

૯૮૪. તત્થ **અદુરાગતન્**તિ દુરાગમનવજ્જિતં, મહાપુઞ્ઞ, તે ઇધાગમનં સ્વાગતં, ન તે અપ્પકમ્પિ દુરાગમનં અત્થિ તુય્હઞ્ચ મય્હઞ્ચ પીતિસોમનસ્સજનનતોતિ અધિપ્પાયો. ''અધુનાગત''ન્તિપિ પાઠો, ઇદાનિ

આગમનન્તિ અત્થો.

૯૮૫. **સન્થતસ્મિં ઉપાવિસા**તિ અનન્તરહિતાય ભૂમિયા અનિસીદિત્વા અમુકસ્મિં તિણસન્થારકે નિસીદાતિ.

તતો રાજકુમારો થેરસ્સ પટિસન્થારં સમ્પટિચ્છન્તો આહ –

૯૮૬.“કલ્યાણી વત તે વાચા, સવનીયા મહામુનિ;
નેલા અત્થવતી વગ્ગુ, મન્ત્વા અત્થઞ્ચ ભાસસિ.

૯૮૭.“કા તે રતિ વને વિહરતો, ઇસિનિસભ વદેહિ પુટ્ઠો;
તવ વચનપથં નિસામયિત્વા, અત્થધમ્મપદં સમાચરેમસે”તિ.

૯૮૬. તત્થ **કલ્યાણી**તિ સુન્દરા સોભના. **સવનીયા**તિ સોતું યુત્તા. **નેલા**તિ નિદ્દોસા. **અત્થવતી**તિ અત્થયુત્તા દિટ્ઠધમ્મિકાદિના હિતેન ઉપેતા. **વગ્ગૂ**તિ મધુરા. **મન્ત્વા**તિ જાનિત્વા પઞ્ઞાય પરિચ્છિન્દિત્વા. **અત્થન્તિ** અત્થતો અનપેતં એકન્તહિતાવહં.

૯૮૭. **ઇસિનિસભા**તિ ઇસીસુ નિસભ આજાનીયસદિસ. **વચનપથન્તિ** વચનં. વચનમેવ હિ અત્થાધિગમસ્સ ઉપાયભાવતો “વચનપથ”ન્તિ વુત્તં. **અત્થધમ્મપદં સમાચરેમસે**તિ ઇધ ચેવ સમ્પરાયે ચ અત્થાવહં સીલાદિધમ્મકોટ્ઠાસં પટિપજ્જામસે.

ઇદાનિ થેરો અત્તનો સમ્માપટિપત્તિં તસ્સ અનુચ્છવિકં વદન્તો –

૯૮૮.“અહિંસા સબ્બપાણીનં, કુમારમ્હાક રુચ્ચતિ;
થેય્યા ચ અતિચારા ચ, મજ્જપાના ચ આરતિ.

૯૮૯.“આરતિ સમચરિયા ચ, બાહુસચ્ચં કતઞ્ઞુતા;
દિટ્ઠેવ ધમ્મે પાસંસા, ધમ્મા એતે પસંસિયા”તિ. – આહ;

૯૮૯. તત્થ **આરતિ સમચરિયા ચા**તિ યથાવુત્તા ચ પાપધમ્મતો આરતિ, પટિવિરતિ કાયસમતાદિસમચરિયા ચ. **બાહુસચ્ચન્તિ** પરિયત્તિબાહુસચ્ચં. **કતઞ્ઞુતા**તિ પરેહિ અત્તનો કતસ્સ ઉપકારસ્સ જાનના. **પાસંસા**તિ અત્થકામેહિ કુલપુત્તેહિ પકારતો આસંસિતબ્બા. **ધમ્મા એતે**તિ એતે યથાવુત્તા અહિંસાદિધમ્મા. **પસંસિયા**તિ વિઞ્ઞૂહિ પસંસિતબ્બા.

એવં થેરો તસ્સ અનુચ્છવિકં સમ્માપટિપત્તિં વત્વા અનાગતંસઞાણેન આયુસઙ્ખારે ઓલોકેન્તો “પઞ્ચમાસમત્તમેવા”તિ દિસ્વા તં સંવેજેત્વા દળ્હં તત્થ સમ્માપટિપત્તિયં પતિટ્ઠાપેતું ઇમં ગાથમાહ –

૯૯૦.“સન્તિકે મરણં તુય્હં, ઓરં માસેહિ પઞ્ચહિ;
રાજપુત્ત વિજાનાહિ, અત્તાનં પરિમોચયા”તિ.

તત્થ **અત્તાનં પરિમોચયા**તિ અત્તાનં અપાયદુક્ખતો મોચેહિ.

તતો કુમારો અત્તનો મુત્તિયા ઉપાયં પુચ્છન્તો આહ –

૯૯૧.“કતમં સ્વાહં જનપદં ગન્ત્વા, કિં કમ્મં કિઞ્ચ પોરિસં;
કાય વા પન વિજ્જાય, ભવેય્યં અજરામરો”તિ.

તત્થ **કતમં સ્વાહન્તિ** કતમં સુ અહં, કતમં નૂતિ અત્થો. **કિં કમ્મં કિઞ્ચ પોરિસન્તિ** કત્વાતિ વચનસેસો. **પોરિસન્તિ** પુરિસકિચ્ચં.

તતો થેરો તસ્સ ધમ્મં દેસેતું ઇમા ગાથાયો અવોચ –

૯૯૨.“ન વિજ્જતે સો પદેસો, કમ્મં વિજ્જા ચ પોરિસં;
યત્થ ગન્ત્વા ભવે મચ્ચો, રાજપુત્તાજરામરો.

૯૯૩.“મહદ્ધના મહાભોગા, રટ્ઠવન્તોપિ ખત્તિયા;
પહૂતધનધઞ્ઞાસે, તેપિ નો અજરામરા.

૯૯૪.“યદિ તે સુતા અન્ધકવેણ્ડુપુત્તા, સૂરા વીરા વિક્કન્તપ્પહારિનો;
તેપિ આયુક્ખયં પત્તા, વિદ્ધસ્તા સસ્સતીસમા.

૯૯૫.“ખત્તિયા બ્રાહ્મણા વેસ્સા, સુદ્દા ચણ્ડાલપુક્કુસા;
એતે ચઞ્ઞે ચ જાતિયા, તેપિ નો અજરામરા.

૯૯૬.“યે મન્તં પરિવત્તેન્તિ, છળઙ્ગં બ્રહ્મચિન્તિતં;
એતે ચઞ્ઞે ચ વિજ્જાય, તેપિ નો અજરામરા.

૯૯૭.“ઇસયો ચાપિ યે સન્તા, સઞ્ઞતત્તા તપસ્સિનો;
સરીરં તેપિ કાલેન, વિજહન્તિ તપસ્સિનો.

૯૯૮.“ભાવિતત્તાપિ અરહન્તો, કતકિચ્ચા અનાસવા;
નિક્ખિપન્તિ ઇમં દેહં, પુઞ્ઞપાપપરિક્ખયા”તિ.

૯૯૨. તત્થ **યત્થ ગન્ત્વાતિ** યં પદેસં ગન્ત્વા કમ્મં વિજ્જં પોરિસઞ્ચ કાયપયોગેન ઇતરપયોગેન ચ ઉપગન્ત્વા પાપુણિત્વા ભવેય્ય અજરામરોતિ અત્થો.

૯૯૩. હેટ્ઠિમકોટિયા કોટિસતાદિપરિમાણં સંહરિત્વા ઠપિતં મહન્તં ધનં એતેસન્તિ **મહદ્ધના**. કુમ્ભત્તયાદિકહાપણપરિબ્બયો મહન્તો ભોગો એતેસન્તિ **મહાભોગા**. **રટ્ઠવન્તોતિ** રટ્ઠસામિકા, અનેકયોજનપરિમાણં રટ્ઠં પસાસન્તાતિ અધિપ્પાયો. **ખત્તિયાતિ** ખત્તિયજાતિકા. **પહૂતધનધઞ્ઞાસેતિ** મહાધનધઞ્ઞસન્નિચયા, અત્તનો પરિસાય ચ સત્તટ્ઠસંવચ્છરપહોનકધનધઞ્ઞસન્નિચયા. **તેપિ નો અજરામરાતિ** જરામરણધમ્મા એવ, મહદ્ધનતાદીનિપિ તેસં ઉપરિ નિપતન્તં જરામરણં નિવત્તેતું ન સક્કોન્તીતિ અત્થો.

૯૯૪. **અન્ધકવેણ્ડુપુત્તા**તિ અન્ધકવેણ્ડુસ્સ પુત્તાતિ પઞ્ઞાતા. **સૂરા**તિ સત્તિમન્તો. **વીરા**તિ વીરિયવન્તો. **વિક્કન્તપ્પહારિનો**તિ સૂરવીરભાવેનેવ પટિસત્તુબલં વિક્કમ્મ પસય્હ પહરણસીલા. **વિદ્ધસ્તા**તિ વિનટ્ઠા. **સસ્સતીસમા**તિ કુલપરમ્પરાય સસ્સતીહિ ચન્દસૂરિયાદીહિ સમાના, તેપિ અચિરકાલપવત્તકુલન્વયાતિ અત્થો.

૯૯૫. **જાતિયા**તિ અત્તનો જાતિયા, વિસિટ્ઠતરા પન જાતિપિ નેસં જરામરણં નિવત્તેતું ન સક્કોતીતિ અત્થો.

૯૯૬. **મન્ત**ન્તિ વેદં. **છળઙ્ગ**ન્તિ કપ્પબ્યાકરણનિરુત્તિસિક્ખાછન્દોવિચિતિજોતિસત્થસઙ્ખાતેહિ છહિ અઙ્ગેહિ છળઙ્ગં. **બ્રહ્મચિન્તિત**ન્તિ બ્રહ્મેહિ અટ્ઠકાદીહિ ચિન્તિતં પઞ્ઞાચક્ખુના દિટ્ઠં.

૯૯૭. **સન્તા**તિ ઉપસન્તકાયવચીકમ્મન્તા. **સઞ્ઞતત્તા**તિ સઞ્ઞતચિત્તા. **તપસ્સિનો**તિ તપનિસ્સિતા.

ઇદાનિ કુમારો અત્તના કત્તબ્બં વદન્તો –

૯૯૯."સુભાસિતા અત્થવતી, ગાથાયો તે મહામુનિ;
નિજ્ઝત્તોમ્હિ સુભટ્ઠેન, ત્વઞ્ચ મે સરણં ભવા"તિ. –

આહ . તત્થ **નિજ્ઝત્તોમ્હી**તિ નિજ્ઝાપિતો ધમ્મોજસઞ્ઞાય સઞ્ઞત્તિગતો અમ્હિ. **સુભટ્ઠેના**તિ સુટ્ઠુ ભાસિતેન.

તતો થેરો તં અનુસાસન્તો ઇમં ગાથં અભાસિ –

૧૦૦૦."મા મં ત્વં સરણં ગચ્છ, તમેવ સરણં વજ;
સક્યપુત્તં મહાવીરં, યમહં સરણં ગતો"તિ.

તતો રાજકુમારો આહ –

૧૦૦૧."કતરસ્મિં સો જનપદે, સત્થા તુમ્હાક મારિસ;
અહમ્પિ દટ્ઠું ગચ્છિસ્સં, જિનં અપ્પટિપુગ્ગલ"ન્તિ.

પુન થેરો આહ –

૧૦૦૨."પુરત્થિમસ્મિં જનપદે, ઓક્કાકકુલસમ્ભવો;
તત્થાસિ પુરિસાજઞ્ઞો, સો ચ ખો પરિનિબ્બુતો"તિ.

તત્થ થેરેન નિસિન્નપદેસતો મજ્ઝિમદેસસ્સ પાચીનદિસાભાગત્તા વુત્તં "**પુરત્થિમસ્મિં જનપદે**"તિ.

એવં સો રાજપુત્તો થેરસ્સ ધમ્મદેસનં સુત્વા પસન્નમાનસો સરણેસુ ચ સીલેસુ ચ પતિટ્ઠહિ. તેન વુત્તં –

૧૦૦૩."સચે હિ બુદ્ધો તિટ્ઠેય્ય, સત્થા તુમ્હાક મારિસ;
યોજનાનિ સહસ્સાનિ, ગચ્છેય્યં પયિરુપાસિતું.

૧૦૦૪."યતો ચ ખો પરિનિબ્બુતો, સત્થા તુમ્હાક મારિસ;

નિબ્બુતમ્પિ મહાવીરં, ગચ્છામિ સરણં અહં.

૧૦૦૫ઉપેમિ સરણં બુદ્ધં, ધમ્મઞ્ચાપિ અનુત્તરં;
સઙ્ઘઞ્ચ નરદેવસ્સ, ગચ્છામિ સરણં અહં.

૧૦૦૬પાણાતિપાતા વિરમામિ ખિપ્પં, લોકે અદિન્નં પરિવજ્જયામિ;
અમજ્જપો નો ચ મુસા ભણામિ, સકેન દારેન ચ હોમિ તુટ્ઠો''તિ.

એવં પન તં સરણેસુ ચ સીલેસુ ચ પતિટ્ઠિતં થેરો એવમાહ ''રાજકુમાર, તુય્હં ઇધ અરઞ્ઞવાસેન અત્થો નત્થિ, ન ચિરં તવ જીવિતં, પઞ્ચમાસબ્ભન્તરે એવ કાલં કરિસ્સસિ, તસ્મા તવ પિતુ સન્તિકમેવ ગન્ત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા સગ્ગપરાયણો ભવેય્યાસી''તિ વત્વા અત્તનો સન્તિકે ધાતુયો દત્વા વિસ્સજ્જેસિ. સો ગચ્છન્તો ''અહં, ભન્તે, તુમ્હાકં વચનેન ઇતો ગમિસ્સામિ, તુમ્હેહિપિ મય્હં અનુકમ્પાય તત્થ આગન્તબ્બ''ન્તિ વત્વા થેરસ્સ અધિવાસનં વિદિત્વા વન્દિત્વા પદક્ખિણં કત્વા પિતુ નગરં ગન્ત્વા ઉય્યાનં પવિસિત્વા અત્તનો આગતભાવં રઞ્ઞો નિવેદેસિ.

તં સુત્વા રાજા સપરિવારો ઉય્યાનં ગન્ત્વા કુમારં આલિઙ્ગિત્વા અન્તેપુરં નેત્વા અભિસિઞ્ચિતુકામો અહોસિ. કુમારો ''દેવ, મય્હં અપ્પકં આયુ, ઇતો ચતુન્નં માસાનં અચ્ચયેન મરણં ભવિસ્સતિ, કિં મે રજ્જેન, તુમ્હે નિસ્સાય પુઞ્ઞમેવ કરિસ્સામી''તિ વત્વા થેરસ્સ ગુણં રતનત્તયસ્સ ચ આનુભાવં પવેદેસિ. તં સુત્વા રાજા સંવેગપ્પત્તો રતનત્તયે ચ થેરે ચ પસન્નમાનસો મહન્તં વિહારં કારેત્વા મહાકચ્ચાયનત્થેરસ્સ સન્તિકે દૂતં પાહેસિ. થેરોપિ રાજાનં મહાજનઞ્ચ અનુગ્ગણ્હન્તો આગચ્છિ. રાજા ચ સપરિવારો દૂરતોવ પચ્ચુગ્ગમનં કત્વા થેરં વિહારં પવેસેત્વા ચતૂહિ પચ્ચયેહિ સક્કચ્ચં ઉપટ્ઠહન્તો સરણેસુ ચ સીલેસુ ચ પતિટ્ઠહિ. કુમારો ચ સીલાનિ સમાદિયિત્વા થેરં ભિક્ખૂ ચેવ સક્કચ્ચં ઉપટ્ઠહન્તો દાનાનિ દદન્તો ધમ્મં સુણન્તો ચતુન્નં માસાનં અચ્ચયેન કાલં કત્વા તાવતિંસભવને નિબ્બત્તિ. તસ્સ પુઞ્ઞાનુભાવેન સત્તરતનપટિમણ્ડિતો સત્તયોજનપ્પમાણો રથો ઉપ્પજ્જિ, અનેકાનિ ચસ્સ અચ્છરાસહસ્સાનિ પરિવારો અહોસિ.

રાજા કુમારસ્સ સરીરસક્કારં કત્વા ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ ચ મહાદાનં પવત્તેત્વા ચેતિયસ્સ પૂજં અકાસિ, તત્થ મહાજનો સન્નિપતિ, થેરોપિ સપરિવારો તં પદેસં ઉપગચ્છિ. અથ દેવપુત્તો અત્તના કતકુસલકમ્મં ઓલોકેત્વા કતઞ્ઞુતાય ''ગન્ત્વા થેરં વન્દિસ્સામિ, સાસનગુણે ચ પાકટે કરિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા દિબ્બરથં આરુય્હ મહતા પરિવારેન દિસ્સમાનરૂપો આગન્ત્વા રથા ઓરુય્હ થેરસ્સ પાદે વન્દિત્વા પિતરા સદ્ધિં પટિસન્થારં કત્વા થેરં પયિરુપાસમાનો અઞ્જલિં પગ્ગય્હ અટ્ઠાસિ. તં થેરો ઇમાહિ ગાથાહિ પુચ્છિ –

૧૦૦૭સહસ્સરંસીવ યથામહપ્પભો, દિસં યથા ભાતિ નભે અનુક્કમં;
તથાપકારો તવાયં મહારથો, સમન્તતો યોજનસત્તમાયતો.

૧૦૦૮સુવણ્ણપટ્ટેહિ સમન્તમોત્થટો, ઉરસ્સ મુત્તાહિ મણીહિ ચિત્તિતો;
લેખા સુવણ્ણસ્સ ચ રૂપિયસ્સ ચ, સોભેન્તિ વેળુરિયમયા સુનિમ્મિતા.

૧૦૦૯સીસઞ્ચિદં વેળુરિયસ્સ નિમ્મિતં, યુગઞ્ચિદં લોહિતકાય ચિત્તિતં;

યુત્તા સુવણ્ણસ્સ ચ રૂપિયસ્સ ચ, સોભન્તિ અસ્સા ચ ઇમે મનોજવા.

૧૦૧૦સો તિટ્ઠસિ હેમરથે અધિટ્ઠિતો, દેવાનમિન્દોવ સહસ્સવાહનો;
પુચ્છામિ તાહં યસવન્ત કોવિદં, કથં તયા લદ્ધો અયં ઉળારો''તિ.

૧૦૦૭. તત્થ **સહસ્સરંસી**તિ સૂરિયો. સો હિ અનેકસહસ્સરંસિમન્તતાય ''સહસ્સરંસી''તિ વુચ્ચતિ. **યથામહપ્પભો**તિ અત્તનો મહત્તસ્સ અનુરૂપપ્પભો. યથા હિ મહત્તેન સૂરિયમણ્ડલેન સદિસં જોતિમણ્ડલં નત્થિ, એવં પભાયપિ. તથા હિ તં એકસ્મિં ખણે તીસુ મહાદીપેસુ આલોકં ફરન્તં તિટ્ઠતિ. **દિસં યથા ભાતિ નભે અનુક્કમન્તિ** નભે આકાસે યથેવ દિસં અનુક્કમન્તો ગચ્છન્તો યથા યેન પકારેન ભાતિ દિબ્બતિ જોતતિ. **તથાપકારો**તિ તાદિસાકારો. **તવાયન્તિ** તવ અયં.

૧૦૦૮. **સુવણ્ણપટ્ટેહી**તિ સુવણ્ણમયેહિ પટ્ટેહિ. **સમન્તમોત્થટો** સમન્તતો છાદિતો. **ઉરસ્સા**તિ ઉરો અસ્સ, રથસ્સ ઉરોતિ ચ ઈસામૂલં વદતિ. **લેખા**તિ વેળુરિયમયા માલાકમ્મલતાકમ્માદિલેખા. તાસં સુવણ્ણપટ્ટેસુ ચ રજતપટ્ટેસુ ચ દિસ્સમાનત્તા વુત્તં "**સુવણ્ણસ્સ ચ રૂપિયસ્સ ચા**"તિ. **સોભેન્તી**તિ રથં સોભયન્તિ.

૧૦૦૯. **સીસ**ન્તિ રથકુબ્બરસીસં. **વેળુરિયસ્સ નિમ્મિત**ન્તિ વેળુરિયેન નિમ્મિતં, વેળુરિયમણિમયન્તિ અત્થો. **લોહિતકાયા**તિ લોહિતકમણિના, યેન કેનચિ રત્તમણિના વા. **યુત્તા**તિ યોજિતા, અથ વા **યોત્તા સુવણ્ણસ્સ ચ રૂપિયસ્સ ચા**તિ સુવણ્ણમયા ચ રૂપિયમયા ચ યોત્તા, સઙ્ખલિકાતિ અત્થો.

૧૦૧૦. **અધિટ્ઠિતો**તિ અત્તનો દેવિદ્ધિયા સકલમિદં ઠાનં અભિભવિત્વા ઠિતો. **સહસ્સવાહનો**તિ સહસ્સયુત્તવાહનો, સહસ્સઆજાનીયયુત્તરથો દેવાનમિન્દો યથાતિ અધિપ્પાયો. **યસવન્તા**તિ આલપનં, યસસ્સીતિ અત્થો. **કોવિદ**ન્તિ કુસલઞાણવન્તં, રથારોહને વા છેકં. **અયં ઉળારો**તિ અયં ઉળારો મહન્તો યસોતિ અધિપ્પાયો.

એવં થેરેન પુટ્ઠો દેવપુત્તો ઇમાહિ ગાથાહિ બ્યાકાસિ –

૧૦૧૧સુજાતો નામહં ભન્તે, રાજપુત્તો પુરે અહું;
ત્વઞ્ચ મં અનુકમ્પાય, સઞ્ઞમસ્મિં નિવેસયિ.

૧૦૧૨ખીણાયુકઞ્ચ મં ઞત્વા, સરીરં પાદાસિ સત્થુનો;
ઇમં સુજાત પૂજેહિ, તં તે અત્થાય હેહિતિ.

૧૦૧૩તાહં ગન્ધેહિ માલેહિ, પૂજયિત્વા સમુય્યુતો;
પહાય માનુસં દેહં, ઉપપન્નોમ્હિ નન્દનં.

૧૦૧૪નન્દને ચ વને રમ્મે, નાનાદિજગણાયુતે;
રમામિ નચ્ચગીતેહિ, અચ્છરાહિ પુરક્ખતો''તિ.

૧૦૧૨-૩. તત્થ **સરીર**ન્તી સરીરધાતું. **હેહિતી**તિ ભવિસ્સતિ. **સમુય્યુતો**તિ સમ્મા ઉય્યુત્તો, યુત્તપ્પયુત્તોતિ અત્થો.

એવં દેવપુત્તો થેરેન પુચ્છિતમત્થં કથેત્વા થેરં વન્દિત્વા પદક્ખિણં કત્વા પિતરં આપુચ્છિત્વા રથં આરુય્હ દેવલોકમેવ ગતો. થેરોપિ તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય વિત્થારેન ધમ્મકથં કથેસિ. સા ધમ્મકથા મહાજનસ્સ સાત્થિકા અહોસિ. અથ થેરો તં સબ્બં અત્તના ચ તેન ચ કથિતનિયામેનેવ સઙ્ગીતિકાલે ધમ્મસઙ્ગાહકાનં આરોચેસિ, તે ચ તં તથા સઙ્ગહં આરોપેસુન્તિ.

ચૂળરથવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૪. મહારથવિમાનવણ્ણના

સહસ્સયુત્તં હયવાહનં સુભન્તિ મહારથવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને. તેન ચ સમયેન આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો હેટ્ઠા વુત્તનયેન દેવચારિકં ચરન્તો તાવતિંસભવને ગોપાલસ્સ નામ દેવપુત્તસ્સ અત્તનો વિમાનતો નિક્ખમિત્વા સહસ્સયુત્તં મહન્તં દિબ્બરથં અભિરુય્હ મહન્તેન પરિવારેન મહતિયા દેવિદ્ધિયા ઉય્યાનકીળનત્થં ગચ્છન્તસ્સ અવિદૂરે પાતુરહોસિ. તં દિસ્વા દેવપુત્તો સઞ્જાતગારવબહુમાનો સહસા રથતો ઓરુય્હ ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ચપતિટ્ઠિતેન વન્દિત્વા અઞ્જલિં સિરસિ પગ્ગય્હ અટ્ઠાસિ.

તસ્સિદં પુબ્બકમ્મં – સો કિર વિપસ્સિં ભગવન્તં સુવણ્ણમાલાય પૂજેત્વા ‘‘ઇમસ્સ પુઞ્ઞસ્સ આનુભાવેન મય્હં ભવે ભવે સોવણ્ણમયા ઉરચ્છદમાલા નિબ્બત્તતૂ’’તિ કતપણિધાનાય અનેકકપ્પેસુ સુગતીસુયેવ સંસરન્તિયા કસ્સપસ્સ ભગવતો કાલે કિકિસ્સ કાસિરઞ્ઞો અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિમ્હિ નિબ્બત્તાય યથાપણિધાનં સુવણ્ણમાલાલાભેન ‘‘ઉરચ્છદમાલા’’તિ લદ્ધનામાય દેવકઞ્ઞાસદિસાય રાજધીતાય આચરિયો ગોપાલો નામ બ્રાહ્મણો હુત્વા સસાવકસઙ્ઘસ્સ કસ્સપસ્સ ભગવતો અસદિસદાનાદીનિ મહાદાનાનિ પવત્તેત્વા ઇન્દ્રિયાનં અપરિપક્કભાવેન અત્તાનં રાજધીતરઞ્ચ ઉદ્દિસ્સ સત્થારા દેસિતં ધમ્મં સુત્વાપિ વિસેસં નિબ્બત્તેતું અસક્કોન્તો પુથુજ્જનકાલકિરિયમેવ કત્વા યથૂપચિતપુઞ્ઞાનુભાવેન તાવતિંસેસુ યોજનસતિકે કનકવિમાને નિબ્બત્તિ, અનેકકોટિઅચ્છરાપરિવારો અહોસિ, સત્તરતનમયો ચસ્સ સહસ્સયુત્તો સુવિભત્તભિત્તિવિચિત્તો સિનિદ્ધમધુરનિગ્ઘોસો અત્તનો પભાસમુદયેન અવહસન્તો વિય દિવઙ્કરમણ્ડલં દિબ્બો આજઞ્ઞરથો નિબ્બત્તિ.

સો તત્થ યાવતાયુકં દિબ્બસમ્પત્તિં અનુભવિત્વા અપરાપરં દેવેસુયેવ સંસરન્તો ઇમસ્મિં બુદ્ધુપ્પાદે તસ્સેવ કમ્મસ્સ વિપાકાવસેસેન યથાવુત્તસમ્પત્તિવિભવો ગોપાલો એવ નામ દેવપુત્તો હુત્વા તાવતિંસેસુયેવ નિબ્બત્તિ. તં સન્ધાય વુત્તં ‘‘તેન ચ સમયેન આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો…પે॰… અઞ્જલિં સિરસિ પગ્ગય્હ અટ્ઠાસી’’તિ.

એવં પન ઉપસઙ્કમિત્વા ઠિતં તં દેવપુત્તં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો ઇમાહિ ગાથાહિ પુચ્છિ –

૧૦૧૫સહસ્સયુત્તં હયવાહનં સુભં, આરુય્હિમં સન્દનં નેકચિત્તં;
ઉય્યાનભૂમિં અભિતો અનુક્કમં, પુરિન્દદો ભૂતપતીવ વાસવો.

૧૦૧૬સોવણ્ણમયા તે રથકુબ્બરા ઉભો, ફલેહિ અંસેહિ અતીવ સઙ્ગતા;
સુજાતગુમ્બા નરવીરનિટ્ઠિતા, વિરોચતિ પન્નરસેવ ચન્દો.

૧૦૧૭સુવણ્ણજાલાવતતો રથો અયં, બહૂહિ નાનારતનેહિ ચિત્તિતો;
સુનન્દિઘોસો ચ સુભસ્સરો ચ, વિરોચતી ચામરહત્થબાહુભિ.

૧૦૧૮ઇમા ચ નાભ્યો મનસાભિનિમ્મિતા, રથસ્સ પાદન્તરમજ્ઝભૂસિતા;
ઇમા ચ નાભ્યો સતરાજિચિત્તિતા, સતેરતા વિજ્જુરિવપ્પભાસરે.

૧૦૧૯અનેકચિત્તાવતતો રથો અયં, પુથૂ ચ નેમી ચ સહસ્સરંસિકો;
તેસં સરો સુય્યતિ વગ્ગુરૂપો, પઞ્ચઙ્ગિકં તૂરિયમિવપ્પવાદિતં.

૧૦૨૦સિરસ્મિં ચિત્તં મણિચન્દકપ્પિતં, સદા વિસુદ્ધં રુચિરં પભસ્સરં;
સુવણ્ણરાજીહિ અતીવ સઙ્ગતં, વેળુરિયરાજીવ અતીવ સોભતિ.

૧૦૨૧ઇમે ચ વાળી મણિચન્દકપ્પિતા, આરોહકમ્બૂ સુજવા બ્રહૂપમા;
બ્રહા મહન્તા બલિનો મહાજવા, મનો તવઞ્ઞાય તથેવ સિંસરે.

૧૦૨૨ઇમે ચ સબ્બે સહિતા ચતુક્કમા, મનો તવઞ્ઞાય તથેવ સિંસરે;
સમં વહન્તી મુદુકા અનુદ્ધતા, આમોદમાના તુરગાનમુત્તમા.

૧૦૨૩ધુનન્તિ વગ્ગન્તિ પતન્તિ ચમ્બરે, અબ્ભુદ્ધુનન્તા સુકતે પિળન્ધને;
તેસં સરો સુય્યતિ વગ્ગુરૂપો, પઞ્ચઙ્ગિકં તૂરિયમિવપ્પવાદિતં.

૧૦૨૪રથસ્સ ઘોસો અપિળન્ધનાન ચ, ખુરસ્સ નાદો અભિહિંસનાય ચ;
ઘોસો સુવગ્ગૂ સમિતસ્સ સુય્યતિ, ગન્ધબ્બતૂરિયાનિ વિચિત્રસંવને.

૧૦૨૫રથે ઠિતાતા મિગમન્દલોચના, આળારપમ્હા હસિતા પિયંવદા;
વેળુરિયજાલાવતતા તનુચ્છવા, સદેવ ગન્ધબ્બસૂરગ્ગપૂજિતા.

૧૦૨૬તા રત્તરત્તમ્બરપીતવાસસા, વિસાલનેત્તા અભિરત્તલોચના;
કુલે સુજાતા સુતનૂ સુચિમ્હિતા, રથે ઠિતા પઞ્જલિકા ઉપટ્ઠિતા.

૧૦૨૭તા કમ્બુકેયૂરધરા સુવાસસા, સુમજ્ઝિમા ઊરુથનૂપપન્ના;
વટ્ટઙ્ગુલિયો સુમુખા સુદસ્સના, રથે ઠિતા પઞ્જલિકા ઉપટ્ઠિતા.

૧૦૨૮અઞ્ઞા સુવેણી સુસુ મિસ્સકેસિયો, સમં વિભત્તાહિ પભસ્સરાહિ ચ;
અનુબ્બતા તા તવ માનસે રતા, રથે ઠિતા પઞ્જલિકા ઉપટ્ઠિતા.

૧૦૨૯આવેળિનિયો પદુમુપ્પલચ્છદા, અલઙ્કતા ચન્દનસારવાસિતા;
અનુબ્બતા તા તવ માનસે રતા, રથે ઠિતા પઞ્જલિકા ઉપટ્ઠિતા.

૧૦૩૦તા માલિનિયો પદુમુપ્પલચ્છદા, અલઙ્કતા ચન્દનસારવાસિતા;
અનુબ્બતા તા તવ માનસે રતા, રથે ઠિતા પઞ્જલિકા ઉપટ્ઠિતા.

૧૦૩૧કણ્ઠેસુ તે યાનિ પિળન્ધનાનિ, હત્થેસુ પાદેસુ તથેવ સીસે;

ઓભાસયન્તી દસ સબ્બસો દિસા, અબ્ભુદ્દયં સારદિકોવ ભાણુમા.

૧૦૩૨.વાતસ્સ વેગેન ચ સમ્પકમ્પિતા, ભુજેસુ માલા અપિળન્ધનાનિ ચ;
મુઞ્ચન્તિ ઘોસં રુચિરં સુચિં સુભં, સબ્બેહિ વિઞ્ઞૂહિ સુતબ્બરૂપં.

૧૦૩૩.ઉય્યાનભૂમ્યા ચ દુવદ્ધતો ઠિતા, રથા ચ નાગા તૂરિયાનિ ચ સરો;
તમેવ દેવિન્દ પમોદયન્તિ, વીણા યથા પોક્ખરપત્તબાહુભિ.

૧૦૩૪.ઇમાસુ વીણાસુ બહૂસુ વગ્ગૂસુ, મનુઞ્ઞરૂપાસુ હદયેરિતં પીતિં;
પવજ્જમાનાસુ અતીવ અચ્છરા, ભમન્તિ કઞ્ઞા પદુમેસુ સિક્ખિતા.

૧૦૩૫.યદા ચ ગીતાનિ ચ વાદિતાનિ ચ, નચ્ચાનિ ચિમાનિ સમેન્તિ એકતો;
અથેત્થ નચ્ચન્તિ અથેત્થ અચ્છરા, ઓભાસયન્તી ઉભતો વરિત્થિયો.

૧૦૩૬.સો મોદસિ તૂરિયગણપ્પબોધનો, મહીયમાનો વજિરાવુધોરિવ;
ઇમાસુ વીણાસુ બહૂસુ વગ્ગૂસુ, મનુઞ્ઞરૂપાસુ હદયેરિતં પીતિં.

૧૦૩૭.કિં ત્વં પુરે કમ્મમકાસિ અત્તના, મનુસ્સભૂતો પુરિમાય જાતિયા;
ઉપોસથં કં વા તુવં ઉપાવસિ, કં ધમ્મચરિયં વતમાભિરોચયિ.

૧૦૩૮.નયીદમપ્પસ્સ કતસ્સ કમ્મુનો, પુબ્બે સુચિણ્ણસ્સ ઉપોસથસ્સ વા;
ઇદ્ધાનુભાવો વિપુલો અયં તવ, યં દેવસઙ્ઘં અભિરોચસે ભુસં.

૧૦૩૯.દાનસ્સ તે ઇદં ફલં, અથો સીલસ્સ વા પન;
અથો અઞ્જલિકમ્મસ્સ, તં મે અક્ખાહિ પુચ્છિતો''તિ.

૧૦૧૫. તત્થ **સહસ્સયુત્ત**ન્તિ સહસ્સેન યુત્તં, સહસ્સં વા યુત્તં યોજિતં એતસ્મિન્તિ સહસ્સયુત્તં. કસ્સ પનેતં સહસ્સન્તિ? ''હયવાહન''ન્તિ અનન્તરં વુચ્ચમાનત્તા હયાનન્તિ અયમત્થો વિઞ્ઞાયતેવ. હયા વાહનં એતસ્સાતિ હયવાહનં. કેચિ પન ''સહસ્સયુત્તહયવાહન''ન્તિ અનુનાસિકલોપં એકમેવ સમાસપદં કત્વા વણ્ણેન્તિ, એતસ્મિં પક્ખે હયવાહનં વિય વાહનન્તિ અત્થો યુજ્જતિ. હયવાહનસહસ્સયુત્તં યુત્તહયવાહનસહસ્સન્તિ હિ અત્થો. અપરે પન ''સહસ્સયુત્તન્તિ સહસ્સદિબ્બાજઞ્ઞયુત્ત''ન્તિ વદન્તિ. **સન્દન**ન્તિ રથં. **નેકચિત્ત**ન્તિ અનેકચિત્તં નાનાવિધવિચિત્તવન્તં. **ઉય્યાનભૂમિં અભિતો**તિ ઉય્યાનભૂમિયા સમીપે. ''અભિતો''તિ હિ પદં અપેક્ખિત્વા સામિઅત્થે એતં ઉપયોગવચનં. કેચિ પન ''ઉય્યાનભૂમ્યા''તિપિ પઠન્તિ, તે સદ્દનયમ્પિ અનુપધારેન્તા પઠન્તિ. **અનુક્કમ**ન્તિ ગચ્છન્તો પુરિન્દદો ભૂતપતીવ વાસવો વિરોચસીતિ સમ્બન્ધો.

૧૦૧૬. **સોવણ્ણમયા**તિ સુવણ્ણમયા. **તે**તિ તવ. **રથકુબ્બરા ઉભો**તિ રથસ્સ ઉભોસુ પસ્સેસુ વેદિકા. યો હિ રથસ્સ સોભનત્થઞ્ચેવ ઉપરિ ઠિતાનં ગુત્તત્થઞ્ચ ઉભોસુ પસ્સેસુ વેદિકાકારેન પરિક્ખેપો કરીયતિ, તસ્સ પુરિમભાગે ઉભોસુ પસ્સેસુ યાવ રથીસા, તાવ હત્થેહિ ગહણયોગ્ગો રથસ્સ અવયવવિસેસો, ઇધ સો એવ કુબ્બરોતિ અધિપ્પેતો. તેનેવાહ ''ઉભો''તિ. અઞ્ઞત્થ પન રથીસા કુબ્બરોતિ વુચ્ચતિ. **ફલેહી**તિ રથૂપત્થમ્ભસ્સ

દક્ખિણવામભેદેહિ દ્વીહિ ફલેહિ, પરિયન્તાવેત્થ ફલાતિ વુત્તા. **અંસેહી**તિ કુબ્બરફલે પતિટ્ઠિતેહિ હેટ્ઠિમઅંસેહિ. **અતીવ સઙ્ગતા**તિ અતિવિય સુટ્ઠુ સઙ્ગતા સુફસ્સિતા નિબ્બિવરા. ઇદઞ્ચ સિપ્પિવિરચિતે કિત્તિમરથે લબ્ભમાનવિસેસં તત્થ આરોપેત્વા વુત્તં. સો પન અપોરિસતાય અકિત્તિમો સયંજાતો કેનચિ અઘટિતોયેવ. **સુજાતગુમ્બા**તિ સુસણ્ઠિતથમ્ભકસમુદાયા. યે હિ વેદિકાય નિરન્તરં ઠિતા સુસણ્ઠિતઘટકાદિઅવયવવિસેસવન્તો થમ્ભકસમુદાયા, તેસં વસેનેવં વુત્તં ''સુજાતગુમ્બા''તિ. **નરવીરનિટ્ઠિતા**તિ સિપ્પાચરિયેહિ નિટ્ઠાપિતસદિસા. સિપ્પાચરિયા હિ અત્તનો સરીરખેદં અચિન્તેત્વા વીરિયબલેન સિપ્પસ્સ સુટ્ઠુ વિચારણતો નરેસુ વીરિયવન્તોતિ ઇધ ''નરવીરા''તિ વુત્તા. **નરવીરા**તિ વા દેવપુત્તસ્સ આલપનં. **નિટ્ઠિતા**તિ પરિયોસિતા પરિપુણ્ણસોભાતિસયા. ''નરવીરનિમ્મિતા''તિ વા પાઠો, નરેસુ ધિતિસમ્પન્નેહિ નિમ્મિતસદિસાતિ અત્થો. એવંવિધકુબ્બરતાય અયં તવ રથો વિરોચતિ. કિં વિય? **પન્નરસેવ ચન્દો**, સુક્કપક્ખે પન્નરસિયં પરિપુણ્ણકાલે ચન્દિમા વિય.

૧૦૧૭. સુવણ્ણજાલાવતતોતિ સુવણ્ણજાલકેહિ અવતતો છાદિતો. ''સુવણ્ણજાલાવિતતો''તિપિ પાઠો, ગવચ્છિતોતિ અત્થો. **બહૂહી**તિ અનેકેહિ. **નાનારતનેહી**તિ પદુમરાગકુરુવિન્દાદિનાનાવિધરતનેહિ. **સુનન્દિઘોસો**તિ સુટ્ઠુ નન્દિતબ્બઘોસો, સવનીયમધુરનિન્નાદોતિ અત્થો. **સુનન્દિઘોસો**તિ વા સુટ્ઠુ કતનન્દિઘોસો, નચ્ચનાદીનં દસ્સનાદીસુ પવત્તિતસાધુકારસદ્દાદિવસેન કતપમોદનિન્નાદોતિ અત્થો, ''કાલેન કાલં આસીવાદનવસેન સુટ્ઠુ પયુત્તનન્દિઘોસો''તિ ચ વદન્તિ. **સુભસ્સરો**તિ સુટ્ઠુ અતિવિય ઓભાસનસભાવો, તત્થ વા પવત્તમાનાનં દેવતાનં સોભનેન ગીતવાદિતસ્સરેન સુભસ્સરો. **ચામરહત્થબાહુભી**તિ ચામરહત્થયુત્તબાહૂહિ ઇતો ચિતો ચ બીજયમાન ચામરકલાપેહિ દેવતાનં ભુજેહિ, તથાભૂતાહિ દેવતાહિ વા વિરોચતિ.

૧૦૧૮. નાભ્યોતિ રથચક્કાનં નાભિયો. **મનસાભિનિમ્મિતા**તિ ''ઇમે ઈદિસા હોન્તૂ''તિ ચિત્તેન નિમ્મિતસદિસા. **રથસ્સ પાદન્તરમજ્ઝભૂસિતા**તિ રથસ્સ પાદાનં રથચક્કાનં અન્તેન નેમિના નાનારતનસમુજ્જલેન અરાનં વેમજ્ઝેન ચ મણ્ડિતા. **સતરાજિચિત્તિતા**તિ અનેકવણ્ણાહિ અનેકસતાહિ રાજીહિ લેખાહિ ચિત્તિતા વિચિત્તભાવં ગતા. **સતેરતા વિજ્જુરિવા**તિ સતેરતસઞ્ઞાતવિજ્જુલતા વિય પભાસરે વિજ્જોતન્તિ.

૧૦૧૯. અનેકચિત્તાવતતોતિ અનેકેહિ માલાકમ્માદિચિત્તેહિ અવતતો સમોકિણ્ણો. ''અનેકચિત્તાવિતતો''તિપિ પઠન્તિ, સોયેવ અત્થો, ગાથાસુખત્થં પન દીઘકરણં. **પુથૂ ચ નેમી ચા**તિ પુથુલનેમિ ચ, એકો ચ-કારો નિપાતમત્તં. **સહસ્સરંસિકો**તિ અનેકસહસ્સરંસિકો. ''સહસ્સરંસિયો''તિપિ પાળિ. અપરે પન ''નતા રંસિયો''તિ ચ પઠન્તિ, તત્થ **નતા**તિ અજિયધનુદણ્ડકો વિય ઓણતા નેમિપ્પદેસા. **સહસ્સરંસિયો**તિ સૂરિયમણ્ડલં વિય વિપ્ફુરન્તકિરણજાલા. **તેસ**ન્તિ ઓલમ્બમાનકિઙ્કિણિકજાલાનં નેમિપ્પદેસાનં.

૧૦૨૦. સિરસ્મિન્તિ સીસે, રથસ્સ સીસેતિ અત્થો. સિરો વા અસ્મિં રથે. **ચિત્ત**ન્તિ વિચિત્તં. **મણિચન્દકપ્પિત**ન્તિ મણિમયમણ્ડલાનુવિદ્ધં ચન્દમણ્ડલસદિસેન મણિના અનુવિદ્ધં. **રુચિરં પભસ્સર**ન્તિ ઇમિના તસ્સ ચન્દમણ્ડલસદિસતંયેવ વિભાવેતિ, **સદા વિસુદ્ધ**ન્તિ ઇમિના પનસ્સ ચન્દમણ્ડલતોપિ વિસેસં દસ્સેતિ. **સુવણ્ણરાજીહી**તિ અન્તરન્તરા વટ્ટાકારેન સણ્ઠિતાહિ સુવણ્ણલેખાહિ. **સઙ્ગત**ન્તિ સહિતં. **વેળુરિયરાજીવા**તિ અન્તરન્તરા સુવણ્ણરાજીહિ ખચિતમણિમણ્ડલત્તા વેળુરિયરાજીહિ વિય સોભતિ. ''વેળુરિયરાજીહી''તિ ચ પઠન્તિ.

૧૦૨૧. વાળીતિ વાળવન્તો સમ્પન્નવાળધિનો, અસ્સે સન્ધાય વદતિ . ''વાજી''તિ વા પાઠો. **મણિચન્દકપ્પિતા**તિ ચામરોલમ્બનટ્ઠાનેસુ મણિમયચન્દકાનુવિદ્ધા. **આરોહકમ્બૂ**તિ ઉચ્ચા ચેવ તદનુરૂપપરિણાહા

ચ, આરોહપરિણાહસમ્પન્નાતિ અત્થો. **સુજવા**તિ સુન્દરજવા જવવન્તો **મહાજવા**, સોભનગતિકાતિ અત્થો. **બ્રહૂપમા**તિ બ્રહા વિય પમિનિતબ્બા, અત્તનો પમાણતો અધિકા વિય પઞ્ઞાયન્તાતિ અત્થો. **બ્રહા**તિ વુડ્ઢા પવડ્ઢસબ્બઙ્ગપચ્ચઙ્ગા. **મહન્તા**તિ મહાનુભાવા મહિદ્ધિકા. **બલિનો**તિ સરીરબલેન ચ ઉસ્સાહબલેન ચ બલવન્તો. **મહાજવા**તિ સીઘવેગા. **મનો તવઞ્ઞાયા**તિ તવ ચિત્તં ઞત્વા. **તથેવા**તિ ચિત્તાનુરૂપમેવ. **સિંસરે**તિ સંસપ્પરે, પવત્તરેતિ અત્થો.

૧૦૨૨. ઇમેતિ યથાવુત્તઅસ્સે સન્ધાયાહ. **સબ્બે**તિ સહસ્સમત્તાપિ. **સહિતા**તિ સમાનજવતાય સમાનગમનતાય ચ ગતિયં સહિતા, અઞ્ઞમઞ્ઞં અનૂનાધિકગમનાતિ અત્થો. ચતૂહિ પાદેહિ કમન્તિ ગચ્છન્તીતિ **ચતુક્કમા. સમં વહન્તી**તિ ''સહિતા''તિ પદેન વુત્તમેવત્થં પાકટતરં કરોતિ. **મુદુકા**તિ મુદુસભાવા, ભદ્રા આજાનીયાતિ અત્થો. તેનાહ ''**અનુદ્ધતા**''તિ, ઉદ્ધતરહિતા ખોભં અકરોન્તાતિ અત્થો. **આમોદમાના**તિ પમોદમાના, અખળુઙ્કતાય અઞ્ઞમઞ્ઞં રથિકાદીનઞ્ચ તુટ્ઠિં પવેદયન્તાતિ અત્થો.

૧૦૨૩. ધુનન્તીતિ ચામરભારં કેસરભારં વાલધિઞ્ચ વિધુનન્તિ. **વગ્ગન્તી**તિ કદાચિ પદે પદં નિક્ખિપન્તા વગ્ગનેન ગમનેન ગચ્છન્તિ. **પતન્તી**તિ કદાચિ પવત્તન્તિ, લઙ્ઘન્તીતિ અત્થો. ''પ્લવન્તી''તિ ચ કેચિ પઠન્તિ, સોયેવત્થો. **અબ્ભુદ્ધુનન્તા**તિ કમ્મસિપ્પિના સુકતે સુટ્ઠુ નિમ્મિતે ખુદ્દકઘણ્ટાદિઅસ્સાલઙ્કારે અભિઉદ્ધુનન્તા અધિકં ઉદ્ધુનન્તા. **તેસ**ન્તિ તેસં પિળન્ધનાનં.

૧૦૨૪. રથસ્સ ઘોસોતિ યથાવુત્તો રથનિગ્ઘોસો. **અપિળન્ધનાન ચા**તિ અ-કારો નિપાતમત્તં . પિળન્ધનાનં આભરણાનં. અપિળન્ધનન્તિ ચ આભરણપરિયાયોતિ વા વદન્તિ, રથસ્સાનં આભરણાનઞ્ચઘોસોતિ અત્થો. **ખુરસ્સનાદો**તિ તુરઙ્ગાનં ખુરનિપાતસદ્દો. કિઞ્ચાપિ અસ્સા આકાસેન ગચ્છન્તિ, મધુરસ્સ પન ખુરનિપાતસદ્દસ્સ ઉપલદ્ધિહેતુભૂતેન કમ્મુના તેસં ખુરનિક્ખેપે ખુરનિક્ખેપે પટિઘાતો લબ્ભતીતિ વદન્તિ. **અભિહિંસનાય ચા**તિ અસ્સાનં અધિકહિંસનેન ચ, અન્તરન્તરા અસ્સેહિ પવત્તિતહેસનેન ચાતિ અત્થો. ''અભિહેસનાય ચા''તિ કેચિ પઠન્તિ. **સમિતસ્સા**તિ સમુદિતસ્સ દિબ્બજનસ્સ ઘોસો ચ સુવગ્ગુ સુમધુરં સુય્યતિ. કિં વિયાતિ આહ ''**ગન્ધબ્બતૂરિયાનિ વિચિત્રસંવને**''તિ, ચિત્રલતાવને ગન્ધબ્બદેવપુત્તાનં પઞ્ચઙ્ગિકતૂરિયાનિ વિય. તૂરિયસન્નિસ્સિતો હિ સદ્દો ''તૂરિયાની''તિ વુત્તો નિસ્સયવોહારેન. ''ગન્ધબ્બતૂરિયાન ચ વિચિત્રસંવને''તિ ચ પાઠો, ''તૂરિયાનઞ્ચ''ઇતિ અનુનાસિકં આનેત્વા યોજેતબ્બં. અપરે ''ગન્ધબ્બતૂરિયાનિ વિચિત્રપવને''તિ પઠન્તિ.

૧૦૨૫. રથે ઠિતાતાતિ રથે ઠિતા એતા. **મિગમન્દલોચના**તિ મિગચ્છાપિકાનં વિય મુદુસિનિદ્ધદિટ્ઠિનિપાતા. **આળારપમ્હા**તિ બહલસઙ્ગતપખુમા, ગોપખુમાતિ અત્થો. **હસિતા**તિ પહસિતા, પહંસિતમુખાતિ અત્થો . **પિયંવદા**તિ પિયવાદિનિયો. **વેળુરિયજાલાવતતા**તિ વેળુરિયમણિમયેન જાલેન છાદિતસરીરા. **તનુચ્છવા**તિ સુખુમચ્છવિયો. **સદેવા**તિ સદા એવ સબ્બકાલમેવ. **ગન્ધબ્બસૂરગ્ગપૂજિતા**તિ ગન્ધબ્બદેવતાહિ ચેવ અપરાહિ ચ અગ્ગદેવતાહિ લદ્ધપૂજા.

૧૦૨૬. તા રત્તરત્તમ્બરપીતવાસસાતિ રજનીયરૂપા ચ રત્તપીતવત્થા ચ. **અભિરત્તલોચના**તિ વિસેસતો રત્તરાજીહિ ઉપસોભિતનયના. **કુલે સુજાતા**તિ સિન્ધવકુલે સુજાતા વિસિટ્ઠદેવનિકાયે સમ્ભવા. **સુતનૂ**તિ સુન્દરસરીરા. **સુચિમ્હિતા**તિ સુદ્ધસિતકરણા.

૧૦૨૭. તા કમ્બુકેયૂરધરાતિ સુવણ્ણમયકેયૂરધરા. **સુમજ્ઝિમા**તિ વિલગ્ગમજ્ઝા. **ઊરુથનૂપપન્ના**તિ સમ્પન્નઊરુથના, કદલિક્ખન્ધસદિસઊરુ ચેવ સમુગ્ગસદિસથના ચ. **વટ્ટઙ્ગુલિયો**તિ અનુપુબ્બતો વટ્ટઙ્ગુલિયો. **સુમુખા**તિ સુન્દરમુખા, પમુદિતમુખા વા. **સુદસ્સના**તિ દસ્સનીયા.

૧૦૨૮. અઞ્ઞાતિ એકચ્ચા. **સુવેણી**તિ સુન્દરકેસવેણિયો. **સુસૂ**તિ દહરા. **મિસ્સકેસિયો**તિ રત્તમાલાદીહિ મિસ્સિતકેસવટ્ટિયો. કથં? **સમં વિભત્તાહિ પભસ્સરાહિ ચા**તિ, સમં અઞ્ઞમઞ્ઞસદિસં નાનાવિભત્તિવસેન વિભત્તાહિ સુવણ્ણચીરાદિખચિતાહિ ઇન્દનીલમણિઆદયો વિય પભસ્સરાહિ કેસવટ્ટીહિ મિસ્સિતકેસિયોતિ યોજના. **અનુબ્બતા**તિ અનુકૂલકિરિયા. **તા**તિ અચ્છરાયો.

૧૦૨૯. ચન્દનસારવોસિતાતિ સારભૂતેન દિબ્બચન્દનેન ઉલ્લિત્તા વિચ્છુરિતા.

૧૦૩૧. કણ્ઠેસૂતિઆદિના ગીવૂપગહત્થૂપગપાદૂપગસીસૂપગાદિઆભરણાનિ દસ્સેતિ. **ઓભાસયન્તી**તિ કણ્ઠેસુ યાનિ પિળન્ધનાનિ, તેહિ ઓભાસયન્તીતિ યોજના. એવં સેસેસુપિ. **અબ્ભુદ્દયન્તિ** અભિઉગ્ગચ્છન્તો, ‘‘અબ્ભુદ્દસ’’ન્તિપિ પાઠો, સોયેવત્થો. **સારદિકો**તિ સરદકાલિકો. **ભાણુમા**તિ સૂરિયો. સો હિ અબ્ભાદિદોસવિરહેન દસપિ દિસા સુટ્ઠુ ઓભાસેતિ.

૧૦૩૨. વાતસ્સ વેગેન ચાતિ મનુઞ્ઞગન્ધૂપહારં સદ્દૂપહારઞ્ચ કરોન્તેન ઉપહરન્તેન વિય વાયન્તેન વાતસ્સ વેગેન રથતુરઙ્ગવેગેન ચ. **મુઞ્ચન્તી**તિ વિસ્સજ્જેન્તિ. **રુચિરન્તિ** પઞ્ચઙ્ગિકતૂરિયાનિ વિય ઉપરૂપરિ રુચિદાયકં. **સુચિન્તિ** સુદ્ધં અસંસટ્ઠં. **સુભન્તિ** મનુઞ્ઞં. **સબ્બેહિ વિઞ્ઞૂહિ સુતબ્બરૂપન્તિ** સબ્બેહિપિ વિઞ્ઞુજાતિકેહિ ગન્ધબ્બસમયઞ્ઞૂહિ સોતબ્બં સવનીયં ઉત્તમસભાવં ઘોસં મુઞ્ચન્તીતિ યોજના.

૧૦૩૩. ઉય્યાનભૂમ્યાતિ ઉય્યાનભૂમિયં. **દુવદ્ધતો**તિ દ્વીહિ અદ્ધપસ્સેહિ. ‘‘દુભતો ચ ઠિતા’’તિપિ પઠન્તિ, સોયેવત્થો. **રથા**તિ રથે. **નાગા**તિ નાગે. ઉપયોગત્થે હિ એતં પચ્ચત્તવચનં. **સરો**તિ રથનાગતૂરિયાનિ પટિચ્ચ નિબ્બત્તો સરો. **દેવિન્દા**તિ દેવપુત્તં આલપતિ. **વીણા યથા પોક્ખરપત્તબાહુભી**તિ યથા વીણા સમ્મદેવ યોજિતેહિ દોણિપત્તબાહુદણ્ડેહિ તંતંમુચ્છનાનુરૂપં અવટ્ઠિતેહિ વાદિયમાના સુણન્તં જનં પમોદેતિ, એવં તં રથાદયો અત્તનો સરેન પમોદયન્તિ. સુસિક્ખિતભાવેન પોક્ખરભાવં સુન્દરભાવં પત્તેહિ વીણાવાદકસ્સ હત્થેહિ પવાદિતા વીણા યથા મહાજનં પમોદેતિ, એવં તં રથાદયો અત્તનો સરેન પમોદયન્તીતિ.

૧૦૩૪. ઇમાસુ વીણાસૂતિ ગાથાય અયં સઙ્ખેપત્થો – **ઇમાસુ** ઉજુકોટિવઙ્કબ્રહતીનન્દિનીતિસરઆદિભેદાસુ **બહૂસુ વીણાસુ** સિનિદ્ધમધુરસ્સરતાય **વગ્ગૂસુ** તતો એવ **મનુઞ્ઞરૂપાસુ હદયેરિતં** હદયઙ્ગમં હદયહારિનિં **પીતિં** પીતિનિમિત્તં **પવજ્જમાનાસુ** પવાદિયમાનાસુ **અચ્છરા** દેવ**કઞ્ઞા** પીતિવેગુક્ખિત્તતાય અત્તનો સુસિક્ખિતતાય ચ દિબ્બ**પદુમેસુ ભમન્તિ** નચ્ચં દસ્સેન્તિયો સઞ્ચરન્તિ.

૧૦૩૫. ઇમાનીતિ ઇદં પચ્ચેકં યોજેતબ્બં ‘‘ઇમાનિ ગીતાનિ, ઇમાનિ વાદિતાનિ, ઇમાનિ નચ્ચાનિ ચા’’તિ. **સમેન્તિ એકતો**તિ એકજ્ઝં સમરસાનિ હોન્તિ. અથ વા **સમેન્તિ એકતો**તિ એકતો એકજ્ઝં સમાનિ સમરસાનિ કરોન્તિ, તન્તિસ્સરં ગીતસ્સરેન, ગીતસ્સરઞ્ચ તન્તિસ્સરેન સંસન્દન્તિયો નચ્ચનેન યથાધિગતે હસ્સાદિરસે અપરિહાપેન્તિયો સમેન્તિ સમાનેન્તીતિ અત્થો. **અત્થેત્થ નચ્ચન્તિ અથેત્થ અચ્છરા ઓભાસયન્તી**તિ એવં ગીતાદીનિ સમરસે કરોન્તિયો અથ અઞ્ઞા એકચ્ચા અચ્છરા એત્થ એતસ્મિં તવ રથે નચ્ચન્તિ, અથ અઞ્ઞા

વરિત્થિયો ઉત્તમિત્થિયો નચ્ચં પસ્સન્તિયો અત્તનો સરીરોભાસેન ચેવ વત્થાભરણઓભાસેન ચ એત્થ એતસ્મિં પદેસે ઉભતો દ્વીસુ પસ્સેસુ દસપિ દિસા કેવલં ઓભાસયન્તિ વિજ્જોતયન્તીતિ અત્થો.

૧૦૩૬. **સો**તિ સો ત્વં એવંભૂતો. **તૂરિયગણપ્પબોધનો**તિ દિબ્બતૂરિયસમૂહેન કતપીતિપબોધનો. **મહીયમાનો**તિ પૂજીયમાનો. **વજિરાવુધોરિવા**તિ ઇન્દો વિય.

૧૦૩૭. **ઉપોસથં કં વા તુવં ઉપાવસી**તિ અઞ્ઞેહિપિ ઉપોસથો ઉપવસીયતિ, ત્વં કં વા કીદિસં નામ ઉપોસથં ઉપવસીતિ પુચ્છતિ. **ધમ્મચરિયન્તિ** દાનાદિપુઞ્ઞપટિપત્તિં. **વત**ન્તિ વતસમાદાનં. **અભિરોચયી**તિ અભિરોચેસિ, રુચ્ચિત્વા પૂરેસીતિ અત્થો. ‘‘અભિરાધયી’’તિપિ પાઠો, સાધેસિ નિપ્ફાદેસીતિ અત્થો.

૧૦૩૮. ઇદન્તિ નિપાતમત્તં, ઇદં વા ફલન્તિ અધિપ્પાયો. **અભિરોચસે**તિ અભિભવિત્વા વિજ્જોતસિ.

એવં મહાથેરેન પુટ્ઠો દેવપુત્તો તમત્થં આચિક્ખિ. તેન વુત્તં –

૧૦૪૦સો દેવપુત્તો અત્તમનો, મોગ્ગલ્લાનેન પુચ્છિતો;
પઞ્હં પુટ્ઠો વિયાકાસિ, યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલ’’ન્તિ.

૧૦૪૧જિતિન્દ્રિયં બુદ્ધમનોમનિક્કમં, નરુત્તમં કસ્સપમગ્ગપુગ્ગલં;
અવાપુરન્તં અમતસ્સ દ્વારં, દેવાતિદેવં સતપુઞ્ઞલક્ખણં.

૧૦૪૨તમદ્દસં કુઞ્જરમોઘતિણ્ણં, સુવણ્ણસિઙ્ગીનદબિમ્બસાદિસં;
દિસ્વાન તં ખિપ્પમહું સુચીમનો, તમેવ દિસ્વાન સુભાસિતદ્ધજં.

૧૦૪૩તમન્નપાનં અથવાપિ ચીવરં, સુચિં પણીતં રસસા ઉપેતં;
પુપ્ફાભિકિણ્ણમ્હિ સકે નિવેસને, પતિટ્ઠપેસિં સ અસઙ્ગમાનસો.

૧૦૪૪તમન્નપાનેન ચ ચીવરેન ચ, ખજ્જેન ભોજ્જેન ચ સાયનેન ચ;
સન્તપ્પયિત્વા દ્વિપદાનમુત્તમં, સો સગ્ગસો દેવપુરે રમામહં.

૧૦૪૫એતેનુપાયેન ઇમં નિરગ્ગળં, યઞ્ઞં યજિત્વા તિવિધં વિસુદ્ધં;
પહાયહં માનુસકં સમુસ્સયં, ઇન્દૂપમો દેવપુરે રમામહં.

૧૦૪૬આયુઞ્ચ વણ્ણઞ્ચ સુખં બલઞ્ચ, પણીતરૂપં અતિકઙ્ખતા મુનિ;
અન્નઞ્ચ પાનઞ્ચ બહું સુસઙ્ખતં, પતિટ્ઠપેતબ્બમસઙ્ગમાનસે.

૧૦૪૭નયિમસ્મિં લોકે પરસ્મિં વા પન, બુદ્ધેન સેટ્ઠો વ સમો વ વિજ્જતિ;
આહુનેય્યાનં પરમાહુતિં ગતો, પુઞ્ઞત્થિકાનં વિપુલપ્ફલેસિન’’ન્તિ.

૧૦૪૧. તત્થ **જિતિન્દ્રિય**ન્તિ મનચ્છટ્ઠાનં ઇન્દ્રિયાનં બોધિમૂલેયેવ અગ્ગમગ્ગેન જિતત્તા નિબ્બિસેવનભાવસ્સ કતત્તા જિતિન્દ્રિયં. અભિઞ્ઞેય્યાદીનં અભિઞ્ઞેય્યાદિભાવતો અનવસેસતો અભિસમ્બુદ્ધત્તા **બુદ્ધં**.

પુરિપુણ્ણવીરિયતાય **અનોમનિક્કમં** ચતુરઙ્ગસમન્નાગતસ્સ વીરિયસ્સ ચતુબ્બિધસમ્મપ્પધાનસ્સ ચ પારિપૂરિયાતિ અત્થો. **નરુત્તમ**ન્તિ નરાનં ઉત્તમં દ્વિપદુત્તમં. **કસ્સપ**ન્તિ ભગવન્તં ગોત્તેન વદતિ. **અવાપુરન્તં અમતસ્સ દ્વાર**ન્તિ કોણાગમનસ્સ ભગવતો સાસનન્તરધાનતો પભુતિ પિહિતં નિબ્બાનમહાનગરસ્સ દ્વારં અરિયમગ્ગં વિવરન્તં. **દેવાતિદેવ**ન્તિ સબ્બેસમ્પિ દેવાનં અતિદેવં. **સતપુઞ્ઞલક્ખણ**ન્તિ અનેકસતપુઞ્ઞવસેન નિબ્બત્તમહાપુરિસલક્ખણં.

૧૦૪૨. કુઞ્જરન્તિ કિલેસપટિસત્તુનિમ્મદ્દનેન કુઞ્જરસદિસં, મહાનાગન્તિ અત્થો. ચતુન્નં ઓઘાનં સંસારમહોઘસ્સ તરિતત્તા **ઓઘતિણ્ણં. સુવણ્ણસિઙ્ગીનદબિમ્બસાદિસ**ન્તિ સિઙ્ગીસુવણ્ણજમ્બુનદસુવણ્ણરૂપસદિસં, કઞ્ચનસન્નિભત્તચન્તિ અત્થો. **દિસ્વાન તં ખિપ્પમહું સુચીમનો**તિ તં કસ્સપસમ્માસમ્બુદ્ધં દિસ્વા ખિપ્પં તાવદેવ ''સમ્માસમ્બુદ્ધો ભગવા''તિ પસાદવસેન કિલેસમલાપગમનેન સુચિમનો વિસુદ્ધમનો અહોસિં, તઞ્ચ ખો **તમેવ દિસ્વાન** તં દિસ્વા એવ. **સુભાસિતદ્ધજ**ન્તિ ધમ્મદ્ધજં.

૧૦૪૩. તમન્નપાનન્તિ તમ્હિ ભગવતિ અન્નઞ્ચ પાનઞ્ચ. **અથવાપિ ચીવર**ન્તિ અથ ચીવરમ્પિ. **રસસા ઉપેત**ન્તિ રસેન ઉપેતં સાદુરસં, ઉળારન્તિ અત્થો . **પુપ્ફાભિકિણ્ણમ્હી**તિ ગન્થિતેહિ ચ અગન્થિકેહિ ચ પુપ્ફેહિ ઓલમ્બનવસેન સન્થરણવસેન ચ અભિકિણ્ણે. **પતિટ્ઠપેસિ**ન્તિ પટિપાદેસિં અદાસિં. **અસઙ્ગમાનસો**તિ કત્થચિ અલગ્ગચિત્તો સો અહન્તિ યોજના.

૧૦૪૪. સગ્ગસોતિ અપરાપરૂપપત્તિવસેન સગ્ગે સગ્ગે, તત્થાપિ ચ દેવપુરે સુદસ્સનમહાનગરે. **રમામી**તિ કીળામિ મોદામિ.

૧૦૪૫. એતેનુપાયેનાતિ ગોપાલબ્રાહ્મણકાલે સસાવકસઙ્ઘસ્સ કસ્સપભગવતો યથા અસદિસદાનં અદાસિં, એતેન ઉપાયેન. **ઇમં નિરગ્ગળં યઞ્ઞં યજિત્વા તિવિધં વિસુદ્ધ**ન્તિ અનાવટદ્વારતાય મુત્તચાગતાય ચ નિરગ્ગળં, તીસુપિ કાલેસુ તીહિ દ્વારેહિ કરણકારાપનાનુસ્સરણવિધીહિ સમ્પન્નતાય તિવિધં, તત્થ સંકિલેસાભાવેન વિસુદ્ધં અપરિમિતધનપરિચ્ચાગભાવેન મહાયાગતાય યઞ્ઞં યજિત્વા, મહાદાનં દત્વાતિ અત્થો. તં પન દાનં ચિરકતમ્પિ ખેત્તવત્થુચિત્તાનં ઉળારતાય અન્તરન્તરા અનુસ્સરણેન અત્તનો પાકટં આસન્નં પચ્ચક્ખં વિય ઉપટ્ઠિતં ગહેત્વા આહ ''ઇમ''ન્તિ.

૧૦૪૬. એવં દેવપુત્તો અત્તના કતકમ્મં થેરસ્સ કથેત્વા ઇદાનિ તાદિસાય સમ્પત્તિયા પરેપિ પતિટ્ઠાપેતુકામતં તથાગતે ચ ઉત્તમં અત્તનો પસાદબહુમાનં પવેદેન્તો ''**આયુઞ્ચ વણ્ણઞ્ચા**''તિઆદિના ગાથાદ્વયમાહ. તત્થ **અભિકઙ્ખતા**તિ ઇચ્છન્તેન. **મુની**તિ થેરં આલપતિ.

૧૦૪૭. નયિમસ્મિં લોકેતિ દેવપુત્તો અત્તનો પચ્ચક્ખભૂતં લોકં વદતિ. **પરસ્મિ**ન્તિ તતો અઞ્ઞસ્મિં. એતેન સબ્બેપિ સદેવકે લોકે દસ્સેતિ. **સમો ચ વિજ્જતી**તિ સેટ્ઠો તાવ તિટ્ઠતુ , સમો એવ ન વિજ્જતીતિ અત્થો. **આહુનેય્યાનં પરમાહુતિં ગતો**તિ ઇમસ્મિં લોકે યત્તકા આહુનેય્યા નામ, તેસુ સબ્બેસુ પરમાહુતિં પરમં આહુનેય્યભાવં ગતો. ''દક્ખિણેય્યાનં પરમગ્ગતં ગતો''તિ વા પાઠો, તત્થ **પરમગ્ગત**ન્તિ પરમં અગ્ગભાવં, અગ્ગદક્ખિણેય્યભાવન્તિ અત્થો. કેસન્તિ આહ ''**પુઞ્ઞત્થિકાનં વિપુલપ્ફલેસિન**''ન્તિ, પુઞ્ઞેન અત્થિકાનં વિપુલં મહન્તં પુઞ્ઞફલં ઇચ્છન્તાનં, તથાગતો એવ લોકસ્સ પુઞ્ઞક્ખેત્તન્તિ દસ્સેતિ. કેચિ પન ''આહુનેય્યાનં પરમગ્ગતં ગતો''તિ પઠન્તિ, સોયેવત્થો.

એવં કથેન્તમેવ તં થેરો કલ્લચિત્તં મુદુચિત્તં વિનીવરણચિત્તં ઉદગ્ગચિત્તં પસન્નચિત્તઞ્ચ ઞત્વા સચ્ચાનિ પકાસેસિ. સો સચ્ચપરિયોસાને સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. અથ થેરો મનુસ્સલોકં આગન્ત્વા ભગવતો તમત્થં અત્તના ચ દેવપુત્તેન ચ કથિતનિયામેનેવ આરોચેસિ. સત્થા તમત્થં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિયાય ધમ્મં દેસેસિ. સા દેસના મહાજનસ્સ સાત્થિકા અહોસીતિ.

મહારથવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

ઇતિ પરમત્થદીપનિયા ખુદ્દકટ્ઠકથાય વિમાનવત્થુસ્મિં

ચુદ્દસવત્થુપટિમણ્ડિતસ્સ પઞ્ચમસ્સ મહારથવગ્ગસ્સ

અત્થવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૬. પાયાસિવગ્ગો

૧. પઠમઅગારિયવિમાનવણ્ણના

યથા વનં ચિત્તલતં પભાસતીતિ અગારિયવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને. તેન સમયેન રાજગહે એકં કુલં ઉભતોપસન્નં હોતિ સીલાચારસમ્પન્નં ઓપાનભૂતં ભિક્ખૂનં ભિક્ખુનીનં. તે દ્વે જયમ્પતિકા રતનત્તયં ઉદ્દિસ્સ યાવજીવં પુઞ્ઞાનિ કત્વા તતો ચુતા તાવતિંસેસુ નિબ્બત્તિંસુ, તેસં દ્વાદસયોજનિકં કનકવિમાનં નિબ્બત્તિ. તે તત્થ દિબ્બસમ્પત્તિં અનુભવન્તિ. અથાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનોતિઆદિ હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં.

૧૦૪૮યથા વનં ચિત્તલતં પભાસતિ, ઉય્યાનસેટ્ઠં તિદસાનમુત્તમં;
તથૂપમં તુય્હમિદં વિમાનં, ઓભાસયં તિટ્ઠતિ અન્તલિક્ખે.

૧૦૪૯દેવિદ્ધિપત્તોસિ મહાનુભાવો, મનુસ્સભૂતો કિમકાસિ પુઞ્ઞં;
કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવો, વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ. –

થેરો પુચ્છિ.

૧૦૫૦સો દેવપુત્તો અત્તમનો, મોગ્ગલ્લાનેન પુચ્છિતો;
પઞ્હં પુટ્ઠો વિયાકાસિ, યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં’’.

૧૦૫૧અહઞ્ચ ભરિયા ચ મનુસ્સલોકે, ઓપાનભૂતા ઘરમાવસિમ્હ;
અન્નઞ્ચ પાનઞ્ચ પસન્નચિત્તા, સક્કચ્ચ દાનં વિપુલં અદમ્હ.

૧૦૫૨તેન મેતાદિસો વણ્ણો…પે॰…
વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ. –

અત્તનો સમ્પત્તિં બ્યાકાસિ. ગાથાસુપિ અપુબ્બં નત્થિ.

પઠમઅગારિયવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨. દુતિયઅગારિયવિમાનવણ્ણના

યથા વનં ચિત્તલતન્તિ દુતિયઅગારિયવિમાનં. એત્થાપિ અટ્ઠુપ્પત્તિ અનન્તરસદિસાવ.

૧૦૫૪.યથા વનં ચિત્તલતં પભાસતિ, ઉય્યાનસેટ્ઠં તિદસાનમુત્તમં;
તથૂપમં તુય્હમિદં વિમાનં, ઓભાસયં તિટ્ઠતિ અન્તલિક્ખે.

૧૦૫૫.દેવિદ્ધિપત્તોસિ મહાનુભાવો,
મનુસ્સભૂતો કિમકાસિ પુઞ્ઞં;
કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવો,
વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ. – પુચ્છિ;

૧૦૫૬.સો દેવપુત્તો અત્તમનો…પે॰… યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં''.
૧૦૫૭.અહઞ્ચ ભરિયા ચ મનુસ્સલોકે, ઓપાનભૂતા ઘરમાવસિમ્હ;
અન્નઞ્ચ પાનઞ્ચ પસન્નચિત્તા, સક્કચ્ચ દાનં વિપુલં અદમ્હ.

૧૦૫૮.તેન મેતાદિસો વણ્ણો…પે॰…
વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ. –

અત્તનો સમ્પત્તિં બ્યાકાસિ. ગાથાસુપિ અપુબ્બં નત્થિ.

દુતિયઅગારિયવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩. ફલદાયકવિમાનવણ્ણના

ઉચ્ચમિદં મણિથૂણન્તિ ફલદાયકવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને. તેન સમયેન રઞ્ઞો બિમ્બિસારસ્સ અકાલે અમ્બફલાનિ પરિભુઞ્જિતું ઇચ્છા ઉપ્પજ્જિ. સો આરામપાલં આહ – ''મય્હં ખો, ભણે, અમ્બફલેસુ ઇચ્છા ઉપ્પન્ના, તસ્મા અમ્બાનિ મે આનેત્વા દેહી''તિ. ''દેવ, નત્થિ અમ્બેસુ અમ્બફલં, અપિચાહં તથા કરોમિ, સચે દેવો કિઞ્ચિ કાલં આગમેતિ, યથા અમ્બા ન ચિરસ્સેવ ફલં ગણ્હન્તી''તિ. ''સાધુ, ભણે, તથા કરોહી''તિ. આરામપાલો આરામં ગન્ત્વા અમ્બરુક્ખમૂલેસુ પંસું અપનેત્વા તાદિસં પંસું આકિરિ, તાદિસઞ્ચ ઉદકં આસિઞ્ચિ, યથા ન ચિરસ્સેવ અમ્બરુક્ખા સઞ્છિન્નપત્તા અહેસું. અથ નં પંસું અપનેત્વા ફારુસકકસટમિસ્સકં પાકતિકં પંસું આકિરિત્વા સાધુકં ઉદકં અદાસિ. તદા અમ્બરુક્ખા ન ચિરેનેવ કોરકિતા પલ્લવિતા કુટમલકજાતા હુત્વા પુપ્ફિંસુ, અથ સલાટુકજાતા હુત્વા ફલાનિ ગણ્હિંસુ. તત્થેકસ્મિં અમ્બરુક્ખે પઠમતરં ચત્તારિ ફલાનિ મનોસિલાચુણ્ણપિઞ્જરવણ્ણાનિ સમ્પન્નગન્ધરસાનિ પરિણતાનિ અહેસું.

સો તાનિ ગહેત્વા ''રઞ્ઞો દસ્સામી''તિ ગચ્છન્તો અન્તરામગ્ગે આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં પિણ્ડાય ચરમાનં દિસ્વા ચિન્તેસિ ''ઇમાનિ અમ્બાનિ અગ્ગફલભૂતાનિ ઇમસ્સ અય્યસ્સ દસ્સામિ , કામં મં રાજા હનતુ વા પબ્બાજેતુ વા, રઞ્ઞો હિ દિન્ને દિટ્ઠધમ્મે પૂજામત્તં અપ્પમત્તકં ફલં, અય્યસ્સ દિન્ને પન દિટ્ઠધમ્મિકમ્પિ સમ્પરાયિકમ્પિ અપરિમાણં ફલં ભવિસ્સતી''તિ. એવં પન ચિન્તેત્વા તાનિ ફલાનિ થેરસ્સ દત્વા રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા રઞ્ઞો તમત્થં આરોચેસિ. તં સુત્વા રાજા રાજપુરિસે આણાપેસિ ''વીમંસથ તાવ, ભણે, યથાયં આહા''તિ. થેરો પન તાનિ ફલાનિ ભગવતો ઉપનામેસિ. ભગવા તેસુ એકં સારિપુત્તત્થેરસ્સ, એકં મહામોગ્ગલ્લાનત્થેરસ્સ, એકં મહાકસ્સપત્થેરસ્સ દત્વા એકં અત્તના પરિભુઞ્જિ. પુરિસા તં પવત્તિં રઞ્ઞો આરોચેસું.

રાજા તં સુત્વા ''ધીરો વતાયં પુરિસો, યો અત્તનો જીવિતમ્પિ પરિચ્ચજિત્વા પુઞ્ઞપસુતો અહોસિ, અત્તનો પરિસ્સમઞ્ચ ઠાનગતમેવ અકાસી''તિ તુટ્ઠચિત્તો તસ્સ એકં ગામવરં વત્થાલઙ્કારાદીનિ ચ દત્વા ''યં તયા ભણે અમ્બફલદાનેન પુઞ્ઞં પસુતં, તતો મે પત્તિં દેહી''તિ આહ. સો ''દેમિ, દેવ, યથાસુખં પત્તિં ગણ્હાહી''તિ અવોચ. આરામપાલો અપરભાગે કાલં કત્વા તાવતિંસેસુ ઉપ્પજ્જિ , તસ્સ સોળસયોજનિકં કનકવિમાનં નિબ્બત્તિ સત્તસતકૂટાગારપટિમણ્ડિતં. તં દિસ્વા આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો પુચ્છિ –

૧૦૬૦ઉચ્ચમિદં મણિથૂણં વિમાનં, સમન્તતો સોળસ યોજનાનિ;
કૂટાગારા સત્તસતા ઉળારા, વેળુરિયથમ્ભા રુચકત્થતા સુભા.

૧૦૬૧તત્થચ્છસિ પિવસિ ખાદસિ ચ, દિબ્બા ચ વીણા પવદન્તિ વગ્ગું;
અટ્ઠટ્ઠકા સિક્ખિતા સાધુરૂપા, દિબ્બા ચ કઞ્ઞા તિદસચરા ઉળારા;
નચ્ચન્તિ ગાયન્તિ પમોદયન્તિ.

૧૦૬૨દેવિદ્ધિપત્તોસિ મહાનુભાવો...પે॰...
વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ.

૧૦૬૩સો દેવપુત્તો અત્તમનો...પે॰... યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં''.
૧૦૬૪ફલદાયી ફલં વિપુલં લભતિ, દદમુજુગતેસુ પસન્નમાનસો;
સો હિ પમોદતિ સગ્ગગતો તિદિવે, અનુભોતિ ચ પુઞ્ઞફલં વિપુલં.

૧૦૬૫તવેવાહં મહામુનિ, અદાસિં ચતુરો ફલે.
૧૦૬૬તસ્મા હિ ફલં અલમેવ દાતું, નિચ્ચં મનુસ્સેન સુખત્થિકેન;
દિબ્બાનિ વા પત્થયતા સુખાનિ, મનુસ્સસોભગ્ગતમિચ્છતા વા.

૧૦૬૭તેન મેતાદિસો વણ્ણો...પે॰...
વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ. – સોપિસ્સ બ્યાકાસિ;

૧૦૬૧. તત્થ **અટ્ઠટ્ઠકા**તિ એકેકસ્મિં કૂટાગારે અટ્ઠટ્ઠકા ચતુસટ્ઠિપરિમાણા. **સાધુરૂપા**તિ રૂપસમ્પત્તિયા ચ સીલાચારસમ્પત્તિયા ચ સિક્ખાસમ્પત્તિયા ચ સુન્દરસભાવા. **દિબ્બા ચ કઞ્ઞા**તિ દેવચ્છરાયો. **તિદસચરા**તિ તિદસેસુ સુખાચારા સુખવિહારિનિયો. **ઉળારા**તિ ઉળારવિભવા.

૧૦૬૪. ફલદાયીતિ અત્તના અમ્બફલસ્સ દિન્નત્તા અત્તાનં સન્ધાય વદતિ. **ફલ**ન્તિ પુઞ્ઞફલં. **વિપુલ**ન્તિ મહન્તં લભતિ મનુસ્સલોકે પતિટ્ઠિતોતિ અધિપ્પાયો. **દદ**ન્તિ દદન્તો દાનહેતુ. **ઉજ્જુગતેસૂ**તિ ઉજુપટિપન્નેસુ. **સગ્ગગતો**તિ ઉપ્પજ્જનવસેન સગ્ગં ગતો, તત્થાપિ **તિદિવે** તાવતિંસભવને **અનુભોતિ ચ પુઞ્ઞફલં વિપુલં** યથાહં, એવં અઞ્ઞોપીતિ અત્થો.

૧૦૬૬. તસ્માતિ યસ્મા ચતુન્નં ફલાનં દાનમત્તેન ઈદિસી સમ્પત્તિ અધિગતા, તસ્મા. **અલમેવ** યુત્તમેવ. **નિચ્ચ**ન્તિ સબ્બકાલં. **દિબ્બાની**તિ દેવલોકપરિયાપન્નાનિ. **મનુસ્સસોભગ્ગત**ન્તિ મનુસ્સેસુ સુભગભાવં. સેસં વુત્તનયમેવ.

ફલદાયકવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪. પઠમઉપસ્સયદાયકવિમાનવણ્ણના

ચન્દો યથા વિગતવલાહકે નભેતિ ઉપસ્સયદાયકવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને. તેન સમયેન અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ ગામકાવાસે વસ્સં વસિત્વા વુત્થવસ્સો પવારેત્વા ભગવન્તં વન્દિતું રાજગહં ગચ્છન્તો અન્તરામગ્ગે સાયં અઞ્ઞતરં ગામં પવિસિત્વા વસનટ્ઠાનં પરિયેસન્તો અઞ્ઞતરં ઉપાસકં દિસ્વા પુચ્છિ – ''ઉપાસક, ઇમસ્મિં ગામે અત્થિ કિઞ્ચિ પબ્બજિતાનં વસનયોગ્ગટ્ઠાન''ન્તિ. ઉપાસકો પસન્નચિત્તો ગેહં ગન્ત્વા ભરિયાય સદ્ધિં મન્તેત્વા થેરસ્સ વસનયોગ્ગં ઠાનં પરિચ્છિન્દિત્વા તત્થ આસનં પઞ્ઞાપેત્વા પાદોદકં પાદપીઠં ઉપટ્ઠપેત્વા થેરં પવેસેત્વા તસ્મિં પાદે ધોવન્તે પદીપં ઉજ્જાલેત્વા મઞ્ચે પચ્ચત્થરણાનિ પઞ્ઞાપેત્વા અદાસિ. સ્વાતનાય ચ નિમન્તેત્વા થેરસ્સ દુતિયદિવસે ભોજેત્વા પાનકત્થાય ગુળપિણ્ડઞ્ચ દત્વા થેરં ગચ્છન્તં અનુગન્ત્વા નિવત્તિ. સો અપરેન સમયેન સહ ભરિયાય કાલં કત્વા તાવતિંસભવને દ્વાદસયોજનિકે કનકવિમાને નિબ્બત્તિ. તં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો દ્વીહિ ગાથાહિ પટિપુચ્છિ –

૧૦૬૯.ચન્દો યથા વિગતવલાહકે નભે, ઓભાસયં ગચ્છતિ અન્તલિક્ખે;
તથૂપમં તુય્હમિદં વિમાનં, ઓભાસયં તિટ્ઠતિ અન્તલિક્ખે.

૧૦૭૦.દેવિદ્ધિપત્તોસિ મહાનુભાવો, મનુસ્સભૂતો કિમકાસિ પુઞ્ઞં;
કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવો, વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ.

સો દેવપુત્તો ઇમાહિ ગાથાહિ બ્યાકાસિ –

૧૦૭૧.સો દેવપુત્તો અત્તમનો...પે૰... યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં''.
૧૦૭૨.અહઞ્ચ ભરિયા ચ મનુસ્સલોકે, ઉપસ્સયં અરહતો અદમ્હ;
અન્નઞ્ચ પાનઞ્ચ પસન્નચિત્તા, સક્કચ્ચ દાનં વિપુલં અદમ્હ.

૧૦૭૩.તેન મેતાદિસો વણ્ણો...પે૰... વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ.
તત્થ ગાથાસુ યં વત્તબ્બં, તં હેટ્ઠા વુત્તનયમેવ;

પઠમઉપસ્સયદાયકવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૫. દુતિયઉપસ્સયદાયકવિમાનવણ્ણના

સૂરિયો યથા વિગતવલાહકે નભેતિ દુતિયઉપસ્સયદાયકવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને. તેન સમયેન સમ્બહુલા ભિક્ખૂ ગામકાવાસે વસ્સં વસિત્વા ભગવન્તં દસ્સનાય રાજગહં ઉદ્દિસ્સ ગચ્છન્તા સાયં અઞ્ઞતરં ગામં સમ્પાપુણિંસુ. સેસં અનન્તરવિમાનસદિસમેવ.

૧૦૭૪સૂરિયો યથા વિગતવલાહકે નભે…પે॰….
(યથા પુરિમવિમાનં, તથા વિત્થારેતબ્બં;)

૧૦૭૯વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ.
તત્થ ગાથાસુપિ અપુબ્બં નત્થિ;

દુતિયઉપસ્સયદાયકવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૬. ભિક્ખાદાયકવિમાનવણ્ણના

ઉચ્ચમિદં મણિથૂણં વિમાનન્તિ ભિક્ખાદાયકવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને. તેન સમયેન અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ અદ્ધાનમગ્ગપટિપન્નો અઞ્ઞતરં ગામં પિણ્ડાય પવિટ્ઠો એકસ્સ ઘરદ્વારે અટ્ઠાસિ. તત્થ અઞ્ઞતરો પુરિસો ધોતહત્થપાદો ''ભુઞ્જિસ્સામી''તિ નિસિન્નો ભોજનં ઉપનેત્વા પાતિયા પક્ખિત્તે તં ભિક્ખું દિસ્વા પાતિયા ભત્તં તસ્સ ભિક્ખુનો પત્તે આકિરન્તો તેન ''એકદેસમેવ દેહી''તિ વુત્તોપિ સબ્બમેવ આકિરિ. સો ભિક્ખુ અનુમોદનં વત્વા પક્કામિ. સો પુરિસો ''છાતજ્ઝત્તસ્સ ભિક્ખુનો મયા અભુઞ્જિત્વા ભત્તં દિન્ન''ન્તિ અનુસ્સરન્તો ઉળારં પીતિસોમનસ્સં પટિલભિ. સો અપરભાગે કાલં કત્વા તાવતિંસેસુ દ્વાદસયોજનિકે કનકવિમાને નિબ્બત્તિ. તં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનત્થેરો દેવચારિકં ચરન્તો મહતિયા દેવિદ્ધિયા વિરોચમાનં દિસ્વા ઇમાહિ ગાથાહિ પટિપુચ્છિ –

૧૦૮૧ઉચ્ચમિદં મણિથૂણં વિમાનં, સમન્તતો દ્વાદસ યોજનાનિ;
કૂટાગારા સત્તસતા ઉળારા, વેળુરિયથમ્ભા રુચકત્થતા સુભા.

૧૦૮૨દેવિદ્ધિપત્તોસિ મહાનુભાવો…પે॰…
વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ.

સોપિ તસ્સ ઇમાહિ ગાથાહિ બ્યાકાસિ –

૧૦૮૩સો દેવપુત્તો અત્તમનો…પે॰… યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં''.
૧૦૮૪અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતો, દિસ્વાન ભિક્ખું તસિતં કિલન્તં;
એકાહં ભિક્ખં પટિપાદયિસ્સં, સમઙ્ગિ ભત્તેન તદા અકાસિં.

૧૦૮૫તેન મેતાદિસો વણ્ણો…પે॰… વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ.

૧૦૮૪. તત્થ **એકાહં ભિક્ખ**ન્તિ એકં અહં ભિક્ખામત્તં, એકં ભત્તવટ્ટિતકન્તિ અત્થો. **પટિપાદયિસ્સ**ન્તિ પટિપાદેસિં અદાસિં. **સમઙ્ગિ ભત્તેના**તિ ભત્તેન સમઙ્ગીભૂતં, લદ્ધભિક્ખન્તિ અત્થો. એવં મહાથેરો તેન દેવપુત્તેન

અત્તનો સુચરિતકમ્મે પકાસિતે સપરિવારસ્સ તસ્સ ધમ્મં દેસેત્વા મનુસ્સલોકમાગતો, તં પવત્તિં સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ કથેસિ. સત્થા તં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તમહાજનસ્સ ધમ્મં દેસેસિ. સા દેસના મહાજનસ્સ સાત્થિકા અહોસીતિ.

ભિક્ખાદાયકવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૭. યવપાલકવિમાનવણ્ણના

ઉચ્ચમિદં મણિથૂણં વિમાનન્તિ યવપાલકવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને. તેન સમયેન રાજગહે અઞ્ઞતરો દુગ્ગતદારકો યવખેત્તં રક્ખતિ. સો એકદિવસં પાતરાસત્થાય કુમ્માસં લભિત્વા ‘‘ખેત્તં ગન્ત્વા ભુઞ્જિસ્સામી’’તિ તં કુમ્માસં ગહેત્વા યવખેત્તં ગન્ત્વા રુક્ખમૂલે નિસીદિ. તસ્મિં ખણે અઞ્ઞતરો ખીણાસવત્થેરો મગ્ગપ્પટિપન્નો ઉપકટ્ઠે કાલે તં ઠાનં પત્વા યવપાલકેન નિસિન્નં રુક્ખમૂલં ઉપસઙ્કમિ. યવપાલકો વેલં ઓલોકેત્વા ‘‘કચ્ચિ, ભન્તે, આહારો લદ્ધો’’તિ આહ. થેરો તુણ્હી અહોસિ. સો અલદ્ધભાવં ઞત્વા ‘‘ભન્તે, ઉપકટ્ઠા વેલા, પિણ્ડાય ચરિત્વા ભુઞ્જિતું ન સક્કા, મય્હં અનુકમ્પાય ઇમં કુમ્માસં પરિભુઞ્જથા’’તિ વત્વા થેરસ્સ તં કુમ્માસં અદાસિ. થેરો તં અનુકમ્પન્તો તસ્સ પસ્સન્તસ્સેવ તં પરિભુઞ્જિત્વા અનુમોદનં વત્વા પક્કામિ. સોપિ દારકો ‘‘સુદિન્નં વત મયા ઈદિસસ્સ કુમ્માસદાનં દદન્તેના’’તિ ચિત્તં પસાદેત્વા અપરભાગે કાલં કત્વા તાવતિંસભવને વુત્તનયેનેવ વિમાને નિબ્બત્તિ. તં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનત્થેરો ઇમાહિ ગાથાહિ પટિપુચ્છિ –

૧૦૮૭ઉચ્ચમિદં મણિથૂણં વિમાનં…પે॰…
વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ.

સોપિ તસ્સ ઇમાહિ ગાથાહિ બ્યાકાસિ –

૧૦૮૯. ‘‘સો દેવપુત્તો અત્તમનો…પે॰… યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં’’.

૧૦૯૦અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતો, અહોસિં યવપાલકો;
અદ્દસં વિરજં ભિક્ખું, વિપ્પસન્નમનાવિલં.

૧૦૯૧તસ્સ અદાસહં ભાગં, પસન્નો સેહિ પાણિભિ;
કુમ્માસપિણ્ડં દત્વાન, મોદામિ નન્દને વને.

૧૦૯૨તેન મેતાદિસો વણ્ણો…પે॰…
વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ.

તત્થ ગાથાસુપિ અપુબ્બં નત્થિ.

યવપાલકવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૮. પઠમકુણ્ડલીવિમાનવણ્ણના

અલઙ્કતો મલ્યધરો સુવત્થોતિ કુણ્ડલીવિમાનં. તસ્સ કા ઉપત્તિ? ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને. તેન સમયેન દ્વે અગ્ગસાવકા સપરિવારા કાસીસુ ચારિકં ચરન્તા સૂરિયત્થઙ્ગમનવેલાયં અઞ્ઞતરં વિહારં પાપુણિંસુ. તં પવત્તિં સુત્વા તસ્સ વિહારસ્સ ગોચરગામે અઞ્ઞતરો ઉપાસકો થેરે ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા પાદધોવનં પાદબ્ભઞ્જનતેલં મઞ્ચપીઠં પચ્ચત્થરણં પદીપિયઞ્ચ ઉપનેત્વા સ્વાતનાય ચ નિમન્તેત્વા દુતિયદિવસે મહાદાનં પવત્તેસિ, થેરા તસ્સ અનુમોદનં વત્વા પક્કમિંસુ. સો અપરેન સમયેન કાલં કત્વા તાવતિંસેસુ દ્વાદસયોજનિકે કનકવિમાને નિબ્બત્તિ. તં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનત્થેરો ઇમાહિ ગાથાહિ પટિપુચ્છિ –

૧૦૯૪અલઙ્કતો મલ્યધરો સુવત્થો, સુકુણ્ડલી કપ્પિતકેસમસ્સુ;
આમુત્તહત્થાભરણો યસસ્સી, દિબ્બે વિમાનમ્હિ યથાપિ ચન્દિમા.

૧૦૯૫દિબ્બા ચ વીણા પવદન્તિ વગ્ગું, અટ્ઠટ્ઠકા સિક્ખિતા સાધુરૂપા;
દિબ્બા ચ કઞ્ઞા તિદસચરા ઉળારા, નચ્ચન્તિ ગાયન્તિ પમોદયન્તિ.

૧૦૯૬દેવિદ્ધિપત્તોસિ મહાનુભાવો…પે॰…
વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ.

સોપિ તસ્સ ઇમાહિ ગાથાહિ બ્યાકાસિ –

૧૦૯૭. ''સો દેવપુત્તો અત્તમનો…પે॰… યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં''.

૧૦૯૮અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતો, દિસ્વાન સમણે સીલવન્તે;
સમ્પન્નવિજ્જાચરણે યસસ્સી, બહુસ્સુતે તણ્હક્ખયૂપપન્ને;
અન્નઞ્ચ પાનઞ્ચ પસન્નચિત્તો, સક્કચ્ચ દાનં વિપુલં અદાસિં.

૧૦૯૯તેન મેતાદિસો વણ્ણો…પે॰…
વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ.

૧૦૯૪. તત્થ **સુકુણ્ડલી**તિ સુન્દરેહિ કુણ્ડલેહિ અલઙ્કતકણ્ણો. ''સકુણ્ડલી''તિપિ પાઠો, સદિસં કુણ્ડલં સકુણ્ડલં, તં અસ્સ અત્થીતિ સકુણ્ડલી, યુત્તકુણ્ડલી અઞ્ઞમઞ્ઞઞ્ચ તુય્હઞ્ચ અનુચ્છવિકકુણ્ડલીતિ અત્થો. **કપ્પિતકેસમસ્સૂ**તિ સમ્માકપ્પિતકેસમસ્સુ. **આમુત્તહત્થાભરણો**તિ પટિમુક્કઅઙ્ગુલિયાદિહત્થાભરણો.

૧૦૯૮. તણ્હક્ખયૂપપન્નેતિ તણ્હક્ખયં અરહત્તં, નિબ્બાનમેવ વા ઉપગતે, અધિગતવન્તેતિ અત્થો. સેસં વુત્તનયમેવ.

પઠમકુણ્ડલીવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૯. દુતિયકુણ્ડલીવિમાનવણ્ણના

અલઙ્કતો મલ્યધરો સુવત્થોતિ દુતિયકુણ્ડલીવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને. તેન સમયેન દ્વે અગ્ગસાવકા કાસીસુ જનપદચારિકં ચરન્તાતિઆદિ સબ્બં અનન્તરસદિસમેવ.

૧૧૦૧અલઙ્કતો મલ્યધરો સુવત્થો, સુકુણ્ડલી કપ્પિતકેસમસ્સુ;
આમુત્તહત્થાભરણો યસસ્સી, દિબ્બે વિમાનમ્હિ યથાપિ ચન્દિમા.

૧૧૦૨દિબ્બા ચ વીણા પવદન્તિ વગ્ગું;
અટ્ઠટ્ઠકા સિક્ખિતા સાધુરૂપા;
દિબ્બા ચ કઞ્ઞા તિદસચરા ઉળારા, નચ્ચન્તિ ગાયન્તિ પમોદયન્તિ.

૧૧૦૩દેવિદ્ધિપત્તોસિ મહાનુભાવો...પે॰...
વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ. – પુચ્છિ;

૧૧૦૪સો દેવપુત્તો અત્તમનો...પે॰... યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં''.
૧૧૦૫અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતો, દિસ્વાન સમણે સાધુરૂપે;
સમ્પન્નવિજ્જાચરણે યસસ્સી, બહુસ્સુતે સીલવન્તે પસન્ને;
અન્નઞ્ચ પાનઞ્ચ પસન્નચિત્તો, સક્કચ્ચ દાનં વિપુલં અદાસિં.

૧૧૦૬તેન મેતાદિસો વણ્ણો...પે॰...
વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ.

ગાથાસુપિ અપુબ્બં નત્થિ.

દુતિયકુણ્ડલીવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૦. (ઉત્તર) પાયાસિવિમાનવણ્ણના

યા દેવરાજસ્સ સભા સુધમ્માતિ ઉત્તરવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવતિ પરિનિબ્બુતે ધાતુવિભાગે ચ કતે તત્થ તત્થ થૂપેસુ પતિટ્ઠાપિયમાનેસુ ધમ્મવિનયં સઙ્ગાયિતું ઉચ્ચિનિત્વા ગહિતેસુ મહાકસ્સપપ્પમુખેસુ મહાથેરેસુ યાવ વસ્સૂપગમના અઞ્ઞેસુ ચ થેરેસુ અત્તનો અત્તનો પરિસાય સદ્ધિં તત્થ તત્થ વસન્તેસુ આયસ્મા કુમારકસ્સપો પઞ્ચહિ ભિક્ખુસતેહિ સદ્ધિં સેતબ્યનગરં ગન્ત્વા સિંસપાવને વસિ. અથ પાયાસિ રાજઞ્ઞો થેરસ્સ તત્થ વસનભાવં સુત્વા મહતા જનકાયેન પરિવુતો તં ઉપસઙ્કમિત્વા પટિસન્થારં કત્વા નિસિન્નો અત્તનો દિટ્ઠિગતં પવેદેસિ. અથ નં થેરો ચન્દિમસૂરિયૂદાહરણાદીહિ પરલોકસ્સ અત્થિભાવં પકાસેન્તો અનેકવિહિતહેતૂપમાલઙ્કતં દિટ્ઠિગણ્ઠિવિનિવેઠનં નાનાનયવિચિત્તં પાયાસિસુત્તં (દી॰ નિ॰ ૨.૪૦૬ આદયો) દેસેત્વા તં દિટ્ઠિસમ્પદાયં પતિટ્ઠાપેસિ.

સો વિસુદ્ધદિટ્ઠિકો હુત્વા સમણબ્રાહ્મણકપણદ્ધિકાદીનં દાનં દેન્તો અનુળારજ્ઝાસયતાય લૂખં અદાસિ ઘાસચ્છાદનમત્તં કણાજકં બિલઙ્ગદુતિયં સાણાનિ ચ વત્થાનિ . એવં પન અસક્કચ્ચદાનં દત્વા કાયસ્સ ભેદા હીનકાયં ઉપપજ્જિ ચાતુમહારાજિકાનં સહબ્યતં. તસ્સ પન કિચ્ચાકિચ્ચેસુ યુત્તપ્પયુત્તો ઉત્તરો નામ માણવો અહોસિ દાને બ્યાવટો. સો સક્કચ્ચદાનં દત્વા તાવતિંસકાયં ઉપપન્નો, તસ્સ દ્વાદસયોજનિકં વિમાનં નિબ્બત્તિ. સો કતઞ્ઞુતં વિભાવેન્તો સહ વિમાનેન કુમારકસ્સપત્થેરં ઉપસઙ્કમિત્વા વિમાનતો ઓરુય્હ પઞ્ચપતિટ્ઠિતેન વન્દિત્વા અઞ્જલિં પગ્ગય્હ અટ્ઠાસિ. તં થેરો –

૧૧૦૮યા દેવરાજસ્સ સભા સુધમ્મા, યત્થચ્છતિ દેવસઙ્ઘો સમગ્ગો;
તથૂપમં તુય્હમિદં વિમાનં, ઓભાસયં તિટ્ઠતિ અન્તલિક્ખે.

૧૧૦૯દેવિદ્ધિપત્તોસિ મહાનુભાવો…પે॰…
વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ. – ગાથાહિ પટિપુચ્છિ;

૧૧૧૦સો દેવપુત્તો અત્તમનો…પે॰… યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં''.
૧૧૧૧અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતો, રઞ્ઞો પાયાસિસ્સ અહોસિં માણવો;
લદ્ધા ધનં સંવિભાગં અકાસિં, પિયા ચ મે સીલવન્તો અહેસું;
અન્નઞ્ચ પાનઞ્ચ પસન્નચિત્તો, સક્કચ્ચ દાનં વિપુલં અદાસિં.

૧૧૧૨તેન મેતાદિસો વણ્ણો…પે॰…
વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ. –

સો દેવપુત્તો તસ્સ ઇમાહિ ગાથાહિ બ્યાકાસિ.

૧૧૦૮. તત્થ **દેવરાજસ્સા**તિ સક્કસ્સ. **સભા સુધમ્મા**તિ એવંનામકં સન્થાગારં. **યત્થા**તિ યસ્સં સભાયં. **અચ્છતી**તિ નિસીદતિ. **દેવસઙ્ઘો**તિ તાવતિંસદેવકાયો. **સમગ્ગો**તિ સહિતો સન્નિપતિતો.

૧૧૧૧. પાયાસિસ્સ અહોસિં માણવોતિ પાયાસિરાજઞ્ઞસ્સ કિચ્ચાકિચ્ચકરો દહરતાય માણવો, નામેન પન ઉત્તરો નામ અહોસિં. **સંવિભાગં અકાસિન્તિ** અહમેવ અભુઞ્જિત્વા યથાલદ્ધં ધનં દાનમુખે પરિચ્ચજનવસેન સંવિભજનં અકાસિં. અન્નઞ્ચ પાનઞ્ચ પરિચ્ચજન્તોતિ વચનસેસો. અથ વા દાનં વિપુલં અદાસિં. કથં? **સક્કચ્ચં**. કીદિસં? **અન્નઞ્ચ પાનઞ્ચા**તિ યોજેતબ્બં.

(ઉત્તર) પાયાસિવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

ઇતિ પરમત્થદીપનિયા ખુદ્દક-અટ્ઠકથાય વિમાનવત્થુસ્મિં

દસવત્થુપટિમણ્ડિતસ્સ છટ્ઠસ્સ પાયાસિવગ્ગસ્સ

અત્થવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૭. સુનિક્ખિત્તવિમાનવગ્ગો

૧. ચિત્તલતાવિમાનવણ્ણના

યથા વનં ચિત્તલતં પભાસતીતિ ચિત્તલતાવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને. તેન સમયેન સાવત્થિયં અઞ્ઞતરો ઉપાસકો દલિદ્દો અપ્પભોગો પરેસં કમ્મં કત્વા જીવતિ. સો સદ્ધો પસન્નો જિણ્ણે વુડ્ઢે માતાપિતરો પોસેન્તો ''ઇત્થિયો નામ પતિકુલે ઠિતા ઇસ્સરિયં કરોન્તિ, સસ્સુસસુરાનં મનાપચારિનિયો દુલ્લભા''તિ માતાપિતૂનં ચિત્તદુક્ખં પરિહરન્તો દારપરિગ્ગહં અકત્વા સયમેવ ને ઉપટ્ઠહતિ, સીલાનિ રક્ખતિ,

ઉપોસથં ઉપવસતિ , યથાવિભવં દાનાનિ દેતિ. સો અપરભાગે કાલં કત્વા તાવતિંસેસુ દ્વાદસયોજનિકે વિમાને નિબ્બત્તિ. તં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો હેટ્ઠા વુત્તનયેન ગન્ત્વા કતકમ્મં ઇમાહિ ગાથાહિ પટિપુચ્છિ –

૧૧૧૪યથા વનં ચિત્તલતં પભાસતિ, ઉય્યાનસેટ્ઠં તિદસાનમુત્તમં;
તથૂપમં તુય્હમિદં વિમાનં, ઓભાસયં તિટ્ઠતિ અન્તલિક્ખે.

૧૧૧૫દેવિદ્ધિપત્તોસિ મહાનુભાવો…પે॰…
વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ.

૧૧૧૬સો દેવપુત્તો અત્તમનો…પે॰… યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં''.
૧૧૧૭અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતો, દલિદ્દો અતાણો કપણો કમ્મકરો અહોસિં;
જિણ્ણે ચ માતાપિતરો અભારિં, પિયા ચ મે સીલવન્તો અહેસું;
અન્નઞ્ચ પાનઞ્ચ પસન્નચિત્તો, સક્કચ્ચ દાનં વિપુલં અદાસિં.

૧૧૧૮તેન મેતાદિસો વણ્ણો…પે॰…વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ. –
સોપિ તસ્સ બ્યાકાસિ. સેસં વુત્તનયમેવ.

ચિત્તલતાવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨. નન્દનવિમાનવણ્ણના

યથા વનં નન્દનં પભાસતીતિ નન્દનવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને. તેન સમયેન સાવત્થિયં અઞ્ઞતરો ઉપાસકોતિઆદિ સબ્બં અનન્તરવિમાનસદિસં. અયં પન દારપરિગ્ગહં કત્વા માતાપિતરો પોસેસીતિ અયમેવ વિસેસો.

૧૧૨૦યથા વનં નન્દનં પભાસતિ, ઉય્યાનસેટ્ઠં તિદસાનમુત્તમં;
તથૂપમં તુય્હમિદં વિમાનં, ઓભાસયં તિટ્ઠતિ અન્તલિક્ખે.

૧૧૨૧દેવિદ્ધિપત્તોસિ મહાનુભાવો…પે॰…વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતીતિ.
૧૧૨૨સો દેવપુત્તો અત્તમનો…પે॰… યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં''.
૧૧૨૩અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતો, દલિદ્દો અતાણો કપણો કમ્મકરો અહોસિં;
જિણ્ણે ચ માતાપિતરો અભારિં, પિયા ચ મે સીલવન્તો અહેસું;
અન્નઞ્ચ પાનઞ્ચ પસન્નચિત્તો, સક્કચ્ચ દાનં વિપુલં અદાસિં.

૧૧૨૪તેન મેતાદિસો વણ્ણો…પે॰…વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ. –
ગાથાહિ બ્યાકાસિ. તત્થ ગાથાસુપિ અપુબ્બં નત્થિ.

નન્દનવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩. મણિથૂણવિમાનવણ્ણના

ઉચ્ચમિદં મણિથૂણં વિમાનન્તિ મણિથૂણવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને. તેન સમયેન સમ્બહુલા થેરા ભિક્ખૂ અરઞ્ઞાયતને વિહરન્તિ. તેસં ગામં પિણ્ડાય ગમનમગ્ગે એકો ઉપાસકો વિસમં સમં કરોતિ, કણ્ટકે નીહરતિ, ગચ્છગુમ્બે અપનેતિ, ઉદકકાલે માતિકાસુ સેતું બન્ધતિ, વિવનટ્ઠાનેસુ છાયારુક્ખે રોપેતિ, જલાસયેસુ મત્તિકં ઉદ્ધરિત્વા તે પુથુલગમ્ભીરે કરોતિ, તિત્થે સમ્પાદેતિ, યથાવિભવં દાનં દેતિ, સીલં રક્ખતિ. સો અપરભાગે કાલં કત્વા તાવતિંસેસુ દ્વાદસયોજનિકે કનકવિમાને નિબ્બત્તિ. તં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનત્થેરો ઉપસઙ્કમિત્વા ઇમાહિ ગાથાહિ પટિપુચ્છિ –

૧૧૨૬ઉચ્ચમિદં મણિથૂણં વિમાનં, સમન્તતો દ્વાદસ યોજનાનિ;
કૂટાગારા સત્તસતા ઉળારા, વેળુરિયથમ્ભા રુચકત્થતા સુભા.

૧૧૨૭તત્થચ્છસિ પિવસિ ખાદસિ ચ, દિબ્બા ચ વીણા પવદન્તિ વગ્ગું;
દિબ્બા રસા કામગુણેત્થ પઞ્ચ, નારિયો ચ નચ્ચન્તિ સુવણ્ણચ્છન્ના.

૧૧૨૮કેન તેતાદિસો વણ્ણો…પે॰…વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ.
સોપિ તસ્સ ગાથાહિ બ્યાકાસિ –

૧૧૩૦સો દેવપુત્તો અત્તમનો…પે॰… યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં’’.
૧૧૩૧અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતો, વિવને પથે સઙ્કમનં અકાસિં;
આરામરુક્ખાનિ ચ રોપયિસ્સં, પિયા ચ મે સીલવન્તો અહેસું;
અન્નઞ્ચ પાનઞ્ચ પસન્નચિત્તો, સક્કચ્ચ દાનં વિપુલં અદાસિં.

૧૧૩૨તેન મેતાદિસો વણ્ણો…પે॰…વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ.

૧૧૩૧. તત્થ **વિવને**તિ અરઞ્ઞે. **આરામરુક્ખાનિ ચા** આરામભૂતે રુક્ખે, આરામં કત્વા તત્થ રુક્ખે રોપેસિન્તિ અત્થો. સેસં સબ્બં વુત્તનયમેવ.

મણિથૂણવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪. સુવણ્ણવિમાનવણ્ણના

સોવણ્ણમયે પબ્બતસ્મિન્તિ સુવણ્ણવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા અન્ધકવિન્દે વિહરતિ. તેન સમયેન અઞ્ઞતરો ઉપાસકો સદ્ધો પસન્નો વિભવસમ્પન્નો તસ્સ ગામસ્સ અવિદૂરે અઞ્ઞતરસ્મિં મુણ્ડકપબ્બતે સબ્બાકારસમ્પન્નં ભગવતો વસનાનુચ્છવિકં ગન્ધકુટિં કારેત્વા તત્થ ભગવન્તં વસાપેન્તો સક્કચ્ચં ઉપટ્ઠહિ, સયઞ્ચ નિચ્ચસીલે પતિટ્ઠિતો સુવિસુદ્ધસીલસંવરો હુત્વા કાલં કત્વા તાવતિંસભવને નિબ્બત્તિ. તસ્સ કમ્માનુભાવસંસૂચકં નાનારતનરંસિજાલસમુજ્જલં વિચિત્તવેદિકાપરિક્ખિત્તં વિવિધવિપુલાલઙ્કારોપસોભિતં સુવિભત્તભિત્તિત્થમ્ભસોપાનં આરામરમણીયકં કઞ્ચનપબ્બતમુદ્ધનિ વિમાનં ઉપ્પજ્જિ. તં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો દેવચારિકં ચરન્તો દિસ્વા ઇમાહિ ગાથાહિ પટિપુચ્છિ –

૧૧૩૪સોવણ્ણમયે પબ્બતસ્મિં, વિમાનં સબ્બતોપભં;
હેમજાલપટિચ્છન્નં, કિઙ્કિણિજાલકપ્પિતં.

૧૧૩૫અટ્ટંસા સુકતા થમ્ભા, સબ્બે વેળુરિયામયા;
એકમેકાય અંસિયા, રતના સત્ત નિમ્મિતા.

૧૧૩૬વેળૂરિયસુવણ્ણસ્સ, ફલિકા રૂપિયસ્સ ચ;
મસારગલ્લમુત્તાહિ, લોહિતઙ્ગમણીહિ ચ.

૧૧૩૭ચિત્રા મનોરમા ભૂમિ, ન તત્થુદ્ધંસતી રજો;
ગોપાનસીગણા પીતા, કૂટં દારેન્તિ નિમ્મિતા.

૧૧૩૮સોપાનાનિ ચ ચત્તારિ, નિમ્મિતા ચતુરો દિસા;
નાનારતનગબ્ભેહિ, આદિચ્ચોવ વિરોચતિ.

૧૧૩૯વેદિયા ચતસ્સો તત્થ, વિભત્તા ભાગસો મિતા;
દદ્દલ્લમાના આભન્તિ, સમન્તા ચતુરો દિસા.

૧૧૪૦તસ્મિં વિમાને પવરે, દેવપુત્તો મહપ્પભો;
અતિરોચસિ વણ્ણેન, ઉદયન્તોવ ભાણુમા.

૧૧૪૧દાનસ્સ તે ઇદં ફલં, અથો સીલસ્સ વા પન;
અથો અઞ્જલિકમ્મસ્સ, તં મે અક્ખાહિ પુચ્છિતો''તિ.

સોપિસ્સ ઇમાહિ ગાથાહિ બ્યાકાસિ –

૧૧૪૨. ''સો દેવપુત્તો અત્તમનો...પે॰... યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં''.

૧૧૪૩અહં અન્ધકવિન્દસ્મિં, બુદ્ધસ્સાદિચ્ચબન્ધુનો;
વિહારં સત્થુ કારેસિં, પસન્નો સેહિ પાણિભિ.

૧૧૪૪તત્થ ગન્ધઞ્ચ માલઞ્ચ, પચ્ચયઞ્ચ વિલેપનં;
વિહારં સત્થુ અદાસિં, વિપ્પસન્નેન ચેતસા;
તેન મય્હં ઇદં લદ્ધં, વસં વત્તેમિ નન્દને.

૧૧૪૫નન્દને ચ વને રમ્મે, નાનાદિજગણાયુતે;
રમામિ નચ્ચગીતેહિ, અચ્છરાહિ પુરક્ખતો''તિ.

૧૧૩૪. તત્થ **સબ્બતોપભન્તિ** સબ્બભાગેહિ પભાસન્તં પભામુઞ્ચનકં. **કિઙ્કિણિજાલકપ્પિતન્તિ** કપ્પિતકિઙ્કિણિકજાલં.

૧૧૩૫. સબ્બે વેળુરિયામયાતિ સબ્બે થમ્ભા વેળુરિયમણિમયા. તત્થ પન **એકમેકાય અંસિયાતિ** અટ્ટંસેસુ થમ્ભેસુ એકમેકસ્મિં અંસભાગે. **રતના સત્ત નિમ્મિતાતિ** સત્તરતનકમ્મનિમ્મિતા, એકેકો અંસો સત્તરતનમયોતિ

અત્થો.

૧૧૩૬. “**વેળૂરિયસુવણ્ણસ્સા**”તિઆદિના નાનારતનાનિ દસ્સેતિ. તત્થ **વેળૂરિયસુવણ્ણસ્સા**તિ વેળુરિયેન ચ સુવણ્ણેન ચ નિમ્મિતા, ચિત્રાતિ વા યોજના. કરણત્થે હિ ઇદં સામિવચનં. **ફલિકા રૂપિયસ્સ ચા**તિ એત્થાપિ એસેવ નયો. **મસારગલ્લમુત્તાહી**તિ કબરમણીહિ. **લોહિતઙ્ગમણીહિ ચા**તિ રત્તમણીહિ.

૧૧૩૭. ન તત્થુદ્ધંસતી રજોતિ મણિમયભૂમિકત્તા ન તસ્મિં વિમાને રજો ઉગ્ગચ્છતિ. **ગોપાનસીગણા**તિ ગોપાનસીસમૂહા. **પીતા**તિ પીતવણ્ણા, સુવણ્ણમયા ચેવ કુસ્સરાગાદિમણિમયા ચાતિ અત્થો. **કૂટં ધારેન્તી**તિ સત્તરતનમયં કણ્ણિકં ધારેન્તિ.

૧૧૩૮-૯. નાનારતનગબ્ભેહીતિ નાનારતનમયેહિ ઓવરકેહિ. **વેદિયા**તિ વેદિકા. **ચતસ્સો**તિ ચતૂસુ દિસાસુ ચતસ્સો. તેનાહ “**સમન્તા ચતુરો દિસા**”તિ.

૧૧૪૦. મહપ્પભોતિ મહાજુતિકો. **ઉદયન્તો**તિ ઉગ્ગચ્છન્તો. **ભાણુમા**તિ આદિચ્ચો.

૧૧૪૩. સેહિ પાણિભીતિ કાયસારં પુઞ્ઞં પસવન્તો અત્તનો પાણીહિ તં તં કિચ્ચં કરોન્તો વિહારં સત્થુ કારેસિન્તિ યોજના. અથ વા **સેહિ પાણિભી**તિ તત્થ અન્ધકવિન્દસ્મિં ગન્ધઞ્ચ માલઞ્ચ પચ્ચયઞ્ચ વિલેપનઞ્ચ પૂજાવસેન. યથા કથં? વિહારઞ્ચ વિપ્પસન્નેન ચેતસા સત્થુનો અદાસિં પૂજેસિં નિય્યાદેસિં ચાતિ એવમેત્થ યોજના વેદિતબ્બા.

૧૧૪૪. તેનાતિ તેન યથાવુત્તેન પુઞ્ઞકમ્મેન કારણભૂતેન. **મય્હ**ન્તિ મયા. **ઇદ**ન્તિ ઇદં પુઞ્ઞફલં, ઇદં વા દિબ્બં આધિપતેય્યં. તેનાહ “**વસં વત્તેમી**”તિ.

૧૧૪૫. નન્દનેતિ નન્દિયા દિબ્બસમિદ્ધિયા ઉપ્પજ્જનટ્ઠાને ઇમસ્મિં દેવલોકે, તત્થાપિ વિસેસતો નન્દને વને રમ્મે, એવં રમણીયે ઇમસ્મિં નન્દને વને રમામીતિ યોજના. સેસં વુત્તનયમેવ.

એવં દેવતાય અત્તનો પુઞ્ઞકમ્મે આવિકતે થેરો સપરિવારસ્સ તસ્સ દેવપુત્તસ્સ ધમ્મં દેસેત્વા ભગવતો તમત્થં નિવેદેસિ. ભગવા તં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેસિ. સા દેસના મહાજનસ્સ સાત્થિકા અહોસીતિ.

સુવણ્ણવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૫. અમ્બવિમાનવણ્ણના

ઉચ્ચમિદં મણિથૂણન્તિ અમ્બવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને. તેન સમયેન રાજગહે અઞ્ઞતરો દુગ્ગતપુરિસો પરેસં ભત્તવેતનભતો હુત્વા અમ્બવનં રક્ખતિ. સો એકદિવસં આયસ્મન્તં સારિપુત્તં ગિમ્હસમયે સૂરિયાતપસન્તત્તે ઉણ્હવાલિકાનિપ્પીળિતે વિપ્ફન્દમાનમરીચિજાલવિત્થતે ભૂમિપ્પદેસે તસ્સ અમ્બારામસ્સ અવિદૂરેન મગ્ગેન સેદાગતેન ગત્તેન ગચ્છન્તં દિસ્વા સઞ્જાતગારવબહુમાનો ઉપસઙ્કમિત્વા એવમાહ ‘‘મહા અયં, ભન્તે, ધમ્મપરિળાહો, અતિવિય પરિસ્સન્તરૂપો વિય દિસ્સતિ, સાધુ, ભન્તે, અય્યો ઇમં અમ્બારામં

પવિસિત્વા મુહુત્તં વિસ્સમિત્વા અદ્ધાનપરિસ્સમં પટિવિનોદેત્વા ગચ્છથ અનુકમ્પં ઉપાદાયા''તિ. થેરો વિસેસતો તસ્સ ચિત્તપ્પસાદં પરિબ્રૂહેતુકામો તં આરામં પવિસિત્વા અઞ્ઞતરસ્સ અમ્બરુક્ખસ્સ મૂલે નિસીદિ.

પુન સો પુરિસો આહ ''સચે, ભન્તે, ન્હાયિતુકામત્થ, અહં ઇતો કૂપતો ઉદકં ઉદ્ધરિત્વા તુમ્હે ન્હાપેસ્સામિ, પાનીયઞ્ચ દસ્સામી''તિ. થેરોપિ અધિવાસેસિ તુણ્હીભાવેન. સો કૂપતો ઉદકં ઉદ્ધરિત્વા પરિસ્સાવેત્વા થેરં ન્હાપેસિ, ન્હાપેત્વા ચ હત્થપાદે ધોવિત્વા નિસિન્નસ્સ પાનીયં ઉપનેસિ. થેરો પાનીયં પિવિત્વા પટિપ્પસ્સદ્ધદરથો તસ્સ પુરિસસ્સ ઉદકદાને ચેવ ન્હાપને ચ અનુમોદનં વત્વા પક્કામિ. અથ સો પુરિસો ''ધમ્માભિતત્તસ્સ વત થેરસ્સ ધમ્મપરિળાહં પટિપ્પસ્સમ્ભેસિં, બહું વત મયા પુઞ્ઞં પસુત''ન્તિ ઉળારપીતિસોમનસ્સં પટિસંવેદેસિ. સો અપરભાગે કાલં કત્વા તાવતિંસેસુ ઉપ્પજ્જિ. તં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો ઉપસઙ્કમિત્વા ઇમાહિ ગાથાહિ કતપુઞ્ઞં પુચ્છિ.

૧૧૪૬ઉચ્ચમિદં મણિથૂણં વિમાનં, સમન્તતો દ્વાદસ યોજનાનિ;
કૂટાગારા સત્તસતા ઉળારા, વેળુરિયથમ્ભા રુચકત્થતા સુભા.

૧૧૪૭તત્થચ્છસિ પિવસિ ખાદસિ ચ, દિબ્બા ચ વીણા પવદન્તિ વગ્ગું;
દિબ્બા રસા કામગુણેત્થ પઞ્ચ, નારિયો ચ નચ્ચન્તિ સુવણ્ણછન્ના.

૧૧૪૮કેન તેતાદિસો વણ્ણો...પે॰...
વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ.

૧૧૫૦સો દેવપુત્તો અત્તમનો...પે॰...
યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં''.

૧૧૫૧ગિમ્હાનં પચ્છિમે માસે, પતપન્તે દિવઙ્કરે;
પરેસં ભતકો પોસો, અમ્બારામમસિઞ્ચતિ.

૧૧૫૨અથ તેનાગમા ભિક્ખુ, સારિપુત્તોતિ વિસ્સુતો;
કિલન્તરૂપો કાયેન, અકિલન્તોવ ચેતસા.

૧૧૫૩તઞ્ચ દિસ્વાન આયન્તં, અવોચં અમ્બસિઞ્ચકો;
સાધુ તં ભન્તે ન્હાપેય્યં, યં મમસ્સ સુખાવહં.

૧૧૫૪તસ્સ મે અનુકમ્પાય, નિક્ખિપિ પત્તચીવરં;
નિસીદિ રુક્ખમૂલસ્મિં, છાયાય એકચીવરો.

૧૧૫૫તઞ્ચ અચ્છેન વારિના, પસન્નમાનસો નરો;
ન્હાપયી રુક્ખમૂલસ્મિં, છાયાય એકચીવરં.

૧૧૫૬અમ્બો ચ સિત્તો સમણો ચ ન્હાપિતો,

મયા ચ પુઞ્ઞં પસુતં અનપ્પકં;
ઇતિ સો પીતિયા કાયં, સબ્બં ફરતિ અત્તનો.

૧૧૫૭. તદેવ એત્તકં કમ્મં, અકાસિં તાય જાતિયા;
પહાય માનુસં દેહં, ઉપપન્નોમ્હિ નન્દનં.

૧૧૫૮. નન્દને ચ વને રમ્મે, નાનાદિજગણાયુતે;
રમામિ નચ્ચગીતેહિ, અચ્છરાહિ પુરક્ખતો''તિ. –

સોપિ તસ્સ ઇમાહિ ગાથાહિ બ્યાકાસિ.

૧૧૫૧. તત્થ **ગિમ્હાનં પચ્છિમે માસે**તિ આસાળ્હિમાસે. **પતપન્તે**તિ અતિવિય દિપ્પન્તે, સબ્બસો ઉણ્હં વિસ્સજ્જેન્તેતિ અત્થો. **દિવઙ્કરે**તિ દિવાકરે, અયમેવ વા પાઠો. **અસિઞ્ચતી**તિ સિઞ્ચતિ, -કારો નિપાતમત્તં, સિઞ્ચતિ અમ્બરુક્ખમૂલેસુ ધુવં જલસેકં કરોતીતિ અત્થો. ''અસિઞ્ચથા''તિ ચ પાઠો, સિઞ્ચિત્થાતિ અત્થો. ''અસિઞ્ચહ''ન્તિ ચ પઠન્તિ, પરેસં ભતકો પોસો હુત્વા તદા અમ્બારામં અસિઞ્ચિં અહન્તિ અત્થો.

૧૧૫૨. **તેના**તિ યેન દિસાભાગેન સો અમ્બારામો, તેન અગમા અગચ્છિ. **અકિલન્તોવ ચેતસા**તિ ચેતોદુક્ખસ્સ મગ્ગેનેવ પહીનત્તા ચેતસા અકિલન્તોપિ સમાનો કિલન્તરૂપો કાયેન તેન મગ્ગેન અગમાતિ યોજના.

૧૧૫૩-૪. **અવોચં** અહં તદા **અમ્બસિઞ્ચકો** હુત્વાતિ યોજના. **એકચીવરો**તિ ન્હાયિતુકામોતિ અધિપ્પાયો.

૧૧૫૬. **ઇતી**તિ એવં ''અમ્બો ચ સિત્તો, સમણો ચ ન્હાપિતો, મયા ચ પુઞ્ઞં પસુતં અનપ્પકં, એકેનેવ પયોગેન તિવિધોપિ અત્થો સાધિતો''તિ ઇમિનાકારેન પવત્તાય **પીતિયા સો** પુરિસો **અત્તનો સબ્બં કાયં ફરતિ**, નિરન્તરં ફુટં કરોતીતિ યોજના. અતીતત્થે ચેતં વત્તમાનવચનં, ફરીતિ અત્થો.

૧૧૫૭. **તદેવ એત્તકં કમ્મ**ન્તિ તં એત્તકં એવં પાનીયદાનમત્તકં કમ્મં અકાસિં, તાય તસ્સં જાતિયં અઞ્ઞં નાનુસ્સરામીતિ અધિપ્પાયો. તેસં વુત્તનયમેવ.

અમ્બવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૬. ગોપાલવિમાનવણ્ણના

દિસ્વાન દેવં પટિપુચ્છિ ભિક્ખૂતિ ગોપાલવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને. તેન સમયેન રાજગહવાસી અઞ્ઞતરો ગોપાલકો પાતરાસત્થાય પિલોતિકાય પુટબદ્ધં કુમ્માસં ગહેત્વા નગરતો નિક્ખમિત્વા ગાવીનં ચરણટ્ઠાનભૂતં ગોચરભૂમિં સમ્પાપુણિ. તં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો ''અયં ઇદાનેવ કાલં કરિસ્સતિ, મય્હઞ્ચ કુમ્માસં દત્વા તાવતિંસેસુ ઉપ્પજ્જિસ્સતી''તિ ચ ઞત્વા તસ્સ સમીપં અગમાસિ. સો વેલં ઓલોકેત્વા થેરસ્સ કુમ્માસં દાતુકામો અહોસિ. તેન ચ સમયેન ગાવિયો માસક્ખેત્તં પવિસન્તિ. અથ સો ગોપાલો ચિન્તેસિ ''કિં નુ ખો થેરસ્સ કુમ્માસં દદેય્યં, ઉદાહુ ગાવિયો માસક્ખેત્તતો નીહરેય્ય''ન્તિ. અથસ્સ એતદહોસિ

‘‘માસસામિકા મં યં ઇચ્છન્તિ, તં કરોન્તુ, થેરે પન ગતે કુમ્માસદાનન્તરાયો મે સિયા, હન્દાહં પઠમં અય્યસ્સ કુમ્માસં દસ્સામી’’તિ તં થેરસ્સ ઉપનેસિ. પટિગ્ગહેસિ થેરો અનુકમ્પં ઉપાદાય.

અથ નં ગાવિયો નિવત્તેતું પરિસ્સયં અનોલોકેત્વા વેગેન ઉપધાવન્તં પાદેન કુટ્ઠો આસીવિસો ડંસિ. થેરોપિ તં અનુકમ્પમાનો તં કુમ્માસં પરિભુઞ્જિતું આરભિ. ગોપાલકોપિ ગાવિયો નિવત્તેત્વા આગતો થેરં કુમ્માસં પરિભુઞ્જન્તં દિસ્વા પસન્નચિત્તો ઉળારં પીતિસોમનસ્સં પટિસંવેદેન્તો નિસીદિ. તાવદેવસ્સ સકલસરીરં વિસં અજ્ઝોત્થરિ. મુહુત્તમેવ વેગે મુદ્ધપત્તે કાલમકાસિ, કાલકતો ચ તાવતિંસેસુ દ્વાદસયોજનિકે કનકવિમાને નિબ્બત્તિ. તં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો દિસ્વા ઇમાહિ ગાથાહિ પટિપુચ્છિ –

૧૧૫૯.દિસ્વાન દેવં પટિપુચ્છિ ભિક્ખુ, ઉચ્ચે વિમાનમ્હિ ચિરટ્ઠિતિકે;
આમુત્તહત્થાભરણં યસસ્સિં, દિબ્બે વિમાનમ્હિ યથાપિ ચન્દિમા.

૧૧૬૦.અલઙ્કતો મલ્યધરો સુવત્થો, સુકુણ્ડલી કપ્પિતકેસમસ્સુ;
આમુત્તહત્થાભરણો યસસ્સી, દિબ્બે વિમાનમ્હિ યથાપિ ચન્દિમા.

૧૧૬૧.દિબ્બા ચ વીણા પવદન્તિ વગ્ગું; અટ્ઠટ્ઠકા સિક્ખિતા સાધુરૂપા;
દિબ્બા ચ કઞ્ઞા તિદસચરા ઉળારા, નચ્ચન્તિ ગાયન્તિ પમોદયન્તિ.

૧૧૬૨.દેવિદ્ધિપત્તોસિ મહાનુભાવો…પે॰…
વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ.

સોપિ તસ્સ બ્યાકાસિ –

૧૧૬૩. ‘‘સો દેવપુત્તો અત્તમનો…પે॰…યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં’’.

૧૧૬૪.અહં મનુસ્સેસુ મનુસ્સભૂતો, સઙ્ગમ્મ રક્ખિસ્સં પરેસં ધેનુયો;
તતો ચ આગા સમણો મમન્તિકે, ગાવો ચ માસે અગમંસુ ખાદિતું.

૧૧૬૫.દ્વયજ્જ કિચ્ચં ઉભયઞ્ચ કારિયં, ઇચ્ચેવહં ભન્તે તદા વિચિન્તયિં;
તતો ચ સઞ્ઞં પટિલદ્ધ યોનિસો, ‘દદામિ ભન્તે’તિ ખિપિં અનન્તકં.

૧૧૬૬.સો માસખેત્તં તુરિતો અવાસરિં, પુરા અયં ભઞ્જતિ યસ્સિદં ધનં;
તતો ચ કણ્હો ઉરગો મહાવિસો, અડંસિ પાદે તુરિતસ્સ મે સતો.

૧૧૬૭.સ્વાહં અટ્ટોમ્હિ દુક્ખેન પીળિતો, ભિક્ખુ ચ તં સામં મુઞ્ચિત્વાનન્તકં;
અહાસિ કુમ્માસં મમાનુકમ્પયા, તતો ચુતો કાલકતોમ્હિ દેવતા.

૧૧૬૮.તદેવ કમ્મં કુસલં કતં મયા, સુખઞ્ચ કમ્મં અનુભોમિ અત્તના;
તયા હિ ભન્તે અનુકમ્પિતો ભુસં, કતઞ્ઞુતાય અભિવાદયામિ તં.

૧૧૬૯ઙ્સદેવકે લોકે સમારકે ચ, અઞ્ઞો મુનિ નત્થિ તયાનુકમ્પકો;
તયા હિ ભન્તે અનુકમ્પિતો ભુસં, કતઞ્ઞુતાય અભિવાદયામિ તં.

૧૧૭૦ઙ્ઇમસ્મિં લોકે પરસ્મિં વા પન, અઞ્ઞો મુની નત્થિ તયાનુકમ્પકો;
તયા હિ ભન્તે અનુકમ્પિતો ભુસં, કતઞ્ઞુતાય અભિવાદયામિ ત''ન્તિ.

અથાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો અત્તના ચ દેવતાય ચ કથિતનિયામેનેવ તં ભગવતો આરોચેસિ. સત્થા તમત્થં પચ્ચનુભાસિત્વા તં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તપરિસાય ધમ્મં દેસેતું "**દિસ્વાન દેવં પટિપુચ્છિ ભિક્ખૂ**"તિઆદિમાહ.

૧૧૫૯. તત્થ **દેવ**ન્તિ ગોપાલદેવપુત્તં. **ભિક્ખૂ**તિ આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં સન્ધાય સત્થા વદતિ. સો હિ સબ્બસો ભિન્નકિલેસતાય ભિક્ખુ. વિમાનસ્સ બહુકાલાવટ્ઠાયિતાય કપ્પટ્ઠિતિકતાય એવ વા "**ચિરટ્ઠિતિકે**"તિ વુત્તં, ''ચિરટ્ઠિતિક''ન્તિપિ કેચિ પઠન્તિ. તસ્મિં ''દેવ''ન્તિ ઇમિના સમ્બન્ધિતબ્બં. સોપિ હિ સટ્ઠિસતસહસ્સાધિકા તિસ્સો વસ્સકોટિયો તત્થ અવટ્ઠાનતો ''ચિરટ્ઠિતિકે''તિ વત્તબ્બતં લભતિ. **યથાપિ ચન્દિમા**તિ યથા ચન્દિમા દેવપુત્તો કન્તસીતલમનોહરકિરણજાલસમુજ્જલે અત્તનો દિબ્બે વિમાનમ્હિ વિરોચતિ, એવં વિરોચમાનન્તિ વચનસેસા.

૧૧૬૦. અલઙ્કતોતિઆદિ તસ્સ દેવપુત્તસ્સ થેરેન પુચ્છિતાકારદસ્સનં, તં હેટ્ઠા વુત્તત્થમેવ.

૧૧૬૪. સઙ્ગમ્માતિ સઙ્ગમેત્વા, **સઙ્ગમ્મા**તિ વા સઙ્ગહેત્વા. હેત્વત્થોપિ હિ ઇધ અન્તોનીતો, બહૂ એકતો હુત્વાતિ અત્થો. **આગા**તિ આગચ્છિ. **માસે**તિ માસસસ્સાનિ.

૧૧૬૫. દ્વયજ્જાતિ દ્વયં અજ્જ એતરહિ **કિચ્ચં** કાતબ્બં. **ઉભયઞ્ચ કારિય**ન્તિ વુત્તસ્સેવત્થસ્સ પરિયાયવચનં. **સઞ્ઞ**ન્તિ ધમ્મસઞ્ઞં. તેનાહ ''યોનિસો''તિ **પટિલદ્ધા**તિ પટિલભિત્વા. **ખિપિ**ન્તિ પનિગ્ગાહાપનવસેન હત્થે ખિપિં. **અનન્તક**ન્તિ નન્તકં કુમ્માસં પક્ખિપિત્વા બન્ધિત્વા ઠપિતં પિલોતિકં. અ-કારો ચેત્થ નિપાતમત્તં.

૧૧૬૬. સોતિ સો અહં. **તુરિતો**તિ તુરિતો સમ્ભમન્તો. **અવાસરિ**ન્તિ ઉપગચ્છિ, પાવિસિં વા. **પુરા અયં ભઞ્જતિ યસ્સિદં ધન**ન્તિ યસ્સ ખેત્તસામિકસ્સ ઇદં માસસસ્સં ધનં, તં અયં ગોગણો ભઞ્જતિ પુરા તસ્સ ભઞ્જનતો, આમદ્દનતો પુરેતરમેવાતિ અત્થો. **તતો**તિ તત્થ. **તુરિતસ્સ મે સતો**તિ સમ્ભમન્તસ્સ મે સમાનસ્સ, સહસા ગમનેન મગ્ગે કણ્હસપ્પં અનોલોકેત્વા ગતસ્સાતિ અધિપ્પાયો.

૧૧૬૭. અટ્ટોમ્હિ દુક્ખેન પીળિતોતિ તેન આસીવિસડંસનેન અટ્ટો અટ્ટિતો ઉપદ્દુતો મરણદુક્ખેન બાધિતો ભવામિ. **અહાસી**તિ અજ્ઝોહરિ, પરિભુઞ્જીતિ અત્થો. **તતો ચુતો કાલકતોમ્હિ દેવતા**તિ તતો મનુસ્સત્તભાવતો ચુતો મરણકાલપ્પત્તિયા, તત્થ વા આયુસઙ્ખારસ્સ ખેપનસઙ્ખાતસ્સ કાલસ્સ કતત્તા કાલકતો, તદનન્તરમેવ ચ અમ્હિ દેવતા દેવત્તભાવપ્પત્તિયા દેવતા હોમીતિ અત્થો.

૧૧૬૯. તયાતિ તયા સદિસો **અઞ્ઞો મુનિ** મોનેય્યગુણયુત્તો ઇસિ નત્થિ. **તયા**તિ વા નિસ્સક્કે ઇદં કરણવચનં. સેસં વુત્તનયમેવ.

ગોપાલવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૭. કણ્ડકવિમાનવણ્ણના

પુણ્ણમાસે યથા ચન્દોતિ કણ્ડકવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને. તેન ચ સમયેન આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ દેવચારિકં ચરન્તો તાવતિંસભવનં ગતો. તસ્મિં ખણે કણ્ડકો દેવપુત્તો સકભવનતો નિક્ખમિત્વા દિબ્બયાનં અભિરુહિત્વા મહન્તેન પરિવારેન મહતિયા દેવિદ્ધિયા ઉય્યાનં ગચ્છન્તો આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં દિસ્વા સઞ્જાતગારવબહુમાનો સહસા યાનતો ઓરુય્હ થેરં ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ચપતિટ્ઠિતેન વન્દિત્વા સિરસ્મિં અઞ્જલિં પગ્ગય્હ અટ્ઠાસિ. અથ નં થેરો –

૧૧૭૧.પુણ્ણમાસે યથા ચન્દો, નક્ખત્તપરિવારિતો;
સમન્તા અનુપરિયાતિ, તારકાધિપતી સસી.

૧૧૭૨.તથૂપમં ઇદં બ્યમ્હં, દિબ્બં દેવપુરમ્હિ ચ;
અતિરોચતિ વણ્ણેન, ઉદયન્તોવ રંસિમા.

૧૧૭૩.વેળૂરિયસુવણ્ણસ્સ, ફલિકા રૂપિયસ્સ ચ;
મસારગલ્લમુત્તાહિ, લોહિતઙ્ગમણીહિ ચ.

૧૧૭૪.ચિત્રા મનોરમા ભૂમિ, વેળૂરિયસ્સ સન્થતા;
કૂટાગારા સુભા રમ્મા, પાસાદો તે સુમાપિતો.

૧૧૭૫.રમ્મા ચ તે પોક્ખરણી, પુથુલોમનિસેવિતા;
અચ્છોદકા વિપ્પસન્ના, સોણ્ણવાલુકસન્થતા.

૧૧૭૬.નાનાપદુમસઞ્છન્ના, પુણ્ડરીકસમોતતા;
સુરભિં સમ્પવાયન્તિ, મનુઞ્ઞા માલુતેરિતા.

૧૧૭૭.તસ્સા તે ઉભતો પસ્સે, વનગુમ્બા સુમાપિતા;
ઉપેતા પુપ્ફરુક્ખેહિ, ફલરુક્ખેહિ ચૂભયં.

૧૧૭૮.સોવણ્ણપાદે પલ્લઙ્કે, મુદુકે ગોનકત્થતે;
નિસિન્નં દેવરાજંવ, ઉપતિટ્ઠન્તિ અચ્છરા.

૧૧૭૯.સબ્બાભરણસઞ્છન્ના , નાનામાલાવિભૂસિતા;
રમેન્તિ તં મહિદ્ધિકં, વસવત્તીવ મોદસિ.

૧૧૮૦.ભેરિસઙ્ખમુદિઙ્ગાહિ, વીણાહિ પણવેહિ ચ;
રમસિ રતિસમ્પન્નો, નચ્ચગીતે સુવાદિતે.

૧૧૮૧.દિબ્બા તે વિવિધા રૂપા, દિબ્બા સદ્દા અથો રસા;
ગન્ધા ચ તે અધિપ્પેતા, ફોટ્ઠબ્બા ચ મનોરમા.

૧૧૮૨. તસ્મિં વિમાને પવરે, દેવપુત્ત મહપ્પભો;
અતિરોચસિ વણ્ણેન, ઉદયન્તોવ ભાણુમા.

૧૧૮૩. દાનસ્સ તે ઇદં ફલં, અથો સીલસ્સ વા પન;
અથો અઞ્જલિકમ્મસ્સ, તં મે અક્ખાહિ પુચ્છિતો''તિ. –

અધિગતસમ્પત્તિકિત્તનમુખેન કતકમ્મં પુચ્છિ.

૧૧૮૪. સો દેવપુત્તો અત્તમનો, મોગ્ગલ્લાનેન પુચ્છિતો;
પઞ્હં પુટ્ઠો વિયાકાસિ, યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં''.

૧૧૮૫. અહં કપિલવત્થુસ્મિં, સાકિયાનં પુરુત્તમે;
સુદ્ધોદનસ્સ પુત્તસ્સ, કણ્ડકો સહજો અહં.

૧૧૮૬. યદા સો અડ્ઢરત્તાયં, બોધાય મભિનિક્ખમિ;
સો મં મુદૂહિ પાણીહિ, જાલિતમ્બનખેહિ ચ.

૧૧૮૭. સત્થિં આકોટયિત્વાન, વહ સમ્માતિ ચબ્રવિ;
'અહં લોકં તારયિસ્સં, પત્તો સમ્બોધિમુત્તમં'.

૧૧૮૮. તં મે ગિરં સુણન્તસ્સ, હાસો મે વિપુલો અહુ;
ઉદગ્ગચિત્તો સુમનો, અભિસીસિં તદા અહં.

૧૧૮૯. અભિરૂળ્હઞ્ચ મં ઞત્વા, સક્યપુત્તં મહાયસં;
ઉદગ્ગચિત્તો મુદિતો, વહિસ્સં પુરિસુત્તમં.

૧૧૯૦. પરેસં વિજિતં ગન્ત્વા, ઉગ્ગતસ્મિં દિવાકરે;
મમં છન્નઞ્ચ ઓહાય, અનપેક્ખો સો અપક્કમિ.

૧૧૯૧. તસ્સ તમ્બનખે પાદે, જિવ્હાય પરિલેહિસં;
ગચ્છન્તઞ્ચ મહાવીરં, રુદમાનો ઉદિક્ખિસં.

૧૧૯૨. અદસ્સનેનહં તસ્સ, સક્યપુત્તસ્સ સિરીમતો;
અલત્થં ગરુકાબાધં, ખિપ્પં મે મરણં અહુ.

૧૧૯૩. તસ્સેવ આનુભાવેન, વિમાનં આવસામિદં;
સબ્બકામગુણોપેતં, દેવો દેવપુરમ્હિવ.

૧૧૯૪. યઞ્ચ મે અહુવા હાસો, સદ્દં સુત્વાન બોધિયા;
તેનેવ કુસલમૂલેન, ફુસિસ્સં આસવક્ખયં.

૧૧૯૪સચે હિ ભન્તે ગચ્છેય્યાસિ, સત્થુ બુદ્ધસ્સ સન્તિકે;
મમાપિ નં વચનેન, સિરસા વજ્જાસિ વન્દનં.

૧૧૯૬અહમ્પિ દટ્ઠું ગચ્છિસ્સં, જિનં અપ્પટિપુગ્ગલં;
દુલ્લભં દસ્સનં હોતિ, લોકનાથાન તાદિન''ન્તિ. –

સોપિ અત્તના કતકમ્મં કથેસિ. અયઞ્હિ અનન્તરે અત્તભાવે અમ્હાકં બોધિસત્તેન સહજાતો કણ્ડકો અસ્સરાજા અહોસિ. સો અભિનિક્ખમનસમયે અભિરુળ્હો તેનેવ રત્તાવસેસેન તીણિ રજ્જાનિ મહાપુરિસં અતિક્કમાપેત્વા અનોમાનદીતીરં સમ્પાપેસિ. અથ સો મહાસત્તેન સૂરિયે ઉગ્ગતે ઘટિકારમહાબ્રહ્મુના ઉપનીતાનિ પત્તચીવરાનિ ગહેત્વા પબ્બજિત્વા છન્નેન સદ્ધિં કપિલવત્થું ઉદ્દિસ્સ વિસ્સજ્જિતો. સિનેહભારિકેન હદયેન મહાપુરિસસ્સ પાદે અત્તનો જિવ્હાય લેહિત્વા પસાદસોમ્માનિ અક્ખીનિ ઉમ્મીલેત્વા યાવ દસ્સનપથા ઓલોકેન્તો દસ્સનૂપચારં પન અતિક્કન્તે લોકનાથે ''એવંવિધં નામ લોકગ્ગનાયકં મહાપુરિસં અહં વહિં, સફલં વત મે સરીરં અહોસી''તિ પસન્નમાનસો હુત્વા પુન ચિરકાલં સઙ્ગતસ્સ પેમસ્સ વસેન વિયોગદુક્ખં અસહન્તો ભાવિનિયા દિબ્બસમ્પત્તિયા વસેન ધમ્મતાય ચોદિયમાનો કાલં કત્વા તાવતિંસભવને નિબ્બત્તિ. તં સન્ધાય વુત્તં ''**પુણ્ણમાસે યથા ચન્દો… પે॰… અહં કપિલવત્થુસ્મિ**''ન્તિઆદિ.

૧૧૭૧. તત્થ **પુણ્ણમાસે**તિ પુણ્ણમાસિયં સુક્કપક્ખે પન્નરસિયં. **તારકાધિપતી**તિ તારકાનં અધિપતિ. **સસી**તિ સસલઞ્છનવા. ''તારકાધિપ દિસ્સતી''તિ કેચિ પઠન્તિ, તેસં તારકાધિપાતિ અવિભત્તિકનિદ્દેસો, તારકાનં અધિપો હુત્વા દિસ્સતિ અનુપરિયાતિ ચાતિ યોજના કાતબ્બા.

૧૧૭૨. દિબ્બં દેવપુરમ્હિ ચાતિ દેવપુરસ્મિમ્પિ દિબ્બં. યથા મનુસ્સાનં ઠાનતો દેવપુરં ઉત્તમં, એવં દેવપુરતો ચાપિ ઇદં તવ વિમાનં ઉત્તમન્તિ દસ્સેતિ. તેનાહ ''**અતિરોચતિ વણ્ણેન, ઉદયન્તોવ રંસિમા**''તિ, ઉગ્ગચ્છન્તો સૂરિયો વિયાતિ અત્થો.

૧૧૭૩. વેળૂરિયસુવણ્ણસ્સાતિ વેળુરિયેન સુવણ્ણેન ચ ઇદં બ્યમ્હં નિમ્મિતન્તિ વચનસેસેન યોજના. **ફલિકા**તિ ફલિકમણિના.

૧૧૭૫. પોક્ખરણીતિ પોક્ખરણિયો.

૧૧૭૭-૮. તસ્સાતિ તસ્સા પોક્ખરણિયા. **વનગુમ્બા**તિ ઉય્યાને સુપુપ્ફગચ્છે સન્ધાય વદતિ. **દેવરાજંવા**તિ સક્કં વિય. **ઉપતિટ્ઠન્તી**તિ ઉપટ્ઠાનં કરોન્તિ.

૧૧૭૯. સબ્બાભરણસઞ્છન્નાતિ સબ્બેહિ ઇત્થાલઙ્કારેહિ પટિચ્છાદિતા, સબ્બસો વિભૂસિતસરીરાતિ અત્થો. **વસવત્તીવા**તિ વસવત્તિદેવરાજા વિય.

૧૧૮૦. ભેરિસઙ્ખમુદિઙ્ગાહીતિ લિઙ્ગવિપલ્લાસેન વુત્તં, ભેરીહિ ચ સઙ્ખેહિ ચ મુદિઙ્ગેહિ ચાતિ યોજના. **રતિસમ્પન્નો**તિ દિબ્બાય રતિયા સમઙ્ગીભૂતો. **નચ્ચગીતે સુવાદિતે**તિ નચ્ચે ચ ગીતે ચ સુન્દરે વાદિતે ચ, નચ્ચને ચ ગાયને ચ સુન્દરે વાદિતે ચ હેતુભૂતે. નિમિત્તત્થે હિ એતં ભુમ્મં, પવત્તિતેતિ વા વચનસેસો.

૧૧૮૧. દિબ્બા તે વિવિધા રૂપાતિ દેવલોકપરિયાપન્ના નાનપ્પકારા ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા તુય્હં અધિપ્પેતા યથાધિપ્પેતા મનોરમા વિજ્જન્તીતિ કિરિયાપદં આનેત્વા યોજેતબ્બં. **દિબ્બા સદ્દા**તિઆદીસુપિ એસેવ નયો.

૧૧૮૫. કણ્ડકો સહજો અહન્તિ એત્થ **અહ**ન્તિ નિપાતમત્તં. ''અહૂ''તિ કેચિ પઠન્તિ, કણ્ડકો નામ અસ્સરાજા મહાસત્તેન સહ એકસ્મિંયેવ દિવસે જાતત્તા સહજો અહોસિન્તિ અત્થો.

૧૧૮૬. અડ્ઢરત્તાયન્તિ અડ્ઢરત્તિયં, મજ્ઝિમયામસમયેતિ અત્થો. **બોધાય મભિનિક્ખમી**તિ મ-કારો પદસન્ધિકરો, અભિસમ્બોધિઅત્થં મહાભિનિક્ખમનં નિક્ખમીતિ અત્થો. **મુદૂહિ પાણીહી**તિ મુદુહત્થતં મહાપુરિસલક્ખણં વદતિ. **જાલિતમ્બનખેહી**તિ જાલવન્તેહિ અભિલોહિતનખેહિ. તેન જાલહત્થતં મહાપુરિસલક્ખણં તમ્બનખતં અનુબ્યઞ્જનઞ્ચ દસ્સેતિ.

૧૧૮૭. સત્થિ નામ જઙ્ઘા, ઇધ પન સત્થિનો આસન્નટ્ઠાનભૂતો ઊરુપ્પદેસો ''સત્થી''તિ વુત્તો. **આકોટયિત્વાના**તિ અપ્પોઠેત્વા. **''વહ સમ્મા''તિ ચબ્રવીતિ** ''સમ્મ કણ્ડક, અજ્જેકરત્તિં મં વહ, મય્હં ઓપવુય્હં હોહી''તિ ચ કથેસિ. વહને પન પયોજનં તદા મહાસત્તેન દસ્સિતં વદન્તો **''અહં લોકં તારયિસ્સં, પત્તો સમ્બોધિમુત્તમ''**ન્તિ આહ. તેન ''અહં ઉત્તમં અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં પત્તો અધિગતો હુત્વા સદેવકં લોકં સંસારમહોઘતો તારયિસ્સામિ, તસ્મા નયિદં ગમનં યંકિઞ્ચીતિ ચિન્તેય્યાસી''તિ ગમને પયોજનસ્સ અનુત્તરભાવં દસ્સેતિ.

૧૧૮૮-૯. હાસોતિ તુટ્ઠિ. **વિપુલો**તિ મહાઉળારો. **અભિસીસિ**ન્તિ આસિસિં ઇચ્છિં સમ્પટિચ્છિં . **અભિરૂળ્હઞ્ચ મં ઞત્વા, સક્યપુત્તં મહાયસ**ન્તિ પત્થટવિપુલયસં સક્યરાજપુત્તં મહાસત્તં મં અભિરુય્હ નિસિન્નં જાનિત્વા. **વહિસ્સ**ન્તિ નેસિં.

૧૧૯૦-૯૧. પરેસન્તિ પરરાજૂનં. **વિજિત**ન્તિ દેસં પરરજ્જં. **ઓહાયા**તિ વિસ્સજ્જિત્વા. **અપક્કમી**તિ અપક્કમિતું આરભિ. ''પરિબ્બજી''તિ ચ પઠન્તિ. **પરિલેહિસ**ન્તિ પરિતો લેહિં. **ઉદિક્ખિસ**ન્તિ ઓલોકેસિં.

૧૧૯૨-૩. ગરુકાબાધન્તિ ગરુકં બાળ્હં આબાધં, મરણન્તિકં દુક્ખન્તિ અત્થો. તેનાહ **''ખિપ્પં મે મરણં અહૂ''**તિ. સો હિ અનેકાસુ જાતીસુ મહાસત્તેન દળ્હભત્તિકો હુત્વા આગતો, તસ્મા વિયોગદુક્ખં સહિતું નાસક્ખિ, ''સમ્માસમ્બોધિં અધિગન્તું નિક્ખન્તો''તિ પન સુત્વા નિરામિસં ઉળારં પીતિસોમનસ્સઞ્ચ ઉપ્પજ્જિ, તેન મરણાનન્તરં તાવતિંસેસુ નિબ્બત્તિ, ઉળારા ચસ્સ દિબ્બસમ્પત્તિયો પાતુરહેસું. તેન વુત્તં **''તસ્સેવ આનુભાવેના''**તિ, ઠાનગતસ્સ પસાદમયપુઞ્ઞસ્સ બલેન. **દેવો દેવપુરમ્હિવા**તિ તાવતિંસભવને સક્કો દેવરાજા વિય.

૧૧૯૪. યઞ્ચ મે અહુવા હાસો, સદ્દં સુત્વાન બોધિયાતિ ''પત્તો સમ્બોધિમુત્તમ''ન્તિ પઠમતરં બોધિસદ્દં સુત્વા તદા મય્હં હાસો અહુ, યં હાસસ્સ ભવનં સુસ્સનં, **તેનેવ કુસલમૂલેન** તેનેવ કુસલબીજેન **કુસિસ્સ**ન્તિ કુસિસ્સામિ પાપુણિસ્સામિ.

૧૧૯૫. એવં દેવપુત્તો યથાધિગતાય અનાગતાય ભવસમ્પત્તિયા કારણભૂતં અત્તનો કુસલકમ્મં કથેન્તો ઇદાનિ અત્તના ભગવતો સન્તિકં ગન્તુકામોપિ પુરેતરં થેરેન સત્થુ વન્દનં પેસેન્તો **''સચે''**તિ ગાથમાહ. તત્થ **સચે**

ગચ્છેય્યાસીતિ યદિ ગમિસ્સસિ. ''સચે ગચ્છસી''તિ કેચિ પઠન્તિ, સો એવત્થો. **મમાપિ નં વચનેના**તિ ન કેવલં તવ સભાવેનેવ, અથ ખો મમાપિ વચનેન ભગવન્તં. **વજ્જાસી**તિ વદેય્યાસિ, મમાપિ **સિરસા વન્દન**ન્તિ યોજના.

૧૧૯૬. યદિપિ દાનિ વન્દનઞ્ચ પેસેમિ, પેસેત્વા એવ પન ન તિટ્ઠામીતિ દસ્સેન્તો આહ "**અહમ્પિ દટ્ઠું ગચ્છિસ્સં, જિનં અપ્પટિપુગ્ગલ**"ન્તિ. ગમને પન દળ્હતરં કારણં દસ્સેતું "**દુલ્લભં દસ્સનં હોતિ, લોકનાથાન તાદિન**"ન્તિ આહ.

૧૧૯૭સો કતઞ્ઞૂ કતવેદી, સત્થારં ઉપસઙ્કમિ;
સુત્વા ગિરં ચક્ખુમતો, ધમ્મચક્ખું વિસોધયિ.

૧૧૯૮વિસોધેત્વા દિટ્ઠિગતં, વિચિકિચ્છં વતાનિ ચ;
વન્દિત્વા સત્થુનો પાદે, તત્થેવન્તરધાયથા''તિ. –

ઇમા દ્વે ગાથા સઙ્ગીતિકારેહિ ઠપિતા.

૧૧૯૭. તત્થ **સુત્વા ગિરં ચક્ખુમતો**તિ પઞ્ચહિ ચક્ખૂહિ ચક્ખુમતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ વચનં સુત્વા. **ધમ્મચક્ખુ**ન્તિ સોતાપત્તિમગ્ગં. **વિસોધયી**તિ અધિગચ્છિ. અધિગમોયેવ હિ તસ્સ વિસોધનં.

૧૧૯૮. વિસોધેત્વા દિટ્ઠિગતન્તિ દિટ્ઠિગતં સમુગ્ઘાતેત્વા. **વિચિકિચ્છં વતાનિ ચા**તિ સોળસવત્થુકં અટ્ઠવત્થુકઞ્ચ વિચિકિચ્છઞ્ચ ''સીલબ્બતેહિ સુદ્ધી''તિ પવત્તનકસીલબ્બતપરામાસે ચ વિસોધયીતિ યોજના. તત્થ હિ સહ પરિયાયેહિ તથા પવત્તા પરામાસા ''વતાની''તિ વુત્તં. સેસં વુત્તનયમેવ.

કણ્ડકવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૮. અનેકવણ્ણવિમાનવણ્ણના

અનેકવણ્ણં દરસોકનાસનન્તિ અનેકવણ્ણવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને. તેન સમયેન આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો હેટ્ઠા વુત્તનયેન દેવચારિકં ચરન્તો તાવતિંસભવનં અગમાસિ. અથ નં અનેકવણ્ણો દેવપુત્તો દિસ્વા સઞ્જાતગારવબહુમાનો ઉપસઙ્કમિત્વા અઞ્જલિં પગ્ગય્હ અટ્ઠાસિ. થેરો –

૧૧૯૯અનેકવણ્ણં દરસોકનાસનં, વિમાનમારુય્હ અનેકચિત્તં;
પરિવારિતો અચ્છરાસઙ્ગણેન, સુનિમ્મિતો ભૂતપતીવ મોદસિ.

૧૨૦૦સમસ્સમો નત્થિ કુતો પનુત્તરો, યસેન પુઞ્ઞેન ચ ઇદ્ધિયા ચ;
સબ્બે ચ દેવા તિદસગણા સમેચ્ચ, તં તં નમસ્સન્તિ સસિંવ દેવા;
ઇમા ચ તે અચ્છરાયો સમન્તતો, નચ્ચન્તિ ગાયન્તિ પમોદયન્તિ.

૧૨૦૧દેવિદ્ધિપત્તોસિ મહાનુભાવો,
મનુસ્સભૂતો કિમકાસિ પુઞ્ઞં;
કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવો,

वण्णो च ते सब्बदिसा पभासती''ति. –

अधिगतसम्पत्तिकित्तनमुखेन कतकम्मं पुच्छि. तं दस्सेतुं –

१२०२. ''सो देवपुत्तो अत्तमनो…पे॰…यस्स कम्मस्सिदं फल''न्ति. –

वुत्तं . सोपि –

१२०३अहं भदन्ते अहुवासि पुब्बे, सुमेधनामस्स जिनस्स सावको;
पुथुज्जनो अननुबोधोहमस्मि, सो सत्त वस्सानि परिब्बजिस्सहं.

१२०४सोहं सुमेधस्स जिनस्स सत्थुनो, परिनिब्बुतस्सोघतिण्णस्स तादिनो;
रतनुच्चयं हेमजालेन छन्नं, वन्दित्वा थूपस्मिं मनं पसादयिं.

१२०५न मासि दानं न च मत्थि दातुं, परे च खो तत्थ समादपेसिं;
पूजेथ नं पूजनीयस्स धातुं, एवं किर सग्गमितो गमिस्सथ.

१२०६तदेव कम्मं कुसलं कतं मया,
सुखञ्च दिब्बं अनुभोमि अत्तना;
मोदामहं तिदसगणस्स मज्झे,
न तस्स पुञ्ञस्स खयम्पि अज्झग''न्ति. – कथेसि;

इतो किर तिंसकप्पसहस्से सुमेधो नाम सम्मासम्बुद्धो लोके उप्पज्जित्वा सदेवकं लोकं एकोभासं कत्वा कतबुद्धकिच्चो परिनिब्बुतो, मनुस्सेहि च भगवतो धातुं गहेत्वा रतनचेतिये कते अञ्ञतरो पुरिसो सत्थु सासने पब्बजित्वा सत्त वस्सानि ब्रह्मचरियं चरित्वा अनवट्ठितचित्तताय कुक्कुच्चको हुत्वा उप्पब्बजि. उप्पब्बजितो च संवेगबहुलताय धम्मच्छन्दवन्तताय च चेतियङ्गणे सम्मज्जनपरिभण्डादीनि करोन्तो निच्चसीलउपोसथसीलानि रक्खन्तो धम्मं सुणन्तो अञ्ञे च पुञ्ञकिरियाय समादपेन्तो विचरि. सो आयुपरियोसाने कालकतो तावतिंसेसु निब्बत्ति. सो पुञ्ञकम्मस्स उळारभावेन महेसक्खो महानुभावो सक्कादीहि देवताहि सक्कतपूजितो हुत्वा तत्थ यावतायुकं ठत्वा ततो चुतो अपरापरं देवमनुस्सेसु संसरन्तो इमस्मिं बुद्धुप्पादे तस्सेव कम्मस्स विपाकावसेसेन तावतिंसभवने निब्बत्ति, ''अनेकवण्णो''ति नं देवता सञ्जानिंसु. तं सन्धाय वुत्तं ''अथ नं अनेकवण्णो देवपुत्तो…पे॰… न तस्स पुञ्ञस्स खयम्पि अज्झगन्ति कथेसी''ति.

११९९. तत्थ **अनेकवण्ण**न्ति नीलपीतादिवसेन विविधवण्णताय अनन्तरविमानादीनं विविधसण्ठानताय च नानाविधवण्णं. **दरसोकनासन**न्ति सीतलभावेन दरथपरिळाहानं विनोदनतो मनुञ्ञताय दस्सनीयताय च सोकस्स अनोकासतो दरसोकनासनं. **अनेकचित्त**न्ति नानाविधचित्तरूपं. **सुनिम्मितो भूतपती**वाति तावतिंसकायिकोपि उळारदिब्बभोगताय सुनिम्मितदेवराजा विय मोदसि तुस्ससि अभिरमसि.

१२००. समस्समोति समो एव हुत्वा समो, निब्बरियायेन सदिसो ते तुय्हं नत्थि, कुतो पन केन कारणेन उत्तरि अधिको को नाम सिया. केन पन समता उत्तरितरता चाति आह ''**यसेन पुञ्ञेन च इद्धिया चा**''ति. तत्थ

યસેનાતિ પરિવારેન. **ઇદ્ધિયા**તિ આનુભાવેન. **યસેના**તિ વા ઇસ્સરિયેન, **ઇદ્ધિયા**તિ દેવિદ્ધિયા. **યસેના**તિ વા વિભવસમ્પત્તિયા, **ઇદ્ધિયા**તિ યથિચ્છિ તસ્સ કામગુણસ્સ ઇજ્ઝનેન. **યસેના**તિ વા કિત્તિઘોસેન, **ઇદ્ધિયા**તિ સમિદ્ધિયા. **પુઞ્ઞેના**તિ તત્થ તત્થ વુત્તાવસિટ્ઠપુઞ્ઞફલેન, પુઞ્ઞકમ્મેનેવ વા.

''**સબ્બે ચ દેવા**''તિ સામઞ્ઞતો ગહિતમત્થં ''**તિદસગણા**''તિ ઇમિના વિસેસેત્વા વુત્તં. એકચ્ચસ્સ પચ્ચેકં નિપચ્ચકારં કરોન્તાપિ પમુદિતા ન કરોન્તિ , ન એવમેતસ્સ . એતસ્સ પન પમુદિતાપિ કરોન્તિયેવાતિ દસ્સેતું ''**સમેચ્ચા**''તિ વુત્તં. **તં ત**ન્તિ તં ત્વં. **સસિંવ દેવા**તિ યથા નામ સુક્કપક્ખપાટિપદિયં દિસ્સમાનં સસિં ચન્દં મનુસ્સા દેવા ચ આદરજાતા નમસ્સન્તિ, એવં તં સબ્બેપિ તિદસગણા નમસ્સન્તીતિ અત્થો.

૧૨૦૩. ભદન્તેતિ થેરં ગારવબહુમાનેન સમુદાચરતિ. **અહુવાસિ**ન્તિ અહોસિં. **પુબ્બે**તિ પુરિમજાતિયં. **સુમેધનામસ્સ જિનસ્સ સાવકો**તિ સુમેધોતિ એવં પાકટનામસ્સ સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ સાસને પબ્બજિતભાવેન સાવકો. **પુથુજ્જનો**તિ અનરિયો. તત્થાપિ સચ્ચાનં અનુબોધમત્તસ્સાપિ અભાવેન **અનનુબોધો. સો સત્ત વસ્સાનિ પરિબ્બજિસ્સહ**ન્તિ સો અહં સત્ત સંવચ્છરાનિ પબ્બજ્જાગુણમત્તેન વિચરિં, ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મં નાધિગચ્છિન્તિ અધિપ્પાયો.

૧૨૦૪. રતનુચ્ચયન્તિ મણિકનકાદિરતનેહિ ઉચ્ચિતં ઉસ્સિતરતનચેતિયં. **હેમજાલેન છન્ન**ન્તિ સમન્તતો ઉપરિ ચ કઞ્ચનજાલેન પટિચ્છાદિતં. **વન્દિત્વા**તિ પઞ્ચપતિટ્ઠિતેન તત્થ તત્થ પણામં કત્વા. **થૂપસ્મિં મનં પસાદયિ**ન્તિ ''સબ્બઞ્ઞુગુણાધિટ્ઠાનાય વત ધાતુયા અયં થૂપો''તિ થૂપસ્મિં ચિત્તં પસાદેસિં.

૧૨૦૫. ન માસિ દાનન્તિ મે મયા કતં દાનં નાસિ નાહોસિ. કસ્મા પન? **ન ચ મેત્થિ દાતુ**ન્તિ મે મમ પરિગ્ગહભૂતં દાનં દાતું ન અત્થિ, ન કિઞ્ચિ દેય્યવત્થુ વિજ્જતિ, **પરે ચ ખો** સત્તે **તત્થ** દાને **સમાદપેસિં**. ''પરેસઞ્ચ તત્થ સમાદપેસિ''ન્તિ ચ પઠન્તિ, તત્થ **પરેસ**ન્તિ ઉપયોગત્થે સામિવચનં દટ્ઠબ્બં . **પૂજેથ ન**ન્તિઆદિ સમાદપનાકારદસ્સનં, તં ધાતુન્તિ યોજના. **એવં કિરા**તિ **કિર**-સદ્દો અનુસ્સવત્થો.

૧૨૦૬. ન તસ્સ પુઞ્ઞસ્સ ખયમ્પિ અજ્ઝગન્તિ તસ્સ તદા સુમેધં ભગવન્તં ઉદ્દિસ્સ કતસ્સ પુઞ્ઞકમ્મસ્સ પરિક્ખયં નાધિગચ્છિં, તસ્સેવ કમ્મસ્સ વિપાકાવસેસં પચ્ચનુભોમીતિ દસ્સેતિ. યં પનેત્થ ન વુત્તં, તં હેટ્ઠા વુત્તનયત્તા સુવિઞ્ઞેય્યમેવાતિ દટ્ઠબ્બં.

અનેકવણ્ણવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૯. મટ્ઠકુણ્ડલીવિમાનવણ્ણના

અલઙ્કતો મટ્ઠકુણ્ડલીતિ મટ્ઠકુણ્ડલીવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને. તેન સમયેન સાવત્થિવાસી એકો બ્રાહ્મણો અડ્ઢો મહદ્ધનો મહાભોગો અસ્સદ્ધો અપ્પસન્નો મિચ્છાદિટ્ઠિકો કસ્સચિ કિઞ્ચિ ન દેતિ, અદાનતો એવ ''અદિન્નપુબ્બકો''તિ પઞ્ઞાયિત્થ. સો મિચ્છાદિટ્ઠિભાવેન ચ લુદ્ધભાવેન ચ તથાગતં વા તથાગતસાવકં વા દટ્ઠુમ્પિ ન ઇચ્છતિ. મટ્ઠકુણ્ડલં નામ અત્તનો પુત્તઞ્ચ સિક્ખાપેસિ ''તાત , તયા સમણો ગોતમો તસ્સ સાવકા ચ ન ઉપસઙ્કમિતબ્બા ન દટ્ઠબ્બા''તિ. સોપિ તથા અકાસિ. અથસ્સ પુત્તો ગિલાનો અહોસિ, બ્રાહ્મણો ધનક્ખયભયેન ભેસજ્જં ન કારેસિ, રોગે પન વડ્ઢિતેવ વેજ્જે પક્કોસિત્વા દસ્સેસિ. વેજ્જા તસ્સ સરીરં ઓલોકેત્વા

‘‘અતેકિચ્છો’’તિ તં ઞત્વા અપક્કમિંસુ. બ્રાહ્મણો ‘‘પુત્તે અબ્ભન્તરે મતે નીહરણં દુક્ખ’’ન્તિ પુત્તં બહિદ્વારકોટ્ઠકે નિપજ્જાપેસિ.

ભગવા રત્તિયા પચ્ચૂસસમયે મહાકરુણાસમાપત્તિતો વુટ્ઠાય લોકં વોલોકેન્તો અદ્દસ મટ્ઠકુણ્ડલીમાણવં ખીણાયુકં તદહેવ ચવનધમ્મં, નિરયસંવત્તનિકઞ્ચસ્સ કમ્મં કતોકાસં. ‘‘સચે પનાહં તત્થ ગમિસ્સામિ, સો મયિ ચિત્તં પસાદેત્વા દેવલોકે નિબ્બત્તિત્વા પિતરં આળાહને રોદમાનં ઉપગન્ત્વા સંવેજેસ્સતિ, એવં સો ચ તસ્સ પિતા ચ મમ સન્તિકં આગમિસ્સતિ, મહાજનકાયો સન્નિપતિસ્સતિ તત્થ મયા ધમ્મે દેસિતે મહાધમ્માભિસમયો ભવિસ્સતી’’તિ એવં પન ઞત્વા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં સાવત્થિં પિણ્ડાય પવિટ્ઠો મટ્ઠકુણ્ડલીમાણવસ્સ પિતુ ગેહસમીપે ઠત્વા છબ્બણ્ણબુદ્ધરંસિયો વિસ્સજ્જેસિ. તા દિસ્વા માણવો ‘‘કિમેત’’ન્તિ ઇતો ચિતો ચ વિલોકેન્તો અદ્દસ ભગવન્તં દન્તં ગુત્તં સન્તિન્દ્રિયં દ્વત્તિંસાય મહાપુરિસલક્ખણેહિ અસીતિયા અનુબ્યઞ્જનેહિ બ્યામપ્પભાય કેતુમાલાય ચ વિજ્જોતમાનં અનુપમાય બુદ્ધસિરિયા અચિન્તેય્યેન બુદ્ધાનુભાવેન વિરોચમાનં. દિસ્વા તસ્સ એતદહોસિ ‘‘બુદ્ધો નુ ખો ભગવા ઇધાનુપ્પત્તો, યસ્સાયં રૂપસમ્પદા અત્તનો તેજસા સૂરિયમ્પિ અભિભવતિ, કન્તભાવેન ચન્દિમં, ઉપસન્તભાવેન સબ્બેપિ સમણબ્રાહ્મણે, ઉપસમેન નામ એત્થેવ ભવિતબ્બં, અયમેવ ચ મઞ્ઞે ઇમસ્મિં લોકે અગ્ગપુગ્ગલો, મમેવ ચ અનુકમ્પાય ઇધાનુપ્પત્તો’’તિ બુદ્ધારમ્મણાય પીતિયા નિરન્તરં કુટસરીરો અનપ્પકં પીતિસોમનસ્સં પટિસંવેદેન્તો પસન્નચિત્તો અઞ્જલિં પગ્ગય્હ નિપજ્જિ. તં દિસ્વા ભગવા ‘‘અલં ઇમસ્સ એત્તકેન સગ્ગૂપપત્તિયા’’તિ પક્કામિ.

સોપિ તં પીતિસોમનસ્સં અવિજહન્તોવ કાલં કત્વા તાવતિંસેસુ દ્વાદસયોજનિકે વિમાને નિબ્બત્તિ. પિતા પનસ્સ સરીરસક્કારં કરિત્વા દુતિયદિવસે પચ્ચૂસવેલાયં આળાહનં ગન્ત્વા ‘‘હા હા મટ્ઠકુણ્ડલિ, હા હા મટ્ઠકુણ્ડલી’’તિ પરિદેવમાનો આળાહનં અનુપરિક્કમન્તો રોદતિ. દેવપુત્તો અત્તનો વિભવસમ્પત્તિં ઓલોકેત્વા ‘‘કુતો નુ ખો અહં ઇધાગતો કિઞ્ચ કમ્મં કત્વા’’તિ ઉપધારેન્તો અત્તનો પુરિમત્તભાવં ઞત્વા તત્થ ચ મરણકાલે ભગવતિ પવત્તિતં ચિત્તપ્પસાદં મનોહરં અઞ્જલિકરણમત્તં દિસ્વા ‘‘અહો મહાનુભાવા બુદ્ધા ભગવન્તો’’તિ સાતિસયં તથાગતે સઞ્જાતપ્પસાદબહુમાનો ‘‘અદિન્નપુબ્બકબ્રાહ્મણો નુ ખો કિં કરોતી’’તિ ઉપધારેન્તો આળાહને રોદમાનં દિસ્વા ‘‘અયં મય્હં પુબ્બે ભેસજ્જમત્તમ્પિ અકત્વા ઇદાનિ નિરત્થકં આળાહને રોદતિ, હન્દ નં સંવેજેત્વા કુસલે પતિટ્ઠાપેસ્સામી’’તિ દેવલોકતો આગન્ત્વા મટ્ઠકુણ્ડલીરૂપેન રોદમાનો ‘‘હા હા ચન્દ, હા હા સૂરિયા’’તિ બાહા પગ્ગય્હ કન્દન્તો પિતુ સમીપે અટ્ઠાસિ. અથ નં બ્રાહ્મણો ‘‘અયં મટ્ઠકુણ્ડલી આગતો’’તિ ચિન્તેત્વા ગાથાય અજ્ઝભાસિ –

૧૨૦૭.‘‘અલઙ્કતો મટ્ઠકુણ્ડલી, માલધારી હરિચન્દનુસ્સદો;
બાહા પગ્ગય્હ કન્દસિ, વનમજ્ઝે કિં દુક્ખિતો તુવ’’ન્તિ.

તત્થ **અલઙ્કતો**તિ વિભૂસિતો. **મટ્ઠકુણ્ડલી**તિ સરીરપ્પદેસસ્સ અઘંસનત્થં માલાલતાદયો અદસ્સેત્વા મટ્ઠાકારેનેવ કતકુણ્ડલો. અથ વા **મટ્ઠકુણ્ડલી**તિ વિસુદ્ધકુણ્ડલો, તાપેત્વા જાતિહિઙ્ગુલિકાય મજ્જિત્વા ધોવિત્વા સૂકરલોમેન મજ્જિતકુણ્ડલોતિ અત્થો . **માલધારી**તિ માલં ધારેન્તો, પિળન્ધિતમાલોતિ અત્થો. **હરિચન્દનુસ્સદો**તિ રત્તચન્દનેન સબ્બસો અનુલિત્તગત્તો. **કિ**ન્તિ પુચ્છાવચનં. **દુક્ખિતો**તિ દુક્ખપ્પત્તો. **કિંદુક્ખિતો**તિ વા એકમેવ પદં, કેન દુક્ખેન દુક્ખિતોતિ અત્થો.

અથ નં દેવપુત્તો આહ –

૧૨૦૮સોવણ્ણમયો પભસ્સરો, ઉપ્પન્નો રથપઞ્જરો મમ;
તસ્સ ચક્કયુગં ન વિન્દામિ, તેન દુક્ખેન જહામિ જીવિત''ન્તિ.

અથ નં બ્રાહ્મણો આહ –

૧૨૦૯સોવણ્ણમયં મણિમયં, લોહિતકમયં અથ રૂપિયમયં;
આચિક્ખ મે ભદ્દમાણવ, ચક્કયુગં પટિપાદયામિ તે''તિ.

તં સુત્વા માણવો ''અયં પુત્તસ્સ ભેસજ્જં અકત્વા પુત્તપતિરૂપકં મં દિસ્વા રોદન્તો 'સુવણ્ણાદિમયં રથચક્કં કરોમી'તિ વદતિ, હોતુ નિગ્ગણ્હિસ્સામિ ન''ન્તિ ચિન્તેત્વા ''કીવ મહન્તં મે ચક્કયુગં કરિસ્સસી''તિ વત્વા ''યાવ મહન્તં આકઙ્ખસી''તિ વુત્તે ''ચન્દિમસૂરિયેહિ મે અત્થો, તે મે દેહી''તિ યાચન્તો –

૧૨૧૦સો માણવો તસ્સ પાવદિ, ચન્દસૂરિયા ઉભયેત્થ દિસ્સરે;
સોવણ્ણમયો રથો મમ, તેન ચક્કયુગેન સોભતી''તિ.

અથ નં બ્રાહ્મણો આહ –

૧૨૧૧બાલો ખો ત્વં અસિ માણવ, યો ત્વં પત્થયસે અપત્થિયં;
મઞ્ઞામિ તુવં મરિસ્સસિ, ન હિ ત્વં લચ્છસિ ચન્દસૂરિયે''તિ.

અથ નં માણવો ''કિં પન પઞ્ઞાયમાનસ્સત્થાય રોદન્તો બાલો હોતિ, ઉદાહુ અપઞ્ઞાયમાનસ્સા''તિ વત્વા –

૧૨૧૨ગમનાગમનમ્પિ દિસ્સતિ, વણ્ણધાતુ ઉભયત્થ વીથિયા;
પેતો કાલકતો ન દિસ્સતિ, કો નિધ કન્દતં બાલ્યતરો''તિ.

તં સુત્વા બ્રાહ્મણો ''યુત્તં એસ વદતી''તિ સલ્લક્ખેત્વા –

૧૨૧૩સચ્ચં ખો વદેસિ માણવ, અહમેવ કન્દતં બાલ્યતરો;
ચન્દં વિય દારકો રુદં, પેતં કાલકતાભિપત્થયિ''ન્તિ. –

વત્વા તસ્સ કથાય નિસ્સોકો હુત્વા માણવસ્સ થુતિં કરોન્તો ઇમા ગાથા અભાસિ –

૧૨૧૪આદિત્તં વત મં સન્તં, ઘતસિત્તંવ પાવકં;
વારિના વિય ઓસિઞ્ચં, સબ્બં નિબ્બાપયે દરં.

૧૨૧૫અબ્બહી વત મે સલ્લં, સોકં હદયનિસ્સિતં;
યો મે સોકપરેતસ્સ, પુત્તસોકં અપાનુદિ.

૧૨૧૬સ્વાહં અબ્બૂળ્હસલ્લોસ્મિ, સીતિભૂતોસ્મિ નિબ્બુતો;

ન સોચામિ ન રોદામિ, તવ સુત્વાન માણવા''તિ.

૧૨૦૮-૧૦. તત્થ **રથપઞ્જરો**તિ રથૂપત્થં. **ન વિન્દામી**તિ ન લભામિ. **ભદ્દમાણવા**તિ આલપનં. **પટિપાદયામી**તિ સમ્પાદેત્વા દદામિ, મા ચક્કયુગાભાવેન જીવિતં જહીતિ અધિપ્પાયો. **ઉભયેત્થ દિસ્સરે**તિ ઉભોપિ એત્થ ચન્દસૂરિયા આકાસે દિસ્સન્તિ. **ય**-કારો પદસન્ધિકરો, ઉભયે એત્થાતિ વા પદવિભાગો.

૧૨૧૨. ગમનાગમનન્તિ દિવસે દિવસે ઓગમનુગ્ગમનવસેન ચન્દસૂરિયાનં ગમનં આગમનઞ્ચ દિસ્સતિ. ''ગમનોગમન''ન્તિપિ પાળિ, ઉગ્ગમનં ઓગમનઞ્ચાતિ અત્થો. **વણ્ણધાતૂ**તિ સીતિભાવવિસિટ્ઠા કન્તભાવભાસુરા, ઉણ્હભાવવિસિટ્ઠા તિક્ખભાવભાસુરા ચ વણ્ણનિભા. **ઉભયત્થા**તિ ચન્દે સૂરિયે ચાતિ દ્વીસુપિ વણ્ણધાતુ દિસ્સતીતિ યોજેતબ્બં. **વીથિયા**તિ પવત્તનવીથિયં આકાસે, નાગવીથિયાદિવીથિયં વા. ''ઉભયેત્થા''તિપિ પાઠો, ઉભયે એત્થાતિ પદવિસન્ધિ. **બાલ્યતરો**તિ બાલતરો અતિસયેન બાલો.

૧૨૧૩. ઇમં પન કથં સુત્વા ''અલબ્ભનીયવત્થું વતાહં પત્થેત્વા કેવલં સોકગ્ગિના ડય્હામિ, કિં મે નિરત્થકેન અનયબ્યસનેના''તિ પટિસઞ્ઞાને અટ્ઠાસિ. અથ દેવપુત્તો મટ્ઠકુણ્ડલીરૂપં પટિસંહરિત્વા અત્તનો દિબ્બરૂપેનેવ અટ્ઠાસિ. બ્રાહ્મણો પન તં અનોલોકેત્વા માણવવોહારેનેવ વોહરન્તો **''સચ્ચં ખો વદેસિ માણવા''**તિઆદિમાહ. તત્થ **ચન્દં વિય દારકો રુદન્તિ** ચન્દં અભિપત્થયં રુદન્તો દારકો વિયાતિ અત્થો. **કાલકતાભિપત્થયિ**ન્તિ કાલકતં અભિપત્થયિં. ''અભિપત્થય''ન્તિપિ પાઠો.

૧૨૧૪-૫. આદિત્તન્તિ સોકગ્ગિના આદિત્તં. **નિબ્બાપયે દર**ન્તિ નિબ્બાપયિ દરથં સોકપરિળાહં. **અબ્બહી**તિ ઉદ્ધરિ.

અથ બ્રાહ્મણો સોકં વિનોદેત્વા અત્તનો ઉપદેસદાયકં દિબ્બરૂપેન ઠિતં દિસ્વા ''કો નામ ત્વ''ન્તિ પુચ્છન્તો –

૧૨૧૭દેવતા નુસિ ગન્ધબ્બો, અદુ સક્કો પુરિન્દદો;
કો વા ત્વં કસ્સ વા પુત્તો, કથં જાનેમુ તં મય''ન્તિ. –

આહ. સોપિ તસ્સ –

૧૨૧૮યઞ્ચ કન્દસિ યઞ્ચ રોદસિ, પુત્તં આળાહને સયં દહિત્વા;
સ્વાહં કુસલં કરિત્વા કમ્મં, તિદસાનં સહબ્યતં ગતો''તિ. –

અત્તાનં કથેસિ. તત્થ **યઞ્ચ કન્દસિ યઞ્ચ રોદસી**તિ યં તવ પુત્તં મટ્ઠકુણ્ડલિં ઉદ્દિસ્સ રોદસિ, અસ્સૂનિ મુઞ્ચસિ.

અથ નં બ્રાહ્મણો આહ –

૧૨૧૯અપ્પં વા બહું વા નાદ્દસામ, દાનં દદન્તસ્સ સકે અગારે;
ઉપોસથકમ્મં વા તાદિસં, કેન કમ્મેન ગતોસિ દેવલોક''ન્તિ.

તત્થ ''ઉપોસથકમ્મં વા તાદિસં નાદ્દસામા''તિ યોજના.

અથ નં માણવો આહ –

૧૨૨૦આબાધિકોહં દુક્ખિતો ગિલાનો, આતુરરૂપોમ્હિ સકે નિવેસને;
બુદ્ધં વિગતરજં વિતિણ્ણકઙ્ખં, અદ્દક્ખિં સુગતં અનોમપઞ્ઞં.

૧૨૨૧સ્વાહં મુદિતમનો પસન્નચિત્તો, અઞ્જલિં અકરિં તથાગતસ્સ;
તાહં કુસલં કરિત્વાન કમ્મં, તિદસાનં સહબ્યતં ગતો''તિ.

૧૨૨૦-૨૧. તત્થ **આબાધિકો**તિ આબાધસમઙ્ગી. **દુક્ખિતો**તિ તેનેવ આબાધિકભાવેન જાતદુક્ખો. **ગિલાનો**તિ ગિલાયમાનોતિ અત્થો. **આતુરરૂપો**તિ દુક્ખવેદનાભિતુન્નકાયો. **વિગતરજ**ન્તિ વિગતરાગાદિરજં. **વિતિણ્ણકઙ્ખ**ન્તિ સબ્બસો સંસયાનં સમુચ્છિન્નત્તા તિણ્ણવિચિકિચ્છં. **અનોમપઞ્ઞ**ન્તિ પરિપુણ્ણપઞ્ઞં, સબ્બઞ્ઞુન્તિ અત્થો. **અકરિ**ન્તિ અકાસિં. **તાહ**ન્તિ તં અહં.

એવં તસ્મિં કથેન્તેયેવ બ્રાહ્મણસ્સ સકલસરીરં પીતિયા પરિપૂરિ. સો તં પીતિં પવેદેન્તો –

૧૨૨૨અચ્છરિયં વત અબ્ભુતં વત,
અઞ્જલિકમ્મસ્સ અયમીદિસો વિપાકો;
અહમ્પિ મુદિતમનો પસન્નચિત્તો,
અજ્જેવ બુદ્ધં સરણં વજામી''તિ. – આહ;

તત્થ અનભિણ્હપ્પવત્તિતાય અચ્છરં પહરિતું યોગ્ગન્તિ **અચ્છરિયં**, અભૂતપુબ્બતાય **અબ્ભુતં**. ઉભયેનપિ વિમ્હયાવહતંયેવ દસ્સેત્વા ''**અહમ્પિ મુદિતમનો પસન્નચિત્તો, અજ્જેવ બુદ્ધં સરણં વજામી**''તિ આહ.

અથ નં દેવપુત્તો સરણગમને સીલસમાદાને ચ નિયોજેન્તો –

૧૨૨૩અજ્જેવ બુદ્ધં સરણં વજાહિ, ધમ્મઞ્ચ સઙ્ઘઞ્ચ પસન્નચિત્તો;
તથેવ સિક્ખાય પદાનિ પઞ્ચ, અખણ્ડફુલ્લાનિ સમાદિયસ્સુ.

૧૨૨૪પાણાતિપાતા વિરમસ્સુ ખિપ્પં, લોકે અદિન્નં પરિવજ્જયસ્સુ;
અમજ્જપો મા ચ મુસા ભણાહિ, સકેન દારેન ચ હોહિ તુટ્ઠો''તિ. –

ગાથાદ્વયમાહ.

૧૨૨૩. તત્થ **તથેવા**તિ યથા પસન્નચિત્તો ''સમ્માસમ્બુદ્ધો ભગવા''તિ બુદ્ધં સરણં વજેસિ, તથેવ ''સ્વાક્ખાતો ધમ્મો, સુપ્પટિપન્નો સઙ્ઘો''તિ પસન્નચિત્તો ધમ્મઞ્ચ સઙ્ઘઞ્ચ સરણં વજાહિ. યથા વા પસન્નચિત્તો રતનત્તયં સરણં વજેસિ, તથેવ ''અયં એકંસતો દિટ્ઠેવ ધમ્મે અભિસમ્પરાયઞ્ચ હિતસુખાવહો''તિ પસન્નચિત્તો **સિક્ખાય** અધિસીલસિક્ખાય **પદાનિ** કોટ્ઠાસભૂતાનિ અધિચિત્તઅધિપઞ્ઞાસિક્ખાય વા ઉપાયભૂતાનિ પઞ્ચસીલાનિ અવિકોપનતો ચ અસંકિલિસ્સનતો ચ **અખણ્ડફુલ્લાનિ સમાદિયસ્સુ**, સમાદાય વત્તસ્સૂતિ અત્થો.

એવં દેવપુત્તેન સરણગમને સીલસમાદાને ચ નિયોજિતો બ્રાહ્મણો તસ્સ વચનં સિરસા સમ્પટિચ્છન્તો –

૧૨૨૫અત્થકામોસિ મે યક્ખ, હિતકામોસિ દેવતે;
કરોમિ તુય્હં વચનં, ત્વંસિ આચરિયો મમા’’તિ. –

ગાથં વત્વા તત્થ પતિટ્ઠહન્તો –

૧૨૨૬ઉપેમિ સરણં બુદ્ધં, ધમ્મઞ્ચાપિ અનુત્તરં;
સઙ્ઘઞ્ચ નરદેવસ્સ, ગચ્છામિ સરણં અહં.

૧૨૨૭પાણાતિપાતા વિરમામિ ખિપ્પં, લોકે અદિન્નં પરિવજ્જયામિ;
અમજ્જપો નો ચ મુસા ભણામિ, સકેન દારેન ચ હોમિ તુટ્ઠો’’તિ. –

ગાથાદ્વયમાહ. તમ્પિ સુવિઞ્ઞેય્યમેવ.

તતો દેવપુત્તો ‘‘કતં મયા બ્રાહ્મણસ્સ કત્તબ્બયુત્તકં, ઇદાનિ સયમેવ ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિસ્સતી’’તિ તત્થેવ અન્તરધાયિ. બ્રાહ્મણોપિ ખો ભગવતિ સઞ્જાતપસાદબહુમાનો દેવતાય ચ ચોદિયમાનો ‘‘સમણં ગોતમં ઉપસઙ્કમિસ્સામી’’તિ વિહારાભિમુખો ગચ્છતિ. તં દિસ્વા મહાજનો ‘‘અયં બ્રાહ્મણો એત્તકં કાલં તથાગતં અનુપસઙ્કમિત્વા અજ્જ પુત્તસોકેન ઉપસઙ્કમતિ, કીદિસી નુ ખો ધમ્મદેસના ભવિસ્સતી’’તિ તં અનુબન્ધિ.

બ્રાહ્મણો ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા પટિસન્થારં કત્વા એવમાહ ‘‘સક્કા નુ ખો ભો ગોતમ કિઞ્ચિ દાનં અદત્વા સીલં વા અરક્ખિત્વા કેવલં તુમ્હેસુ પસાદમત્તેન સગ્ગે નિબ્બત્તિતુ’’ન્તિ. ‘‘નનુ, બ્રાહ્મણ, અજ્જ પચ્ચૂસવેલાયં મટ્ઠકુણ્ડલિના દેવપુત્તેન અત્તનો દેવલોકૂપપત્તિકારણં તુય્હં કથિક’’ન્તિ ભગવા અવોચ. તસ્મિં ખણે મટ્ઠકુણ્ડલીદેવપુત્તો સહ વિમાનેન આગન્ત્વા દિસ્સમાનરૂપો વિમાનતો ઓરુય્હ ભગવન્તં અભિવાદેત્વા અઞ્જલિં પગ્ગય્હ એકમન્તં અટ્ઠાસિ. અથ ભગવા તસ્સં પરિસતિ તેન દેવપુત્તેન કતસુચરિતં કથેત્વા પરિસાય ચિત્તકલ્લતં ઞત્વા સામુક્કંસિકં ધમ્મદેસનં અકાસિ. દેસનાપરિયોસાને દેવપુત્તો ચ બ્રાહ્મણો ચ સન્નિપતિતપરિસા ચાતિ ચતુરાસીતિયા પાણસહસ્સાનં ધમ્માભિસમયો અહોસીતિ.

મટ્ઠકુણ્ડલીવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૦. સેરીસકવિમાનવણ્ણના

સુણોથ યક્ખસ્સ ચ વાણિજાન ચાતિ સેરીસકવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવતિ પરિનિબ્બુતે આયસ્મા કુમારકસ્સપો પઞ્ચહિ ભિક્ખુસતેહિ સદ્ધિં સેતબ્યનગરં સમ્પત્તો. તત્થ પાયાસિરાજઞ્ઞં અત્તનો સન્તિકં ઉપગતં વિપરીતગ્ગાહતો વિવેચેત્વા સમ્માદસ્સને પતિટ્ઠાપેસિ. સો તતો પટ્ઠાય પુઞ્ઞપસુતો હુત્વા સમણબ્રાહ્મણાનં દાનં દેન્તો તત્થ અકતપરિચયતાય અસક્કચ્ચં દાનં દત્વા અપરભાગે કાલં કત્વા ચાતુમહારાજિકભવને સુઞ્ઞે સેરીસકે વિમાને નિબ્બત્તિ.

અતીતે કિર કસ્સપસ્સ ભગવતો કાલે એકો ખીણાસવત્થેરો અઞ્ઞતરસ્મિં ગામે પિણ્ડાય ચરિત્વા બહિગામે દેવસિકં એકસ્મિં પદેસે ભત્તકિચ્ચં અકાસિ. તં દિસ્વા એકો ગોપાલકો ‘‘અય્યો સૂરિયાતપેન કિલમતી’’તિ પસન્નચિત્તો ચતૂહિ સિરીસથમ્ભેહિ સાખામણ્ડપં કત્વા અદાસિ, મણ્ડપસ્સ સમીપે સિરીસરુક્ખં રોપેસીતિ ચ વદન્તિ.

સો કાલં કત્વા તેનેવ પુઞ્ઞકમ્મેન ચાતુમહારાજિકેસુ નિબ્બત્તિ, તસ્સ પુરિમકમ્મસ્સ સૂચકં વિમાનદ્વારે સિરીસવનં નિબ્બત્તિ વણ્ણગન્ધસમ્પન્નેહિ પુપ્ફેહિ સબ્બકાલં ઉપસોભમાનં, તેન તં વિમાનં ''સેરીસક''ન્તિ પઞ્ઞાયિત્થ. સો ચ દેવપુત્તો એકં બુદ્ધન્તરં દેવેસુ ચેવ મનુસ્સેસુ ચ સંસરન્તો ઇમસ્મિં બુદ્ધુપ્પાદે ચસત્થેરસ્સ ચતૂસુ વિમલાદીસુ ગિહિસહાયેસુ ગવમ્પતિ નામ હુત્વા ભગવતો ધમ્મદેસનાય અરહત્તે પતિટ્ઠિતો પુબ્બાચિણ્ણવસેન તં સુઞ્ઞવિમાનં દિસ્વા અભિણ્હં દિવાવિહારં ગચ્છતિ.

સો અપરભાગે પાયાસિદેવપુત્તં તત્થ દિસ્વા ''કોસિ ત્વં, આવુસો''તિ પુચ્છિત્વા તેન ''અહં, ભન્તે, પાયાસિરાજઞ્ઞો ઇધૂપપન્નો''તિ વુત્તે ''નનુ ત્વં મિચ્છાદિટ્ઠિકો વિપરીતદસ્સનો કથમિધૂપપન્નો''તિ આહ. અથ નં પાયાસિદેવપુત્તો ''અય્યેનમ્હિ કુમારકસ્સપત્થેરેન મિચ્છાદસ્સનતો વિવેચિતો, પુઞ્ઞકિરિયાનં અસક્કચ્ચકારિતાય પન સુઞ્ઞે વિમાને નિબ્બત્તો. સાધુ, ભન્તે, મનુસ્સલોકં ગતકાલે મમ પરિજનસ્સ આરોચેથ 'પાયાસિરાજઞ્ઞો અસક્કચ્ચં દાનં દત્વા સુઞ્ઞં સેરીસકવિમાનં ઉપપન્નો, તુમ્હે પન સક્કચ્ચં પુઞ્ઞાનિ કત્વા તત્રૂપપત્તિયા ચિત્તં પણિદહથા''તિ. થેરો તસ્સાનુકમ્પાય તથા અકાસિ. તેપિ થેરસ્સ વચનં સુત્વા તથા ચિત્તં પણિધાય પુઞ્ઞાનિ કત્વા સેરીસકે વિમાને નિબ્બત્તિંસુ. સેરીસકદેવપુત્તં પન વેસ્સવણમહારાજા મરુભૂમિયં છાયૂદકરહિતે મગ્ગે મગ્ગપટિપન્નાનં મનુસ્સાનં અમનુસ્સપરિપન્થ મોચનત્થં મગ્ગારક્ખકં ઠપેસિ.

અથ અપરેન સમયેન અઙ્ગમગધવાસિનો વાણિજા સકટસહસ્સં ભણ્ડસ્સ પૂરેત્વા સિન્ધુસોવીરદેસં ગચ્છન્તા મરુકન્તારે દિવા ઉણ્હભયેન મગ્ગં અપ્પટિપજ્જિત્વા રત્તિં નક્ખત્તસઞ્ઞાય મગ્ગં પટિપજ્જિંસુ. તે મગ્ગમૂળ્હા હુત્વા અઞ્ઞં દિસં અગમંસુ. તેસં અન્તરે એકો ઉપાસકો અહોસિ સદ્ધો પસન્નો સીલસમ્પન્નો અરહત્તપ્પત્તિયા ઉપનિસ્સયસમ્પન્નો માતાપિતૂનં ઉપટ્ઠાનત્થં વણિજ્જાય ગતો. તં અનુગ્ગણ્હન્તો સેરીસકદેવપુત્તો સહ વિમાનેન અત્તાનં દસ્સેસિ. દસ્સેત્વા ચ પન ''કસ્મા તુમ્હે ઇમં છાયૂદકરહિતં વાલુકાકન્તારં પટિપન્ના''તિ પુચ્છિ. તે ચસ્સ તત્થ અત્તનો આગતપ્પકારં કથેસું, તદત્થદીપના દેવપુત્તસ્સ વાણિજાનઞ્ચ વચનપટિવચનગાથા હોન્તિ. આદિતો પન દ્વે ગાથા તાસં સમ્બન્ધદસ્સનત્થં ધમ્મસઙ્ગાહકેહિ ઠપિતા –

૧૨૨૮સુણોથ યક્ખસ્સ ચ વાણિજાન ચ, સમાગમો યત્થ તદા અહોસિ;
યથા કથં ઇતરિતરેન ચાપિ, સુભાસિતં તઞ્ચ સુણાથ સબ્બે.

૧૨૨૯યો સો અહુ રાજા પાયાસિ નામ, ભુમ્માનં સહબ્યગતો યસસ્સી;
સો મોદમાનોવ સકે વિમાને, અમાનુસો માનુસે અજ્ઝભાસી''તિ.

૧૨૨૮-૯. તત્થ **સુણોથા**તિ સવનાણત્તિકવચનં. યં મયં ઇદાનિ ભણામ, તં સુણોથાતિ. **યક્ખસ્સા**તિ દેવસ્સ. દેવો હિ મનુસ્સાનં એકચ્ચાનં દેવાનઞ્ચ પૂજનીયભાવતો ''યક્ખો''તિ વુચ્ચતિ. અપિચ સક્કોપિ ચત્તારો મહારાજાનોપિ વેસ્સવણપારિસજ્જાપિ પુરિસોપિ ''યક્ખો''તિ વુચ્ચતિ. તથા હિ ''અતિબાળ્હં ખો અયં યક્ખો પમત્તો વિહરતિ, યંનૂનાહં ઇમં યક્ખં સંવેજેય્ય''ન્તિઆદીસુ (મ॰ નિ॰ ૧.૩૯૩) સક્કો ''યક્ખો''તિ વુત્તો. ''ચત્તારો યક્ખા ખગ્ગહત્થા''તિઆદીસુ મહારાજાનો. ''સન્તિ હિ, ભન્તે, ઉળારા યક્ખા ભગવતો અપ્પસન્ના''તિઆદીસુ (દી॰ નિ॰ ૩.૨૭૬) વેસ્સવણપારિસજ્જા. ''એત્તાવતા યક્ખસ્સ સુદ્ધી''તિઆદીસુ (સુ॰ નિ॰ ૪૮૨) પુરિસો. ઇધ પન વેસ્સવણપારિસજ્જો અધિપ્પેતો. **વાણિજાન ચા**તિ ગાથાબન્ધસુખત્થં અનુનાસિકલોપં કત્વા વુત્તં. **સમાગમો**તિ સમોધાનં. **યત્થા**તિ યસ્મિં વણ્ણુપથે. **તદા**તિ તસ્મિં મગ્ગમૂળ્હા હુત્વા ગમનકાલે. **ઇતરિતરેન ચાપી**તિ

ઇતરીતરઞ્ચાપિ, ઇદં યથાતિ ઇમિના યોજેતબ્બં. અયઞ્હેત્થ અત્થો – સેરીસકદેવપુત્તસ્સ વાણિજાનઞ્ચ તદા યત્થ સમાગમો અહોસિ, તં સુણોથ, યથા વાપિ તેહિ અઞ્ઞમઞ્ઞં સુભાસિતં સુલપિતં કથં પવત્તિતં, તઞ્ચ સબ્બે ઓહિતચિત્તા સુણાથાતિ. **ભુમ્માન**ન્તિ ભુમ્મદેવાનં.

ઇદાનિ યક્ખસ્સ પુચ્છાગાથાયો હોન્તિ –

૧૨૩૦.વઙ્કે અરઞ્ઞે અમનુસ્સટ્ઠાને, કન્તારે અપ્પોદકે અપ્પભક્ખે;
સુદુગ્ગમે વણ્ણુપથસ્સ મજ્ઝે, વઙ્કંભયા નટ્ઠમના મનુસ્સા.

૧૨૩૧.નયિધ ફલા મૂલમયા ચ સન્તિ, ઉપાદાનં નત્થિ કુતોધ ભક્ખો;
અઞ્ઞત્ર પંસૂહિ ચ વાલુકાહિ ચ, તત્તાહિ ઉણ્હાહિ ચ દારુણાહિ ચ.

૧૨૩૨.ઉજ્જઙ્ગલં તત્તમિવં કપાલં, અનાયસં પરલોકેન તુલ્યં;
લુદ્દાનમાવાસમિદં પુરાણં, ભૂમિપ્પદેસો અભિસત્તરૂપો.

૧૨૩૩.અથ તુમ્હે કેન વણ્ણેન, કિમાસમાના ઇમં પદેસઞ્હિ;
અનુપવિટ્ઠા સહસા સમેચ્ચ, લોભા ભયા અથ વા સમ્પમૂળ્હા''તિ.

૧૨૩૦. તત્થ **વઙ્કે**તિ સંસયટ્ઠાને. યત્થ પવિટ્ઠાનં ''જીવિસ્સામ નુ ખો, મરિસ્સામ નુ ખો''તિ જીવિતે સંસયો હોતિ, તાદિસે **અરઞ્ઞે**. **અમનુસ્સટ્ઠાને**તિ અમનુસ્સાનં પિસાચાદીનં સઞ્ચરણટ્ઠાને, મનુસ્સાનં વા અગોચરટ્ઠાને. **કન્તારે**તિ નિરુદકે ઇરિણે, કં તારેન્તિ નયન્તિ એત્થાતિ હિ કન્તારો, ઉદકં ગહેત્વા તરિતબ્બટ્ઠાનં. તેનાહ ''**અપ્પોદકે**''તિ. અપ્પ-સદ્દો હેત્થ અભાવત્થો ''અપ્પિચ્છો અપ્પનિગ્ઘોસો''તિઆદીસુ (અ॰ નિ॰ ૮.૨૩; ચૂળવ॰ ૪૫૬) વિય. **વણ્ણુપથસ્સ મજ્ઝે**તિ વાલુકાકન્તારમજ્ઝેતિ અત્થો. **વઙ્કંભયા**તિ વઙ્કેહિ ભીતા. વઙ્કેહિ ભયં એતેસન્તિ ''વઙ્કભયા''તિ વત્તબ્બે ગાથાસુખત્થં સાનુનાસિકં કત્વા ''વઙ્કંભયા''તિ વુત્તં. ઇદઞ્ચ વાલુકાકન્તારપવેસનતો પુબ્બે તેસં ઉપ્પન્નભયં સન્ધાય વુત્તં. **નટ્ઠમના**તિ મગ્ગસતિવિપ્પવાસેન નટ્ઠમાનસા, મગ્ગમૂળ્હાતિ અત્થો. **મનુસ્સા**તિ તેસં આલપનં.

૧૨૩૧. **ઇધા**તિ ઇમસ્મિં મરુકન્તારે. **ફલા**તિ અમ્બજમ્બુતાલનાળિકેરાદિફલાનિ ન સન્તીતિ યોજના. **મૂલમયા ચા**તિ મૂલાનિયેવ મૂલમયા, વલ્લિકન્દાદીનિ સન્ધાય વદતિ. **ઉપાદાનં નત્થી**તિ કિઞ્ચાપિ કિઞ્ચિ ભક્ખં નત્થિ, ઉપાદાનં વા ઇન્ધનં, અગ્ગિસ્સ ઇન્ધનમત્તમ્પિ નત્થિ, કુતો કેન કારણેન ઇધ મરુકન્તારે ભક્ખો સિયાતિ અત્થો. યં પન અત્થિ તત્થ, તં દસ્સેતું ''**અઞ્ઞત્ર પંસૂહી**''તિઆદિ વુત્તં.

૧૨૩૨. **ઉજ્જઙ્ગલ**ન્તિ જઙ્ગલં વુચ્ચતિ લૂખધૂસરો અનુદકો ભૂમિપ્પદેસો, તં પન ઠાનં જઙ્ગલતોપિ ઉક્કંસેન જઙ્ગલન્તિ આહ ''ઉજ્જઙ્ગલ''ન્તિ. તેનાહ ''**તત્તમિવં કપાલ**''ન્તિ, તત્તં અયોકપાલસદિસન્તિ અત્થો. ગાથાસુખત્થઞ્ચેત્થ સાનુનાસિકં કત્વા વુત્તં, તત્તમિવઇચ્ચેવ દટ્ઠબ્બં. **અનાયસ**ન્તિ નત્થિ એત્થ આયો સુખન્તિ અનાયં, તતો એવ જીવિતં સીયતિ વિનાસેતીતિ અનાયસં. અથ વા ન આયસન્તિ અનાયસં. **પરલોકેના**તિ નરકેન તુલ્યં. નરકઞ્હિ સત્તાનં એકન્તાનત્થતાય પરભૂતો પટિસત્તુભૂતો લોકોતિ વિસેસતો ''પરલોકો''તિ વુચ્ચતિ, સમન્તતો અયોમયત્તા આયસઞ્ચ, ઇદં પન તદભાવતો અનાયસં, મહતો દુક્ખસ્સ ઉપ્પત્તિટ્ઠાનતાય

પરલોકસદિસન્તિ દસ્સેતિ, ‘‘અનસ્સય’’ન્તિ ચ કેચિ પઠન્તિ, સુખસ્સ અપ્પતિટ્ઠાનભૂતન્તિ અત્થો. **લુદ્દાનમાવાસમિદં પુરાણન્તિ** ઇદં ઠાનં ચિરકાલતો પટ્ઠાય લુદ્દાનં દારુણાનં પિસાચાદીનં આવાસભૂતં. **અભિસત્તરૂપો**તિ ‘‘એવં લૂખો ઘોરાકારો હોતૂ’’તિ પોરાણેહિ ઇસીહિ સપિતસદિસો, દિન્નસપો વિયાતિ અત્થો.

૧૨૩૩. કેન વણ્ણેનાતિ કેન કારણેન. **કિમાસમાના**તિ કિં પચ્ચાસીસન્તા. **હી**તિ નિપાતમત્તં. ‘‘પદેસમ્પી’’તિ ચ પઠન્તિ, ઇમમ્પિ નામ પદેસન્તિ અત્થો. **સહસા સમેચ્ચા**તિ સહસા આદીનવાનિસંસે અવિચારેત્વા સમવાયેન **અનુપવિટ્ઠા** સપ્પવિટ્ઠા. **લોભા ભયા અથ વા** કેનચિ અનત્થકામેન પલોભિતા લોભતો કેનચિ અમનુસ્સાદિના પરિપાતિતા ભયા વા. અથ વા **સમ્પમૂળ્હા**તિ મગ્ગવિપ્પનટ્ઠા ઇમં પદેસં અનુપવિટ્ઠાતિ યોજના.

ઇદાનિ વાણિજા આહંસુ –

૧૨૩૪.મગધેસુ અઙ્ગેસુ ચ સત્થવાહા, આરોપયિત્વા પણિયં પુથુત્તં;
તે યામસે સિન્ધુસોવીરભૂમિં, ધનત્થિકા ઉદ્દયં પત્થયાના.

૧૨૩૫.દિવા પિપાસંનધિવાસયન્તા, યોગ્ગાનુકમ્પઞ્ચ સમેક્ખમાના;
એતેન વેગેન આયામ સબ્બે, રત્તિં મગ્ગં પટિપન્ના વિકાલે.

૧૨૩૬.તે દુપ્પયાતા અપરદ્ધમગ્ગા, અન્ધાકુલા વિપ્પનટ્ઠા અરઞ્ઞે;
સુદુગ્ગમે વણ્ણુપથસ્સ મજ્ઝે, દિસં ન જાનામ પમૂળ્હચિત્તા.

૧૨૩૭.ઇદઞ્ચ દિસ્વાન અદિટ્ઠપુબ્બં, વિમાનસેટ્ઠઞ્ચ તવઞ્ચ યક્ખ;
તતુત્તરિં જીવિતમાસમાના, દિસ્વા પતીતા સુમના ઉદગ્ગા’’તિ.

૧૨૩૪. તત્થ **મગધેસુ અઙ્ગેસુ ચ સત્થવાહા**તિ મગધરટ્ઠે ચ અઙ્ગરટ્ઠે ચ જાતા સંવટ્ઠા તંનિવાસિનો સત્થે સત્થસ્સ ચ વાહનકા સત્થકા ચેવ સત્થસામિકા ચ. **પણિય**ન્તિ ભણ્ડં. **તે**તિ તે મયં. **યામસે**તિ ગચ્છામ. **સિન્ધુસોવીરભૂમિ**ન્તિ સિન્ધુદેસં સોવીરદેસઞ્ચ. **ઉદ્દય**ન્તિ આનિસંસં અતિરેકલાભં.

૧૨૩૫. અનધિવાસયન્તાતિ અધિવાસેતું અસક્કોન્તા. **યોગ્ગાનુકમ્પ**ન્તિ ગોણાદીનં સત્તાનં અનુગ્ગહં. **એતેન વેગેના**તિ ઇમિના જવેન, યેન તવ દસ્સનતો પુબ્બે આયામ આગતમ્હ. **રત્તિં મગ્ગં પટિપન્ના**તિ રત્તિયં મગ્ગં પટિપન્ના. **વિકાલે**તિ અકાલે અવેલાયં.

૧૨૩૬. દુપ્પયાતાતિ દુટ્ઠુ પયાતા અપથે ગતા, તતો એવ **અપરદ્ધમગ્ગા. અન્ધાકુલા**તિ અન્ધા વિય આકુલા, મગ્ગજાનનસમત્થસ્સ પઞ્ઞાચક્ખુનો અભાવેન અન્ધા, તતો એવ આકુલા, **વિપ્પનટ્ઠા** ચ મગ્ગસમ્મૂળ્હતાય. **દિસ**ન્તિ ગન્તબ્બદિસં, યસ્સં દિસાયં સિન્ધુસોવીરદેસો, તં દિસં. **પમૂળ્હચિત્તા**તિ દિસાસંસયસુમૂળ્હચિત્તા.

૧૨૩૭. તવઞ્ચાતિ તુવઞ્ચ. **યક્ખા**તિ આલપનં. **તતુત્તરિં જીવિતમાસમાના**તિ યો ‘‘ઇતો પરં અમ્હાકં જીવિતં નત્થી’’તિ જીવિતસંસયો ઉપ્પન્નો, ઇદાનિ તતો ઉત્તરિમ્પિ જીવિતં આસીસન્તા. **દિસ્વા**તિ દસ્સનહેતુ. **પતીતા**તિ પહટ્ઠા. **સુમના**તિ સોમનસ્સપ્પત્તા. **ઉદગ્ગા**તિ ઉદગ્ગાય પીતિયા ઉદગ્ગચિત્તા.

એવં વાણિજેહિ અત્તનો પવત્તિયા પકાસિતાય પુન દેવપુત્તો દ્વીહિ ગાથાહિ પુચ્છિ –

૧૨૩૮પારં સમુદ્દસ્સ ઇમઞ્ચ વણ્ણું, વેત્તાચરં સઙ્કુપથઞ્ચ મગ્ગં;
નદિયો પન પબ્બતાનઞ્ચ દુગ્ગા, પુથુદ્દિસા ગચ્છથ ભોગહેતુ.

૧૨૩૯પક્ખન્દિયાન વિજિતં પરેસં, વેરજ્જકે માનુસે પેક્ખમાના;
યં વો સુતં વા અથ વાપિ દિટ્ઠં, અચ્છેરકં તં વો સુણોમ તાતા’’તિ.

તસ્સત્થો – **પારં સમુદ્દસ્સા**તિ સમુદ્દસ્સ પરતીરં, **ઇમઞ્ચ** ઈદિસં, **વણ્ણું** વણ્ણુપથં વેત્તલતા બન્ધિત્વા આચરિતબ્બતો **વેત્તાચરં મગ્ગં**, સઙ્કુકે ખાણુકે કોટ્ટેત્વા ગન્તબ્બતો **સઙ્કુપથં** મગ્ગં, **નદિયો પન** ચન્દભાગાદિકા, **પબ્બતાનઞ્ચ** વિસમપ્પદેસાતિ એવં **દુગ્ગા પુથુદ્દિસા** ભોગનિમિત્તં **ગચ્છથ**, એવં ગચ્છન્તા ચ **પક્ખન્દિયાન** પક્ખન્દિત્વા અનુપવિસિત્વા, **પરેસં** રાજૂનં **વિજિતં** તત્થ **વેરજ્જકે** વિદેસવાસિકે **મનુસ્સે પેક્ખમાના** ગચ્છથ, એવંભૂતેહિ **વો** તુમ્હેહિ **યં સુતં વા અથ વા દિટ્ઠં** વા **અચ્છેરકં** અચ્છરિયં, **તં વો** સન્તિકે **તાતા** વાણિજા **સુણોમા**તિ અત્તનો વિમાનસ્સ અચ્છરિયભાવં તેહિ કથાપેતુકામો પુચ્છતિ.

એવં દેવપુત્તેન પુટ્ઠા વાણિજા આહંસુ –

૧૨૪૦ઇતોપિ અચ્છેરતરં કુમાર, ન નો સુતં વા અથ વાપિ દિટ્ઠં;
અતીતમાનુસકમેવ સબ્બં, દિસ્વા ન તપ્પામ અનોમવણ્ણં.

૧૨૪૧વેહાયસં પોક્ખરઞ્ઞો સવન્તિ, પહૂતમલ્યા બહુપુણ્ડરીકા;
દુમા ચિમે નિચ્ચફલૂપપન્ના, અતીવ ગન્ધા સુરભિં પવાયન્તિ.

૧૨૪૨વેળૂરિયથમ્ભા સતમુસ્સિતાસે, સિલાપવાળસ્સ ચ આયતંસા;
મસારગલ્લા સહલોહિતઙ્ગા, થમ્ભા ઇમે જોતિરસામયાસે.

૧૨૪૩સહસ્સથમ્ભં અતુલાનુભાવં, તેસૂપરિ સાધુમિદં વિમાનં;
રતનન્તરં કઞ્ચનવેદિમિસ્સં, તપનીયપટ્ટેહિ ચ સાધુછન્નં.

૧૨૪૪જમ્બોનદુત્તત્તમિદં સુમટ્ઠો, પાસાદસોપાનફલૂપપન્નો;
દળ્હો ચ વગ્ગુ ચ સુસઙ્ગતો ચ, અતીવ નિજ્ઝાનખમો મનુઞ્ઞો.

૧૨૪૫રતનન્તરસ્મિં બહુઅન્નપાનં, પરિવારિતો અચ્છરાસઙ્ગણેન;
મુરજઆલમ્બરતૂરિયઘુટ્ઠો, અભિવન્દિતોસિ થુતિવન્દનાય.

૧૨૪૬સો મોદસિ નારિગણપ્પબોધનો, વિમાનપાસાદવરે મનોરમે;
અચિન્તિયો સબ્બગુણૂપપન્નો, રાજા યથા વેસ્સવણો નળિન્યા.

૧૨૪૭દેવો નુ આસિ ઉદવાસિ યક્ખો,
ઉદાહુ દેવિન્દો મનુસ્સભૂતો;

પુચ્છન્તિ તં વાણિજા સત્થવાહા,
આચિક્ખ કો નામ તુવંસિ યક્ખો’’તિ.

૧૨૪૦-૨. તત્થ **કુમારા**તિ પઠમવયે ઠિતત્તા દેવપુત્તં આલપતિ. **સબ્બ**ન્તિ દેવપુત્તં તસ્સ વિમાનપટિબદ્ધઞ્ચ સન્ધાય વદતિ. **પોક્ખરઞ્ઞો**તિ પોક્ખરણિયો. **સતમુસ્સિતાસે**તિ સતરતનુબ્બેધા. **સિલાપવાળસ્સા**તિ સિલાય પવાળસ્સ ચ, સિલામયા પવાળમયાતિ અત્થો. **આયતંસા**તિ દીઘંસા. અથ વા આયતા હુત્વા અટ્ઠસોળસદ્વત્તિંસાદિઅંસવન્તો.

૧૨૪૨. તેસૂપરીતિ તેસં થમ્ભાનં ઉપરિ. **સાધુમિદ**ન્તિ સુન્દરં ઇદં તવ વિમાનં. **રતનન્તર**ન્તિ રતનન્તરવન્તં, ભિત્તિથમ્ભસોપાનાદીસુ નાનાવિધેહિ અઞ્ઞેહિ રતનેહિ યુત્તં. **કઞ્ચનવેદિમિસ્સ**ન્તિ સુવણ્ણમયાય વેદિકાય સહિતં પરિક્ખિત્તં. **તપનીયપટ્ટેહિ ચ સાધુછન્ન**ન્તિ તપનીયમયેહિ અનેકરતનમયેહિ ચ છદનેહિ તત્થ તત્થ સુટ્ઠુ છાદિતં.

૧૨૪૪. જમ્બોનદુત્તત્તમિદન્તિ ઇદં તવ વિમાનં યેભુય્યેન ઉત્તત્તજમ્બુનદભાસુરં. **સુમટ્ઠો પાસાદસોપાનફલૂપપન્નો**તિ તસ્સ ચ સો સો પદેસો સુમટ્ઠો સુટ્ઠુ મજ્જિતો, તેહિ તેહિ અનન્તરપાસાદેહિ સોપાનવિસેસેહિ રમણીયેહિ ફલકેહિ ચ યુત્તો. **દળ્હો**તિ થિરો. **વગ્ગૂ**તિ અભિરૂપો સમુગ્ગતો. **સુસઙ્ગતો**તિ સુટ્ઠુ સઙ્ગતાવયવો અઞ્ઞમઞ્ઞાનુરૂપપાસાદાવયવો. **અતીવ નિજ્ઝાનખમો**તિ પભસ્સરભાવેપિ અતિવિય ઓલોકનક્ખમો. **મનુઞ્ઞો**તિ મનોરમો.

૧૨૪૫. રતનન્તરસ્મિન્તિ રતનમયે, રતનભૂતે વા સારભૂતે વિમાનસ્સ અબ્ભન્તરે. **બહુઅન્નપાન**ન્તિ પેસલં પહૂતં અન્નઞ્ચ પાનઞ્ચ વિજ્જતિ, ઉપલબ્ભતીતિ અધિપ્પાયો. **મુરજઆલમ્બરતૂરિયઘુટ્ઠો**તિ મુદિઙ્ગાનં આલમ્બરાનં અવસિટ્ઠતૂરિયાનઞ્ચ સદ્દેહિ નિચ્ચઘોસિતો. **અભિવન્દિતોસી**તિ નમસ્સિતો, થોમિતો વા અસિ. તેનાહ ‘‘**થૂતિવન્દનાયા**’’તિ.

૧૨૪૬. અચિન્તિયોતિ અચિન્તેય્યાનુભાવો. **નળિન્યા**તિ એવંનામકે કીળનટ્ઠાને યથા વેસ્સવણો મહારાજા, એવં ત્વં મોદસીતિ યોજના.

૧૨૪૭. આસીતિ અસિ ભવસિ. **દેવિન્દો**તિ સક્કો દેવરાજા. **મનુસ્સભૂતો**તિ મનુસ્સેસુ ભૂતો મનુસ્સજાતિકો. **યક્ખો**તિ દેવાદિભાવં પુચ્છિત્વાપિ યક્ખભાવં આસઙ્કન્તા વદન્તિ.

ઇદાનિ સો દેવપુત્તો અત્તાનં જાનાપેન્તો –

૧૨૪૮સેરીસકો નામ અહમ્હિ યક્ખો, કન્તારિયો વણ્ણુપથમ્હિ ગુત્તો;
ઇમં પદેસં અભિપાલયામિ, વચનકરો વેસ્સવણસ્સ રઞ્ઞો’’તિ. –

આહ. તત્થ **અહમ્હી યક્ખો**તિ અહં યક્ખો અમ્હિ. **કન્તારિયો**તિ આરક્ખણત્થં કન્તારે નિયુત્તો. **ગુત્તો**તિ ગોપકો. તેનાહ ‘‘**અભિપાલયામી**’’તિ.

ઇદાનિ વાણિજા તસ્સ કમ્માદીનિ પુચ્છન્તા આહંસુ –

૧૨૪૯અધિચ્ચલદ્ધં પરિણામજં તે, સયંકતં ઉદાહુ દેવેહિ દિન્નં;
પુચ્છન્તિ તં વાણિજા સત્થવાહા, કથં તયા લદ્ધમિદં મનુઞ્ઞ''ન્તિ.

તત્થ **અધિચ્ચલદ્ધ**ન્તિ અધિચ્ચસમુપ્પત્તિકં, યદિચ્છકં લદ્ધન્તિ અત્થો. **પરિણામજં તે**તિ નિયતિસઙ્ગતિભાવપરિણતં, કાલપરિણતં વા. **સયંકત**ન્તિ તયા સયમેવ કતં, દેવિદ્ધિયા તયા સયમેવ નિબ્બત્તિતન્તિ અત્થો. **ઉદાહુ દેવેહિ દિન્ન**ન્તિ તયા આરાધિતેહિ દેવેહિ પસાદવસેન નિસ્સટ્ઠં.

ઇદાનિ દેવપુત્તો ચતુરોપિ પકારે પટિક્ખિપિત્વા પુઞ્ઞમેવ અપદિસન્તો –

૧૨૫૦નાધિચ્ચલદ્ધં ન પરિણામજં મે, ન સયંકતં ન હિ દેવેહિ દિન્નં;
સકેહિ કમ્મેહિ અપાપકેહિ, પુઞ્ઞેહિ મે લદ્ધમિદં મનુઞ્ઞ''ન્તિ. –

ગાથમાહ.

તં સુત્વા વાણિજા પુન ''નાધિચ્ચલદ્ધ''ન્તિ ગાથાયં પુઞ્ઞાધિકમેવ તે ચતુરો પકારે આરોપેત્વા પુઞ્ઞસ્સ ચ સરૂપં પુચ્છિંસુ –

૧૨૫૧કિં તે વતં કિં પન બ્રહ્મચરિયં, કિસ્સ સુચિણ્ણસ્સ અયં વિપાકો;
પુચ્છન્તિ તં વાણિજા સત્થવાહા, કથં તયા લદ્ધમિદં વિમાન''ન્તિ.

તત્થ **વત**ન્તિ વતસમાદાનં. **બ્રહ્મચરિય**ન્તિ સેટ્ઠચરિયં.

પુન દેવપુત્તો તે પટિક્ખિપિત્વા અત્તાનં યથૂપચિતં પુઞ્ઞઞ્ચ દસ્સેન્તો –

૧૨૫૨મમં પાયાસીતિ અહુ સમઞ્ઞા, રજ્જં યદા કારયિં કોસલાનં;
નત્થિકદિટ્ઠિ કદરિયો પાપધમ્મો, ઉચ્છેદવાદી ચ તદા અહોસિં.

૧૨૫૩સમણો ચ ખો આસિ કુમારકસ્સપો, બહુસ્સુતો ચિત્તકથી ઉળારો;
સો મે તદા ધમ્મકથં અભાસિ, દિટ્ઠિવિસૂકાનિ વિનોદયી મે.

૧૨૫૪તાહં તસ્સ ધમ્મકથં સુણિત્વા, ઉપાસકત્તં પટિવેદયિસ્સં;
પાણાતિપાતા વિરતો અહોસિં, લોકે અદિન્નં પરિવજ્જયિસ્સં;
અમજ્જપો નો ચ મુસા અભાણિં, સકેન દારેન ચ અહોસિં તુટ્ઠો.

૧૨૫૫તં મે વતં તં પન બ્રહ્મચરિયં, તસ્સ સુચિણ્ણસ્સ અયં વિપાકો;
તેહેવ કમ્મેહિ અપાપકેહિ, પુઞ્ઞેહિ મે લદ્ધમિદં વિમાન''ન્તિ. –

આહ. તં સુવિઞ્ઞેય્યમેવ.

અથ વાણિજા દેવપુત્તં વિમાનઞ્ચસ્સ પચ્ચક્ખતો દિસ્વા કમ્મફલં સદ્દહિત્વા અત્તનો કમ્મફલે સદ્ધં પવેદેન્તા –

૧૨૫૬સચ્ચં કિરાહંસુ નરા સપઞ્ઞા, અનઞ્ઞથા વચનં પણ્ડિતાનં;
યહિં યહિં ગચ્છતિ પુઞ્ઞકમ્મો, તહિં તહિં મોદતિ કામકામી.

૧૨૫૭યહિં યહિં સોકપરિદ્દવો ચ, વધો ચ બન્ધો ચ પરિક્કિલેસો;
તહિં તહિં ગચ્છતિ પાપકમ્મો, ન મુચ્ચતિ દુગ્ગતિયા કદાચી''તિ. –

ગાથાદ્વયં અવોચું. તત્થ **સોકપરિદ્દવો**તિ સોકો ચ પરિદેવો ચ. **પરિક્કિલેસો**તિ વુત્તા અનત્થુપ્પત્તિ.

એવં તેસુ કથેન્તેસુયેવ વિમાનદ્વારે સિરીસરુક્ખતો પરિપાકેન મુત્તબન્ધના પરિપક્કા સિપાટિકા પતિ, તેન દેવપુત્તો સપરિજનો દોમનસ્સપ્પત્તો અહોસિ. તં દિસ્વા વાણિજા –

૧૨૫૮સમ્મૂળ્હરૂપોવ જનો અહોસિ, અસ્મિં મુહુત્તે કલલીકતોવ;
જનસ્સિમસ્સ તુય્હઞ્ચ કુમાર, અપ્પચ્ચયો કેન નુ ખો અહોસી''તિ. –

ગાથમાહંસુ. તત્થ **સમ્મૂળ્હરૂપોવા**તિ સોકવસેન સબ્બસો મૂળ્હસભાવો વિય. **જનો**તિ દેવજનો. **અસ્મિં મુહુત્તે**તિ ઇમસ્મિં મુહુત્તમત્તે . **કલલીકતો**તિ કલલં વિય કતો, કલલનિસ્સિતઉદકીભૂતો વિય આવિલોતિ અધિપ્પાયો. **જનસ્સિમસ્સ તુય્હઞ્ચા**તિ ઇમસ્સ તવ પરિજનસ્સ તુય્હઞ્ચ. **અપ્પચ્ચયો**તિ દોમનસ્સં.

તં સુત્વા દેવપુત્તો –

૧૨૫૯ઇમે ચ સિરીસવના તાતા, દિબ્બા ગન્ધા સુરભી સમ્પવન્તિ;
તે સમ્પવાયન્તિ ઇમં વિમાનં, દિવા ચ રત્તો ચ તમં નિહન્ત્વા.

૧૨૬૦ઇમેસઞ્ચ ખો વસ્સસતચ્ચયેન, સિપાટિકા ફલતિ એકમેકા;
માનુસ્સકં વસ્સસતં અતીતં, યદગ્ગે કાયમ્હિ ઇધૂપપન્નો.

૧૨૬૧દિસ્વાનહં વસ્સસતાનિ પઞ્ચ,
અસ્મિં વિમાને ઠત્વાન તાતા;
આયુક્ખયા પુઞ્ઞક્ખયા ચવિસ્સં,
તેનેવ સોકેન પમુચ્છિતોસ્મી''તિ. – આહ;

૧૨૫૬. તત્થ **સિરીસવના**તિ સિરીસવિપિનતો. **તાતા**તિ વાણિજે આલપતિ. ઇમે તુમ્હાકં મય્હઞ્ચ પચ્ચક્ખભૂતા **દિબ્બા ગન્ધા સુરભી** અતિવિય સુગન્ધાયેવ સમન્તતો **પવન્તિ** પવાયન્તિ. તે દિબ્બા ગન્ધા એવં વાયન્તા **ઇમં વિમાનં સમ્પવાયન્તિ** સમ્મદેવ ગન્ધં ગાહાપેન્તિ, ન કેવલં સમ્પવાયનમેવ, અથ ખો અત્તનો પભાય તમમ્પિ નિહન્તિ. તેનાહ ''**દિવા ચ રત્તો ચ તમં નિહન્ત્વા**''તિ.

૧૨૬૦-૬૧. ઇમેસન્તિ સિરીસાનં. **સિપાટિકા**તિ ફલકુટ્ટિલિકા. **ફલતી**તિ પચ્ચિત્વા વણ્ટતો મુચ્ચતિ, પુટભેદં વા પત્વા સિસ્સતિ. **માનુસ્સકં વસ્સસતં અતીત**ન્તિ યસ્મા વસ્સસતસ્સ અચ્ચયેન ઇમસ્સ સિરીસસ્સ સિપાટિકા ફલતિ, અયઞ્ચ ફલિતા, તસ્મા મય્હં માનુસ્સકં વસ્સસતં અતીતં. **યદગ્ગે** યતો પટ્ઠાય, **કાયમ્હિ ઇધ** ઇમસ્મિં

દેવનિકાયે **ઉપપન્નો** નિબ્બત્તો. મય્હઞ્ચ દેવગણનાય પઞ્ચ વસ્સસતાનિ આયુ, તસ્મા ખીયતિ મે આયૂતિ સોકવસેન સમ્પમૂળ્હોતિ દસ્સેતિ. તેનાહ “**દિસ્વાનહં વસ્સસતાનિ પઞ્ચ...પે॰... તેનેવ સોકેન પમુચ્છિતોસ્મી**”તિ.

અથ નં વાણિજા સમસ્સાસેન્તો –

૧૨૬૨કથં નુ સોચેય્ય તથાવિધો સો, લદ્ધા વિમાનં અતુલં ચિરાય;
 યે ચાપિ ખો ઇત્તરમુપપન્ના, તે નૂન સોચેય્યું પરિત્તપુઞ્ઞા’’તિ. –

આહંસુ. તત્થ યાદિસેહિ અપ્પાયુકેહિ મરણં પટિચ્ચ સોચિતબ્બં સિયા, તાદિસો પન એવં દિબ્બાનુભાવસમ્પન્નો નવુતિવસ્સસતસહસ્સાયુકો કથં નુ સોચેય્ય, ન સોચિતબ્બમેવાતિ અધિપ્પાયો.

દેવપુત્તો તત્તકેનેવ સમસ્સાસેત્વા તેસં વચનં સમ્પટિચ્છન્તો તેસઞ્ચ ઉપદેસં દેન્તો –

૧૨૬૩અનુચ્છવિં ઓવદિયઞ્ચ મેતં, યં મં તુમ્હે પેય્યવાચં વદેથ;
 તુમ્હે ચ ખો તાતા મયાનુગુત્તા, યેહિચ્છકં તેન પલેથ સોત્થિ’’ન્તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **અનુચ્છવિ**ન્તિ અનુચ્છવિકં, તુમ્હાકમેવ તં યુત્તરૂપં. **ઓવદિયઞ્ચ મેત**ન્તિ મે મય્હં તુમ્હેહિ ઓવદિયં ઓવાદવસેન વત્તબ્બમેતં. **યં** યસ્મા, **મં** મય્હં, **તુમ્હે** ‘‘કથં નુ સોચેય્ય’’ન્તિઆદિના **પેય્યવાચં** પિયવચનં **વદેથ**. યં વા પેય્યવાચાય વદનં કથનં, તં તુમ્હાકમેવ અનુચ્છવિકન્તિ યોજના. અથ વા યં યસ્મા તુમ્હે પેય્યવાચં વદેથ, તસ્મા અનુચ્છવિકં ઓવદિયઞ્ચ ઓવદિતબ્બં ઓવાદાનુરૂપં કાતબ્બઞ્ચ મે મયા કતં, કિં પન તન્તિ આહ “**તુમ્હે ચ ખો તાતા**”તિઆદિ. તત્થ **મયાનુગુત્તા**તિ ઇમસ્મિં અમનુસ્સપરિગ્ગહે મરુકન્તારે યાવ કન્તારાતિક્કમા મયા અનુગુત્તા રક્ખિતા, **યેનિચ્છકં** યથારુચિતેન, **સોત્થિં** ખેમેન, **પલેથ** ગચ્છથાતિ અત્થો.

અથ વાણિજા કતઞ્ઞુભાવં પકાસેન્તા –

૧૨૬૪ગન્ત્વા મયં સિન્ધુસોવીરભૂમિં, ધનત્થિકા ઉદ્દયં પત્થયાના;
 યથાપયોગા પરિપુણ્ણચાગા, કાહામ સેરીસમહં ઉળારન્તિ. –

ગાથમાહંસુ. તત્થ **યથાપયોગા**તિ ઇદાનિ કતપટિઞ્ઞાનુરૂપપયોગા. **પરિપુણ્ણચાગા**તિ સમત્તચાગા, ઉળારસ્સ મહસ્સ પરિયત્તપરિચ્ચાગા. **મહ**ન્તિ ઉસ્સવપૂજં.

પુન દેવપુત્તો મહકરણં પટિક્ખિપન્તો કત્તબ્બેસુ ચ તે નિયોજેન્તો –

૧૨૬૫મા ચેવ સેરીસમહં અકત્થ, સબ્બઞ્ચ વો ભવિસ્સતિ યં વદેથ;
 પાપાનિ કમ્માનિ વિવજ્જયાથ, ધમ્માનુયોગઞ્ચ અધિટ્ઠહાથા’’તિ. –

ગાથમાહ. તત્થ **યં વદેથા**તિ યં તુમ્હે ખેમેન સિન્ધુસોવીરદેસપત્તિં તત્થ ચ વિપુલં ઉદ્દયં લાભં પચ્ચાસીસન્તા ‘‘ગન્ત્વા મય’’ન્તિઆદીનિ વદથ. **સબ્બં** તં **વો** તુમ્હાકં તથેવ ભવિસ્સતિ, તત્થ નિક્કઙ્ખા હોથ, તુમ્હે પન ઇતો પટ્ઠાય **પાપાનિ કમ્માનિ** પાણાતિપાતાદીનિ **વિવજ્જયાથ** પરિવજ્જેથ. **ધમ્માનુયોગ**ન્તિ દાનાદિકુસલધમ્મસ્સ અનુયુઞ્જનં. **અધિટ્ઠહાથા**તિ અનુસિક્ખથ ઇદં સેરીસકમહન્તિ દસ્સેતિ.

યં પન ઉપાસકં અનુગ્ગણ્હન્તો તેસં રક્ખાવરણં કાતુકામો અહોસિ, તસ્સ ગુણં કિત્તેત્વા તં તેસં ઉદ્દિસન્તો ઇમા ગાથાયો આહ –

૧૨૬૬ઉપાસકો અત્થિ ઇમમ્હિ સઙ્ઘે, બહુસ્સુતો સીલવતૂપપન્નો;
સદ્ધો ચ ચાગી ચ સુપેસલો ચ, વિચક્ખણો સન્તુસિતો મુતીમા.

૧૨૬૭સઞ્ઞાનમાનો ન મુસા ભણેય્ય, પરૂપઘાતાય ન ચેતયેય્ય;
વેભૂતિકં પેસુણં નો કરેય્ય, સણ્હઞ્ચ વાચં સખિલં ભણેય્ય.

૧૨૬૮સગારવો સપ્પતિસ્સો વિનીતો, અપાપકો અધિસીલે વિસુદ્ધો;
સો માતરં પિતરઞ્ચાપિ જન્તુ, ધમ્મેન પોસેતિ અરિયવુત્તિ.

૧૨૬૯મઞ્ઞે સો માતાપિતૂનં કારણા, ભોગાનિ પરિયેસતિ ન અત્તહેતુ;
માતાપિતૂનઞ્ચ યો અચ્ચયેન, નેક્ખમ્મપોણો ચરિસ્સતિ બ્રહ્મચરિયં.

૧૨૭૦ઉજૂ અવઙ્કો અસઠો અમાયો, ન લેસકપ્પેન ચ વોહરેય્ય;
સો તાદિસો સુકતકમ્મકારી, ધમ્મે ઠિતો કિન્તિ લભેથ દુક્ખં.

૧૨૭૧તંકારણા પાતુકતોમ્હિ અત્તના, તસ્મા ધમ્મં પસ્સથ વાણિજાસે;
અઞ્ઞત્ર તેનિહ ભસ્મી ભવેથ, અન્ધાકુલા વિપ્પનટ્ઠા અરઞ્ઞે;
તં ખિપ્પમાનેન લહું પરેન, સુખો હવે સપ્પુરિસેન સઙ્ગમો’’તિ.

૧૨૬૬. તત્થ **સઙ્ઘે**તિ સત્તસમૂહે. **વિચક્ખણો**તિ તત્થ તત્થ કત્તબ્બતાય કુસલો. **સન્તુસિતો**તિ સન્તુટ્ઠો. **મુતીમા**તિ કમ્મસ્સકતઞાણાદિના ઇધલોકપરલોકહિતાનં મુનનતો મુતિમા.

૧૨૬૭. સઞ્ઞાનમાનો ન મુસા ભણેય્યાતિ સમ્પજાનમુસા ન ભાસેય્ય. **વેભૂતિક**ન્તિ સહિતાનં વિનાભાવકરણતો ‘‘વેભૂતિક’’ન્તિ લદ્ધનામં પિસુણં, **નો કરેય્ય** ન વદેય્ય.

૧૨૬૮. સપ્પતિસ્સોતિ પતિસ્સયો ગરુટ્ઠાનિયેસુ નિવાતવુત્તિકત્તા સોરચ્ચં, સહ પતિસ્સેનાતિ સપ્પતિસ્સો. **અધિસીલે**તિ ઉપાસકેન રક્ખિતબ્બઅધિસીલસિક્ખાય. **અરિયવુત્તી**તિ પરિસુદ્ધવુત્તિ.

૧૨૬૯. નેક્ખમ્મપોણોતિ નિબ્બાનનિન્નો. **ચરિસ્સતિ બ્રહ્મચરિય**ન્તિ પબ્બજ્જં સાસનબ્રહ્મચરિયં ચરિસ્સતિ.

૧૨૭૦. લેસકપ્પેનાતિ કપ્પિયલેસેન. **ન ચ વોહરેય્યા**તિ માયાસાઠેય્યવસેન વચનં ન નિચ્છારેય્ય. **ધમ્મે ઠિતો કિન્તિ લભેથ દુક્ખ**ન્તિ એવં વુત્તનયેન ધમ્મે ઠિતો ધમ્મચારી સમચારી કિન્તિ કેન પકારેન દુક્ખં લભેથ પાપુણેય્ય.

૧૨૭૧. તંકારણાતિ તન્નિમિત્તં તસ્સ ઉપાસકસ્સ હેતુ. **પાતુકતોમ્હિ અત્તના**તિ સયમેવ તુમ્હાકં અહં પાતુરહોસિં. ‘‘અત્તાન’’ન્તિપિ પાઠો, મમ અત્તાનં તુમ્હાકં પાત્વાકાસિન્તિ અત્થો. **તસ્મા**તિ યસ્મા અહં ધમ્મં અપચાયમાનો તં રક્ખન્તો તુમ્હેપિ રક્ખામિ, તસ્મા **ધમ્મં પસ્સથ** ધમ્મમેવ ચરિતબ્બં કત્વા ઓલોકેથ. **અઞ્ઞત્ર**

તેનિહ ભસ્મી ભવેથાતિ તેન ઉપાસકેન વિના ચે આગતા, ઇમસ્મિં મરુકન્તારે અનાથા અપ્પટિસરણા ભસ્મભાવં ગચ્છેય્યાથ. **ખિપ્પમાનેના**તિ એવં ખિપ્પન્તેન વમ્ભન્તેન પીળન્તેન. **લહુન્તિ** સુકરં. **પરેના**તિ અધિકં, અઞ્ઞેન વા. તસ્મા **સુખો હવે સપ્પુરિસેન સઙ્ગમો**તિ. સો હિ ખન્તિસોરચ્ચે નિવિટ્ઠો કેનચિ કિઞ્ચિ વુત્તોપિ ન પટિપ્ફરતીતિ અધિપ્પાયો.

એવં સામઞ્ઞતો કિત્તિતં સરૂપતો ઞાતુકામા વાણિજા –

૧૨૭૨કિં નામ સો કિઞ્ચ કરોતિ કમ્મં,
કિં નામધેય્યં કિં પન તસ્સ ગોત્તં;
મયમ્પિ નં દટ્ઠુકામમ્હ યક્ખ, યસ્સાનુકમ્પાય ઇધાગતોસિ;
લાભા હિ તસ્સ યસ્સ તુવં પિહેસી''તિ. –

ગાથમાહંસુ. તત્થ **કિં નામ સો**તિ નામતો સો જન્તુ સત્તો કો નામ. **કિઞ્ચ કરોતિ કમ્મ**ન્તિ કસિવણિજ્જાદીસુ કીદિસં કમ્મં કરોતિ. **કિં નામધેય્ય**ન્તિ માતાપિતૂહિ કતં પન ''તિસ્સો ફુસ્સો''તિઆદીસુ તસ્સ કિં નામધેય્યં, ''ભગ્ગવો ભારદ્વાજો''તિઆદીસુ કિં વા તસ્સ ગોત્તં. **યસ્સ તુવં પિહેસી**તિ યં તુવં પિયાયસિ.

ઇદાનિ દેવપુત્તો તં નામગોત્તાદિવસેન દસ્સેન્તો –

૧૨૭૩યો કપ્પકો સમ્ભવનામધેય્યો,
ઉપાસકો કોચ્છફલૂપજીવી;
જાનાથ નં તુમ્હાકં પેસિયો સો,
મા ખો નં હીળિત્થ સુપેસલો સો''તિ. –

આહ. તત્થ **કપ્પકો**તિ ન્હાપિતો. **સમ્ભવનામધેય્યો**તિ સમ્ભવોતિ એવંનામો. **કોચ્છફલૂપજીવી**તિ કોચ્છઞ્ચ ફલઞ્ચ ઉપનિસ્સાય જીવનકો. તત્થ કોચ્છં નામ આળકાદિસણ્ઠાપનત્થં કેસાદીનં ઉલ્લિખનસાધનં. **પેસિયો** પેસનકારકો વેય્યાવચ્ચકરો.

ઇદાનિ વાણિજા તં સઞ્જાનિત્વા આહંસુ –

૧૨૭૪જાનામસે યં ત્વં પવદેસિ યક્ખ, ન ખો નં જાનામ સ એદિસોતિ;
મયમ્પિ નં પૂજયિસ્સામ યક્ખ, સુત્વાન તુય્હં વચનં ઉળાર''ન્તિ.

તત્થ **જાનામસે**તિ યં ત્વં વદેસિ, તં મયં સરૂપતો જાનામ. **એદિસો**તિ ગુણતો પન યથા તયા કિત્તિતં, એવં એદિસોતિ તં ન ખો જાનામ, યથા તં અવિદ્દસુનોતિ અધિપ્પાયો.

ઇદાનિ દેવપુત્તો તે અત્તનો વિમાનં આરોપેત્વા અનુસાસનત્થં –

૧૨૭૫યે કેચિ ઇમસ્મિં સત્થે મનુસ્સા, દહરા મહન્તા અથવાપિ મજ્ઝિમા;
સબ્બેવ તે આલમ્બન્તુ વિમાનં, પસ્સન્તુ પુઞ્ઞાનં ફલં કદરિયા''તિ. –

ગાથમાહ . તત્થ **મહન્તાતિ** વુડ્ઢા. **આલમ્બન્તૂતિ** આરોહન્તુ. **કદરિયાતિ** મચ્છરિનો અદાનસીલા.

ઇદાનિ પરિયોસાને છ ગાથા ધમ્મસઙ્ગાહકેહિ વુત્તા –

૧૨૭૬તે તત્થ સબ્બેવ અહં પુરેતિ, તં કપ્પકં તત્થ પુરક્ખત્વા;
સબ્બેવ તે આલમ્બિંસુ વિમાનં, મસક્કસારં વિય વાસવસ્સ.

૧૨૭૭તે તત્થ સબ્બેવ અહં પુરેતિ, ઉપાસકત્તં પટિવેદયિંસુ;
પાણાતિપાતા વિરતા અહેસું, લોકે અદિન્નં પરિવજ્જયિંસુ;
અમજ્જપા નો ચ મુસા ભણિંસુ, સકેન દારેન ચ અહેસું તુટ્ઠા.

૧૨૭૮તે તત્થ સબ્બેવ અહં પુરેતિ, ઉપાસકત્તં પટિવેદયિત્વા;
પક્કામિ સત્થો અનુમોદમાનો, યક્ખિદ્ધિયા અનુમતો પુનપ્પુનં.

૧૨૭૯ગન્ત્વાન તે સિન્ધુસોવીરભૂમિં, ધનત્થિકા ઉદ્દયં પત્થયાના;
યથાપયોગા પરિપુણ્ણલાભા, પચ્ચાગમું પાટલિપુત્તમક્ખતં.

૧૨૮૦ગન્ત્વાન તે સઙ્ઘરં સોત્થિવન્તો, પુત્તેહિ દારેહિ સમઙ્ગિભૂતા;
આનન્દી વિત્તા સુમના પતીતા, અકંસુ સેરીસમહં ઉળારં;
સેરીસકં તે પરિવેણં માપયિંસુ.

૧૨૮૧એતાદિસા સપ્પુરિસાન સેવના, મહત્થિકા ધમ્મગુણાન સેવના;
એકસ્સ અત્થાય ઉપાસકસ્સ, સબ્બેવ સત્તા સુખિતા અહેસુ''ન્તિ.

૧૨૭૬. તત્થ **અહં પુરેતિ** અહં પુરિમં અહં પુરિમન્તિ અહમહંકરાતિ અત્થો. "**તે તત્થ સબ્બેવા**"તિ વત્વા પુન "**સબ્બેવ તે**"તિ વચનં ''સબ્બેવ તે યથા વિમાનસ્સ આરુહને ઉસ્સુક્કજાતા અહેસું, તથા સબ્બેવ તં આરુહિંસુ, ન કસ્સચિ આરુહને અન્તરાયો અહોસી''તિ દસ્સનત્થં વુત્તં. **મસક્કસારં વિય વાસવસ્સાતિ** ''મસક્કસાર''ન્તિ ચ તાવતિંસભવનં વુચ્ચતિ, સબ્બં વા દેવભવનં, ઇધ પન સક્કભવનં વેદિતબ્બં. તેનાહ ''મસક્કસારં વિય વાસવસ્સા''તિ.

૧૨૭૭-૮. અથ તે વાણિજા વિમાનં પવિસિત્વા પસન્નચિત્તા તસ્સ દેવપુત્તસ્સ ઓવાદે ઠત્વા સરણેસુ ચ સીલેસુ ચ પતિટ્ઠાય તસ્સ આનુભાવેન સોત્થિના ઇચ્છિતં દેસં અગમંસુ. તેન વુત્તં "**તે તત્થ સબ્બેવા**"તિઆદિ. તત્થ અનુમતો પક્કામિ સત્થો યક્ખિદ્ધિયા પુનપ્પુનં અનુમોદમાનોતિ યોજના. કેન પન અનુમતોતિ? યક્ખેનાતિ પાકટોયમત્થો.

૧૨૭૯. યથાપયોગાતિ યથાઅજ્ઝાસયં કતપયોગા. **પરિપુણ્ણલાભાતિ** સમિદ્ધલાભા. **અક્ખતન્તિ** અનુપદ્દુતં પાટલિપુત્તં. **અક્ખતન્તિ** વા અનાબાધં અનુપ્પીળં, અનન્તરાયેનાતિ અત્થો.

૧૨૮૦. **સઙ્ઘરન્તિ** સકં ગેહં. **સોત્થિવન્તોતિ** સોત્થિભાવેન યુત્તા ખેમિનો. **આનન્દીતિ**આદીહિ ચતૂહિ પદેહિ સોમનસ્સિતભાવમેવ વદતિ. **સેરીસકં તે પરિવેણં માપયિંસૂતિ** કતઞ્ઞુતાય ઠત્વા પટિસ્સવમોચનત્થઞ્ચ દેવપુત્તસ્સ નામેન સેરીસકં નામ પરિચ્છેદવસેન વેણિયતો પેક્ખિતબ્બતો પરિવેણં પાસાદકૂટાગારરત્તિટ્ઠાનાદિસમ્પન્નં પાકારપરિક્ખિત્તં દ્વારકોટ્ઠકયુત્તં આવાસં અકંસુ.

૧૨૮૧. **એતાદિસાતિ** એદિસી, એવં અનત્થપટિબાહિની અત્થસાધિકા ચ. **મહત્થિકાતિ** મહાપયોજના મહાનિસંસા. **ધમ્મગુણાનન્તિ** અવિપરીતગુણાનં. **એકસ્સ** સત્તસ્સ હિતત્થં **સબ્બેવ સત્તા** સબ્બે એવ તે સત્થપરિયાપન્ના સત્તા, **સુખિતા** સુખપ્પત્તા ખેમપ્પત્તા **અહેસું**.

સમ્ભવો પન ઉપાસકો પાયાસિસ્સ દેવપુત્તસ્સ તેસઞ્ચ વાણિજાનં વચનપટિવચનવસેન પવત્તં ગાથાબન્ધં સુતનિયામેનેવ ઉગ્ગહેત્વા થેરાનં આરોચેસિ. પાયાસિદેવપુત્તો આયસ્મતો સમ્ભવત્થેરસ્સ કથેસીતિ અપરે. તં યસત્થેરપ્પમુખા મહાથેરા દુતિયસઙ્ગીતિયં સઙ્ગહં આરોપેસું. સમ્ભવો પન ઉપાસકો માતાપિતૂનં અચ્ચયેન પબ્બજિત્વા અરહત્તે પતિટ્ઠાસિ.

સેરીસકવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૧. સુનિક્ખિત્તવિમાનવણ્ણના

ઉચ્ચમિદં મણિથૂણં વિમાનન્તિ સુનિક્ખિત્તવિમાનં. તસ્સ કા ઉપ્પત્તિ? ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને. તેન સમયેન આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ દેવચારિકં ચરન્તો તાવતિંસભવનં ઉપગતો. તસ્મિઞ્ચ ખણે અઞ્ઞતરો દેવપુત્તો અત્તનો વિમાનદ્વારે ઠિતો આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં દિસ્વા સઞ્જાતગારવબહુમાનો ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ચપતિટ્ઠિતેન વન્દિત્વા અઞ્જલિં પગ્ગય્હ અટ્ઠાસિ.

સો કિર અતીતે કસ્સપસમ્માસમ્બુદ્ધે પરિનિબ્બુતે તસ્સ સરીરધાતુયો પક્ખિપિત્વા યોજનિકે કનકથૂપે ચ કતે ચતસ્સો પરિસા કાલેન કાલં ઉપસઙ્કમિત્વા ગન્ધપુપ્ફધૂપાદીહિ ચેતિયે પૂજં કરોન્તિ, તત્થ અઞ્ઞતરો ઉપાસકો અઞ્ઞેસુ પુપ્ફપૂજં કત્વા ગતેસુ તેહિ પૂજિતટ્ઠાને દુન્નિક્ખિત્તાનિ પુપ્ફાનિ દિસ્વા તત્થેવ તાનિ સમ્મદેવ ઠપેન્તો સન્નિવેસવસેન દસ્સનીયં પાસાદિકં વિભત્તિવિસેસયુત્તં પુપ્ફપૂજં અકાસિ. કત્વા ચ પન એતં આરમ્મણં ગણ્હન્તો સત્થુ ગુણે અનુસ્સરિત્વા પસન્નચિત્તો તં પુઞ્ઞં હદયે ઠપેસિ.

સો અપરભાગે કાલં કત્વા તસ્સેવ કમ્મસ્સ આનુભાવેન તાવતિંસભવને દ્વાદસયોજનિકે કનકવિમાને નિબ્બત્તિ, મહાનુભાવો મહા ચસ્સ પરિવારો અહોસિ. તં સન્ધાય વુત્તં ''તસ્મિઞ્ચ ખણે અઞ્ઞતરો દેવપુત્તો…પે॰… અટ્ઠાસી''તિ. અથ નં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો યથાલદ્ધસમ્પત્તિકિત્તનમુખેન કતસુચરિતકમ્મં ઇમાહિ ગાથાહિ પુચ્છિ –

૧૨૮૨ઉચ્ચમિદં મણિથૂણં વિમાનં, સમન્તતો દ્વાદસયોજનાનિ;
કૂટાગારા સત્તસતા ઉળારા, વેળુરિયથમ્ભા રુચકત્થતા સુભા.

૧૨૮૩તત્થચ્છસિ પિવસિ ખાદસિ ચ, દિબ્બા ચ વીણા પવદન્તિ વગ્ગું;
દિબ્બા રસા કામગુણેત્થ પઞ્ચ, નારિયો ચ નચ્ચન્તિ સુવણ્ણછન્ના.

૧૨૮૪કેન તેતાદિસો વણ્ણો, કેન તે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ તે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૧૨૮૫પુચ્છામિ તં દેવ મહાનુભાવ, મનુસ્સભૂતો કિમકાસિ પુઞ્ઞં;
કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવો, વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ.

સોપિ તસ્સ અત્તનો કતકમ્મં ઇમાહિ ગાથાહિ કથેસિ. તં દસ્સેન્તા સઙ્ગીતિકારા આહંસુ –

૧૨૮૬સો દેવપુત્તો અત્તમનો, મોગ્ગલ્લાનેન પુચ્છિતો;
પઞ્હં પુટ્ઠો વિયાકાસિ, યસ્સ કમ્મસ્સિદં ફલં''.

૧૨૮૭દુન્નિક્ખિત્તં માલં સુનિક્ખિપિત્વા, પતિટ્ઠપેત્વા સુગતસ્સ થૂપે;
મહિદ્ધિકો ચમ્હિ મહાનુભાવો, દિબ્બેહિ કામેહિ સમઙ્ગિભૂતો.

૧૨૮૮તેન મેતાદિસો વણ્ણો, તેન મે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ મે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

૧૨૮૯અક્ખામિ તે ભિક્ખુ મહાનુભાવ, મનુસ્સભૂતો યમહં અકાસિં;
તેનમ્હિ એવં જલિતાનુભાવો, વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ.

૧૨૮૭. તત્થ **દુન્નિક્ખિત્તં માલ**ન્તિ ચેતિયે પૂજાકરણટ્ઠાને નિરન્તરટ્ઠપનાદિના રચનાવિસેસેન અટ્ઠપેત્વા યથાનિક્ખિત્તતાય ન સુટ્ઠુ નિક્ખિત્તં, વાતેન વા પહરિત્વા દુન્નિક્ખિત્તં પુપ્ફં. **સુનિક્ખિપિત્વા**તિ સુટ્ઠુ નિક્ખિપિત્વા રચનાવિસેસેન દસ્સનીયં પાસાદિકં કત્વા નિક્ખિપિય. **પતિટ્ઠપેત્વા**તિ વિભત્તિવિસેસાદિવસેન પુપ્ફં પતિટ્ઠાપેત્વા. તં વા પુપ્ફં નિક્ખિપન્તો સત્થુ ચેતિયં ઉદ્દિસ્સ મમ સન્તાને કુસલધમ્મં પતિટ્ઠાપેત્વાતિ એવં એત્થ અત્થો દટ્ઠબ્બો. સેસં વુત્તનયમેવ.

એવં દેવપુત્તેન અત્તનો સુચરિતકમ્મે પકાસિતે થેરો તસ્સ ધમ્મં દેસેત્વા આગન્ત્વા ભગવતો તમત્થં નિવેદેસિ. ભગવા તં અટ્ઠુપ્પત્તિં કત્વા સમ્પત્તમહાજનસ્સ ધમ્મં દેસેસિ. દેસના મહાજનસ્સ સાત્થિકા અહોસીતિ.

સુનિક્ખિત્તવિમાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

ઇતિ પરમત્થદીપનિયા ખુદ્દક-અટ્ઠકથાય વિમાનવત્થુસ્મિં

એકાદસવત્થુપટિમણ્ડિતસ્સ સત્તમસ્સ

સુનિક્ખિત્તવગ્ગસ્સ અત્થવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

નિટ્ઠિતા ચ પુરિસવિમાનવણ્ણના.

નિગમનકથા

એત્તાવતા ચ –

દેવતાનં વિમાનાદિ-સમ્પત્તિં તસ્સ કારણં;
પકાસયન્તી સત્તાનં, સબ્બલોકહિતાવહા.

અપ્પકાનમ્પિ કારાનં, યા વિભાવેતિ દેસના;
ઉળારફલતં ચિત્ત-ખેત્તસમ્પત્તિયોગતો.

યં કથાવત્થુકુસલા, સુપરિઞ્ઞાતવત્થુકા;
વિમાનવત્થુઇચ્ચેવ, સઙ્ગાયિંસુ મહેસયો.

તસ્સ અત્થં પકાસેતું, પોરાણટ્ઠકથાનયં;
સન્નિસ્સાય સમારદ્ધા, અત્થસંવણ્ણના મયા.

યા તત્થ પરમત્થાનં, તત્થ તત્થ યથારહં;
પકાસના **પરમત્થ-દીપની** નામ નામતો.

સમ્પત્તા પરિનિટ્ઠાનં, અનાકુલવિનિચ્છયા;
સા સત્તરસમત્તાય, પાળિયા ભાણવારતો.

ઇતિ તં સઙ્ખરોન્તેન, યં તં અધિગતં મયા;
પુઞ્ઞં તસ્સાનુભાવેન, લોકનાથસ્સ સાસનં.

ઓગાહેત્વા વિસુદ્ધાય, સીલાદિપટિપત્તિયા;
સબ્બેપિ દેહિનો હોન્તુ, વિમુત્તિરસભાગિનો.

ચિરં તિટ્ઠતુ લોકસ્મિં, સમ્માસમ્બુદ્ધસાસનં;
તસ્મિં સગારવા નિચ્ચં, હોન્તુ સબ્બેપિ પાણિનો.

સમ્મા વસ્સતુ કાલેન, દેવોપિ જગતીપતિ;
સદ્ધમ્મનિરતો લોકં, ધમ્મેનેવ પસાસતૂતિ.

ઇતિ બદરતિત્થવિહારવાસિના **આચરિયધમ્મપાલેન**

કતાય

પરમત્થદીપનિયા ખુદ્દક-અટ્ઠકથાય

વિમાનવત્થુઅત્થવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

વિમાનવત્થુ-અટ્ઠકથા સમત્તા.